5429

1

ואיע בטל ב' מיניו רעות האנשים כדרוש אחד על מספר החלקי
השפטים החלוקה ט' כבר זכר הפילוסוף דרושים רבים קצתם
בטבעיות וקצתם באלהית ולזה לא הרחיק משל זה המאמר היות
זה הספור רמז קרה ונורה שזה וכן שם עירו ושם איוב ומספר
קנינו ומנו החלה וסוף ושם בנותיו ושמן להם אביהם נחלה תוך
אחיהם ומספר ימי חיי איוב ורעיו אליפז וטורף נעמר ואליהו ויחסיה
ונראה זה הספוק האמונה בהם. וקודם שנתחיל זה הספר ובאור
נקדים הקדמה מקצת בו מה שיכולה זה הספר. ונאמר שהרעות
הנופלות באישי האדם מיוחסות בכלם אל הסבה היולאנית אל
הקרי. וזה שהרעות לא ימלטו היות הקרחתם מקבל או בעצמו או חוץ
ממנו הרעות אשר הקרחתם מקבל הם אם מצד המזג רע אם
מצד המרה והרכבות הנפשיות. ואשר הם מצד המזג יתבאר
היחסם אל היולי כי הסבה בזה מלוי השמוע הסתות כמבואר
בד' מאמרות. וכן יתבאר ברעות הנופלות מצד המרה והתכונות
הנפשיות כי אלו לא יהיה מן השכל כי השכל ידריך האדם בהרכבה
ראויה מבלי מן הענינים האנושיים. וכן הרעות אשר הקרחתם
מחוץ אשר הקרחתם המזג והבחירה כענין המלחמות יתבאר שקדם
היחסם אל היולי. ואשר אין הקרחתם המזג ולא הבחירה כהפיכת
הארצות והרעש והאש הנופלת מן השמים והדומה מהם לא יגיע
מהם רע רק במקרה. וזה שלמה שהיו כבאן יסודות הטבעים נרתם
שישמרו קצתם קצת חוייב שתהיינה בכאן סבת שיוצאת פעולה
ושומרת מציאותם. וישגברו פעם מהם אל האחר וזה בסמוך
ישר וסדור מתמיד כמו שהתבאר בטבעיות. ולזה חוייב שיהיה
האש פעם והמים פעם והארץ פעם לפי היחסים מהפועל אל המתפעל
ובזה ישמור המציאות השפל לפי שמירתו הוא בשווי הנמצא בסוף
אשר הורכב מהם. וסבת השווי הוא זה הפועל המגיע בסודות
מהגרמים השמימיים. ואמנם יגיע במקרה רע כמו שיפול האש
על איש אחד ויהרגהו מצד היותו שם. ובכלל הנה לא תמצא רע יורד מאלוה

B.M.

וראוי שלא יעלם ממנו שאלו המקרים אשר יפול בהם רוע
הסדור הם מוגבלים באופן מה מהגרמים השמימיים
וזאת סבת הגעת הידיעה באלו המקרים טרם בואם אם בחלום
או בקסם או מבואה כמו שהתבאר בספר החוש והמוחש · וזה
כי זאת ההודעה אם לא מסבה פועלת לה הידיעה באלו העתידות
אלא שעם כל זה כבר יתאמת היחס אלו הענינים אשר בהם
רוע הסדור אל ההיולי · וזה כי בעבור שהגרמים השמימיים משתתפי׳
בהנהגת הארץ והיה מתחייב מפני זה שיגיעו קצת קצות מהד־
קצתם בקצתם מה העריש השם ית׳ בשם כח השכל להנהיגם
ולהשלים מה שתחסר ולא מיתר הנהגת הגרמים השמימיים · ולזה
תהיה ראיה ההגבלה אשר באלו המקרים מתיחסת אל ההיולי כי השכל
הוא המשלים לחסר מוהגן ומאת ההנהגה כאשר נראה · והנה יתבאר
בזה המספר העתידים אשר ישמור בהם האדם מאלו הרעות ויתן
השכל האנושי להצלתו באופן מה בשכל הפועל ׃
וראוי שתדע שאלו הרעות אשר יפלו בהם רוע הסדור אינם רעות
אנושיות שהם ראוי שתהיינה בחלק אשר בו הטובות האנושי׳
כי הטובות המבוא׳ מאחד · ומה שהיו הטובות האנושיות בחלק מחלקי
הנפש אשר נקרא שכל לא בהמון והחוש לפי שאינם בארץ במה שהוא
אדם הנה הוא מבואר כי הרעות האנושיות הם בזה החלק בעצמו ·
וכמו שהטובות האנושיות הם שלמות השכל האנושי במושכלותיה
כן הרעות האנושיות הם הפקד מאלו השלמיות · והסכמנו לבאר
ראשונה הרעות אשר יצטרכו אל באור ואחר נבאר ענין המאמר
ההוא ואחר נבאר הכלל הטוב ובזה ישלים המעיין בקלות בדברינו
של מאמר זה הספר ׃ ומהנה עתה ועמיר שכבר היה איש
תם וישר וכו׳ נשלה והצליח בקנינים ההון והבנים והיו בניו
משתעשעי׳ באופן שלם בתכונה המדינית בדרך השלום האהבה והאחוה ביניה׳
ולזה היו אוכלי׳ יחד תמיד ותקון הקבוץ יותר והנה אויב לרעתם ה׳ היה
ויקדש אותם משכמה ושבעה ימי׳ ויישר אותם אל התפלות הראוי ׃

ואחכ' היה מקריב קרבנות שלהם לירותו שיוי מפני רוב העשר
והשלוה אשר היה לו והס' כי סבות הבנינה כמונן מה . ונכר אחכ' מ
מהמשל כלו הנס' מדבר עם' אשר יבאו מאות אלו הרעות אשר
ההולכים מחוץ נהוא השטן דרך משל . וקראו שטן להיותו מטה מהדרך
המכוון מהשם ית' כמו שהתבאר במה שקדם ולפי שהוא כלו מכוון
לעצמו אמר ויבא גם השטן בתוכם . ונכר ששוטן והתהלכו בארץ יבר
כי שם ימצאו אלו הרעות לא בשמים . וכמו האלהי' הם הכחות [illegible]
המניעות במלאכות השם ית' . ונכר כלו השם מונע מהקשה הרעה
לאיוב להיותו תם וישר והשטן סבב לתת כל אשר לו בידו רק שלא ישלח
ידו לאיוב . וזה להעיר כי אין לשטן ומאת הממשלה בשלוות כאשר יתן
האדם מאת השם ית' . ונכר שהשטן הרע לו מצד הרעות הטבעיות כמלחמות
והשנויים הטבעיים ביסודות כמו התחדשות האש והרוח והסער
בחלה הרע הטבעי מצד המלחמה להיותו יותר מגונה לפי שהתחלתו
הבחירה המכוונת אל זה ההבלית וגולם הרעה אשר יקרו מצד
השנויים המתחדשים ביסודות הם מיוחסים אל מקרי' . ולפי שלא
חטא בכל זאת רק ענה שלם לשם ואמר ה' נתן וה' לקח ובו' ואחר ספר
הנזק מהרעות אשר התחילו במקבל כמו הטבע ויקראו גב' שטן
להיותו מטה מהדרך . ואמר והתיצב על ה' מה שלא אמר בראשון לפי
שזה החולי הוא מכוון בעצמו לעבוד השם האנושי והגיע שלוותו .
וזה מבואר למעיין בספר הנפש וידוע כחות הנפש האנושית ואיזה
תכלית נעלמו במדרש אלא שכבר יקרה מן צד הטבעים שישפשהו וה
החולי מהנפש כלו ישר ויתחדשו מאה חלאים ומכאובים מצד
מזג התגברה . ונכר של דבר המשל שזה השטן היה משתדל להיות איוב
בגופו והשם נתנו ברשותו וזה נפשו כי אין לו שליטה ממשלה דבר
הדבר כהפך כי היא הנושא על השטן והנהגת כאשר תרצה . וייחס
עם זה המסרו ביד השטן להיותו כלו שום בירות ה' ולא יעמוד
בנסיון . ונהג אותו שלח נא ידך וגע אל עצמו ובו' לכן היה השטן שלריך
האמת כי איוב להיותו נבוך ונמוסל בענין ההשגחה האלהית והיידוע

אמונתו בזה בלבו שלא היה העניקוהו אלו הרעה עליו עד שיחליט
המאמר שאין הש' משגיח בתחתונים ואלו היה מצוייר אליו האמונה
בזה לא היה נשרו בשום פנים אל האמונה בחלופה. וסבת מבוכתו
בזה הדרוש היתה חסרונו בהשגת עניניות אשר השלמות בהם
סבת שמירת האדם מהרעות המגיעות. וזה שסבר קצת מהם
זה האיש וישרו עד שעם אשר הסרה אותו משחו לבתי יתו
ובהמה והוכח במכאובות חזק' לא חטא בשפתיו אלא שסבר
אמרו זה שבמחשבתו היה נבוך ונמבוכה מאד שהוכיח בפית השטן ש
בשפתיו לא חטא הנה בלבו חטא. ועוד זה שכאשר שמעו רעיו כל זו
ועד לו ולנחמו ובראותם חזק שמרו לא מצאו מי שיאמר אליו דבר
ומחשוב שאלו האנשים היו חכמי' ופילוסופי' בזמן ההוא וחקרו עמו
בשיטות ונשא ונתן ביניהם בזה המבוקש התורי" זה המחלוקת אשר
הוא לפי מה שהשכילו החלוקה ובראות איוב כאין דובר אליו דבר
פתח פיהו קלל את יומו. לפי שדעתו היתה כמו שיתבאר מדבריו שכל
מקרי האדם הם מיוחסים ומסודרים לפי מערכת הככבים בעת הולדה.

באור מלות המשנה

ויען איוב ויאמר: ויען הרצון בו ויקרא כמו ועניה והודית:
יאבד יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר:
הרצון בו ליולד אשר אמר המבשר שהורה בו גבר ויהיה לו הרצון וייחס
ההריון ללילה להיותו עת המשגל לפי החק האנושי. ואמרו זה המולך המיוחס
על ההריון ללילה שמו. היום ההוא יהי חשך אל ידרשהו אלוה
ממעל ואל תופע עליו נהרה: יגאלוהו חשך וצלמות תשכן
עליו עננה יבעתוהו כמרירי יום: יגאלוהו יטנפוהו או הרצון
בו שיהיו גואליו וקרוביו חשך וצלמות והכל ענין אחד. כמרירי יום
הוא מענין עורנו כתנור נכמרו לו חמימות היום כשהוא סגריר והרצון
בו שיבעתוהו האדים העולים עד שימנעו אור. הלילה ההוא
יקחהו אפל אל יחד בימי שנה במספר ירחים אל יבא:
אל יחד הרצון בו לא יהיה אחד בימי שנה. נגזר לו יחידות שלא יוכן בליה

8

יקבהו אררי יום העתידים עורר לויתן ;

[illegible] יחד

יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה ;

[illegible] ה' אטס

כוכבי נשפו הם הכוכבים קבועים הנראים בתחלת

בעפעפי שחר ;

הלילה וכסוי הלילה ואל יראה בעפעפי שחר שלא יקבע האור בו

כי לא סגר דלתי בטני ויסתר עמל מעיני ;

ה' הבטן אשר היה הריון בו

למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואגוע ; מדוע קדמוני ב

רכים ומה שדים כי אינק ; כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי

אז ינוח לי ; עם מלכים ויועצי ארץ הבונים חרבות למו ;

או עם שרים

שהם בונים החרבות להקרא שמם על הבנינים ההם ;

זהב להם הממלאים בתיהם כסף ; או כנפל טמון לא אהיה

כעוללים לא ראו אור ; שם רשעים חדלו רגז ושם ינוחו יגיעי

כח ; חדלו רוגז ה' יהיה כמו לו רגז והרגז כי [illegible] המות [illegible]

[illegible] של העושים ; יחד אסירים שאננו לא שמעו קול נוגש ;

קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו ; למה יתן לעמל

אור וחיים למרי נפש ; המחכים למות ואיננו ויחפרהו ממ

מטמונים ; ה' שהם ימקשו המות יותר ממטמונים ; השמחים

אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר ; לגבר אשר דרכו נסתרה

ויסך אלוה בעדו ; ה' שגדר [illegible] בעדו דרכו אשר ילך בה [illegible]

שימנע ממנו כל מבוקשיו ; כי לפני לחמי אנחתי תבא ויתכו

כמים שאגותי ; כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגרתי יבא

לי ; [illegible] שאגותי ה' [illegible] מים [illegible]

אשר [illegible] כל התפן ; לא שלותי ולא שקטתי ולא

נחתי ויבא רגז ;

באור דברי המענה [illegible] איוב ואמר יאבד יום אשר יולד [illegible]

[illegible] אשר היה ההריון [illegible] על ישראל

כי אלוה נמנע להאיר עליו השמש ולא שום אורה ויהי עם היום [illegible]

חשך וצלמות כדרך שלא יאורו בו ויקחהו אופל שלא יהיה בו אור [illegible]

ולא יהיה טובה בשאר ימות השנה לערוך השנה ולא החדש ויהיה הלילה

ההוא במורית עד שלא ילכו חברת האנשי׳ מחוברת. העור ולא
תמצא רגעה מקום בו כדרך ההולכים בלילה שישירו מרגלם . יקלו
הלילה ההוא כל האנשים הנעתרי׳ לעבור מכל עת קושי יומם
יחשכו כוכבי׳ הגדולים הנראים בלילה ההוא כחומה עם הסהר
שאר הכוכבים מסבת האור הנמצא אז ויאיר החשך יקוה לאור
ולא יבקע ולא יזרח השמש כי לא סגר הלילה ההוא דלתי בטן אמי
בדרך שלא הרגשתי והיה מסתיר עמל מעיני אחר שהרגשתי
ולמה לא מתי מעת יצאתי מרחם אמי כי היה לי טוב מלראות הרעה הזו
מדוע קדמוני ברכי המילדת להגדלני כעת הזאת ולמה נמצאו לי
שדים להניק אותי ולהחיותי כי עתה אם הייתי מת מרחם הייתי ש
שוקט ונח מאלו הרעות במקבר עם מלכים ויועצי ארץ אשר הם
בונים המקומות החרבים עדיו לקרא שמם של הבונים ההם
אז עם שרים זהב להם הכונסים להם אוצרות כסף או שאמורה
בחשך ולא ישלוט הדין בעוללים לא ראו אור שאם ימצאו מנוח
האנשים הנגשים כל האסורים הם שנכנסים בקבר ולא ימצאו כלם
לך המות כי אין יתרון לקטן ולגדול לחפשי הנבדר מאדוניו למה
המה למה יתן לעמל אור ואיש הקשה יום אור החיים כי המות
להם יותר טוב עד שמחכים הם למות ואינו בא מרגע לרגע ולא
ימצאוהו ויבקשוהו לרוב תשוקתם ואם אחד אומר כי אין רב
שרית בתשוקתם אל המות שיהיה המות יותר טוב להם כמנהג
החולים שתשוקתם אל מה שמזיקם ולא יתבן שהמתנגדים המזיקים
טובים מפני תשוקתם כי נמצא אנשים אחרים השמחים אל הראוי
לשמוח עליהם ישמחו יגילו כי ימות הקשי יום אשר גדר השם דרכו
ונבנו השמחים לכך כי יהיה הנחה הראויה לפי שהאנשים רוב הכבוד
ישמחו כי ימצאו רב לנוחם ולא תגבר שמחתם שהרע התמא טוב
ומקבלים אותו רק מתואר בנפשו. ואחר שהתישב שהמות טוב לחיי
נפש הנה תמה למה השתדל השם לתת לי חיים שכבר השיגני מהמרירות
עד שהמנו מרגיע תמיד כעת היות חמתי למני ואין הפסק לשאגתי

הנה כתר פירוש בעת שלוהי מן יבואו הרעות האלה אשר באו
אלי ואשר יגורתי באו לי ׳ זה באור דברי המענה

והכלל העולה מהדברים שרצה איוב היה שמקרי
האדם מסודרים ומוגבלים מפי מערכת הכוכבי׳
בעת הולדו ולזה קלל יומו לחשבו היות סבת ה
הרעות אשר באו אליו וקלל ליל ההריון להיותו מורה על איכות מה
שיקרה לנולד בהם יעב עצמו נולדתם אותו כבר זכרנו זה בגלגל המשפט
כי ליל ההריון מורה על כל מקרי האדם בחיים וקלל יום הלידה בחלה
להיותו מורה בעצמות וראשונה על מקרי האדם בחיים וקלל ליל ה
הריון להיותו מורה כשער עליהם ׳ ועוד ערעם על ליל ההריון
על אשר לא היתה הולדתו אך שלא תתעבר אמו אם שתפיל אם
שימות בצאתו מרחם כי אלו המקרים הם לפי מערכת הכוכבי׳
בעת ירידת הטפה ברחם ׳ ונתרעם מהשם ית׳ המסדר
זאת ההנהגה אשר ימצא בה השר הסדר והיושר שיבאו מאתו
הטובה לטובים וטובה לרעים ריחם זה לשגגה אל השם ית׳ אלו
ליאות וין עד ׳ וכבר שגה בזאת ההנחה משני דרכים האחד
כי זאת ההגבלה המסודרת מפי מערכת הכוכבי׳ לא תחייב על כל
פנים הגעת המקרים אשר יורו אבל נשארו אפשריים מצד הבחירה
האנושית כמו שנודע בפתחתינו ׳ והשנית לחשבו שאלו הרעות
המורחוות רצה המדומה עושיות רבר שיבחר למקבל הרעה
ההר מות מחיים וזה היה יתרון אם היו אלו הרעות אנושיות ׳
ואולם הטובות האנושיות עם הרעות הבאות אנושיות הם משובחו
בעצמותם ׳ ואפשר שיאמר שאיוב לא חטא בזה הדבר
השנו כי היה מאמין בהשארות הנפש ואולם אמר זה לצער
אלו החיים אשר היה בהם וצערם שיותר טוב היה אצלו העדר
ההצלחה האנושית עם העדר אלו הרעות אשר היה בהם מהקנות
קנין ההצלחה האנושית עם קנין אלו הרעות ואעפ״י שהם טובות
אנושיות ׳ ואולם כבר הראשון היה שוגג בלי ספק כמו שיוכיח

התשובה רמזנו לך ובארנו אותה ואולי זה לא היית אומרים שעת
מכלל וזה כי מצינו נבואת ירמיהו ע"ה קלל יומו אולם שירמיהו לא
הביאתו לזה אמונתו בשווית הנבואה היא מצד המערכת ומצד
מזל זה של ער התקופה והנבואה לכוון מזריחת השמש והשעה [illegible]
הוא שההשגחה האלהית אינה במעשי האדם כלל כמו שאמר בגמ' [illegible]
אבל הם כלם מסתלקים ועוברים אל התבונה המסודרת מאת המאירים
השמימיים והנה לבאר זה החוש והעיון אם החוש למה שנראה
[illegible] בעולם מעשי האדם מוחלפות ומשתנות אם העיון להיות
אלו השנוים הפרטיים הזמנים כפי שאין לו יחס עם הזמן כלל
וזה אמרו [illegible] לא נשבע שבים גם [illegible] מדוע לא יהיו שלמים
[illegible] הזמנים והשנים הזמניים והנה אין לו יחס עם הזמן עד
[illegible] לא [illegible] יחיה מכל [illegible] חיים ונשאר נחוץ [illegible]
[illegible] הרחוק [illegible] רמזו לא ירגישו בזמן כלל [illegible]
[illegible] אשר שמעו השנים [illegible] אורגים [illegible]
[illegible] השם ויעשם בהערת [illegible] כי אין [illegible]
השלום [illegible] להשגחת בדברים אשר הם [illegible] חסרון ואשר
כי [illegible] הדברים [illegible] מה שהם כן פרטיים [illegible]
[illegible] אחרים [illegible] בחוש ואם אין כשם יה כמו לו
[illegible] אשר יושג בהם הפרטיים אי אפשר שישיג לו הדברים
הפרטיים [illegible] כאשר לך וכו' [illegible] הטענות אשר
[illegible] שקיים בהם [illegible] איוב בזה הדרוש והנה יספק מספק
[illegible] יהיה [illegible] איוב בן שלמה היה [illegible] לראות
[illegible] והוא יראה [illegible] שהתפלה והתשובה אלהי' ה
[illegible] להיות [illegible] בזה השלום [illegible] ואשר
כי איוב היה מאמין בהשארות הנפש [illegible] היה [illegible]
[illegible] שלא היה מאמין שהיה בזה גמול נפשי
[illegible] שאיוב היה [illegible] שהם והיה עושה [illegible]
[illegible] שיעשה [illegible] להם לו התשובה

הזכיר [illegible] בעצמו שהנה היה צריך ושמין הנער אלו הרעב
לו יעשר המדרש לגמרי קדם

באור המלות

ויען אליפז התימני ויאמר: הנסה דבר אליך
תלאה ועצור במלין מי יוכל: הנסה לשון
נשיאה כמורת השין כסמך והאלה בחת ימוח נסה
עליו אור פניך י״י והדבר כן אם עשוי משל ונדבר אליך להשיב על
ותכריך תלאה מי עצר מלין נהיה יותר טוב והדבר כי הרס במשר
נסה השם להביא אליך דבר מן הדעת תלאה והוא אמר כי שרה
הבא אליך ונלאה: הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק: כושל
יקימון מליך וברכים כרעות תאמץ: כי עתה תבוא אליך ותלא
תגע עדיך ותבהל: הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך
כסלתך ר״ל תקותך והדבר כי שוה שהיה יראת שדי לא היה אלא לתקותך
שישמור קנינך ובעשר ראוית אכרת הקנין הנה סור יראתך על פניך
והיה דרכיך ר״ל תקותך שישמרו קנינך הורה סבה תום דרכיך
זכור נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו: כאשר ראיתי
חרשי און וזרעי עמל יקצרהו: וזרעי עמל הדבר כן של יקרית
לשון עמל ואון והמשיל ההשתדלות כזרע והחרשה וזריעה להורות שדיב
ההשתדלות בו מנשמת אלוה יאבדו ומרוח אפו יכלו: שאגת
אריה וקול שחל ושני כפירים נתעו: אריה ושחל וכפירי וליש ולביא
ושחל שמות הרעים אשר ט׳ מגורים להזיק ולהם כחיה הלו:
ליש אבד מבלי טרף ובני לביא יתפרדו: ואלי דבר יגנב
ותקח אזני שמץ מנהו: יגנב ר״ל ישלם ויתפשה שמץ ר״ל מעט
בשעפים מחזינות לילה בנפול תרדמה על אנשים: פחד
קראני ורעדה ורב עצמותי הפחיד: ורוח על פני יחלף
תסמר שערת בשרי: יעמד ולא אכיר מראהו תמונה לנגד
עיני דממה וקול אשמע: האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו
יטהר גבר: הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה:

לא יאמין הוא בשנין ממה. ר"ל שלא ישים בהם הקדימות והקיום
מעצמותם אבל להם סבה בהיותם אמת כמו שיש להם סבה בהיותם
נמצאים ולכן היה חסרון בחק אלו הנמצאים הקדושים כמו אלו השם ית'
וזה כי השם לבדו יהיה אמתתו וקיומו מעצמותו. או יהיה הרצון
שהשם ית' לא יאמין בהם שישלימו מעצמם וזה שהוא להם —
מהשתלשלות לא יהיה בהם בזה מהשם ית' וזה דבר כבר
בארנוהו במה שאין ספק בו בחלק השלישי מהמאמר החמישי מספר
מלחמות יי'. תהלה לשון אורה נהלה והם שני שרשים בענין אחר
והרצון בו שאין האור להם והוא ההשגה כמה שהם משיגים
מכל עצמותם אבל מצד מה שמשפע ממציאותם והסבה הראשונה
והוא ה' ית' ואולם ה' ית' אין לו השגה במה שישיג מזולתו.
אף שוכני בתי חמר אשר בעפר יסודם ידכאום לפני עש:
כמו אל כלו והוא שם והרצון בו שכבר ידכאום מקרים אשר מחוץ אם
מרוע ההנהגה ומפסידים קורס שישיגם הכלי הטבעי וזה אולי
אין ספק בו וזה כי רוב המקרים מהם בזולת [illegible] בסבת מקרים
ולא ימצאו עזרה והתמות הטבעי אחר מאלף. מבקר לערב
יוכתו מבלי משים לנצח יאבדו: משים חסר לב מבלי משים
לב להשלים עצמם. הלא נסע יתרם בם ימותו ולא בחכמה:
ר"ל שכבר נסע ממקומו היתרים אשר בו על שאר הבע"ח והוא השכל
והלך לו כי הוא מכחות נעלם חסר ומי שלא ישלימהו לא ימצא לו יתרון
על שאר בעלי חיים. קרא נא היש עונך ואל מי מקדשים
תפנה: כי לאויל יהרג כעש ופותה תמית קנאה: אויל הוא
האיש אשר יכוין בפעולותיו תכלית מה ולא ישא אל [illegible] התכלית
ההוא בסבות הראויות והוא מבואר שלא יגיע התכלית לכמו האיש
הזה אלא במקרה ולזה יהיה כועס תמיד. ופותה הוא האיש רב
התאוה אשר יפותה לכל לכל הפעלות המדומות וישאר עם הקנאה
והמכאוב ושם המותה לאויל כי דרך הפותה להיות אויל. אני ר
ראיתי אויל משריש ואקוב נוהו פתאם: ירחקו בניו מישע

וידכאו בשער ואין מציל ׃ בניו הם המשכים אחריו ל
והנהג כמנהג אשר קצירו רעב יאכל ואל מצנים
יקחהו ושאף צמים חילם ׃ שב אל האויל וירצה בזה שנכר
יגיע מרוע הצלחתו שהאיש הקשה ימס והוא הרעב יאכל קצירו
ויגיע אל צנינים וקוצים ונמשל אל האיש הפריץ ויקראו כן ש
שונהג הפריצים שיהיו מגולי צוה לו שער ואומר שהאיש קשה
הלזה אשר יקח קצירו מבין הקוצים לרוע הצלחתו ויתפק עם
זה שמה שלקחהו מהקציר יבא איש פריץ יחזק עליו ויגזלהו
כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל ׃ כי אדם
לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף ׃ בני רשף הם כרודי אש ׃
אולם אני אדרש אל אל ואל אלהים אשים דברתי ׃
עשה גדולות ואין חקר נפלאות עד אין מספר ׃ הנתן
מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות ׃ לשום
שפלים למרום וקודרים שגבו ישע ׃ קודרים הם האנשי קושי זם
וקוראים קודרים כי לרוב אבלם ידמה להם שיחשך האור אשר אליהם
וזה אומר הנביא תכנו לארץ והנה חשך וגו׳ ואומר דרך כולם אם קודר
מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושיה ׃
תושיה הוא שם לכל נמוס וסדר נכון ונקראת התורה תושיה והוא מגזרת
ותושיה נדחה מרוע כי לא נתנה התורה בעת היות איוב ולא היה מאמין
בה עד שיתבאר שלא נדחה מימי התורה אבל התפיר שלא נדחה
למתנו התורה הנימוס והסדר והדרכה בה במצוות ויקרא תושיה מה
שהוגבל וסדר במחשבה והשתדלות לעשותה והפעולות עד
שיגיעו אל התכלית אשר כונן אליו והמשל אם חשב גנב לעשות
גנבה וסדר הפעולה כבן והוא כוון חק לו יקרא תושיה ׃
לוכד חכמים בערמם ועצת נפתלים נמהרה ׃ נפתלים הם המעקשי
יומם יפגשו חשך וכלילה ימששו בצהרים ׃ וישע מחרב
מפיהם ומיד חזק אביון ׃ ותהי לדל תקוה ועולתה קפצה פיה ׃
ויושע מחרב חסר הפעלו ושב אל הקודרים והשפלים שזכר למעלה

כי יותר טוב אל האביון והוא יותר נכון ׃ ובמה התמיה שהשם מושיע
האביון מחרב ומיד חזק מפיהם ומאמרים של רשעים ׃ והמשל שהם
אומרים על דרכן אחד ׃ מגיע להרג וישמע הדבר לאיש מה עשה
עצמם לאיש ההוא ויעמוד מלכות בדרך ההוא ויציל ׃ ואפשר שלא מדבר
שהבין כזה שהשם יושיע האביון מחרב מפיהם ומיד חזק כזה האופן
והתשובה ׃ ואולם יושיעם מפיהם של דקי משל שלא יהיו ערך למנה
מה שכבר שיערם כמו רשע כפירים נתעו ׃ הִנֵּה אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ
יוֹכִחֶנּוּ אֱלוֹהַּ וּמוּסַר שַׁדַּי אַל תִּמְאָס ׃ כִּי הוּא יַכְאִיב וְיֶחְבָּשׁ י
יִמְחַץ וְיָדָיו תִּרְפֶּינָה ׃ בְּשֵׁשׁ צָרוֹת יַצִּילֶךָּ וּבְשֶׁבַע לֹא יִגַּע בְּךָ רָע ׃
בְּרָעָב פָּדְךָ מִמָּוֶת וּבְמִלְחָמָה מִידֵי חָרֶב ׃ בְּשׁוֹט לָשׁוֹן תֵּחָבֵא
וְלֹא תִירָא מִשֹּׁד כִּי יָבוֹא ׃ בשוט לו כאשר תשוטט לשון הרע ב
כולן אשר הוא סבת מריבות [illegible] ושנאת שם תחבא ׃ לְשֹׁד
וּלְכָפָן תִּשְׂחָק וּמֵחַיַּת הָאָרֶץ אַל תִּירָא ׃ כפן הוא כשהתבואה כד
שומרי [illegible] ולא תהיה [illegible] או כספר חסרון התבואה ׃ ורעב הוא
חסרון התבואה ׃ כִּי עִם אַבְנֵי הַשָּׂדֶה בְרִיתֶךָ וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הָשְׁלְמָה
לָךְ ׃ וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא ׃ וְיָדַעְתָּ כִּי
רַב זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ ׃ עד כי [illegible] אמר
שכבר חטא [illegible] שלא השגיח [illegible] הראוי לשומרים [illegible] ׃
תָּבוֹא בְכֶלַח אֱלֵי קָבֶר כַּעֲלוֹת גָּדִישׁ בְּעִתּוֹ ׃ [illegible]
הִנֵּה זֹאת חֲקַרְנוּהָ כֶּן הִיא שְׁמָעֶנָּה וְאַתָּה דַע לָךְ ׃

באור דברי המענה ׃

השיב אליפז ואמר ירצה שאם נשא דבר אליך להשיב
על דבריך [illegible] [illegible] כל זה לא אוכל להתאפק
[illegible] כי מי יוכל לעצור במלין [illegible] דבריך אלה [illegible]
[illegible] האדם [illegible] [illegible] אליך דבר מן הרעה [illegible]
מי יוכל לעצור במלין להתוכח על [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] כאשר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

עד שימררו כלם כי גבל על ויצגשה יש גבול ומשפט להיות בזה
תקון המדינה והצלחת האדם ועתה שבאה אליך רעה על״ד—
לסבול ובאשר עשק צריך היה גבהו׳ הנה זה יוכיח שיצארך
השם לא היתה אלא לבטחון שישמור לך קנינך וכן המיניות חסך
בישיבת הקנינים ולכן הגבלות עתה איך מאמין בגבול וענש
והחל אליפז לסתור דבריו מהמוחש׳ ואמר זכר נא מי הוא נקי אבד
ואיפה הגמצא שישרים נכחדו כאשר ראיתי האנשים משהרו׳
בעשיית העול והחמס שיאבדו ויכלו מרוח השם ואולם הנקיים
הישרים אף שיגיעם קצת רעות אינם מכלות ומאבדות אותם
לגמרי וזה הרעות אינם נופלות במקרה שאם היה כן לא היה ה
הבדל בין הישרים והרשעים׳ ואולם רעת הישרים יותר חלושות
ואינם נמשכות שלא יהיו להם רעות כלות מכי כמו שהיה
מענת איוב הנה הרשעים אשר תשוקתם לטרוף טרף כחיות הרעה׳
ונמצא שנתמעטו שיניהם עד שיכבו מהם אשר יזמו לעשות
והגאוה אותם אובדים מבלי מציאם הטרף ובניהם יתפרדו
לבקש טרפם וכמה אנשים ימצאו והראו להיות לאחרים—
והתמונה ומחשבתם הרעה וזה שיורה שהשגחת ה׳ הוא באישי
האדם׳ ואמר אליפז הנה מאות אופן השגחתו יגונב׳ ויעלם
ממנו אלא שכבר לקחה אזני ממנו מאות השגה אשר תשמידם
על היות השגחתו בשפלים זה שבגזעתם מחזיקה לו היה כי
קראני פחד ורעדה ורוב אבני הפחיד והגדולה אשר להחה—
חלונות מחברי׳ התנתירים לבא עלי כשנון רוח עד כי מרוב ה
החרדה תסמר שערת בשרי כי כבר ייחדו החלומות העירין יר
ומשאר החלומות שכבר יקרה להם החרדה והתפעלות האדם
ויעבור על זה מה שעבר ואחלום פרשה ונבוכו עליו ויורה
היות הרוח שיעמד ולא אכיר מראהו רק תמונה לנגד עיני א
אשר יראה הכח הדמיוני ואשמע דברי הנבואים מורכבים
מקול ודממה זה שהשכל יקבל דוחים בזולת קול והדממה—

מראה אותם באלו הם דברים קיומיים ואחר החל אליפז בטענה
שלישית ואמר איך אפשר שתאמין שיהיה השם ית' פועל הדין האנושי
ומשיגו ויודעו והוא בלתי משגיח בו עד שיבחר ידיעת צדיק ורשע לו
רשע ועונשו. האם אפשר באדם שיהיה צדיק יותר מהשם ית' או
האם יהיה האדם טהור יותר מפועלו. ואיך אפשר שיצייר מהשם
שם חונן ברבות השלמות מה שהוא חסרון בחק האדם.
הן בעבדיו וגו' הנה השכלים הנבדלים לא יהיו אמתות וקיומם בעצמות
אבל מה שלהם מן האמתות וקיומם הוא מאלוהם והוא ה' ית'
ולא ישים במלאכיו אורה ותנצוחתם ואין האלוה להם אלא כ"ש מה
שיושגו מן מציאותם מהסבה ראשונה והוא ה' ית' וזה הוא מבואר
שאלו השכלים אם הם שלמים מאד בערך לאדם הם חסרים מאד בערך
להשם ית' כי אין ערך בין מי שמציאותו וקיומו מעצמותו לערך קיומם
וקיומם. אם אלו עם שלמותם ורוחקם מן חסרון אצל השם
אין ספק שהאדם הוא חסר מאד בערך להשם ית' כי האדם שוכן בבתי
חומר כל גוף העולם השפל ובעפר יסודו כל שקיום גופם הוא ב
בריאת שלם כי הוא עשוי לעורר שהיא היולאנית כי ברוב עם החסרון
הנמצאים בהנהוגם יתחייב עוד בהם שיהיו נשברים ואין התפרד
גב' מונחו מהם עד שיהיו כתותים מרוע עת מה אבל בכל יתאחר
מקומם מה ויפסידו קודם שישיגו השלמות והתפסד השגתם מבקר
לערב ישיגם המות כמעט סמה בלי משים לב לפנות אל השלמות
ואבדו אבדה מוחלטת. הלא האדם אם יש לו הכנה והשלמות הנה
יקרה ברוב שיסור יתרונו אשר בן ימות ולא בחכמה לפי שההגעת
השלמות לו מהקושי העצום לקשי בגשמו ולהיותו חומריי אם חשבת
שידך במדרגת השכלים הנבדלים להיותך בעל שכל הנה מאד רחוקה
מדרגתך מהם עד שאם תקרא להם לא יענוך ואל מי מקדושים
תפנה שיענך הלא היותר שפל מהם לא יענך להיותו מדרגתך ומהיות
כן מבואר שלא יתכן שייוחס לשם ית' עם שלמותו מה שהוא חסרון בחק
האדם. והוסיף אליפז להסיר ספק מהרשעות המגיעים בזולת אלו קודם

שהם אינם רעה יהיה ראוי שידאג האדם עליהם ויחסם אל המלה
הפרטית. ישל וזה אמר כי האויל יהרג כעס כי הוא יכעס תמיד כאשר
לא יבאו מבוקשיו אשר הוא סבת הנזקים לפי שלא ידע מהגעתם בסבות
האמיתיות ומאמר שני זה האיש יכעס תמיד כאשר לא יגיע התאוה
אשר כיון אליו. ויחשוב שכעס שישו השם אלא שזה מאמר שכמו זה
לא יקרא רע כמו שלא יקרא רע אם לא הגיע ספינה מהחפירה בין ראשון
כי לא תעשה הספינה כמו זה הפועל האיש הפותה אשר יפותה לכל
נט ההצלחות המדומות תמיתהו קנאתו כי עינו לא תשבע ישאר
תמיד עם הקנאה והמכאוב ההוא. מצורף לזה שהוא ישתדל לחנך
קנאתו להגיע אל מבוקשיו במהירות יורדין מפני זה בהגעתם
בסבות בלתי טבעיות כמו העניין באויל. אם יקרה כאויל שיהיה משורש
ונתלה בנקמת העתים הנה כאשר ראיתי זה ראיתי כל איש כנאום
יקלהי שהי למנוע השארית קנאתו אשר כיון אלהים. ויבין המשכיל
אחריו ירחק מישע גם יגיע ההמון לאויל ולכבוד האורח עד
שיהיה תילם לאיש קשה יום שיאמם אותו האיש הרעב ויאכל קצירו
ויבין הקיוצים יקחהו ויקוה האיש הצדיק עליו חמת הנה לא יצא
אל שאין האדון סבת רוע הסחור הגמל כעומת אישי
האדם ורעתם אשר הוא עמלאו כמו שהיה חושב איוב וזה שראה
איוב היה כי לנוכח אלו הטבעים אשר כוון בוראו ונחשם את יחייב
שיהיה לפי משגיח בהם באמרו מה אעשה כי הגדול אל הרעה
הנפולות בראן כולה מרי קדם אין ראוי שיקראו רשות לפי שהם
מיוחסות לסבות המקבל. וזה שהאדם יותר נשיל להשתדל בקניני
אשר יצטרכו אליו כי לא ידע לו שלא יותן בתועל אבל נתנו לו עליו
אשר מאשר בהם שיגיע אל המצטרך אליו כמו בנחמי אש יולדו לה
להתפעל הפך המהותם ולהגביה עד מה שהתמידו בנעמים
עד שיסור החלק האשי מהם ויפול הגשם ובקרות הענין בן החלוש.
אליפז התימני שהרשע הגאוה לאיתהריר על ידי המוסר והתוכחה אל
אמר קדם. ולזה אמר אלא אלו היה מקומך היה דורש אל אל יוחיל

אלין שירחם עלי כי הוא משגיח בזה העולם השפל השגחה נפלא'
ויורה על זה הגדולות והנפלאות אשר הוא עושה ומכללם נתינת המ
המטר בסדר וישר אשר בו חיי כל צומח ויהיה במקומות הנגלים
מהארץ מהאידים יבואו אליהם רוחות ממקומות אחרי' ואותם
נותן עליה המטר תמיד בדרך שישלמו כל הצומחי' הנה ואת
ראיה חזקה שבכאן משגיח בענין נתינת המטר זולת הטבע.
ולזה הגיע שכל הנביאי' והחכמי' כשיספרו נפלאות ה' יספרו לא
תחלה נתינת המטר׳ ואשר הראה בזה השגחת השם ית' שהרשעי'
אשר ישתדלו בעשיית הרעות לחלושים ושפלים ויבטל מהם
מחשבותם וזה שהשם ית' לשום האנשי' השפלים למרום הם עת
והשגב ישע לאנשי' המרוכים והאבלים הוא מפר מחשבות
הרשעי' ולא תעשנה ידיהם מחשבתם׳ ולוכד החכמי' בערמם
הראשון שכאשר ידעו כאיש שילך לחוץ ויבקש דרך אחרת לקחת
אשר לו ישפטו שאיזה דרך הלך ויעמידו בזה ויאמרו שיותר ראוי
שיהיה לכתו לזה הדרך עם כוונת מה יוכרום ירוב העמקתם בזה
הסבב שישפטו שהוא הלך בדרך אשר לא הלך ויקרה שם
ולא ימצאוהו׳ ועצת הרשעי' המבקשי' דרכים עקלתונים להגיע
למבוקשם בעשיית העול והחמס ישימה השם נמהרה ונסרה׳
ויושיע השם השפלים והקורים מחרב הרשעים שלא יזיקם
מפיהם ומאמרם ובזה האופן יושיע השם האביון עד שכבר
תהיה לדל תקוה שלא ישכחהו השם כיד הרשעי' ועולה קפצה
שוכר כבאן תבואות ותגליה מן החוש הנה זה מה שיורה כי שם
גבוה שומר׳ וגבוהים כן אין לך להתרעם מיסורי ה' המוכיחך ויסר אותך
על עונותיך כי הטובים יבחרם האלוה להחזירם למוטב והרשעי'
ימיתם מהתלאות ספאם ולזה ראוי לך שלא תמאס מוסר השם
כי בעשייםן הטובים ירפאם אחר הכאבתו ימחצם אם תשובו
ויציל מהם יזכר שש ושבע והיותם מספרים שלמים עד ש
שכבר זכר מהנחה בזה המספר והם רעב ומלחמה ולשון הרע ושוד

וכבן חית הארץ וכבני השדה ׃] ברעב פדך ה׳ שלא תמות מרעב
חסרון האוכל ׃ ובמלחמה יצילך שלא תהרג ׃ וכאשר תמוטע
הלשון הרע לאנשים לא תוזק משם ׃ וכאשר יבא השודד לשלול
שלל ולבוז כן לא תירא ׃ וכן מלשוד ומכפן תשחק והלעג כי לא תבואך
מהם ׃ וכן מחיות הרעות ׃ ואבני השדה שלא יתנגף בהם רגליך
כאלו כרת ברית עמם ׃ וכאלו השלימה עמך חית השדה ׃ וידעת
כי בביתך יהיה שלום ופקדת אנשי ביתך והנם שילכו בדרכי ה׳
וזה אמר לו אליפז להעיר כנגדו ׃ חטא באשר לא השגיח בתקון
אנשי ביתו וזה נעשה בבניו ושאר קניניו ׃ וזה אמר אם היה
ועשה ככה תדע באמת כי היה רב זרעך כעשב הארץ וגם תהיה
לא תמות בלא עתך אלא תבא בזקנה האמיתית אל קבר כמו שיכרת
הגדיש בעתו ׃ הנה זה מה שחקרנוהו והוא הראוי ושמעהו ודע לך

זה באו״ר דברי המענה

והכלל העולה מהדברי׳ הוא שאליפז היה מאמין
שהרעות הבאות על בני האדם מגיעות מהאל
על צד עונש חטאם והיה הספק ממה שזכר
שנראה שלפעמי׳ יהיו רעות מצד האולת והפתיות ואינם לגמרי
להקרא רעות כמו שבארנו יחייב רעתן מן החוש ואמר שאולתם
עיניו האובדין מהם ר׳ בנך ״ס נשארים כמו הרשעים וזה על
זה שהרשעים יבא להם הקצר מצד היותם רשעים והטובים
יוכיחם השם ויסרם אך לא יאבדו ׃ וזה קצת הטענה של איוב
על בחרו המות יותר מיסורין ׃ והטענה השנית לקוחה מהקורות
אשר תקרא בחלום תורה על השגחת השם ית׳ וזאת טענה חזקה
כאשר לא יאמר בה יותר מזה הקשיעו׳ וכבר שבר אליפז בטענה
הזאת וחולשתה יען אמר ואלי דבר יגונב וגו׳ ואולם אליהו הרחיק
המאמר בזאת הטענה ואמרת ממנה ענין ההשגחה במה שאין
ספק בו ׃ והטענה השלישית לקוחה מישלמות השם וחסרון
האדם ואופנים וזה כן ׃ הנה האדם לשלמות הענינא כי לא ישים

באמרו שיעריכהו ולא נשנה למועטים מאמתו כל וזה כי האריך
השלם לאנשים שיעיון להתפעלות הנפש דיריעת ולא יעשה להם
על הנה יתחייב רצוה שיהיה זה שהוא יותר יותר כשלמות בתחלון
והשכל והתכלית ומה שיעריכהו להיות היותר שלם מהמרחיק יותר מהן
מהחסרון. ואולם מה שכלותה והרעת אשר לא יקדים להם מרי זה
בסבת רצונות והתעניות ואינם כאנשי לקרוא ידעת וכן אפשר שיגיע
להיות בסבת שינות לרבים אולי שוה על יתקיים כי אם זמן מועט
כמותו אינו מאיתו אויל משריש יצו וזאת הטענה לקיחת אחר הבחות
ותיתר והטענה הרביעית מה שיראה מהיות האשר
מהרח שישלח מן התומתי והמוצג מהרשעי הרכמי ומשמתם הרעה
הרע לשעלים החושים על הרוב. ואמנם סתר המאמר בזה הוא על
זה התאמר אשר היה השם ית' מלתי משגיח בזה העולם השפל היה
התיות האשר במקום מהמקומות הנגלים מהארץ המעני לא
יתכן שישלחו מן העומתי על הרוב לפי שרוב מה שהורש ישוה הוא
מתורים אל הקרי ותהורין אם לא היה בכוון פועל אחד כגשמים
ולו הטבע לפי שהוא על הרוב מעניני יבאים הרוחות במקום
אשר הי שם ויתחייב מזה שהשם ית' משגיח בזה העולם השפל ומן
זה האופן בשנן יסודי הקדש השני אם השם ית' מלתי משגיח
באישי האדם היתה מחשבת הרשעים הרמאי יוצאת לפועל על
הרוב לפי שהם ישתדלו בה יעולה לפועל בסבות היותר עורמות כי
הצמן כשאר המלאכות אשר יעשה האדם במחשבה ובשתדלות שם
שהתכלית יגיע בהם על הרוב אבל אנחנו נמצא שמחשבת
הרשעים הרמאי לא תגיע אל הפועל אם לא על המעט ונתחייב מזה
שהשם ית' משגיח באישי האדם [illegible] זאת הטענות יחס
אליהן רעות רבות [illegible] ומכוון על האופן
שבארנו [illegible] על שישוב אל ה' [illegible]

באור דברי התלמוד והמשנה

ויען איוב ויאמר ׃ לו שקול ישקל כעסי והותי
במאזנים ישאו יחד ׃ כי עתה מחול ימים
יכבד על כן דברי לעו ׃ לשון לא נשחתו ׳
כי חצי שדי עמדי אשר חמתם שתה רוחי בעותי אלוה
יערכוני ׃ חצי שדי חצים חזקים שצריך מקול שדי ׳ חמתם לי
אימם ׳ עיני תמות רעמם ׳ בעותי אלות מפתים ... כי ...
מקרי אל ׳ הינהק פרא עלי דשא אם יגעה שור על בלילו ׃
כל המאורת ׳ היאכל תפל מבלי מלח אם יש טעם בריר חלמות
רר הבריאה נראה מלשון והחלימני והחייני ׳ ואומר זה לפי שהיה
החולה יש בו טעם לפי תבונת הליחה שלו ׳ לא יהיה בריר חלמות
חלבון הביצה שהוא טפל חלמון החלה ...
...
מאנה לנגוע נפשי המה כדוי לחמי ׃ מאן חליי משרי ׳ מי יתן
תבוא שאלתי ותקותי יתן אלוה ׃ ויואל אלוה וידכאני יתר ידו
ויבצעני ׃ ויבצעני מענין השלמה ... והרצון ... לא יהיה
ענין כריתה ... ענין אחר ׃ ותהי עוד נחמתי ואסלדה בחילה
לא יחמול כי לא כחדתי אמרי קדוש ׃ ואסלדה ...
... אשר ...
מה כחי כי איחל ומה קצי כי אאריך נפשי ׃ אם כח אבנים
כחי אם בשרי נחוש ׃ ...
... האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני ׳
... להתנהג בה ׳
למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב ׃ כתמיה והרצון ...
... אשר ... הרעות ... יהיה
... שדי ... טוב ...
... יהיה חסד ... עם יראת שדי ...
... שדי ...
אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבורו ׃ הקודרים מני ק

קרח עלימו יתעלם שלג: ר"ל שאלו הנחלים קודרי למוב
נמקים בסבת הקרח והשלג הנתך והנעלם בהם וזה צריך עת הנהרות
יהיו מלומי השלגים אשר בהרים כאשר ינתכו ולא יתמידו כי תשג
בעת יזורבו נצמתו בחומו נדעכו ממקומם: וזהו ר"ל יפרח
ויש מי שפי' יזורבו יתחממו כמו יצרבו ילפתו ארחות דרכם
יעלו בתהו ויאבדו: הביטו ארחות תמא הליכות שבא
קוו למו: ארחות תמא והליכות שבא הם שיירות סוחרים וזכר
על לפי שההולכים היו למקומות רחוקים כאשר ישע מהארץ אשר
היה שם איוב בשו כי בטח באו עדיה ויחפרו: כי עתה
הייתם לא תיראו חתת ותיראו: הכי אמרתי הבו לי ומכחכם
שחדו בעדי: הרצון בו הנו שנחד בעדי ומלטוני מיד צר
ומיד עריצים תפדוני: הורוני ואני אחריש ומה שגיתי
הבינו לי: מה נמרצו אמרי יושר ומה יוכיח הוכח מכם:
הלהוכח מלים תחשבו ולרוח אמרי נואש: קרא עצמו נואש
והיותו נואש מטוב לחוזק שכתו אף על יתום תפילו ותכרו
על ריעכם: הרצון בו ותחפרו ותשימו סחה ועתה הואילו
פנו בי ועל פניכם אם אכזב: שובו נא אל תהי עולה ושבו
עוד צדקי בה: היש בלשוני עולה אם חכי לא יבין הוות:
הלא צבא לאנוש עלי ארץ וכימי שכיר ימיו: תכלו ר"ל קץ
כעבד ישאף צל וכשכיר יקוה פעלו: ישאף לתקוה שכרו
כן הנחלתי לי ירחי שוא ולילות עמל מנו לי: אם שכבתי
ואמרתי מתי אקום ומדד ערב ושבעתי נדדים עדי נשף:
על תורר לפני אורך הלילה והייתי כאלו ישן מלו לבש בשרי
רמה וגוש עפר עורי רגע וימאס: עורי נתבקע והיה נמאס
מגר הליחה סרוחה אשר בו ימי קלו מני ארג ויכלו באפס תקוה:
ארג הוא כלי האורג שם חוט הערב שיגיעהו האורג בקלות מקצה לקצה
זכר כי רוח חיי לא תשוב עיני לראות טוב: לא תשורני
עין ראי עיניך בי ואינני: כלה ענן וילך כן יורד שאול

לא יעלה ׃ לא ישוב עוד לביתו ולא יכירנו עוד מקומו ׃
גם אני לא אחשך פי אדברה בצר רוחי אשיחה במר
נפשי ׃ הים אני אם תנין כי תשים עלי משמר ׃ כי אמרתי
תנחמני ערשי ישא בשיחי משכבי ׃ וחתתני בחלומות
ומחזיונות תבעתני ׃ ותבחר מחנק נפשי מות מעצמותי ׃
בשיחי ל' בטעמי · מעצמותי מאברי ׃ מאסתי לא לעולם אחיה
חדל ממני כי הבל ימי ׃ מה אנוש כי תגדלנו וכי תשית אליו
לבך ׃ ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו ׃ כמה לא תשעה
ממני לא תרפני עד בלעי רקי ׃ חטאתי מה אפעל לך
נצר האדם למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא ׃
ומה לא תשא פשעי ותעביר עוני כי עתה לעפר אשכב
ושחרתני ואינני ׃ ושחרתני בקשתני

באור דברי המענה

ענה איוב ואמר טוען על דברי אליפז של מה שהיה
מנח שהתוכחות והמוסר יהיה לישרים ולנקיים
על מיעוט החטאים · והמות יהיה ...
לרשעים מצד גודל חטאם ומכלל דבריו על שהיה בוחר המות
על היסורין ׃ לו שקול ישקל כעסי והתרעומת אשר אני מתרעם
על יסורי כנגד שברי במאזנים הנה לא יכבד הכף האחד מהמאזנים
על האחר ואף ששברי יכבד מחול ימים על כן דברי נשחתו ונוד
כי חצים חזקים עמדו אשר מרסס שותה נפשי ישתקע תמיד
בנגעים חזקים ונפלאים התחשב שאתרעם ללא דבר הינהק
הפרא בשימצא לפניו דשא שיאכל ממנו · ואם יגעה השור בשימצא
מספוא לפניו אינו מתרעם רק על המחסור · הואיל התפל מבלי מלח
לרוב חליי לא אמצא טעם במזון · ומאנה נפשי לנגוע מרוב הרוש
האסטניסות והמאום הרבה כמו חליי בשרי · ומרוב המכאוב והחלי
... ויתן וירצה השם וידכאני עסק על חליי בדרך שיאני · כי

כי היית נבראה לו מחיים   ובאמת אמנם שאין טובה ברזל ומכאב
הרון אני מתנחם כי לא כחדתי אמרי קדוש ואין לי להרעש
יצא שעמי ינמר אלו הייתי נשאר מתעא לשם עד היה מגיע אלי זה
מה כדי בשאלתי שירפאני השם וייטיב אחריתי כמו שהבטיחני
אין לי כח לשאת זה החולי ומה קץ חיי כי אאריך חייתי עד
שישיבה ורצי הלא מעט שאל במרת ימי כש נס אלו הבית
האמר כי חזק כמה האבן ואם נשוי בחון התשה שאנשי לא נגל
אלו הבית. האם אין במעשי ההנהגה הנאותה אשר ראוי
שתהיה לענו ולהועיל והיא ההנהג ביראת ה' וההליכה בתמי'
המשובחי' האם ערה מונע ההנהגה האנושית שלא אתנהג
מה שראוי לאדם השלם להתנהג בו עד שתאמר שעונותי
הטו אלה   האם יתכן שיהיה לאיש המתנה חרפה ויתנהג
ראוי עליו שידמה שרי היה שוב של כן מה אלין העדה הזאת
כמו שאתה אומר קראת החטנה והחולה שיחמלו ריעיו עליו
הנה רעו בגמו כי נחל ואפיקי הנחלים שיעברו ויתע הקורקרים
ולהם שנותים מהקרת והשלג היתך שיהם ויפסקו מהרה וכי ש
שאין רבוים מד עמותם רק לסבת חוץ ובצלות המים הבאים
להם יעדרו ובחום הזמן יעדרו ויסות ויאטרו אם הולכת רחם
אשר יעלו בתהו ויאבדו. וכמו הבינו הסוחרים העוברים שם
במקום הגשמים אלו הבהמות כמתם ניקוו שבעת החום
שיעברו להם המים ימצאו שם מים רבים ונבואם בעת
החום ולא ימצאו מים בשון ניחפרו תקותם והנה עתה הייתם
אתם רעי דומים זה אל הנהר שבטחתי בכם העומדים לעת ה
הצורך ושהברותיכם יסיתו חלי ונהפך הוא כי כשראיתם
היתה המגיע אלי ראיתם מהתקרב לי ונתפנתם לזרים
ולמה התעברתם אלי. הכי אמרתי שתתנו לי דבר מהונכם
ושתעשו שוחד בעדי מעושכם למלטני מיד צר ולפדותי מיד
עריץ אלו היה זה כן החרשתי כי אמרתי להיתל הוגב עשו מה

12

[illegible] ויקשו בכם יהי נראה לא התחברו [illegible] כי
הצורה שהיתה בדברי [illegible] מהם [illegible] בגוף [illegible] זה שניהם
ואם את זה [illegible] שני בטענות, מאחרות ולא בטענה, כוונות בזה
לאמר שמעלתי [illegible] ונעתם [illegible] הנה [illegible]
[illegible] יזעל התוכחות עשה והיה [illegible]
יהיה [illegible] שלא תתכנסו עמי תחשבו למילוי לפני [illegible]
שתבאו עליהם כשעה האסור [illegible] המתוקן [illegible] הוא כ
בקהלת אומר [illegible] שאתם [illegible] על [illegible] שיריב עמי ואת
[illegible] לב [illegible] סרה על לעבר כי [illegible] כי [illegible]
ירד וזה לאות שתבאתם [illegible] לדין החלשים [illegible] הואיל [illegible]
[illegible] בכבוד במאורי ושובו להשיב על דברי [illegible] עולה באשר [illegible]
להתוכח עמי נראה [illegible] כוה התוכחה [illegible] עולה [illegible]
שהשפיע [illegible] מענה באישי [illegible] אם [illegible] לא יכון התורה אשר
השערתי [illegible] הויות נבחר מהם [illegible] לא הנה [illegible]
אמר לכם שבצפון זה ימצא היות נבחר של [illegible] החיים
וזה שהבר ימצא קץ וקן קרוב למעשה על ארץ ובימי [illegible]
[illegible] המתעשן הדור שיקוה [illegible]
[illegible] וכאשר שיקוה [illegible] העת [illegible]
כי שיבואו [illegible] הבדלתי לו ירחי שנה וזה [illegible]
[illegible] מקוה שאהיה [illegible] באמרי כי [illegible]
לא [illegible] על העת [illegible] הוא [illegible] לשבת [illegible]
[illegible] מעתה [illegible] למחלתי [illegible]
[illegible] לילה [illegible] התשובה [illegible] ושמעתי [illegible]
על [illegible] כולות [illegible] כן
[illegible] על [illegible] אשר את בהם לפי
[illegible] לגבול [illegible] התקרב אל המות כי בבקר את מקוה
הערב [illegible] ובבקר [illegible] מקוה הבקר הבא [illegible]
[illegible] כמו שנאמר [illegible] הנה [illegible] עמי [illegible]

עלה רמה בבשרי וגוש עפר ועורי נתפקע והיה בתכלית הרעה
בסבת החליה אשר שם י' ימי קלו יותר מן האורג אשר ימהר הארג
ויכלו אל תקוה מקלות כי ימי חיי הם מעטים ויכלו באפס תקות
טוב לא משער שאוכל לחיות ולראות טוב אחר זה השבר והחולי.
אמר השם ית' אם אמת מה שאמר אליפז שאתה הוכחתני
ותטיב לי באחריתי עד מתי תרצה להעביר ממני זאת הרעה
אשר אני בה. זכר כי רוח חיי ואם יתעצם ויתעשר עיני לא
לראות טוב לא תשורני עין רואי לאחר כלות בא קצי ואשר
יהיו עיניך עם חיות כי להטיב לי לא תמצאני ואין לי תקוה ש
שתשוב תחייני להראותי טובה כי כמו שכלה ענן וילך לגמרי.
ולא ישוב הענן ההוא נראה כן מי שיורד שאול לא יעלה
ולא ישוב עוד לביתו. גם אני לא אחשך פי כי בעבור
דבריכם שלא אתרעם מהשם ית' אם אמת אתכם באמת
שאתם אומרים לי שהוא משגיח באישי הארץ אותה עד
עם ישוה תחי'. אמר השם ית' אם אמת הוא שזה תוכחה
ממך על זה אתה מתלונן כמה מעשיות הרע לי האם אני ים
אני תנין כי תשים עלי משמר ותאסר לא אוכל לצאת ממנו
כמות ים הנתיים ולא התנין מהתפרץ לראות האנשים ממנו.
כי אמרתי אתנחם מרעתי בהיותי על ערשי ישא בעבורי משכבי
לחשבי שאמצא מרגוע בשנתי גם כמות מן השינה לא אמצא
מרגוע כי אך חתתני בחלומות רעים ובחזיונות קשים עד שבחר
מחנק נפשי מות יותר מחיותה עם עצמותי ואברי. מאסתי
חיי כי לא אחיה עד שאוחיל בהם אל טוב. אמר השם ית'
חדל ממני כי הבל ימי ויכלו כזה הרע. ואחר שסתר איוב בכאן
אלו המאמרים מה שאמר אליפז שאלו הימצאות אשר חלו
עליו הם מיתר התוכחות כמו כענה תורה לפתור קצת אליפז
שהשם ית' משגיח באנשי הארץ. ואמר שהוא בלתי אפשר
לחסרון האדם ושלמות השם כל שכן שיתקרב תמיד לבקרים

לבקרים לרגעים יבחננו אם חטאו אם לאו· עד שיגיע לו מה
שראוי לפי מה שהגיעו״י בכל עת והסיבה כי ירצונו
מתחדשות תמיד לאין תכלית כמו שהיה אומר אליפז מי
ואתה השם ית' אם אמת מה שאומר אליפז כי מה מן הזמן
לא תשעה ממני ולסור מכאובי אפי' זמן מועט שאוכל לבלוע
בו רוקי עם היותי זך ותם עד שלא תרפני אפי' זמן מועט
שאוכל לבלוע בו רוקי· ויפי ג"כ שחטאתי כמו שאומר
אליפז מה אוכל לעשות לך שומר האדם ונצרו לפי מה שיאמר
אליפז למה שתהיה להפגע לך כאלו אין לך לעשות דבר רק
להתעלל· כאלו היית לך למשא האדם זה ויחק הפגע והשומר
עבר מה שיעשהו וישמרהו כל שיהיה שונא מה שישמור אותו
והנה לפי תקון הסופרים שיתקן וגם והיה עלי למשא יהיה
פרושו שכבר התסבב להרע לי עד שהיתי עלי למשא ונקוטה בי
בחיי· ומה לא תשא פשעי ותעביר על עוני כמה שהבאת
אותי ותסיר מעלי היצר הזאת כי עתה לעפר אשכב לחיוניך (?)
הכאב ושחר השחרתי לגמלם טוב על צדקתי ויושר לבבי לא
המתנתי ניחם אליך העול כאשר תקפת שתי בתרך והיושר
שעשיתי· ובחינת הענין כן אין המלט לפי דעת אליפז [illegible]
משיתיחס העול לשם כוונת ההנהגה אשר הכאבתני ואעפ״י
שאודה שכבר חטאתי כל שכן שאשוה ולא חטאתי כמו שהוא

האמת·

והכלל העולה מהדברים האלה שאני מפרש
שהרעות המגיעות לאישי האדם
מיוחסות אל העונש מהשם ית' והיה

שיש הרשעים שימהרו לכתרן ועונשו הטובים שחטאו מעט
מכתובות ניסורין כמו שהיה אומר אליפז לפי שאם היה הענין
כן היה יותר קשה עונש הטובים מעונש הרשעים והיה זה על
תוך האל· וזה שהוא סתר שכבר הקדמנו מחויות המבוארת

כמו שהיה עיקר הויות של אותן החיים. וזה כבר אמרו גם כ׳ איוב
במשלית הפלגות ואת הטענה הזאת. אף אם שום יחידות מלו
הוא כך אם שום יחידת הרשע פתאום הנה הוא ילעג. ויסתתף
למסת נקיים לפי שיותר קשה הנסיון והפזרון התם מהיות רק
הפרשיות. כמו שספר איוב שלא חטא כי כבר היה יודע ...
כשעשה שלא חטא. והנה איוב הביא ראיה על שהזמות אינן
נגזרות לבעת להיות חיים קצובים והוא היה מיחל בהיותו בכח זה
אם יתן לו יום אחד. ואח״כ הוסיף חוץ על שהזמות אינן יותר נבחר
מזמן מה. ואלו החיים שאם לא כן לא היה חושק סור הזמן אשר
כי אלו שיקרה לכל אחד שישיגהו מימונות כמו שיחשוק סור
הזמן אשר הגיע מפאת שיבחר הזמות והחיים. ולזה היה בוחר
להיות שחוים על השם העניך ההשגחה באישי האדם כדי שיחון
מימין העבר מיעט הסדר הימים בשובות אישי האדם והשגתם אשר
אין המלוכו מכוון במה שהניח אותו אליפז. ואולם לא גלה רעיו
איוב אותו במה שכבר כתבו בחות המתים לפי שלא היה מתמשי ת
תורתנו. ואם סופר אין גם כ׳ נביא זה הייעור לפי מה שנתחייב ונער
כמו שתי סבות שאי אפשר שישגיח השם ית׳ באישי האדם
אחת להיות האדם עיוס בעיניו ויותר חסרונו במה אל שלמות
השם ית׳. והשנית להיות אלו הידיעות הויות מתחדשות
תמיד ואי אפשר שתהיינה משם ית׳ ידיעות מתחדשות כל שכן
שתהיינה כן ידיעות מתחדשות לאין תכלית. והנה לא ה
השתדל איוב לפתור טענות אליפז אשר היה מקיים בהם
דעתו בהשגחה אל סתר דעתו. והביא טענה כזה מן החוש ו
ותבוע המפורסם. ולא סתר טענותיו בטענות אם לפי שלא נתבאר
לו איך תשלום הספק מדברים האלה. ולזה שמנח שהשם ית׳ מ
משגיח באישי האדם. אם לפי שהטענות האלה לא יתחייבו נבב׳
שהשם ית׳ משגיח באישי האדם. ואם כאשר לבאר זה משלמה
בעשור ערוך ולזה ען יד ונשמור על מה שיש בו די בזה הענין

ויאמר שיש לאומר שיאמר באלו הטענות כלם שלא יחייבו מה
שיחייב בהם אליפז וזה שההודעה שתהיה מאלים כמו אפשר שין
שתהיים אל הסדור והשפע אשר יתגלגלים השמימיים והשפע
הפועל כרין שהתבאר מאן ימותיו ועניין הגשמים והרעב …
מרשעים מחשבתם לשמור הטובים אפשר שיורם גם זה אל
הסדור והשמירה לגרמים השמימיים לפי מה ששמעו ה' ית' עין
ואולם מה שאמר שמה שהוא חסרון בחק האדם לא יתכן שיוחס
לשם ית' הנה זאת הטענה מלתי נחרצת עכב מן שלשה ו…
ט הפילוסוף. וזה כי כל מה שהוא חסרון בחק האדם לא יחוייב שכבר
שיהיה חסרון בחק האדם השם ית' וזה כי כל מה … … כרין
על פועל ההוא אם ימנע ממנו הפועל ההוא לא יהיה חסרון
ידע כזה שיש לו כח על הפועל הנה יהיה זה למעלה חסרון ב
כאשר לא יצא הכח ההוא לפועל ובכל מה שיש לו כח על פועל
הנה הפועל ההוא שלמות לו יותר אשר הוא כח עלין הפועל
הנה קריאת הרגיל שלמות לו יותר אשר הוא כח עלין
וכאשר הבנה ממנו זאת הפעולה הנה יהיה חסרון בחקו ולא בחק
האדם או שאר בעלי חיים אם יבער מהם זאת הפעולה ובפרט
העניין כן לא יהיה חסרון בחק השם ית' אם לא ישגיח אל מה שיעשה
האדם עם היותו שליט בכל המציאות. ובכלל הנה היה חסרון ב
לשם ית' אם אמרנו שלא ידע למוחלט אבל אם אמר שהוא לא י
ידע הדברים המכוברים הנכחיים ולא ידע הדברים המוכרים
המחודשים יותר אשר הם מן המכברים לפחיתותם וידעם יותר
אשר הם מן נכחיים אין זה חסרון מצד השם ית' כמו שאין חסרון
מצד השכל האנושי המונע ממנו השגת הדברים הפרטיים
אשר ישיגם החושים. הנה זה מה שאפשר שיאמר לבאר מה
שלא יחוייב מהטענות אליפז מה שחייב מהם ויאותו האמרתי
מה כבר בארנוהו בספר מלחמות ה' ובמאמר לספר החוש
והמוחש. ושם בארנו שהשם ידע כל הדברים באופן והתבאר האמת
בכל אלו הטענות מה שיבא מזה הספק.

באור מלות המענה

ויען בלדד השוחי ויאמר: עד אן תמלל
אלה ורוח כביר אמרי פיך: עד מתי ה
הדיבור מפיך רוח חזק כנגד השד׳ ית׳ וחשוב כו
לשכך הרי ארוכות הארוכה מענין ההשגחה   האל יעות
משפט ואם שדי יעות צדק: אם בניך חטאו לו וישלחם
ביד פשעם: אם אתה תשחר אל אל ואל שדי תתחנן
אם זך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך:
פי׳ תשחר הטוב בעבורך או יהיה ענינו יעיר ישיש עליך ויעזו
השונן קצת המפרשים אמרו והתעוררת כי מצאו רע מזה הלשון
ושלם כמו וישלם ישמיר בשלום   עת תרקך הא המקום שהיא
עת הדרך והמושב   והיה ראשיתך מצער ואחריתך
ישגא מאד: כי שאל נא לדור ראשון וכונן לחקר אבותם:
כי תמול אנחנו ולא נדע כי צל ימינו עלי ארץ: הלא
הם יורוך יאמרו לך ומלבם יוציאו מלין: היגאה גמא
בלא בצה ישגא אחו בלי מים: הגמא הגדל בבצה טיט
עדנו באבו לא יקטף ולפני כל חציר ייבש: כאבו בלחותו
לא יקטף לא יהיה לאוני שיכרת ועם כל זה ימנו בקלות עם המיתה
לחותו או יהיה הדין בזולת שיקטף: כן ארחות כל שכחי
אל ותקות חנף תאבד: אשר יקוט כסלו ובית עכביש
מבטחו: יקוט יכרת כסלו מבטחו   ישען על ביתו ולא
יעמד יחזיק בו ולא יקום: הרשע יחשוב להשען על ביתו מיוזן
שלא יוכל להזיק אותו מזיק ולא יתקיים   רטוב הוא לפני שמש
ועל גנתו ינקתו תצא: כל הצמח שהוא לח ורענן והשמש ה׳
מביע מ׳ ולזה יפעיג בצמיחתו עד שיצאו יונקות משרשיו:
על גל שרשיו יסובכו בית אבנים יחזה: ל׳ שעו על היסוד
יסתבכו ויסתעפו שרשיו מכנף הסלע ויהיה ויחזה יסתבך כטעם
חזק חזות   אם יבלענו ממקומו וכחש בו לא ראיתיך:

יבלענו יעקרנו ויסירנו ממקומו עד שיכחישהו האילן במקומו
ויאמר לא ראיתיך ר״ל שלא ישאר רושם כלל   הן הוא משוש
דרכו ומעפר אחר יצמחו ׃ הן אל לא ימאס תם ולא
יחזיק ביד מרעים ׃ לא יאחוס להצלים והרשעות אבל יביאם
שיהם כמעשי ימזיקו המטעים בידו   עד ימלא שחוק פיך
ושפתיך תרועה ׃ שנאיך ילבשו בשת ואהל רשעים איננו׃
ביאור דברי המענה

ענה בלדד השוחי ואמר עד אנה תמלל תמיד
קטיים כמלה עד ה ותהיינה מפך רוח כביר
כגבורו ׃ האם האל יעות משפט אין ספק כי
מה שיעשהו הוא כמשפט וכצדק הנה אם חטאו לו ב
בניך שלחם וכשרם מן העולם בעבור פשעיהם ׃ ואם אתה
היית משחר אל אל שיחוננך ותתחנן לפניו שיסלח לך אשר
חטאת אין אם זך וישר אתה כמו שאתה אומר הנה יביא
אליך הטוב וישלים במלוא נפשך והרע יבואך לטוב לפי ש
שבלדד השוחי היה חושב כמו שיתבאר מדבריו כי הרעות יבאו
לטובים אשר לא קדם להם חטא ותכון להוסיף שיהם טובה במה
שנעתיד נראה שנחשבהו רע הוא טוב וכלא שאמרנו לא כרע
שישער החקירה האלוהית אשר חייבה הגעת הטובה בבואו את
המכות ולכן יש אשר קדם להם מרי מעט יבאו להם רעות
חלושות וכאשר ישובו נשים יתי יתעבו לטוב והחל לו נגר
הגדל מה בין הרעות אשר יבאו לרעים ובין המובאות הרעות
שיבאו לטובים ובין הטובות שיבאו לטובים והטובות שיבאו
לרעים כי הטובות שיבאו לרעים הם רעות ׃ ואם לא שמענו
אומן היותם רעות והרעות שיגיעו לטובים הם טובות ואם
לא שעבר כזה לקיצורינו בהשגת החכמות האלוהיות ולכן ראיה
מן המקובל ואמר כי שאל נא לדורות הקודמים וכונן אל חקר

שרוקו ומתיהם כי אותו שצריך לקבל בזה נמירות לפי שהאל
אותו ולא ירגע השטן שירצהו שאין צריך לשמור שיהיו מן
החוש לקיומו ולמען הלא הם יורו במלות ויאמרו על מה שנתחסמו
להם מן החוש עם מה שיורונו משלים . הנה הנמשל לא
יגדל במלות טוב כל שהוא צריך ללחות רב ולא ישנו יצמח האילן
כל מים משקים אותו תמיד ובעוד שזה הענין בלחותו ורעננותו
במלות שיסודות ויקנה הנה הצדיקים קורים ימשו כל ימצא אחר כן
הענין כמשוכחי על שכבר יגיעו המשולים לגמור על מקומם
ומושבם להיות משלום ותלמוד מקנות הרשע כמו תבות הקורת
ותמת לשון הוא כנעה בן בתנונותיה תלוש כזירות המבלבש
מתבלית הרשעה הנה הוא שמשן הבוטח שלחון במתן להושב
והתהוון כן לא יעמוד ויאמר מחוטא ונמוג ובהיות הענין כן הנה
טומות הרשעים הם הענות ונמלם אותו לא נרגב מהמן אשר
הם בו רעות ונמלא מתם זה כשמלמה הכנה מלא הטובות אל
הרשעים ואחר שזכר אותן המשל בהיות טובות הרשעים
מעות בנו להביא משל החיין בהבות הצדיקים איך יתכן כי יהיו
טובות ואמר הנה הענין שהוא רענן והוא במקום שהשמש
קרוב אליו ורעננות יונקותיו משרשיו על הגן אשר הוא נטוע בו
ובני ישלוחותיו ויסתבכו שרשיו עד גל האבנים עד ירחב מאוד עד
יסתבכו שרשיו באבני הסלע אשר ישמרוהו להיבוא מתוך מה
מעלותיו עד שלא ישאר ממנו רושם שום דבר . הנה זאת הצנוינה
משה נמוקית הנאלן ומקומות הדשא הנה משום הדשן ובו נצר
ומשרשו שמתיכו יצמח לו יונקות כאומן ותהגולים ומיצוייתהם
ומזי ויסתבכו שרשיו ויסתבכו זה מזה מקום עלה מן החוש לו
עדות היעיינים יהיה יציאתם יותר שלמה שיענו ואס ונעקוה
מן ישנה הדס ותעצר שאינו נחשב אותם תצוה נאים ונעלה
מכל השמור טובותם ויגדל הנה השם לא יאמם תם אבל ישגו
בו וישמרהו תמיד לא יכל הרשעים והרשעות כאשר יבואם

שעושים כמו שמשמשות זה בעניינים שקודם להם ואחר יקבצו כל שהם
כשישנו לעשות ישלם מהרע ההוא ויהפכהו להם לטוב הנה
זה היה עשות כמאמרו שהשגיחו אלוה והכריחו לחטוא הנה יגיע
להטיב עד שיהיה שוה מה שהוא טוב אשר ייטיב לך מהם
ועשות ושעשוין ימלא הדרושי מתוך השמחה שיצטרך ילכו כשרה
כהנהגת אכל הדרושי זה כלל דברי המשנה

והכלל

העולה מהדברים האלה שראוי למהלך
היה שמי עבות המדות וראשונות
מענגליו והמותיו לוהטשי זה בתחי[illegible]
ולמען כמו לא ישגל דבר וזה שישוב [illegible] בתוכם האנשים
והשתרין הוא ויתר שמותיע זה כי התקן כשיבאו אליו העניין
הם טובות בעצמותם ואלו שאמרנו לא נעשה הוא כן אליו
מבעלתן היו טובות והביא משל בזה מן הפעולות כי [illegible] שעורתן
אותם ישקוטו ממרומם זה שוב להם כי ממקומם אותו הללו יעשות
יותר טובה יען הם יעשו הטריקים יעשו הרשעים הם יעשו
עד המות שמשורן בהם המשתמשים ויאמרו ולאמונים רב טוב בכך
ואשר בדרכם כל העניין מעשתו הזה שייכשו עם הזה [illegible]
הלחות והרעבעות ולא שוה לנו מרבי בזה הספר שישוה בגוף
העניין האדם לשמור מכל חיים וזה שמחתא והמשוגע ושר חרב
[illegible] והחשבות והתאוות לאבר זמן על ימיהם כא כנרים לבקר
מכן שאמר כח כי לא יתראו כאלו התאוים שאמר כה ד"ל שלא
ויאמר כהם שהם [illegible] או מעתים [illegible] כל אין תועיפי
ואין לו חוייב כמו שיורה שהשם משגיח בעושי המין האנושי
ומפיק [illegible] על כל מעשיהם כמו [illegible] שיורה העניין כן
במאמר כח כי אשר נבל בזה האדם לפי הענין לחיות כמו שנ'
הזה לנו מן שיורה יותר שיורה נמקח על כל [illegible] הואיל ההם
מחוייב כמו שיורה שהשם משגיח על שאר בעלי חיים ולא ישיגם
יתר [illegible] אם לא במשפט שיורה זה [illegible] האדם [illegible]

וזאת ההשגחה תהיה יותר בריה שהוא יותר נכבד כמו שהתבאר
בם טב בח' ונבטל הנה אין ראוי שניחס לאדם מהמוסד
ברשותו רק מה שנמצא לו לבאור מדבריו אם מתח"ב
מהם ׳ ולזה לא הסכמנו אנחנו שיהיה דעת בעלך בהשגחה
כמו דעת כת המשתדלה כמו שספר קצת המורה ז"ל ואחשב
שמה שהטעו להניח דעת בעלך על זה האופן הוא מה
שנמצא מרעות האנשים המפורסמים בזולתו בהשגחה
ולפי שזאת ההתייחסות מה בין דעת בעלך ודעת כת המש'
המשתדלה ייחס ויפני זה דעת כת המשתדלה לבעלך׳ ובטל
אם היו רעות האנשים ההם שזכר הרב המורה על מספר
חלקי הסותר אשר יתבארו בזה הדרוש היה ראוי שיתבררו
דברי אלו האנשים בדרך שיסכימו ברעות ההם אשתי
שלא יהיו פשוטי דבריהם מורים הוראה גלויה שיהיה להם
הדעת ההוא ולא שהוא מבואר שמספר קצת ההם
אשר לכת המשתדלה והאשעריה יתבאר מהוראת הענינים
והדברים אשר קיימו בהם דעותיהם בחדוש העולם ׳ ואינו
ראוי שיהיו כמו הדעות ההם חלקי הסותר כי המחשבה
לא תפול בכמו הדעות ההם תחלה להבין האמתות ירחיקם
ולזה נמשכנו אנחנו בבאורינו זה אל מה שיורו פשוטי דברי
אלו האנשים ונראה לנו מהם שדעותיהם הם על מספר
חלקי הסותר אשר בזה הדרוש לפי מה שתשמעהו החלוק
האנשים המסכימים בזה ׳ונבאר כשנ' כמה שיבא איך
ימשכו דעות אלו האנשים על מספר חלקי הסותר בזה
הדרוש ׳ והנה דעת בלך ואם הוא כנגד המוחש כבר ימשכו
לו טעם מן הראיות כי הרבה פעמים יגיעו לאדם טוב׳ ו
ויתבאר בסוף הענין שהוא היה להביא עליו טוב או לשמרו
מרע יותר חזק ׳והרבה פעמים יגיעו לאדם טובות ויתבאר
בסוף שהיו סבות הגעת הרע לו או למנעו מטוב אחר יותר חזק

ויען איוב ויאמר : אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש עם אל : אם יחפוץ לריב עמו לא יענגו אחת מני אלף : חכם לבב ואמיץ כח מי הקשה אליו וישלם : ויגבור כשוםי
המעתיק הרים ולא ידעו אשר הפכם באפו : עוקר הרים ממקומם וזה ישגשהו השם ית׳ באמתעשת הרוח הנאיתר מתוכם כמו שהתבאר בספר האותות׳ ולא ידעו׳ חסר הטבע ולא ידעו ב האנשים מי הוא אשר הפכם באפו אל שסבת העתקתם ממקומ׳ נשלמת רק ההמין׳ המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון : יתעדדו ויתנועעו : האומר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם : חרס הוא השמש׳ יחתום יסגור עד שלא יראו הכוכבים וזה בשאור קצתם תהיה קשת ויהיה שב אל ככבי׳ לכת לבד או יסתתר כאור השמש ויהיה שב אל הכוכבים או יהיה הדיבון כאמת וכער ככבים ולא בשר ככבים אל שכל כך יעצר אור השמש בעת חלקות עד שיראו הככבים׳ נוטה שמים לבדו ודורך על במתי ים : ענינו שהוא נוטה הגשם שידרך על במתי ים והוא השמים וכוכבי ההולכים באור גלגל המזולות או עתים מוטע מעט לצפון ולדרום : עושה עש כסיל וכימה וחדרי תימן : עש כסיל וכימה הם צורות כגלגל הככבים הקיימים׳ וחדרי תימן הם הצורות הדרומיות׳ עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר : הן יעבור עלי ולא אראה ויחלף ולא אבין לו : הן יחתף ומי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה : הן יחתף חסר ופית יחתוף האדם אם ירצה ולא ימצא מי שישיבנו ממנשיו׳ אלה לא ישיב אפו תחתיו שחחו עוזרי רהב : שחחו כפו׳ עוזרי רהב הם העוזרים כגאוה וחוזק׳ אף כי אנכי אענגו אבחרה דברי

עמו: אשר אם צדקתי לא אענה למשופטי אתחנן:
בתחנה וחנינה כי [illegible] אל השופט הנה אם קראתי ויענני לא
נ אאמין כי יאזין קולי להיות פחות ויאזין ביחס אלי: אם קראתי
ויענני לא אאמין כי יאזין קולי: אשר בשערה ישופני
והרבה פצעי חנם: ישופני יכתתני חנם מלי עד לא יתנני
השב רוחי כי ישביעני ממרורים: אם לכח אמיץ הנה
ואם למשפט מי יועידני: אם אצדק פי ירשיעני תם
אני ויעקשני: תם אני לא אדע נפשי אמאס חיי:
אם תם [illegible] עד שלא אדע כעבודי נפשי כל שאין נפרס
מותיה באיברי: אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא
מכלה: אם שוט ימית פתאם למסת נקיים ילעג: ענינו
אם שוט ימית הרשע פתאום כי שבלך אומר הנה הוא ילעג
[illegible] לאשר [illegible] בהם לנקיים [illegible] בהם [illegible]
[illegible] הרשע ההוא והנקיים ימותו ברשע ההוא: ארץ נתנה
ביד רשע פני שפטיה יכסה אם לא איפוא מי הוא:
וימי קלו מני רץ ברחו לא ראו טובה: חלפו עם אניות
אבה כנשר יטוש עלי אכל [illegible]
[illegible] בהם ההולכים [illegible] כי [illegible]
[illegible] יטוש עלי: אם אמרי אשכחה שיחי
אעזבה פני ואבליגה: [illegible]
[illegible] יהיה [illegible] ואחזק לבי [illegible] יגרתי
כל עצבתי ידעתי כי לא תנקני: [illegible] כל [illegible] אשר
אנכי ארשע למה זה הבל איגע: אם התרחצתי במי שלג
והזכותי בבר כפי: אז בשחת תטבלני ותעבוני שלמותי:
[illegible] כי לא איש כמוני אעננו נבא יחדו
במשפט: [illegible] איש [illegible] לדבר [illegible]
לא יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו: יסר מעלי שבטו
ואימתו אל תבעתני: אדברה ולא איראנו כי לא כן אנכי

אנכי עמדי : נקטה נפשי בחיי אעזבה עלי שיחי
אדברה במר נפשי : נקטה נכרתה שיחי דברי כעסי :
אמר אל אלוה אל תרשיעני הודיעני על מה תריבני :
הטוב לך כי תעשק כי תמאס יגיע כפיך ועל עצת
רשעים הופעת : תעשק הכאה והשגחה [illegible]
לך שיגיע לרשעים מעשים [illegible] עד שישלימו [illegible]
העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה : הכימי אנוש
ימיך אם שנותיך כימי גבר : כי תבקש לעוני ולחטאתי
תדרוש : על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל
על דעתך [illegible] : אין מידך מציל [illegible]
[illegible] ממעשיך : ידיך עצבוני ויעשוני יחד
סביב ותבלעני : עצבוני [illegible] כמו עצביהם כסף וזהב [illegible]
[illegible]
[illegible] את הקטן [illegible] זכר נא כי כחומר
עשיתני ואל עפר תשיבני : הלא כחלב תתיכני וכגבינה
תקפיאני : [illegible]
[illegible]
[illegible] עור ובשר תלבישני
ובעצמות וגידים תסוככני : תסוככני [illegible]
[illegible] סביב האיברים [illegible]
[illegible]
[illegible] חיים וחסד
עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ואלה צפנת בלבבך ידעתי כי זאת עמך : א
אם חטאתי ושמרתני ומעוני לא תנקני : [illegible]

אם רשעתי אללי לי וצדקתי לא אשא ראשי שבע
קלון וראה עניי : [illegible]
ויגאה כשחל תצודני ותשב תתפלא בי : [illegible]
[illegible]
[illegible] תחדש
עדיך נגדי ותרב כעשך עמדי חליפות וצבא עמי :
[illegible]
[illegible] ולמה מרחם הוצאתני
אגוע ועין לא תראני : כאשר לא הייתי אהיה מבטן ל
לקבר אובל : הלא מעט ימי וחדל ישית ממני ואבליגה
מעט : [illegible]
[illegible] בטרם אלך ולא אשוב אל ארץ חשך
וצלמות ארץ עיפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים
ותפע כמו אפל : [illegible]
[illegible]
[illegible]

ויען צפר [illegible] ויאמר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

עם השמש ולהעיר הבריאה [illegible] כי אין יתכן שיזרח אנש עב
על כדור שווי ואמצע יותנו לריב עמו הנה השם לא יתנגע משום
דבר מדברין ועוד כי הוא חסר מתכלית ההפלגה ועל כבד מד
שידיעתי וזה ראוי לייחס מהריב כמו כי הוא הקשה אלין ויעמוד
השלום הנה ישוב מה שנקוד הכרם ממקומם ולא תבין הוין ה
הגשמים מי הוא שהבם באופן לפי שסבת הנעתקם ממקומם
נעלמת מהם והנה השם ית' הוא הסבה בזה בהשתלשלות הסב
עד שהוא הסבה הראשונה וזה אמנם יהיה בסבת היער האיד
הקיטורי בבטן הארץ שיהיה רמוע את יתדה ההר ההוא נ'ג
ישתבהוהו עד שתבקע הארץ ויצא הרוח ואין יהפך ההר
ההוא בעת נפלו לאות הסבה בנבעה הנה מצד הארץ כתמונה
ויתעדרו הגשמים אשר היא נמשכת עליהם ממלאות ילגרות
בסבת הרוח הנעשה שם לבסבת התגדר הארץ התמונה לארין
תהיה התגדר הארץ אשר עליה הנה אומר לשמש ולא ירח
וזה יהיה בעת הבוקר עם הירח ולא היה לירח מרחב לפי העולה
ושבי שהשמש חזק האור עד שיותב אורו ירגנ הראות הכוכבים
הנה ימנע הירח אורו מהם ולא יאיר כבוד יקרה כשאר כבבי לכת
שיעד האור כשיסתירו אותם השפלים מהם הלא נגה שמים
לכוכבי אלה אותיגי בעת הבריאה ואלו היסודות וזה שהורכב
מהם בגופים כלומר מאירשות הגשמים השמימיים והוא לכן כמו
השמש שידרוך על כותי ים והוא השמים וכוכבים התולכים
באור מלא הלבנה או עטישי ממנו לתמן ולחוש כוכבי לכת
והכוכבים הקיימים אשר בשתי שערה מזלות והוא נעשה ה
היתומות הישנות והדרומית אשר בגלגל המזלות והנה בבריאות
מהתחלה מה שלא יעלם נהר כי אלו הכוכבים עם היותם מטבע
אחד בטבע יעשו פעולות מתחלפות בזה העולם השפל וספר
איוב מלא היגרות עש יגשיל וכימה שהם יגרות תעירות של
הגבורה חוסי יקור רינו שהם מעיד על מה הקור וכמה ש

מבהחוס. ואחרי הגיון הם הצורות הרוחניות: ובכללם בארץ
לספר נפלאותיו לא עבל כי הוא עושה גדולות וגו' וזה מבואר
למי שיעיין בטבע זה המציאות ובפרט כל דברי הבין ולאיתן . ה
הסתכלם והתחלותם הנה באלוה הוא יעבור בלי נלאה ולא
ארוהו ויעבודו לפני תמיד ולא אבין לו כי כבודו הוא עומד והוא
יהיה עמד כל הנבראים כי הוא הטוב והמוד אשר בו יתקיים
דבר מהנמצאות באופן זה כמו שבארנו במה שאין ספק בו
מספר מלחמות יי' אם יחטא האדם ונשחיתהו מי יש יכנו
היה עצם יותר גבוה ויותר ... ומי יאמר לו מה תעשה
באמת אלוה לא ישיב ... כי הוא קוטן אחר כל שני התמורה וזה
יהיה זה שאמרתם כי שאמרתם אל יי' והחזיר מעלי הרבה את
ומבואר הבטול הענינים בגאוה ותוקף שתחת תחתיו כל נצוא
יובל עורש כנגד השם ית' אף כי אנכי ארבר ואריב עמו איך
יתכן זה ... כי שכן הוא על אחריתו ... ודבר עמו ואיך אהיה
לישועתו את הטאתי כמו שאתה יעבן אותי הנה אם קראתי
אליו ויעניתי שהוא עונה אותי ... לא אאמין כי יאזין קולי
ואמר זה ... שהוא מבואר לכי דעתו שהשם ית' מלתי מעשי ב
במעשי האדם לחקותם ולהיותם הולכים עמרים הנה התרקותי
ואת התנועה אינו ... הענין ... שיראה נתמנים ן
וחלק נגיה לא ישנה מרינה כאשר העולם אינו הצורות
כן מה שיהיה מוכיח אותו בלתי ... עבדית ואינו נבוי השם ית'
ולא היה נבחן לפניו ולהעביר ... והשיב על דבריו מי דרכי
כי היה מנח שלום והיה אינו ... היה אלו הדעות המבוארות
אלו נגבות באחריתו ואמר הנה ... ועשה מאד של לה
חוס בכח כי השם ... בסבה וידעתי כמו ...
... אשר יהנה ... רוחי כי ... מאחרים
... שירים אלו הענות טובות הנה אם השם
... ואלו הדבר הכח והתקף אמר לו באלה בתורה בראשו

כמשפט יהיה שיהיה אמיתי [illegible] לעשות קל כחן [illegible]
הגשמיים וההויים בכחו ובפועל וזה בהשתלשלות הסבות כי
בזאת הסבה הראשונה בכל [illegible] [illegible] ובזולתו לא ישער
[illegible] ואם יעשה זה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] כי [illegible] [illegible] שעשה [illegible] אשר [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] הנה אם [illegible] כי יש [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] דברי [illegible] [illegible] יבוא לחשב [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] זה חייב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יש
[illegible] הנה [illegible] [illegible] [illegible] כבר [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible]
על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בין [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] טוב
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עד [illegible]

הארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה כל שישלוט יבין ויח
מלחמות יהם ואם לא איפה מי הוא שיכריע ויכלין על הלוחם
רצונו שאין זה תולה אלא שאותם המזלות הם רשעה. הנה ימי עש
יחידי והנה לבבי תלוי במחשבה בלא תמורה כאומרו המזרקים על
ממלאת התקון כמו יכנסו השנה במחשבות כשיבקש המוכל
אם מותר לעשות שמי ועשות משפט ומתחנן לעשו הנה
יכול לומר על כל הבינונים אשר לו שככה ידעת כי לא תנקני ב
במחשבה ולא הרשעה. הנה אם ישנה למה זה הבל איגע. ל
להתחנן לפני השם כמו שאמרה מי יתן אותו. אשר שהתחיתי
כמו שלא יוסיף למלוך הרשעי ויקחו כמו בנקיות לא יוכל
לי לפי שיכשילני הם באופן שלא יוכל לי שוב אל השם אשר
הוא שישתעשעו לפי שהם כמו מגעם על המזרה ולזה כשאסף
אל המגילה כתוב אל השם ולא ינגעו המזלות ויבואו אל
שיתעבו שלמותו להיותו מת. הנה השם ית' נותן גיש כ
מוכיח עד שיוכל לעשות מיתה ולבא יחדו במשפט ולא יש בינינו
מוכיח לשפוט כי ישיתו. הנה אם יסיר מעלי שבטו מיד שלא
תבעתני אימתו אז אדברה על מה שהביא על מהרע שעליו ח
חייו כמי ולא איראנו כי לא כן אנכי עמדי שאינם חושבים
שרשעתי והנה שאני יודע בעצמי שלא חטאתי הנה מרוב
המאורים נבחרים נפשי בחיי לאיוב על דברי שני ומשיחה
בגוריות נפשי על השם ית' אם התיק כן שהרשעות המגיעות
יהיו על המנה הראשונה ואומר אל אלוה אל תרשיעני הודיעני
על מה תריבני כי עין כי תמצא העול לתלות כן כשאין עלי
הטוב לך כי תעשוק המלאך והטומאה להביא עליו רע. ה
הנואם זה שמעשה ומה יתן השלום הלוי כל תועה אוהב
זה שמעלתו שם שלא ימאסתו ואם טוב לך שהטובע לו ט
בחנת כשיעם לו שינוע שלהם והיך מגמגם עד שישלימו
ענין זה תבליה הנשל אם היו אלו הענינים מגונים מהם ית'

הכונה הראשונה כמו שאמרו [illegible] ל' שידעם הטוב
יביא התולדה למשפט עד שלא יכחד מהם כל אשר ישיג ל'
לשמחה. ואחר אמרו כן שעברה משנתו במשנה האומר הפעמ'
הדוממים ומה כחם אמנם הלחה אשר לו כחות נפשיים כח
הדוממים ישיג כחם הדבר כמה שהוא פרטי בכח המזון
והחוש ושאר הכחות הנפשיים אשר ישיג מהם. הכונה ל'
[illegible] הלחה יעניק עד שתהיה מדעת המשנים העיוניים
הפרטיים ותבקש לעצמו לתשוקתו תדרוש. ואחר אפשר שישיג
הדברים הזמניים כי שאין לו יחס כלל עם הזמן הנה לכן
לכן שתבקש לו ענין נתעלה מעל ידיעתך כי לא מרשעים
[illegible] שמשגת במבחני המורש ותכין אלוה לעשייתם כמו שאמ'
בענ' והכוונת אותי [illegible] מכלול [illegible] עד שאין מי
שידך ויגעך תשוק הכונה [illegible] כל שלא אוכל להגיע [illegible]
בשום פנים. הלא ידיך [illegible] אותי ועשוני במעת החיה והא
[illegible] השכל אשר באופני [illegible] והם שנים קדמו [illegible]
והשמשים קדמו מן [illegible] במזון שבבר עלו השכלים הנעשים
להשיג אותן החכמה בזמת הבריאה בשלמות. ועשיה אותי יחד
והסבה בעת הבריאה כל שהתולדת ההיא היתה [illegible]
[illegible] ואחר [illegible] סביב [illegible] שהם ישלמו [illegible]
[illegible] לפי שלא [illegible] הכוכבים [illegible]
[illegible] בעלי חיים [illegible] ותשוקתם. [illegible]
בחומר [illegible] בעת [illegible] להיות בה
על [illegible] ותבטל [illegible]. הלא בעת ההיא [illegible]
תמלה מלב [illegible] כנבנה [illegible]
[illegible] עתה [illegible] רק [illegible]
[illegible] אשר בידע הדבר [illegible]
בנית [illegible] בעלי חיים [illegible]
[illegible] לעירים [illegible]

הפנימיים בשמרם העבירות ולי עבודה וקיום ולהקשר המאמרים
וענינם כן עת ולהם להם והתחלתם התיקון והחיים והתענוג
עד שהשלימות בו החיים וחסר נעשית עבודי להשגחה בו ב
בבריאות וזאת ההשגחה המעולה מיה שהאריכות מלמברר
ומעיר הטבעיות ולא די שהאריכות בזה התיקון הנפלא ואלו
שבשמות כי קנות ששורה לתת ותת ול שנתנה לנו ושהשגות
לעולמי של בחורי ההתפעלות עד שרשמור כוה היתמורק
כי שמירת מישמות של מרכב הוא כמשל ינבח מיותר התנו
של ההתפעלות וכבר הוכח בשמש כליש ומחוק נמצאים רבים
הגשמים מכסי וזאת השמירה המשכעה התפעורי בשלות היה עסי ממנו
מיתר היוצא ההשגחה אז עלת זה מהדברים אשר יהיה סבה אל שמות
האדם כלא שתן הלא אלה הטבעיים אשר לאלהים כמו שהוא אדם
עצמו מלבכך להיותם פטורים ולא זמנים והם אומנם החכמה
כבריאתו ושהיות כי כמותו התיקון המפעורי אל שמירה והשגיח בו
כלומר שאלו הענינים הטבעיים ידענו כי זאת ההשגחה ושם
והשגחה היא שעורך לעולם במקריים אשר הם בטבעיים ומינים
לא יתכן שתהיה השגחה   אמנם לאלהים אמנם בשמירה נמשלות
העולם ואני בנתבאר בראשית ובאמור אלו המכוכבים תמיד
וזה הקודש לעולם ולנפשי הנה לא השיבותי אלי לי ואמר יצרתי
אל לי גם כי לא אוכל לשאול ולעשי להיות שבעבור קלון והחתמר
אשר התענג רבו מכם ולהמותי פעמי ושפלותי כי יתן קנר ולאור
והמרכב אשר ואתה שעשה לי עד שכיעות העולם מה שיעד ה
הענין מכבס אחת ולא תענה אל שתמיתנו תקף עד אתה ה
תשוב ליכו אותי שוה לחר יסוה ולהתל מכות ועניני רבים
להפליא זה אחר זה השיבנו כעבור כי יתרשה במעמך נגוי כנגד
רעש אל שהם רעשי מולד ורבים עד שנעגניסי כומרתיסי ותמי
ורחל להם עמי ולא כבת זאת שעשה לי הנה יותר טוב גמולו ה
הרשעתם לרחם ולא הרע עון והיה כלא היה ולא יזכר

לאמיר העולם כפי שמבין לנגד עיניו · כי אוהב ה׳ הק׳ מאמר הכתוב
לאמר קטנה יום שלא נברא · למה בודקים בחן ולא בהחד ...
אשר הטוב כמו שאומרי רבו שההנהגות הטבעות מאליך · הלא מיש
ידי מחת לרע אשר תרינה כאשר אמר מטיב בפרט ואמת · ומתקן
עושה פעולה ולך במקום ההויות והתהוות · והלא אליך תשוך רע
הנה זה הרע את הרעה יוצא ענפיו · ואינו תשוך כמו אשר
זה כי בו יוצא על ההויות והתהוות · יוצא כן סדר הגבורה
במה שיוצא בו החיים אבל הבור והוא תשוך כמו ידוע לחכמי
התורה כל ילידי פתיותיהן ונחלתם · זה בדבר דברי המשנה

והכלל

העולה מהדברים האלו שאוהב ה׳ה
מיוחס אלו המעות אל הגבלה · ה
תמיסותם ההכבים · ואשר הרים
שהחכמים על השמו הוא להיות לא סוף בכוון ואלה המעשים
הקשה יום שלא יהיו כי זה יותר טוב להם וייחס להשתוות כפי
לשוגה על השם ית׳ אין ללמות וקיומו · ומאשר היה שנעשה
בכוון שהתחייבם אל השם ית׳ עם התנועות הבאות אלא הוא
לבד שהשם ית׳ סדר זה הסדור לתקנתם השמימיים אמרו
על שהשגחת הארץ והיושר מה שהבר ישחק מאוב לל עושה
מישע אותו לתלה · והוא לבו רשב רעגו שיהיו שהשם ית׳ הוא
המשגיח באישי האדם ושם כפי השגות והשגבות במשפט ·
ונשר כי רוח נשמת שנתן אוהב מעשה שלא חטא היה נשלם
רצוני אלה היה מעשה שאמרו לו שאינו ואמינם מה ואלה
היה חושב שיהיה מתוכח עם השם ית׳ אשר היה מעשה באיש
הוא שידע מעשה האדם היה חטא ישחק אוהב ותשו ילבב ·
ואין היה שבו זה ירצה לו כמו אלו התנועות הרוחניות היה יכול
אלה היה שומע אוהב שהשם ית׳ בלתי יודע אלו הפרטיים
הפרטיים ושמבה יבאם והנחם יתחת ממשלת הגרמים השמימיי

לשלמים כמו מה שאפשר · והנה כבר חייב שלזה שהוא
בלתי שהשלמות אשר לעניינים הם טובות ונאם לא שעשה
מזה כמו מיני הקוש כי אין הבדל בין הרעות אשר לצדיקים
ובין הרעות אשר לרשעים אבל הם לאחרות כמין · ואם היה כבר
אמצעי אם היה הענין כמו שיאמר בקרך וזה שהדברים אשר
תכליתיים המפנים בלתי שיהיו מתחלפים במין המלה אלא
אם היה זה במקרה כמו שנמצא בטבע אחר בענין שיהיו
סבה לבד המקרה אלא שהיה סבה ואחד מן ההפכים בענינו
ולזמני במקומו · ובזה האופן ימצאו לרוב הראשונים והאחרונים נאותו
לקוץ הקיבוץ והדמיונות כמו שנזכר בספר האותות · ונאמר
כי כבר נתבאר לאיוב מהעניין שהם מזיקות ותולדות על מות
כמו הענין בטובות אשר לרשעים שם הבאור לו מוכרחון שהוא
מיד מה לעשר · ואמר שאם היה הענין כן היה הרע אשר ימצא
לצדיקים יותר קשה ואשפטי שערה שיהיה תכליתו לטוב לפי שהרע
המגיע לרשעים ימנעו מהם לא יקבלו הרע כי עם זמן ימצא
ואלו הצדיקים יתמידו עם הרע זמן ארוך · ונוסיף להבאר איוב
כל מה שהתחכם המשיג בבריאות האדם בתכלית מה שאפשר
מן השלמות ושוב ההשגחה אין ראוי שיסתיר כמו זאת הבריאה
הנכבדת מהחשיד הקשיים לכל סודר להם מתערבת הנכבד
בעניינם מהם מקיים קשים ומפסידים אותם כמה תכונו להם
זאת הבריאה הנכבדת · האמר לאו כמו הענין השלם שיעשה
מונע השלמה על שימצאו ימצא בטוב הבריאה והוא בענין יסוד
הבק בזה שימשך · הלא יותר טוב לכמו אלו האנשים שלא יהיו נבר
נבראים · והנה הבאורים בזה האומר שני מופתים חזקים יבנו
בהם · שיהיה השם ית' יודע אלו הענינים הפרטיים · התלונה הרא' - שין
פרוי כן השם ית' אין לו כח מן הסבות אשר ישיג בהם הענינים
הפרטיים כי אין לו גם היו ... שהשכל בהתפשטות ובאחית
וכל מי שאין לו כח מהסבות אשר ישיג בהם הענינים הפרטיים

עד ישיגם ויחייב [illegible] שהשם ית' אינו יודע הנמצא' הפרטיי'
ואולם זה ההקש רמז באמרו הבינו [illegible] והוספת [illegible]
[illegible] השם ית' [illegible] להיותו [illegible]
[illegible] הפרטיים [illegible]
[illegible] היותו [illegible]
שהוא [illegible] הרמ"ים אשר [illegible]
[illegible] שהשם ית' לא ישיג הדברי' הפרטיים ואולם זה ההקש
[illegible] ואולם איוב יודה [illegible]
[illegible] להיותם [illegible]
[illegible] הסדר [illegible]
[illegible] הסדר [illegible]
[illegible] הפרטיי' [illegible]
[illegible]
בו [illegible]

ויען

צפר הנעמתי ויאמר: הרב דברים לא
יענה ואם איש שפתים יצדק: בדיך
מתים יחרישו ותלעג ואין מכלים: ותאמר
זך לקחי ובר הייתי בעיניך: ואולם מי יתן
אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך: ויגד לך תעלמות חכמה כי כפלים לתושיה ודע
כי ישה לך אלוה מעונך: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

תעשה יב עשות כמשז ידב נמבע יודע מה שאתבונה לו לתשובה
התשובה ויבטעשהו אשר יקהני לאוה · זה יהיה הרצון בישות עליך
ילוה · ומה ממנהג מטעשך על ידך גדול טוב מעשהו והעושה · כי
המפסולות בעבודתו נעה נגד עשת הקץ מנמשיך ימינו רוצה לבפיע
שמרי יחד קן ויותיך · החקר אלוה תמצא אם עד תכלית
שדי תמצא · גבהי שמים מה תפעל עמקה משאול מה
תדע · ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים : רל מהת מה עני
הגבה היב ותן · אם יהיה טב על חכמות האשר שיוכל בלומר ירגה לידי
השלמות · אם יחלוף ויסגיר ויקהיל ומי ישיבנו : יכרת ויעיר
בזמנו ובמיתתו · ויקהיל שלמות ומעשיר במוסר אחר ולא שיעורו
במוסר · כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן : הרים
רל ידוע שיש און ועושה לא יתבונן בדרכי השם להשכיל וידעת השם
ידו ידעתי כי השם יודע ועשי שוא ומדוה · ואשר טעה בעיונות
יודע גל ... אשר לא יתבונן להשכיל בדרכיו · וזכר שני מיני הסכלות
אשר הוא חטן ... אשר יטעה בעיון והסכלות ... הוא העוני
... אשר לא ישתדל להתבונן במושכלות · והיה ניגה ... ותבונן :
ההשגות השכליות · כמעט ולכי רוה הרבה חכמה ודעת · ואיש נ
נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד : נבוב חלל · ילבב ישכיל ועיר
ושוה ... בנסתר ... · אם אתה הכינות לבך ופרשת
אליו כפיך · אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה
כי אז תשא פניך ממום והיית מוצק ולא תירא · הסיר עניך
... ההולכים ההולכות ואשר ... כהם · ... כי אתה
עמל תשכח כמים עברו תזכור : ומצהרים יקום חלד תעופה
כבקר תהיה : ... ובטחת כי יש תקוה וחפרת
לבטח תשכב : ורבצת ואין מחריד וחלו פניך רבים · ועיני
רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש :
... כמו לוחד ... כמת דלעה ודאבון :

כשורי דברי המענה

ענה [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אשר [illegible] אבל יותר ויותר [illegible]

[illegible] אשר יאמר [illegible]

[illegible]

[illegible] לך השם את [illegible]

[illegible]

[illegible] לך [illegible]

[illegible]

[illegible] כי [illegible] היה [illegible]

[illegible] לו לעשותו [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

נכבדים מעט ומעטים יהיה המרי אשר הוא יותר חלוש
מהיותנו יותר חזק מאשר תשמש את יצהיות ומפני זה איך הגיע
לאיש אשר עשה המרי היותר חלוש יותר מהענשים
והעונש שבמין אחד' רבים ותחשוב כמו שהם נקיים והם
רשעים כל אשר קנו מעשיית הטוב אשר אפשר להם
ולהעשר שיעור שהריגן כאמרו יגבר לך תגמולות שאי אפשר
לאדם שיורנו. כי הוא יצדיק או רשע' וזה כי לפי הכונה האדם
לקבל השלמות יצטרך שתהיינה פעולותיו אשר יהיה בהם
צדיק ולזה כי שיהיה מוכן לקבל מהשלמות קלין גמול ולא רב
מקבל השלמות הוא וזהו אל קבל השלמות למעט מהשלמות
אשר היה מוכן לקבל אותו. הנה יהיה האיש ההוא רשע אצל ה'
השם והאיש שקבל מהשלמות חלק מועט ולא היה מוכן אל
שיקבל מעט יותר הוא צדיק במשפט השם' וזה האופן מהכונה
אשר יאחר בה אחר אחד מהאנשים כמלם מעט ולזה נחשוב
ברשע שיהיה צדיק והצדיק שיהיה רשע כי אנחנו לא נדע. מה
שיהיה מוכן אליו אחר אחד מהם מקבל השלמות. ומזה אמר
יותר כשאדם היה אפשר שיגיד השם לאיוב השלמות חכמיה
ההכנה הזאת אשר עמו בה היה יודע כי כפליים מהשלמות
מקבל היה ראוי לקבל ולזה יחשוב איוב שהוא צדיק והוא רשע.
בשלמות' ויתפרש אמרו ודע כי ישה לך כו' לפי הפירוש הראשון
זה הפי' יהיה כוונת אליהו' ואז תחשוב בזה הסחר המגיע אל
המשיג את לאנשי האדם מהטובות והרעות שיהיה בלתי אם ישר
ראוי לך חכמה כחכמות השם עד שתדע במדרגת הכנת אחד
אחד מהאנשים מה ראוי שיגיע להם מהשם את כל מעשיהם
עד שכאשר לא יודיעך התבונן כפי מה שתחשוב הקור שזה על
דרך כלליות אי אפשר לדעת זה כי לא ישיג האדם מהגעת עד
תכלית התבונה. הנה לא תוכל להשיג חקים הגבוה אשר יגבהו
השכלים ולא תמצא התבונות אשר הוא עמוק משאול והוא ארכו

25

הארץ · הנה זאת מה שבין הגבה והשווין אכובה מארץ
לזה · וזה השעור אשר בין הגבה והשווין איננו קו אחד
לבד אבל הוא רחב יותר מרחב הים כי הוא מכל ירדי הארץ ·
עד השמים ואם לא תוכל להשיג בשלמות המעלה והמדה אשר
פעל השם ית' כל עולם תדע ארכו ורחבו והרחקות אשר ילה
אליהם איך תדע חכמות השם · ואפשר שנאמר שהרחיקן
בזה וצריך לאמר לך שתבין אותן וזאת החכמה אשר יסודר
אותה זה הסדור הנראה לאנשי הארץ במנבות והרבעות והנה
היא גבוהה מאד גובה נפלא כגובה שמים ועמוקה משאול תחתית
ארוכה מארץ ורחבה יותר מהים אשר ינהג השם ית' לאנשי
עונשים מתחלפים · אל אחד כפי שמעשיהם יהיו ויתרים יעבדו
אותם בשישי נוס מנגע ובמאסר ולא יגלם וקצתם לא יעבדו
אותם בשישיים במסבב אבל יקהלם ויאספם אל מקום אחד
או אל מדינה אחת · מי הוא שיוכל להשיג על עונש והורד לו
שגשגה של שהכבוד העונש של קצתם יותר מקצת עד
היות לפי הנראה הרים שוה · או יחשוב כאשר יגנהו מעט או
יהעונש שהוא יותר רב מאד · או יחשוב כאשר יגנהו יותר ויהן ה
העונש שהוא רך וקל כי אלו הם ירדי המלוכה והסבול הנה
לא אפשר לו לייחס אותו זה של לשם ית' כי הוא ידע אנשי נוא
והמרמה ויענישם על פעולותיהם הרעות ויתן אשר ראוי
לכן אין מנעות לו אם עשה מנוונת ויעשנו של הרשלות
יחקור בבנני' באומן האלוי עד שקרהו העונש וידע גב אשר
לא יתבונן בדרכי השם כדי שישכיל וידע אותו ויענישהו של
סכלותו · וזה שהקדיש נקרא ונמרא טוב והלל ונאמן להשכיל
כדי שילבב וישכיל דרכי השם כי הוא עולל בבהמות מצד
תולדתו ונתן לו השם שלמותו במה והוציאו לו השכל אשר
בהם להתעלות עד הגיעו אל השמש וזה יענשנו אם לא ישתדל
כן כפי הראוי · וזה יעלם ממנו הרבה מאלו הענינים ויחשוב

כמו [illegible] שהוא יצויין ובמי שיהיה [illegible]
שיב׳ כי מי שלא [illegible] עושה [illegible]
[illegible] יצויין בתוך השם [illegible]
[illegible]
מה הזוג בלתי שוה כי כמו [illegible] הכונה מן הנעשים [illegible]
המחו׳ והנה [illegible] מדרגות [illegible]
[illegible] בשמו יה״ה [illegible]
[illegible] שהוא [illegible]
[illegible] יה״ה [illegible]
[illegible]
[illegible] הנה [illegible]
[illegible]
[illegible] השם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

והבדל׳ יעולה

[illegible]

הזולות בעלי התכונות הרעות אך ראוי שיהיה המגן מן מהם
מה דרושים יעדרון · המוזר מי שאמרנו לא נרע. ואומן [illegible]
השם ית׳ ונעלה ומה״ בזמננו שיעבור [illegible] מכל מה׳ ולזה
עשויה מכל שמירה ומה׳ מיעוט לפני מחשבתינו [illegible] לו מהשמש
יותר ממה שהמליץ יותר [illegible] לפני מחשבתינו [illegible]
המזג שכבר יתכן שיהיה לאדם עון ומטוב ולא נעשה [illegible]
ותמונה שלך יגיע לו רעה · ומה מהותו יראה שכבר יהיה [illegible]
אם יבטל האדם והשתדל במושכלות מפני מה שאפשר
לו ואם ישלה [illegible] מלתי כמו מכוונות מיתר [illegible]
[illegible] בדברים כמו זה שראוי לפני שהתמיד ית׳ [illegible] כמבוא של
[illegible] הכונה · ובכלל הנה הוא [illegible] אשר [illegible]
האדם מתכונות הטוב האמתיות לו לתת הכונה · והלא [illegible]
שהוא היתר [illegible] [illegible] ולא נעשה בזה · [illegible]
המגן מן הנה כל [illegible] שלא [illegible] שונים במדה
לפני מחשבתינו [illegible] [illegible] אליהם להמשך
ית׳ [illegible] שלא [illegible] [illegible] ג
במסכן [illegible] לא ישינו [illegible] במסכן [illegible]
[illegible] אותם על [illegible] אחד או אל [illegible] אחת, והסבה בזה כי
מי [illegible] שהם שונים [illegible] מתחלפים מן [illegible]
[illegible] לא נעשה · ואולם זה [illegible] לדעת [illegible]
[illegible] הספק בזה כמו אמר שאין עולמים [illegible]
לפני שהם עם זה שלהם [illegible] יתעלה [illegible] פחד תמיד
[illegible] שוה [illegible] ולב תמיד [illegible] להם כמו המגן
[illegible] המגן · ואחר שהתישב זה עמך
שכבר [illegible] בזה הספק [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] בזה [illegible] [illegible] מהם
[illegible] המגנים אמר [illegible] בזה הספר · וזה כי לא [illegible]
המגן [illegible] אם שיהיה כל מה שישיג האדם [illegible]

מוגבל ומסודר לפי המבטיין אם שלא יהיה דבר נמיה שישיג
הלמוד המעוב נרצה מוגבל ומסודר לפי מבטיין אם שלא יהיה
דבר נמה שישיג הלמוד המעוב ורצה מוגבל ומסודר לפי המבטיין
אל שלא ישגל לו כמו הטובות והרעות הבאות עליו אם ישיג
טוב לא יזיקהו כהם אם יעשה רע אם שיהיה קנינו מוגבל
ומסודר לפי מעשה הלמוד ונשתנו לפי ואמת חלוקה השניה
ולפי שאר שיראה שכל הטובות והרעות הבאות לאדם הם
מוגבלות ומסודרות. והשם ית' ישגיח סתם מיתר החוש לפי שי
שיחשב שכבר התלונות מחוש סותר זה המאמר והוא שנמצא
הצדיקים נענשים רע יותר ומה שיגיע לקצת הרשעים ונמצא
הרשעים נגמלים טוב יותר ממה שיגיע לקצת הצדיקים והוא
מבואר שזה הספק יותר אם במשנתו לזאת הטענה אם
כשנחלוק עליה. ולאלו החולקים עליה הוא משוער דברי
לבד. לפי מיני המחלוקת על עשות זה המאמר והיא כזה שי
שיאמר לזאת הטענה אם מיני המחלוקות על עשותו והוא כזה
שיאמר אם הם בלתי: ואולם המחלוקת על עשותו הוא שיאמר
טוען שנמצא רע וזה רע אשר הוא טוב לו הספק. ואולם
המחלוקת על עשותו הוא שיאמר שמי שנענש צדיק הוא
נמצא ברשע או אם היה רשע הנה ודאי גמולו ברשע לא שוה לו
ויגדר חולשת הטענה וזה שנענש צדיק ויש עונש האמרי
כי במה חטא במה שעשה הטוב האמור לו בגלויות ומה
יתבאר הספק שהוא המגיע לצדיקים וזה שהוא שיגיע יותר
מהגיע לקצת הצדיקים ממה שיגיע לקצת הרשעים הנה
הוא יתר הספק כולה שאמר שמגיע לא נדע שיעור העונשים
הראויים לפי מה שאמרנו כי לא נדע להשיג שיעור החטא ואיש
ואיש אשר יסודר מגיע זה הסדור. והנה האמרי אשר לאשר
נחשוב אותו רשע צריך ויעשהו לו עונש יותר גמול מהאמור
אשר לאשר נחשוב אותו רשע.

ולבאור שני שורשי ב

שיחייב לפי זה הודעה צריך הוא אפשרות עשיית הטוב
ממנו שזה כמו מאמינים שאם היה האפשרות הרחוק יותר
היות בהכרח כנגד הטוב יותר יבחר לפי שכבר נגלה בו כי
אשר לצדיקים והוא כמו עשי הטוב המעשי להם כשיעות
ונשאר הספק לזה ונתן הנה [illegible]
[illegible] הצדיקים [illegible] בעשיית ה
[illegible] העולם [illegible] האפשרות [illegible]
[illegible] הם התולדות כמו שאמר [illegible]
[illegible] הטוב [illegible]
[illegible] יותר בעשיית הטוב לפי ש
[illegible] בעשיית הטובות [illegible]
[illegible] שיעשו מהטובות לקיים הרשעים הם
אשר שיהיה הרשעים יותר קרובים מעשיית הפעולות הטובות
[illegible] שעושים הפעולות הרעות ואם רשעים יותר קרובי
מהפעולות הטובות [illegible] זה הספק משיאמר שהם
[illegible] לקבל [illegible]
[illegible] הפעולות הרעות [illegible] יותר הספק ויאמר
[illegible]
[illegible]
[illegible] פעולתם ויאמר גם ששם לא יעשו הם [illegible]
[illegible] כי הטוב שתפלותיו
[illegible]
[illegible]
[illegible] הקושיא [illegible]
[illegible] שלא יעשו בקלות [illegible]
[illegible] התמונה [illegible] לפי
[illegible] יותר ישאר הספק בענין ואמר
[illegible]

וזה שנשתנה טבע הגו' לבב והספק הוא כי אלו היו הרבה חוץ
ממנהגי אלות הלמודי הזכרים הספק . ואולם היה זה הספק הוא
משנויים במלאת הטבע שיאמר שהתנועות והמשות אשר באישים
משתנות ולא עשיו במלאת ישר לענין תנועה תמיד השני אברים
ומהם לסבה אחרת כמו תפתנות והמולות כמו שידוע אליש הם
כמו אשר שהתר זה הספק שיהיה משונה במלאת הטבע היה לב
באחד לב יסודן אם משמעות שההשגות המשות היו במלאכת
אין הוראשי עד לא בכל דבריהם אם שמעות שההשגה הלימוד
אלו בקיצור . ממה שידוע שאין דבר היסודי והישות והנבב
והסודות כתשם יתי הנה מסב שעבר יולדת במוגבלת היות היו
סדור בתמיה שמכבי הנגעלע יריעה מחוץ אם במספר אם
בנבאות ואין מן תבלית יתן עניינם מלוכות הסדר אלות ה
המספרים משה לכבי בגנת הלידה מיום כמו שאמרנו שאצרי
ההגבלה היא יתר הגבולים השמיניים ולא ינשל כה הזמן ו
קדישע כי הכל נגבל לאדם נכתם אמנו ושאת החלוק הוא
לחצר לבב וזה שאלה שחשם מוגבל לפי זמן הלידה ויתקע
כותשם יתי זמן נבתם בלתי לוגבל כמו שיתבאר הנה הנבה אליה
וזה הגוי הגאות השמיני והנה עליפו היה נמתקת לנו הידיעה
האלהית כי הוא היה מורה שהידיעה לישבי מוגבלת מן שמים ית
והם הידעות אשר הבינה לנו יותר האולת והתמונה אלא שאין
לנו שנתייעם שלקחם כי אין גוזי בהם שיגיע הצעות לפני שני
מחוזים נבואה משתל מכל הגבולות זמן כנפי ושם לנו יותר
להגיע להם בסבות המבואות ואתם אין לנו להתיעך שאת
אם לא נגעגו אלו שבנה הדבר לא יותר כל הספקות שאליו עבל
להם בלתישות אשר נראה שיתנו בהם הגוף הלום אל התחתית
והאולת כמה שנוהג כונתנו ועוד שנוסף הרבה נמות היתר
יותר הספק כדעת מה נעשה בהעיר הסדר הנמצא בשונות
השאלות ואין צריך ועמיתי והם הרבה לאיש מחר ונאל זה

אי זה דבר שיחסהו · מה שהוא בלתי מפעלי שנחסהו אל ה
האולות והפעליות כי מה שיגיע מן הטובות בזה הזמן לא יצא
ישתמר כי אם זמן מועט ולא יהיה מחודש אל שלא ילכן שיגיע
בזה הזמן טובות רבות ורעות כמו שיראה מחוש ומפני זה
גם אתעצרו ניסוסף מיעוט הרבה המגיעות לעובים אל שני
המפעלי שניחסנו אל האולות והפעליות כי מה מתמיד כי היה
המישאירתו בקרי ובמזרתן · ולזה היה דעת אליפז חסר בזמן א
אחר והרעות בלתי יתמיד יותר שלם בזמן אחר אולם היות
חסר לפי שהרעה והסתעפות אשר הביאוהו אל זה הרעות הסר
נפלאות נתמו במה שאין כן מיעוט בלתי ויתמיד ואולם
היות יותר שלם כי לא היה מכחיש המוחש אבל היה מכוין
להתיר הספקות ולשפט כל חנסי ועוד כי תשרש אשר מזה
המישין דעתו הוא יותר כעצמו אולם טעה במה שאחר
השרש וזה כי הוא כשרששו שהוא כטל שיוחס כל טובות
והרעות אל גמול ועונש מאת השם ית׳ לפי מעשה האדם כאין ש
שיתבאר מן החוש והיה כטל גם שלא יהיה מאם דבר מיגבל ה
מאת השם ית׳ לפי מעשה האדם לפי מה שיגיעהו האדם כמו ש
שוכר אליפז בזה הספר במה שטען של איוב · הנה מבורר ש
שיהיה קצתם ייוחס אל השם ית׳ לפי צדק ורשע האדם וקצתם
בלתי מיוחס ואולי לא אמר אליפז יותר מזה השעור היה מחויב
היות יאמרו זאת ואולם טעה בשלא הבדיל בזמן שום
מה שייוחס להשם ית׳ מאלו הטובות והרעות ומה שלא ייוחס
אליו ולזה לא נגיד טענתו כן כשטען שלו איוב מה שטען ל
לסתור דעתו כמו שיתבאר ועוד כי דעת אליפז היה דורך לאמת
ואין דרך כעצמו זאת כי הוא שם המגדלות להתיר הספקות
מאת הכחשת המוחש ואין שתענה זה הנה כשרשש הספק
המפליא ברעת ויותר המוחש יתקן ביד אחד שיגיע דעת יותר
מן המפקי אלו הכרחת המוחש ואולם בלתי דעתו אחד מאמר

בריך, והמאור ולא הניחו לחוש רושם · אבל הרחיבו הספק במאור
שאין הדברים נעלמים ממנו · ואם היה הענין כך איך ירשע
שולו הרשעים הם במושר וסור מי הגיד להם זה והנה אין להם
מאזני המבינה · ולא די במה שר פגעו בן ימנעם מהשיג
האמת כזה החוש אבל מי שמנהגו זה המנהג לא יתכן ל
להשיג האמת בשום דבר כי אם למוציאי התחלה לי ידיעה
מה שנראה ואותו והדברים המוחשים לא יהיה לידיעה דרך
באור מלות המענה

ויען איוב ויאמר · אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה · גם לי לבב כמוכם לא נפל אנכי מכם ואת מי אין כמו אלה: שחק לרעהו אהיה קרא לאלוה ויענהו שחוק צדיק תמים

שחוק לעג. לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל

לפיד מענין לפידים והוא כמו לפיד וכו' לעשתות למחשבת מענין עשתונותיו ולפטר שלא לפיד משנישת וכו' מי שהוא נכון לפיד ונר הוא נבזה למחשבות השאנן וכן מי שהוא נכון למועדי רגל וכשל הענין

ישליו אהלים לשודדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו:

ובטוחות חסר מלת משבערתי שיבטחו בהם ולא יפחדו משום דבר לאשר הביא וכו' אל עובדי הצלמים שיביאו צלמיהם בידם וישתחוו להם או ירצה בזה שידין בכחו הפסל ואחר יסגדו לו

ואולם שאל נא בהמות ותורך ועוף השמים ויגד לך: או שיח לארץ ותורך ויספרו לך דגי הים: מי לא ידע בכל אלה כי יד יהוה עשתה זאת: אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: הלא אזן מלין תבחן וחיך אכל יטעם לו: בישישים חכמה וארך ימים תבונה: עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה: הן יהרס ולא יבנה יסגר על איש ולא יפתח:

אל שכבר יש...

איש מיום [illegible] הן יעצר במים
ויבשו וישלחם ויהפכו ארץ: עמו עז ותושיה לו שוגג ו
ומשגה: [illegible] מוליך יועצים שולל ושפטים
יהולל: [illegible]
מוסר מלכים פתח ויאסר אזור במתניהם: [illegible]
מוליך כהנים שולל ואיתנים יסלף: [illegible]
[illegible] מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח: [illegible]
[illegible]
שופך בוז על נדיבים ומזיח אפיקים רפה [illegible]
[illegible] מגלה עמקות
מני חשך ויוצא לאור צלמות: משגיא לגוים ויאבדם שטח
לגוים וינחם: [illegible] מסיר לב ראשי
עם הארץ ויתעם בתהו לא דרך: ימששו חשך ולא אור
ויתעם כשכור: הן כל ראתה עיני שמעה אזני ותבן
לה: כדעתכם ידעתי גם אני לא נפל אנכי מכם: [illegible]
אולם אני אל שדי אדבר והוכח אל אל אחפץ: ואולם
אתם טפלי שקר רפאי אליל כלכם: [illegible]
מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה: שמעו נא תוכחתי
ורבות שפתי הקשיבו: הלאל תדברו עולה ולו תדברו רמיה:
הפניו תשאון אם לאל תריבון: הטוב כי יחקר אתכם אם
כהתל באנוש תהתלו בו: הוכח יוכיח אתכם אם בסתר פנים
תשאון: הלא שאתו תבעת אתכם ופחדו יפל עליכם: [illegible]
[illegible] זכרניכם משלי אפר לגבי חמר גביכם:
[illegible] החרישו ממני ואדברה אני ויעבר
עלי מה: [illegible]
על מה אשא בשרי בשני ונפשי אשים בכפי: הן יקטלני
לו איחל אך דרכי אל פניו אוכיח: גם הוא לי לישועה כי לא
לפניו חנף יבוא: שמעו שמוע מלתי ואחותי באזניכם:

הנה נא ערכתי משפט ידעתי כי אני אצדק : מי הוא יריב
עמדי כי עתה אחריש ואגוע : [illegible]
[illegible]
אך שנים אל תעש עמדי אז מפניך לא אסתר : כפך מעלי הרחק
ואימתך אל תבעתני : וקרא ואנכי אענה
או אדבר והשיבני : כמה לי עונות וחטאות פשעי
וחטאתי הודיעני : למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך :
העלה נדף תערוץ ואת קש יבש תרדף : [illegible]
כי תכתב עלי מררות ותורישני עונות נעורי : [illegible]
[illegible] ותשם בסד רגלי ותשמור כל ארחתי
ארחתי על שרשי רגלי תתחקה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
והוא כרקב יבלה כבגד אכלו עש : [illegible]
אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגז : כציץ יצא וימל ו
ויברח כצל ולא יעמוד : [illegible] אף על זה
פקחת עיניך ואתי תביא במשפט עמך : מי יתן טהור מטמא
לא אחד : אם חרוצים ימיו מספר חדשיו אתך חקו עשית
ולא יעבר : [illegible]
שעה מעליו ויחדל עד ירצה כשכיר יומו : [illegible]
כי יש לעץ תקוה אם יכרת ועוד יחליף ויונקתו לא תחדל :
[illegible] אם יזקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו :
מריח מים יפריח ועשה קציר כמו נטע : [illegible]
וגבר ימות ויחלש ויגוע אדם ואיו : [illegible] אזלו מים
מני ים ונהר יחרב ויבש : ואיש שכב ולא יקום עד בלתי שמים
לא יקיצו ולא יעורו משנתם : מי יתן בשאול תצפנני
תסתירני עד שוב אפך תשית לי חק ותזכרני : [illegible]

מדוך שאמנם לחיות יגור מני התנין מנצר וזו הסברה להשיבלי

אם ימות גבר היחיה כל ימי צבאי איחל עד בא חליפתי

ימי [illegible] חליפתי [illegible] תקרא ואנכי אענך למעשה

ידיך תכסף. כי עתה צעדי תספור לא תשמור על חטאתי

חתום בצרור פשעי ותטפל על עוני [illegible]

[illegible] עם [illegible] מהשגים [illegible]

[illegible] ותוסיף [illegible] ואולם הר נופל יבול

וצור יעתק ממקומו [illegible] אבנים

שחקו מים תשטף ספיחיה עפר ארץ ותקות אנוש ה

האבדת: [illegible]

[illegible] ספיחיה של עפר ארץ

[illegible] תתקפהו לנצח ויהלך משנה

פניו ותשלחהו: [illegible] יכבדו בניו ולא ידע ויצערו

ולא יבין למו [illegible] אך בשרו

עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: [illegible]

ויען

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

מינם נמלטים מהדרגות לפי שכבר יפלו ממך תוארי ללא
ימשכו מהנה ישמחו בו . כאמר מיוב שהחוש יסכל וזה ימשך
ימשכו שתרים שישימו משלוק מאהלים ואם אין בתוך כבן ח
חוץ נוה זות הוראה בונחים שלא יוכלו מאין ויחיעו גם י
ונבובי ידיהם יאמנו שתי העמים שהוא הקשה שבמנעות
חוקים יאמר בטחו בהם ויהיו נקיים נכפר ולא מבואר שתכר
שכר בלתי עוזקים ואם חשבת אתה שמפר להפליג בחכמות
הפעם לא נצטרך לקחת עדות להפלגת חכמתו והרחבת התמונות
פנו שנשמית ולתה אני אספר לך מחכמתו מנענעתי מכמשבי יות
ויין ספרת
מינורים על חכמתו . וזה שאמר תשואת המסוגות ותקן הגרים
ויכן היו התנה המוסר בבנין הארץ יורך חכמות הגשם ירל
במלת שותתם בהיותנו מהשלמות והחכמה אשר לא השכלים
הארציים להמנת אותן החכמה בשלמות . כי לא ידע כן
והנה המשל התורה מנעור תהיות להיות בריאתו יותר שלמה
ויהיה בזה שלא יסבול אחד מהמון האנשים כי יד י) ובמעתקי
אלו הנביאים מיני השלמות המלאכה בשלמותם כי זה יתבן זה
השלמות אם ליה מותם התהיותם או הקרי (והמוכן כמוהו
שחשבו קיבה הקודמים : וקבע השכל והנפש שהתחלתם היא
בהפרח מיוחד שהוא שכל כמו שהתבאר בספר פח . אמנם
הישמות המורגשות הסבו לאיש שישנה בהם ויתנוב היות
הבלתם הקיי והנה לפי שיחשב שהסיבות די שיתקבלו
ויתקיים אותם חוק אלב . והוא מבאר למען מהגויות הטבע
והאלהות שזות מלתי מאשרי שישלם סבב הסקה. הנה אלא
בשיחה התמודות מהתחלה היא שכלי . הרא אין הבין
הקרים כי הוא השוהנה והחוש ישנו המושל נראה כלה
כי מהחוש נקח התחלה ושרש כל זה שעיקר בו וזה ת
המלאכי הישושים חכמה ואין אים יותר שבאורך הזמן יבינו
דברים רבים מהחוש דברו כל אמיתתם וזה אמר בנערי

יספר שהיה יתבאר ממה שזכר כבר שנים רבים כמו שאמר
יעקב שחקו עלי ועת' ואלה השיב אליו גם שב גם ישיש
בנו ואמר אליו כי לפי מה שהתבאר אצלו שנות השם ית'
המיוחד הבלית החכמה והגבורה אם החכמה כטוב הסדר
והיושר בפעולותיו ואם הגבורה כי מהם לא יראהו לזאת
מופשות זה שאפשר לפי החכמה אין טעה ותמונה ועוד
שימשך יען זה בבריאתו והבריאה החומר ימצא לו טוב התמונה
בבריאות ההיא להמציא מה שיסיר הגזן ההוא ואין התמונה
נבראות הגרמים השמימיים כי בריאתם מיוחסת להגבורה
והסבה בזה כי מה שבריאתו ויציאתו היה בגבור עצמותו
ייוחס לחכמה כבריאות השפלות ותמונת הגרמים השמימיים
ועמידתם ומרחקם מן הארץ ותנועתם הוא בגבורה ואותם זה
ייוחס אל התבונה כי התבונה היא הידיעה דבר מתוך דבר
והגרמים השמימיים הנה בזה הבין מהתמונה וההיקף
והאורך והמרחק והכמות ושיעור ההתהוות ומיחוד התנועה
ליחסם ההויות אשר בזה העולם השפל כאמור בספר מלחמות
עמם ימשך מפעולות השם שיהיו בגן ולא יבצר ועמם אשר
איש ולא יבצר מהמוסכת לעולם וזה ימסגירב לשם ית' ב
בהשתלשלות הסבות שאומנו ביותר באומן מה זאת הגבולה
והסדר באלו הסבות מידי הגרמים השמימיים כמו שבני
[illegible] ועמם ישלחם כבר שמרכבים ההבדלות
ועמו עם והעשיה כל שמו הכולל והסדר והיושר ואין ייוחס
מה שיהיה שוגג בזה העולם השפל והמונעה יהם הנחות
השופעות בזה העולם מהגרמים השמימיים ימשך מהם ב
פעם מה יתבלבל בו הסוך היושר לא יהיה המונעה האומר
כי הוא סבת העדר הסדר והשוגג המורכב מחומר ותכונה
מורך ועמים משולים ומרוחקים והשופעים ישימם הולים
ויעשו פעולת החוליים הוא יתר המוסר אשר נסת בו הגלגל

האנשים אשר תחתיהם ויאסר מוסר בגדע המלכים
רצונו שיסיר הממשלה מהם ויעבירו לאחרים · מוליך הכהנים
והשרים עם חזקם משוללים וערומים והחזקים יסלף וישית מ
מעמדם גבורתם ר"ל שלא יתגברו מצנוף הגבורה בראותי רע
ויתרחק מפני זה · מסיר שפה לנאמנים בדבריהם לטוב טעמי
וחכמתם וטעם זקנים יקח ר"ל שמבין את הענינים ימנע מהזקנים
עם רב חכמתם נתינת הטעם · ולגאונים ישפוך בוז על נדיבים
וחזק החזקים החליש · מן החשך והאור החשך ויוציא לאור ו
ויוציא לאור צלמות · ומשגיא לגוים פעם ויאבדם פעם אחרת
ופעמים שוטח לגוים ומנחם · מסיר שכל המעשים הראשים
הנה עם טוב התנהגותם עד שיתעו וילכו בדרך לא נכון כשכור ·
הנה כל אלה הענינים יורם איוב להשם ית' בהשתלשלות הסבות ·
ומתקנת אלו הענינים שזכר איוב היה ראוי שאלו הענינים
מקובלים ומסודרים מאת המערכת שאמר לא כן הוא מן הפלא
למה המונע בעת מה מהחכם חכמתו ומהמעולה טוב התנהגות
ומהגבור גבורתו · אמר איוב למה ונאמר הן כל אלה ראתה
עיני ושמעה אזני אין ערך עדות הנה מסתכל מהפעולות השם
ידעתי גם אני איני חסר בזמת הידיעה מכם ואולם אני אל
שדי לדבר אל שדי ולהתוכח נכון אם אוכל באופן שזכרתי ·
כי למה סבב באנשים הקשי לפי המערכת שלא יתנו אין
אותם מהם ויהיה יותר טוב להם מות מחיים או למה מרד
בטובות אנשי הארץ ורשעים זה הספק ישאל על מהתעל עד
שאין השכל בין צריך לתשע וזה כי לא יבאו בגמי מהתוכחי ·
עמי כי אם בטענות אלהיות אם היה אפשר זה · ואולם
עתם לא הודעתם להתוכח כי אתם טופלי שקר בטענותיכם
מי יתן החרש תחרישון יתו' שכבר התבוארו בשתיקתכם לשיחם
אליכם הפסולה מאד דבריכם הכוזבים · שמעו נא תוכחתי ורבות
הדם כאשר שתבר בעבור השם את שתוך עולה ודייו כמי ו

[illegible]

ואשר התענוגים בהם ושרשם עצם התנועה שהיתה נעשה
בעצמו כי אינו יודע בעצמו חטא אחר   עד שאמרה האשה
מפרי העץ והמשיך חסר הוראת אשר שמורים בה העץ כל מהותי
מורק שלא אוכל ללכת אתה ועתה   ועל שרשי העץ הרחוקה
ואת הפרי בתוך שהוא יותר מתעתעות בקרן בשנגר העץ
נלוה לא יוכל לסמים מלונה להגיע העץ מיוחסים יותר
מה שיספר עשתה זרעי ויבשי מוצא כל מתמלאותיו לא יוכל
עד אחרית לתם ומה שנחשב זה התגלה העץ וחיים הרמז
אל הפרד והוא כתוב יפלה לגלה מלוה כמו הבגד שלחלו עם
אשר הוא יולד אשה לא נפרצות לעצה סרחה והיה יהיה
הנקבה והוא עד זה קיטר ימיני ושבעה רגע והוא כתוב הם
התורה שמאשר יספר ימות ויבוא כיסל שמן לו צורייה ויותר
אותה השנה אף על בריאה שמלה בומה עלה עשך והפילו
למשפט שנים נגל שלא שעורה כל ימי טוב מלי להפסק פרטי
היוסף והכן לך שהתענוגים על אשר לא עשיתי המלה אשר
עיך אמנם שיחות הבריאה הוולד הפחות הטומאה במאורע
הפחות התולדות מה שיהיה טהור ולא יעשה דבר רק להשכל
עיקר שני האלקים הנה אין אחד שיעשה טהור מטומא
ומה השם אחר שיהיו קיטורים הספה מעלין ישולים חולין
ויודע עד שבא העת שימות עם מות שבע לידה היום הם
את פני הטביר שיקיה היום שישלם בו שבימותו כדי שישרש
המשגל וזה כי בשר הקנה המישלנה ידיעה האורש המורה
וירשקהו כמותו עד אשר לא יפתן ימי הלידה זמן וזה כ"ע
לענין הקריה שמר הפתחו זה אחר זקנתו או אחר נוותו ונמלם
הילדים כאשר מות כבר עברת לנמרי אבירה מוחא הקורות שישוב
לחיות ולזה ראוי שתשובהם להשלים יותר הנה כאשר אחז
מים מן הים נעדר שיחרב ויבש לא ישאר בהם דבר להחיים
והם שלמה כחי על שישובו בו הים והנהר כן האיש שלוה

לא יקום השלום כי לא ישאר בו רק יהיה כחיי על שישובו בו ה
החיים לאנשיים עד שיספרו השמים לא יקיצו המתים ולא
יעורו משנתם כל שלא יהיה אחר המות כמו שלא יכנוס השנים
כי יקח יהיה ומשפט שיחיה האדם אחר מותו ותהיה שאלתו
שהתפלל בשאול והספרתי שיר עד שוב אפך לאתה תשית לי
חק ותזכרני ולא אחקש בזה המאמר החוק אשר חליתי בו
אם באמרי ימות גבר ישוב לחיות כל ימי הצבאי אחכה לו
לאמונה מיחל ואחשוק בא חליפתי אולי תהיה חליפתי יותר טובה
מטובת המציאות אז כיוון שהיה זמן הקללה ואמר תקרא ואנכי אענך
ואענך למעשה ידיך תכסף שנכספו להשיות לו
מעשה ידיך כי עתה צעדי תספור לא תשמור על חטאתי אייך
עתה לי מחשב ואולם התכלית כולל חתום בצרור פשעי
עד שלא יסוף עם זה שהוא על מחשבות ונחשבים ואולם די בזה
שלא תסיף לי שן על עוני ואולם בזה ההוי שעוד ויתעורר
שנעשה להתקומם והאבנים ששוחקו מים ההוי שנשפחו ולא
ישובו כמו שהיו וכספיחים של עפר הארץ שתשטפם תחריד
ומפתי ולא ישובו לקדמותם כן תקות אנוש האבדת אל שלא
ישוב לחיות אחר מותו הלשוני ההפעלות האלהיות הולכים
כחות כחתי נעדרו ואומר זה לפני שהחומר הוא שנעשו החמות
המתפעלות התמורה המשועת כמו שמוצאו מבקשנו ומושך
ישועה פניו על יהפך פניו וידיך אל המקום ולשלוחה עולם
שעולמי הנה אחר הלות לא ידעו האדם רעה מה שהיה ותגיע
מבשרו כחיים הנה כבר ידע ויכבדו בניו ולא ידע או יצעקו ו
ויתעצבו ולא יבין אך בשרו בזמנו שהיה עליו ישוב ויעשו ב
מקברים והשעריים אותן אל כנגד שהיה חי ונפשו במנו שה
עליו תאבל והכונים לזהבעלים שיקדשו מושב אחר האדם
לא יהיה לו התפעלות ויתגש לא לבשרו ולא לנפשו הנה אומר
איוב כל זה לפי דעתו ויבין שירצה שאלו הספרה חלו עליו לתנוע

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] זה [illegible]

והגלגל [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] ... מלות ההגיון .

ויען [illegible]

[illegible]

על קלותי ויכתב · לנוש סור ולהט · רוחך ריקניך נגלה ב
עצמך · מחוך ועניך ממחוללו · ויבעתו חיל בעולה · ולשניך הוי
הישועה · ועק״ל לתורה ותקף וישוור התמשייר · ותשני הלך
אל חלב אל נאסבי ויתהו החיב · והטעם שכבר יעמוד שלין
בחיק והלך עליו הוינו ואימות מות · ותקפהו כמלך עתיד
לכידור · הפחד והמצוקה עליו תסובבהו כמו המלך שעתיד
לגוון למלחמה הכן עירנו בליש · או יהיה הרשע כמו פ
מעמוד המצוקה והפחד עליו כמו שיתקן המלך ויתם ה
הלונא העתיד להשתמש במשיר והכי הוחשו הגדודים לתב שם
המלחמה ויתע לטובם ויצא הגוים כן ברכם וירחם יוצאים
בצוואר ענין כמו הצואר עד שלא יוכלו להנצל מן התכונה
בעבי גבי מגניו החיים שגוים ותגיון יותר עבים ויותר חזקים
פימה עלי כסל · שומן פימה של כסלים · וישכון ... ויצא
הכוסרי לגלים · עשה הוי שבועים ... לגלים ...
מולם · שלמותם ... בשוא נתעה · ...
... להרשון ...
... כל שכבר ... ויעבר ...
... ולא יוקרו שיב לתעלה · ... יעקרו
... בסרו ... שלו ...
... אבלי שחר · המכוין מרמה

ויען אליפז התימני ויאמר · החכם יענה דעת רוח
וימלא קדים בטנו · הוכח בדבר לא יסכון
ומלים לא יועיל בם · אף אתה תפר יראה
ותגרע שיחה לפני אל · כי יאלף עונך פיך ותבחר לשון
ערומים · ירשיעך פיך ולא אני ושפתיך יענו בך · הראישון
אדם תולד ולפני גבעות חוללת · הבסוד אלוה תשמע
ותגרע אליך חכמה · מה ידעת ולא נדע תבין ולא עמנו
הוא · גם שב גם ישיש בנו כביר מאביך ימים · המעט מ

ממך תנחמות אל ודבר לאט עמך : מה יקחך לבך ומה
ירזמון עיניך : כי תשיב אל אל רוחך והוצאת מפיך מלין
מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה : הן בקדשו לא
יאמין ושמים לא זכו בעיניו : אף כי נתעב ונאלח איש
שתה כמים עולה : אחוך שמע לי וזה חזיתי ואספרה
אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם : להם לבדם
נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם : כל ימי רשע הוא
מתחולל ומספר שנים נצפנו לעריץ : קול פחדים ב
באזניו בשלום שודד יבואנו : לא יאמין שוב מני חשך
וצפוי הוא אלי חרב : נדד הוא ללחם איה ידע כי נכון
בידו יום חשך : יבעתהו צר ומצוקה תתקפהו כמלך
עתיד לכידור : כי נטה אל אל ידו ואל שדי יתגבר : ירוץ
אליו בצואר בעבי גבי מגניו : כי כסה פניו בחלבו ויעש
פימה עלי כסל : וישכון ערים נכחדות בתים לא ישבו למו
אשר התעתדו לגלים : לא יעשר ולא יקום חילו ולא יטה
לארץ מנלם : לא יסור מני חשך ינקתו תיבש שלהבת
ויסור ברוח פיו : אל יאמן בשו נתעה כי שוא תהיה
תמורתו : בלא יומו תמלא וכפתו לא רעננה : יחמס
כגפן בסרו וישלך כזית נצתו : כי עדת חנף גלמוד ואש
אכלה אהלי שחד : הרה עמל וילד און ובטנם תכין
מרמה : טעור לו דברי המענה

ענה אליפז ואמר היתכן לחכם שיטען טענות
כוזבות ואשר הם דברי רוח ומשל אם יכון ה
הרבה שיחותיו בדברים ותשובות בלתי מועילה
כי אומרה זה שירתו מודיעו הנה לא יוכל להתגדל עליו ה
העושה עם אחל כאלו הדברים כי אותה תטר מההמון יראת
השם כי ההמון לחולשת שכלם לא יראו מעשות הרשע אלא

ואולי ידענה מן הענין השמים ולזה כמו שאמר שלא ינשא
הענין שהוא יבוא מאלו הדעות לפי שבארנו במנת הלידה ש
שיתיחדו אתה ליבך הדעות השמיות להתהוות ואתה ג"כ תמצא
התבלבל לפני האנשים על הדעות הנפשות לאיש איש כי התפלה
של השם היא שוא ובטל אלו הדברים הנה דברך ידיעו לאנשי
שנאך כי אתה מחזיר לשון עריות והדברים במענה ובדרכים
משונים הנה לא אמנותך אבל לוחך שאתה רשע ועל זה באר
אליך הספר הזאת כי כבר ושפטיך יעזרו שאתה רשע מה זה
שהתפלאת בתשובת החכמה האם נבראת קודם אדם הראשון
לפני בריאת הגבעות הלא אם יעמד יעבור הוא לידיה לא
ידעת ממני זה שיתגלו והחוש זה שיוסיפו כח החוש וזה
שיהיה נשקל כפי עדות והאנשים קודמים לך עד שכבר
קבץ ואלו זה שהתפרסם והחוש ומן ארוך ולזה אם איך
ראשון לפי האנשים הריה שעריך כח בגלוה האם שיעשה
בסוד אלוה ונגלה לך לבד עד שתחזיק לך החכמות ומן לורש
ארץ זה ידעת ומעלות השם ולא ערב ועוד שאם תרעש
כי בעבור ישישתך ירען שתהיה חכם יותר ממה (גם שב גם
ישיש בנו ואחשוב שאליפז זה ישיב לאיוב ועוד רעי זה
שנזכיר ממנו או יותר לפי זה יעבור ממנו הרבה ...
הנחמות שנאמר ואלה האנשים אל מליך ויותר יקרות זה
יופי מלך האם זה שעשע לקיים שהשם ית' מבין זה
כל מעשה האדם ושופט עליהם הוא דבר לחנו יותר ענין
ואחשותם כמספר שנקר ואמרת להם אם כסתר פנים תשוה
איך לקחך לבך ומה זו שיך להחזיק ויפך מלין גם אין
המשיב שתהיה נקי לדין עד שלא יצדק שהנה כי אמבר
באמת להתמונו שיהיה נקי לדין ולא ידללו ונחמתן כי גם
השמים והגלגלים ישנם חסרון לפני שמציאותם יצטרך
לעילתו והוא גדול ממנו כמו שבארנו בספר נפלאות ה'

ולזה לא ימצאו נפלאות כי אם מעט יד׳ ובתחלות מן איך המחשב
נמשך עוד מן החמרן שם הדבר נעשב ונעלה ונראה כמו שד׳
שלה כי המוחש זה דבר ולזה אין לך להתקרב של השם ית׳
על זה המנעם כי מי מכון לו מספר מעלות שהיות ואם
איך משתמר בזה כי יתכן שתשאר בדברים המה חטא ויתגדל
השם לפני שלמותו ואיך חושב שיהיה חטא הנה כאשר
מה שראיתי מחוץ במה שעיני רואות הדברים ולא בחרון בלזה
שקבלו כזה מהחוש לנימוסים כי לא אמצא לך עדות מן התנאותי
כי אין לסמוך עליהם מן המשלמים שלהם לבנם עתה ה
הארץ ויותר שלמותם הלא הם עדות ודאית כמו ש שהרשע
ואם הוא מצליח ומחזקו חיל ונמצא לב לירעותו שנים ושנים
ויספר השנים כמעט להקיף המעמים קול פחדים באזניו
ומהיותו בשלום ימצא המשרף והיתר לו בדרך שלא יאמין שם
שוב מחשך החיל והחרב יראה אותו ומפלו עליו אימות מוות
והוא עוד ללחם אמה ימצאהו כי אין לו לחם לאכול יומו כי
נכון לו החשך והעניה ולזה יבמעקותו הרבות ויפחדו התועבות
עליו מלך שיושם ויתקוף והאיש יתגבר על כל פה כמאמר
שיתשרות רשעים מן בריבי רדיהם יקצירם כסדר בדרך
לא יוכלו להתגבר מן התובשה ומפני שמעורה הרשע של אל
ירע וחשב להתעבר של השם והנה השם ירוץ עליו להתנקם
בסתרו במקום שיהיו לבנו יותר חזקים ונכבים ולא תועבי
גבורתו יען כי כסה הרשע פניו בחלבו משב השיון ומנה
שרים ובתים לא היו עושבים כמאם מחוש שיהיו חזקים
להיותם בטח ומכרלו והנה ימצא שלא ישוב ולא יעמוד
חילו ולא יטה לארץ מנלם כל הבנינים נשמורך
יחרבו ומפלו ולא יסור מני חשך הרעות ויאמין שהיתה
שמחת בהיותו בעשרו ובהצלחת הנוזלין רבענו שההנה
הרעות עד שיגיעהו התבוססות שוחה פי ישחת ומקירהו

שלא היה מאמין זה הנושא התמונה בשני ומהלכי העולם
כי ימות האדם שנה והבל תמורתו. אך שלא היה מתבונן
והאמונות הנה יהיה ענשו שימות בלא עת ותפרד יונקתו
וכמהו לא רעננה ויסור הפרח והכן שהוציאו מרמז לשער
הפרי כמו הגפן שיחמוס לשחית כסוף וכזית שישליך
נצתו במיעט סבה וקבוץ החנפים סופו להיות גלמוד
שהם ישחיתו ויתמם קיום. ולא ישלם הקבוץ ביניהם ואש
אכלה האהלים הבנויים משוחד ונעשה לפי שהם ירשעו
וישתדלו תמיד בעמל ואון ותחשבתם תכין למרמה תמיד
ואלה יענשם השם יתב׳ במיני אלו העונשים · זה באור המאמר

ויען

העולה מהדברים שהוא היה מגנה איוב
על אמרו שלא חטא והוא מגנה שאמר
חטא כי הוא בדבריו ואלה יפי יראת הש׳
והמאמינים ויראת ומתפלל אליו בעת הצרה אשר עליו
התועלת שבו להנצל מהרע. הנה הוא בן מהרחוק המדיני והישו׳
אל הצלחה הנפש והו שלא ישלם והביא ראיה להחיש שהוא
אלו הישנות מסודרות מל השם לפי ויעשה האדם לפה שיתיע
והישנות לרשעים אשר לא נמצא איש מהם שלא ישגהו רעה
אם אינו המרך אם מולה זה וזה מרחה שיורה כי אלו מעות
הם לרשעים מפני היותם רשעים ועוד שאנחנו נראה השוע
הנכי לרשעים מעד אחים ורה כנגד זה ואלו היה מגבל
בנוחי מרחם לא היה אפשר זה אלא אם נאמר שכבר הגבל
גם כן אין שירחה זה האיש עושה מרי וחלה לענשו ונגבל
לכן עליו זה בתכלית הבטול כי אם היה כן הבטל המיוחד
ידי כל הענינים מחוייבים · הנה הוא לבד מה שהוסיף אליפז
לענן בזה המאמר · באור מלות

ויען

על הלשון מה ימריצך · אל מה יחזקך מה
שעשית בדבריך · ואמרית לבי אחרי מחכם ·

ויר שפרי זה שמגיד לכם דברי יחשך במסבב מכס תשחית
38 שרוה אחרי שוחרים ובא אורח ותלונ השרית של ערתו כעשר
לנבי ותגבם שלא לגבר על דרך אמור חשבנו להחריך עריצה
המרעני התלך חררו והן ויתעו לגבר הזה חשבון קושיר כי
הם עריה של הפרישות והחלה ילעוש עמו לו יען אותי ב
כבין רעה ילעוש אל יביאין ויחרך פגעו פתני והחזיבן
פה עלי יתהלאון יקרבו יפגיעו ואמרו עלי שקין
יראני יעה וזה לזאת שהלך כ כעשר כי ירע הדרך לגבר
ומפעיו שברו ופתחו מגרת סור המסורה ארץ יכן ויפ
ויפתפתו מגזרה ומצא יפרטו לזעוה כזעה לרוז
והוא הרשע שלוחין בו מורי הרבים ליהוה בי רבוי מורה
הרבים ואשר לו כמו הדרוהו וריבו [illegible]
קושי שישלח על הזמה כמורים הגולה הזכה [illegible]
אל הולכי שמו על בעשי המתמיה עליו הוא [illegible]
ושלחו גדי ללפה עיני הרגע עיני חובלה משחיה ערבבו
נבחרו החלים אנשי מהחלות ובא בשקל עיפתים שהוא אל
אנשי עורם ומהחלתם ומתעפסם אותו לשבן מה ונביגא
הלן עני אל שעני רואה המעפסם ולנה שם שרבני רן לי
ערב ויוכל לכעוה בו שהשיב על דברי כי תשוקתי להתוכח ע
עריך לא עם אלו המתעשים לידי יקטע הוא לשבין הקיצה כי
לקיים סלדבר לחלן הוא הכבון שעבר חלקות רעים ומחשבות
ולשונים מטעם בנה לרעב לחשוב עולים להיות משל ו
ושענה בגוים יותשר ~~כ~~ לפבן התענוג האמור כמשל למגור
קורים רעדי ומחשבותי כמו יעקרלב הרים ישוחו ויתחזר
ותעורר ותהיה ויקם אל התפלות רב לערי ירעה התעגבי ע
עירשי כרי שמול כמו לכי עצל לירבוי שואל אשר יחר
על עפר נחת ים ינוחו יחד על העפר והבוגד בשאול המשפל
במקומות ותוא להכי הארץ ומו ואישעה שואל הפך השמים

גלדי ועוללתי בעפר קרני: פני חמרמרו מני בכי ועל עפעפי צלמות: על לא
ותפלתי זכה: ארץ אל תכסי דמי ואל יהי מקום לזעקתי גם עתה הנה

[illegible] ואומר שמעתני [illegible] הדברים בפני
[illegible] [illegible] [illegible] הבל [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] והבל כדברי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] גם אנכי [illegible]
[illegible] [illegible] לו [illegible] לחבר עליכם במלין [illegible]
[illegible] [illegible] עליכם [illegible] אתכם ולהיות [illegible]
[illegible] [illegible] עליכם [illegible] להמליץ של ספור
[illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] מי ש
[illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] חזון [illegible] הנה אם
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מהדבור לא יוכל
ולא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי הם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] של [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] להיות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ולא יחמול [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קשה [illegible] [illegible]

39

מעיד · וכשולות לאנשי בגבור ואמר וכל זה מחוב הענין כי
כשפעת קוטן המוגבים לרשעים שאין נישאו לבפני כל האפשרי
פני עד לא חחור ולסלוק מחוב הבט ובספרו חכמתו מאורי
כני שעשו נשגבת תלויות · כי אלו היתרון במגע של לא ח
חוים בכפו ונגד תפלת היסוד זמה פשרית ומתפלל לא היה
מתפלל שיבוא דבר על אויבי הלא היה צריכה להתפלל אל ה
קודם בא אלי הצרה הזאת · וזה שאמרב היה צריך ושאלה כ
בזמנה התקיימה והיה רוצה לישועה ידי שאמרתן ולזה היה מוכיחב
קדמותה להשם לבחר בגבור בענין : ואמרין אל הספר ואמר והיה
והחולם המגעשה לי מסבבת זה הסוחר הלומד בצורה ת״ל
אז יהיה הריצון בו אל הספר החולם המגעשה לי אם אמורים
מה שיאמרו ראו שהיצרות האלה תהיינה רעות השם ית׳
על ידי הנושע ואל תהי חוקים להסתיר שם ושקותי · גם שתה
הנה בשולים עד שהאומות אמר אם היה שודיה השם ית׳
ידיעת אלו הדברים הפרטיים כמו שאותם אומרי׳ אותם נעבר
המשליכים עלי אל אלוה הרחוב בגנו ואלו דברי לא שיהם
שלום הן דברי שגופם הוא ריבוח שלא היה משגה עליהם
מה שאם ברנון החולם המגעשה לי לפני שהאמרו שאיננם א
מאמינים אותי · ואולם דברי שם השם ית׳ שאיש הענין ה
כמאמיכם ידועי שהשם ית׳ מכין אל כל מעשה קודם היות הד
ואיננב האומות בזה ולזה תהיה לזה היטר טעשה לשם ית׳ לבאר
שאם היה שישגה מעשי האדם כמו האמן שאמרו אותו
הוא היה נעשה כמו כגזל והחולם · כי יש שיוכל להתוכח
החולם עם השם ית׳ הניכוח שובן אינו לרשעתו כי הוא שד ה
השיגם המגעשים לי להיות ידי באים ישבה ואמות אז וכ
תהיה לרחי מנוחות ובמחלב יחי שלא אשליכם ידיהו נגד
חפצים לי · אם אין רשע המשליכים לי ואנשי מקחלת כנגד
ולזה אמר אלהשפי שבינם במה שאומרינו להורות ;

ביאת שני ולנה שם אל שאין כנגדם שמכניסים אות
נמרצים כנגדי עצמיים מאוד · ולהיות השם ית' שם לבד
כי לטוהר דברי ולהשיב שאלתם כי תשוקתי להתורה שאין
אם היה מאשר זה לדעתי שלא הלך בהתוכן עמי רק מין
אמונות לא בטענות כוזבות כמו שעשועים אלו המשכילים
ואם היה מאשר הן לי ערב שאוכל לבטוח בו שהשלים · ה
ההוכחות עמי הנה משתוקק מאוד אלי אודיעה שיתקע
לידי לקיים ההוכחות בינו ובינך · עם כל זה מאוד אוהב להיות
שהאמונות אחת ואמונה הטענה הפתוחות שעל ענין לא ענין
לכם יכולת משכל ואין בתוך התורה כי היה רואי שלא יתגלו
מהם כי על דברים כמו אלו המחבולות והמדמות בלי תחום
מי שלהחליף מלך יגיד המחשבות העולות בלבו להגיד ואין
שאינך עושה כעל · אבל התנגשותי על מה שיהיה כן מאן
מעניש עד שעשה בעד הקבלה · וקיימני השם להיות לאלתר
ולשנות תחת אשר היה קודם זה להם להמין ועוד · עד עת
שמחה עמו התכנים שמכנסים אותו בלבם על ומחש
ומחשבתם בכל זה שלא יוכל להחזיק ולהתיישב בהם מתוך
דעתו ישמחו ויתמהו ישרים על זאת הדעת התנוה ליראין
על לא חמס בכפם ונקי יתעורר על חנף ויתמה מאד ·
דרכו יצליחה עם רוב עונותיו ופשעיו · ויאחו עם זה יתרון
דרכו הטובה ואף שהוא טהר ידים יוסיף אומץ ללכת בדרך
השם ואף שאין מה גמול ומתנו אשר יעשון זה להושיע ·
נפשם כי זה כל פרי העונש · זו תשובה על שאמר עליהם ·
כך אמר המר ירמיה · שהרשעים אינם יכולים השם כלל · ו
וצדיקים בהפך שיחיו ורבם כדי שתהיינה להם הצלחת הנפש
ויוסיפו אומץ בדרכם הטובה ויבואו לחיי העולם מפני רוב
הספיק השגחה בקנינו והצלחתו וישימו על זה כל כוונתם
בהצלחת הנפש · ומזה כלם התשובה יבואו גם · ולזה אמרו

שפטתים שונאי מכפי יראה · הנה מותב מכוחבי של לבי חמס
בכפי באותו עד קיצי כאלו ימי עברו מחשבותי עקון מותב
אשר הם מורשי שכלי כי השכל בשירבה לחקור דבר ידעו ה
התולה ונהמחשבה חלקי הסותר אשר תפול בהם והשעבורת
הממקיימות אותם והמבטלות אותם · הנה מחשבותי המבטל
המבולבלות עתה ישימו הקדרים המאירים והעגלים לי כאור
היום חשוכים ומבולבלים כלילה האור שהיה קרוב אלי וחוק
הראות ישימוהו ללילה מפני חשך הצרות על מה שאותם
מנחמים אותי שאחרית התענוג מאור · והנה משיבכם מולי
שואפ מחוץ המכאוב עד שאקוה שיהיה בתי שאול ואמות
ואהבי יצועי מחשך ואקותי לשחת אבי אתה לרמה שאין
לי מולט מהמות של זה המכאב האנוש הנה איה תקותי ואני
ואני יודע היום אקוה שיהיה זה הטוב נכון אחרי מותי ·
לא מהר זה כנגד מה שהיו אומרים שההבדל בין הרשעים
והצדיקים בשימושם יתרות שהרשע לא יראון שוב מזה החשך
ואולם הצדיקים יבטחו שהשם יסיר המכאוב ההוא ממנו ·
הנה לדבר המלות האלו והמבוקשים אשר חולת בהם עד
יסורו יחד על עפר הדרך והתפלה לכבוד לירבתו שאול לל
למורכי הארץ כלא תכלל הארץ להכל לשאת אותם ואין
יוכל אז לסבלם ולחזיק אחרי נפלם בו ואולם אמר זה על
יתר התשלעה והגזומא ·

והכלל

הנולה מהדברים הוא שאיוב יסתור
דברי אליפז במה שהביא ראיה מהרגש
מרשעש הבא לרשעים עוני קופני זה
שכל הרעות הטבעות באיש הזה הם כמשפט לפי מעשיהם
באמור שמתוך הגזרה כלת יורקה לפי שבבר עיניו מ אלה
הרעות הנפלאות אשר אין לו תקוה לחיות אחריהם של לא
חמס בכפי · ואמר אמר הפה ואת תפלה לא יורה בה

אליפז ולזה אינה טענה עליו הנה התשובה אשר כוח
כי יתברך הוא שם השם ית' הידוע שההוויות הם כמו שאמר איוב
אם היה שיהיה מוכן המרים על פי המשפט כמו שאמרו רעי
איוב. והנה שענה אותו אליפז שהוא היה חושב יותר מאשר
ולזה הוציא כבר התנצל איוב מזה ובאר שאין יתרון אם
הענין כמו שחשבו הם אבל הם יראים השם יותר ממה
שיאמר שהוא היה חושב יראת השם והם במה שאמרו
והנה לא ישוב חכם זה להחזיק בדרך השם למי שהתאמצו
ואין הנזכר הנמצא אבל השארות הנפש ולזה כי שאין יתרון
למפני זה הענין מורכב התשובה אבל יוסיפו אומץ להחזיק
ולהתנהל בשלמות הנפש למצוא הענינים והשלמות
הנזכרים לחוזק השורש הנזכר בהם והוא הנ"ל
ביאור מלות הפרשה

ויען בלדד השוחי ויאמר. עד אנה תשימון קנצי למלין תבינו ואחר נדבר.

קנצי סוף קצים. ירצה זה לפי שהיה איוב מדבר דברים רבים במלחמה אחד ובשיחתו שיעלה החוטא החזיק לחזיקו ולתכלית
אחר מדבריו יתחיל בטענה אחרת ולזה ישים הסיבה רב לדבריו
ואמר עד מתי מאמר מאחד מהדברים השתדל במעשי הדברים
המשנה לחם ... ויתלהו הורי ... ואמר
... שמענו דברי והתשוללו והמענה
... ותחשב שאין שום ... לפני
... וחזי התנה שילב ... והנה ... מאמרים
... שמעו דברי ... בפני ... ואמר
האמת שמשלאם המתלונים ... להחזיק להחזית
... ההשגה שמתוך ... מפני שלא היה
... גדול ... ...
... ... מענה

ויען בלדד השוחי ויאמר ׃ עד אנה תשימון ק
קנצי למלין תבינו ואחר נדבר ׃ מדוע נחשבנו
כבהמה נטמינו בעיניכם ׃ טרף נפשו באפו הלמענך
תעזב ארץ ויעתק צור ממקומו ׃ גם אור רשעים ידעך
ולא יגה שביב אשו ׃ אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך ׃
יצרו צעדי אונו ותשליכהו עצתו ׃ כי שלח ברשת ברגליו
ועל שבכה יתהלך ׃ טמון בארץ חבלו ומלכדתו עלי נ
נתיב ׃ סביב בעתהו בלהות והפיצהו לרגליו ׃ יהי רעב
אונו ואיד נכון לצלעו ׃ יאכל בדי עורו יאכל בדיו בכור
מות ׃ ינתק מאהלו מבטחו ותצעדהו למלך בלהות ׃
תשכון באהלו מבלי לו יזרה על נוהו גפרית ׃ מתחת
שרשיו יבשו וממעל ימל קצירו ׃ זכרו אבד מני ארץ
ולא שם לו על פני חוץ ׃ יהדפהו מאור אל חשך ומתבל
ינדהו ׃ לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו ׃
על יומו נשמו אחרונים וקדמונים אחזו שער ׃ אך
אלה משכנות עול וזה מקום לא ידע אל ׃

באור דברי המליצה

ויען בלדד ואמר עד [illegible] [illegible] ג
[illegible] קץ למליכם ׃ תבינו [illegible] שנדבר
ונחזור לדברי ונענה ׃ לאמר שאין אנו יודעים דבר
לפי דבריך ׃ מדוע נחשבנו כבהמות והיינו שמוים בעיניך
[illegible] עד שעשית אותנו פחותים במדריגות הנפש׳ חוץ
[illegible] זה לפי שכבר אמר איוב עליהם טופלים משלי
אפר [illegible] ולא אמצא בכם חכם ונשתבש [illegible] לכם לשכל ואחר
[illegible] [illegible] טורף ומשחית נפשו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ימנע השם ית' להמציאם מאשר עיניו ולבו שם כל הימים
כשפטו שהאריך בעזיבת ותנו הערך הסבוב הנופל במשנה
לפי דבריך שאין השם משגיח במעשי האדם אחר שמגיע כ
בריאתו זה הענין הולך בשאר האנשים של הסדר שזכרנו של ש
שהצדיקים שיבואם לגב הוא בעבור טוב אחר יותר טוב מהקודם
עד שהרע ההוא הוא טוב בבחינה ואם לא נשער זולתו לא כ
המיני ליבדין רע מכלה והרג והרע שיבוא לרשעים הוא
מהם ואם תאמר שאין הענין כן אין לנו להאמין עותך
על זה אבל נאמין שכבר מרה כדרך שראוי לך זה הענין
או שאין הרע הבא אליך מידיך והחל מלך כספור ה
חיצות התפלות לרשעים לאות רעתו שזה על יד המשא
לאמר שלא די ברעות גמורות הבאות לרשעים אבל גם אותם
יחשך ויחשך כל שאר עניהם ומחשבותם יחשך ויכסה בחשך
בכל הדברים אשר יבחר מותם כי בהבל בא יחיו ימים עד
שלא ימצא בעיניו יכולת ללכת באשר ירצה ועצתו ה
השליכהו ותעזבהו עד שלא התל עצתך כי אם ביותר רע
כי שולח ברשת ברגליו עד שלא יוכל ללכת אנה ואנה ויעד
ויהלך וילכד שם הנה אחזהו במקום עד שלא יוכל
ללכת ימין ושמאל איש הקין/ושמש ויקחהו טמון במוקש ה
החבל אשר ילכד בו וללכודתו טמון עלי נתיב אשר ילך בו
עד שלא ימצא מנוח ולא יוכל להשמר ממנו סביב לכל
צעדיו בעבותות בלהות חוקות והשיבהו לנוח לו ללכת אנה
ואנה וקדם במגליו ולא יהיה לו הכח ללכת עליה ימי ישב
ויהיו שלא יהיה לו חפץ לאכול להם ונפש גבורה לכל רעת
ויבקש זה הרע שבתוך מעיו ובריו ולא ישמר לו חלק שלם ויאכל
וזכרו הגדול שבחלאים הגדולים שהלך מאהלו ומבטחו
עד שלא יבטח בו והתשועה שבתוך לנטות יהיה לו עם החוץ
שבבלהות השמן הבולה באהלו מעט שלא היה שלו כדין

כמו כמעשן יגול וזה יורה על עוצם גבורת לשרפו מתחת
שרשיו יבשו וממעל ימל קצירו והרצון שיכרת הוא וזרעו
זכרו אבד מני ארץ · יהדפוהו הרעות הבאות מאור החיים אל ח
חשך ומתבל ינדוהו וישליכוהו לא ישאר לו נין ונכד ולא
יהיה שריד במגוריו · על יום התבל והרעש כמו עליו כמו אלו
הרעות ישמחו הבאים והראשונים הקדמונים עד שאחזום סער
בזה · הנה אלו משכנות האיש העול וזה מקום האיש אשר
לא ידע והשכיל השם · וזה כבר נראה שהוא בחוש לפי דעת
בלדד · ואולם הרעה הבאה לצדיקים הנה היא הוא כי לא
יכלו אותו לגמרי ·

והכלל העולה מהדברים שבלדד אמר משיב על
זה שכבר אמר אליו שענש הרשעים
והטובים הוא אחד בעיניו והוא אמרו אחת
היא על כן אמרתי תם שאין הבחנה בין · אבל נראה בחוש שענש
הרשעים מתחלף מאד לענש הטובים והפליג במדרגת הרעה
המגיעות לרשעים · ולפי שבאו אלו הרעות הנפלאות המיוחדות
מגיעות לפי מאמר בלדד לרשעים לבד הנה יראה שסבת ה
הגעתם להם הוא היותם רשעים · ואולם לא יבטל מזה הנה
מה שהביא בלדד להתיר הספק של מה שנראה מהיות מצב ה
הסותר בפעל הטובים ואמר שמצב שאיוב ישען ויאמר מה
שכבר בא אליו שאין הבחנה שאין ראוי לבטל זאת הגזרה הבאה
[illegible] לפי דעת יושבת מצד מה שרשעו ויראה כן
מענין כי מפני שהוא חשב איוב יותר לא עשה של לפני שלא
השתדל בשרש הטעם כפי היכולת כי זה גם חטא אצלו וזה
מה נזה מקום לא ירצה אל ·

באור מלות המענה

ויען איוב ויאמר: תוגיון מענין יגון [illegible]
כי זה יהיה מבינן [illegible] מן [illegible]
ותדכאונני [illegible] הם יכשל [illegible] גדוריו ·

[illegible] ונתק מאהלו מבטחו · בארוח הדרוכה והסלולה לרג
הסלולה [illegible] [illegible] · ותצעדהו למלך בלהות
[illegible] [illegible] כמו בגוף [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] השמש [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
לשרש [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
על [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חטאו [illegible] ·

ויען איוב ויאמר · עד אנה תוגיון נפשי ותדכאונני
במלים · זה עשר פעמים תכלימוני לא
תבושו תהכרו לי · ואף אמנם שגיתי אתי
תלין משוגתי · אם אמנם עלי תגדילו ותוכיחו עלי
חרפתי · דעו אפו כי אלוה עותני ומצודו עלי הקיף ·
הן אצעק חמס ולא אענה אשוע ואין משפט · ארחי
גדר ולא אעבור ועל נתיבותי חשך ישים · כבודי
מעלי הפשיט ויסר עטרת ראשי · יתצני סביב ואלך
ויסע כעץ תקותי · ויחר עלי אפו ויחשבני לו כצריו ·
יחד יבאו גדודיו ויסלו עלי דרכם ויחנו סביב לאהלי ·
אחי מעלי הרחיק וידעי אך זרו ממני · חדלו קרובי ·

ומידעי שכחוני ׃ גרי ביתי ואמהותי לזר תחשבוני ׃
נכרי הייתי בעיניהם ׃ לעבדי קראתי ולא יענה במו פי
אתחנן לו ׃ רוחי זרה לאשתי וחנותי לבני בטני ׃ גם
עוילים מאסו בי אקומה וידברו בי ׃ תעבוני כל מתי
סודי וזה אהבתי נהפכו בי ׃ בעורי ובבשרי דבקה עצמי
ואתמלטה בעור שני ׃ חנני חנני אתם רעי כי יד אלוה
נגעה בי ׃ למה תרדפני כמו אל ומבשרי לא תשבעו ׃
מי יתן אפו ויכתבון מלי מי יתן בספר ויחקו ׃ בעט
ברזל ועפרת לעד בצור יחצבון ׃ ואני ידעתי גואלי חי
ואחרון על עפר יקום ׃ ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי
אחזה אלוה ׃ אשר אני אחזה לי ועיני ראו ולא זר
כלו כליותי בחקי ׃ כי תאמרו מה נרדף לו ושרש דבר
נמצא בי ׃ גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב ל
למען תדעון שדין ׃ מאור דברי המשכיל

ענה איוב ואמר עד אנה תוגיון לנפשי ותדכאוני
אותי במלין [illegible] [illegible] במה יען כמו
[illegible] למות [illegible] מלין לגר
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

כן אירע חמס על נגעי יסורותי אשר באו כסבת מ
מערכת הכוכבים בעת הלידה שלא כדין ואין עונה אותי
ומשיב ולא ידיעה משפט · גזר השם המסודר זה הסדר
אותי עד שלא אוכל להשיג חפצי ועל התהלוכה שאני
מכוון אליהם חשך ישים ולא אוכל ללכת שם · הנני כי
מעלי הפשיט כמה שהשיגני מאבן הקנינים ויסר ואני
שהיה עטרת ראשי · מי שאומר עטרת זקנים בני בנים
הרס אותי סביב במקומי שלח לאבד קטני ובני עד
שאני נחשב כאלו הלכתי ויסע בזה הטעול כמין ה
קקיק · כל שאין לו תקוה ממנו כשנעתיקהו סביב לעקור
ואין לו שורש בארץ כן ימות בלי ספק כן אני כשהוסר
ממני קדש אשר היה בהם חיי רוחי הנה נחשב למה ·
ויחר עלי אפו להכותי אחר זה באלו המכות הנפלאות
ויחשבני לו כאלו הייתי אחד מצריו · יחד יבאו גדודי הת
הצרות כי · ויסלו עלי דרכם · כל שדרכם סלולה ודרוכה
לבאי עלי דרוב ההתמוה ויחנו סביב לאהלי · ומרוב הצרות
נחשבו עלי אחי ויודעי לזרים עד שרחקו ממני ושכחוני ·
כי כמוש רגלי האנשים ימיגעו הרבה שיעשוהו כמנהג
אוהביהם וקרוביהם ולא זה לבד אבל האנשים הגרים
בביתי והם אוכלי לחמי ושפחותי לזר חשבו אותי · לעבדי
קראתי ולא יענה ואף כי אתחנן לו · רוחי זרה לאשת
עם היותי חונן אותה כדי להשמיד כנם גם האנשים
התעותים בעלי הגיל מאסו בי ואקומה במגיהם ולא ימנע
עם זה מלדבר בי חרפות וכזבים · כל אנשי סודי התעבוני
ואלה האוהבים כבשי והם רבו אשר האהבתי נהפכו לי
לשונאים ושנאוני חרפות רבות · הנה לרוב מחשבות י'
דבקה עצמי יחד בעורי ובבשרי כאלו אין בי בשר כלל ו
ולא נשאר בי עור שלם שלא נדבקו השיניות כן הוצן

44

לטעות שוין שהוא רואה לעצו׳ · חנוך חנוך אותו רבי
כי לוסה תשש גוגמה כי ללא מצטב׳ לזה הראשון בזה ·
אני ירצה חס חשש רואה אותי כמו אלה הראיות לזה הר
הרופא כמוהו עד שלא תשבעו ומבשר להם שנתכבד
אותו · כי יתן אינשי ויתהבון מלי מדרך שיצאות לנצח ·
ואמר זה לעצמו שהם יתורא׳ים ואעפ׳ שרמון היו רור
מרחוקים אותם כמטבעותיהם הזונות · ואין לומר שאני
חטאתי בשלא השתדלתי בידיעת השם כפי היכולת
כמו שאמר בלדד וזה מקום לא ידע אל׳ · כי אני ידעתי
כי שגואל נפשי ונגעלה השלחתה אשר הוא חי וקיים
לנצח וידעתי האחרון אשר על עפר יקום והוא ה׳ ית׳
כל שהאחרון מהפעלים הנעכרים של האדון הוא השם
ית׳ יתקשר האחרון להיותו אחרון אישל חק ירתע כי משגנג
שתחיל מן האחרון וילך ואחלנ׳ אל הקודם ואחר
הוא ראשון במציאות · והמשר שיהיה אחרי ואחרון של
עפר יקום אחרון של הנביאות וקיים של רתן אחרון לאני
ראשון ואני אחרון · ואחרם הבורא הראשון מצוה יותר
סיבר העניין ואמר האשון · ועל זה יתבן מכתי עד ש
שאמר שנקם מן עורי שבתי עצמי נגם הייתי רואה השם
ואעשנו אותו יותר מבשרי · ואמר זה לפי שבמרי הוא מוחשים
כל שהוא בשלא ידע אל · הנה מה שקרם מספרי התגוה
היה דבר שלה · ואולם הרב המשנ׳ אותו אשר אמו אחוה
לי לבד הוא שאני המשפר כי קריב הלי׳ כל כליותי תוך גופי
הנה היה רואי לכם שתאמרו לזה עניין אותו · ונבינאו גם
שהוא אל דבר כי ראוי לי להתרכם ולשמוע ממני זה שאין ה׳
משפח במעשי האדם להתכנס היותי יסרך ואשר ראותי ש
שיעשה אותו שיראה כי שרש בזאת החקירה ובעבור
שהרש שיש דין ומשפט על כל מעשה האדם גורו לכם

והמבינים אותו פרי שלא הפץ מחוב כי החמה אשר אתה
והמשים אל כות האומן הוא שן שנגעשון הנפלה מחו
להיות החושים שכבנועת

והכלל הכללה מהדברים הוא שיזה שאחר
בלך שמין ראוי שיסתיר הגוה ה
הכוללת אשר בגוהם מ״ס.ג. וזה שינען
איוב מנכחו · הנה יאמר איוב שהנגון מהפך שהלאי כ
שיקחן ממה שראו בן מגוע מהרכנות שורש זה הדבר
והתחלתו להתמאות ואשלם שהוא צריך וישר יותר מן
ההתמאיותות אשר להם במעשים אשר הניעם רבב ונשא
שהתנוה הכוללת פכולא תהיה ערוכת כאיש אחד הנה
היא כוזבת · והוא שטען כלרך כי איוב אולי לא חטא
בשלא ידע הנעם יה בפי סהר איוב מאחרון יבוא שה
ידע אותו כמו היכולת והוא אחר ואחרון על עפר יקום
כי זה הוא האומן שאינו בן לידעת השם כל משמעו
מסבת אלו השמעם הרוחשים הפנעלות אותם שר
שגבלה לספר החקונה ונגד אותם איוב שהם הי ה
חנגאים חטאו גמרא בהכעסם אותו עם הודאתם
שיוסו נבל כל המבעשה גמול דין
באור הזולת

ויען ישפוי הנתגמתו ויאמר · לכן סעיפי
מחשבותי · חושי · הרגישי · שיאו · ר
רוחותיו גולגלו בנזמתו · וירד מבען
שרידים · שזמהן רוחתי · תשורת הרוגז להקויתו שן
מנשי מקוגן · ילגו חליק · בעשר ריחון רליס · אולן
נולה עשרין תולאו מלאו אל כנבחותי מלאו שן
משרין · חיל בלע הזון אשר אכל · רואה הפניס
רוש ולענה שתנה נחשים · ייעקן יגע שם שישיב יגען

ולא יעלס · ולא ישמח · כי רצץ עזב דלים · כאשר
רצץ הדלים עזבם : בחמודו לא ימלט · בחמודתו ובעושר
לא ימלט דבר שהשל יאמר · יחיל יצליח · במלאות ספקו
בהיות לו די · ייצר לו · ישמן יערה וחחק · שחול תורך י
רצון בו ידיש עמל · מלחומו בבשרו · מנשק ברזל
כלי זין של ברזל · תחלפהו · תעבירהו זו ירידה העובר
מן החץ · מגוה · מהרתק אשר לה · זו ירידה מנקף הרשע
מבין לוא להט החרב · ממררתו · הוא המרה אשר בה
משכן המרירה · לצפוניו · בעבור החטאים שיצפן · ירע
ישמר · מתקוממה · שעושה אותו · יגל · יגלה וילך וזה
ויגר · נגרות · כמו הנגירה הנגרות · ונחלת אמרו מאל
כל שוה לו לנחלה בעבור מה שאמר מאל והשיחו עדי

ויען צופר הנעמתי ויאמר : לכן שעפי י
ישיבוני ובעבור חושי בי : מוסר כ
כלימתי אשמע ורוח מבינתי יענני :
הזאת ידעת מני עד מני שים אדם עלי ארץ : כי
רננת רשעים מקרוב ושמחת חנף עדי רגע :
אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע : כגללו
לנצח יאבד ראיו יאמרו איו : כחלום יעוף ולא ימ
ימצאוהו וידד כחזיון לילה : עין שזפתו ולא תוסיף
ולא עוד תשורנו מקומו : בניו ירצו דלים וידיו ת
תשבנה אונו : עצמותיו מלאו עלומו ועמו על
עפר תשכב : אם תמתיק בפיו רעה יכחידנה תחת
לשונו : יחמל עליה ולא יעזבנה וימנענה בתוך חכו :
לחמו במעיו נהפך מרורת פתנים בקרבו : חיל
בלע ויקיאנו מבטנו ירישנו אל : ראש פתנים יינק

תהרגהו לשון אפעה · אל ירא בפלגות נהרי נחלי
דבש וחמאה · משיב יגע ולא יבלע כחיל תמורתו
ולא יעלס · כי רצץ עזב דלים בית גזל ולא יבנהו ·
כי לא ידע שלו בבטנו בחמודו לא ימלט · אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו · במלאת ספקו יצר לו
כל יד עמל תבואנו · יהי למלא בטנו ישלח בו חרון
אפו וימטר עלימו בלחומו · יברח מנשק ברזל ת
תחלפהו קשת נחושה · שלף ויצא מגוה וברק
ממררתו יהלך עליו אמים · כל חשך טמון לצפוניו
תאכלהו אש לא נפח ירע שריד באהלו · יגלו שמים
עונו וארץ מתקוממה לו · יגל יבול ביתו נגרות ביום
אפו · זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת אמרו מאל

באור דברי המענה

ענה ויתר הנבעתי והמר בעבור מחשבותי ישיבוני
וכי חושי להשיב על דבריך · והמבואר זה שהתנגדתי
לו ומספיק בזה של עצות הקודמים לבד ותנעת'
שהרחבת התחלות אותו דבריך הנה רוח מבינתי יענני ויסבב
שאשיב על דבריך · הנה באמת ואת ההקדמה נמצאת ב
ברורות תמיד מני עדי עד עתה · ותנה היתה ודים של האדם
וקוה כי הצלחת הרשעים ושמחתם לא יתקיימו רק מעט
ולזה אין ראוי בכמו זה שיקרא טוב כי תכליתו לרע ואף
יעלה רוממותו לשמים הנה הוא יאבד ומבין כנחי בתלות
כמו שתמסר התנועה · והנה כמו החלום שלא ישאר ממנו ו
וכן ולא ימצא במה הוכר · לפי שאמתו הרשעים ואינם נרש
עשמים באותן הרשם הדברים המושגים בחוש כן לא ישאו
ממנו זכר כלל · והכן שראתהו לא תוסיף לראותו ולא יראהו
עוד מקומו · בעבור מה שעול לדלים המדללים כפסת

וחזקו הנה ישיב השם ית' גמולו שיחלשו בטן ויכחיד
לדרכות הרגלים אשר הקפס אביהם. או ידיו בעצמם
השיבנה גמולתו כי ישיבהו השם ית' כאופן ההשפלה
והחולשה שיוכרח לעשות זה החטא מה שאמרנו מלאו כי
החטא נעוריו ועברו על עבור המשכב החטא ההוא כי לא
יפסע לבנו מפני הזקנה והישישות אבל יהיה יותר מרע
כרוך ולא יעזוב חכו הרשע והנה זה שהיה מרכבו
לקבץ אליו הרעות והתרעומות עד שכאשר הגיע הרעה
מהירה בפניו קנה לא ירצה לספר אותה לאנשים אבל ·
יכחידנה תחת לשונו וישמור עליה ולא יעזבנה וימנענה
בתוך חכו לראותו פן ילמדו האנשים זה וירע לאומנותו ·
אז יתחכמו להשמר שלא יזיקם במלוי הרעות והחמסים ·
הנה ישיב השם ית' גמולו והוא שהוא יסבב במה שיהיה
בקרבו לשרוף מעיאותו והוא המזון שישוב דבר רע ·
ומשחית עד שיהיה בקרבו מרורת פתנים ·וזה כי
מהפלגת המשל כאלו יאמר כי הוא היה חתון שי[illegible]
עמו הדברים הרעים והשם ית' יעשה לו זה במלוי ה[illegible]
במשך בית לדרגו ·והנה ההון אשר בלע ויאכל ית' יקיאנו
וישיבנו לבעליו ולא ישאר עמו אבל יהיה מזונו מה שי
שהוא בתכלית המרירות והרוע וזה שהוא יינק ראש פתנים
והרגוהו לשון אפעה באותו אשר שם ולא יראה בשפע
המזונות הטובים והערבים כדבש וחמאה · וזאת לו מ
מרוב הרע שישיב גב' יגיעו ויתנהו לאחרים ולא יהנה
ממנו ויהיה יגיעו שישיב כשעור החיל שגזל והוא ה
התמורה ולא ישמח בזה החיל גב' כי לא נשאר לו ולא ג
נהנה ממנו לא יהיה עליצתו כמו שישיב החיל שהוא ת
התמורה מה שגזל ולא ישמח בגזלה ההיא אחר שישיב
אותה כן ישיב גב' יגיעו ויתנהו אל אחרים ולא יהנה ממנו .

וזה גדולה בעבור שהיה מעכב לפתרון העושק ו
והגזל ולזה היה ראוי להניח ממנו דבר מפני שרצץ
הדלים ועזבם ראויים יגזל מהם בית אשר לא בנהו ה
הנה גמולו שלא יהנה ממה שלו בקרבו אך הם סלם צניעם
וראויים ולא ימלט בחמודו ושגזרו דבר שלא יעבר היין
הגזל שנעשה בעבור שלא השאיר דבר לאשר בידו לאסף
כי היה בוטח שיגזול ויחמוס די ספקו גמולו יהיה שלא
יצליח טובו עד שיצטרך לקחת מזולתו מה שיאכל או
ימות ברעב ולזאת הסבה הנה ברבות טובתו שלא יחסר
לו דבר אז יהיה צר לו ויהיה כמו לפני שכל יד איש עמל
הבוטח לעשקו ואם היה שיהיה עשרו למלא בטנו הל
שישליטהו השם לאכול ממנו הנה ישלח השם חרון אפו
וימטר עליו במטר ומרעה לו רעה יתאו כאשר יברח מנשק
ברזל תחליפהו קשת נחושה שירה בכח חוץ שלך החץ
היותה ויצא מגוף זה הרשע כל שיעבור גרונו והברק היוצא
ולמרורתו והוא המקום היותר מסוכן ואז לאשר למוטה
כי שירה ונפל כל אחד לאלאיים יהלך עליו ואפשר
שנאמר והוא היותר נכון שבשביל היות זה הרשע נבון לרע
הנה הכה שישליך האדם חכמו ויעשה מתיקון ובין
להט החרב ההוא יחליף על הרשע ההוא אימים מיראתו
שתהיה כמו החרב כל חשך יהיה צפון לו בעבורי
החטאים אשר עשה והשלים האלהו אש לא נופח מאשר
כל האש הנופלת מן השמים ויעבר עד שלא יהיה לו כי אם
שריד השמים יגלו עונו כי הוא רשע והארץ כאלו
שעשה מתן לרוב המוקדים הרבים אשר יגיעו לו מאתה
יגלה יבול ביתו ויתנשקוהו האנשים מאותו מחוץ ומבית
בעבור התגרה שיבוא בחנוק ובגירות זה הוא חלק
אדם רשע מאלהים ונחלת מי שיאמר לאל דבר ואמר זה

מצד איוב שהיה מעיין ודורש לפי מחשבתו כנגד השם
והנה במו לאיוב כמו אלו הרבות שמן השמים עליהם
עמו והאורין מתקוממה לו ריבוני שקיעת הרצית כמו
לו עפי יתר המלחמה והוא מה שלקחו חיל שבא והכשדים
וכן ירדה אש מן השמים והוא מה שהתנצלו מהיות כסבה
הנפש והרוח ∴ זה באור דברי המענה

ויסף המשלה מהדברים הוא כי יתמור השיב של מה
שספר מן איוב דברין של ההצלחה והרשעים
והיותם נקיים עם זה מפחד והוא אומר ישלין אהלים
ישיב שהוא לא יחוייק שלא הביא זאת ההצלחה דברי
מוטב לרשעים אבל אחריתה לרע ואם לא יהיה זה
הרע בימין כבר יהיה בימי בניו והוא אומרו בנין ירעו
דלים ולזה ראוי שלא יקרא זה הצלחה אחר שאחריתה
לרע ובזה חשב מרד להחליט חמה שנשוה אותו מהצלח
לרשעים והוסיף לאמת דברין שהכל משפט מפני שחוה
שנראה מהרשעות הרשעים הוא מזה כנגד מזה והוסיף
עוד עתה לאמת שאיוב היה חוטא מפני שהוא אומר ד
דברים שלא כהוגן ∴ באור המלות

ויען איוב ויאמר ∴ מלתי' ואודי' שואני' ספלני'
והשמאל והחיתון' שהם הזקינו מענין עבים
ימין ולא יבדיל ולא יבא הרע חוץ לחוש

כשלט שלח הלך לזמן ראוי כעיליהם מענין שמי ימים כל
בניהם הקטנים ישאו בתוף וכנור ישאו רנה כאלו היה
לפניהם תוף וכנור ידרוב השמחה ובזמנם שאול יחתו ובמין
חק אמר יאמרו זה כלו מחוב ההצלחה שלא יגיעם צער
גדול בבוא שליהם המות כמענה בן ערגל אליך ירעך יבנה
ויחשף חכליש יעירים ותמיכות אותו גולתו כדי איוב
ורחוק שדי ישבה לו חשבונו חויתו מי יתנה חמת עוד

ניה׳ הדינן מה ישפה מהמת הסס ויצל כל שותה פום
הרישלה׳ חיכנו כל נחפכו ניהיה חיכן נחיית שיע שרשי
מכנן מחר׳ מכלם תולע׳ כמתוק שלריותן שגיגין
תם השדים׳ ולות עכמותין ישוקה כל שכל זחר מעשמי
מלזי מוח מחוב השומן׳ החמסן שמן חמס ירשך רע
יחזיב הזיש הרב שלא הגיע אליו הזמד׳ שבמות עין
עמה׳ יעל גריש ישקיר כל שיהיה שיקר לעמור על ה
הקבר יעקיא גריש להתקבן עליו עפר וישבטם בעותה
גריש׳ או יהיה גריש כמשמעה נירעה שיעור במוץ
בקבר פירין מיצל גריש שהוא כשרה׳ כגבי גל בקעי
הגישור ותשיבותיכם נשאר מעל נשערו כוזמה ו
ובטלות׳

ויען איוב ויאמר׃ שמעו שמוע מלתי ו
ותהי זאת תנחומותיכם׃ שאוני ואנכי
אדבר ואחר דברי תלעיג׃ האנכי לאדם
שיחי ואם מדוע לא תקצר רוחי׃ פנו אלי והשמו ושימו
יד על פה׃ ואם זכרתי ונבהלתי ואחז בשרי פלצות׃ מ
מדוע רשעים יחיו עתקו גם גברו חיל׃ זרעם נכון לפניהם
עמם וצאצאיהם לעיניהם׃ בתיהם שלום מפחד ולא
שבט אלוה עליהם׃ שורו עבר ולא יגעל תפלט פרתו
ולא תשכל׃ ישלחו כצאן עויליהם וילדיהם ירקדון׃ ישאו
בתף וכנור וישמחו לקול עוגב׃ יבלו בטוב ימיהם וב
וברגע שאול יחתו׃ ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך
לא חפצנו׃ מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו׃
הן לא בידם טובם ועצת רשעים רחקה מני׃ כמה נר
רשעים ידעך ויבא עלימו אידם חבלים יחלק באפו׃
יהיו כתבן לפני רוח וכמץ גנבתו סופה׃ אלוה יצפן ל

לבניו אונו ישלם אליו וידע ׀ יראו עינו כידו ומחמת
שדי ישתה ׀ כי מה חפצו בביתו אחריו ומספר חדשיו
חצצו ׀ הלאל ילמד דעת והוא רמים ישפט ׀ זה ימות
בעצם תמו כלו שלאנן ושלו ׀ עטיני מלאו חלב ומח
עצמותיו ישקה ׀ וזה ימות בנפש מרה ולא אכל בטובה ׀
יחד על עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם ׀ הן ידעתי
מחשבותיכם ומזמות עלי תחמסו ׀ כי תאמרו איה ב
בית נדיב ואיה אהל משכנות רשעים ׀ הלא שאלתם
עברי דרך ואתתם לא תנכרו ׀ כי ליום איד יחשך רע
ליום עברות יובלו ׀ מי יגיד על פניו דרכו והוא עשה
מי ישלם לו ׀ והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד
מתקו לו רגבי נחל ואחריו כל אדם ימשוך ולפניו אין
מספר ׀ ואיך תנחמוני הבל ותשובותיכם נשאר מעל ׀

נשאר דברי התשובה ׀

ענה איוב עומד לרבנו שמכן שויה חלקי והראשון
כל אם הראשון כל דברי כי יתר טובה לו ש
שיהיה תכם מתשובותיכם אחר שתפעיסוני
מהכעס נפלו. סבלו דברי ואנכי אדבר ואחר דברי שתשמעו ת
מן הראיה לכבי הלעג. אם הראיה ואמר זה בנגד יוסף ׀
האדם שיחי לאדם שאוכל להשיבו מדינו בהשתדלותי ואחרי
לפי הקיצור רואי אחר שוכבי עם השופטים שלא אוכל להשיבו
אפו ואמני ׀ אותם רעי הבינו אלי והאזינו ושימו יד על פה
והאל שיהיה אינו תם נשמר כמים רונה בכחו אלו המונות
המופלאות של לא טבעו ׀ אם מנהג לזכור את הסחר הנפל
באישי הארץ נבהלה ואחז משאי פלצות ובעתה אין מספר
שיהיה לרשעים טוב ההצלחה ׀ מדוע רשעים יחיו עתקו גם

גם גברי חיל במעשר יבטח קורתבו נכון לו שישבו יחדיו
בהסכמה אחת ויהיו נאמנים לקרוביהם וישמחו בהם תמיד
בתיהם שלום ויברך ואין מכה השבט עליהם שלא ינגעם
רע שורו עבר ולא יגעיל ויציא הזרע לבטלה חוץ ממקומו
הלך לזמן מה ולא תשכל אך יחיה העובר וזה משל על
רבוי הצלחתם בכל עניניהם ישלחו כצאן קטניהם כמו
הצאן וילדיהם ירקדון מרוב שמחה וישאו רנה בקולו לפניהם
בתוך יחליל וקול עוגב · יבלו בטוב ימיהם ולא יראו רע
כל ימיהם ויבא המות ברגע זולת צער מטוב הצלחתם
ואם תאמר כי היו אלו הרשעים במה האומן הרע באמונ
כי הם הרשעים שבאומרים עד שאמרו לאל סור ממנו ו
ודעת דרכיך לא חפצנו ולזה הלכו הדרך מדרכי רשע ו
ואמרו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע אליו ו
הנה באמת עם כל זה לא משפט הרשעים אשר רחקה מנ
עצתם ואמנם שוראתן מי שרואה זה האומן וזה כי זאת
הצלחה איננה דבקה להם כמו העניין בהצלחת הצדיק
אבל היא חוץ מהם ולזה אמר שטובם אינו בידם ולזה לא
יהיה אמונתם כמותם בעניינם כמה מהזמן ידעך שידעך
נר הרשעים ויבא עליהם אידם ויחלק להם השם חבלים
ומכאובות באפו ובזעמו עליהם ויהיו כתבן לפני רוח להיו
להרחיק מהם אל רעה כמו שאתם מספרים ויצפנו התוע
כלו זה ותאמר קשו וזה שהגיע מטוב הצלחת הרשעים
ימיתהו הרבה אלוה היה החוטא הולך של הרוב גם מאוריכם
ואין לך התעלה בזה שיראו שאת גם לא יבא העונש לרשע
יבואו לבניו ויצפון להם השם חטאו ואולתו וזה שכבר היה
ראוי כי ישלם העונש אליו בעצמו וידעהו כי היות מחות ה
השגחתו זה העונש יראו עיניו כידו החוטא ורשעו וישב
מחמת השם ירושי · כי אי זה עונש יהיה לו במה שיגיע

לבניו אחרי מותו והנה מספר חדשיו שהיה לו לחיות
קוצבו לו יכלו ובהם לבד יגיע לו היגיעה והתנועה · ואינם
אחר מותו לא יענש בעניינים המיוסרים והמהרהרים · ה
הלאה · ואחר השרש הזה להסתכל איך ראוי שתהיה הנהגת
ית' בזה העולם עד שיהיה הכל כפי דינו ומשפטו ואיך אפשר
זה והנה הוא מבואר שנמצאו הנמצאים הענינים למלומ'
והגרמים השמימיים ינהיגו מזאת ההנהגה המשלמת
אשר לא ישנו אופן החכמה בה · ראה מה הגיע מהטעות
בהפשך ברויין בזה האופן עד שאמרת שזה יצלח שתכליתם
רב היו רע הנה יתחייב מזה שלא יעשה השם רק רע
לצדיקים ולרשעים · וזה אשר אמרת בענין שלמותך יהיה
שלמותך ושלותך כל ימיו עד שעטיניו מלאו חלב מרוב השומן
וכל עצמותיו מלאו שומן ורוות · וזה שימות בנפש
מרה ולא אכל בטובה תכליתם יחד למות ורמה תכסה על
שניהם ויקחה מזה שכל מה שקרה להם בחייהם רע היו
אלו האנשים צדיקים או רשעים הנה מבואר על החמס
תחמסו לי וזה בתכלית השכל והדעת · הנה ידעתי מחש
מחשבותיכם והמזמות הרעות שאתם חומסים בדברי
נחרצו מלבבם שאתם המשתדלין לחייב מחשבת חמס ע
רעיון שלי · או ירצה בזה שמחשבותיכם חוקרים בדרוש ש
שאנחנו מתווכחים בו לא הניחו כל המחשבות המקבלות
שהשכלתם בדרוש אבל תחלתו והגדלתם קיצתם בדבורי
ואמר זה לפי שאתם הקישו אין זה שלמה שיקח כל חלקי
המותר אשר השגתי עליהם הלחשבה ואחר יבאר הכורח
מחשבותי יתחייב ואתם לא לקחתם כלם לא השלם לו החקירה
וזה אמר אלו ידעתי היו לוקחים המחשבות החולקות
עליו ולא המחשבות המסכימות לדעתו וזה הפירוש יותר
נכון לפי מה שאחשוב · ואמר בבוא המחשבה אשר לקחו

מיבי לקחוה. לראות רשעם יזכר אחר זה המחשבה אשר
חמסו ואמר הנה ידעתי המחשבה אשר בעיתם תחמסו
בה במה שאמרתם שהרשע אינו נופל מהמדרי' כי
המאמין איה בית נדיב ר"ל שהנדיב להעשיר ממנו הפסוק לא
ישתדל בבנינים הקיים אבל יסמך לו האהל להיות לו ל
למחסה מזרם וממטר והרשעים יתנהגו הבנינים
הקיימים מרוב הממון והנה הפסוק היא עונש הרשעים
במו שקרם מדבריכם אלא שכבר באתי לכם מהחוש שאין
זה נכון והנה חמסתם מחשבה מקרת נכונת היא התמה
רשעתם והוא מה שאמרתי ישלין אהלים לשודדים ועוד
הלא שאלתם עוברי דרך שיודעים קורות הזמן והאותות
והרשעים שינגדו מזה לפי המחשב לא התמישן וזה שהם
יספרו כי כבר יקרה פעמים רבות שבוקר בא איד מן
במדינה יחסך האיש הרע משנגע אליו האיד וינצל מרב
הצלחתו משאר מעשים ולרום שינצלו העבדות באחת ע
אשר הוא בה יחשך מהם ויצל וזה מה שיוסיף לו בטחון
יסיר מהם הפחד לאחר שהרשע לא יגיע אליו במאי מי יגיד
על פני של אותו רשע דרכו להוכיחו ולומר שעל זה בא
אליו העונש והוא שעשה הרע מי ישלם לו במעשהו
אחר מותו והוא מחק התשובה הישר שיבא העונש על
חטאת הלב לבנו אשר לא עשה זה החטא והוא לקבורה
יובל ואחרי מותו ניספד התה עבדו ומתקו לו רגבי נחל ואשר
הוא קבר בהם שלא ירגיש שום רע אחר מותו ואחרי ימשך
המות כל אדם כי הוא סופם ולפניו משך אנשים אין מספר
ונהיית הענין כן יוציא זה הרשע מן מכל עונש ואת אשר
קרא זה המות עונש אין כן מבלי זה העונש ואין מאין ש
שיקרא לה שיגיע לבנו אחרין עונש כי לא ינצל מזה יש
לאיך תנחמוני הבל במה שאמרתם שהם ונשאר אל על ומשוב

אליו יסודות מעגלי התנועה המילה. והנה כל השינויים
נשארו בטלות ונמנות ׳

התועלת מהדברים שמה שאמר יצפן
שאין ראוי שיבטל הנזרה כפולה שה
שהרתמירה מן החוש להם מפני זה שנקח לאיוב מזה ב
בטל שכבר הביא איוב ראיה מהחוש מחולתו סותרת רב
דבריהם והוא רוב ההצלחה המגיעות לרשעים ויבטל מ
מה שבה ראית התוכלות לאנשים שאמלם · ובאר שזה יותר
נמצא ממה שהיו הם מעידים מהטובות הרשעים כי לא ה
נמצא מהם רק מעט · ובאר שמה שטען לו יצפן שהשם
יה אם לא יענשו בחייהם כבניהם כבר יגמור העונש
אחר מותם וזה שיענש בניהם נלוה לא הקרא הצלחה
אחר שתכליתה רע הוא בתכלית הגנות שמזה היה יתחייב
שלא יגיע לאחד מהאנשים רק רע אחר שתכלית כלם
אל המיתה ותכלית כל הקנין להפסד · ויהיה אם השם ית
ענשה על לענוש כל האנשים צדיקים ורשעים עם
שמבואר בנפשו שאין עונש לרשע במה שיגיע לבניו אחריו
כי הוא לא ירגיש במה ויהיה של השם גם על שיענש ה
הבנים על עון אבותיהם עקיים ׳ וזה שאמרה
תורה פוקד עון אבות על בנים הוא באופן אחר אין הנה
מקום הבאור בו ׳ באור המלות ׳

ויען

אליפז התימני ויאמר · הלאל יסכן
יסכן יועיל ׳ בֵּצַע התועלה · כי הרם רוממות
רם נישא · הַהִבּוֹל · הקח משכן · ראש כוכבים
העליון שבגלגלים והוא גלגל המזלות · או יקרא ראש כוכבים
המקום שיהיו בו הכוכבים הנראים תמיד בהגבהם המורגש
כי הוא בתכלית הגובה כמבואר בספר המלחמות ׳׳ והנה
גובה המקום הזה יעיד על מרחק הכוכבים מן הארץ

בהשליך מה יש מפשר מקוטן המגור · קוטנו [illegible]
ויהר ירחק יסוד אם · ר"ל הוא ביסודם ולשעורים נגר [illegible] רב
יהנה מי המוכול · אם לא נכחד קימנו · במאות באשלות
האיש אשר הקימנו והוא נר אסלה שאורות בעלי התעדה
ההוא אשר יהם אנשי סודי · הסכן הרגל [illegible] הסכן הסכנה
שלום והשאיר בשלום · תכנה · השוב להכנות אחרי ה
ההיסך באלו המגנים רעים אשר קמו בך · אז ירעת [illegible]
[illegible] כנים [illegible] לך כנם · כעפר זהב וכצור
נחלים אופיר · ר"ל שבהמצאת הצור נחלים כעפר ותבי
כן ישפיע לך השם זהב אופיר : והיה שדי בצריך שיהיה
רב והבן [illegible] כקול שדי בצריך שהיות על החוטן והמן
המעמד לשון חווה [illegible] יהיה מעין המכל כמו וכבלה ·
[illegible] ונדריך תשלם · ר"ל שולט יבוא לך דבר
מהדברים שהנותי בעשייתם · והאמר גוה שתגזור
בגובה המקום · ושח עינים · שכל ישוע · ימלט אי נקי
הנקי ימלט בזכות אי גדול ·

ויען אליפז התימני ויאמר: הלאל יסכן גבר
כי יסכן עלימו משכיל: החפץ לשדי
כי תצדק ואם בצע כי תתם דרכך: ה
המיראתך יוכיחך יבא עמך במשפט: הלא רעתך
רבה ואין קץ לעונתיך: כי תחבל אחיך חנם ובגדי
ערומים תפשיט: לא מים עיף תשקה ומרעב תמנע
לחם: ואיש זרוע לו הארץ ונשוא פנים ישב בה:
אלמנות שלחת ריקם וזרעות יתומים ידכא: על כן
סביבותיך פחים ויבהלך פחד פתאום: או חשך לא
תראה ושפעת מים תכסך: הלא אלוה גבה שמים

וראה ראש כוכבים כי רמו : ואמרת מה ידע אל
הבעד ערפל ישפט עבים סתר לו ולא יראה וחוג ש
שמים יתהלך : הארח עולם תשמר אשר דרכו מ
מתי און : חצי אשר קמטו ולא עת נהר
יוצק יסודם : האומרים לאל סור ממנו ומה יפעל שדי
למו : והוא מלא בתיהם טוב ועצת רשעים רחקה
מני : יראו צדיקים וישמחו ונקי ילעג למו : אם לא
נכחד קימנו ויתרם אכלה אש : הסכן נא עמו ושלם
בהם תבואתך טובה : קח נא מפיו תורה ושים א
אמריו בלבבך : אם תשוב עד שדי תבנה תרחיק
עולה מאהלך : ושית על עפר בצר ובצור נחלים
אופיר : והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך : כי אז
על שדי תתענג ותשא אל אלוה פניך : תעתיר
אליו וישמעך ונדריך תשלם : ותגזר אמר ויקם לך
ועל דרכיך נגה אור : כי השפילו ותאמר גוה ושח
עינים יושיע : ימלט אי נקי ונמלט בבר כפיך :

באור דברי המענה

ענה אליפז התימני האם האדם מועיל לשם ית׳
במעשיו ויועיל על עצמו המשכיל המיישר
דרכיו עד שיתגעש השם הישנו חפץ שתשוה
רשעתו מלחד תחת שישובה לשם ית׳ כי גמול טוב לצדיק ה
חפץ שתשוה מטיב אין הענין כן כי מה שישוב השם ית׳
מזה אינו רק על צד החסד להטיב לאנשים ולייסרם עד שי
שיגיעו להצלחה הנפש שבבחינה ובזה לא לצורך עצמו .

ולזה יקרא שצריך לרשע זמן ארוך לכלות קבלו ה
הפעולות כרגע שיעשה ואם שיתן הרשע מה לכן ל
להטיב דרכו כזה הזמן הארוך וישוב אליה. ולא יצריך
להאריך כי שלא יחזיק כרגע אשר התחיל ולזה אין פלא
אם המיעוט ההצלחה לרשע זמן ארוך והיא התשובה
אשר חשבת לסתור בה דבריו. הרפון לשם ית' כי ה
מעון להועיל לו ואם יגיע לו התועלת אם הם רתק
שיגמול הטוב לצדיקים הכך כדי שיועילוהו. המיוחד
מפני שהזיקו משונה הלבנה ויוכחך ויבא עמך
במשפט. אין הענין כן אבל מה שיעשה השם ית'
הוא להועיל לבני האדם ובהיות הענין כן יצריך השם
ית' לרשע להועיל לו ואם לא ישוב תוך הזמן אשר יא
יאריכהו יענשהו העונש הראוי. ובזה נתרו כל הספקו'
שהיית מסופק בו על דברינו. זולת זה שטענה שאמר
הם נישה ובאו עליך הרעות הרבות לא במשפט. ולזה
אשיבך כי אין הצריך יעוקים כי אני אומר כי רעתך אשר
הביא השם עליך היא רבה כמו שאתה אומר אבל אין
זה שוה כי אין קץ לעונותיך עד שירבך [illegible] עונותיך
או תהיה קטנה ברעתך ובעונותיך אחת כמוה.
ואתה היה לוקח משכון מאחיך חנם ובגדי האנשים
מחוסרי בגדים המשוים להיות לך להשכון עד שיוכחו
ללכת ערומים וימותו בקרה וזה עון גדול. האיש רעב
והיעף לא השקית מפני מים להשיב אליו רוחו ובהאיש
הרעב המבקש לחם עד שימיתהו ברעב. ואולם היה כי
מכבד האנשים התקיפים והאדירים שהם נשואי פנים
להחזיקם ולהשקותם כאלו הם אחים בתוכך. ואולם
החלושים באלמנותך ויתומיך שלחת ריקם. ולא השגחת
בהם לתת להם דבר ולא להצילם מיד עושקיהם. ואלו

ואלו השמיעה חזקים מאד עליך סביבותיך פניה ויכל ס
צריך ללמוד ולהבין פחד התשובה היות פחדים . אז יבוא
לך חשק הלמודים עד שלא תוכל לצאת ונשמעה כי התורה
המסך לכן לא תדע אם תבין כמו אלה הדברות כי שעה
הנה אלה . מאור השם ית' נמצא שוים כי שם נראה
יותר בשלמות למעלה העליונים אשר שם . ואמר חלילה
הנבואה בהעשה הגלגלים העליונים שתי הכבים כי הם כלים
אשר יורה המורים קרובם מן זה ירבע העליון מהם ויבא
במה מחויב שיהיה לרחוק זה הנה השרירים הראשון למה
הגלגלים שנים הכוכבים לכל התנועות ובהשקיפם בזה עינינו
כוס אלו הכוכבים בעצם מאד . אז יראה בראש כוכבים גבוה
התנועה הגדול מהכבי המרובה אשר מרגלי ירוצו תמיד הכוכב
ממנו התנועה הגדול התמיד שנבואר בראשי כספר מלחמות יי'.
ונחשוב כי בעבור זה הרחוק התנועה אשר בינינו ובין השמים
ואשר שם כבוד השם ית' ישיג רחוק מה שתשוקה כמו
ונמצא מה יתנו אל מעשה האדם . הנער שנפל שיבער
ביתו ובמבוהם יוכל לשמוע מהם ולראות מעשיהם הלא ה
העצים מבדילים בינינו לבינו, ולא יראה אבל יהיה מינך
רחוקים כי שם השגחתו ללוה האור בדברים האלה האמר
רק אנשי דרך המגדל השמור שהיו אנשי עמל ונקראו אותו
שלם לפני שעשו מה כל אנשי העולם בזה זולת נח ובניו
אשר על כיראתו אשר נכרת בלא עתם והיה במעמד
עמו ירדן עד שטבעו כלם . הלא הם הטעו בזה החטא שהיו
אומרים לכל שהוא סר מהם ונכלה ונשגיח בהם ושלא ישגיח
להם השם יתב' והוא מלא בתיהם טוב והשליחם הצלחה
רבה ונתן כל זה לא הודו על הטוב אשר השפיע להם הנה
יבינו אלו הרשעים רחוקה מאד כמוב . אז יהיה מתן נבוה
רשעים רחוקה ממנו שב אל מה שאמר איוב ונעתה הרשעים

והראיון כי אין בחמר שבטבע רשעים רחוקה ממך
שיהיה נוחה רכה [illegible] שהיו חושבים שמשים
שגב מה. הארץ הנה תשמח [illegible]
[illegible] כי [illegible] מאחרי [illegible]
[illegible] גם ילעג ללוי [illegible]
[illegible] שהיו
[illegible] ווה סוד הרומזות
שאלו [illegible]
[illegible]
[illegible] לכן [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אחרי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לך [illegible]
[illegible] בנות [illegible] הנה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ישיש [illegible]
[illegible]
[illegible] שהוא [illegible]
[illegible]
[illegible] הזה [illegible]
[illegible] זה [illegible]

המעלה מהדברים הוא שמה שהיה
עושה איוב רמה שירמה לרשעים—
מההבלגה זמן ארוך איננו מחוייב שיהיה הכל מוגבל
ממם ואר מהשם ית' וזה שאמנם היה מחוייב שיענש ה
הרשע הנה עשותו הרע אולי היה מונע בזה היזק מר
השם ית' כלי שיוכל שימנע מן ההיזק' אבל למה שהוא מ
מבואר שלא ימנע היזק כלל והשם ית' ברשע שיעשה ה
הרשע הוא מבואר שמה שיעשה השם ית' מזה' אל
לשופטו האדם על מעשיו ואינו רק להועיל לבני האדם '
ובהיות הענין כן לא ימנע שלא המשיך הצלחת הרשע ו
זמן ארוך לפי שהשם ית' כבר יאריך לו שנשו מה שישוב
אליו תוך הזמן ההוא ויעזוב דרכו הרעה' ואולם שלא
ימנע היזק לשם ית' ברשע שיעשהו הרשע הוא חבר באור
אליפז מהפך זאת הגזרה גם הוא מבואר בעצמו' והוא
שאם לא ימנע התועלה לשם ית' בצדק הצדיק הנה לא ימנע
לו היזק מרשע הרשע לפי שהתועלת והנזק הם שני הפכים
[illegible] ואולם יהיו מבואר שלא יגיעו היזק ברשע
הרשע' והנה באר זה אליפז בש' זה האופן שהוא מבואר
מאד שלא יגיע תועלת לשם ית' בצדק הצדיק לפי שהוא
ריועל לעצמו גם' ואולם ברשע הרשע היה אפשר
לספק שיזיק בדיונו מה לשם ית' לפי שהוא רודף ומשחית
פעולות השם במה שהוא מזיק לשאר אנשים והמעט
יתבונן בשלימותו בעולמו לפי מה שיחשוב' ואמנם
שמבואר שאליפז לא באר הפשט האחר מאשר מהשכם
אבל הנה כל אחד מהם עם שהוא מבואר בעצמו' ואולם
מה שהיה גוזר איוב ממה שנביאו על דרך הראיות והטענות
בלא מספק הנה אליפז ישיב על זה שכבר חטא איוב חטאים
נפלאים ואם לא הרגיש במה מהם שכבר היה יודע להתנצל

בגדי האנשים חסידי בגדים ונשארו ערומים והיו חמים
בוקה ולא היה נותן לפני היגעים מים ולרעב לחם והעשירי
והתקיפים היה מכבדם ומאכילם ומשקם וזה היה בהפלגת
הגאות שאם לא היה נותן דבר ניהוג לאיש מהאנשים
היה לו התנצלות מה על שלא היה מטיב לעניים והוא כי
אהבתו ממונו היתה הסבה המונעת לו שיתן העניים
ויתן להם. אולם כשהיה מפזר ונותן לעשירים ולא לעניים
היה מבואר כי משאתו העניים והיותו היה כמונע מזה.
ואמר שלא היה חונן אלמנות ויתומים אמנם היה מעחר
כדי שישקיהם ואמר שהיה חוטא בזמן שהשיב שוב
את הארץ והיה עם כליי כי בזה היה חטא דור המבול ואנשי
סדום ועל זה הגיעה מהעונש מה שהגיע והביא ראיה א
אליפז על שהשם פוקד האדם על מעשיו ממה שקרה ל
לאנשי דור המבול שלא ניצל מהם רק נח ובניו כי היה צדיק
ומה שקרה לסדום ועמורה שאם היה לפני המהפכת היה ב
בהכלית הזאת שיסכים במקרה מה הרבה התפלא הרשע
להיות האמונה ולזה כבר נעה לאיוב שישוב אל השם ויטיבו
השם הטובה כפלים לא ישערה ,

באור מלות המענה

ויען איוב ויאמר: מרי שיחי: הרצון שאמרותי
והספורי במנוי להתרעם של שברי התלונות
רב ידי כבדה מכתי. תוכחות דברי תוכחות
ישרים כי ישים בי פה נוכח עמו מהתוכח עמו ואפלטה
משפטי ופעמי אז נפשי קדם מזרח אחור מערב שמאל
ימין יעטף ירום ולא אראה ולא אראה יעטף יכסה ויעלים
באשורו מסיעתו ולא נטה מעשה ולא ימיש ולא אסור
ממנה והנה מצות שפתיו יבין עם ולא ימיש והוא טמא
במו נזיה ועשה באחד בענין אחד ונפשו אותה ורצונו נכספה

יקר חסדך אל׳ כי חסדך לאדם יקרא חן כאורה ה
הטובים לחם אחז׳ כשורת נפשי ממנו חשך יקרם כמו ר
מתוך המוקדים׳ ונוסף כסה אופל והיה מכסה ומצלים ויפנו
מוקפו העורה האלה׳ ימלאו יקחו למשכון׳ תוצאו אל עשרי ל
מדרך להחבא מפני הרשעים בן ישטקים׳ הן פראים במדבר
שהם היות השוה ויעזור שם לטרף כן אלו הרשעים מבקשים
תמיד לטרוף האנשים׳ ערבה לו לחם לנערים׳ על דהמדבר
ירעו הרשעים לא לחם לנעריו והמשך שישעון האנשים
הבאים שם׳ בשדה בלילו׳ התבואה ילקטו ויאחזו בדרך כבא יקציר
מזרם הרים ירטבו מהמים הנשפכים מההרים ירטבו ה
העניים אשר הפשיטום אלו הרשעים כי ישארו מפני זה
אצל ההרים להיות להם למחסה חבקו היתר להיות להם לחומה
יגזלו משד יתום מרוב השד שישדדו יגזלו היתום ולא ירחמו
עליו ועל עני יחבלו על מה שעל עני והוא למשכון יקחו ל
למשכון׳ ערום הלכו הם סבבו שולחן העניים בלי לבוש ו
ורעבים נשאו עמר׳ ועשו האנשים רעבים אשר נשאו עמר
על שלא יעזבום לאכול ממנו בין שורותם יצהירו על המנשים
הענושים שמן בין שורות הכרם ואשר דרכו ביקבים לעשות יין
יצמאו ולא יעזבום הרשעים לשתות שמן ויין אבל יגזלו אותם
מעיר מתים ינאקו מן העיר ינאקו האנשים מהחומס הנעשה
להם׳ חללים הרוגים השוגב הושן הכאבי [illegible]
במורדי אור שהם מורדים בהשם ית׳ שהוא אור העולם [illegible]
יקום רוצח כשבור האור יקום הרוצח בבקר השכם קודם היום
להרוג העניים והאביונים כגנב הכן עוסקה ימיהו והוא
כאיש אמת׳ שמרה נשף המתינה לנשף׳ השורני הדואג
חתר מעון מחתרת׳ יומם חתמו למו אשר חתמו להם ביום
כי יכיר מלהיות עליהם בבא העת אשר יכיר איש את רעהו
והיא כשיאור היום הוא להם כמו בלהות צלמות׳ קל הוא על

[illegible] בבלי [illegible] מים [illegible]
[illegible]
[illegible] שאלו [illegible]
[illegible] מרחם [illegible]
[illegible]
[illegible] אחר [illegible]
[illegible]
[illegible] לא [illegible]
[illegible]
[illegible] אחד [illegible]
[illegible] אחר [illegible]
לא [illegible] שלא [illegible]
[illegible] ולדבר [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] טוב [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

הבהילני · כי לא נצמתי מפני חשך ומפני כסה אפל ׃ ב
מדוע משדי לא נצפנו עתים וידעו לא חזו ימיו ׃ גבלות
ישיגו עדר גזלו וירעו ׃ חמור יתומים ינהגו יחבלו שור
אלמנה ׃ יטו אביונים מדרך יחד חבאו עניי ארץ ׃ הן
פראים במדבר יצאו בפעלם משחרי לטרף ערבה לו
לחם לנערים ׃ בשדה בלילו יקצירו וכרם רשע ילקשו ׃
ערום ילינו מבלי לבוש ואין כסות בקרה ׃ מזרם הרים
ירטבו ומבלי מחסה חבקו צור ׃ יגזלו משד יתום
ועל עני יחבלו ׃ ערום הלכו בלי לבוש ורעבים נשאו
עמר ׃ בין שורתם יצהירו יקבים דרכו ויצמאו ׃ מעיר
מתים ינאקו ונפש חללים תשוע ואלוה לא ישים
תפלה ׃ המה היו במרדי אור לא הכירו דרכיו ולא
ישבו בנתיבותיו ׃ לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון
ובלילה יהי כגנב ׃ ועין נאף שמרה נשף לאמר לא
תשורני עין וסתר פנים ישים ׃ חתר בחשך בתים יומם
חתמו למו לא ידעו אור ׃ כי יחדו בקר למו צלמות
כי יכיר בלהות צלמות ׃ קל הוא על פני מים תקלל ח
חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים ׃ ציה גם חם יגזלו
מימי שלג שאול חטאו ׃ ישכחהו רחם מתקו רמה עוד
לא יזכר ותשבר כעץ עולה ׃ רעה עקרה לא תלד
ואלמנה לא ייטיב ׃ ומשך אבירים בכחו יקום ולא
יאמין בחיין ׃ יתן לו לבטח וישען ועיניהו על דרכיהם ׃
רומו מעט ואיננו והמכו בכל יקפצון וכראש שבולת
ימלו ׃ ואם לא אפו מי יכזיבני וישם לאל מלתי ׃

איוב נאמר גם היום שהמריתי והכעסתי
בכנסי להתרעם הרעמות רב׳ גברה מדי
יותר מאנחתי ׀ נלוה אל המשיגים אם הגדלתי
והוספתי להתרעם על מכתי ׀ מי יתן ידעתי איפה השם ית׳
ואמצאהו שאם היה אפשר זה הייתי ערוך לפניו משפט ו׳
והייתי מתוסף עוד במענת חזקות ואז אדעה מה יענני
ואבינה במלה כי לא יבא עצמי במו ואלה הכובים שאהם—
כאים עד שהשעלתני שעבר ועשיתי באלו הקטרים שזכה
אשר אני נקי מהם לפי האמת ׀ הנה גאות לשם ית׳ שישיב
עצמו ויתקנני ברב כחו אין זה רצוני אבל הוא ישים כי כח לערוך
לפניו ולהתוכח הנה במה היתר היה הישר מתוכח עמו עד—
יגיעהו דבר ולא במשפט והייתי נצול לנצח משופטי כי השם
ית׳ כשישמענו כי הדין עמי היה משיב אפו ממני אבל מה
אעשה שאני לא אוכל למצוא השם ית׳ בשום ענין אלך במזרח
לפן שם ואינני אלך במערב ולא אמצאהו אלך בצפון אשר
שם מעונות הכוכבים ששם הישוב לא אוכל לראותו ואיש
בפה ממנו כי אין שם ישוב והימים מקיפים כן ולא אוכל
לראותו הנה אך ידע השם הדרך אשר דרכתי בה ובחנני ה
הייתי יוצא נקי בלי סיג כזהב לפי שבאשורו אחזה רגלי ודרכו
שמרתי ולא אטה ממנו ממצות שפתיו לא סרתי שמרתי אמרי
פיו והיה זה שאני שומר ההנהגה אשר היא חקי לשמור
חיי במאכל ובמשתה כי הכרחי לאדם בחיין יקרא חק ׀ והוא
באשר היה בענין אחד מי ישיבנו מרוני ונפשו לא ישתנה רצון
ויהין שב יותר חוץ ירמע על זה אבל הוא שליט על כל ונפשו
מחשבה כנפשו יעשה הנה הקע מחוב פלתו נחמתו כי השלים
חקי בבריאות אל שהמציא בי כל האיברים והכלים אשר יצטרכו
לקיומי וכמו אלה הפעולות המשנה רבות בשאר בריותיו
על כן מפניו אבהל לעינים משלמתו ואפחד ממנו וזה אמר איוב

58

להשיג בעל פעלותי ברוח שיהיה לו מדרגות לשאול [illegible]
חוץ השכל ולאנשי פרוס כי חלילה לו מרשע ואבל היה [illegible]
לנהשם יה מיוחד התמונות במחשבות הנפלאות ואל הדרך
לבו כמחולאי ומשור חלב בו ומיוחד תמיד מהיותו הבנה שלא
עמנאב בו כמב ונגש נשרי הבהילו ומפני שלא נינוחו זמנים
בכן מתוך הענות יהיה מכסה מותו ואמנם המתכוונים מוד
שלא מיוחד מהלכות במעשה הזה סוף כל המרים ואבל מסוף
אל אלו המנואמבים מעשה לא ויכל שעמם נמחר זה החוב
עליהם לם תור רעה אל שו מן ההיוש ואמר מותם לא יהיו ב
נשבלמים מעשי המגעים המיוחדים מיהתנו לאו חוז לו ימים
אל שלא דווה לו יחס אל הזמן נלוה הוא לבאור שהתשי יה בלא
יותר כמלו המנעי המשבם נמחר כן החל אמב לסמור רעדים
אליש מן המוש במה שניתל הטוע יה בעל ההיעלוה הסיבות
לרשעים יזן אורך במה שאמר כי מפני שאמן זה התוכחות מהשם
יה כי אם שבוטל לאנשי המזון הנה יתכן שיאריך עונש הרשע
וזמן אורך נהחל אמב לסתור תמיד מן המוש ואמר שאלת הרשעי
עם כי בהצלחתם הין ממיבים גבול וגוזלים העניים ודוחים עניי
בקרקע התגל הוא חטא נפלא ויהי נוהגים תמיד היתומים
ואלמנות במשפטן שוכי אלמנה אמר בהם הין מרשים ומעונים
די שרכבו ימים ועד עבר שהיו סבת מותם במעב העניים יגזו כי
מרכבם לפניהם מהם שלא יהנם יחד חומרו מעוננים עניי ארץ
הנה אלו המשפטים הם כחיות רעות בערבי לענין במעשי
ישימון הם יקראים לאלהותם בכן לשחר לטרף מן המדבר
ויסע לחם כל אחד מאלו הרשעים לו נלעגנים כי יהיה המנשו
העשבים שם ויתן משל להם כהיותם משחה בלילו ותכבו אותן
יקימו יחד אמר שלהם נלא כי שהם ימצא שוה הרשע נלא יגבו
בו אמל גם כרון שהוא קל לסבול מהון יבואו שילקשו מלחמה
המנע לפי שהם אוהבים הרשע עלוה לא יגנז באושר לו עשי לא

כאשר רצו ירצו במקום אחר · ועוד ילינו בני אדם בליל
שיהיו בטוחים בסוף לילה ולא יוכלו להתכסות בקור ואלו
המשוררים ילכו להסתר מהרוח בין סלעי הקירות ועתה
שני מיני הקור והלחות העצומה בהם ירמזו מחסה ומבטן
ועד להיות עתה · ממנו שמרדנתם האנשים וגלו היתה
ויקחו לעשות המנהג שעשו הקדמונים לבוא האנשים ישכבו שלא
השגיחו שלא ללבוש ויסכנו עצמם הגלגלים שעשאו
גבול · כי יגלו מהם מלא יהיה להם לאבוד · הנה האנשים
אשר בשדות בית הבר ישנו שומרים כאשר חוץ היתה
לשמורות יחד יחזיקו כי אלו האנשים וגלו שמהם ויכם ולא
יכחיש לשמירות מהם · מן השני ישכנו האנשים כגל החמה
אשר ישכון להם נפשם הדירה אשר חוץ לעיר הזמן אלא
זמן האחר ששם לא ישים כמו זאת הדברים רבי בלי זמן
כזה שאמר שאלו הרשעים מחיתם רבים מן האנשים בית
נבוכים ובמקום וריבים ואותם במי שבון הנה הית רואי בין
השם זה אשר יהיה שגיון האנשים להנצל להם שלא יאורו
לכל זאת הרעות כדי שיפול מדרכי אלו האנשים ואשר
יחזק אותם כי האחרונות כבר אלו הרשעים היו מפורסות בין
המונים · הנה לא הוכל לכל השם זה שני זה במקום בנשרי
ולהנבוכים גם יותר חסרון בבית השנה בסדר זה השחר אשר
ביתי הנכבדים שימשך חמתו זה השל והחום · הנה אלו
האנשים היו במורדי אור · חי שימורים במוני היום המשורר
ממנו ומהם ילונו בבוקר לא הבינו חרבן ולא ישבו במנוחתו
ומשל המזון מתנו כמו עת ונכשו ממנוחתם בלילה כדי שלא
ילוד אותם האנשים · כבקר האור יקום המנהג קודם שיאיר
היום ויהיו כמו ומכין אשר ירצו בדרך ירצאים לאלושהם
ובמנהגם הלילה יהיה גנב לגנוב מה שיוכל להסתיר אז מהמונים
ויבן היום המנהג הלילה לאחר אז לא הראו שנן ישם

57

ד׳ המשך תחלת הספר פענח · חבר המחבר הזה בן [illegible] ה
הפרקים האלה ימים שונים חוקים כמה כי עשיתים בהדריך
ויגבהו העיר לא שום הנה כל אלה המעשים לא יתכו כמו [illegible]
המזור למאסם כו · כי יחרץ יהיה להם הבקר משיבה מהל ערלות
בלאנגר ימצא אור הבקר ומחר יוכל להכיר אז איש את רעהו
להרגיחתו והוא להם כרוך בחומת עדיות כי אז יבחין ויבחנו כי
[illegible] יהל הוא לעם כבא היום [illegible] כי [illegible]
ויעשו · התלקה מגור הם הלבים כה כמוץ הוא [illegible] מאד
של שהפי לא ילמד פרקים שיעבדם [illegible] ולא ימצא אחר מהם
רק [illegible] · כי [illegible] [illegible] התרחישי והשלוה [illegible]
ירכן [illegible] והחכמ[illegible] [illegible] · הנה אלה המעשי
כמה רוב [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] היה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] היה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אחר מהם [illegible] [illegible] [illegible] והיה [illegible] לו [illegible]
למות והיה [illegible] שלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] להם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
הרעו [illegible] [illegible] [illegible] והיה [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] לרדוף [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] הנה [illegible] [illegible] [illegible] את המעשים אשר [illegible]

מהריהם כשיאר כל האנשים אשר לא ברחו מרית הבמחו ·
יקחם הרשע ויקפץ שהם כדי שלא יזעקו ויתהנים בקלורך
ברעש שבולת שתהנת מהיה וגם כל זולה הרשעה לא ינוחה
שיגנבו לו עונש בחיין ולא בהורד כאשר זכר · ולזה יהיה [illegible]
[illegible] התעלה לשם ית׳ כמה שאמרו ומלינו שהוא יצריך ל
הרשעים · ומזון איוב זם הרשה למלוך עם זה מי הוא אשר
יכזבני וישים לאל מלתי להיות החוש מעיד שהענין כדברי ·

זה באור דברי המענה ·

התועלת מהדברים הוא שאיוב ישיב לאלהים
שנים שיירים לו מהשגחה הוא שקר נכזב כי

הבר אחזה רגלו תמיד בדרכי ה׳ · ששון התעלה לשם במהרי
שלום עליהם שאמר שאין השם ית׳ מוכית הרשעים כי אם
המשגל לבעליהם יהבן שיעמידם בהצלחתם ויצריך להם
הבושת זמן ארוך אולי ישובו · וזה שיראה מהרשעים רבי ה
הצלחה שהם עושים חמסים גדולים גוזלים להמית האנשי
בסבת השוד והרעב והצמא · ומדיחים האנשים ונעלמים
ונכנסים בלילה כמו שיגנבו ולא חסה כנס על האלהינו
השמירה הנודעת משחתם ונשכבר יגנב מרוב רשעם ואמר
שיקרת מה עם אנשים כדי שישבעו ויבטחו מהם ואחר
ימיתם · ולמה יצריך השם לכמו אלו הרשעים הלא היה ראוי
שיכלם תכף · זה כלו מורה שירקה שאין האדם נפקד על מעשיו
ולהם השם ית׳ ·

באור מלות המענה ·

ויען בלדד השוחי ויאמר · המשל · ממשלה ופחד
ממשלה ושלטנות · ופחד · יראה · במרומיו · הגדוד · חילים · יאור
ממנו · אורו · יצהל · יזהיר · באור דברי המענה ·

ויען בִלְדַד הַשֻּׁחִי וַיֹּאמַר · הַמְשֵׁל וָפַחַד עִמּוֹ ע
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו · הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו

וְעַל מִי לֹא יָקוּם אוֹרֵהוּ׃ וּמַה יִּצְדַּק אֱנוֹשׁ עִם אֵל וּמַה
יִּזְכֶּה יְלוּד אִשָּׁה׃ הֵן עַד יָרֵחַ וְלֹא יַאֲהִיל וְכוֹכָבִים לֹא
זַכּוּ בְעֵינָיו׃ אַף כִּי אֱנוֹשׁ רִמָּה וּבֶן אָדָם תּוֹלֵעָה׃

באור דברי המענה

עתה בלדד השוחי זכר השלטנות והיראה אשר נגד השם
ית' עושה שלום במערכות הככבים עד שהם כלם נסמכים [illegible]
להתנועעם תמיד התנועה המיוחדת להם עד שישלם מה
משלמותם מצד השם ית' מזה העולם השפל ולזה ישיג הטוב ויש
לרשעים [illegible] מן ממשלתו עליהם וזה מה שיורה על גד
גדל השם ית' וגבורתו והוא מספר לגדודי השם וחילותיו ועל
מי מן המציאות לא יקום אורהו והנה הם כלם שופעים [illegible]
[illegible] לא יעמוד מהם [illegible] ומה שהשפע מן שהשם ית' בזה האופן
מן השלמות איך יתכן שיצדק האדם נגד אל ויוכח הנה זה בלתי
[illegible] למעלתו [illegible] מה שאינו [illegible] לפי [illegible]
[illegible] הנה [illegible] השם עד [illegible]
[illegible] בענין [illegible] כולם [illegible]
[illegible] [illegible] וככבים לא
זכו בעיניו עד [illegible] כמו [illegible]
[illegible] את [illegible] בזה העולם השפל [illegible]
שלמותם [illegible] חסרון כל שכן [illegible] אשר הוא רמה [illegible]
[illegible] שיהיה חסר מצד השם ית'

התועלת לחסדים היא שאין ראוי שנחשוב שיעשה
השם ית' שום דבר שיהיה על [illegible] והנכונה
[illegible] [illegible] הטבע [illegible] אשר [illegible]
[illegible] [illegible] שיחשב [illegible] [illegible]
[illegible] שלא יתכן [illegible] [illegible]

מבארות ונתבארות אל מות. והוא מה שהיה להתבאר איוב לפי
דעתו בדרך הזה אמר שהאדם לתכליתו לא ידמה במה שיהיה
שהוא מרי מחק השם · ומבואר שזה בתכלית הקושי כי
אין דבר שיענש האדם על מרי לא ישתנה מן האדם במה
שהוא אנוס · ולזה לא ענה איוב על זה דבר אבל נגע את
דבריו ואמר שאמרו שהרשע כמו שאין ראוי שיותם לו
גם עם שלמותו מה שהוא בעל החסרון בחק ולזה ראוי שנשב
שהנשמה הוא שאין עוזב אנשי האדם להיותם במעלה שהם נשותנו
אותם על כל מעשיהם · וזה שנתפרסמה כולה שלזה הסדר
בטיבות אנשי האדם ורעותיהם שיתפרסמו אל סבלנותינו למלתי
שאנחנו מחקרים הנה · כי נחשוב במקרים שיהיו רעים אין
לטוב מה שאמר בדרך במה שקדם · ולא הצטרך איוב להשיב
על דבריו לפי שאין בהם טענה נוספת על מה שקדם לו מה
מהדברים · וכבר קדמה תשובת איוב על כל הטענות ההם

באור מלות המענה

ויען איוב ויאמר מה עזרת וכו' ותושיה הודעת
כשיעור אחרי הענינים בהרחבות ובעמקות · ונשמת מי
יצאה ממך · והרצון בו מה לחות בני האדם במאמר
כי מי שיאמר מחכמת דבר דומה כאלו עשה נפשו בדברי המקום
להמציא בתמונה ההוא · כי הנפש תשלם ותעשה בלמוד הראשונות
ותהיה היא מהמושכלות אשר תשיגם דבר אחד · ולזה אמר זאת
הנפש אשר נעשו בחכמה · והם האנשים אשר משפטם מפני
ישרה לעבודת השם ולהשגת האמת · הרפאים הם גבורי ה
הזרע · וקראם רפאים להיותם קודם הזריעה כמתים וידמו
להם כי נפשו · כשיזרעו זה בלא גמול ואמר זה כענין אשר
יבואו בקרקע הים והארץ כמו המלון. והוא שרצה לו מה
שיעשה תחת המים זה בלא שיגיע כח ופועל השם ית' במה
במציאות הנמצאים הטבעיים לכמו אלו המקומות · ולא יהיה

ולא ירגישום היושבים בארץ אשר עליהם מעט גם מעבר
אלו הכוכבים · ואין ירחה בעצמים הרמיים והם הרמזים
בין המתכונת ושני דברים ההיים בבנין הארץ מקצות ...
משוסכי מהי מיתר האורים אשר ידיעתו עשה הכוכבים כמו שהתבאר
בטבעיות וקראם תשאים להיותם שוקטים ואין כהם כח ...
מלא · וזה יותר נאות לפי הלשון כי לבאור הראשון היה ראוי ...
היתומים ישמחו · יחוללו יברחו · ושוכבהם גויתה שנגנזהם
שאול · הנה הרשע במוחלט והוא מרכז הארץ · ואם זה של ידי
השלמי וגזירת · וידוע שאם במקום ההוא יגע מגעל ה' בכלל ה'
כי עבים שלא יהיה למעלה ממנו · וגם יכסות מתכונתו ...
מגעל המים השמימיים · נקרא המקום הבלתי אבדון גם להיותו
רחוק מקומו מגעל הגרמים השמימיים מכל מקומות הארץ · ולזה
היה ראוי המבוא השמימות משאר חלקי הארץ כי המות והאבדון
יחסם להעדר הצורה והשלמות · על בלי מה · על מה שאין לו ...
מיבדלת בהעדרותו והוא מרכז הארץ · כי עליה עגליה הארץ כי
כמו שהתבאר בטבעיות · מאחז פני כסא · מאחז ומכסה פני
האויר אשר על פני רקיע השמים הנקרא כסא כמו השמים
כסאי · פרש עליו ענן פרש עליו כי בהתעבות האויר ההוא
יתהוה ממנו הענן · כמבואר בספר האותות · חוג חגבול ויחסו ל...
למחיצה שהיא מגבלת כל תכלית שטח המים המתחדש כסבבה
ירוממו יתגעשו ויזדעזעו · לגבי עד · חוץ ואור · הנה מה שיגבה
מההרים על הארץ · אל שמבב שלא יגבה הים של החלק הנגלה מהארץ
ברוחו שמים שפרה · ברצון השם היו השמים בזה האופן מהיופי
והשלמות · חוללה · בראה · נחש בריח · הוא רוחה העליה סובב ב
בגלגל המזלות והוא הגלגל הגדול · שאין לו מעט ...
גבורותיו · ודבורי גבורתו ·

נשלם באור מלות הענין ·

ויען איוב ויאמר · מה עזרת ללא כח הושעת

[illegible] מה יתרון [illegible] חכמה ותושיה [illegible]
[illegible] ונשמת [illegible]
[illegible] ושופטיהם [illegible]
[illegible]
[illegible] ולא [illegible]
[illegible] חק [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ליקוטי דברי המשנה

[illegible] במשנה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

60

הקרירות ואין פירוש כלל [illegible] כי בזה המאמר [illegible]
[illegible] ולזה שישלם מהמין [illegible]
[illegible] [illegible] זה המאמר [illegible]
מן המין [illegible] [illegible] התנועה [illegible]
[illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible]
כל [illegible] השנה [illegible] וזה דבר [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] מספר [illegible]
[illegible] [illegible] אין [illegible]
אין [illegible] [illegible] יתוסף וזה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אין [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] חלקי [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] על [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] וזה כי [illegible]
[illegible] [illegible] מן [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] בזה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] מן [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
כי בזה [illegible] אין [illegible]

והנה הענין מבואר מהדברים מבואר ולא רצה
איוב להשיב על דברי צופר ... ויתר זה
השיגור לפי מה שזכרנו במענה
הקודם כי לא היה משיב שיהיה לא יהיה כך כבר דברים
שכבר השיבו על זאת הטענה במה שזכר ... ... מהחוש
במאמר חלוקת המענה

ויסף איוב שאת משלו ויאמר . ימוק
יטה . ומזה הלשון שפחה נחרפת לאיש . כל
שיעשה מידך עברת ליד חמת . יפכנו . יגזל
ישל . ישרוף בשלהבה . מזה . מלמר . עריצים . הקיפים . החוקים
שאר עושים להשענם בנבורתם . שרירין בטנו . וכסף נקי יחלק
ובעיש הקן . יחלק ספסו . ויפוזהו תחת מושב הקן שנותן המשענ
והרעון בו כי הקן . ימשול של מושב לו . תשיגהו כמים בלהות
תשיגהו בלהה אחר בלהה בלי הפסק כמים הנגרים בשטף . [
קדים רוח קדים . וישערהו . מעשן סערה . מידו . ממנו . ב
עלימו כפימו . עליו ספקו . יזוקו . ענין הזיקוק . ומאבן יצוק נחושה
שמהאבן יוצאות ויהפכו בנחושה מה שנעשה ... ... בלעו
שריון נחל . נהל . מעם גר . מתקים שיהיה גר בן האדם . דלו נעו
שבט מים שוטף שוטפת ... מין אחד מהשטף . הרדיפו הו
ודרכו בו . בני שחץ בני גאוה והתוקף . והם פריצי החיות . שחל
אריה . בחלמיש . בצור חזק . בצורות בהרים . מבכי נהרות . מ
מהזלת הנהרות . חבש עצר וסתם . סגור זהב . הסולה הערך
במכס ... מזהב אופיר . כתמות ונכבש . מרגליות יקרות
ומשך חכמה מפנינים ומשיכת החכמה והשתדלות השגתה .
יותר נבחרת מפנינים . פטדת כוש . אבן יקרה בכתם טהור
בזהב ... יתנו . וחקק ומנהג מסודר . לחזיז קולות לבנין אשר
הוא סבה לקולות וברקים . או יהיה כמו לחזיז וקולות . וספרה
שמה בספר ... על שלשה ... לחן וכבוד .

ויסף

איוב שאת משלו ויאמר חי אל הסיר
משפטי ושדי המר נפשי כי כל עוד
נשמתי בי ורוח אלוה באפי אם תדברנה
שפתי עולה ולשוני אם יהגה רמיה חלילה לי אם אצדיק
אתכם עד אגוע לא אסיר תמתי ממני בצדקתי החזקתי
ולא ארפה לא יחרף לבבי מימי יהי כרשע איבי ומתקוממי
ומתקוממי כעול כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אל
אלוה נפשו הצעקתו ישמע אל כי תבוא עליו צרה אם על שדי
אל אורה אתכם ביד אל אשר עם שדי לא אכחד הן אתם
כלכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו זה חלק אדם רשע
עם אל ונחלת עריצים משדי יקחו אם ירבו בניו למו
חרב וצאצאיו לא ישבעו לחם שרידיו במות יקברו
ואלמנותיו לא תבכינה אם יצבר כעפר כסף וכחמר
יכין מלבוש יכין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלק בנה
כעש ביתו וכסכה עשה נצר עשיר ישכב ולא יאסף
עיניו פקח ואיננו תשיגהו כמים בלהות לילה גנבתו
סופה ישאהו קדים וילך וישערהו ממקומו וישלך עליו
ולא יחמל מידו ברוח יברח ישפק עלימו כפימו וישרק
עליו ממקמו כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזקו ב
ברזל מעפר יקח ואבן יצוק נחושה קץ שם לחשך
ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות פרץ נחל
מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו ארץ ממנה
יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה
ועפרת זהב לו נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה

לא הדריכוהו בני שחץ ולא עדה עליו שחל׃ בחלמיש
שלח ידו הפך משרש הרים׃ בצורות יאורים בקע וכל
יקר ראתה עינו׃ מבכי נהרות חבש ותעלמה יוציא אור׃
והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה׃ לא ידע
אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים׃ תהום אמר
לא בי היא וים אמר אין עמדי׃ לא יתן סגור תחתיה
ולא ישקל כסף מחירה׃ לא תסלה בכתם אופיר
בשהם יקר וספיר׃ לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה
כלי פז׃ ראמות וגביש לא יזכר ומשך חכמה מפנינים׃
ה לא יערכנה פטדת כוש בכתם טהור לא תסלה׃ והחכמה
מאין תבא ואיזה מקום בינה׃ ונעלמה מעיני כל חי
ומעוף השמים נסתרה׃ אבדון ומות אמרו באזנינו ש
שמענו שמעה׃ אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה׃
כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה׃ ל
לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה׃ בעשתו למטר
חק ודרך לחזיז קלות׃ אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה׃
ה ויאמר לאדם הן יראת יהוה היא חכמה וסור מרע בינה׃

ביאור מדברי התשובה

כבר [illegible] ואיוב [illegible] לאחד מרעיו [illegible] ז״ל [illegible] הסיק
[illegible] משלו של [illegible] ואמר כי השם [illegible]
[illegible] במדרו טובות [illegible] ורעתם על [illegible] הגוים [illegible]
[illegible] כי השם [illegible] משפט [illegible]
[illegible] כמשפט לפי [illegible]
[illegible] כי כל [illegible] חייו לא [illegible]

62

מפני שכל ומוסר להורות לחבריכם · חלילה לי אם אצדיק
[illegible] מה שתאמרו כי עד אגוע לא
אסיר [illegible] · בצדקתי
החזקתי לא ארפה ולא יחרף לבבי מימי. אשר אני בו · יהי
[illegible]
[illegible]
[illegible] חלילה לי [illegible] · יהי כרשע אויבי ומתקוממי
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הצלחתו [illegible] הצלחתו [illegible] ה
[illegible] · [illegible] אם על שדי יתענג ·
[illegible]
[illegible] להשכיל ולדעת [illegible] להיות תמיד עד [illegible]

אל התלונות הכתובה הנה מבואר שזה בלתי אפשר כי לא תגיע
[illegible] המרות הפחיות [illegible]
[illegible]
[illegible] אל הסדור [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] על רוב הרצונות אשר יקרהו [illegible]

[illegible] הרשות [illegible]
[illegible] לא [illegible] כמו [illegible]
[illegible] נקודה [illegible]
[illegible]
[illegible] הגלגלים [illegible] חי ונבדל [illegible]
[illegible]
[illegible] יום [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] החכמה [illegible]
[illegible]
[illegible] כי הוא [illegible]
[illegible]
[illegible] ההוא [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] להיותה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לספר [illegible] החכמה [illegible]

מקומו הראשונה ושלא ינהגו בה רק בראיות. ה׳ ולזה הוא מגונה
שיהיה יותר הרשע וישובח הבורח מזה היצר / כאמר והחכמ׳
מאין תמצא ואיזה מקום בינה שיקחה משם והיא
נעלמת מהמורים ולא נודע ערכה · ולא תמצא בחלק הארץ
ואמר שהוא החיים והוא החלק הנגלה ולא במהים ולא בים
ואמר זה ושלא ימשוך מושב שיהיה במדרגה ר׳ בהן צריך
החכמה. כי כבר התבאר בספר הנפש שאין בהם ד׳ כח שני
[illegible] שכלית וצריך שיהיה בכאן שכל פועל בנו אלו המושכלות
וחקק אותם לנו וגם זה כבר התבאר בספר מלחמות ה׳ ב
שאין מתחלת להשיג זה הנימוס והסדר אשר לעולם ו
והמזלות [illegible] לא המצא בשלמות רק לשם ית׳ לבדו ולזה
לא ידע אנוש ערכה · ואולם יתחלפו מדרגות האנשים בזאת
לפי התקרבם אל זה הנימוס המושכל אשר בנפש השם ית׳
[illegible] · ואמר שלשת מעלת החכמה לא יותן זהב תחתיה
ולא תערך בזהב אופיר ולא בשהם ולא ישוה לה זהב וזכוכית
ותמורתה ולא תמורתה כלי פז ולא יזכר ראמות וגביש [illegible]
[illegible] מושלמות והשכלית קטנה יותר ערב יקר לאנשי
ולא ישוה לפטדת כוש היקרה כזהב טהור · וכל זה להורות כי
[illegible] יותר יקר מכל הקנינים ולזה לא יבחר המשכיל
[illegible] בחכמה. ומפני השתדלות אלו הקנינים המדומים
והחכמה מאין תבא אל איזה דבר ימשיל המדע והיה לו הנעלה
אל תכונת החכמה ואיזה מקום הבינה לנו והיא נעלמת
מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה לעבק. אבדון ומות אמ׳
כי [illegible] מצד העבר והויות העניני לעולם התמיד ובעבור זה ה
[illegible] המציאות הוא אשר להם משפט שבכאן סבה
[illegible] לנו אלו הענינים [illegible] מכל זה אל החקירה בזמנו
המושכל [illegible] אלו הענינים הם כלים
[illegible] ואמר כי השם ית׳ הוא לבדו אשר ידע הידיעה.

64

אשר לו הידיעה בשלמות בזה הענינים ואשר לעדינות כי הנה
ימשה כל הבריאה וכבש לך זנות הארץ ותחת כל השמים ירוה
לעשות לרוח משקל וכו' שישתדל שיהיה שווי בין היסודות ויהיה
האויר והמים במשקל הראוי וכן הענין בשאר היסודות כי זה
השווי יהיה מפני שני דברים מפני השווי אשר בינהם [illegible]
מפני הסבות והאיכות ומפני השווי אשר בסבות המעולות וזה
משובח במסבב כי בזה יותר השווי שבין היסודות והוא ענין
בתכלית הפלא והחכמה במציאות לטבור חן [illegible] עד שלא
יהיה ביותר מהראוי שלא יגבר היסוד מימי יותר מהראוי וכן יותר
חדר ומשפט לחויים ולרשעים עד שלא יגבר המים והרוח יותר
מהראוי הנה בסוד העולם על זה החן ראה את החכמה וספרה
אל שעם אותה לחן והבינה וחקרה במאזני היותר שלם ואמר
לאדם יראת ה' היא החק שיגיע אל החכמה וסור מרע היא
הנעה להגעת הבינה שאי אפשר שיגיע שלמות הנפש עד
הטהרה מהאוות וגופנה ולזה היא מבואר שלא ישובח השכל
והרשע לחבת אויב כי הוא מונע הגעת הצלחת הנפש ואשר
היא ההצלחה האנושית
העבודה מהדברים שאויב הנעל במה שאמרו לו
שבני יונה מצלת בענין ההשגחה שמשמר ה
הרשע ולהתהלך בו אמר שאינו מאמין שיגיע [illegible]
שנים לשנבר בשמים וזה מה שהגיע המשכנים מן [illegible]
אל שיתעוו מתנועת המשפט האומרים שהשם יתעוב הארץ
והוא יושב על זה שחלילה לו מרשע שיבחר מושב זה ועזב הרשע
והעול ואף שנורה שנבר יקרה לרשע הצלחות ואין כאלו מזה
שימשך שענו כי הוא מונע למקרי הזמן אין לו המלט בשום פנים
כמו הענין כאשר וזה שאויב היה מורין שהענין אחד באשר
ורשע בטובה המדומה שכבר ישוו רשעים רבים יגיע
להם רעת עבודה עד שישובו אל ההצלחות שיספרו בסוף

בפרטות לגופים חמריים ומגדרות קטנות מן שהם [illegible]
[illegible] בכוון זאת המערכה [illegible] והיתה לצורך
[illegible] מאד והוא החכמה והבינה [illegible]
[illegible] בין [illegible] ובהשומר [illegible]
[illegible] לפי [illegible] [illegible] מהרחוק
[illegible] מלות [illegible]

[illegible] [illegible] חזים [illegible] אלוה ישמיענו
[illegible]
[illegible]
[illegible] הקריה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אשר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] המדבר

[illegible] כבי קרח [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בעין [illegible]
[illegible]
[illegible]
בן [illegible] בין התפלות [illegible]
[illegible]
[illegible] לשון חכמי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לכל חי [illegible]

במ׳ שרשו במה יבא בשקל מרי ונגבנו הפלה אז תהיה ה
הבית משמשת ויבגנו שנימון במ׳ת בצית שנ׳ג שקף
התפלה אז יהיה ויגבון ריבות שנייה דתנה ותלו מגבון ו
עתחה ולא תלו ולא עתו מהתנחה בלא חולה בלא שמש ו
והביטן שאין הינה קורן מפני שזיפת השמש להפס שקולד
קול עתי יבן קול בגות ישנה שלה מגבון שחרית חוה עתמה
ונגד אך זר ונכרי והחש ותחהר מאוס כמו מוס בלא אלף
ישלוצי ישושע והיצמוים אשר בקרן עור ישקרו משרש אז
ירקה נוה והכנם לשנו אש שמר להוליד ינהן ויעקו מהעולם
והבאור הראשון עיקרי הקטן לאחר לשונה הגבן שחינה ב
ברותים יומה הבר כענין פלילי נשפט בעצמן ולחון הכנן
הכין השלישי העקר ויכונו ברחם אמה כל שפנכם אחרונים
שלושה בתים אשר עירנו בו ועגיב שלושה לכלה שיותנו
מיעה מעולות לבן גלל כלב גדל עמי נחשתו ונירוזרו תו
בעלי עיבוני ולמפם ולזהב אור כי יהל שמש כי ירי ו
ישועה ובר אור חשך במגדשה ריבה עגון פרי והסתה בפיו
בפיו והתגוררנו ונשמתו והביטן הדם התגוררנו להתגעגע
הגעגוע קונו והשמחה במלה ובן לילה מהו אהלי ונשי אהלי
לעיני לוקח פרי שזרעה הזורחים במים לאספם הבית נתן
מפרי ואשוין קלון רבה הרי יכול לשבור המון רב מאנשים
ושני ואשפינה ירחם המשש התבוה שבמשפחות יפנעו י
עבוס יהוי סימנו נזהרו כמו והתניה הלו ירבנו ישורו
אז יהיה הרקן מי הזורע ויהיה חסר אלף ויהיה באור
ישנגו ישעה אור מהתוכחי עצמו עם טובעתי כי כפר חשך
אליו זה ענין שחבר במה שקדם ושבתי ואקשרני הפחד
הדועג במלשה אין תמרע החוח והרקן שבאושר יזרע ב
בהוריע לבקי עם שמחה ותבל יעמחו בהן ינעם וחולי ס׳
ריקן מייב יפו

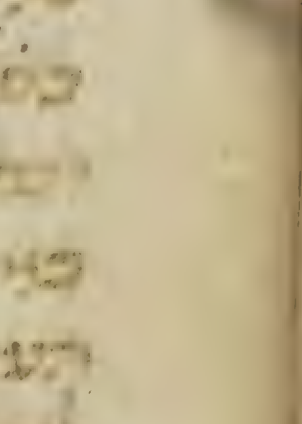

ויסף איוב שאת משלו ויאמר ׃ מי יתנני כ
ירחי קדם כימי אלוה ישמרני ׃ בהלו נרו
עלי ראשי לאורו אלך חשך ׃ כאשר הייתי בימי חרפי ב
בסוד אלוה עלי אהלי ׃ בעוד שדי עמדי סביבותי נערי
ברחוץ הליכי בחמה וצור יצוק עמדי פלגי שמן ׃ בצאתי
שער עלי קרת ברחוב אכין מושבי ׃ ראוני נערים ונחבאו
וישישים קמו עמדו ׃ שרים עצרו במלים וכף ישימו ב
לפיהם ׃ קול נגידים נחבאו ולשונם לחכם דבקה ׃ כי אזן
שמעה ותאשרני ועין ראתה ותעידני ׃ כי אמלט עני ב
משוע ויתום ולא עזר לו ׃ ברכת אבד עלי תבא ולב אלמנה
ארנין ׃ צדק לבשתי וילבשני כמעיל וצניף משפטי ׃
עינים הייתי לעור ורגלים לפסח אני ׃ אב אנכי לאביונים
וריב לא ידעתי אחקרהו ׃ ואשברה מתלעות עול ומשניו
אשליך טרף ׃ ואמר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים ׃ ש
שרשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי ׃ כבודי חדש עמדי
וקשתי בידי תחליף ׃ לי שמעו ויחלו וידמו למו עצתי ׃ א
אחרי דברי לא ישנו ועלימו תטף מלתי ׃ ויחלו כמטר לי ו
ופיהם פערו למלקוש ׃ אשחק אליהם לא יאמינו ואור
פני לא יפילון ׃ אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך
בגדוד כאשר אבלים ינחם ׃ ועתה שחקו עלי צעירים ק
ממני לימים אשר מאסתי אבותם לשית עם כלבי צאני ׃
גם כח ידיהם למה לי עלימו אבד כלח ׃ בחסר ובכפן גלמוד ל
הערקים ציה אמש שואה ומשאה ׃ הקטפים מלוח

שיח ושרש רתמים לחמם · מן גו יגרשו יריעו
עלימו כגנב · בערוץ נחלים לשכן חרי עפר וכפים
בין שיחים ינהקו תחת חרול יספחו · בני נבל גם בני בלי
שם נכאו מן הארץ · ועתה נגינתם הייתי ואהי להם
למלה · תעבוני רחקו מני ומפני לא חשכו רק · כי יתרו
פתח ויענני ורסן מפני שלחו · על ימין פרחח יקומו
רגלי שלחו ויסלו עלי ארחות אידם · נתסו נתיבתי להותי
יעילו לא עזר למו · כפרץ רחב יאתיו תחת שואה התגל ל
ההפך עלי בלהות תרדף כרוח נדבתי וכעב עבר
ישעתי · ועתה עלי תשתפך נפשי יאחזוני ימי עני · לילה
עצמי נקר מעלי וערקי לא ישכבון · ברב כח יתחפש
לבושי כפי כתנתי יאזרני · הורני לחמר ואתמשל
כעפר ואפר · אשוע אליך ולא תענני עמדתי ותתבונן
בי · תהפך לאכזר לי בעצם ידך תשטמני · תשאני אל
רוח תרכיבני ותמוגגני תשוה · כי ידעתי מות תשיבני
ובית מועד לכל חי · אך לא בעי ישלח יד אם בפידו
להן שוע · אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי ל
לאביון · כי טוב קויתי ויבא רע ואיחלה אור ויבא אפל
מעי רתחו ולא דמו קדמוני ימי עני · קדר הלכתי בלא
חמה קמתי בקהל אשוע · אח הייתי לתנים ורע לבנות
יענה · עורי שחר מעלי ועצמי חרה מני חרב · ויהי
לאבל כנרי ועגבי לקול בכים · ברית כרתי לעיני ומה
אתבונן על בתולה · ומה חלק אלוה ממעל ונחלת שדי

הלא איד לעול ונכר לפעלי און הלא הוא יראה
דרכי וכל צעדי יספור אם הלכתי עם שוא ותחש על
מרמה רגלי ישקלני במאזני צדק וידע אלוה תמתי
אם תטה אשרי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי
דבק מאום אזרעה ואחר יאכל וצאצאי ישרשו
אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתי תטחן
לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרין כי הוא זמה והיא
עון פלילים כי אש היא עד אבדון תאכל ובכל
תבואתי תשרש אם אמאס משפט עבדי ואמתי
ברבם עמדי ומה אעשה כי יקום אל וכי יפקד מה
אשיבנו הלא בבטן עשני עשהו ויכוננו ברחם אחד
אם אמנע מחפץ דלים ועיני אלמנה אכלה ואכל
פתי לבדי ולא אכל יתום ממנה כי מנעורי גדלני
כאב ומבטן אמי אנחנה אם אראה אובד מבלי
לבוש ואין כסות לאביון אם לא ברכוני חלצו
ומגז כבשי יתחמם אם הניפותי על יתום ידי
כי אראה בשער עזרתי כתפי משכמה תפול
ואזרעי מקנה תשבר כי פחד אלי איד אל ומשאתו לא אוכל אם
שמתי זהב כסלי ולכתם אמרתי מבטחי אם אשמח
כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי אם אראה אור כי
יהל וירח יקר הלך ויפת בסתר לבי ותשק ידי לפי גם
הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל אם אשמח
בפיד משנאי והתעררתי כי מצאו רע ולא נתתי

לחטא חכי לשאול באלה נפשו ׃ אם לא אמרו מתי אהלי
מי יתן מבשרו לא נשבע ׃ בחוץ לא ילין גר דלתי לארח
אפתח ׃ אם כסיתי כאדם פשעי לטמון בחבי עוני ׃ כי
אערוץ המון רבה ובוז משפחות יחתני ואדם לא אצא
פתח ׃ מי יתן לי שומע לי הן תוי שדי יענני וספר כתב
איש ריבי ׃ אם לא על שכמי אשאנו אענדנו עטרות
לי ׃ מספר צעדי אגידנו כמו נגיד אקרבנו ׃ אם עלי א
אדמתי תזעק ויחד תלמיה יבכיון ׃ אם כחה אכלתי
בלי כסף ונפש בעליה הפחתי ׃ תחת חטה יצא חוח
ותחת שערה באשה תמו דברי איוב ׃

וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את איוב כי
הוא צדיק בעיניו ׃ ויחר אף אליהוא בן ברכאל הבוזי
ממשפחת רם באיוב חרה אפו על אשר לא מצאו
מענה וירשיעו את איוב ׃ ואליהוא חכה את איוב בדברים
כי זקנים המה ממנו לימים ׃ וירא אליהוא כי אין
מענה בפי שלשת האנשים ויחר אפו ׃

כלו דברי המענה ׃

ויוסיף איוב לשאת משלו [illegible] שלא חטא ומתרעם
על [illegible] הרשעים [illegible] ונאמר מי יתן ל
[illegible] על הזמן שהייתי בימים הקדמונים שהיה השם ית' שומר
אותי כאשר היה נרו מאיר על ראשי [illegible] אלך בחשך
[illegible] [illegible] השם [illegible] אהלי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

לשמישתו בהיותי הליבי בתוגת מרוב ההעלמה הבהרת אלי
והיתה לי השיר את שמן מיתנו הנה אז כאשר ישתה בשנת
של הקריה והבנתי מנשכי בחוב ראו נשרשי ונתבאו לבשתם
ממנו ריש יש׳ים שגידו קמו לכברנו השרים הנגידים אשר
היו נודברים מכתב דבריהם בבני מראיהם כמנו ונפש שאר
הנכשים לפי שהדוין ואשר שמעה מעולה ונחוקת היה
מאושרת מאד והשן אשר ראתה מעוזה עד עיקרי והנסי לבבי
וזה שכבר הייתי כמעט כשיהיה משוגע מהחתים המעשה לו
והיקוש אשר לא היה שעל לי האיש האובד מעיניהו ונשגה
היתה כמה פעמים שלי על שהוא היה מבך אותי עד שהייתי ח
חוגג והתלהבה המורה נפש הייתי מעמיד בשמחה מרוב הטבה
לה עד לבשתי ומרוב שקר כן לבשתי על שהוא כמו אלו שני
שמלבשתו וזה כי כשהתחזק ותמו התבונה בלב האדם יבאו השנים
המתנוהים אליו והיה והסבה על שהיין יתן כוחות התבונה
ובזה לבשתי משפט ויושב במעגל ובאת שיסובבו האדם ויין עד
כן שבנפשי הייתי לעגר כמו על שהייתי עורם ומושלים חמונים
לפי היכולת והנה הייתי לאמונים כתב להושיעם מחנים ובסר
מאשר לא יתגבר מחקתו לאמיתו וכאשר מיצאתי הנמלה הירך
סובבית הגלגל בחוקת הידו להשיב אל העגון מה שהיה חורסם
ותכף היות מעגש בזה המקום ועיר נער הייתי במות שמחות עם
היותי בקצו כל שלא יתחנן בכל מתי ולא יתחב בשמי והייתי בוטח
שיתמכו ימי עד שיהיה מספר ימי בתול התמון שבימות זה
יהיה שרשי פתגת אלי מיד על שלא יחסר לי ההון ונגד
תמונת הייתי כון ותבא התנובה אלבי עברי כמעלת העולם שיבא
לו ההון לתמעלה ולמטה והייתי בטח שיתוסף כבוד המין
רב בשמחתי נפשי ובגופי יתחזק המין הנגידים והשרים
שמימי אלי בשמי כי לדבר לעשות כתבי ותני הימני חלים
ותקנים לכתבי ומחדשו עד עת שכבר ולא ישוב לקחת עבודה

מתוק מכל יקבליה ויקיימוה ויקבליהם הצות מלתי שיאמרו
דבר [illegible] לאמתתו. והיו מיקלים לשנאתי כמו שיורה
תעלים למעט מפניהם יפתרו לשאול עברה כמו שיאמרו ה
המעשיר המלקוש מהגשמים. הנה כמשור ומשחק נקלעים
בעיניהם היו כמעט הם בלתי מאמינים שהיו משחק ולא היו ע
מקבלים ומחשבים למען זה יראתי שהייתה על פניהם לשחוק
עלי נלעג לב. כמעט יחלתי לבחור דרכם וללכת עמהם הילך
[illegible] איש והייתי עומד בחוץ בבדד שהייתי נודד וכבוש א
עיני לפניהם [illegible] שנשבעתם לו להשיב דברין להקים יגונם
[illegible] הגמון עד שלבנו על [illegible] ממוב [illegible] אמו
אבותיהם הנה מלינים ומתחוללים [illegible] אותם עם לבב [illegible]
לשונותם [illegible] לא היה במה ולפתוחותם [illegible] הזמן
עליהם. והיו גלגול ראשון [illegible] בסבת החמרון וכבן נהיה להם
[illegible] היה מקומם רוצץ עבה חשך ולמעלה להסתר [illegible]
[illegible] היו כותבים מלות של האלו ל
[illegible] היה [illegible] עד היות אלו הדברים [illegible]
[illegible] רואים [illegible] מתוך [illegible]
[illegible] ורואה היו הולכים בנחת הנחל להסתר
[illegible] היו [illegible] תחת [illegible]
[illegible] בקלות [illegible] בכשים
[illegible] משתחו [illegible]
[illegible] שנכבוד ונזכה [illegible]
[illegible] ועתה [illegible]
[illegible] כי [illegible] בבזיונות
עד היותם [illegible] והיו [illegible] כי
[illegible] והקפה כי [illegible]
[illegible] קודש [illegible]
זה [illegible] ורסן [illegible] מפני [illegible]

ע 69

יען כמו ילדים ורחו יגלי להפיל אותי ודרישו בגלל ההחוקה אין
מריב התמוקים להזיק לי היתה הדרך ההיא אשר תמן בה
להזיקם סלודה הידוה כדרך שדרכו בה רבים מאשר ראיתי
להשתדל בדברים יצחו נגד ברב עד שיבער משם אשר ראית
והנה הם עוזרים לעזבי כל להוסיף על שברי כפרץ רחב יאתיו
ש יעבור כן במהירות כן יבואו כי אלו המקורים להביאם
תחת התנואה הבאות עלי התגברו להוסיף מכאוב על מכאובי
נהפכו עלי בלהות תרדוף כרוח נפשי ונכסב שהתגבר הקריות
ונעקה הגדנגב מחוץ המבואות עד שהעליו נגעתמנו חי
מעלי ונשרכו מאחורי ימי שנה התך אלה שבילי חולים ש
כנשם הידידות יאריך ימי לענות נפשי לילה יקר עקר החולי
עצמי מחבי ונעדרתי לא תנוח הנשמה בלי עד הגיעה מחוץ
הלבונים והחוט הגבר שבגופי ואמנם אשר זה לכם שלמן האיש
תישן איש ודוקן כחות כמו דמן הארץ תענה ידע הכם
החולי התוקע שמעת הנשימה במוצאי הנוח המאמר במצוות
ברב כח החולי ישוה הנשמה תחת הלוחה הסרוחה היוצאת
מכל גופי ומעשבת המזיק בפי מקורש שום נכד נעוריו כן ימותוב
החולי סבב ממני ויסובבנו השיבו החולי למאמר ובשבעי ולמטה
פארו היום תיים ועל זה הרחם עבשות לי אותן אחד ולא הטעם
אם עשיתי ועשקתי ואלוקי הנה לא התבוננו כי להשען עלי
תמכו להשוו לי עד שותבה פארו המכות מאורות והמשולם מתבלי
תשועה לבכות אותי קיבה אויב הגבירו התבונני התבגעות
תולדות ותסור מלאו השוויה שותיי מתוקות כמו מימה הכל בור
והתרסים שיטרפו שבלי זה הזמנים הנה ידעתי כי אל מורי
המיתה לבתה אשר הוא מועד לכל חי והוא הקבר ואמנם שאריי
החיים מעשים לנוחתי הכל אך לא יסולח יד לעזור להיות
הבנג והדרישה שידעתי הזורם מהשם ועתה מכאיך המות
ידעתי להושיע יעבוד אל השם עד שהוא כמו מפניםם לכל

שהתשוקה אל השם הנעל' · הנה אין כח בזה המפורסם שיפתור
הספק שיחייבהו השם החוש וההיקש כמו שקדם לרבנו שאין
התפלה מועלת בזה · ואמנם שאומר שהדברים בזה כי מעט
שלא מייחס לשם ית' בהשתדלות הסבות שי' באני אל מורה
הנה במציאות הזה לא ישלח יד בזה ובטוח מן הבא לנפי האורך
השפלות ואמנם שבפרדן הבא עליהם ימיתו לנפי תמורתם
עריבות שמה הזמן יקבע עריבות הפועל להיות בזה העולם
השפל כי הבריאה לא תהיה לדבר אין בהפסד לתכלי הנה לא ישפוט
ויפני זה שהסיפור מכוון בענינו אבל הוא בלתי תמון והמורה
הוא מבוארת · ואלו היה ויתעור לבנות האלו שהתעוררות בתמידות
רבות לאורך מונעם ויהיה השם ית' אבל ישנים בהם כלים לשמור
מתנאותם כפי הזמנם · האם לא בפתי לקוש יום להיות לינם
בנוהם כי ימצאו הבונים שבכל הענינים שקודם שיבא עונש
בהיותם ובמלי לאמר בא האופן מהשמות · לעז מקום נחוה
הצחון ולא עתו מהפתיחה ובאמנם יחד תמשך מרוב הינות קורי
כלא קמה שמושתם מרוב עתו לא ימשו לעשות בקהל · ארץ
היה להתבונן לקוץ תמיד · עורי שפך מעלי מעשים החוס ועבני
עבבשה אין הענש · מהפך לאכל כעורי ושנבו לקול כמסי
הלא במאמר אם לא היה מטר בעת הקושי יחד והאביונים
יהיו שמת בעירם היה חוני שיבאו אלו הענשים לכן אבה
היה מיעד בעתם קללה בלונ הנבואות האלה · הנה כתב מיתן
הענין שלזה להסתכל על תקוה לשוכב עמה לירואה מענוש הש
כי זה חלק עליה מעשה ימי שעושה זה הפועל · הלא אין
ראוי שיחייב לעגל ועבר לפעלי און · ולזה באמרו זה הדבר
הענין הוא השם יחלה ראוי · וכאשר ישקלו במאזני אין ימים
המלות · אם נטהר משער חיי דרך ישרה והלך לבי אחר עיני
להשנות ולהמיך · זה שאינו שלי · ובכבי זמן מאוס מגיל הביאני
ודיה הקללה שאם שנזרה אחר יאוכל והעמים שמקורן עה'

ישראל ויצחק אשר נבראה לפי כל אשה ואשה כפי רצון אהב
מוכנו לבא עליה. הבואש וזאת הקללה היא שתתחן לאחר
אישה ויושבו שמה אנשים אחרים. ואולם זכר התחינה כי היא
היתה אז מהגזרות המיוחדות שיצטרך האשה לבעלה ומבואר
שלא יהיו מהאשה לולה בעולה כמו אלו הגזרות אם לא ב
בסבת השנה המושג, די בספר השניך. וזה המנהג היה נמשך
עד זמן רבותינו ז"ל ולזה זכרו התחינה בכתובות שהאשה שנשא
לבעלה ומפני שהיה וזאת הקללה שימות ותהיה אשתו לזר
לאשה ולזה אמר שתשכב לאחר וזאת הגזרה שלא היתה
בזמן ההוא אך מהאשה לבעלה והיה ומשום אחר ואחרי וישגלנה
ולזה אמר ועליה ישכבון אחרים. כי היה זה יותר קל מאשר
היה מבקרים לאותה אשה רבה. [illegible] אם היה והשרש כל הבואה
אשר היתה חונך חוזר לרעו. הראש היתה נואם מושפע נבראי ו
בהיכחם בגוי היה שפלותם תלוי בעוות הישגותו מוקד
לרואי כן ויצבו כוונו היה השם כי זה והנשה בן נוי ז"ל ר
לשופטו יכי יפזר ויבזן מהגוי את אשיבן וזה התגישות
יהיה לי הלא כבטן מי שנגשוא בבטן הוא גם שבוהן והוא
הבטו את בוקן ויהא ברוש ולזה אין דמוי שמותגיה עליו עד
שאמאם משפטו. הזאת היה מונג ויתכן תליר כו
ואוכל כבו לבד מזולת שאוכל ואינו ליהוד אין הענין כן כי אם
מנגדי הוא בזאת הכונה לגדל היהם נגב ולבנת נוה ימבן
אשר היה מטים הילדנה ונדרין יותר כבו יכלו. ונאמר
רזיה מי שהיה חסר לבוש במות הדבנו חליתו כי ויכסה מצרימו
ונקו בבשר [illegible] הנה היה לינק של יקים ידי להכותו ב
מהשנה כי לאמה בשיבו אנשים נגורים לי. אם היו עשה
כן הבואה וזאת הקללה שהבול סתם משוכות ולזורעו הקשר
מקנה שלה. הנה אכל זה היה נשחר לאחרי שינבנו השם
אידן ואיראותו לא יוכל להחלט ממנו. הואש שמחו וזהב

[illegible]

[illegible] המינין והערכים אשר [illegible] וילדה [illegible] והב ב
קודן הספר הדין שבו ענין [illegible]
[illegible] מספר ענייני לא [illegible]
הוי שיהיו הקטנות [illegible] פני [illegible] ויקריבנו פרו [illegible]
[illegible] היודעים [illegible] הגדולה
[illegible] היה חסר אלף
[illegible] הספר [illegible]
[illegible] הספר [illegible] כבר
[illegible]
[illegible]
[illegible] מספר [illegible]
[illegible]
[illegible] שבירת [illegible]
[illegible] הקולות [illegible]
[illegible]
[illegible]

והכלל

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
עד לא חמש בכבו

ושבח

[illegible] פי [illegible]
[illegible]
[illegible] שהיה [illegible]

כי אשר אמרם באמרו ילדה מלתה ג' את בנן בטרם זאת בוא גו
והיה רמז נשכחה רם איש אחד רחבנ בוא ששמו בן הרמב ישבו
וזרה דמו· כאינם של שיהיה צריך ענינו יותר להשיג נמשלשת
דמני פעל אשר לא ראינו ומשה לאיוב של עונשו והיה זה סבה של
שהיה יש איוב להתנות דברים כנגד השם או יהיה בזה אמרי ונמשו
את איוב כי הוא כנגס שאהם על אשר יחסו לאיוב חטאים ודברי
פגע רשעם כן כי הוא צריך מנשון כי זאת התשובה היתה סבה שלא
הוסיף מענה ועל אליהוא המתין את איוב בדברים ולא ענה כי
שמענו דברו אבל המתין עם ענינו סבירו ובראותו כי אין עונה
אלא נרדף שבו

במאמר מלות הראשנה

ראשון אליהוא וגו' ... מאז ואגו' מחות רשע ; כוהנגד דעה
האולתי הנותרה· דוין כמו ודוין ; השענין רהם אלן
תסיום מהם הדבור ונשארו כמו אורי ... כאשר שאו שהתן ה
הסתכל מגורת מתוך כל שהיה עד ויהי בקרבי לאיוב הראיתי
להשיב על דבריו כמוצאין בנורות החושים שי בקש בקליה
וילוה לי· כמו רוח לשאול לא מכנה לא אשלים שמו לכנורתו
כבאור אחר כי שלא אומר עוד דבר אבל אקראהו בשמו ואומר
אליו כבאור זה שיתבאר לי כהלוס בדעתי ובדברו ישאנו
ישרפו רוגזת ויגשם חד ואנשיו ; ערכה ערוך דבריך קומה
גבורתי· ... שוי כפי ... ידי ודבר· ... כן וכן קץ כי
לאיסוף את ... השאלות שאלות והסרה ממערותיו ... שהוא
... אשר שסרה ממערותיו כסר הוא מאסר וישמו בגורלי ה
המוסר ירבה אלות מאנוש רגורה ובס ונכברים והרצון שעלוה
יותר נכבר מהאדם ישלבה ירצה נסתורים ובמוסרים ויסורים
ועוה ... או ירצה כי נראה ורוב עשמו אותן ורוב ענשו אותן
הכאיב ... ... שאין אנוש והרצון שנתשון תשובותי לאנוס
לחם ... מולאה ושבו עצמו ראו ערמו· פרשתו ורבנן פרין

רטפט התחלת ותרטב במזמין נשבת ברח[illegible]
מי שתפלה ותענק ישלח מעט חמה ותבוא
נשלמין נשלם באור מליה המשנה

ויען אליהוא בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני
לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא
מחוות דעי אתכם: אמרתי ימים ידברו ורב שנים ידיעו
חכמה: אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם: לא
רבים יחכמו וזקנים יבינו משפט: לכן אמרתי שמעה לי
אחוה דעי אף אני: הן הוחלתי לדבריכם אזין עד תבונתיכם
עד תחקרון מלין: ועדיכם אתבונן והנה אין לאיוב מוכיח
עונה אמריו מכם: פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא
איש: ולא ערך אלי מלין ובאמריכם לא אשיבנו: חתו
לא ענו עוד העתיקו מהם מלים: והוחלתי כי לא ידברו כי
עמדו לא ענו עוד: אענה אף אני חלקי אחוה דעי אף
אני: כי מלתי מלים הציקתני רוח בטני: הנה בטני כיין לא
יפתח כאבות חדשים יבקע: אדברה וירוח לי אפתח שפתי
ואענה: אל נא אשא פני איש ואל אדם לא אכנה: כי לא
ידעתי אכנה כמעט ישאני עשני: ואולם שמע נא איוב
מלי וכל דברי האזינה: הנה נא פתחתי פי דברה לשוני ב
בחכי: ישר לבי אמרי ודעת שפתי ברור מללו: רוח אל
עשתני ונשמת שדי תחייני: אם תוכל השיבני ערכה
לפני התיצבה: הן אני כפיך לאל מחמר קרצתי גם אני:
הנה אמתי לא תבעתך ואכפי עליך לא יכבד: אך אמרת
באזני וקול מלין אשמע: זך אני בלי פשע חף אנכי

[illegible] לאויבלו ; ישם
[illegible] עליות [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ונשים בתגלמות
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

הם איש יתן דעתו לאמרי זה להבין הדבר [illegible]
ואין זה חכמה · אכן רוח החכמה היא באנוש [illegible]
לאדם ותשובת [illegible] ונשמת שדי [illegible]
לא אצל הזקנים [illegible] · לא הנבונים יחכמו ולא זקנים יבינו
משפט ר״ל שאין סבת החכמה והבינה הישישות והזקנה ורבות
הזמן [illegible] להשיב אל דבריך ואמר אני אשיב [illegible]
[illegible] שמעו לי ואחוה [illegible] · הנה הוחלתי לדבריכם
[illegible] מאמריכם [illegible]
[illegible] להשיב [illegible]
[illegible] לדברי איוב [illegible] חכמה
[illegible]
[illegible]
ובאמריכם כמה שזכרתי והוא מאמריכם אל ידפנו ולא איש כ׳
כריבני לי כי אשתוק ולא משיבנו ולי התבוננות יותר מהם בשתק
לא צריך אלי מלים לדבר עמי · ואי אפשר שיהיה הדיון באמרי׳ כ׳
ובאמריכם לא אשיבנו · שאלו אשיבנו במאמרים אינם כאמרי׳
כי לא יבא אלי במענות כוזבות · כמו שעשיתם והיה זה סברה
שלא כי עניתם מעתה · ואיך אעני איוב מהשיב לו · השתיקו ל׳
והסירו מהם מלים · והוחלתי זמן מה אולי ידברו וכי לא ידברו
ושתקו ולא ענו עוד מזמן ארוך · התעוררתי לענות חלקי · כי
מלאתי מלים ונטנות להשיב אל איוב לרוב תאותי להשיב כאלו
אני במיעוק ובטנו עד משיב · הנה בטני כאוב יין אשר לא נפתח
עדיין שהוא מלא וכאובות חדשים שיתן נבקעי · כך בקולות כן
ורבן בו בטני בקולות להוציא הטענות והראיות מצד לבי מלא מהם
והאלי זה הענין בבקיעה להראות שהוא כאילו יבריח הידוע אליו
בזאת השאלה להשיב אל איוב כי טבע המושכלות כן הוא ב׳
בטבע ר״ל שלא יוכל להכיל המשכיל המשיב משידע מה
שישיב לזולתו · לא אכבד פני איש להחניף אותו ואל אדם

ולא יחסר דל שלא ימנה כמו להתהלתו שלא יקר בבחור תמי
פעמים כי לא הורגלתי בזאת התמונה הפחותה כי לא ידעתי מידות
שוהם דרגות. בה ישיגני השם ית' ויכלני והנה אני זה כנגד רוע
ורוב שלא יקום לו בבריאתי מה שירע כנגד רוב ואבל כיון לא
והבלימו כי שתדעני שמו בדרך בריתו לו שלא השתדל ורב
להשיג ולדעת השם כראוי אך אלה משפטות על וזה מקום לא
ידע לו ואמר עופר בריתו לום שעבר תמיד ורוב כמו
דברים כנגד השם ית' זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת ואמרו מן
ולא ידע לו בבחור שאיוב חטא במילוי הדברים ואולם שמע נא
איוב מלי הנה נא פתחתי פי לדבר יהיו מאמרי היושר המעורך
לבי והדעת אשר ברור שפתי יהיה ברור ונקי מן הטעות לא
שלא מבא אליך בטענות אשר בהם שהם מובנות כמו שהן
עשויה ויבקר ועל זה טענת שהם והראית שמאד יעבר
עליך התימה עמהם מזה היצר והיה חושך שיהיה משעל
בשם ית' שיתווכח עמך כמו שיתווכח אדם עם רעהו ושיסיר
ממך כפו ואימתו אל תבעתך הנה הקמת אל מה שהייתה
ית' חושק שאני אדם כמוך ורוח אל עשיתני ונשמת שדי תחייני
ולא אבוא אליך כי אם בטענות אמתיות אם תוכל השיבני
ערכה עמך דברי ריבך והתיצבה לפני הן אני כפיך לאל מחומר
ולהתווכח עמך כי שאני אדם כמוך ונבראתי מחומר ממך ואין
לך אימה ויראה ממני וכפי ומשאי לא יכבד עליך כי לא אמה
מיותר אך אמרת באזני שאתה זך ונקי בלי עון ובלי פשע
אך הנה השם ית' ימצאנו ויסירני מכל זה שאני חפץ להקריב
אולי דל שנגיד דרכי יחשבני לאויב לו למנוע ממני ממחשבותי
כמו שיעשה האדם למנוע מאויבו מחשבותיו ישם בסד רגלי
וישמור כל ארחותי לבלתי אוכל להשיג אחד מהדברים אשר
אני מבקש אליהם ועל זה נתרעמתי על השם ית' בסדרו מציאות
האדם בזה התבאר שימצא בו זה האופן מרוע הסדור עד

עד שאמרת שיהיה טוב היה אם שאי אפשר מזולתו רעה
מיתר המערכה אשר סבב השבר שיכלו הראשים הקדמים
מריים ויחסת זה לשם ית' לקיומו את הלשונה. וכן זאת השגגה
לא יערוך בה לפי מה שאשנה אותך בו ית' נכבדי מאד יותר
מהאדם ולכן ראוי שתבונן בזה ולא שלא דברינו מתחלת ה
המחשבה לגנותו של מה שסור מזה כ' מה מתחכמה והשלמות
מה שלא יעלה זה כי למה שהיה האדם יותר שלם שבחוץ
הנבראות חייב שישגיח בו השגחה יותר ולזה נשתתפו כל הגרמים
השמימיים בשמירתו ובסדור הנהגתו ואם נכבד יותר מזה רק
מה בבריאה וזה הרע גם כן ישתדל השם ית' בהסירו מפני המעלה
ולזה ברא האדם בעל שכל עם כי השכל ימשול על זה הסדור
המסודר מהמערכה וממנו היה הבחינה אל הטוב שיסדר
היה שלם והנה הבחירה אשר היה מאותו הענין הבחירה
אשר תהיה מיתר המערכה אם ידינה האדם להמשך אחר
שכלו ועוד כי מי שישלים השכל עד שיהיה לו דבקות מה
עם השכל הפועל כבר ישגיח בשמירתו מאלו הרעות השכל
הפועל לא כשיודיעהו אלו הרעות טרם בואם כדי שישמר
מהם אם בדבר אחר כמו שיזכור להלאה אחר זה. מדרגת אליו
ימות האם מפני שלא הודיע אותך זה הרע כדי שתוכל
להנצל ממנו. אחר שאתה ישר לב הנה על דבריו שיודיע לאדם
הישר כדי שינצל מהרע הנתון לבוא אליו מצד המערכה לא
ידבר אך תהיה בזאת ההודעה מדרגות לפי התחלה מדרגות
המקבלים. כי בדרך אחת ידבר לו והוא שתגיע ההודעה בחלוק
לאשר הגיע מדרגתם להתאחדות בשכל הפועל אל קיום
לקבל ההודעה בזה האופן. ובדרך שנית ידבר לאשר לא
יראה הדרך הראשונה מצד מיעוט התאחדותם בשכל ה
הפועל. והוא בואר שם אולם הדברים אחר זה בחלום ובחזון
לילה בעלות הדרכה על ווגשיכ במה השינה על משכבם

כי אז תגבר הנפש המרגשית מפעולותיה ויהיה אפשר מפגע
זה כאיש השלם להתבודד שיפלו מבין שאר כחות הנפש ו
ויתאחר בשכל הפועל או נגלה אז ויעשה ונמוסים ור
ובאיסוריהם אשר יתקבצו לפי המערכה לבנות עריהם כבר
כדי שינצלו ממנו בלקחם עצה עליו כי הבחירה האנושי
מושלת בזה הסדור כמו שקדם ויהיה גם כן סבה שייראו
מה' ית' ויכוונו אליו בכל נפש. ואמנם היה זה הגלוי בעת
השינה להסיר אותם מטעות הנפש המרגשית אז ולהסיר
פעולת החומר אשר מעכבת ומעלים שפע השכל ה
הפועל דל כי החומר לא יתערב אז השכל להיות הנפש
בלתי טרודה בהשגות החושיות. ובזה האופן יחשוך השם
ית' נפש הישר מן שחת ויחשך נפשו מעבור בחרב
ואולם הדרך השנית היא שמי שלא תגיעה מדריגתו
אל שיהיה כל שפע השכל כמדריגתו הרע המכוון לבא עליו
תנה השכל להתאחרותו כן התאחרות מה יצילהו מזה ה
הרע באופן אחר רחוק מזה והוא שיתכוונו במכאובות
לשומרו שלא ילך בדרך אשר היה נכון ללכת בה ולמות
ועל זה הדרך אמר הר"י ז"ל כי אפשר כי יטוב אפר והנחמות
ובאורו ז"ל על דרך המשל כמי שירצה ללכת במדבר או גם
עם שיירה מה ויעקץ באבן רגלו ונוח בדרך ונשאר מהלך
מהלכה שם וזאת השיירה נשבה בה או חבר באופן אחר
הנה הוא מבואר שזה הרע בא עליו לטוב לו והנה שכמו
שהטבע שם כחות טבעיות מקיצות בבעלי חיים לשמירתם
ואם לא השיגו הם שמורים בזה. כמו ששם כח בקצה ב
בבעלי חיים לברוח מהבעלי חיים המזיקים אותם בראותם
אותם ואם לא קדם להם הכרה שהם מזיקים אבל נמשך
ליחס דרך משל מגונה אינגלס עד שינוסו מפני זה ויש
לנס ההועלת המכוון אשר לא נסו בהגבורה והוא השמיר

מהעדר כן האדם בהיותו בתכלית השלמות בימים אשר שהיה
בעלי חיים כאשר היה לו ההתחלות מה בשכל הפועל מיכך
קטנים הראשונים ישגיח בו ויסבב סבות להצילו מרעתו ואם ר־
לא יתקנו וישער שהם להצילו ואפשר שיהיה דרך ספורן
הדרך השנית אמרו להסיר אדם מנפשו ויהיה הבאור בזה
מה שיסיר האדם מנפשו השכל הפועל מוכן להיותו שירד
מענינים הגופיים ובהשגות שהוא בחוזק הנפש כמו החוש ו
והמחשבה והדמיון והשומר יכסה ויעביר ממנו זה האופן
מן ההגדה למיעוט ההתחלות בשכל הפועל הנה יחשך
מיכאל מן הרע הנפלא הנכון לבא עליו משיוכיחהו במכאוב
על משכבו שרש דוי כמו שיקרם או אפשר שיהיה פי׳ אמרו
להסיר אדם מעשה כ׳ ואת ההודעה תהיה כדי שיסיר האדם
המעשה הרע אשר היה מתנהג בו ויכסה ממנו גאוה ויצילהו
ר״ל שיכניע לבבו בראותו הרע הנכון לבא עליו עד שלא יה
יסתבך האיש הישר במעשים המגונים אשר החל להתנהג
בהם ויסור ממנו שלימותו והבאורים הראשונים יותר נכונים
מצד הענין ואם זה נמשך יותר לפי מה שיחשב מצד הלשון
ויוכיחהו במכאוב על משכבו וברוב אבריו יהיה מכאוב חזק
ויתמיד והנה נפשו הלחם בסבת החולי ונפשו התאוה מ
מאכל נתאוה לבריאים יכלה בשרו מראות כל שלא יראה בו
בשר מרוב החולשה ויגבהו ויבלטו העצמות אשר לא היו
נראים קודם בחולי הנה ואת ההודעה בזה האופן תהיה
לאדם אם ימצאהו התאחרות זה בשכל הפועל בדרך
שיהיה עליו מלאך מליץ הקטנה שבהליצות להגיד לאדם
מה שיתישר בו וישמר מן הרע ובזה האופן יחנו אותו ויאמר
להציל אותו ולפדותו מרדת שחת מצאתי כופר והוא הסיבה
זה המכאוב והנה בסוף הענין יבריא וישוב הענין ושוב
יותר ממה שהיה בעת הנער וישוב בכחו ובבריאותו שהיה

ימי עלומיו ויעתר אל אלוה כן התועלה גם כן שבעת תפלתו
יקח אל לבו להתפלל לשם ית' וירצהו אותו לראות פני ית'
פני בעלת התפלה והתשובה מפני שהיותו ישתדל להרבות
בשם ית' ולשוב אליו ובזה האופן ישיב השם ית' לאנוש צדקתו
כי אתנפ' שהרע נתן לבוא לו מיד המערכה אשר אי
אפשר כי זולתו השם ית' שהוא בי כל אל בי על מהרע ההוא
ויתיצב לו ירחמהו. ישור ישגיח השם על אנשים ויאמר חטאתי
ועשיתי והעויתי הדרך הישר ולא שוה לי וישר דרכיו אר
השם ית'. פדה נפשי ממות והראה נפשי במאור החיים הנה
כל אלו ההודעות יעשה השם ית' שתי פעמים או שלשה עם
גבר להשיב נפשו משחת כדי שיאור באור החיים רל להוכיח
שאשר יתחיל לדון במוכיח הבלתי נמוכים כי השכל אלהי
הבלתי נאות הטוב כמו שישגיח של המתחבר עמו להציל
מהרעה הנכונות לבוא עליו מיד המערכה כן ישגיח גם כן
להציל אותו מהדרכים אשר ימשכהו מהגעת אל השלמות
והם פעולות הרשע. על מה שיתעה בהם יחדיוהו מהשם
ית' לפי שהם גם כן מוקבלות מיד המערכה ולא ישגיח בו
להביא עליו יסורין לשומרו כפעולות הרשע יותר משלשה
פעמים כי אחר כן שבה לו התכונה קנין חזק ולא יוכל
ממנה לעולם. הקשב איוב שמע לי החרש ואנכי אדבר אם
יש לך מלין להשיב על דברי השיבני דבר כי חפצתי צדקך
שיהיה צדקך אם יהיה האמת אתך. ואם אין לך טענה להשיב על
דברי שמע לי החרש ואני אאלפך החכמה והדיעה וזה
האמת זה בזה הדרוש

זה ביאור דברי המשנה

והכלל

תעלה מהדברים שאלהנו יראה שהטוב
והרעה הם מוגבלות ומסודרות מיד ה'
המערכה נבוה יתה הספק בתולדה

המגיעה לרשעים כי אינו ראוי שתפול אם יסבב השם ית'
מצד זה הטבע אשר שם בגרמים השמימיים שיגיעו
טובות לאנשים הרעים או הצדיקים כי אם היה אפשר
שלא יגיע רע מהם לנמצאות השפלות לא היה מצד
השם ית' מזה לפי שכוונתו הראשונה במה שהשפיע הוא
חננות הטוב. כמו שלא יפלא איש על מה שהשגיח השם
בשמירת הבעלי חיים הפחותים והמציא להם המזון והכלים
אשר בו ישיגוהו עם היותם טורפים ומשחיתים זולתם
והיותם בלתי ראויים להגיע טוב להם מצד עצמם לפי שהם
בלתי משתמרים בתכלית כן אין ראוי שיפלא מה יגיעו מהטובות
מהשם ית' בזה האופן לאנשים הצדיקים או הרשעים כי
שכבר הם יותר נכבדים מאשר בבעלי חיים ואולי שהיות זה
הספק במה האופן מדברי אליהוא הוא בלתי מבואר כלל מה
מדבריו כאילו לא השתדל להתיר הספק מן להשיבו שהענין
מבואר בתחלת העיון שלא תהיה מזה היכר טובה על ה'
ית' ולזה עשה זה הספק לאיוב כמו שנבאר במה שאחר זה
במה שידבר עם השם ית' והנה הרע לא יתחייב מפני שינגע
לצדיקים כי השם ית' שם בהם כלי ינצלו בו מאלו הרעות
והוא השכל אם ישתדלו בו לפי מה שראוי בדבר שיתאחד
ויתרון מה בשכל הפועל. כי כשיהיה הענין כן תגיע ההודעה
לאדם בדרך שישמר מאלו הרעות במצב שיותר לפי מה
מדרגתו בזה ההתאחדות. המדרגה היותר גבוהה היא שתגיע לו
זאת ההודעה בחלום ונבואה גם כן מדרגה כמו זאת וכלה.
והמדרגה היותר שפלה היא שלא תהיה בכח זה האדם שיגיע
לו מכוונו שום הודעה אבל הקשר שבו בכחות החמריות ולא
יגיע לו ההתבודדות מבין שאר חלקי הנפש הרמז לבי שאפשר
הידיעה כמו שנזכר בספר החוש והמוחש אבל תהיה התכלית
ההודעה לו שיסבב הפועל אם לשמרו מרע מוחשי מסודר

ומקבל מיד המערכה · אם לשמרו נפשו שיבואו עליו ט
מהמזיקים ותלויים שמירתו מהעלילה ברע ההוא אם יהיה
מוחש או בהם לבבו וגם היה נפש · ואמר שזה אשר יהיה
לשמירה מרע נפשו לא יהיה יותר משלשה פעמים והוא
מבואר שכמו אילו האנשים יחשבו צדיקים אחר שהם
בהתחלה הדריכה אל הרשע ולא יאחזו דרכו · כדין יקחו
להם מהרעות על צד ההפתחה שלא יקרה לרשעים וזה
יפול ספק ומבוכה בהמיעט כמו אילו הענינים יהיו לצדיקים
מה שהם מרעה לרשעים ובזה התיר אליהוא הספק כ
במה שספק איוב מהצלחת הרשע ומעוט הטובים ה
המקבל להם לפי המערכה כי אין זה עמל בחוק השם ית
אחר שהוא המגיע להם בלי להנצל מזה הרע · ואין ראוי
גם כן שימנע השם מבריאות האדם בזה הסדר תשועה
נפלאה משמירתו מפני רב מה שיקרה ממנה עם שיהוד ל
העברים להמציא בע פלי עסק להנצל בו מהרע · מעין וזה
שאליהוא יראה שבא הרע גם כן העלילה מה והוא הנכוח
הרשעים ועלותם כמו שיתבאר · וזה גם כן שמיעתו במאמר
השם לאיוב · וכמאמר שלמה נאמ' כל פעל השם למענהו
וגם רשע ליום רעה · ומחשב שתהיה המדרגה האמצעית
בין שתי אלו המדריגות שיקרה לאדם פחד על עניין מה
היה אחרי לבוא עליו רע מה ולא ישיג בו יותר מזה השיעור
ומפני זה השיעור מההודעה יהיה נשמר מעשות הדבר
ההוא וינצל מהרע אשר היה עתיד לבוא עליו · וכמו זאת
ההודעה מפורסמת מן החוש ואמ' רז"ל בסמכה דאיהו לא
חזי מזליה חזי · ורמז שיתרץ אמת המענין שבכמו זה
האחד יותר זה הספק במה שנזכרה התורה בהגעת הרעות
לנו כשלא נלך בדרכי השם ובהגעת הטובות כשנלך בהם
כמו שנזכר בברכות וקללות · וזה שכלל האומה יהיה

מוכנת כשיהיה הולך בדרכי הטוב וכאשר יחל לעשות
מהדרך הטוב אז יהיה נכון לבוא עליו רע מיסר המשגיח
הקנין ההודעה לכלל הדרך הטוב שבחר משני הדרכים
אילו אשר זכר ׳ וזה שאם היה בינהם נביא ׳ הגיע אליו
ההודעה והוא יגיעה לכל האומה ואם לא תהיה יביאו
על הכלל התוא׳ יסורין מזה ומכאובות אם להצילם מן
מהרע הגופיי הנכון לבוא עליהם אם להצילם מזה
מהפחיתות הנפשיי אשר החלו להסתבך בה ולזה
תמצא התורה יביטו בזמן על הכלל כמו אשר התבאר
לא יתחשב אל הפרט אבל יאמינו שהכל בא מהשם ית׳
להוכיחם ולהשיבם מהרע ׳ אמנם ואם הלא כמו שזכר
ובזה האופן התחייב בואו התשובה לנו כאשר נלך בדרכי
השם ית׳ ונדבק בו על דרך ההשגחה לא מצד המערכת
לבד ואמנם הרעה הבאה לנו כאשר נסור מהם ׳ וכבר
ביארה התורה שבסוף הענין יהיה תשובתן הסתר פנים
אל סור ההשגחה האלהית אבל לא יבואו אלינו רעה אם לא
הרע הנכון לבוא מצד המערכת ׳ אמר והסתרתי פני מהם
מהם וזה כשתהיה הרעה על דרך ההשגחה לא תכירו
האנשים לא יהיה הכיר כמו שאמר ויבא בזה המענה ׳

ויען אליהוא ויאמר ׳

ביאור מלות המענה

אנוש חיי ׳ אנושה מכתי ׳ יסכן ׳ יועיל ׳ אמר פקד עליו
ארצה ׳ מי עליו שסדר ונפקד יגור אלו המעלות הם
הנמצאים בארץ אשר ביצירתם מן השלימות והפלגת
החכמה מה שלא יתעלם ׳ אמר שם תבל כלה ׳ ואמר סדר
כל הנמצאים בכללם אשר בארץ ׳ יחבוש ׳ ימשול ׳ שוע

עדיב נשאר׳ נמשל׳ הנעדר׳ והבונות׳ ויעמדון ויענו
מי השנית אמר׳ הקץ׳ ישים עוד׳ וסדר והאריכה
שישנה בנבר׳ ורוע כבירים׳ שבר הקיפים׳ מעבדיהם
משדיהם׳ ספקם׳ הטה אותם׳ שאלה לא אחבל׳ סליחה
לא אשחית׳ שלמונה׳ ישלימנה׳ אבי׳ מגזירה זו יבנה
והריעון בן ריבוני׳ זו יהיה קדימה אל השנים׳ על התשובות
מאנשי און׳ על׳ שהוא משיב לשם תשובות כנגד אנשי
און׳ יספוק כפיו והרעם מהשם ית׳
זה ביאור משלה המשנה

ויען אליהוא ויאמר: שמעו חכמים
מלי וידעים האזינו לי: כי אזן
מלין תבחן וחך יטעם לאכל:
משפט נבחרה לנו נדעה בינינו מה טוב: כי אמר
איוב צדקתי ואל הסיר משפטי: על משפטי אכזב
אנוש חצי בלי פשע: מי גבר כאיוב ישתה לעג כ
כמים: וארח לחברה עם פעלי און וללכת עם א
אנשי רשע: כי אמר לא יסכן גבר ברצתו עם
אלהים: לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע
ושדי מעול: כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש
ימצאנו: אף אמנם אל לא ירשיע ושדי לא יעות
משפט: מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה:
אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף: יגוע

78

כל בשר יחד ואדם על עפר ישוב ואם בינה יג
שמעה זאת האזינה לקול מלי האף שונא משפט
יחבוש ואם צדיק כביר תרשיע האמר למלך ב
בליעל רשע אל נדיבים אשר לא נשא פני שרים
ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם רגע
ימותו וחצות לילה יגעשו עם ויעברו ויסירו אביר
לא ביד כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה
אין חשך ואין צלמות להסתר שם פעלי און כי
לא על איש ישים עוד להלך אל אל במשפט
ירוע כבירים לא חקר ויעמד אחרים תחתם לכן
יכיר מעבדיהם והפך לילה וידכאו תחת רשעים
ספקם במקום ראים אשר על כן סרו מאחריו וכל
דרכיו לא השכילו להביא עליו צעקת דל וצעקת
עניים ישמע והוא ישקיט ומי ירשיע ויסתר
פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד ממלך
אדם חנף ממוקשי עם כי אל אל האמר נשארתי
לא אחבל בלעדי אחזה אתה הרני אם עול פעלתי
לא אסיף המעמך ישלמנה כי מאסת כי אתה ת
תבחר ולא אני ומה ידעת דבר אנשי לבב יאמרו
לי וגבר חכם שמע לי איוב לא בדעת ידבר ודבריו

לא בהשכל: אבי יבחן איוב עד נצח על תשובות
באנשי און: כי יסיף על חטאתו פשע בינינו יספק
וירב אמריו לאל:

ביאור דברי המענה: השיב אליהוא על קינת
דברים נגד שאמרם איוב ואמ׳ שמעו ח
חכמים מלי וידעים האזינו לי: כי אזן מלין תבחן כמו
שהחיך יטעם לאכול: אז רצה בזה שהוא יטען על איוב
מהדברים המוחשים לא שיסתור המוחש כמו שהיו עושי׳
ריעי איוב: משפט נבחרה לנו המשפט והאמת ולא נבחר דעת
איזה על אחר אם לא מצד הענין והחוש אין מצד אחר
מהם אבל נשתדל לדעת איזה מהדיעות הוא יותר טוב:
כי אמר איוב צדקתי ואל הסיר משפטי: על משפטי וגו׳
שיתמשפטו הפסד באלו המאמרות אם אכזב באמרי שה
שצדקתי הנה על דרך אנושה מכתי בלי פשע האמת
מי גבר חכם ושלם כאיוב יאמ׳ דברי לעג כאלו: והנה בזה
המאמר כלו הלך להתחבר עם פועלי און ועם אנשי רשע: כי
יאמ׳ שלא יועיל לאדם ברצותו הדרך שיהיה עם אלהים והוא
הדרך הישר: ואולם אמר זה כי מי שהולך בדרך הישר
יאמרו בו שהולך עם אלהים כאמרו את האלהים התהלך נח:
לכן אנשי לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע ושדי מעול:
כי הוא ישלם לאדם פעלו כל גמול פעליו על דרך [illegible]
יקרה פעלו: וימציא לאדם כדרכו רל׳ שישגיח בטובים
ויטיבהם והרשעים יהיו נענשים למקרי הזמן הרעי והנענשים
לפגעו עליהם מצד המערכת: אמנם שהשם ית׳ לא ירשיע
רשע ולא יעות משפט הוא מבואר ממה שאמ׳: כי הוא לא
עזרו שעזר וסדר כל אילו הנמצאות העליונות אשר בארץ

בזה הסדור הנפלא אשר בו מה יושר והחכמה מה שלא
יתכן לאדם שישיגהו מכמנו כי אם מעט ומי פרט וכללו וזה
העולם כלו הלא בדמות הגוף לבות בקרבו ובכחו עמוד
ונשמר תמיד · ואם היה תקון רשע להביא רע במורש
הזה שלא כרצון היה אפשר שיאסוף חיי העולם הזה
ויתפרדו ויגוע יחד כל חי ואדם על עפר ישוב · ואולם
זה אינו אבל השם ית' משגיח בו השגחה נפלאה להעמידו
תמיד על מתכונתו ולזה יחויב כי לא ייוחס לשם ית'
הרשע והעול · ואם תרצה להבין עמוק דברי · הנה שונא
משפט ימשול בזה העולם הכמו יצא מן המשפט והחסר
בתכלית מה שאיפשר בבריות הנמצאות אשר בו ונפשו
במקומים ובבעלי חיים ואם ראוי לייחס רשע אל מי שהוא
חזק הזרוע · אשר בהנהגתו זאת אשר סדר בראשית העולם
מן הישר עד שלא נכר בם שרים ולא עבר בה בן שרב
ודל לפי שהם כלם מעשה ידיו · ולזה הכיתי שבבוא
יומם ימותו ברגע וכמו שיעבור הערה אשר יחלף הלילה
לשני תוארין שאינו בזמן אלא כמו המקרה בקו ימלכו
שיהיו עמו גם אחד ויתגברו מן העולם ויאבדו בבוא יומם
ויסיבו אילו המקרים אשר ימיתם האכזר אשר ימשול
בזה הכבד שבהם ועל אילו ימותו יחד מזולת שיחוש שהם
ידים אבל ברצון השם וגזירתו · וזה הרע בא להם מהכת
רשעם להעדר ההשגחה האלהית מכל זה מהם ובהסתירו
השם פניו מהם יהיו מעורה למקרי הזמן כמו שאמר
אחר זה ויסתר פניו ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד
וכל זה לפי שעיני השם על דרכי איש והנה הוא מכ
תעבריו ושיתכן שיהיו ממנו יצריים ורשעים ולזה היה
הרע הנקרא במקרה מצד הסדור אשר מהשתכת כמו ג
מבנין לענוש הרשעים כי הרבה מה שישתדל השם

בעניינם אשר מצד הסדר שיגיע להם קללת כמו שהתבאר
בספרי בעלי חיים · אין חשך ואין צלמות להסתר שם פועלי
און כי השם יתעלה על האדם כי בלא ספק יגיעם מהשי
בם מהענינים החמריים לפני ההשגחה האלהית אותם · הנה לא
על איש יצטרך לסדר מה שיעשה מעתה אבל הכל בבחינתו
כדי שיוכל כל איש ללכת אל ה' במשפט ובמוסר וזולתו ירע
ומשגיחו כזה מה שנעדר מהמעשים והתבונות המשכילות
מצד המערכה כי זה הסדר כמו שאמרנו ומשיל מן השכל
ישמור השם תקיפים וגבם עושקים בני אדם לאין חקר
ויעמיד אחרים כמשפט ימיתו במקומם לעשות כמו כן
הרע כמו הרע הנעשה לקודמים וזה אמנם הוא מפני הסבה
הנזכרת · ומפני זה יכיר למעשיהם מעצמי כי הם היו רעים
בהיותם הפועל הבא להם עד שיכחישו ויאבדו בזמן מועט
מצד הרע אשר יהפך בו הלילה לומר כי אין בין היום והלילה
אצלם · הנה כבר הכה אותם במדרגה אשר ראוי שיכה
הרשעים במקום רואים שיראו הרע המגיע להם אלו הרשעים
וייראו כי הם במצבם סבבו שיגיעו הרעות להם מפני סורם
מאחרי השם ולא השכילו דרכיו עד שסרה השגחתו מהם
ובזה הגיעה לעשות אשר היו עושקים אותם אלו הרשעים
והם הדלים והעניים אשר היו צועקים לה' מפני רוע ע
מעשיהם · ואמנם אמר שהוא ישקיט ומי ירשיע כי בזמן שיסתי-
יתגלה הרע לרשעים · האחד מצד הסדר וההשגחה האלהי'
מהם אשר כבר סורם ממנו ובלתי השכילם דרכיו ויבוא
מפני זה להם רעות המוגבלות מצד המערכה להם · והשני
ההשגחה האלהית אשר על הטובים כי יתכן שישגיח ה'
יתברך הפועל על האיש הטוב שיסיר ממנו כל רע ויוכיח
ויכלה מפני זה אולי הרשעים ויכון אל התשובה לטובים כי
מבני עמו · וזה הוא דעת הגדולים בלי ספק שהרשעות יגמ
ג

לרשעים לאיזה מקשי׳ לו הסבה ולזה בזה הרעה על המינ׳
בעבור ישרה חולת זה ממה שנזכר בהרית שיגרת זה המינ׳
ונזכר בתורה גם כן השיגו מהטבה השגחה על הרשע הו׳ סור
השגחה האלהית ממנו והיות משולח ועזוב לרעות המקרים
לבוא עליו אמר והסתרתי פני מהם ואמ׳ לי נקם ושלם לעת
תמוט רגלם. והשקיט ית׳ כאשר ישקיט האחר בשמרו אנ׳
בהשגחתו עליו מי הוא אשר ירשיענו ויענישהו הנה ... בת
ברע המזל מצד המערכת שיזיק לו בהיות השגחת
השם בו והוא יהיה כן בהתאחדותו בשכל הפועל כפי יכולת
או אם יסתיר השם פניו ויהיה משולח ועזוב למקרים מי יחזה
אותו וישגיח בו להצילו מהרע הנכון לבוא עליו וזה הרע יהיה
מצד הכרת פנים עד שיחול יחד על גוי ועל אדם המלך
עליהם וכנגד זה ממלך אדם חנף על זה השבט והיות השם
רבו המוקשים והמכשלים כמו שאמ׳ שהשם לא יעזוב בעבור
חטאת המלך אם הם בתוך שתהיה השגחת השם בהם ולזה
המלך בעבור חטאת העם. אבל תהיה הסבה ברע אשר יהיה
חטא שניהם יחד ואז אשר נשתתפו שיהיה הרע בממלכ׳
ממלוך אדם חנף שכבר יגיע מחוק ההשגחה האלהית עד
שלא ימלוך אדם חנף כי עם ממוקשי עם ולזה ישלח השם
להם מנהיג שישחיתם ואינם היו טובים לא היה בו פן להשחית
לפי שהשם ימנע אותם יהפוך לב המנהיג כאשר ירצה
כאמרו פלגי מים לב מלך ביד יי׳ על כל אשר יחפוץ יטנו
והנה הביאור הראשון יותר נכון מצד הענין ומצד הלשון
כי לזה הביאור היה ראוי שיאמר מלוך אדם חנף ממוקשי
עם ונגררות הענין כמו שאמרנו ר״ל שהשם ישמור ...
הדברים כן מכל רע שיוכל לבוא עליהם מצד המערכת
וכאלו יבוא לצדיקים על צד ההשגחה לשומרם מ...
מה שנכון לבוא עליהם או על צד התוכחה כשיתחילו לדרך

אל הרשע׳ הנה אל לו אשר לו הימלט לומ׳ מחלתי לא אוכיח׳
י״ל שכחו להסיר הרשע הטמון לבוא מיתר המערכת היה ראוי
שיתשוב והתמיד בעבדי אלוהות בעינמי רשע אתה הורע ו
ואם עם כעמלתי לא אוסיף אך לא היית מכיר בעינמך רשע.
כמו שהיתה אומ׳ והשתדל להתקרב אלנו בדרך שתהיה הנה
השגחתו בך ואז תכנע כי זה בהכריח לפי מה שאמרתי בזאת
עליך אם מיתר התוכחת לחטא מה התחלת בדרכית׳ אם
מצד הסדור מהכוכבים להעדר ההשגחה ממך׳ אם להשגח
השם עליך להנצל מרע יותר חזק היה נכון לבא עליך׳
וזה האופן השלישי אין ראוי לך להתרחקם ממנו׳ אם
היה כשיהיה הרע תבא אליך אל זה האופן׳ ואם היה על
אחד מהאופנים הקודמים הנה התשובה לא תועיל לך
והנצלך משישלים אליך הרעה אשר התחיל להביאה אליך
האם נכון שיצא ממך דבר יהיה סבה להשלים עמא ה
הרעה עליך כי מוסת חייך ולא השתדלת להתקרב אל
השם ית׳ כדי שיסור הרע ממך׳ אבל במדת שימיתך
לא יהיה הרצון באמרו כי מוסרי מוסת לשוב אל השם
ולהכנע לפניו הנה אתה תבחר זה הדרך ולא אני ומה
הרע להכריע על דברי׳ ואשר שכל יתמר לי׳ ואמר גבר
חכם שומע לי׳ כי איוב לא ידבר בדעת בדבריו אלה כי
בדבריו לא בהשכל׳ ואני יבחן איוב בדבריו המכאובים עד
כלות כדי שיהיו ממנו תשובות באנשי און ר״ל להשיב להם
ר״ל מה קרה לאיוב על השיחו דברים כנגד השם או
יהיה פירוש על תשובות באנשי און מפני שהיה משיב ה
תשובות באנשי און ליחס מהם על אנשים והיא הנלחה
הנראית לרשעים לפי מה שזכר כי יוסיף על חטאתו השם
פשע בינינו יספוק כפיו וירבה אמריו על הא״ל
לא כמו היה אנוש מגבריו /

והכלל העולה מהדברים כי על מה שהיה מונח
אינו שכבר הגיעוהו רעות נפלאות על
לא חמס בכפיו ונפשו מפגע זה שהאמרם
משולח ועזוב אל הסדר אשר מצד המערכת ולזה היה
מתרעם על השם ית' איך סדר הענין בזה האופן מהעדר
הסדר והיושר ולמה ברא האפיקורסים הקשי יום אחר נאמין י
להם הצלחה מהרע ונבחר להם התגבר מהמיתות והמות
מהחיים הנה ישיב ז' והוא כדברי איוב בטלים מצדדים באור
האחד שהוא היה אומר שאין חמס בכפו והוא מבואר שכבר
חטא כמה שאמר כאשר יועיל אדם בהתהלכו בדרכי הנסי
וכאילו התחבר בזה הדעת עם אנשי רשע ופועלי און כי הם
יעשו מה שיעשו מהרשע והחמס להשען שלא יגיעם
נזק מהשם ית' על זה ואע"פי שכבר הסכל איוב מזה
הענין והוא שהוא לא ישכח כי פני זה הרשע והעול כמו
שזכר במענה תי' ה' הסיר משפטי הנה אין לו התרעמות במה
שנכנס מהאמרם ברעתו זאת מצד קצרו מחקור בזאת
החקירה כפי מה שראוי והוא מבואר שהחטא אשר יהיה
בדיעות הוא יותר עצום מהחטא אשר יהיה בפעולות המ'
המדותיות כי כל מה שהיה הפועל נאדר והמאמר בו יותר
נכבד יהיה החטא בו יותר חזק ולפי שהחטא אשר יהיה
בדעות יהיה המאמר בו השכל והחטא אשר יהיה בפעולות
המדותיות יהיה המאמר בו החומר והכחות הנפשיות
החמריות והיה השכל יותר נכבד מהחומר והשאר
כחות הנפש הוא מבואר שהחטא אשר יהיה בדיעות
הוא יותר עצום מה'נפש מהחטא אשר יהיה בפעולות
המדותיות כאילו תאמר הגנבה והגזל ומה שידמה לזה

וכל שכן שנראין כרעה ההוא אשר היה בו השער השלמיות
האנושית. בכללם המדריגי והמדעי כמו הענין הזה בדרך נש
אשר שבה בו איוב זה האופן מהטובה · ואמנם שבגוי נגלה
בו השלימות המדריגי היה מבואר ממה שקדם נוה שהאנשים
לא ימשגו הרשע והשכל אלא לאיזוהם שיגיעם שעש על זה
ואמנם יתבאר שבגוי נגלה בו השלימות המדריגי משני דרכין
הדרך האחד במקרה · והוא בעידעו האנשים שבהשלימם
שכלם והתעררב אותו מן הכח אל הפועל ימלטו ממיני הרשע
אשר מיני המערכת כמו שהתבאר מדברי אלהיי ישראל
להשלים שכלם ; והנה השית בעצם · כי התכלית האנושית
תהיה כשישכיל האדם השם ית' כפי מה שאפשר נוה
הגזירה מוסכם עליה מהפילוסופים בעלי התורה האלהית
והיא כמו מבוארת בעצמה לאי שתחלוק ; וידע ענין השכל
ומה הוא מה שישכיל · ולפי שהשגת השם ית' לאמתי
לא תגיע לנו מעשיו ואופן פעלו בהם יותר מה
שאיפשר שעשיו הם אל הדברים אשר בזה העולם השפל
הנה יאמר הנגלה ממנו התחלת אותם ונטיעת בנויה ההנ
ההנהגה זה באופן מהטבעיות שטעה איוב כלה' עורקים
במה שהיה אומ' שידרך נל הסיך משפטו · והיתר הסיע
הוא · שמלהותו יבגיר שהשם ית' לא ישגל בעניינו הרשע
והשכל כלל אבל ירחיקהו בכל המופתים · ולזה אין ראוי ש
שיטרח שהוא סדר בטובות אשר האדם ורעתם סתר בלתו
שומר דרך ויושר כמו שהיה אומ' איוב · ואמנם שהשם ית'
אינגו חפץ ברשע והשכל זה יתבאר בחטש · ונקיע על זה
המופת הקדמה אחת מחוייב הנראית והיא שכל הדברים
הנמצאים פועל אותם השם ית' ואחר שהנגעה ואת
ההקדמה שהיא אמתית בלי ספק נתחייבה הנראה
בה לבעלי השעתה האלהית ולבעלי העיון · ואמ' כי ס

כשנתפשט בכללות הסדור אשר סדר השם ית' כי זה הענין
מיעוטו בו מהצדק והיושר והטובה וההכנה מה שלא ה
ישוער ר"ל שיתקן בשלימות הפלגה מין קין מהכמיעור
עד שלא היה אפשר הכיעוס באופן יותר טוב ר"ל שאי
איפשר שיהיה להם שלימות מציאותם יותר מהנמצא
להם ואי אפשר גם כן שישלימו קצתם קצת יותר ממה
שהמציא להם בהשתלמם קצתם קצת ובהעזרם קצתם
בקצת ואלו אילו שתי ההקדמות רצוני אלהות בגלגל. ומי
שחקר עליו ידיעה גמורה עם הבנת אלהות כלה. רצוני שהוא
נכר שהשם ית' הוא הפועל סדור העולם ונשען עם זה בזה
הספיק שזה הסדור יורנו שאין השם ית' חפץ רשע והוא
מה שהקדים ואמר אך אמנם אל לא ירשיע ושדי לא יעות
משפט. ובאור זה כי זה הסדור אשר סדר השם ית' בעולם
ובריאה הענין כן הוא מבואר מאד אילו הפעולות אשר
פועל אותם השם ית' שאיננו חפץ בעשיית הרשע והעול
אבל כל השתדלותו הוא לעשות הצדק והיושר בכל הדברי
הנמצאים. ואם שאם היה חפץ בעשיית הרשע והעול לא
היו פעולותיו על האופן שהם בו מהצדק והיושר כי לא
יצא ממי שהוא חפץ ברשע ועול צדק ויושר כי אם מעט
ובמקרה. ואין לומר שיאמר שהוא פועל המינים והם אשר
נמצא בהם בבריאתם הצדק והיושר ואיננו פועל האישים
לפי שהמינים אינם דבר יותר מהאישים אבל הם האישים
בכללם ואולם באישים דבר נוסף על הטבע המיני והם
המשיגים ההשגחות אשר היו בהם פרטיים כמו שהתבאר
במה שאחר הטבע וכאשר היה זה כולו הנה מבואר
שאין השם ית' חפץ רשע ועול ומה שמעצמו כיוון שיאמר
צדק ויושר בענינים איש הדין ורעהו [illegible] אין
אפשר זה מועלת שייחס לשם ית' רשע [illegible] לא

ענין להשיג וזה ראוי שנייחסהו אל קצורנו לא שנתליהו
הנה יאמר מפני רוב הסדור הנמצא לפי מה שנחשב בטובו
אישי האדם ורעתם שהשם ית' סדר זה הענין באופן
חסר כמו שהיה אפש' שיתב · ואם אמר אומ' שהיה לא
ייחס זה הענין אשר היה מהרעה עליו לשם ית' לרשע ועול
אבל ייחסהו לריעות הקצור וזה לא יבטל מזה היתר
הנה ליהיות בטל גם זה המאמר כבר טענהו וזאת נמס'
אמונה שה' ית' לא ירשיע ולא יעות משפט מצד קצורין
ולאותו מהלוקחים זה הסדור הנמצא בטובות אישי ה
האדם ורעתם באופן יותר שלם וזה מבואר לפי שהוא
לבדו הנמצא זה הנמצאות בכללו וסדר אותו בזה הסדור
הנפלא אשר הוא מורה על שתכלית העוצם והחכמה
נמצאת לפועלו ולא השיגהו קצור ולאות מהכנתו מה
שהמציא מהדברים הנפלאים תכלית הפלא בכמו שאנו נמצאי
כל שכן שלא ישיגהו לאות וקצור כמה שהוא למטה מזה
והוא הבאת הטוב לטובים והבאת הרע לרעים וכל שכן
שלא ילאה להמנע מהביא המעשים הקשים ולא יקצר
מהשיג אם המנות הוא נבחר מתחייבים לכמו אלו המעשים
אם לא · והנה יבאר אמנהו באופן טב שאין השם ית'
חפץ ברשע והעול וזה גם יעת התלה כבר דבריו כמו שהוא
מבואר בנפשו שאין הבאת הטוב בלא משפט עול כמו שלו
יאמר הבאת הטוב לרשעים המסודרי להם מצד המערכ'
לפי שהוא ירמה שאין בזה עול כי זה הטוב יבא להם על
צד ההשגחה הכוללת אשר השם ית' משגיח באדם כל מצד
הסדור אשר מהגרמים השמימיים וזה יהיה להם מאשר הם
מדרכי נולד בעת אשר היה בו מערכת הכוכבים וזה המערכת לא
מיתר מה שהם אלו הנמשכים והוא מבואר שאין ראוי
שיחשב מהשגיח במין האנושי זה האופן מההשגחה

מפני הרשעים אשר אפשר שיהיו בו ׳ ואילו היה עוזר
ורשע אם היה מגיע להם טוב יותר מה שהם ראויים אז
מפני הטבע האישי ׳ ואחר שהתיישב זה הנה התבאר
מדברי אליהוא שאין השם ית׳ חפץ רשע וזה שאם היה
חפץ רשע הנה יתחייב לפי דעת איוב שתהיה השתדלותו
להביא רע בלא משפט לאלו הנמצאים השפלים באופן
המערכה וזה כי הבאת הטוב בלא משפט במה האופן אינו
רשע ועול כמו שקדם והנה אם היה חפץ בהבאת הרע היה
משחית זה המציאות השפל כרגע לפי מה שנמצאת להשם
ית׳ מעונים הכח והיכולת ׳ ועוד שעמידת זה הנמצא וקיומו
הוא משם ית׳ וכאשר לא יסבב השם בשמירתו יפסד הכל
ואחר זה שנה מקבול הנמשך ואמ׳ אבל אין זה המציאו
השפל נפסד ונשחת יחד ויתחייב מזה מקבול הקודם והוא
שאין השם חפץ ברשע עם המופת רמוז אליו אליהוא ׳
באמרו אם ישים אליו רוחו ונשמתו אליו יאסוף לבאר
מה שקדם ׳ ואמ׳ אף אמנם אל לא ירשיע ׳ ואמ׳ ואדם
על עפר ישוב שאם היה דעת איוב שזה העול אינו
נמצא רק באדם ולא יתחייב שיהיה חפץ להביא רע בלא
משפט כי אם לאדם הנה מבואר שאם היה חפץ השם
ית׳ בהבאת הרע לאדם היה מפסיד המין האנושי כרגע
ולפי שלא באר אליהוא בביאור שהבאת הטוב בלא משפט
לרשעים מצד המערכת איננו עול נבאר זה הספר לאיוב
אחר דברי אליהוא ז״ל מדוע נמצאת הצלחה לרשעים
כמו שנבאר בבאורנו דברי איוב עם השם ית׳ והנה הרע
אשר יגיע אל הנמצאים השפלים במקרה מהגרמים
השמימיים כבר ירמ׳ אליהוא שאין ראוי שיוחס לשם ית׳
רשע ועול לפי שבו תועלת לענוש הרשעים על רשעם
שקבלו בזה המכה אשר האנשים ימלטו גם כן הטובים מיד

הרשעים מדברים וזכר גם זה לאמר שכבר יבא העשיר רע
לרשעים לעזרה הסבה לכך ואם לא היה מחוייב להם מיכך
המערכה להציל הצדיקים מידם וזה כלו צדק ויושר

ויען אליהוא ויאמר׳

ביאור מלות המענה

צדקי מאל · שאני צדיק יותר מאל · יסכן · יועיל · ושור · וראה
מרב עשוקים · יזעקו · יצעקו · אותם עושקיהם · ישועו מזרוע
רבים · יצעקו מגבורת רבים והתקפם אשר יעשקום · זמירות
דברי שבח · מלפנו · כמו מאלפנו · והרמז בו מלמדינו
והתחלל לו · מענין הוחלה בדבור · יפצה · יפתח פיו · יכביר
ירבה · זה ביאור מלות המענה

ויען אליהוא ויאמר׃ הזאת חשבת למשפט
אמרת צדקי מאל׃ כי תאמר מה יסכן
לך ומה אועיל מחטאתי׃ אני אשיבך מלין ואת
רעיך עמך׃ הבט שמים וראה ושור שחקים גבהו
ממך׃ אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה
תעשה לו׃ אם צדקת מה תתן לו או מה מידך
יקח׃ לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך׃ מרוב
עשוקים יזעיקו ישועו מזרוע רבים׃ ולא אמר
איה אלוה עשי נתן זמרות בלילה׃ מלפנו מבה
מות ארץ ומעוף השמים יחכמנו׃ שם יצעקו
ולא יענה מפני גאון רעים׃ אך שוא לא ישמע א

אל ושדי לא ישורנו׃ אף כי תאמר לא תשורנו דין לפניו ותחולל לו׃ ועתה כי אין פקד אפו ולא ידע בפש מאד׃ ואיוב הבל יפצה פיהו בבלי דעת מלין יכביר׃

ביאור דברי המענה

ענה אליהוא על קצת דברים זכר שאמרם איוב ואמר כי הזאת חשבת שיהיה כאמרך עבון ממך שיהיה צדקך יותר מצדק אל בזה שתבקש עליו מחילה והטענים כי הוא הביאם לך על לא פשע כי תאמר לך מה יועיל לך כי הם ודרכך מה אועיל מעשך כי אמרת הם ותשב הוא מלה והבונה לאיה להחיש במה שימצא מהרשעים שישתדלו ... ואין מונע בדברי נספרת ... זה הספור הארוך אשר במענה גם היום מרי שיחי ... בן קיל ... על זאת הטענה ... שלא ימצא מענה להסיר הספק בה ... [illegible]

הרבה הוא בבהמות ואברי הנפש והחסר אל הרצון
הגופיות כמו שהוא מצד העדר ההשגחה האלהית. ואולם מה
שיראה מעוות הסדור מפני היות רב עשוקים יעזבו אותו
עושקיהם ויסוגו העשוקים מפחד העושקים אשר הם
רבים והוא מה שנשנה בלשונה גם היום מרי שיחי על
זה המאמר שזכרתי כאשר אמרו אליפז הרע מאיה כי
באמת הסבה בזה העדר ההשגחה האלהית מהעשוקים
לפי שלא השתדלו לדבקה בו. ולא אמר אחד מהם איה
אלוה עושי לחקור בו להשכיל ולדעתו אותו אשר הוא נותן
אלו המכחים העמלים בזה העולם החשוך כל שיפיכא
בהם. עשיהם יותר השגחה בהם. והוא מאמרנו חכמה
ובינה וזה המאמר והחכמה הוא לבו יתרון על שאר בעלי
חיים ולא נהג אל לבם להרחיק הכעס ואת אל הפועל
כי שיתן השם ית׳ כפי היכולת. הנה זה סבה ש
שיעשקו העשוקים מלהטיב ית׳ מפני גאון העושים
העושקים אותם. ולא יחנה השם ית׳ לפי שהשם ית׳
ישמע זה הצעק והחמס ויראה אותו ויהיה מסודר
ממנו כי איננו משגיח באלו הדברים הפרטיים כי אך
מה שהם פרטיים ואולם ירע אותם כולם איש איש
עבודו באופן אחר כמו שבארנו בספר מלחמות השם
ובבאורינו לספר החוש והמוחש. וכי אמרנו סבה
זה החמס כתנאים מדרכי השם ית׳ ולא השתדל ללכת
בדרכיו ולהשכיל אותו בדרך שתהיה ההשגחה האלהית
בם. ויה כי האמר כי לא הוכל לראות השם באופן
שיכיל בלשונו ולא אחז עבד הישר המעשין בדין
והקוה לו שישיב אחריך [illegible] הנה אין מה משך
אתו ולא ידע איוב ברבונו הרע כי כבר איפשר שיהיה
רע יותר מהרע שהגיע לו לאין שיעור ולזה היה לו

ליראה שיוסיף השם לו רע על רעתו׳ אבל איוב הבל יפצה
לדבר כנגד השם בבלי דעת ירבה דבריו כנגדו או יהיה ה׳
הביאור באמרת ועתה כי אין פקד אפו ועתה מה שתטען
מהחמסים הנראה לפי המוחש שנעשים תחת השמש
הנה עם שאינם חמסים כמו שנזכר כי אנחנו סבתם
הנה זה מעט מאד ולא ימינוני ריבוי מזה ולזה הוא מן
מבואר שלא היה לך לשפוט מפני זה הענין שימיעט על
המעט ביחס אל הטוב הנמצא במה מענינו השם ש
שיהיה השם עושק על נשלא יועיל לאדם מאין הרעות
כי יתא רכוש אבל אתה תדבר מה שהדבר והטעון כנגד
השם בבלי דעת׃ זה באור דברי הלענה׃

והכלל המועלה מהדברים הוא שאליהוא ישיב על
מה שהיה טוען איוב מההצלחה הנמצאת
לרשעים ומן אריך עם הטוב שאמר
האנשים בכל מיני הסבה יקבלו שהרשע לא יזיק
לשם ית׳ במעשהו הרשע ונוה לא יועיל שיעשהו הטוב
מרוחו ונמס אמר אותו שהשם ית׳ לא ימנע מן חטא ב
בהאריכו לרשע עד בוא העת אשר תמות רגע לפי הה׳
המערכת מפני שהוא מזיק לאנשים רבים עד זה הזמן
כמו שטען איוב הנה ישלם אליהוא כי אילו האנשים לא
יוזקו על יד הרשע אלא מפני שלא השתדלו להנצל
מאשר ית׳ כפי היכולת כמו שקדם ויבא להם על ידם אשר
הרע המסורה להם מצד המערכה או הרע תבא על
צד ההשגחה לא זולתה וזאת היא בסבה שלא יבואו
לאנשים רע מהרשעים כי אם על המעט עם היותם
טוענים להרע והם משתדלים במה בכל אופני השתדלות
ולזה הוא מבואר שהם בעצמם הם סבת הגעת הרע להם
:

לא הארכה אשר יאריך השם ית' לרשע ובזה הותר הספק
בזאת הטענה׃ והנה מה שטען איוב על ריבוי במה שהם
אומ' שהשם יתעלה פוקד האדם ויגל כל מעשיו ויודיע אותם
ונשאר שזה בלתי איפשר לפי הטעם והעיון כמו שיקדם הוא
מבואר שיעבר הורת הספק עם במה שהפנה אליהוא בזה
הדרוש וזה שהוא לא יגלה שהשם ית' ידע אלו הדברים מ'
הפרטיים מיגד מה שהם פרטיים ולזה אמ' אך שוא לא
ישמע א'. ואיוב ידעם כלם מיגד אחד כמו שבארנו ב
ראשון שלו בספר מלחמות ה' ובזאת הידיעה אשר לו י'
בהם היה מתגלה לנביאים במראה המראה הידועה
באלה הענינים הפרטיים טרם בואם והוסיף אליהוא
להוכיח איוב מפני שהוא עשה גזרה כוללת שהשם ית'
עוזב אישי האדם ושוכחם מפני שמיעט מהרעה גם
האנשים אשר הוא משגיח עליהם אל התכונה העליונה
כי ולזה אין ראוי שתחליט המאמר מפני הענין הנמצא
באדם על הרשע שה' ית' עוזב אישי האדם ושוכחם
אבל ראוי שתחקור בזה הענין המעשי הנמצא לאיזה
דבר נכלל ליחס אותו אליו שיבטל מה שיראה מזה
מהשגחת השם הנפלאה באישי האדם מפני הטובות
הנמצאות בהן על הרוב

ויוסף אליהוא ויאמר
ביאור מלות המענה
כתר לי זעיר המתן לי מעט ואחוך ואגיד לך כבר
רב השגה׳ כביר כח לב׳ רב הגבורה השכלית להשיג המושכל
יגרע ימנע׳ ויעבורו ויעברו השם ית' בשלח יעבורו
בחרב ימותו ולא ישיעו׳ ולא יתפללו׳ ותחם בקדשים
נפשם בהיותם נערים שאינם ראויים להיותם קדשים

ואשו כריחה הטבע או יחליף יוצא המ״ך הסירך ווריה
הענין ויסודם להיות ממנו: לפי יתר יופי הדבר והליצון
אך שלא הוזיק בגוו למאכל מותך והוא מענין כיצור ומה
שלחנך מה שיערך בשלחנך מלואת תמעלי יוצא ואנפי שהוא
מתבניין הקול וכמהו ומלאו את המקום הזה דם נקיים: פ׳
יסיקך בספק תן ישירמן הטורה בבטן ובהמאה שעבל
שטירך והולך מענין לא נכר טוב לפעליך   כתר זהב
מגורת והיה שדי בצריך השלמה הביט והשכיל לגלות
לבריה ומזה הענין כשלה גריס מבחן החרס במרומם
שורדו הכיעו והשלכו שגיאות אז הוא שגיא ונבגל ב
בריאותו וגרע ומשב שפי מים הגרה מים וזה ב
מסבה היבש יוזרו מטר לאורו ויגלו מהם לחיות הם
נכח מטר אל כל שיעשה מהם אויר לה אשר הוא מום
להיות ומזה מטר מפרשי נ״ב מינו הפרישות אשר
לעב והריצן בזה כי כבר יתחדשו עבים מתחלפים זה עם
זה עד שמקצתם יהיה מטר ומקצתם יהיה רוח ומקצתם
שלגים אחרים כמו שזכר אחר זה השואות אותו הרצון ב
כפיכתו ענינו והרצון בזה המייח שבנו והוא הרעם
אויר שמשו ומטר גר ואור למכבר לרוב כפים נג
שנים ומזה הענין ושכנות כפי כסה אור הוא האויר
הקיטור שהוא מתלהב בקטר וכמעט סבה כריפניו
כמשש ותגיש רען הוא האויר האחר שהוא רען
וחבירו מקנה אף על עולה קנין אף על האויר—
הקיטור שדרכו לעלות למעלה יותר ויערוך והנא
הוא שם מבנין הגרה והרצון בו יקול הרעם ישרהו
הוא כמו ישרו והטעם שהוא יתיישר לרוח תחת כל
השמים עד שישמע שם בכל המקומות אשר הענן
עליהם ונמצא אמ׳ זה לפי שהקול הוא תנועה מגעת

אל חוץ השמש בחוי יתגוה האויר המקבל צורה הכוונ'
הק"ר אז יהיה הרחק בירחו ילחלחהו והטעם שהוא
ילחלח השמש וירד ממט הקטר ונקרו עבי כנפות הארץ
והארץ היוצא ממנו ירד למטה נגד כנפות הארץ וזה
הלא לפני ירדן האחד שיצא אש מהמקום שישנו ו
המים שיהיו עם מים והשני שירד למטה והנה טבעו
שיעלה למעלה ולא יעכב ולא יאחרם מטרות מזון
מטרות עגו ותהיה הרוח נוספת יחתם יסגר נסגם עד
אשר לא יוכל איש לצאת לחוץ מרוב המטר מן החדר
תבא סופה מחדר השטן קבצא המית גוה יהיה כאשר היה
ככל נעשה בן אויר הפכו לו כי יקרה לזה אויר המורכב ס
שיהיה ממנו הרוח כמו שהתבאר בספר האותות ומאוי
הרה ר"ל שכבר יהיה קור חזק מן הרוחות המוריס
למעוררים האוירים והם הרוחות הצפוניות כמו שנתבאר
בספר האותות או יהיה ממטיר כשלג זרם ויהיה
מזרים כמו מורס כמו העשן ברמץ שהוא כמו המין
או יהיה מורכב מפעל הקור והפעל כי כבר ימצאו
רבים מורכבים מעט בגיעם מעשה ל' מדינין ז'
במוחם מגורה מיתוך וזה כאשר יקפה התל ויהיה
מעט הכפור ברי למען ביור ונדרשו בזה ובא
משקל מרי נהרשן בזה כי גם הכפור אשר יהיה לחון
האויר עד שיתפור ויתך קודם שיקבנה ממנו המטר
יטריח עב רחמו שכבר ילידא עב לפעמים לא יהיה
ממנו שום דבר אבל יתפזר ויתך ילוה אמר ועדית
ר"ל שמשאות כמו זה העב הוא כטורח ועמל אחר
שלא ינקב ממנו שום תכלית בשום ילוה עליהם כעור
לוה עליהם בעור לוה עליהם שיהיה עניני בנוק
האופן והופע והאויר והוא הקיום וזה יהיה כשהתהב

האיך הקיטור מתפשט כמו שפירשתי ונכבר קרש כאורו
ברוח מוצק כמראה הנוצק ואותו כמראה של זכוכית ש
שהיא ספירית והנה רמז על השחקים שהם חזקים ושהם
גם הם ספיריים כראי מוצק לא נבחין מפני חושך לא נוכל
לסדר דברינו ולערוך מזהב לפני השם ית' מפני החשך
אשר ניתן בו מפני הטבע החמרי וקיצורינו מהשיג כ
פועל השם ית' על העליונות יבולע יאמר כבי' ת
וגבהיו שדי לא מצאנוהו הרצון כל שדי אשר לא מ
מצאנוהו ולא נוכל להשיג מהו בלא שגיא כח ושגיא מ
משפט ושגיא לעשות רוב צדקה ולא יענה רב מענה
האנשים במאמרו כי לא ענה מלפני יראוהו ישמח ה
יהיה הרצון בן יכבד וישא פנים ויתנך

זה ביאור מלות המענה

ויוסף אליהוא ויאמר: כתר לי זעיר
ואחוך כי עוד לאלה מלים: אשא
רעי למרחוק ולפעלי אתן צדק: כי אמנם לא
שקר מלי תמים דעות עמך: הן אל כביר ולא
ימאס כביר כח לב: לא יחיה רשע ומשפט ע
עניים יתן: לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים
לכסא ויושיבם לנצח ויגבהו: ואם אסורים בזיקים
ילכדו בחבלי עני: ויגד להם פעלם ופשעיהם
כי יתגברו: ויגל אזנם למוסר ויאמר כי ישובון כ
מאון: אם ישמעו ויעברו יכלו ימיהם בטוב
ושניהם בנעימים: ואם לא ישמעו בשלח יעברו

ויגעו מבלי דעת ׃ וחנפי לב ישימו אף לא
ישועו כי אסרם ׃ תמות בנער נפשם וחיתם
בקדשים ׃ יחלץ עני בעניו ויגל בלחץ אזנם ׃
ואף הסיתך מפי צר רחב לא מוצק תחתיה
ונחת שלחנך מלא דשן ׃ ודין רשע מלאת דין
ומשפט יתמכו ׃ כי חמה פן יסיתך בספק ורב
כפר אל יטך ׃ היערך שועך לא בצר וכל
מאמצי כח ׃ אל תשאף הלילה לעלות עמים
תחתם ׃ השמר אל תפן אל און כי על זה
בחרת מעני ׃ הן אל ישגיב בכחו מי כמוהו
מורה ׃ מי פקד עליו דרכו ומי אמר פעלת עולה ׃
זכור כי תשגיא פעלו אשר שררו אנשים ׃ כל
אדם חזו בו אנוש יביט מרחוק ׃ הן אל שגיא
ולא נדע מספר שניו ולא חקר ׃ כי יגרע נטפי
מים יזקו מטר לאדו ׃ אשר יזלו שחקים ירעפו
עלי אדם רב ׃ אף אם יבין מפרשי עב תשאות
סכתו ׃ הן פרש עליו אורו ושרשי הים כסה ׃ כי
בם ידין עמים יתן אכל למכביר ׃ על כפים כסה
אור ויצו עליה במפגיע ׃ יגיד עליו רעו מקנה ׃

אף על עולה ׃ אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו ׃
שמעו שמוע ברגז קולו והגה מפיו יצא ׃ תחת כל
השמים ישרהו ואורו על כנפות הארץ ׃ אחריו
ישאג קול ירעם בקול גאונו ולא יעקבם כי ישמע
קולו ׃ ירעם אל בקולו נפלאות עשה גדלות ולא
נדע ׃ כי לשלג יאמר הוא ארץ וגשם מטר וגשם
מטרות עזו ׃ ביד כל אדם יחתם לדעת כל אנשי
מעשהו ׃ ותבא חיה במו ארב ובמעונתיה תשכון ׃
מן החדר תבא סופה וממזרים קרה ׃ מנשמת
אל יתן קרח ורחב מים במוצק ׃ אף ברי יטריח
עב יפיץ ענן אורו ׃ והוא מסבות מתהפך בתח
בתחבולתיו לפעלם כל אשר יצום על פני תבל
ארצה ׃ אם לשבט אם לארצו אם לחסד ימציא
ה׃
האזינה זאת איוב עמד והתבונן נפלאות אל ׃
התדע בשום אלוה עליהם והופיע אור עננו ׃
התדע על מפלשי עב מפלאות תמים דעים ׃
אשר בגדיך חמים בהשקט ארץ מדרום ׃ תרקיע
עמו לשחקים חזקים כראי מוצק ׃ הודיענו מה
נאמר לו לא נערך מפני חשך ׃ היספר לו כי אדבר
אם אמר איש כי יבלע ׃ ועתה לא ראו אור בהיר

הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם׃ מצפון זהב
יאתה ועל אלוה נורא הוד׃ שדי לא מצאנהו
שגיא כח ומשפט ורב צדקה לא יענה׃ לכן יר
יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב׃

ביאור דברי המענה

אחרי אשר ענה אליהוא שלשה מענים במספר מה שהק'
שהתחיל אליפז ובלדד אל איוב והוא כמספר המענים
שאמ' איוב שלא ענהו חביריו על אחד מהם ויראה שאין
איוב עונה אליו הוסיף אלי' אליהוא להשיב על דברי איוב
ותשובותיו ואמ' כתר לי מעט ואחוך המליצה כי עוד לי
דברים וטענות בעבור השם ית' לבאר שהוא משגיח ב
בני אדם האדם הרחוקים בג' ומשא רעו מענים רחוקים
מוכן יצרף לפועלי ואומנם אמ' זה כי ההקדמות אשר
יבאר מהם זה הדרוש הם רחוקות מאד שיתבאר א
אמנם שדברי איוב כוזבים וזה למה שיתבאר ממה
שאיננה מורה בשם שהוא שלם הדעות ר"ל שהוא יודע
כמוס הנמצאות וסדורם בשלימות לפי שהוא פועל
ואחר' ובהיות הענין כן הנה יתבאר שאין השם ית'
מונע האדם עד שלא יהיה משגיח בו מיתר היותו מונע
אותו כמו שהורה מה אנוש כי תגדלנו וכו' השיג
אליו לבד וזה שהשם ית' הוא רב הדיעה והאדם הוא
רב כח השכל הדעת כי הוא כח בחי' על השגת זה
הנימוס אשר במציאות ולזה הוא מבואר מזה הצד
שיש לו יחס מה אל השם ית' מזה היתר ובפרט כאשר
ישתמש בכחו זה ויוציאנו לפועל ובהיות הענין כן אין

אין ראוי שימאסהו השם ית' ואולם היתה זאת ההקדמה
רחוקה כי הידיעה העיקר בשם ית' בשיתוף השם
רל בקודם ובאיחור · ולזה הוא מבואר שהטובים לא ישתנו
להחיה הרשע לא החיים הנפשיים ולא החיים הגופיים
והטובים שלא יחיינו החיים הנפשיים הוא כי בנמצא וזה
שאי איפשר שהגיע הצלחת הנפש לרשעים ולא יחיינו
גם כן החיים הגופיים כי אין בו דבר יהיה ראוי בעבורו
פירטיה בו ההשגחה האלהית ויתן משפט העשוקים
והענוים בזה האופן כי להיות הרשעים משולחים
למקרים יתכן שיבאו אדם וינצלו מהם או יהיה הדין
בענוים צדיקים וענוים כי במהן ימצאו רבים בספר
תהלים ויראה בזה שהשם יתן משפט הצדיקים הראוי לו
להם בהשגיחו בהם לגלל ענויהם · לא ידע השם ית'
מיקריו נרט והכל ישגיח בהם וינצלם מהרעות הנכונות
לבא עליהם ויושיבם עם המושלים העליונים לכסא הקיום
והנצחיות כל שיתן להם מקום בין המלאכים וגם יקימו
לנצח ויגבה מדרגתם מאד ואם יקרה כטובים שיהיו
אסורים בזיקים ובכבלי ברזל אין יהיו נלכדים בחבלי העוני
והרעות הנה הוא מהשם ית' להגיד להם פעלם כי איננו
ישר ונשבר יתגברו פשעיהם אם יחזיקו בזה הפועל
וישתבכו כן · הנה בזה האופן גלה אזנם למוסר כי
בזה יוסרו מדרכם הרע אשר החלו לדרוך בו ויתנכרו
אותו יבלו ימיהם בטוב ושנותם בנעימים רל שלא יגיעם
שום רע לרי כי אך להדבקם בשם ית' יהיה השגחתו
בהם וישמרם מכל רע · ואם לא ישמעו ויחזיקו
בדרכם הרע אשר החלו לדרוך בו יגיעם מהרע שיעבח
בחרב כבוא יום אידם ויגועו בלי דעת ולא יהיה להם
השארות נפש וזה הגמול הראוי להם · והרשעים אשר

לא די שלא ישמעו לסור מדרכם הרעה אבל ישימו אף לשם
ית' ויאמרו כי מריבי ובמעשי הגנבים מה שתגיע לו מהר
מעשיהם ונוה לעי ינעקו ויתפללו אליו כי מסרם הנה
הכירה בנער נפעים ומיתם תלויה בהיותם עברים ונאמנו
אמונה על דרך מיתה ומקשה לבו יפול ברעה כי מי שהוא
בזאת התכונה מהקשות לבו הוא קרוב לרעות נעקרים
יותר מהאנשים המפחדים ונמצא זאת התכונה תלהו יתן
הנה השם ית' יציל העני מרעות רבות בעניו אשר הביא
עליו ויגלה אזן הגרים בגרה שילחם לשובנו להשם ית'
וירחמים ואף היה מסיר מנהג בזה הרעה אשר הביא עליך
מיצר ירמיעך אל רחב שאין שם צרות התחתיה והיה מעשה
מה שינוח על שולחנך והנה המיטה אין הכלים מלאים דשן
לריב עשרך והתלחות אם הייתה שב אל העם ועובד אותו
בכל לבך אבל אתה מלאת דין רשע הדין והמשפט ש
שיתמכו אנשי האדם ויסעו אל הדין והמשפט שונא כ
להשם ית' לאנשי האדם על האופן שקדם שבו דיינים
העולם אתה מלאת אותו דין רשע בייחסך לשם ית' עול באלו
הדברים וזה בהתלות הגנות ר"ל שיהיה מגיע מסתלק עד
שיתמכו הדין והמשפט שיתמכו אנשי העולם דין רשע ועול
והיית בזה במדרגת הרשעים שישימו אף ולא ישועו כי
אסרם כי חמת השם פן תסיתך והכל בהכאה נפלאות
עד שלא יציל מזה רב כופר ולא יהיה ערך לו ח'
כופר על המכה ההיא לא זהב ולא מאמצי כח שיש לך לא
יציל אל תביט ותתחיל הלילה בהיות לבך פני על יום
משכבך כענין הרשות הבאות לאנשי האדם מן מיתת
עמים במקומם השמר אל תפנה אל דיה שהיתה בן און לשם
ית' כי על זה הרעה בחרת בסיבה עני רעבך ויסתלקו ר"ל
שעושעת לבבם ראית מהיות על הינת החלום נמצא ברשע

מעשי האדם ובאילו אל אל הסתכל באילו העניינים אשר
בימיך להשיב שתשקע נפשה עלי בזה הרעות הבאות לאיש
האדם עם יסורין ויכלך בחמתו במכה אכזרית אשר לא יוכל
לעורך רפואה לא היוץ ולא גבורתך ויך האמיר כי באילו
הרעות רוע סדור הנה קשם יה' ישגיב האדם בכחו להנצל
מאילו הרעות הענונות שבא עליו כאשר היה נודע באופן
שיוכל להגיע אליו זאת ההשגחה וכאשר היה רק כן הנם
לא הגיע הרחמן מיד השם ית' אבל מצד המקבל כי הוא
עליון עליו שיבחן דרכו ומנהגו בפעולותיו שיוכל לבא אליו
מה הטוב פעולה טובה כאשר הוא על הכל והכל ברשים כן
מבחי ונוה ראוי שנגרם משניהם אליו טוב עליו כי לא נוכל
לבחון דרכו להשיג אותה עד שנוכל לשים עינינו שיהיו
שמות שכבר פעל עולה בדברים כי נשגבה דעתו מאד
וראוי שנייחס מה שיראה ממנו שכבר פעל עולה אל
קצורינו וסכלותינו זכור להשגיח פועל השם ולהתמיד
אותו זה שהשיגו האנשים מפלאות פעולותיו בבריאה
הטבעית מה שיכל אדם חזו בו באילו הנבראים ה
השפלים שנבא באומה בהקדמות מייתסנה ומייחדו
ומה שהבינו האדם מרחוק בגרמים השמימיים שיבא בהם
בהקדמות רחוקות כי באילו העניינים הוא מטבע
חכמת השם ויסודה מה שאין לה קץ ויש פעולי הוא כך
הנה הוא מבואר שה' ית' שגיא ונפלא מאד בפעולותיו
ולא נוכל להשיג שיעור מדרגתו והוא נכחי לא סר ולא
יסור ואיך יתכן שיגיע האדם אשר הוא בתכלית המעלה
והכבוד עד אשר לא השיג מדרגתו והנה החל אליהוא
לספר מנפלאות השם ואמ' שכבר הגיע מהנהגת השגחת
השם ונפלאותיו עד שנראה היות המופלג שיגיע עד
וימנע שעבי מים ואז יעלו אדם באילו המקומות

באילו המקומות היבשים שיזל ממנו המטר כי אנו עד
שידענו על ארס רב וזה בתכלית הפלא · אם יבין האדם
איך יהיו מפרשי העב המתהפכים קצתם מקצתם תלויה ...
ואופן התהוותו והמין הענינים נקולם עד שקצתם יהיה
מהם מטר יורד בנחת ומקצתם מטר יורד בזעף ומקצתם
קולות וברקים ומקצתם שלג ומקצתם קרח ומקצתם יהיה
רוח ומקצתם לא יהיה דבר אך יהכור ויסור · הנה הנה
פירש בעבור העלות האדים מארץ ונינתן ונכסה אז ה
האויר עד שיהיו היום וזה הוא נפלא כאשר היו האדים
מפוזר מאחר והוא הנקרא אשר יהיה מהשמש דרך
משל ומתנועה מאחר על העב והוא מי הים איך יהיה
שיתחלפו האדים וזה האופן מתחלף נימוס סדר הגשם
וזה בזה האופן כי בענינים ישפטו העצמים פעם ויסיר
בתמונת אשר יבואו להם מטרם ופעם יקח אמל ליבב
בחמימותם ונספר תחילה איך האויר אשר יהיו מהם
הקולות והברקים למה שיש מהפלא מענינו · ואמר
על הענינים כסה אור האויר הקיטורי אשר הוא ואור
בכח קרוב לפי שהוא מתלהב במעט מהסבה כמו ש
שהתבאר בספר האותות והוא מפוזר ביניהם ויצו הש
גלגל האויר ההוא במה שיפגע חוזק קצתם לקצתם
וידבקהו והנה הקור אשר בענן אשר הוא עבור נהוג
כי החלקים החמים יברחו מהפכם ויתקבצו בעמקי
הענן כמו שהתבאר בספר האותות כאשר יגיד עליו
האויר הקר שהוא רענן לזה שיקבץ כל שעבה פני הענן
ויעצר כמנגן האויר הקיטורי בדרך שלא יוכל לצאת
ולהנאה או יהיה קטן מזה וכעס על האויר העולה בה
בתקנם מלקיו ויבקע הענן ויצא ויתלהב מדי יצאו
ויהעשן נזהו הכעס על דרך משל איך על זה המקרה

יחרד לבי ויתר ממקומו ' שמענו שמוע בחוזק קולו
והדבור אשר יצא מפיו רל הרעם שהוא חזק ונפלא
עד שיתחלחלו כל השומעים הוא מתנשא לגבה. והשרש נאמר
הוא הברק יתנוצץ כדרך נבל סגבות הארץ וזה גם כן פלאי
כי מדרך האש הוא שיתנועע למעלה ואחר הברק ישמע
קול הרעם ירעם בקול גאונו ולא יאחרם רל הקולות
שלא ישמעו אחרי הברקים בזמן מועט כאשר היה
קולו באופן שיהיה נשמע וזה כי הסבה ברעם והברק
אחד כמו שנזכר בספר האותות' אבל כי הרעם ישמע
אחר הברק זמן מה לפי שהראות מגיע אל הראות ג
בנקלה זמן והקול ישמיע אל חוש השמע בזמן לפי ט
שהתנועתו אינו יהיה בתנועה ממקום ההבאה' אשר
תחדש הקול עד חוש השמע והלא תהיה בזמן בהפרת
והנה יקרה כשיהיה מקום הברק והרעם סמוך לאופן
שיראה הברק ולא ישלים הרעם לחתון מאוד כי תכלה
התנועה קודם הגעתה אל חוש' ולזה אמר כאשר ישמע
קול הרעם לא יהיה השומע מאוחר מאד מהראות ה
הברק' ירעם אל בקולו זה הענין ונפלאות עושה גדולות
ונפלאות אשר לא נוכל להשיג' הנה פעם יצא מהאויר
שלג ויורד השלג בארץ ופעם יהיה ממנו גשם. ואמר
רל שמירע יותר בתוקף גדול' ופעם יהיה ממנו גשם
מטרות עזו' רל שיורד בתוקף גדול וכבר התבאר
בספר האותות סבת כל זה' ואפשר שנאמר שהרצון
באמרו וגשם מטר שפעם יצא ממנו גשם מטר רל
שלא יהיה מטר היורד מחלקי הענן מהחלקה קרובה ה
לקרקע ופעמים יצא ממנו גשם מטרות עזו' רל שיצאו
ממנו מטרים מתחלפים עד שירד מקצת חלקי הענן
מטר גם ומקצתו מטר רק כמו שקרה הרבה ב'

בקרש

בתעניתם אשר יקרא אותם הבורא ויהיה הגשם בתוקף
כל כך עד שיהלך בעד כלאים עד שלא יוכל לעשות זה
ולעשות בכל אנשי מעשיהן ול שבידי לה הם עושים [illegible]
הם יגם בהיות בחצי מרוב הגשמים יתשטו במעונותיה
ולמעשיכם [illegible] מחדר השנה הפנוה [illegible] דודות התוקה וזה
בהיות האויר הקר מתרטב עם החם ויבקשנה להתזה
לשנות ההוה מזה הרוח כמו שנזכר בספר האותות [illegible]
יהיה ממנו ההתקרר אשר יהיה בקצת חלקי זה האויר
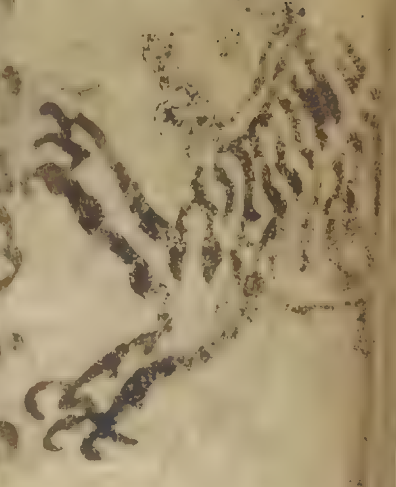
השמים והתקרר אותו הוא סבה המת כלו שהתבאר
בספר האותות וזה פלא שתהיה הסבה האחת בענין
פעם הסבב ההתוה והשטות ופעם הסבב הויה המוח
אשר הוא מה שיש מרעץ ל' יתן מקצת האדים [illegible] ויתן
רחב המים שנעשה מהם הקרח בניקים מועט ועד והוא
הקרח [illegible] יקראו רחב מים לפי שהוא [illegible] מהעל
והוא [illegible] במחב עד שמוט [illegible] אבל הוא כמו [illegible]
שיהלך [illegible] אף [illegible] לבריאת [illegible]
שלא [illegible] כמים [illegible] על
אורו [illegible] כמו [illegible] שמשנני
נזירת בהם זה הם השנים [illegible] האויר [illegible] אשר
ערפ'ו אשר [illegible] לבנו [illegible] שישפור מניען
השרש קודם שיהיה ממנו המטר ובלל הזה הענן
מהקשך מסבות בתחלות [illegible] הנגמרות עד שיתהוו
ממנו כל אלו [illegible] המתחלפים אשר זכרנו והפנה
[illegible] שיפטו כל אשר [illegible] על פני [illegible]
[illegible] פעם [illegible] עימיתו אשים באש
התחל [illegible] שיהיה [illegible] ופעם להבות [illegible]
להתעררות [illegible] ופעם [illegible] לחבר [illegible] להבין
הטיב [illegible] אין צריך לעמידים הרואה זאת מרוב עמוד

92

והתבונן בפליאותיו והרחיב הספק וירך גור הבים על השמש
שיספר להם לו הענינים בזה האופן הידעת מה הסבה
אשר קבל בה התוך והתהלה בזה האור הקיטורי הנעשה
במעגל ואם תוכל לדעת על אופני מפלאי שנ אשר יתהוו
לבריאת גופי נפלאות השם ותמורתו מהם והתונו לאור
יהי בנדרך תמים עושר השקיע האור מפאת דרים דרום
השלא יהיה השמש מרגיעה בתנועה הדרומית והדרה העגלה
במזלות המפורסים כי מעשה התוך מהן המיישב והנה
בדייננה זה התום קרובה השמש מהתוה הנעשה מהקור
מה שלא ישען למי שעיני בנו בענות ועבר במורע וז״ל
בביאוריו על חכמה ההיא והשלמת הספה בזה בתלמידי ו
מספר מלחמות וז״ל הדי הרקיע עמו השמים שהם תוקים
מקבלות החום עד שלא יתברך דבוקים במשום פנים והפ
ספירים במלוהו׳ העיר כל הזמנים שיעבור האור בו
אחר אשר שחושב להתנגח עם הבים הודיעו מה שאמ״
לו בפירושתו עמו בזה הענין הנה לא עוד לערוך הדברים
טבעים מפני חשך הסכלות כמו שלא יוכל להתנגח מי
שלא ידע דבר נחסרה אחת עם הורב בחכמה ההיא
איך יוכל לדבר עמו הוסיפר לו כי מדבר בדרך שינגע
ויערים ההתגבחות כמו נביא ואם עם איש הפר הבות לו
הטב והתנכח עמו טמור היה ממלא ונשחת במקום
ומאורבים עד שירות החשין להתנכח עמו והוא טוען לא
תמה איש מכחובות להתוכח עמת הש׳ ויענהו על
שתהה הבסוף לזה ההוכחה ושוב עתה לבאר אופן אחר
מענין הירחים והוא שבקצת הגלגלים יהיה כענין אשר
עד שלא יראה התוך אשר הוא כמו נגד בשותקים
שורן סבת הערה המגיד שילקה הכוכב בהוראה בזה
בשותקים אבל מגוף הגלגל זהו סבה שלא יראה האור

עם חוזק ושם על זה לא יהיה מהם מקור אבל הנבזור ה
הרוח והשחר העבים והסערות או הוליכם אל מקום אחר
יבואת הסבה ישלם של הטוב עניין המטר ולזה זמן יפי
טוב בורא גם עניים זה מתגלגל אל הרוחות לבד כמו ש
שזכרנו במשנת השני מזה הספר מצפון זהב יאתה
הל' שיבואו ממנו רוחות מפוזרות האוירים ומטהרות האויר
מזככות אותו כזהב ׳וזה כלו בעבור פועל השם ית' אמר
הודו עדי הוד ׳ומפורד שנאמר שהדיבון בזה כי מפלאות
נפוץ לפי משפט הישוב ימצא רעה יחד ונעבר כותב על ה
השם ית' שהוא עדיו הוד כי עם המעלי מיום את עמוים
אשר בבריאתם מהחכמה הנפלאה והמגיע להמציא ב
עוחר אחד מהם כל מה שאפשר בו מהכלים אשר ישנם
בהם מציאותם וישמר הזמן האפשרי בהם עד שנגבר
להשיג מזה דבר יקר ונעבור מהשם ית' ובכלל הנה יראה
מזה שברא אותו מאלו הנבראים כי שדי אמר לא
מצאנוהו שגיא כח ולא נוכל להשיג מדרגות הוא שגיא
כח לעשות משפט ושגיא כח לעשות רב צדקה וחסד לפי
שלא יותר מהמציא באחד אחר מאלו הנבראים מה
שיעשה אליו במציאותו ולא יחסר גם כן מהמציא ה
האחד אחר מהם שאפשר שימציא בהם עד יותר היותר
טוב ולא יענה הל' שלא יעשה רע כי אנחנו נראה אותו
מיותר לכל שנז באלו הנבראים להגיע הטוב אליהם והוא
עם דרך המקרה כי לא ענה מלבו כן יהיה והדרך לא יענה
שמירה כחו לא יאחר עשות המשפט ורוב הצדקה אבל
יעשה הכל בהמציא אותן בכל פועל אחר לכן יראוהו ממנו
האנשים לא יראה כל חכמה לב ר"ל שלא ישגיח בכלם
להצילם מן הרע אבל שאשר ידבר בו ומנת הדבקות אז
יהיה פי' אמרנו לא יראה כל חכמי לב שלא ישוו פנים ולא

יכבדם להחנך אותם אף הנה שהמצא בהם רעה ייסרם
כדי שיעזבו הדרך ההוא כמו שקדם /

זה ביאור דברי המשנה

והכלל העולה מהדברים הוא שלא הוא יבאר שלא
יחשב מפני היות האדם פחות ונבזה ביחס
אל השם ית' היותו משגיח בו אבל יבאר שהוא ראוי שישגיח
בו והניח בביאור זה שתי הקדמות האחת שם היותה
מבוארת בנפשה כבר הורה בה איוב והוא שהשם ית' הוא
תמים דעות ר"ל שהוא יודע כל המושכלות וזאת ההקדמה
כבר הורה בה איוב באמרו עמו חכמה וגבורה וגו'
וההקדמה השנית מחוייבת למי שידע טבע שכל האדם
שיורה בה והוא שהאדם כביר כח ולב ר"ל שהוא ההכנה
להשיג המושכלות עד שהוא בכח כל כלם באופן מהשכל
ובהיות הענין כן דינו שה' ית' הוא רב המושכלות בפועל
והאדם רב המושכלות בכח והוא מבואר שראוי שיכניס מה
שבכח וינהיג אל הפועל כפי מה שאפשר והיה ראוי
אל הפועל במושכלות יודע בה הפועל והמתפעל אחד
באופן מה שהוא מבואר שכבר יגיע לאדם בזה האופן
התאחדות ודבקות בשם ית' ומה שזה דרכו הוא מבואר
שאין ראוי שימאסהו ה' ית' אבל ראוי שתהיה השגחתו
בו עצומה מצד זה ההתאחדות והדבקות ולפי שזה הדבר
ההתאחדות הוא מפני מה שהגיע לאדם מהמושכלות
בפועל לא מצד הכח שהוא בטבע המין הוא מבואר
שראוי שתהיה בו ההשגחה באדם המשכיל מצד הטבע
האישי ובכאן התבאר שאין ית' עוזב אישי האדם על דר'
המקרים והפתיות אבל ישגיח במשכילים מהם ולפי
שהרשע הוא ממה שימנע הגעת המושכלות כמו שזכר

איוב בלי שקרים הוא מבואר שההשגחה לא תהיה במשנ'
אבל יהיו מעולה זאת המקרים הרעים הנכונים לבוא עליהם
כדרך המשגחה והעדר מהם השלמת הנפש וזה הענין
הרביע לכם בכל רשעים בעינים לו העדר מהם השלמת
הנפש ואולם המנעו האחד והוא המסיר למקרים
הרעים הנכונים לבוא עליהם הוא במדרגה ישנה ונאילו
כיון מה' ית' כי שיגיע בו רע מוחט לרשעים ויוסרו
בהם שאר האנשים ויעלו מרעתם ויש לו שני מיני
המנעו מזה זכרנו בקוד להוא במאמרו לא יחיה רשע
על שלא ישגיח ה' ית' להחיות החיים הגופיים ולא יחייה
החיים הנפשיים ונורה על זה כי כבר זכר בצדיקים שני מיני
הגמול המקבלים למעלה האחד הוא השגחתו בהם מנדר
ימלטו בה מהמקרים הרעים הנכונים לבוא עליהם והוא
אמרו לא יגרע מצדיק עינו והשני הוא השלמת הנפש
והוא אמרו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו
ובמה התבאר איוב מיני הישר במה הפנים אשר
היה חושב איוב שיגיעו בהם המקרים [illegible] ואולם
ראינו שזאת ההשגחה והשמירה תתחלק לפי התחלק [illegible]
אשר במשגרון היתה ההשגחה בענין שאשר ידבק ויותר
יותר בשם ית' תהיה ההשגחה בו יותר וזה מבואר בנפשו
למעיין בדבריו אלה והנה יוכיח אליהוא איוב על אשר
נתפש במעשיו על הייסורין הבאים עליו ולא שב אל ה' ית'
כי הוא ירצה שאם היה איוב צדיק בזה האופן שאמר עבר
ויתכן שיביא ה' עליו אילו הייסורין על צד ההשגחה להשיבו
מהדרכי המעוות אשר החל לבחור בו וזה שהצדיקים לא
[illegible] אשר החל להתהדר במה שיגיע להם ה' ית' מעטם
על צד ההשגחה כמו שקדם ונאילו יגיע להם כמה
[illegible] אשר הכאיבו שבטנו אשר החל להחזיק בו

94 ב

רע ימצאו ממנו וזה כי בבא עליהם הרע יפשפשו ב
במעשיהם וישיבו אל לבם מה היתה החטאת הזאת ואם
יקבלו תוכחת בזה וישובו אל השם ית' יהיו מאושרים
מהרע ויעשירים שיכלו בטוב ימיהם ושנותם בנעימים ואם
לא יקבלו תוכחת מוסר בבלי דעת כי בתכלית הרשע מונע
השגת המושכלות בלי ספק ובהיות הענין כן הוא מבואר
שאם היה איוב שב אל השם ית' היה ניצול מאלו הרעות
ולהיות הרעות הבאות לאיוב על זה האופן אל גמר היה
ההשגחה להודיענו כי היה המנע' אשר החל להסתבך בו
היה מתרעם בו איוב והיה חושב היותו צדיק לפי מה שהשיגו
מחקירי היה משגיו ובלתי מושג אלו ואחר כן גבר אליהוא
איוב על יחסו העול והרשע לשם ית' בזה הסדור אשר סדר
מפני הרעות שימשכו ממנו רל' מהסדור אשר מהגרמים
השמימיים לפי שבו ישלם הדין והמשפט שיתמכו העולם
ויעמידוהו וזה כי בזה האופן לבד היה אפשר שיגיע הרע
רע מיוחס על הרשע והעול שיעשוהו כי השם ית' לא יע'
יעשה רע בעצמות כמו שביארנו במקומות זה המאמר ובזה
ישלם התיקון המדיני בזה הרע הנופל בזה העולם מן הרעות
ואולם הצדיקים אין להם לירא מאלו הרעות כאשר
ישתדלו לדבקה בשם ית' לפי כחם וזה אל איוב בזולת
מה שכבר היה ראוי לו להשגיח בו בעת השם מהנפלאות
אשר הושגו למעשים במעשיו ולזה היה ראוי לשפוט שזה
הסדור הוא בתכלית השלמות האפשרי ואם נמצאו בו ח
חסרון מה הוא לפי מחשבותינו ולא לפי האמת וזה שהוא
אשר הוא מעשה הבריאה לא יבינו הנפלאות אשר יעשה בו
השם כל שכן בשים עליהו סוף ההוייה ובכלל כאשר עבי'
בעברייני ראוי לנו לשפוט שהשם ית' שבו כח משפט ורב
צדקה ושהרע לא יבא ממנו על הכוונה הראשונה

ויתן לו עם דינג מן הספרה נ׳ אומר

באור מלות המשנה

מי שם ומוריה לי גזר נסרי מרה המריך שתהית בוה
התיפן והנה מורה שם ובא בשקל מיני שתל והיסך
ירית והריתן בו קותה וקטנה גבוליה אז מי נטה עליה
קו ר״ל לבנותה ולחרשה באופן אשר היו עליו ואולם
אמר זה כי מתנהג הבונים לעשות קו על בנינם ומריה
מעוקים ברך יחד מענין תנגה ניסך סמם ונסגר קיחו
מרחם בנמלו מרחם ולהוליח ונעריפל חבליהן ונשען מנמון
והשנים כפול קות מענין והתחתג לא התחלה ונשבור עליו
חקו ויגזור עליו גזרה ונעה ישית בגמון גליך ר״ל וזה
מהגמון ישית גליך מי שהוא פועל הרים להיות הרוח כמו
אמר שלגובה הגלים שיעבור יפלה מליך לפי שהים לא יהוסף
שיעות ולזה לא יגבהו הגלים יותר בעבת אחת מעט אחר
לתוספת שיעור הים והם בעינמים כן גם כן מוגבלים
בשיעורם עד שלא יעברו מגבולם אשר הגבול השם לה
להם ונכון יהיה נשמר החלק הנגלה מהארץ שלא ימות
מי הים עליו ואפשר שיהיה הרצון בזה נעבר זה המקום
ישית הרוח בגמון וגובה גליך ולא יעבור הגל אותו ה
המקום אבל יפסד וישוב נרמותו בהתבוננו אצל שפה
הים וכמה היא נגמר וזה האי מות אשר בחלק הנראה
מן הארץ ואפשר שיהיה בית בגמון כוספת וירצה
שהרוח ישית גמון הגלים בהבינו אותם עד מקום מוגבל
לא יעברו ואתה כלו שקדם ידעת השחר מקומו הורצה
מקומו של שחר והוא המקום שזורח ממנו השמש ואומר
אמר זה לפי שהשמש לא יזרח תמיד ממקום אחד אבל

·החלה מקום זריחתו דרך קצה אל היתר הדרומי ר״ל ·
שיתקרב אליו מזה הנעתק מראש סרטן עד ראש גדי
ומראש גדי עד ראש סרטן הדבר הפוך ובזה האופן
יתחדשו התקופות הארבעה ובהם הנעתק נתקיימו אלו
הנמ׳ ימנות השפלות שמור מציאותם הזמן הא׳ פעולר׳
כמו שהתבאר בטבעיות והנה זכר קטמש לבין שאר
הכוכבים להראות פעולתו יותר בגילוי הנמצאות אשר
מיכלכל ינעבר׳ ויסודר ויברחו ויתחבא והתהפך מחוגי״
תותם ר״ל כמו החומר והשי״ט שיעמוד בו החותם אשר יד״
שהוא מוכן בקלות לקבל החותם התוך כן התהפך פעולת
השמש להמשך מכוון פעולות מתחלפות מצד חלוף מצבו
נבפ״י ים ימעמדי יס רחבי ודרך הנה רחב הארץ · הנר״
מחוזה מהקו השוה · והוא המקום אשר יהי׳ בו הלילה
והיום שוים לחשבה לעולם ולזה יהיו לארץ שני רחבים
האחד מהקו השוה עד הכלה הצפון · והשני מהקו השוה
עד הכלה הדרום · חשבתי לעת עתה · מנעתי אותם לי ואשר
אותם להשתמש בהם לעת עתה ר״ל להגיע הרעב לראני לו
מזה הדרך ח״לק אנר הרכון בו מזה הדרך יחלוק השמש
עד שילך פנים כתנועתו היומית בדרך אחד ופנים אחר בדרך
אחר ויפור מקום זריחתו על״ ארץ וכמו שהתבאר למי ל
שעיין מעט בחכמת התכונה · ואפשר שיהיה הרצון ל
במור הדרך הקיטוני אשר יהיו אותו הלהבות בקצה
ויהיה קרים רוח קדים והוא יותר נכון כי לפי הבאור הראשון
יהיה בעון כפל דברים לפי שכבר זכר זה הענין בעינו
במה שאמר המוליך רוח בקר · מי פלג לשטף תעלה
מי חלק לשטף המים מקום ימשך בו ויקרא המקום ההוא
תעלה דהיינו חפירה והרצון · מי סדר המטר בזה האופן
שימטיר בזה המקום ולא במקום אחר עד שישלימנו

בזה האופן הנמחים בהמטירו פעם במקום אחד ופעם
במקום אחר וזה שאם היה המטר כולו במקום אחד תמיד
לא ישלט צמח אלא במקום ההוא מצד רבוי הלחות ולא
בזולתו מצד היובש וזה מבואר בנפשו . ימי שם חק ומנהג
לבר ולרשמים . ויהיה אמרו לחזיז קולות . כאלו אמר לחזיז
קולות . או ירצה בזה מי שם דרך לחזיז אשר יבא ממנו
הגשמים שירד למטה מאין הפך התנועה הטבעית שהיא
ומשואה . מדבר ומקומות הרבים . אגלי טל טיפי הטל
התכוונו ירצה שהם קפאו . ויסתר ענין המליצה והיו
ה. מים בכח ולא בפועל . מערות הם מים העננים
שימצאו בסבת כימה ר"ל בהמצא השמש ש"ס כי אז יקר
חום הזמן האילנות יתנו פריים . והנה כימה היא צורה
אחת במזל טלה . ומושכות כס"ל מה שיעצרו ומושכין
כס"ל שהיא מהצורות הדרומיות . ובהיות השמש במזל
שהוא כן ימנעו האילנות מענינה כחם לרב החום . מזרות
היא צורה אחת מהצורות הדרומיות ואחשב שלא היתה
נראית בארץ אשר היה בה איוב כי אם זמן מועט . ועי"ש
היא צורה מהצורות הצפוניות ואינה נסתרת כלל באקלים
אשר אנחנו בו . תנחם . הנהם משטרו . מענין שוטר
ומושל . והרצון אם תשים ממשלת השמים בארץ בטוחות
היא מענין טח מראות עיניהם . והרצון בלבבות הטוחות
והסתומות . שכוי . הוא מענין ההבנה וההשקפה . ובן
ישכה ואיסתכי והוא השכל ההיולאני . מי יספר . מי
מבין מנין ומספר כמו אספר כל עצמותי . ונבלי שמים
הם הגשמים האורכים העבים מלמעלה למטה . בצקת
עפר למוצק . בהקשות העפר עד היותו חזק . ורגבים
הם גושי עפר . מוטש בלע . והרצון שתלך הארץ ירוננו
עד שלא ישאר בני בינה . חיה כפירים תמלא ונפש

הזריעה המלא להמיניק לכל ערה כי נעשה ריקן בהעדר
טרפה · ישורו · יטפלו · ישנו · יעשרו · עלי סלע מקטנין
בלע · והיא עולה לראש הסלע מעלה שעורה לילך דרש
יה׳ מזמין לה עשר שמקבל רוחם המלחמת בנפשו ויקל אל
מותם שלא יפלו כן אמ׳ רז״ל ואם תעשין אמת הנה פי׳ ה
הפסוק כן · ואם לאו הנה יהיה הרצון בזה לפי מה שאחשב
שזה הבעל חיים אינו עולך כי אם בקושי גדול · ולזה יהיה
נולך בתכלית הסכנה לולי השגחת השם ית׳ להמציא
הולדים באופן מהחנזק שלא ימותו בעת הלידה · תולד
איילות הלא כלשון חיל וחבלי יולדה · ואמ׳ רז״ל כי האילה
רחמה צר ולזה הולד אם לא תכישה הנחש ברחמה והש״י
סבב שימצא אליה נחש בעת הלידה להכישה ברחמה והולד
ואם לא ימצא הנחש כן יהיה הרצון בזה לפי מה שאחשב
שזה הבעל חיים אינו נולד כי אם בקושי גדול כמו הנחש
בשעת סלותן ולזאת הסבה יהיה הולד בתכלית הסכנה
ועם כל זה ינצל להשגחת השם ית׳ במציאות · תפלחנה
תשברנה · תכרענה · חבליהם · צריהם · יחלמו · יטעמו בריאות
והוא מענין החלימו והחייני · בבר בחוץ · פרא חיה מדבר
מדבר והיא מוכלה נעשב בבהמה · ערוד · חמור הבר
ערבה · מדבר · מלחה · ארץ מליחה והיא מדבר גם כן
תשואות · ענין המיה · והלר · מן ויתורו את הארץ והוא
עדר במשקל ינול · ריס · ראה · מבסין הוא האבוס שאוכל
בו הבהמה · התקשר ריס בתלם עבותו · הריתו בן האם
העבות הקשור ריס בהם · ישדד · משדד שדה והוא ה
החרישה כמו יפתח וישדד אדמתו · כנף רננים · שם עוף
אין מכשר שיהיה שם העוף רננים ויהיה מטבע העוף
ההוא נעלסה שמחה ונעלצה · אברה · כנף שלה · חסידה
שם עוף · ונוצה רל נוצת העוף ההוא הנוצת חרישה ונוצ

ונפרשכבי ההולך לזורה ויזר את הגוזה הקשיח בנה הסיר
הרחמנות נתונה לבה לבניה ושכחה אותה השם שנתן
חכמה והעלים ממנה · תמריא מענין הגבהה · רעמה · ת
תנוק ועניו הקול והצהלה היוצאה ממנו · התרעישנו כ
כארבה · הבוא לו הרעש והנענוע משר הוא רועש כ
פרסותו · הוד בחרו נחירו אימה · עיקר שיטתו הירגה מתחרין
הוא אימה לשומעו · יחפרו בעמק · יחפרו רגליו כעמק
במנהג הסוסים · ישק כלי מלחמה · הרנה מגלת הנצח
מגורה ותשבר הרנה במתנה · אשפה הוא כלי שישימו
בו החיצים · חנית וכידון הם כלי זיין · ברעש ורוגז · יגמא
ארץ ברעש והתנועה חזקה ובחמה ירוץ עד שיראה
כאילו הוא יגמא ארץ ובולעה לחוזק המרוצה · הריח משם
מלחמה · יאמר · ישמח ולפי שהעופות [illegible] · יאבר
כנף · עוף · מצודה · סלע חזק וגבוה [illegible] יבקש
ויחפש האוכל שיהיה ניזון ממנו מגורה ויחפש [illegible] מארץ
ועולו יבלעו חללים · הרוגים

זה ביאור מלות המענה

ויען יהוה את איוב מנהסערה ויאמר: מי
זה מחשיך עצה במלים בלי דעת:
אזר נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני: איפה
היית ביסדי ארץ הגד אם ידעת בינה: מי שם
ממדיה כי תדע או מי נטה עליה קו: על מה
אדניה הטבעו או מי ירה אבן פנתה: ברן יחד
כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים: ויסך בדלתים

ים בגיחו מרחם יצא: בשומי ענן לבושו וערפל
חתלתו: ואשבר עליו חקי ואשים בריח ודלתים:
ואמר עד פה תבא ולא תסיף ופה ישית בגאון
גליך: המימיך צוית בקר ידעת שחר מקומו:
לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה:
תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש:
וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר:
הבאת עד נבכי ים ובחקר תהום התהלכת:
הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה:
התבננת עד רחבי ארץ הגד אם ידעת כלה:
איזה הדרך ישכן אור וחשך איזה מקומו: כי
תקחנו אל גבולו וכי תבין נתיבות ביתו: ידעת כי
אז תולד ומספר ימיך רבים: הבאת אל אצרות
שלג ואצרות ברד תראה: אשר חשכתי לעת
צר ליום קרב ומלחמה: איזה הדרך יחלק אור
יפץ קדים עלי ארץ: מי פלג לשטף תעלה ודרך
לחזיז קולות: להמטיר על ארץ לא איש מדבר
לא אדם בו: להשביע שאה ומשאה ולהצמיח
מוצא דשא: היש למטר אב או מי הוליד אגלי

מבטן מי יצא הקרח וכפר שמים מי ילדו:
כאבן מים יתחבאו ופני תהום יתלכדו: התקשר
מעדנות כימה או משכות כסיל תפתח: התוציא
מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם: הידעת חקות
שמים אם תשים משטרו בארץ: התרים לעב
קולך ושפעת מים תכסך: התשלח ברקים וילכו
ויאמרו לך הננו: מי שת בטחות חכמה או מי
נתן לשכוי בינה: מי יספר שחקים בחכמה ונבלי
שמים מי ישכיב: בצקת עפר למוצק ורגבים
ידבקו: התצוד ללביא טרף וחית כפירים תמלא:
כי ישחו במעונות ישבו בסכה למו ארב: מי יכין
לערב צידו כי ילדו אל אל ישועו יתעו לבלי
אכל: הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות
תשמר: תספר ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנה:
תכרענה ילדיהן תפלחנה חבליהן תשלחנה:
יחלמו בניהם ירבו בבר יצאו ולא שבו למו: מי
שלח פרא חפשי ומוסרות ערוד מי פתח: אשר
שמתי ערבה ביתו ומשכנותיו מלחה: ישחק להמון
קריה תשאות נוגש לא ישמע: יתור הרים מרעהו:

ואחר כל ירק ידרש: היאבה רים עבדך אם ילין
על אבוסך: התקשר רים בתלם עבתו אם ישדד
עמקים אחריך: התבטח בו כי רב כחו ותעזב
אליו יגיעך: התאמין בו כי ישיב זרעך וגרנך
יאסף: כנף רננים נעלסה אם אברה חסידה
ונצה: כי תעזב לארץ בציה ועל עפר תחמם
ותשכח כי רגל תזוריה וחית השדה תדושה:
הקשיח בניה ללא לה יגיעה בלי פחד: כי ה
השה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה: כעת
במרום תמריא תשחק לסוס ולרכבו: התתן
לסוס גבורה התלביש צוארו רעמה התרעישנו
כארבה הוד נחרו אימה: יחפרו בעמק וישיש
בכח יצא לקראת נשק: ישחק לפחד ולא
יחת ולא ישוב מפני חרב: ועליו תרנה אשפה
להב חנית וכידון: ברעש ורגז יגמא ארץ ולא
יאמין כי קול שופר: בדי שופר יאמר האח ומ
ומרחוק יריח מלחמה רעם שרים ותרועה:
המבנתך יאבר נץ יפרש כנפיו לתימן: אם על פיך
יגביה נשר וכי ירים קנו: סלע ישכן ויתלנן על

שן סלע ומצודה [illegible] חשר אבוי [illegible]
עלי קשוי ואפרשו [illegible] עליים [illegible]
שם הוא

ביאור דברי המשנה ענה השם [illegible]
החשך והספירה ואולם [illegible]
[illegible] הספירה לפי [illegible] שהמי [illegible]
[illegible] מסך מבריי [illegible] החומר [illegible]
[illegible] הלפי הלוה [illegible]
[illegible] החשך והספירה [illegible]
[illegible] זה אשר [illegible] הס [illegible]
[illegible] אתה [illegible]
[illegible] ההולכת [illegible]
[illegible] אל [illegible] ראה [illegible]
[illegible] והאור [illegible]
[illegible]
[illegible] החכמים [illegible] הגוף [illegible]
[illegible] אם [illegible] כי [illegible] ההוראה [illegible]
[illegible] החכמה [illegible]
שהיה [illegible] היה [illegible] עסר [illegible]
כי העולם יאמר [illegible]
כמו שהתבאר [illegible]
המנם [illegible] כדרך
[illegible] התחלת [illegible]
בסבת [illegible] לפי [illegible] אל העיר [illegible]
המתפעל [illegible]
[illegible] וזה [illegible] זה [illegible]

[illegible] המגו [illegible]
[illegible] ומאמינו [illegible]
[illegible] לגוונו [illegible]
[illegible] ולו
[illegible]
[illegible] פרי
[illegible] על דרך [illegible]
[illegible] ספר [illegible] כי [illegible]
[illegible] על [illegible]
שהיא [illegible] והיא [illegible]
[illegible]
מה [illegible] הם משפטים [illegible]
לפני [illegible] בדרך [illegible] כי [illegible]
כי [illegible] לפני [illegible] על
החכמים זה [illegible]
אין היה זה הטבע [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בארץ [illegible]
[illegible]
[illegible] בספרי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] גדול בספרי [illegible]
כי [illegible]
[illegible]
[illegible] לפני [illegible]
[illegible] ולא [illegible]

יוסף גבה ה[illegible]
והרעה לשחר הד[illegible]
יתי שהשימש לא יו[illegible]
עליו ורחתן מצד הבט[illegible] את בטנה
והתחדשה בזה הקוטות ה[illegible] חוץ
במינו מזה מאלו הרקיע הרי״ש הש[illegible] שעיר הס
ומן מה כי בסבת אלו התקופות יגבר [illegible] ההפכים א
אשר עמידתינו בהם מעבר [illegible] מעט שישיש בזה
הפתח והיושר לאילו הנמצאות ויתחדש בזאת הסבה
והפועל האחר פעולות רבות מתחלפות אשר התחלק יחד
על הארץ אשר שם פעולות גם יתחדשו לזאת הסבה
והפועל האחר ההויה וההפסד כי הבטן ממנו היא סבה
להויה והרחקו סבה להפסד וזה מזה בעצ׳ וחסרון נפלאות
ולזה אמ׳ שכבר יתחלפו מקומות הזריחה לשמש לאחתון ב
בתנועות הארץ על שיהיה פעם בקו השויה לצפון והיותו
בהיותו בראש סרטן ופעם בקו השויה והוא בהיותו
בראש גדי ואילו התחלפים עם שיש להם מבוא גדול
בהויה ושמירת הנמצאות הנה יגיע מהם רע במקרה
מצד התגבורת באלו העתים וכן גם כן עם שהוא מן ה
ההכרח הועלה להענין ושעיר מן הארץ וזה שכבר יתחדשו
בזאת הענייה פעולות מתחלפות מהטבעים כמו החומר
שיקבל החוזקה והיעדרות בתמורות פעם ואחר פעם ולא
ישמרו כמו לבנו שילבשהו האורה פעם ויפשיטהו פעם
ולא יעמוד עליו זמן ארוך ויבואה התמורה אשר בנמצאות
אשר חלות מאלו הכוכבים ממנו וחלילה אשר קרתם מאנה
[illegible] שמים [illegible] והצלחתם וזרוע רמה ואשר לרשעים
תשבר וזה כי [illegible] כאשר הרשע בעת שיהיה לפי ה
המשפט [illegible] הנה יומר שענינו המיד ויהפך

100

ויתבאר לעובר תמיד הדהלון אשר ראה הכוכבים שמשפטם יחד
אשר הדין על אחד [illegible] שערתה בעת שעבר כבדים ובחוק
אותו [illegible] שתדע [illegible] הפלא וגם זה ידוע שם פעמי
הגדו[illegible] מצאים לחכמה להפילות התנועות בני הגוי לך
מעשי ואות [illegible] ואל שתדע ויזה מקום מרכז
הארץ אשר [illegible] התנועה ושאול לתנועת רחוק להתהווה ב
שם דבר ש[illegible] הארץ תור בגלגלים מהסדר עד שאין במציאות
המתיחסות [illegible] שהוא במדרגה מחסרון והסדר ללוה
אנחנו בגלל התורה הארץ נאילו היא התמיד הרמשין כמו
שזכר הפילוסוף בש״ב לאיזה במחזר השמים ונאמר גם כן
בהגדרה כי עבר מרה נאל עפר השמים האם הבנינה הנ
מתרבות השמים שתדע מה שיצרך במקומות אשר יחכם
גדול מה הארץ ולנגד [illegible] ואם ידע כל הארץ מזה מקום
מהארץ ישכון האור סב ואך הארץ נתמשך מזה מקומות בנקבה
היות עבר האור כי נתגבר בבריאה בתחות כי תלך המעלות
נער דקים [illegible] עבר הנ׳ מעלות יזיחו מקומות יהיה בחר
[illegible] על נלה גם יקרה אן חדשים עד שלמה ומגין בסוף
כל מקום יהיה בן עשרה חדשים יום ומחצה חדשים לערך
הארץ [illegible] זה הפעמים מהשמש מין הגלגל כי הנבראים אל
בגלגל [illegible] הבין נתיבות אל ביותר שתדע מה שתתמיד
מתנועתם במקום מקום מהארץ אן דעת זה מאד אורך
הזמן יותר יזה לגדולה לך זה אין לחוש ונוכל ספר זה גם
שגלגל [illegible] הדברים הנעלמים להיות זה נעלם מאיוב כי
בנמצא יבואו כמו אילו הנביאים לפי המקום שיראו באו
במחברת וספור הכוכבים והיה עד דבר נגלה לאברהם
ואם כבר ידעוהו הבאים אחרים עד שיהיו מספר על הכוכבים
הקדמים נקראים בשיטה ויותר זה מה שסבר יהיו לנביאי
דבר כוזב בעת הנבואה כמה שאין להתבאר שהוא נביא

יעמד הרקיע אשר לו בעשיפה הם המד [illegible]
שיקרא לו הנבואה באילו הגלגלים מהחרם [illegible]
עלאים בהשגתו מעט שהיה ידומין שיקהלו [illegible]
קוראת בהשגותיהם כמינו שזכר הרב המורה [illegible]
ואיכרות שלג שהרב מגלה מקום יבוא השלג ואינו סבה
ההווה . הנה תראה מה שיצא ממנו [illegible] חשמל
ואותו להמשל לעת שאמר [illegible] לעשות רב לעשים ליוק חרב
מלחמה . נספר אלו השכם להיות כל אחד מהם [illegible]
האחד כמיצא עם הקור והאחר כמוצא עם החום . ואמ
שיזכר כבר המשיג אותו ואם אינו מכוון כי אם על
התכונה השנית ואחר הספרת שיקובל בו תועלת להמציא
אחוזים כדי שיזונו בהם הרשעים . ספר על מינה הדרך
יחלק האיד הקיטורי אשר יהיה ממנו קלה בעת עד שפעם
יהיה ממנו כוכב מדלג ופעם עבב בעל זנב וזנות [illegible]
מהמינים אשר יתחדשו מהלהבות ההוות ממנו ופעם יהיה
ממנו רוח ויפיץ קדים על הארץ . ואי יהיה הרצון בזה איזה
הדרך יחלק האיד הקיטורי האחד בעינו עד שימצא קנתו
חם וקיתתו קר בדרך שיהיה ממנו רוח וזה כי הנה הרוח
ממנו יהיה בזה האופן כמו שהתבאר בספר האותות . מי
חלק לשטף היורד מהגשמים מקום מוגבל יקבלהו כל
שירד במקום אחד ולא ירד במקום אחר לפי התגבר אחד
עד שישלמו בזה האופן הצמחים . ומי שם מנהג ואחר
לברר ולרגעמים עד שילך העשן בברור ישר כן שיגבר
שבט האש והרוח ופעם יגברו הפכיהם . מי הוא אשר
סדר שפעם ירד המטר על המדברות שלא ישב אדם בה
להועלת לאנשים . ופעם ירד למקומות העשבים והנזרעים
להצמיח מוצא דשא כדי שישלם בזה קצבת הרע לרשע
היש למטר אב הולד אותו והמציאו עד שיהיה לו [illegible]

ושהתחדשות התמונה בעת הכרזן או מי הוליד שיש הטל
השמשיה פי אין להמים יד ביום בשבת סוף הלילה שהוא
דווקא בחצות הלילה בעת הפסק בתקופה. הנה ספר
נא מה הוא הסבה המהירה אותו כי בזה מתבלבלים ספרים
בן מאין זה אבל תהיה הקרח וכפור השמים ואלו סבר
יתחבאו המים באבן עד שיגיע מחוזק הקפאה שיתלכדו
פני התהום עם עמקם ספר נא מה הסבה בזה · התוכל
לעצור מה שיתירהן כימה מהמלכות והפירות כי בהיות
השמש אשר היא במזל טלה אז יתכן המלכות והפירות
כחם או אם תוכל להתיר ולפתח מה שיעצרהן ומושכות
כסיל שהוא מהצורות הדרומיות וזה כי בהיות השמש
במזל שהוא בו אז יהיה הקור ויעצרו המלכות והצמחים
וימנעו מעשות החום לרוב הקור · התוציא מזרות בעת
צמחן והיא צורה מהצורות הדרומיות ולא היתה נראית
בארץ אשר היה בה איוב כי אם זמן מועט ואם תנחה
עיש על בניה שהיא מהצורות הצפוניות · הידעת חקות
שמים כל מה שיתחייב מהכוכבים בהיותם במקום מקום
מהגלגל ומבטים ורמזים ושאר מה שידמה לזה · התשים
תמיד ממשלת השמים בארץ עד שישלט בהם זה המציאות
השפע וישמור סדור אלו הענינים אשר היה ראוי שיהיה
שיתיחסו אל הקרי לפי מה שיחשב כמו המטר והברקים
ומה שידמה מענינם · התרים לעב קולך ויורד אז מטר
הישמעו לך תמשת הברקים להעלות כאשר תרצה עד
שילכו מעצמם מה שיצטרך לעשותו ויאמרו לך הננו וזה
כי השם ית' שם בזה סדור והגבלה הולך גם כן כפי מה שיצטרך
הנהגת הגרמים השמימיים וכוונתם ותנועותיהם ומבטיהם
מי שת בלבבות הסתומות חכמה או מי נתן לשכל התורה
בינה להשכיל הדברים אשר בשמים ובארץ אמ' וכו'

כי הנה הבטחנו מבאר על חכמה זאת [illegible]
לו שיקדים כמה לפי שכל למורה ולמורה [illegible]
לדרישה קודמות למה שיתבאר בראשון מספר [illegible]
ואין [illegible] הנה מן הפלא איך יתכן שיהיה לו
ידיעה ומולם השם [illegible] עם כל כלם לקבוע אלו החכמה הי
הדמיון והכח המחשב והזוכר כמו שהתבאר בספר הנפש
ויהיה העניין בידיעה אשר יתחדש באמיתיות אלו הכחות
בזה נפלא מאד ויתן הוא נפלא איך ישכל האדם העניינים
אשר אין לו מהחוש התחלה להפש בהם כי מה הקדמות
ראשונות כמו העניין בזה שיתחדש ממנו מעניין הגדר
ותולדותיהם ר"ל השכלים העבריים ואמנם שיהיו אלו שהוא
קדמי חכמה בהקדמות הראשונות וכמה התולדות המיוחדות
בהם אלו שהם [illegible] הראשונים יותר נכון כי החכמה מיוחסת
על מה שיתבאר לנו בהקדמות עצמיות ומיוחסות והבנה
מיוחסת על מה שיתבאר לנו בהקדמות רחוקות וזהו אמרו
יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וזה שהארץ נמצא
בה שטח בעניין עצמה ויעשך מהכחות אשר בה מה שימשך
היותה עגולה שאלו תהיה המשך מהתנועה התמיד והסבובית
היותה [illegible] המיוחדת הנמשכת למיכות אישות ממנה ואולם
השמים לא נמצא מה שבהם מיוחד המרכז והמוכב
ומשערי התנועה ושיעורי התנועה וזולת זה מה שיתבאר
מיותם בעניין עצמיותם כמו שבארנו בספר מלחמות יי
ולזה יעשך מהכחות אשר בהם מה שימשך היות עגול כאלו
המה המשך מהם החוש ויהיה שיעור המיוחדות כי אין בהם
מה שיתחייב לאילו המיוחדות כמו שיתבאר במקומות ושאר
ייחס זה הסיבה אשר בשמים באלו העניינים אל התבונה
כי התבונה היא הוצאת דבר מתוך דבר נסתר וגלוי וחכמה
היא הוצאת דבר מהדבר ההוא בעצמו בגלוי מה [illegible]

[illegible] הוא מגעת [illegible]
במציאות [illegible] בלתי נמצא [illegible]
[illegible] מספרם [illegible] האופן אשר הוא [illegible]
והשלמות השלם וזה המציאות [illegible] עד [illegible]
מה שנמצאות הנמצאות לכוכב מהכוכבים [illegible]
שישלם זה המציאות השפל [illegible] נמצא [illegible]
הנמצאים הנעלים מן השמים אל החלק [illegible]
שיתחזק חלק השפל בזה האופן מהחוזק אשר הם [illegible]
הנבדלות [illegible] [illegible] הארץ [illegible]
ואולם מה זה לפי שלשתיים [illegible] מתחלפים כמו שביארנו
במה שאין ספק בספר מלחמות ה׳ [illegible] שלא נמצא [illegible]
חלקי הארץ במרכז אחד [illegible] המרכזים [illegible]
הארץ [illegible] טרף והשלים מזון [illegible] כי ימצא [illegible]
במה שנבראו [illegible] וישוב בסוכה [illegible] לעורף [illegible]
להם [illegible] אין שלם להם מזונם בזה האופן אמר [illegible]
מיניהם אל הקרי אם לא מצד החכמה וההשגחה אשר [illegible]
המציאות באופן ישלם להם מזונם [illegible]
שישמר מינם ולא ימות ברעב [illegible]
מזונם ויזעקו אל [illegible] כי אין להם [illegible]
ולזה שישימהו להם כי אין הענין מכין להם מזונם אבל הוא
מוצא מזונם בבהמותם [illegible] שטבעו זה [illegible]
לו ואת האהבה הדמיונית [illegible] נגרם לבנה
בתחלת הענין ויחשב [illegible] זה [illegible] בני כמו [illegible]
הקדמונים ולזה הוא מבואר שהמציא להם מזונם הוא [illegible]
ההשגחה והחכמה [illegible]
[illegible] החיל והחבלים למלאות [illegible] והרצון בזה לפי [illegible]
שאין לנער [illegible] יהיה הולד בתכלית הכבוד [illegible] כל [illegible]
הולדים [illegible] הרצון השגחתו במציאות [illegible] כל

[illegible] המספר [illegible] שישלחו [illegible]
[illegible] כדי שיגדלו [illegible]
[illegible] הבריאה בבוא להם [illegible]
שלא יחתוך [illegible] כדי שילדו ויגדלו [illegible]
[illegible] לריק וזה כי הם מכלכלות חבליהם ועדיהם
לא יעשו ענינים בבואם כדי שילדו מעונם שאר הבעלי
חיים וגם זה ימצא מיתרון ההשגחתי שיבריאו בניהם
עד שלא יצטרכו לאמם ויגדלו בחוץ במה שימצאו מזונם
מן המזון ולא יצטרכו שהאמותיהן להם אחם אבל יצאו
ולא שבו לאמו כי שלח פרא חפשי שלא יהיה בידי ויהיה
הבהמה ממשלת האדם ומוסרות ערוד מי פתח והתיר שלא
ימשול האדם בו ואשר שמתי משכנו במדבר ובארץ מלחה
הנה לחוקו ישחק וילעג להמון קריה ולא יירא מהם ולכך
ישחק תשואות נוגש רל שאין מי שינגשו אותו וימשול
בו לחוזקו והוא פלא איך שם משכנו במדבר לפי שאינו
טורף אבל הוא אוכל עשב וצמח האדמה עד שיחפש
הרים שירעה בהם במדבר ויתור כל עשב ידרוש ולזה
הוא אומר שכמו זה בבעל חיים לא ישלם לו מזונו כי אם
מחוזק השגחתו לפי שהוא במקום לא יעבר בו ולא יזרע
וארץ האדם מה שימצא לו מזונו והנה ישלם לו בזה האופן
קוצו עד שהוא בזאת המדרגה מהחוזק ולזאת הסבה
לפי מה שאחשוב זכר חוזק הראם והיות משכנו במדבר
לפי שאינו טורף אבל הוא אוכל עשב ולזה אמ' היאבה
הראם לעבוד אותך וילין על אבוסך כדי שתחשוב שלא ילין
לא כלו כמו הענין בבעלי חיים הביתיים האבס העבודה
אשר תמיד בגלל הראם הוכל לקשור אותו בתלם כדי שיחרוש
וישדד האדמה התבטח בו כי רב כחו והעזוב אליו כל
עבודת השדה רל שתעשה בו כמעשה השור והחמור

הדבר [illegible] צריך ומוסיף [illegible]
[illegible] גם ולפי שטבע היה [illegible]
[illegible] בדרך שיהיה זה החנוך אשר הוא [illegible]
[illegible] כמו שנז"כ היה נעלם [illegible] שלימה [illegible]
העוף ההוא עליו וישמח בהביטו בה [illegible]
שהוא מאין בלא שישמח ברצונה ביותר כנפיו ונוצה ואם
אברה של חסידה ונוצה אשר הם יפות תשימה נעלסה
ואמ' זה בתמיה היה הסבה אשר מבעבור רבה שמחת זה
העוף ששמה חסידה עד שלא תתן אל לבה לשמור מה
שתולידה כי תעזוב לארץ ביציה ועל עפר תחמם ותשכח
לבניהם ולא נתנה אל לבה לעשות ביצה במקום שמור [illegible]
ושכחה מרוב שמחתה כי רגל תזורה וחית השדה
תדושה הקשיח הש' יתעלה אותה בניה להניחם במקום
שיפחדו ולא יהיו לה והשי"ת יגיעה לריק ולא תפחד ולא תתן
אל לבה שבניה נמנים להפסד בזה האופן כי השם יתע'
שכח אותה החכמה וההתבונה אשר בזה הענין לשמור
בעלי חיים ולא נתן לה חלק בבינה היא בעת במרום
תגביה לעוף [illegible] לסוס ולרוכבו ר"ל שלא תירא משום דבר
וגם כל זה ימצאו הבנים ההם נשמרים עד שישמור
בזה מי יאמר היו ההוא מחוזק השגחת השם ית' באלו
הדברים התתן לסוס גבורה התלביש צוארו רעמה
[illegible] היתרעישנו [illegible] הראה מסבב שירעש זה הרעש
אשר הוא רועש כארבה והשי"ת עשה שיעשו אימה
לשומעו יחפרו רגליו בעמק מהכרוע בהם במקום כדרך
הסוסים ישיש בכח אשר לו ולא יירא לקראת כלי
המלחמה ישחק לפחד [illegible] לעשות המפחדים במלחמה
ולא יחת ולא ישוב מפני חרב בעבורו תרנה אשפה אל
אשר שם החניכה וזה בחנית וכידון כי הוא יהיה סבה שיעשו

בעוצמתו לגבורת העצר בחרו מן החרב. ברעש ורגז -
ירוץ מפני עוז שיהיה טרודו מגמא ארץ ובמלעגה ולא יאמין
כי קול שופר רל' שלא יירא מקול השופר אשר יריע בו מן
מלחמה. בדי שופר ישמח ומרחוק יריח המלחמה לגבורת
גם ירגיש השרים ותרועתם במלחמה. ירגיש מרחוק ויש
בו. ולזה זכר ענין הסוס לבאר שזאת התבונה לשם השם
ית' בו לעבודת האדם בענין המלחמה עד שהוא לא יתרחק
מן החרב עם היות בטבע כל בעל חיים להרחק מן המזיק
וזה כלו הוא מחויב השגחת השם ית' בזה. המבינתך
יעוף הנץ מהפינה הצפונית בימי הקור ויפרוש כנפיו לנגד
דרום מה שבטבע הנץ לשוב להתרחק מהגבורת הקור האם ידע
זה העוף בהתחלפות האקלימים ושמה יתקרב יותר אל חשוה
היום הלא יתרחק עד שיגיע שם הלא זה כלו מיתרון
השגחת השם ית' ששם בהם וזאת התבונה כמו טבע להיותם
שומרים בה. האם על פיך יגביה הנשר לעוף על שמר
השמשות ירים קנו עד שלא ישיג סלע כמו כנורה ישכון ויש
יתלונן נוהגם הנה זה כן כי משם יוכל לראות מרחוק
ויוצא לו בזה המקום מזונו עד שאפרוחיו יעלעו דם הטרף
אשר יביא אליהם ובאשר יהיו חללים שם הוא לקחת מהם
החללים לאכול המת וזה הנשר בעל שכל עד שירע שכל מה
שיגביה לעוף יוכל לראות יותר הדברים הרחוקים הלא השם
ית' מיתרון השגחתו שם טבעו באופן שיגביה על האויר
העליון ויתמשך לו מזה זה התועלת.

זה ביאור דברי המענה

והכלל העולה מהדברים הוא שהשם ית' הוכיח איוב
על מה שהיה שופטו במעשיו שיש בהם חסרון
ויאמר רל' במה שהיה מהרשע למה הגיע השם ית' אישי האדם

104

אשר מהגרמים השמימיים ...
את שימשך עד כי ימצא משה ושוב לא יגרע ... ואם
... אשר לשם ית' שיסדר זה באופן יותר ...
האנשים הקשי יק כי היה יותר נבחר ...
ית' כי דין ראוי לו לשפוט זה המשפט לפי שהוא בלתי ...
פעולת השם וישפוט בדבר ראוי שיהיה מיתן ידיעה מה
שהוא שופט עליו ועוד כי מה שספר השם ית' מהבטיחו את
אשר נעלמו להטיב הוא מה שיתבאר ממנו שעם ה' ית' ה
הבלית הגבורה המסכמה לעשות מה שיאשר מן הטובה לו
הריצאות השכל ושהוא משגית גם כפי מה שיספור ...
זכר גם כן השם ית' שמה שבוא שימשך ממנו רע מה יש גם
הנעלם להגיע ענוש הרשעים והוא ... ויעברו רשעים
ממנה והנה זה המאמר מורה כי הנבראים לא יגיעם אילו
הרעות ואולם אמ' רשעים כי הרשעים הם המזיקים גם כן
שבאור ליהוא ובזה הנעלם לאמר המינים שיקבלו ...
נימשך מהשם ית' והגיע להם הענין והנה כאשר ... מבוקב
הנמשכים בה דומה אם שהוא בלתי נאות לשמם ...
יזיק גם כן השם ית' באופן מה כחות ורוחים הרעים מכל
הנזרם כדי שלא יזיק בהם המינים וזה משגם היה ...
הנמשך מהגרמים השמימיים ...
מהגרמים השמימיים אשר הוא לגמן ...
כמו שקדם ונראות השם ית' שלא היה ...
דבר ואמ' האם הוא לנוחת ...
הנוסר גם עם השם ית' ואם ראוי מי שיתוכח עם השם
ית' שיענהו השם על התוכחת והטענה היא וגם כל זה
גבר עשיתי לפנים משורת הדין להשיב על דבריך או ירא
בזה ירא מי שהוא מוכיח אותו יענה על התוכחת ... דברי
כמגר השם ית' או יורה שמי שמתוכח עם האדם ראוי שיענה

על הכונה כשידבר עמו נלוה ראוי לך להשיב על דבר
אין להודות בהם

ויען יהוה את איוב ויאמר: הרב עם שדי
יסור מוכיח אלוה יעננה:

ויען איוב את יהוה ויאמר: הן קלותי מה
אשיבך ידי שמתי למו פי: אחת
דברתי ולא אענה ושתים ולא אוסיף:

ויען איוב את י״י ויאמר   הן אני קלה מאד ביחס אליך
ומה אשיבך על דבריך אלה הנה שמתי ידי למו פי הנה
פעם אחת דברתי עמך ואיני עונה על דבריך ושנית
אדבר ואודה אם יש תשובה להשיב על דבריך ולא א
ואוסיף ויהיה פי ושתים ושנית. וכמה ושלש עשרה שנה
לודל שהדיבן כג לפי דעת קצת המפרשים שכבר אמרו
נשנה שהיתה אחר השתים עשרה שנכבשו את כדר
לעומר אז יהיה הרבון בזה והוא יותר נבון הנה הייתי
שופן שהרשע והעול נמצא בטובה והרעות המגיעות
לאנשים מצד סדרים הטר האחד מפני הרע שימצאו
מגיע לצדיקים והטר השני מפני הטוב שימצא לה
לרשעים עד שכבר יצלו מהרע בעת בואו לשכיניהם
כמו שזכר במאמרו מדוע רשעים יחיו כי לנוכ אייר יחטף
רע. והנה הטר האחד שדמיתי והוא מה שחשבתי מהרע
ימצא נופל לצדיקים הנני מניח ועוזב אותו ולא אענה
לך דבר עליו לפי שכבר התבאר לי היתר הספק בו מהד
שזכר אליהוא בביאור רחב וזכרנו השכל יתעל בן ימור בזה

המיתה והיתה סומך על מה שכבר נאמר שיבוא לא יב
היו הטובה השלמה לא מהם ערין הספק בת גבולי
לא כדברי ליהוא ולא כדברי השם ית' ואין מוסף לעשן
על דברים וזהו הטובה היא וזהו החכמה המיתשת
לרשעים זמן ארוך אשר הוא עוד אף היו הטובות וכ
והרעה מגיעה לרשעים מהשם ית' לאות יתר אם
יהיו נעזבים אל המקרה אשר לא יגיעים השלמיים אשר
סדרו בזה האופן ולא היה על ימנע שרדו באופן יותר מ
מתוקן להגיע לאיש כמעשיו וכפרי מעלליו

ויען י"י את איוב מן הסערה ויאמר

ביאור מלות המענה

הרתמים העשויה קולחוק ואריש כמהן ש"ה ט"ג אין י
יגובה לבוש לעצמך גאוה יגבה כמו שאמר נעשה לאות
הגומה במיתלו הפץ פזר והדך רשעים החרב שבר
וכהת הרשעים במקומם חבוש טמון חבשם במאסר
ונמחבא או ירצה בזה שימיתם ויחבאם בעפר והוא מ
מחבא הקבר במיתה הוא מעל חיים שומן בן ואונו וכחו
בשרירי רגא הטבור יחפוץ זנבו יניע זנבו בחמורי
ותקיפות והנה הגידי החורה' ואין כי הם מתוצא אחת
גידי פחדיו ישורגו גידי ביציו יתעטפו וישתרגו מפוך
נחושה הם החכמות חזקות מנחשת והוא הברזל הקשה
מטיל כלומר גרמיו כמטיל ברזל עצמיו כחתיכות ברזל
והמכין כפול במלות שונות העשוי העשוק אתו בול
כמו יבול ישחקו שם כל שעי ויראו ממנו לפי שאינו
טורף צאלים אילנות ויש אומרים צאלים להיותם בענין
ובצה טיט וריקן יסכהו יכסוהו צללו יהיו לו לסוכה

הראשונה ויוצא [illegible] נהגל האדם יקיפ אותו ג
כבר עבר [illegible] על הירדן [illegible] יבוא לו מימין ולא [illegible]
יתמגו ולא יתעכבו [illegible] כמו שהיה עושה בראשונה
[illegible] ירדן אל פיהו [illegible] יצא מי הירדן ויכנס אל פיהו והוא
[illegible] בעיניו יקחנו במוקשים ינקב אף ירמה
[illegible] שיקח להנהר ויניחהו אותו עד שיפול אפו בטיעת
ויגיע לחתיכת הנהר ויעק אפו במוקשים הנמצאים שם
אז ישיב על עיניו [illegible] האדם יראה בעיני האדם שיוכל לקחת
אותו כמו שיקח שאר הדגים לנקוב אפו במוקשים לעבדו
בחכה · הוא הרשת שיצודו בו הדגים · ובחבל תשקיע לשונו
האם בחבל שתשקיע בים תוכל למשוך אותו ולכוף חוטמו
כשיתסבך החוט אשר בראש החבל בלשונו · אגמון הוא
החוט האחר שיצודו בו הדגים · תקב · תנקוב · יכרו · יסעדו
מגזרת כרה גדולה · חברים · הם הסוחרים המתחברים
יחד · יחצוהו · יחלקוהו · כנענים · סוחרים · התמלא בשכות
בסכות · הוא החרב שכורתין בו עורות הדגים הגדולים
ובצלצל · הוא החרב שכורתין בו ראשי הדגים הגדולים ·
אל מראיו יוטל כשיראה האדם בעיניו זה הדג יוטל נה
ויושלך בארץ לרוב הפחד · לא אכזר כי יעורנו · לא
ימצא אכזר וחזק שיוכל לעורר אותו ולהניעו ממקומו
ואשלם ואשלים לעשות מה שאמר [illegible] עשיתי הקודם
ל' · בדיו כחותיו וגבורותיו · אז יהיה הרשון כנה איברין
כי האיברים בבעלי חיים הם כמו הבדים באילן · ורסן
ערכו · כמו נתן ערכו · והרסן בו · ויופי סדרו אשר
באיברין ויופיו · רסנו · הוא הרסן שמשימין בפה
הבהמה להנהיג אותה באשר ירצה · גאוה אפיקי מגינים
המשיל הקשקשים למגינים לגדלם [illegible] אפיקי להורות
על חוזקם [illegible] גאוה להורות על גבהם ועביים · סגור

106

חותם יגר אמ׳ שהיק[illegible] דיקים וסגולתו [illegible]

בשר זה הדג חותם יגר [illegible] בשר [illegible]

הוא מעין נטוש בנפעפי [illegible] הזאת המים מהמעט

שיזרת ממנו השמש שהוא מאיר טוב וזה [illegible]

כמו שנה וחומש שנה לפידים לפי דמט כ[illegible]

שינוי אש יהלוט יצאו נילדו ממנו מגזרה והמעט

זכר כדור עבות ספיר רותח ואנקליון הוא רוק גדול

נפטן עשותו תלהט הכבר והעריב מגזרה להט ואות

הזין מעין שממה רואה ממו רואה מפלו בשרו הם

חלקי הבשר הנופלים ונפרדים קצתם מקצתם כשאר הדג

ואמ׳ עליהם שהם דבקים בו יצוק מגזרה נקרית מוצק

ועניינו חזק כפלח תחתית הוא האבן השפל משני אבני

התחייה הרחים אין יהיה פלח התחתית החלק מהאבן שהוא

מנוטל המרכז כי הנא רואי שיהיה היותר חזק מכאבנים

משאתו מרוממותו והקפו יגורו אלים יראו חזקים

משברים יתחטאו ממשברי לב שינועו בסבת הפחד

יתבקו דרך עקביהם לעשות צרכיהם ומימי רגליהם משיגהו

המשין. מותו כלי תקום בל הגמור והתריים כי לתזרתו

תשבר החרב כשיתשבו להכות אותו בו חנית מסע לא

קשריה יהם כלי זיין ואמ׳ שמים יכהו בוניה שיקיה מהם

לא יתקיים התרב ולא יזיק בן נחושה הוא הברזל החזק

מיציר בלעג בן קשת הוא החץ קלע הוא כלי כמו חגורה

שמשליכין בו האבנים פירוש בלעג מהת קל׳ בן שהוא

כלי בעל יתרות מיוחדת מידין בו הקשים יעל שהכלי אחד

מיכד אחד ורבים מיתר אחר אמ׳ נחשבו והנכון שהרחת הוא

הכלי הברזל שמשליכין בו האבנים הגדולות להפיל החומות

והבניינים החזקים ויהיה הענין כזה שבקש נחשבו לו

מבני הותח ירעש כידון הוא קול הגלגל הרומח כמו מכי

ומשל לקצי קולמסי חרש כלבי קיתר׳ין רומן לחידי
חרותיו לבעלים והנה ישכב עליהם כלומר ירקוש בהם ויפר
ישוג עליכם שלו חרוץ הוא דבר חד כורת מצולה מן
ירתיח בתהומות כמרקחה כסיר שיעשו בו המרקחה
יאיר נתיב יחשוב תהום לשיבה הנה הרואה יחשוב
תהום לשיש שיבה מחוזק הלובן למיעוט המים המאירים
שם כי ריבוי המים ישימו אותם קודרים משלו מענין
משל דמיון אין יהיה מענין ממשלה העשוי אשר נעשו
לבלי חת לבלי חתת ומורא ר״ל שלא יירא משום דבר
שיתן מכה וחנוק
זה ביאור מלות המשנה

ויען יהוה את איוב מן הסערה ויאמר׃
אזר נא כגבר חלציך אשאלך והודיעני׃
האף תפר משפטי תרשיעני למען תצדק׃
ואם זרוע כאל לך ובקול כמהו תרעם׃ עדה
נא גאון וגבה והוד והדר תלבש׃ הפץ עברות
אפך וראה כל גאה והשפילהו׃ ראה כל גאה
הכניעהו והדך רשעים תחתם׃ טמנם בעפר
יחד פניהם חבש בטמון׃ וגם אני אודך כי ת
תושיע לך ימינך׃ הנה נא בהמות אשר עשיתי
עמך חציר כבקר יאכל׃ הנה נא כחו במתניו
ואנו בשרירי בטנו׃ יחפץ זנבו כמו ארז גידי
פחדו ישרגו׃ עצמיו אפיקי נחושה גרמיו כ

כמטיל ברזל: הוא ראשית דרכי אל העשו יגש
חרבו: כי בול הרים ישאו לו וכל חית השדה
ישחקו שם: תחת צאלים ישכב בסתר קנה
ובצה: יסכהו צאלים צללו יסבוהו ערבי נחל: הן
יעשק נהר ולא יחפוז יבטח כי יגיח ירדן אל
פיהו: בעיניו יקחנו במוקשים ינקב אף: תמשך
לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו: התשים
אגמון באפו ובחוח תקוב לחיו: הירבה אליך
תחנונים אם ידבר אליך רכות: היכרת ברית
עמך תקחנו לעבד עולם: התשחק בו כצפור
ותקשרנו לנערותיך: יכרו עליו חברים יחצוהו
בין כנענים: התמלא בשכות עורו ובצלצל דגים
ראשו: שים עליו כפך זכר מלחמה אל תוסף:
הן תחלתו נכזבה הגם אל מראיו יטל: לא אכזר
כי יעורנו ומי הוא לפני יתיצב: מי הקדימני
ואשלם תחת כל השמים לי הוא: לא אחריש
בדיו ודבר גבורות וחין ערכו: מי גלה פני
לבושו בכפל רסנו מי יבוא: דלתי פניו מי פתח
סביבות שניו אימה: גאוה אפיקי מגנים סגור
חותם צר: אחד באחד יגשו ורוח לא יבא

איש באחיהו ידבקו: יתלכדו ולא יתפרדו:
עטישתיו תהל אור ועיניו כעפעפי שחר: מפיו ל
לפידים יהלכו כידודי אש יתמלטו: מנחיריו
יצא עשן כדוד נפוח ואגמון: נפשו גחלים תלהט
ולהב מפיו יצא: בצוארו ילין עז ולפניו תדוץ דאבה:
מפלי בשרו דבקו יצוק עליו בל ימוט: לבו יצוק כ
כמו אבן ויצוק כפלח תחתית: משתו יגורו אלים
משברים יתחטאו: משיגהו חרב בלי תקום ח
חנית מסע ושריה: יחשב לתבן ברזל לעץ רקבון
נחושה: לא יבריחנו בן קשת לקש נהפכו לו אבני
קלע: כקש נחשבו תותח וישחק לרעש כידון:
תחתיו חדודי חרש ירפד חרוץ עלי טיט: ירתיח
כסיר מצולה ים ישים כמרקחה: אחריו יאיר
נתיב יחשב תהום לשיבה: אין על עפר משלו
העשו לבלי חת: את כל גבוה יראה והוא מלך
על כל בני שחץ:

ביאור דברי המענה:

ה תשס מה וייב בגבורה כאשר ראה שהוא מחזיק
ריין ברעתו ואמ׳ מזור לו כגבורי חליצך והתמנן להשיב

108

על דבריו ומשאלך והודיענו . הדרך הס[...]
איהו בתכלית היושר והרשיענו לייחס [...] על [...]
הצדק והמאמר שכבר נעשית על לא חמס בכפו ואם כן
כאלו לך ובקול תוך כמוהו תוכל להרשיע [...]
ענין קתו והמאמר שיש בו לימות ויקרה הלא תמה [...]
השם לבד בך ובשם ית' ולזה לא תוכל להשיג כח השם ית'
אם לך כח דומה לכח השם ית' לבני גאון וגובה כמו הענין ב
בשם ית' שהוא הגובה במעלתו לפי שאין גבוה כמוהו אבל
כל שאר הנמצאות שפלות ממנו ומה שנדל מכחו ולזה
לא יהיה יחס בין כח שאר הנמצאים וכח השם ית' לפי
שכח השם ית' הוא לו מעצמותו וכח שאר הנמצאים
הוא להם מזולתם ולבש הוד והדר שיהיה בפעולותיך
תכלית היופי והדר כמו הענין בפעולות השם ית' ולזה
כי לי הדין הנתן לא קצר מהם כי א' על עניני בזולתי שלכם
שבפניכם הפץ עברות אפך ופזר אותם כדרך שהשופט
כל גאה כמו שאני עושה ואולם אמ' זה כי לא יהפך בפועל
הכלל שיעשה רע ולולי זה הסדור אשר התחייב ממנו
רע מה במקרה לא היה מגיע העונש לאנשי הגאוה
והרשע בעניינים הכפיים אשר בו תגלה נפלא לתת
האנשים ולהצילם מרעת האנשים ול שלא יזיקים נכבד
ייחס זה העונש לאנשי הרשע והגאוה. לבד כי כבר התבאר
במה שקדם שאין הצדיקים ניזוקין ברעות ההם כאשר
ידרכו בצדק כפי היראי רואה כל גאה והכנע אותו כמו
שאני עושה במאמצעות זה הסדור ושבר נכח הרשעים
במקומם . המיטב יתר כמו שאני עושה מיתת המצרים
כבר שנהפך עליהם הארץ ויטבענו יחד בעפר וזה אשר
מיתר המערכה אם מצד ההשגחה להציל הצדיקים מידם
והנה אם תוכל לעשות כמו אלו המעשים גם אני אודה לך

שיוכל לעמוד לסבול מכל המעשים ירדי הגשם ולמנוע
שלא [illegible] ואולי יסדר הק' יצירות בזה האופן
הכל [illegible] לבעל חי עליות נקיונו להיות מתבאר מינו
[illegible] יותר במקרה זה אבל מה הרמה כתך לכחו
[illegible] לשפוט אם היה אפשר שיהיה בטבע שלימות יותר
[illegible] הנה יגיע רענב כחו שכבר עשיתי חיה אחת
שהיא בתמונת חזיר בתכלית הכח והיא אוכלת עשב כבקר
ויקראו לה בת גם במקומות אשר הם חנוסים כשאר בעלי
חיים עד עצמותיו ויאמר לו כח וכחו ימצא בשרירי בטנו
יגיע זנבו בחפזה והוא בתכלית הגובה והגודל כמו ארזי
גידי פחדו ישורגו נסתבכו מרוב גדלם עצמיו הם חזקים
כמו אפיקי נחושה הוא ראשית דרכי אל בבריאותו אלה
לחוזק ותוקף מי שעשאהו לבד יוכל לנצחו לא זולתו לא
כחו וגבורתו הנה ההרים יצמיחו בשבילו יבול יזון ממנו
בזולת עבודה אנושית וכל חית השדה ישחקו שם ולא
יראו ממנו כי איננו טורף התחשוב שיוכל לשכב תחת
האילנות ובסתר קנה ובצה אשר הקנה גדלים הם
יסבוהו אילנות להיות לו לצל המים יקיפוהו ערבי נחל עד
שיהיה נכנס מגן לו הנה זה בלתי אפשר כי לגדלו בהיותו
בנהר יעשקהו שלא יוהר לרוץ כמבראשיתה לרוב חסרוני
ימיו כי יכנס כל הירדן אל פיהו עד גדל הנהר ההוא
ידמה בעיניו שיקח כל הנהר ההוא עד שישפיל את כבו
לתחתית הנהר בשהותו ינקב במוקשים אשר שם והנה
אמ' זה על צד ההפלגה והגוזמא להורות על גדלו
וסתר זאת הבריאה הנפלאה להורות על שלא יקצר השכ'
יח' ויבין הטוב כמו מה שאפשר כבריאה בריאה וזה
כי גם באיברים החלושים בגוב מה בבעלי חיים סדרתי
כח וגבורה בבעלי חיים אשר אפשר בן וסדרתי לו מזונו

ושמירתו מהמזיק המקרה ואם לא ימצא לו מקום שהמקרה
לפי שכבר שמרו בו כח חזק נגד שלוח הפעל מהמזיק
המקרה ולזה הוא מבואר שלא תהיה נבדלת ההשגחה מזה
מההצלחה לרשעים עד שישמרו מהרע בשום ענין
כמו שטען איוב באמרו כי לנו איך יחשך רע. וזה כי ענין
הכוונה האלהית היא להטיב לכל נמצא כפי מה שאפשר
ואם היה אפשר לו שישמור האדם מכל רע לא היה מונע
מזה. והנה הרשע כשישמר מהרע הוא מצד המערכה
לבד. ואולם הצדיק ישמר בענינות וזה הוא ההבדל
בין שמירת הרשע מהרעות ובין שמירת הצדיק מהם
התוכל למשוך לויתן בחכה כמו השגין בשאר הדגים
ואם בחבל תשקיע פיו ליתר תוכל למשוך אותו כי
כשיסתבך הקוץ שבראש החבל בלשונו התוכל לשים
אגמון באפו לבדו ותנקוב לחייו בחוח בדרך שתקחנו
הירבה אליך תחנונים להיותך מושל עליו ואם ידבר אליך
רכות היכרת ברית עמך ותקחנו לעבד עולם התשחק
בו כמו שישחק האדם בצפור ותקשרנו לנערותיך
להשתעשע בו כמו שישתעשעו בקטנת העופות האם
יספרו יחד מגבורי הסוחרים ויחלקוהו ביניהם התמלא
עורו בחרב שכורתים הדייגים עורות הדגים ואם תכות
ראשו בחרב שכורתים ראשי שאר הדגים הנה אם תרצה
לשים עליו כפך לעוררו לא תוסיף לזכור מלחמה כי הוא
בלי ספק ימיתך. הן תקותו נכזבה ממי שירצה לעורר
אותו כי גם אל מראה זה הדג יערוץ הרואה אותו יראה
וחרדה עד שיפול וישלך לארץ ונדי השאר בו נשימה
מרוב החרדה לא ימצא אכזר ונחוץ במעלה השפל שיוכל
לעורר אותו ולהלחם בו ואם הענין כן בזאת הבריאה
אשר במים ששם הבעלי חיים יותר חסרים כמו שא

[illegible] יטב לבנו ויהיה
[illegible] שלא [illegible] מהמינו פנג
[illegible] בכפל רסנו [illegible] שהקדימו לעשות
[illegible] לבוא השואר עד שתוכל לגמור
[illegible] מהשלמות הנה בקצתם ימצא חסרון לפי
[illegible] מגנים והחלקים הנה בגאוה הם מקומם אחד
בהתחבר השמים כי הוא נגזר יתחייב שיהיה השלמות נמשך
בכל מעלותיו כמו שהוא באילן הנבראים אלא שאתה לא
תשער הנה לא אחרי מהזכיר אופן הפליאה מאיברי זה
הבעל חיים וחלקיו ודבר גרונותיו ויפי הסדור אשר בציורו
אמר מי גלה פני זה לבוש כדי להפשיט אותו ממנו מי יבא בכפל
רסנו לפתוח פיו כי הוא אשר יפתח דלתי פניו הלא סביבות
שיניו יגיע אימה נפלאה על האדם הנה קשקשותיו הם
בתכלית העובי והחוזק כמו המגנים יסגרו אחד באחד
חותם צר עד שרוח לא יבא ביניהם להתדבקם אחד באחד
ועטישותיו תהלך והבער אש מיתרון חומו כאילו אש יצא
מקרבו ועיניו הם מאירים כמו עפעפי שחר מפיו יצאו
לפידי אש מיתרון חומו ויתמלטו ממנו כידודי אש הלא מנחיריו
יצא עשן מיתרון הבישול הנעשה בקרבו גודל חום לבו הבישול
כמו שיצא עשן מתוך דוד נפוח ואגמון שריפתו תלהיב גחלים
והבערה יצא מפיו להב ותחנה החום בצוארו אשר הגדיל
יותר כשאר הבעלי חיים לצורך התנועה אותו שם ילין עוז ו
כח חזק ולפניו תתהפך דאבה לשמחה כי אין דאבה לפניו
לפי ימצא דבר שיכאיבהו ויצערהו ׃ חלקי מפלי בשרו הנפרדים
זולת הסדר כשאר הדגים הם דבקים ויצוקים שבמפלת הת
חזק עליו כדרך שלא ימוט ולא יזוז מיצב קצת תלוי
בשרו ויקיפנו ׃ לבו הוא חזק כמו אבן והוא חזק כמו
האבן השפל משני אבני הריחים שהוא היותר חזק ל

מאימתו ויתרוממו ייראו אלים ויחשבו [illegible] מה

ממנו יתחטאו דרך שבותם ושבתו הפחד [illegible] כי

הפחד יעבירנו שיעשה זה ומחשבה הפה מאוזן [illegible]

שישיגהו חרב להמיתו בו לא תקום [illegible]

מהחרב ולזה לא ידקהו לא חנית ולא מסע [illegible]

אך הנה הוא יחשוב לתבן ברזל ויחשוב נחושה לעץ

רקבון מרוב תקפו וקשי הפעלתו מהחרב לא יבריחנו בן

כי לא יוכל להזיק אותו ואבני קלע נחשבו לו קשי אבני ה

תותח נחשבו לו לקש וישחק לרעש התמיח כשום נענעים

אותו להכותו תחתיו סלעים חדים נחתכים והוא ישכב

עליהם עם גדלו ולא יזיקוהו לקושי עורו יוציא התהום

דבר בורת חר ויכול המים אשר הוא בו ועם כל זה לא

ינזק בו כי הדבר ההוא הקשה שכורהו ירתיח בסיר

מצולות הים וירתיח הים כמהות הסיר המרקחה בהתנועע

בים ישאיר מקום פני אחריו עד שיראה תהומות הים והנה

הרואה התהום אחר עבור בו לויתן יחשבהו לאיש שיבה

מרוב הלובן בסבת מיעוט המים הנשארים שם אין על

עפר מי שידמה לו אשר עשוי בבריאתו באופן שלא יחת

משום דבר ויראה ממנו הנזכר בלויתן את כל גבוה יראה

יראה יבטה והוא מושל על כל הבריות הגדולות אשר בים

ואולם אמ' זה להמציא שם בריאות נפלאות בגודל נחזק

ואפשר שיהיה הרצון בזה לאמר הא' שאין על עפר

שלטנות השם ית' והשגחתו כי הוא עובד אל המערכת

אבל הבריאות אשר עשוי באופן שלא יחת משום מורא

והם הגלגלים השמימיים בהם ימשול וישגיח וינהיג

ויראה כל גבוה מהמציאות כמו עולם הגלגלים ועולם

השכלים הנפרדים והוא מלך ומושל על כל בני הגאוה

לא על השלימות כי אין הפעולות נשתנו רואי שלא יוחס

לפועל ליאות וקיצור כמו כונ'ית מתה
וזה ביאור דברי המשנה

והכלל

העולה מהדברים הוא שהשם ית'
יזכות מיוב על מה שהיה מייחס מ
מה שעל לשם ית' באילו התכונות המגיעות
לרשעים והיה מסיר המשפט והיושר ממה שמגיע מהשם
ית' לאישי האדם מהטובה והרעות להפריד עצמן במה
שמגיעהו מהרעות כל שהוא היה אומר שהשם ית' עזב
אישי האדם אל הסדור אשר מהתרמים השמימיים
מגיעם אליהם מהם אם טובה אם רעה לפי הוראתם
הוירה ולא יצילם מהרע שבגורתם הטוב והיושר ולא
ימנעם מהם הטוב הרשע והעולה אמר אולי איך תוכל
לדעת סיליך שיאמר מתי וגבורתי שיתיחס לי ליאות
וקיצור בזה שהתי צמאי מזון העשבים על מה שהם עלו
קיים כחך כבתי עד שהוכל לשפוט על כחי שיש בה
ליאות וקיצור הלא תכח והגבורה נאמר באדם ובשם ית'
בשותף השם לבד כמו שהתבאר במה שקדם מדברינו
בזה המעמד ובהיות הענין כן אפשר שתהיה ידועה
אליך גבורתי עד שתהיה שתשפוט עליה שיש בה
ליאות וקיצור הלא תגיע מגבורתי עד שעם היותי
כונתי תמיד עשיית הטוב הנה ימשך ממה שסדרתי
מזה רע מה במקרה והוא כמו מכוון ממני להגיע
העונש לרשעים עד שימצא השלימות בפעולותי
בכל הפנים שאפשר וזה יורה ממה שיורה על שאין
בפעולותי ליאות וקיצור כמו שאתה אומר ועוד שכבר
אמרת יותר מספר רב מהרשעים כמו שספר אליהוא
ואיך תוכל לעיר כחי וגבורתי והנה תמצא מה בעלי

חייב אשר נעשית מה שיהיה בתכלית הטוב האפשרות בכחו
להמציאו להם מזומן ולהמציא בהם דברים שומרים
אותם כפי מה שאפשר נגד שיקרם לא יזיקם שום נזק
באופן מהאופנים כמו שספר מלידתן וזה ממה שילאה
על יתרון שתי נבוראות נפלא ויותר מהמציאו בנמצאו
נמצאו מה שאיפשר בו מהטוב לפי הטבע החומרי ולו
היה אפשר מאדם שימצאו בו דברים שומרים אותו
מכל היזק מזיק כמו הענין מלידתן לא היה מקיפר
מזה אבל למה שהיה זה בלתי איפשר הוכנה לו שמירה
מיתר המערכת ולזה אם ישמור בטבע מה הרקיע מזה
מהרשע הבא לו ולזה לא תהיה מזה טענה בלי ונזה
שאדם היה אפשר שישמרהו ממנו כל האנשים לא היה
מקיפר מזה והנה שמתי כל המעשים אשר ויינב נשמר
מזה הרע מיתר המערכת להצילם ממנו וזהו השכל
כי בו יהיו נשמרים אם ידבקו בשכל הפועל כפי מה
שאיפשר

ויען איוב את יהוה ויאמר: ידעתי כי כל
תוכל ולא יבצר ממך מזמה: מי זה
מעלים עצה בלי דעת: לכן הגדתי ולא אבין נפ
נפלאות ממני ולא אדע: שמע נא ואנכי אדבר
אשאלך והודיעני: לשמע אזן שמעתיך ועתה
עיני ראתך: על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר:

ויען ויען איוב את יי' ויאמר ענה איוב את השם ידעתי
ואמר ידעתי עתה כי כל דבר תוכל לעשותו

הזון ראוי שיהרס מהלך ליאות וכחנו ולא יבצר ממך שומר
לזמור וזמיר על מה שזמרת כי זה מעניס עצה בלי דעת
הנה במלית לכן הגדתי ולא אוסיף עבלמה ממני ולא אדע ע
בעינים על כן עשיתי בזה שטעתי מזה ועל מה שאמרה ג
שמע נא ואנכי אדבר אשאלך והודיעני הנה מתחלה הייתי
יודע עניין השגחתך בזה העולם לשמע אזן מזולת ה
ידיעה אמתית ועתה עיני ראתך והאמת לי בזה שאין סבה
כי איכן המהלך זה העולם ואופני השגחתך בו לפי מה
שחשבתי במציאות נמצא על כן אמאס מה שחשבתי בזה מ
מהדעת ונחמתי על מה שהתאוננתי בו עד שישבתי מתוך
עפר ואפר לדעתי כי בשולי הספר הזה עלי ונשאת
לדבקה בשם ית' יסור ממני הרע הזה ואחר זה אמר
השם לאליפז שיחלה פני איוב שיתפלל לשם ית' עלו
ועל רעיו כי לא דברו נכונה לשם ית' כמו שדבר איוב
אחר ששב אל האמת והודה לדברי השם ית' וזה שבריה
נכנס מהליום והטעה מה שכבר התבאר עד שכבר היו
שופטים טענות היה יודע אלהים שהן כזובות כדי ש
שיצדיקו השם ית' ואולם איוב אם לא בתחלה אלא ה
הדעת האמתי הנה לא טען רק מה שהיה צורך לפי ג
מחשבתו ולהתבאר לו שבטלה דעת הסדור באלו הטובות
והרעות היה מניח שהשם ית' בלתי יודע את הדברים ה
הפרטיים כדי שיהיה לו ההנהגה מה וכבר באר מזה
הבנין היותו בלתי יודע אותם ולזה הוא מבואר שאמונת
שדעת איוב היה טוב הנה הוא היה יותר קרוב אל הדעת
האמתי מדעות אליפז ובלדד וצופר כי הוא כולו מבר
שרשים צודקים ומה שהניח איוב הוא צורך לפי ה
האמת בכל האנשים אשר לא תרבה השגחה האלהית
והם רבים ולא חלק עמו להגיע כי אם באנשים אשר

112

הדבק ההשגחה האלהית והם רבים נלאו [illegible]
כי הם במעשים משך הדבק בהם ההשגחה [illegible]
נכונה אמ׳ השם ית׳ לאליפז שלא דברו אליו הוא [illegible]
נכונה כאיוב · ואין ירצה באמרו כי לא דברתם אלי נכונה
דברתם בעבורי להיות לי ההתנצלות כדרך הספור [illegible]
בטובות והרעות נכונה כאיוב · כי הוא [illegible]
[illegible] בזה בשלימות היה מנצל אותו מלהגיע בטענה
[illegible] ואולם אלהים [illegible]
[illegible] כטענות כוזבות · וזה הוא שזכרנו
מדבריהם · [illegible] שכבר התפלל איוב בעדם [illegible]
[illegible] השם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ויהי אחר דבר יהוה את הדברים האלה אל איוב
ויאמר יהוה אל אליפז התימני חרה אפי בך
ובשני רעיך כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב׃
ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים
ולכו אל עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם
ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם פניו אשא
לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא דברתם אלי
נכונה כעבדי איוב׃ וילכו אליפז

ובלדד השוחי צופר הנעמתי ויעשו כא
שר דבר אליהם יהוה וישא יהוה את פני איוב
ויהוה שב את שבית איוב בהתפללו בעד רעהו
ויסף יהוה את כל אשר לאיוב למשנה ויבאו
אליו כל אחיו וכל אחיתיו וכל ידעיו לפנים ויא
כלו עמו לחם בביתו וינדו לו וינחמו אתו על
כל הרעה אשר הביא יהוה עליו ויתנו לו איש קשי
טה אחת ואיש נזם זהב אחד ויהוה ברך את
אחרית איוב מראשיתו ויהי לו ארבעה עשר
אלף צאן וששת אלפים גמלים ואלף צמד בקר
ואלף אתונות ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות
ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם
השלישית קרן הפוך ולא נמצא נשים יפות
כבנות איוב בכל הארץ ויתן להם אביהם
נחלה בתוך אחיהם ויחי איוב אחרי זאת
מאה וארבעים שנה וירא את בניו
ואת בני בניו ארבעה דרות וימת איוב זקן ושבע
ימים

הדעת במעגלי המאירי ע"כ וכפית בביאורי והתבונ
בענין ובמלות החכם ר' מנחם המאירי לשונו לשון מדברת
גדולות ורבנו הזקן בתמונות ובענים אשר בדרוש …
פירושיו כשגגות … בנין החכם ר' יוסף קמחי …
ספרן שבדבריהם … מבררים תכון והתבונה מגלות
אישי נוריש כפי מדרגתי המעיין … במקומם שנמצאים
שבא באריכות יקוץ נפש המעיין לחבר אריכותי …
שבא בקצרה באופן לא יתבררו דברי הספר לעיונות …
רבותי ואולם בעבור זאת ראה … לדרוש … דברי
המעגלים ספיר ויהלום יגם להכנס אל קודש היכלם
וזולתו ממדרשי חכמינו עליהם השלום וליקט מפנינים
מושכלותיהם … כסף הכירושים … במי התהום
פירושי מלל מבחר דמדרש בהפלגה הקיצור לזה הספר הן
המעגלות אשר בכתב … לא … זה בכלל
ואתהי שמו קב ונקי כי הוא … סולת נקיה …
פירושם …

אני כפר אשר שמר משלי
… מרפא ללב נפשם ונכבדי
… בשלום אני נוטה ומטטה
… כל משכיל אני משכל …
ומי המשכל אני משקה …
ואשכין חשבונות נכונות …
ונשלח … שבת …
… בין … …
… כל … אשר …
לבך יבחר אשר ויבחר …
שלמה שהוא מורה ונבונו

זולת מפני … הוא קב ונקי
… … …
… … …
… … …
… … …
… … …
… … …
… … …
… … …
… … …
בין רקב הכי הוא קב ונקי

צופר הנעמתי ויעשו כאשר
דבר אליהם יהוה וישא יהוה את פני איוב
ויהוה שב את שבית איוב בהתפללו בעד רעהו
ויסף יהוה את כל אשר לאיוב למשנה ויבאו
אליו כל אחיו וכל אחיתיו וכל ידעיו לפנים ויא
כלו עמו לחם בביתו וינדו לו וינחמו אתו על
כל הרעה אשר הביא יהוה עליו ויתנו לו איש קשיטה
אחת ואיש נזם זהב אחד ויהוה ברך את
אחרית איוב מראשיתו ויהי לו ארבעה עשר
אלף צאן וששת אלפים גמלים ואלף צמד בקר
ואלף אתונות ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות
ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית
קציעה ושם השלישית קרן הפוך
בתוך אחיהם ויחי איוב
אחרי זאת מאה וארבעים שנה וירא את בני
בניו ארבעה דורות וימת איוב זקן ושבע
ימים

הרבה במקרא והמחבר ע״כ הפיות בביאור וחיבור
בבנין ובמלות החכם ר׳ מנחם המאירי לשון הדבר
גדולות ומורנו הזקן בחכמה ובשמו מוסר בדרש הוד
פירושיו כשלגי מים בניין החכם ר׳ יוסף תרין [illegible]
ספק שבו בריהם הנק״ס מבר״ר תבנן והשמה מ[illegible]
אישי ואיש כפי מדרגתו האמנם הנה במקצתם קצת מ״ש
שבא בארוכה ויקון עמי המעיין לתת ארוכתו ובקצת מ״ש
שבא בקצרה במקום לא יתבארו דברי הספר לשינות בהם
דעתו ואולם במבחר זאת ראה רמ״ק לדרוש גם דברי
המעולפים ספיר ויהלום וגם להכנס אל פרדס היקוט
וזולתו ממורשי תמידי עליהם התלונה ולקט מכלם מ״ל
מושכלותם ותקבינו בסף הפירושים הנזכרים במי התחלת
פירוש מלה מבחור דמיהם בהבלעת הקיצור לזה הספר הוא
המעולה ועשר בכתם אופיר לא יסולה ונקרא שמו זה בכנוי
קראתי שמו קב ונקי כי הוא מזוקק סגולה [illegible] ויכנו
פירושם ז״ל

ז׳ אני ספר אשר שמי משלי
יבי מרפא ללב נופת וצוף
ריב שלום אני נוטה ומנטה
נפל משכיל אני מושכל ודעת
ומי השכל אני משקה ואוכל
ומשכיך חשבונות מבונות בתוכו
ונעלמי שבתו בטח ונקראו
ודי בין טוב ורע בינה
וזאת פלאי אשר תמן לחם
לבן יבחר אשר יבחר מפנינים
שלמה שמו מורה נבוכו

וגלוי אשר אגל הוא קב ונקי
לשי שם כי בתי עלפי תמיד
לכל חוטא עוון חטא ונקי
ומעניה לגהרתו רופא
ומגלה רז אשר כסה עת ביי
ומשמיעה ולישרת סוד בשוק
ודרכים לאסור במזיק
נוכל פשע מזון שבתו ופתוי
כפי ענינו ותוב שונמי ונשוי
לתקוה ותוגה תמו ובין
בין רקב הכי הוא קב ונקי

משלי שלמה בן דוד מלך ישראל:

אמרו רז"ל שלשה ספרים חבר שלמה שיר
השירים בנעוריו משלי בבחרותו קהלת בזקנותו ולקח
מכל [illegible] הספרים [illegible] מתוכף בשיר השירים [illegible]
[illegible] כי [illegible] לבר [illegible] דברי חשק ובמשלי [illegible]
[illegible] שבבחור מושל בגבורתו על כל האומות ובקהלת
[illegible] כי בזקנותו לא היתה פחותה על כל כאשר
[illegible] נקרא זה הספר משלי [illegible] שברוב דבריו
[illegible] משל ונמשל כמו האשה לטובה משל לתורה והזונה [illegible]

לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה:

[illegible] ומוסר חכמה רמז על העיון ומוסר על המעשה
[illegible] שבמשנה [illegible] לבריות עיון ומעשה
[illegible] להבין ודעי [illegible]
[illegible] מקח יקר [illegible] הוא [illegible]

לקחת מוסר השכל צדק ומשפט ומישרים

[illegible] להבין זה הספר ללמוד [illegible]
[illegible] שתפלת [illegible] תשוקת [illegible]
[illegible] לקחת שורה על הפעולה [illegible] כל
[illegible] לקחת [illegible] שהוא [illegible] ומוסר
[illegible] הוא [illegible] מפי
ספרי [illegible] על תקון המדות [illegible]
[illegible] על [illegible] המדות [illegible] כל המוסר
[illegible] יורה על המצוות בדין

לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה:

[illegible] לפתאים ערמה [illegible] התורה לעצה בקלות [illegible]

הזמן ועזריה הוא שם לבונה המחשבה וקנה פלפול ט
בדברים המדיעים והוא מקבל לפרושה ונראה שהפתאים
בלמדם זה יתחכמו וכן יתן זה הספר לנערים הנעורים ל
מהשלמות דעה לברר החכמה מן השקר ומזמות שהיא ל
עצה לברר הטוב מהמגונה   **ישמע חכם ויוסף לקח**
חכם הוא בכל מחשבה שלמד   **ונבון תחבולות יקנה:**
מפי רבו והוא יוסף במה שלמד
ונבון מוסף על חכם שיבין דבר מתוך דבר ומוסיף על מה
ששמע ונראה שהכריח זה הספר לפתאים ולנערים ויועיל
גם כן לחכמים אשר בנעוריהם אלו המשלים מסודרים בחכמה
ובתבונה יוסיפו על הקנין אשר להם והוא אמרו ויוסיף
לקח שירצה לקח על קנין החכמה וכן ישכילו הנבון שיקנה
תחבולות שהם דרכים לקוחים בדקות המחשבה מלמד
למודו בזה הספר   **להבין משל ומליצה דברי חכמים**
[illegible] ביאור שנלמוד   **וחידתם:**
זה הספר יבין המורם הכוונה שיש בו [illegible]
והמשל וכן יבין המליצה שהיא שום לשון [illegible]
דברי החכמים שהוא [illegible] בלשון חכמה וכן יבין [illegible]
המשל הנוכח [illegible] בזה [illegible] והמליצה במבחר
מה שהיה הלשון ודברי חכמים מה שיאמרו בשירותן [illegible]
במטעמי והעוגב [illegible] והבנין שכולן [illegible]
כי כן הלך והעוגב [illegible] רשות [illegible] בישיבה והוא [illegible]
עצי כן במנהיר והעוגב במסובכות ירצה שהמלך לעבד
העוגב [illegible] שם וחכמים [illegible] במסובכות [illegible]
שהוא דבר סתום והעולה לא יבא לא מושכל ולא מורה
טובה כמו שיבא המשל הריה לזה חרות שמשון
יראת יהוה ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזו:
יראת יי ביאור שיראת השם היא עיקר ושורש הדעת שהוא

...ת ומוסר · אז יהיה ראשית מבחר הדעת כמו ראשית
...ם ויראה שיראת השם היא מבחר הדעת · אז
יהיה ראשית בעל קדימה ומעלה למה שקודם שיתפשט שכלו
בדעות המופתיות ימלא כרסו מהתורה ומיראת השם · ואף
חכמה ומוסר אוילים בזו יראה שאלו הסכלה מקבלי הנעלה
מזה הספר · אמנם כח האוילים מבזים החכמה והמוסר ויפנ:
שסכלם נפסד כי אויל אמר למי שסובר הענין בחלוקת מה ש'
שהוא ואינו סר מניגו להיותו חכם בעיניו שאמ' מוסר
הכהוש את האויל וגו' והוא סכלות קטנה והכסיל אמר למי ש
שיסכל עיקר הדבר והוא סכלות העררי ויש תקוה להקן סטורן
יבא ביאור זה בפסוק שאמ' ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל
ממנו הערה א' ימתי שאלו לחכמה החוצוני
מזה והספר והשיבה לחכמות שלמה
ושמים הרוח יעה · ילמוד שנקרא זה הספר חכמה ושואג
שלמה ממעין החכמה כאין שאמ' וי' נתן חכמה לשלמה
ולא נתן לו החכמה הנפלאת המחוברת למדת אין שונו הבין
אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה לא חכמה התורה
המושכלות בשלמות וכן נלמד שכאשר יסכל המדע הראשית
הבאות עליו מאהבה הוא מזבח כפרה ב' במדרש נמי
התחיל משלי במה שהוא במושכב המדעות ודוד התחיל
בא' שהוא בראש המדעות מלמד שחפשו היכן החכמה
המשנה · ר' אליעזר אומ' בראש ור' יהושע בלב ושלמה אחריו
כר' יהושע שהלב באמצע הגוף ודוד כר' אליעזר · רמז כב
הסכימו שהנפש השכלית נחלקת והחות ססא הכבוד ונא
ההויה בכלכ הגופים שהוא הלב והראש ונחלקו השגר
החכמה והתורה המבדרת לאיזה כלי עיקר יותר כי כן
שמעלת השכל אינה בכלי ר' אליעזר אומ' לראש מפני
שיש כח המדמה ובאמצעיתו ישפוט השכל ונמשך

אחר דברי המפרשים ר' יהושע אומ' ללב כמו שהוא מקור לכל
הכחות חיוניות ונפשיות כדברי ראש הטבעיים
במדרש ערך ומשפטו שלא יקלקל הדין [illegible] ד' דבר
העולם [illegible] במדת הדין וכל התבונה [illegible]
בחומרים במדה ובמשקל וכן צריך הדיין שהוא שופט [illegible]
הקב"ה שלא יעות ויגרום להטיל קטטה במעשה בראשית
כי נערבבו העורות שוה קשר בו ד' לדעת נער ומ
עד כמה נקרא נער ר' מאיר אומ' עד עשרים ותשעה
שנה ר' עקיבא אומ' עד שלשים ר' ישמעאל אומ' [illegible]
עשרים דכתי' מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא
[illegible] שיהיה מחשב [illegible] להשיב לעצה רצון שהוא
[illegible] התורה נברא העולם [illegible] יונתן [illegible]
[illegible] שהשכלות [illegible] ד' במדרש שלמה אנשי
ירושלם על שהיו מסבבים במלאכי אלהים שהם הנביאים ד'
מדברים במשל וחידה ולכן הזהיר שלמה להבין משל
משל התבונה [illegible] שקדמה לכן [illegible]
[illegible] האדם [illegible] של [illegible] מורה [illegible]
ולכן [illegible] בלא מוסר [illegible]
[illegible] ונשבעה. בלא מן

שמע בני מוסר אביך ואל
תטוש תורת אמך: כי לוית חן הם לראשך וענקים
לגרגרותיך: בני אם יפתוך חטאים אל תבא: אם
יאמרו לכה אתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם:
נבלעם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור: כל הון
יקר נמצא נמלא בתינו שלל: גורלך תפיל בתוכנו
כיס אחד יהיה לכלנו: בני אל תלך בדרך אתם מ
מנע רגלך מנתיבתם: כי רגליהם לרע ירוצו

לשפך דם: כי חנם מזרה הרשת בעיני כל בעל כנף
והם לדמם יארבו יצפנו לנפשתם: כן ארחות כל
בוצע בצע את נפש בעליו יקח

שמע   בני אמר לפי פשוטו קרא לבן שישמע ויקבל
מוסר אביו לעשותו ולא יטוש תורת אמו שהם
מחוייבים לזרזו כיון שהולידוהו ואמר במוסר מתיחס לא
מישלים מאמר האב ולא אמר כן בעצת האם מפני שעצת
הנשים על הרוב נבערת ולכן אמר אל תטוש תורת אמך
לשון שלילה ירצה מה שהורתה ויורך בענינים שיכולה
לדעת אליהם ורמז שהוא מחוייב לשמוע דברי אביו כן
תורה. מלבד לשמוע דברי רבו שזה הביאהו לחיי העולם הזה
וזה לחיי העה״ב ורמז שנשבח לרו״ל שהולידו נפשותינו
וזה מה שנשבח לאבותינו שהולידו גופותינו אין יראה
מוסר אביך כי תב בני אדם ואמו׳ שהם רשעים מיסרים
בניהם שילכו בדרך טובה ולכן אמר מוסר אביך ולא מצוה
אביך   כי   לוית חן. חבור של חן הם לראשך העטרה
והמוסר   יהיה לראשך עטרת חן. וענקים של עדיי
זהב יהיו לגרגרותיך שהוא הצואר ועל שם שהקנה עשוי
טבעות טבעות קורא אותו לשון רבים. ונזכר הראש
והגרגרת להגיד שזה המוסר הנא היושרה אל היופי במאמר
אשר על הכונה המשיגות המיישרות אל ההשגות
והשכליות ואל היופי בגרגרת שהם כלי הדבור להוציא
בהם דברי חכמה בלמידה ולמוד .   בני   אם יפתוך
התחיל במוסר שאם יפתוהו הרשעים   מתוקות שוים
אל תאבה. כלו׳ אל תתרצה להם. ויהיה הבית חטאים כמו
חוטאים שם התואר ואל המוצא האלה במקום הא׳

אם יאמרו אם במקום כאשר כמו ואם יהיה היובל · נארבה
לדם · לשפוך דם העוברים נצפנה · נטמון בנקיב
לנקי חנם · הכהן אומר שצפינתם לנקי חנם היא או יאמר שדבר
זה · יעידה על דבר המארב מגבור שמירת דרכו שלא נסיבה
וכן נצפנה לנקי שנעשה זה הדבר באופן שיהיה נקי מכל
נזק · ואמר חנם כי אף לפי שלא עשה להם שום נזק יצפנוהו
וישדדוהו לגזול ממונו · נבלעם כשאול · נבלעם לנקי
כמו שהם חיים כשאול הבולע · את הגוף שלם והרשע
ידוע לשון צדיקים ויצא בחייהם שלמים כבלעם [illegible]
בתוך הבור שהוא טוב והכוונה מכאן בחייהם [illegible]
שהרגם ונקח את נכסיהם וכן יאמרו כל הון יקר [illegible]
הון יקר ונמצא שהזכיר לגו ונמלאה · גורלך
אם תרצה לחלוק אתך יהיה עם הגורל
שיהיה שותפים כיס אחד יהיה לכלנו · בני
הזהירו שלא ילך בדרך שהם הולכים ואמר
בחבורתם מנע רגליך לבד יפסידהו ולא די [illegible]
הקיבלת החבר אינו אפי' בשיבות שהוא דרך קצר [illegible]
ילך [illegible] בני אל תלך בדרך אתם כדי שלא תלמד
ממעשיהם [illegible] מנע רגלך מנתיבתם [illegible] דבר מהרעים כי
שישכון אליהם · כי רגליהם לרע ירוצו · ירוצו לעשות רע
לאחרים · וימהרו · לסבב שישפכו את דם נקי
[illegible] בעיניהם · כי חנם מזורה הרשת · [illegible]
והרשת [illegible] בעיני כל בעל כנף ואמר [illegible]
להם כמו לה שיקרה לבעלת שירצו החטים לזורה על
הרשת [illegible] ולא ישימו לב אל
הרשת [illegible] כן הליסטים במרוצתם
הממון [illegible] ברשת [illegible] מן הרגע על הרשת
והם לדמם · יחזור לנפשי הרשעה שערכם על נפשותם

כי ירחב... לעשירים או יחזור לעשות גזירות הרש.
ועד יתנשא לה לתאות לקיחת המאכל והם המשל כסף וסתר.
שפיכה דמים במות שיאכלו. לאמור הכבר ויתפש כלגמו יתחמן
ויתעשרו כדי לאכול והיתה מכונתם סבה לקיחת נפש והם
ק מרחות של כל בוצע בצע ר"ל הגוזל הנה הוא חושב לגזול
ן מיגיע אחרים ולוקחים נפש עצמך והוא מחזיר את נפש
בעליו יקח ר"ל בעל הבצע שהוא הגוזל עצמו שעושה כל
עכשיו בעל הגזלה הוא יקח נחמית נפשו ויהיה יקח ממנו
קח כמו את נפשו: הערה א' חבר הרשעים בקליפה
לגוה הזורק לכל רע. כיון שפיטפטו מוכן עזר
במין שום לפתח חטאת רובץ ולכן הזהירך בני אם יפתוך
ב' הכונות החיצוניות ישפעו כל היום שכל האדם ומדריכו.
מותו לאהבת הקנינים הזמנים והם האבות שפתה האדם
שהוא השכל על ידי המעשה שהוא הנפש הבהמית ויהיה
דרכן כל הון יקר נמצא למה שאמרה כי טוב הענן למאכל

חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה: בראש
המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר:
עד מתי פתים תאהבו פתי ולצים לצון חמדו להם
וכסילים ישנאו דעת: תשובו לתוכחתי הנה
אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם: יען
קראתי ותמאנו נטיתי ידי ואין מקשיב: ותפרעו
כל עצתי ותוכחתי לא אביתם: גם אני באידכם
אשחק אלעג בבא פחדכם: בבא כשאוה פחדכם
ואידכם כסופה יאתה בבא עליכם צרה וצוקה:

117

אז יקראנני ולא אענה ישחרנני ולא ימצאנני
תחת כי שנאו דעת ויראת יהוה לא בחרו לא
אבו לעצתי נאצו כל תוכחתי ויאכלו מפרי דרכם
וממעצתיהם ישבעו׃ כי משובת פתים תהרגם
ושלות כסילים תאבדם׃ ושומע לי ישכן בטח וש׳
ושאנן מפחד רעה׃

חכמות תרנה לשון יחיד והוא נוספת שרש רנן והנון
להביא הנון המחת ואין לומ׳ שתהיה תרנה לשון
רבים שאם כן יבוא הדגש שני נונין מהשרש ויהיה תרננה ופי׳
מכל אחת מהחכמות תרנה במקומות המפורסמים בשווקים
וברחובות׳ בראש המיות תקרא חסר המתגאל
בראש חוצות הומיות תקרא בפתחי שערים
המקום אשר שם מושב הזקנים בתוך העיר אמריה תאמר
כל אחת מהחכמות׳ עד מתי פתיים רצה לומר דברי
החכמות ואמ׳ שאלו הם דבריהם עד מתי פתיים כלומ׳
עד מתי אתם הפתאים שאתם מתפתים בקלות האהבו
הפתיות והיה פתי בכאן שם דבר על תואר על משקל פרי
מרי וקרי ודומיהם ולצים הם האוהבים דברי לצנות ולי
וכסילים הם עוזבי הדרך הטובה׃ תשובו לתוכחתי אומרת
כל אחת מהחכמות לאלו הכתות פתאים ולצים
וכסילים השובו מדרכיכם הרעה ובואו ושמעו דברי תוכחתי
הנה אביעה לכם רוחי כלומ׳ לא אתן לכם מן החכמה
שיעור קטן רק אביעה כמעין נובע אשר יתוה ואשפיעה
עליכם שפע חכמתי ואודיעה דברי ואתכם שהם תולדות
החכמה׳ יען קראתי אשר ראתה החכמה שאינם

ויקשיבו לקולה יגיד להם הרע המעותד לבא עליהם ואמ'
יען שקראתי אלי כי קראתי ותמאנו לשמוע בקולי ולא רצי'
זה אמר שנטיתי ידי להשגת אתכם אלי כאדם שנותן ידו
לחבירו להעלותו אליו כאמרו הנה את ידך נתן יד ויעלהו
אליו אל המרכבה ועם כל זה אין מקשיב בקולי
ותפריעו כמו למה משה ואהרן תפריעו העם ממעשיו
ועניינו הביטול כלומ' ובטלתם והחשבתם לאין
כל עצתי הטובה שיעצתי לכם ודברי הוכחתי לא אביתם
לשומעה ולעשות גם אני באידכם כלומ' אתם שחקת'
על דברי גם אני בבוא יום אידכם אהיה שמחה
בצרתכם ויהיה גדול לקבל התמיד כדמותו זולתו שמח לאידו
ולכן השחוק יפול לשמחה ולעג באמר שזה השחוק
יהיה לעג וחרפה והוא אמרו אלעג בבוא פחדכם
בבוא כשואה שואה ענין שממון ואמ' שהפחד אשר
יבא עליהם יהיה גדול באיכות והוא שיהיו ב
בעניינם חרדות ושמומות ולא יהיה בעיכוב אלא במהירות
ואידכם כסופה יאתה עד שיהיה בצרה ובצוקה גדולה
ויקראו לרעות בעבור ארך מפני שהאיש משל ישן
רצונו ירמוז לו שהשגלה כלו תסוך נשים עניים ואדי
קשורים מתשוכים הארץ הערה א' הזהיר
החלה באמרו שמע בני מוסר על הרתקיה
חברת הרשעים שהוא ענין הכרתי אמר ואתכ חכמות
בחוץ הרונה יגוה בלמוד התכמות התוריות וכן התחיל
דוד אשרי האיש אשר לא הלך ואחר זה כי אם בתורת
ה' חפצו והוא הראשון בתחלה לך לך מארצך ואחר
זה ויגבר לו הכליה העליונה ב' שהתשוקה לידיעת
החכמה היא טבעית לאדם קודם שיהיו לבי להגיע
להעלותו ולזה אמ' על יצר המשל שהחכמה תקרא

לאנשים בקול גדול שיחקרו בה ויהי כל התבונה והתבונה
שהחכמה הודיע אותם · אז כל אחד מהחכמות והמדות
לאלו הכתות מהאנשים · המורדים בחכמות מן כמו
עליכם צרה וצוקה יקראונני שיעזור ולא אענה בהפך
משגבהן כי ידע שמי יקראני ואענהו · וישחרונני יבוא מן
בשחר לדרשני אותי ולא ימצאונני ולמה יקרה להם זה
תחת כי שנאו דעת · ירצה שנאו ידיעה הדעת כי היא
דעת שם לא מיוחד · ואם יהיה דעת מקור יואת
תורה כי שנאו לדעת הצריך לדעתו · ויראת יי׳ לא בחרו ·
לא בתם כן הבית ובירא׳ יי׳ לא בחרו · אשר היראה הנע׳
והישרה לקנין הדעת · לא אבו ירצה שיעצתי אותך
שיחקרו בחכמות · המאמינות · נאצו כל
וגם ר״ל חשבו לנאצה ולהתעבה כל דברי תוכחתי
ויאכלו החכמה אומרת אלו האנשים המואסים אותי
דומים ברשעים · יאכלו מפרי דרכם אשר בחרו
וישבעו מעצתם כיון שאינם שומעים מוסר
כי משובת פתים המשובה והוא הדרך הרע שאותו כי
לנפשם רמוי הוא שתהיה סבת הריגתם · והשלוה
אשר גדלו עליה · והתרשלו מדרושי החכמה היא תאבד
אותם מן החיים הנצחיים · ושומע אומרת החכמה
השומע והשלוה שתהיה לבם סבת אבידתם
ומתנה קדוש הבוטח לעצתי ישכן בטח מקורות הזמן אין
יכולה למקרי הכוכבים עליהם ויהיה שאנן מפחד בארבע
הרעה עליו והענין שהוא לא יפחד שהבאתי רעה כי
נכון לבו בטוח ביי׳ · העירה · ירצה שהתחכם מנוגנת
יותר מהכסיל נוה הכסיל · אין לו התאונן כבגי
פחד ואידו כי הוא נאמן סבת רעותי בהתעצלו לחקור
בחכמה האלהית עם עותם קריאתה לו בחוץ וברחובות ·

ירצה באמרו גם אני באידכם אשחק שתהפכו עשר בלי
החיים לא תקן משגיה תהיה מקולקלת ונעכרת בעולם הבא
ואין תשובה שם להשיב את אשר הפסיד בחייו ויהיו השחוק
והלעג כשתחזק מיתה

בני אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך׃ להקשיב
לחכמה אזנך תטה לבך לתבונה׃ כי אם לבינה
תקרא לתבונה תתן קולך׃ אם תבקשנה ככסף
וכמטמנים תחפשנה׃ אז תבין יראת יהוה ודעת
אלהים תמצא׃ כי יהוה יתן חכמה מפיו דעת ותבונה׃
וצפן לישרים תושיה מגן להלכי תם׃ לנצר ארחות
משפט ודרך חסידו ישמר׃ אז תבין צדק ומשפט
ומישרים כל מעגל טוב׃ כי תבא חכמה בלבך
ודעת לנפשך ינעם׃ מזמה תשמר עליך תבונה
תנצרכה׃ להצילך מדרך רע מאיש מדבר תהפכות׃
העזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך׃

בני בזאת הפרשה יזכיר הענינים העוזרים להשגת החכמ'
והתחיל ואמ' בני אם תקח אמרי ירצה הקבל מוסר
כמו קחו מוסרי וקבלו. הדבר בוא התפן לשמוע אותו ומצותי
תצפון אתך ואחר השמיעה יהיה צפון באופן שלא ישכחהו
להקשיב ר״ל וזה שיהיה מוכן מהר שתהיה אזנך קשבה
לשמוע החכמה ואמ' תטה לבך לתבונה כלומ'
שתסיר לבך מתאוות הזמן ותטה אותו לדרך אחר והוא ר״ל
לשמוע אל התבונה. כי ר״ל כאשר תקרא ותהבין לא ראי

שהתכלית שיעמוד על בוריו הבנת ונכון ידין שלבבו התוך
קולך והקורא בתשוקה גדולה מפני שהשיגה אצלו ···
במבוקשים לו · אז יהיה הקורא לשון בחירה · כמו · יבחר אלהי
והכוונה שראוי שיעשה מהבינה עיקר ויהיה נבחר בו ·
אם יבא · ירצה גם שבבקשת החכמה יש יגיעה רבה אם
יקל עליך זה העמל כמו שיקל לעורכים אחר הכסף
מצד הטורחה שיקבלו בהוצאת הכסף בהכרח שיצטרך את
המבוקש: אז ירצה אם תבקשנה במבחר זמנך בכל השעות
וכל רעיוניך עסוקים בבקשתה כמו המבקשים הכסף בהכרח
הצריך אותה וזאת תחפשנה בתכלית הדקדוק והחקירה יותר
יותר מבקשה כמי שמחפש מטמונים מזהב ומרגליות ש
שיש בזה טורח גדול · אז תבין יראת יי · כלומ' יקיף
ריכך בגבורת מן החכמה   חלק גדול הוכל לעשות ממנו
בינתך אל דעת הקדושים שיהיו רמז לנבואה · כי יי
ואמר לא יספק ממך זה הדבר ולא יהיה שוגג   מ
בעיניך שתחול עליך שפע החכמות בעת שתשוטט ל
מחשבותיך ותשתדל בבקשתם כי השם הוא נותן החכמה
הדיר ואין בלעדו בעולם העליון והחסרון מצד חסר הכנת
המקבלים לא מצד הנותן · יצפון לישרים · ירצה גם
שיגלה מהם דברי החכמה   כאשר אין ערך להם
וכעת שהם בפני גרמים יזמין השם לפניהם דברי החכמה ·
באופן שהחכמה מגן לנו האנשים ההולכים בתמימות
לפני השם · תושיה · הוא שם נרדף ישה · שגזור מן יש
מן ידם' שיצפון השם התושיה להיות לאנשים הישרים ·
אחול כמה אלו עשרים וששה דורות עד שנתנה לדור
המדבר והיו תורה להם שמן · לנצור · ארחות · כלומ'
ישלם להם מדה כנגד מדה הם   שמרו דרכיו
גם הוא דרך חסידיו ישמור שלא יכשלו כי היה השמירה

והתבונה הזכיר עליהם בעבור כי היו דבקין בו כענין לו—
שכתב כי בקרים ברע אז תבין כלומ׳ אז תבין החכמה
של התורה של התמיד ואז תבין צדק שהוא היושר
והוא לגל כבל חק חוקו ולהגל כמינא מהלכת צנות. כפי הראוי
לו ואז תבין המשפט שהוא עד ואני לדון יהיה חסד או נקמה
ואז תבין מישרים שהוא שני המדה להפעל במדה ה
הדין מצוה כפי אשר יגזרהו התורה וזהו כל מעגל טוב כ
כמאמר נר מצוה משלי המימי דרך ׃ מזמה ירצה
המזמה כי היא החכמה הבחור והמהן תשמר
התבונה וכן התמונה שקניה המפורה שלא תפשל כי החכם
החכמה ישריחהו ללכת במקום הטובות וירחיקהו משגיאת
הדברים הרעים ׃ להצילך ירצה שהחכמה יצילך
מחברת האנשים הרע׳ בעבור המתות מכתישי הרע
ויהיה חסר המתוחר להצילך מדרך ׃ איש רע ויוכל להיות
גם כי יהיה תמיד לדרך וכן בלשון זכר ולהצילך מאיש מדבר
תהפוכות טעה׳ כלשונו דברים הפך היושר והאמת ׃
העוזבים ירצה שהם מגלי התועבות ומאמתים בדברים
הרעות התהפוכות ממחקרי חשך כי החכמה
תחויבה הקרא אור ׃ הערה א׳ דרשי החכמה ה
מהם מבקשים אותה ׃ בכסף לבד ויש מי ש
שיחשבה כזהב ופנינים החפצים והמשכיל יבין יראת
השם ׃ ב׳ ג׳ הבדל בין חכמה לדעת ותבונה כי החכמה
לפעמים מוספת מהשם ולפעמים ישיגה האדם ויבין
אמיתות הדעת והתבונה הנה כי המה בזולת האדם ש
ממנו שהחכמה היא במציאות הנפלאות אשר מונחת גלגל
הירח והתבונה בגרמים השמימיים והדעת בשכלים
הנבדלים ׃ הבדל ב׳ אומר בין החכמה והדעת והתבונה
כי הדעת והתבונה נראים מפי חשובה לראות יכולתם—

ועצמותם והוא דבר חשוב מאד ולכן נקרא המשכיל מתנהג
ממקום יצפון לישרים תושיה · הגדול של מי שמעשיות
הפעולות הוא מגן ונתנה להולכי תם באופן שלא יתרבו ה
מערכתם לגמרם

השמחים לעשות רע יגילו בתהפכות רע: אשר
ארחתיהם עקשים ונלוזים במעגלותם: להצילך
מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה: העזבת
אלוף נעוריה ואת ברית אלהיה שכחה: כי שחה
אל מות ביתה ואל רפאים מעגלתיה: כל באיה
לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים: למען תלך
בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: כי ישרים
ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה: ורשעים מארץ
יכרתו ובוגדים יסחו ממנה:

השמחים ירצה לפי שהשמחה מגדלת ומרבה עשיית
הטוב והרע שהפועל פעולה טובה בשמחה
יגדל כחו וכן הפועל פעולה רעה בשמחה יגדל ענשו
לכן אמר כי הרשעים במעשיהם הרעים ישמחו בעשותם
הרע וכן יגילו בדעותיהם כל והתהפוכות כלומר בדעותם כי
האמת עיקר והטוב והרע · או ירצה המענים שהם שמחים
בעשותם רע יגילו כאשר ישמעו לרע מספר התהפוכות
שעשה · אשר ירצה אשר ארחותם הם עקשים ונלוזים
במעגלותם אה ונלוזים נלוזין נלוז הוא לשון על
שהליכות שמכל מקום הוא סמוך אבל עקש ועקש הוא

שיהיה בעיני [illegible] ים למשול **להצילך** מאחר שאמ'
שהחכמה [illegible] לאדם להצילו מחברת
הרשעים הגוברים אמר גם מי יתחבר להצילך מאשה
זרה [illegible] אשר אשת איש ונקראת זרה לפי שהיא זרה
מאחריה לו ואמ' נכריה מדריה החליקה ה"א העבירות מ[illegible]
[illegible] אחרת **העוזבת** אלוף יקרא הבעל מפני ש
שהוא מדריך ומאמנ' שזאת האשה הזרה עוזבת
אלוף נעוריה שהוא בעלה הראשון אשר לו לקחה מעשר
בנעוריה ולוקחת אחר המירתו ועוד עושה רעה גדולה שכח[illegible]
הבית והוא החופה וקדושין שהם כריתות שבועה ברית פי
שהם הטיל בין איש לאשתו שכחה או ירצה את ברית
אלהיה ששכחה התורה שהיא על הנאוף **כי** שחה ירצה
סבלתה כי שחה והשפיל ביתה למות ירצה מגנה ועונש
אשר הזונה עמה יהרגם ולא די שהסבב מיתה אלו אבל
לא [illegible] רבים מזה עמה יהרג **כל** באיה כל הטועים
זה הזנאי לא ישובו בתשובה למהקותו לא יפרדו
ממנה ומעם זה לא ישיגו ארחות חיים שימותו במיתת טב
ברתם ולא יזכו לחיים הנצחיים בעולם הנשמות
למען יאמר שיבה תכלית אחר בהשגת החכמה והתבונה
והדעת ולא די שיסירהו מחברת הרשעים
ויצילהו מהכשל בחטא האשה הזרה אבל ידריכוהו בדרכם
המעולים והחשובים והוא אומרו למען הלך בדרך טובים
והם סור מרע ועשה טוב ואמ' וארחות צדיקים תשמור
לעשות גדרים וקצעת להרחיק הגדרים מהעבירה כמו ושמרו
את משמרתי עשו משמרת למשמרתי **כי** ורשעים מ
מארץ יכרתו הורה שכר הפעולות הטובות ונגש הרעו
אם בשכר כי ישרים ישכנו בגאה הארץ בלי יראה ופחד
והתמימים שהם הישרים יותרו בה ולא ייראו מאשר כי יבא

וכן רמז למשכן עליון שהוא מין החיים והראשונים [illegible]
יברתו מזה העולם קודם חלדו והכונרים [illegible]
הערה הלב בזה הספר רמז לשכל שהוא [illegible]
מזבן ומיעהו שכח ומרין ושמור מצותו בכ[illegible]
השומר ויהעסק בחכמה ובתבונה ובדעת ועל ידיהן יושמר
מלכה אחר הכחות החומריות שהם רשעים וחטאים ילך
בדרך טובים שהם הכחות השכליות המתנהגים בין היושר
והצדק וינצל מהאשה הזרה שהוא משל לחומר הרע וכ'
והמינות שאינו משתעבד לשכל שהוא אלוף נעוריה [illegible]
ונחיין בלכתו אחר הכחות החמריות ומשתעבד להם כמו ש
שפי' רבינו משה בהקדמת המורה

בני תורתי אל תשכח ומצותי יצר לבך: כי ארך ימים
ושנות חיים ושלום יוסיפו לך: חסד ואמת אל יעזבך
קשרם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך: ומצא חן
ושכל טוב בעיני אלהים ואדם: בטח אל יהוה בכל
לבך ואל בינתך אל תשען: בכל דרכיך דעהו והוא
יישר ארחתיך: אל תהי חכם בעיניך ירא את יהוה
וסור מרע: רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך:
כבד את יהוה מהונך ומראשית כל תבואתך: ויה
וימלאו אסמיך שבע ותירוש יקביך יפרצו:

בני [illegible] זה הקדמה [illegible] ללמוד החכמה ולהודיע [illegible]
המגיעות לשיעור ממנה [illegible] שהוא לגמר בחכמה התורה
היא [illegible] שישים [illegible] עטרה בראש [illegible]
ונהנת [illegible] בה הנה [illegible] השכח [illegible] בתה כמו [illegible]

יקרה מן פנינים גלה · ומצותי יצר לבך · יתנה בשמירה
בלב ובשכל · אך יתנה רגלה הע״ק ומצותי המעשה
וספר הנשכר · הנמשכות מקיום התורה הוא אורך ימים
בעולם הזה שיהיה חיי הקץ קצובים לו בטבעו · והב׳ שנות
חיים שיחיה בעולם הנשמות · והג׳ שלום שלום עם גופו
שיהיה מזוג על מתכונתו שלום בין הגוף והנפש שהם
מורכבים בטבעו שלם בינו לבין חבירו · שלום שיהיה נשמר
מהפגעים ההרמוניים שלם בין נפשו לגם ולכן אמ׳ ושלום
יוסיפו לך שהתורה והמצות יוסיפו לך חיי מי העולם
חסד אחר סיבות על התורה שהכל עניין ומעשה ביאר
שהתורה הסוב על ב׳ קצבים · הא׳ נקרא חסד והוא
במדרה שישפע אדם לנפשו חסד במעשיו הפעולה נבחרה
ויתרה · והקצב הב׳ נקרא אמת שהוא ברצונה להרחיק נפשו
מכל רע ונטוב · ואמ׳ קשרם על גרגרותיך שהם כלי הדבור
ועל לוח לבך שהוא השכל שיורשמו בו המושכלות
ומצא ספר שתי התעלות בקיום המצות והתורה אהוב
למעלה וידבק נפשו בם מיתר המושכלות האמתיים
שקנה לנפשו ויהיה רצוי לאחיו מיתר החסד שעשה נמהם
אל יהיה לו יצא חן בעיני ובזה כלומ׳ עשה פעולות רצויות
שהלכה בעבורם חן ושיבא משכל טוב ולא מעשה
נבחרה באופן שיהיה רוח המקום ורוח הבריות נוחה עמו
בטח ואמ׳ בפסוק הזה כי ראוי לאדם השלם שלא יבטח
בחכמתו שיצילהו מפגעי העולם אבל ישים בטחונו
בשם שהוא יוכל להושיבו והענין כי הבוטחים בו צריך
שיהיה רחמן וחונן ונדיב והשם מנהג בבריותיו כמו המדה
ולכן מן הראוי לאדם שיבטח בו ויסור התהגותו עליו ואמ׳
בכל לבך שלא יחשוב בדינו ולא יתקצף על יסוריו ואל
בינתך אל תשען כלומ׳ לא תשען והרף בשכלך שאלו הדברים

ישעך ויהיו לך למבטח כי השכל יכזב ולא יעשו הדברים כמו
שהם: ויש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: **בכל**
דרכיך ידעה בכל דרכיך ומעשיך השתדל לדעת **השי'**
והשגל שנאמר השכל ברע במוכל שהש"י בעיניך
חכמות בדעת המזון ותקן בו כח להשיג לכל הגוון
ושהשגל הדבון במה שהש"י שם כח זה מלא בורא
לדייך כמו זו היצירה הנפלאה נבוא הדבק תמיד בשי'
גם במעשיך כל הפעולות הגופיות יונה יהיה סבה שהש"י
יישיר אורחותיך מצד השגחתו הדבקה בך **אל**
תהי חכם בעיניך ירא נעלם בדברי מופתיך **ירא**
את יי' ואהבך הידיעה שהירא ואנהג תהיה מושגת כי יצא
אורך מכל רע: **רפאות תהיה לשרך** שדרך של
משגלי הכתב וכחתו שדרך מקן הסהר ופי'
טבעך והענין שהיראה שתירא את השם תהי רפאות
לשרך ורק משקה מחוץ המות והראש והנה אמרו
ושקוי לעצמותיך **כבד את יי' מהונך** לפי שאמר
שהשם יישר אורחותיו ... מהונו יבין
יתרונה מזה לישר אורחותיו בשלימות ... בהונו ההון
הבלתי טבעי כמו כסף וזהב ונחשת ודומיהם שההון הוא
לפי יוצילהו ממעבר במינוס והמשקה שיהיו ... כמו
ומפעלכם אשר נכסה בה תפוקתנו שהם ... לקיום
האדם וכל במה המה אלה השם ... הבלתי ...
כבד את יי' מהונך ... התחלות כל הבואתך
והכוונה בראשית המובחר לא התכלית כלו ומובחר
תבואתך **וימלאו** אסמיך יפי אוצרותיך ומנת
יפרוק לנזק רמי כמו ויפרוץ מאד הטעם
יקביך ירבה הירוש מן יהיה מבטן הדיסה העשיר
והטעם עם הירוש שמוך יקביך יפרוץ הגיד לבנין

שלא יכלה הקב׳ גם יהיה יפתהו מעטן התפשטות כמו
נעל מתריעין ישתו׳ שהוא מקנס התפשטות העברית ימו׳
והירוש יתבוך יפריצו שתיקבים הם יפרוצו הירוש ׳ על
שהירוש יפרוץ מיקבים

מוסר יהוה בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ;
כי את אשר יאהב יהוה יוכיח וכאב את בן ׳
ירצה : אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק
תבונה ; כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ
תבואתה ; יקרה היא מפניים וכל חפציך
לא ישוו בה ; ארך ימים בימינה בשמאלה
עשר וכבוד ; דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה
שלום ; עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה
מאשר ;

מוסר י״י הכונה גם יסר אותך הש״י בעולם הזה אל
תמאס מוסרו ולא תחשוב מוסריו כקוצים ׳ כי
מה שהוא עושה עמך הוא מוסר ותוכחת להסירך מדרך
רע ולא היו היסורין הבאים לקרי והזדמן או לעונש נקמות
ממך ׳ כי וכאב ירצה כמו שהאב מיסר את בנו על
לתכלית ההכונה אלא לקרבו לדרכים הטובים מן מוסר
השם שהכונה אינה לנקמה אלא לקרב האדם לתכלית
לטובה וכמו שהבן חושב שהאב שונא אותו מן המוסר
ולא יתקוץ שהיסורין באים להסירו מאולתו לשבר גאותו
לדרכו ביסורין שהוא מוכרו וכאב את בן ירצה נגמר

שהוא ראויה בתועלת עבריו לרמוז הזהב הראוי בתועלת
הבן אשרי הכוונה מאושר האדם שזוכה להשיג החכמה
העיונית וכן מאושר האדם יפיק תבונה ירצה שיוציא
123 ענייני ודרושים מיתר החכמה ולהבין דבר מתוך דבר כי טוב
סחרה כלו' יותר טובה סחרה מסחורת הכסף וגו'
טובה תבואתה מן החרוץ שהוא זהב יקר וכן אמ' יקרה היא מפנינים
מהמרגליות השקועות לפנים בתיבות בחדרי חדרי כדי שלא
יגנבום ואמ' וכל חפציך לא ישוו בה כלו' אין חפץ וכלי שישוה
אל קנין החכמה שהחכמה איננה תחת מקרה הזמן כמו הטובות
הזמניות ועוד שהיא מתבקשת ונצחית וטובות הזמן עוברי' ונפסדי'
ארך ימים בימינה ירצה מי שמתעסק בנערה עשיה מיתר
אהבה יזכה להאריך ימים בעולם הנשמות וזה הדרך
נקראת ימין מפני שזו היא הגבורה והחזקה הראשונה על
בעבור מעלתה לא כדי להתגדל ומי שמשתדל בה שלא לשמה
נקראת שמאל וזה מבטי שלא ישיג לגמול בעולם שכלו אורך
עם כל זה יש לו גמול בעולם הזה מהטובות הזמניות עושר
וכבוד דרכיה דרכי נועם הדרכים מהם נעימים
ולבת בהם יש בהם לבטים ומהם בטוחים
מאנשי רשע מכל הם דרכי ישימון הריקים ונבונה וזה
שדרכי התורה שלמים מהטעם שהם טובים ושלמים
מיתר התלאות שאין בהם לא שכן ולא שום רע ונתיבותיו דרכי
התורה המצות התמורות ונתיבות המצות התלויות
שהיו עץ חיים למחזיקים בה בתוך גמור שיהיו בחיים
הנפשיים וכן ומאושר דרכי התורה ולתומכים בה שהיא א'
מחיה קטנה כמו אהרן ונתן המכה בירין ובמאן העיר
שלמה על סדר אחר מסדרות התורה והוא שעץ חיים
הוא משל לדבקות האדם בתורה האלהית
יהוה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה׃ ל

בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל: בני
אל ילזו מעיניך נצר תושיה ומזמה: ויהיו חיים
לנפשך וחן לגרגרותיך: אז תלך לבטח דרכך
ורגלך לא תגוף: אם תשכב לא תפחד ושכבת
וערבה שנתך: אל תירא מפחד פתאם ומשאת
רשעים כי תבא: כי יהוה יהיה בכסלך ושמר
רגלך מלכד:

יי׳ בעבור כי הזהיר במדרש הקודמת על
למוד התורה והתורה הסובבה על שני עמודים
הא׳ חדוש העולם שהשם חדשו מהאין ואפס גמור ובראו
במחשבתו הב׳ כי הבורא משגיח בפרטי העולם על הנגלות
ועל הנסתרות ומכחישי התורה טוענים על אלו הב׳ עמודים
לכן אחר שהזהיר על למוד התורה אמר יי׳ בחכמה יסד ארץ
כלומ׳ תימה חכמתו לחדש העולם ומעשיהו יסוד ומכון
אשר עליו יסבב הגלגל. וארץ מגלגל לכל אשר תחת [illegible]
יען הכין שמים בתבונה ואם יטענו עלינו בטענות מזוייפות
מכחישות זה השרש ונאמר קיב תהיה התשובה כך גזרה
חכמתו ית׳ והוא בראו בחפצו וכמו שלא נוכל להשיג חכמתו
כן לא נוכל להשיג הדברים המתחייבים ממנה וזהו אומרו
יי׳ בחכמה יסד ארץ בדעתו עתה יזהיר על הענין
השני והוא השגחתו הל׳ על זה העולם והביא
ראיה כי דבר ברור הוא שהיה גבוה מעל הארץ והמים
שבגבם התיב שיהיו על פני כל הארץ אבל השם ברעתו
בקע התהומות שהוא יסוד המים ואמ׳ יקוו המים אל מקום
אחד ותראה היבשה לקיים הבע״ח הארציים ולכן אמר
ירמיהו אשר שמתי חול גבול לים וזהו אומרו בדעתו

תשר לא נגבל לריבה בקנה ההנמלה. הסך הנוגג שיפול
לגיה פגל המשגחה וכן בוטחו שוחים קוהו רמז לטיבו
שיש שהוי מקוס הנלות הנו יוצבו גל בטע הארץ
והחוס לפתח הזנם כי בלא יחסד המורץ כליות ונת
בני אל ילזו ירעם אל יטו ולו השרשים מעיניך
כי הם שרשים ועקרים לעצת התורה׳ ויהיו
חיים לנפשך כלומ׳ המזון בוטל האמונרית
שהם נוהגות חיות לנפש כמו המזון הטוב לגוף והדעת
הכוזבות ממיהנה חוטא דמיון הקב המלית לגוף
אז תלך לבטח דרכך׳ אם תשכב לא תפחד אל תירא מפחד
ירעה כשהמלין יסודי התורה והתלמידי נגד האמת
תהיה בטוח בדרך שלא הדבר והרוגים אחרי
אחר ההתחלה וכן יעקב לא יגע בגבו כי הערה התקוותי
מלבך ולא די כשהן לא כשתשכב ותסמכ אל נצרך לזו
הפחד לן השוגשי הרוחני נגרים רק יהיה מטחתך בגוד
בכבודה משתבטרים הצדיקים בגן עדן התשבורי והנאה
מזיו השכינה והיו ערבות מלהיותה גדול וקראו מיתת
הצדיקים שינה במירו וערבה שנקר לדיין שינו מינה
כי השינה מעתת החושים הפנימים והמונחת החושים
המטפרים ׳כי יין׳ בכסלך מושבתך יהיה כמו שמתה
בנות בשמוע   האלדיות הוא שומר אותך לבט
השגחתו ודבקה ביודעי אמונת התורה ושמר רגלך
בהיותו מוזמן ליפול בלכד ורצו ברבים שלהם עשירי
בהם השם ישמרך משמור פגעים

אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת׃
אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ׃
אַל תַּחֲרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ׃

אל תריב עם אדם חנם אם לא גמלך רעה: אל
תקנא באיש חמס ואל תבחר בכל דרכיו: כי תועבת
יהוה נלוז ואת ישרים סודו: מארת יהוה בבית רשע
ונוה צדיקים יברך: אם ללצים הוא יליץ ולענוים
יתן חן: כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון:

אל תמנע ידבר עם העשיר שלא יחדל להעניק לעני ולגר
וידבר עם החכם שלא ימנע התורה הנקראת טוב
מבעליו שהם הראוים להיות מעלין הלמידים הגונים ואמ' בהיות
לאל ידך לעשות ר"ל בהיות לך יכולת. שאם אין לך ליתן צדקה אין ב
בזה עון או יראה יבא יום שלא תוכל ולכן יעשה כאשר יש לו י
יכולת ר"ל ויש רואה מהבנך חפץ להיטיב לעניים אל תדחהו
ותמנעהו בהיות לאל ידך להדריכו ועל דרך נסתר יאמר שלא
יגל בעל חכמה שיוכל מן הרות אשר תנתן להים בעת
שיגיע להיות ראוי להשכים ונלמו ואמ' חכמינו ז"ל שלא
ישליך החכם פני חכמתו לפני חזירים אבל מחויב להסתיר
בהמעט החולה ויהמאכל הטוב להפסל מזגו אל תאמר
יזהיר העשיר שלא ידחה לחבירו בדברים כגון
שיש בידו המתנות והדברים לך ושוב ומחר אתן כגון שיש
עמך זאת השאלה שהוא שואל מאתך ויש לפרש אל
תאמר לחבירך כשישאל השאלות קודם או מגלגל
בר יש עמך הכלים ההם ולמה הוא השואל מהם ושיעור
הכתוב אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן יען אל תאמר
על יש אתך ונעשה תרחון לו על זה אן ירצה שהלוה לא
יאמר למלוה ויש אתך ר"ל הרבה ממון יש אתך ואיך צריך
ומעט שאני חייב לך אל תחרוש התחשב אין ראוי
לחשוב לעשות רע לחבירו הבוטח באהבתו

במחשבתו כי היא בגידה גדולה ואם המחשבה אסורה כש"כ הגי'
או ירעה שלא תחשוד בשרים והוא שיתקך גרם לך רעה כי אולי
זה מטר מאת חוטר ישב באהבתו לבטח אתך   אל תריב
עם אדם להתלוצץ ולהתרעם עליו ' ואמר אם לא גמלך
רעה שיוכן מזה שאם עשה לו רעה מותר לריב עמו והוא סותר
המזימר הגורי לא תקום ולא תטור ' וזה עומר אם לא גמלך
שעבר זה התשע ואהבת לרעך כמוך ומי שהוא רשע מותר
לשנואתו ' או יאמר אל תריב ותעשה רע עם אדם חנם שאם לא
העשה בדבר הזה וגמלך רע לנוש' כ' אשר נשיב רע גמי שלא
עשאו לך   אל תקנא ' אם ראית איש חמס גוזל את ת
חבירו ויצלית   בכם בנכסיו אל תקנא בו לעני' מהיר
במהרו וכן אל תבחר להלך בדרכיו שהחברה ירגיל האדם לכל
מדה טובה או מגונה ונתן הטעם כי תועבת יי' נלוז שזה
הריעות ואיש חמס אינו מצליח בהשגחת השם יתברך
לשיהיה נכסין קיימים כי תועבת השם המעקש דרכיו
והקמים נ"ל למה הצליח ואת ישרים סודו השם מגלה
אליו הסודות הפרטיות לישרים שהם אהובים לו ' ומהו
הסוד שמארת יי' בבית רשע ירעה קללה במהרה עתידה
להביא בבית הרשע ולא תתמיד הצלחתו · ונוה צדיקים
אפי' שיהיה דירם קלה ולא בית נאה השם יתן ברכה בה
שיגדל וירבה בה '   כבוד   יתמם הפרשה בספור טבע
החכמים · נ"ל   שהכבוד נאות לחכמים
כי הנחלה לירושים אותה בדין כאשר יבא כבוד לכסילים
ותתמיהו הנה קלון להם שכל הבריות מספרים בגנותו
או י"מ' כבוד חכמים ינחלו כלו' החכמים בעבור החכמה
שקנו ישיגו דבר שיכובד בו בעולם הזה ובעולם הנצחי
ואמנם הכסילים כל אחד מהם הוא מעורך הקלון ומסבב
אותו על עצמו ' ויש ששרשו וכסילים מרים קלון

שהמשכילים בעבור שסכלו החכמה הם מעוררים נמרומזים
הדברים של קלון בלשונותם

שמעו בנים מוסר אב והקשיבו לדעת בינה: כי ל
לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: כי בן הייתי
לאבי רך ויחיד לפני אמי: ויורני ויאמר לי יתמך
דברי לבך שמר מצותי וחיה: קנה חכמה קנה
בינה אל תשכח ואל תט מאמרי פי: אל תעזבה
ותשמרך אהבה ותצרך: ראשית חכמה קנה בינה
חכמה ובכל קנינך קנה בינה: סלסלה ותרוממך
תכבדך כי תחבקנה: תתן לראשך לוית חן עטרת
תפארת תמגנך: שמע בני וקח אמרי וירבו לך
שנות חיים: בדרך חכמה הרתיך הדרכתיך במעגלי
ישר: בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל:

שמעו הזהיר עתה שצריך לאדם לקבל התורה כפשוטה
ולא יצריך שיעשה פירוש ועיקר מהקבלה המסורת
למשה בין בפירוש התורה בין בידיעת המצות כי הקבלה
שרש ויסוד לתורה ולכן אמר שמעו בנים מוסר אב על דרך
שאל אביך ויגדך ואחר שתשלים השרשים המקובלים אז
התבונן בעיונך להבחין לך הדברים הסתומים והוא אומרו
והקשיבו לדעת בינה כי לקח טוב קרא לקבלה לקח
מפני שהיא נלקחת איש מפי איש והעיר אותה
בתואר טוב לפי שאין ראוי לגרוע ולא להוסיף על הקבלה
האמתית כי רושם הטוב הוא שנראות הדבר על תכונתו

124

ואמ' טעם שהתורה והקבלה דבר שלם עם כל נתנה במתנה
גמורה לישרא' כמו שאמרו חביבין ישרא' שנתן להם כלי חמדה
וכיון בתורתי אל תעזובו לגמר ואעפ' שנתתיה לכם במתנה
לא תבונה לעשות מזה. ובמלי הורה רמז שאין ראוי לעזוב
אותה להיותה של י"ה מלבד היותה טובה מיתר עניניה
ונתנה ממנו׃ כי בן הייתי לאבי׳ נתן טעם למה לא עזב
מן התורה בכל הפרטים ולקח משל על עצמו ואמר
כלומר לישרא' שהם בנים למקום׃ ואמ' שבתחלה ילדותי
כשהיה הוא עבר ורך והאב עושה לו בעבורו. וכן היו
ישרא' ביציאתם ממצרים רכים ורמות ילדים קטנים ולא רצה
השם להטריחם בכתב כל דקדוקי המצוה בכתב שיהיה
טורח לכלם ומסרם לחכמים יצוה והמון לא הסיר מן
הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל והוא אחרי ירבו כי אמון
לי ירצה ולמדני אבי' שיהיה סובל בלבי את דבריו כיהיו תורה
שתהא ספה בזכרון הלב׃ ולפי שהמלמדים לפעמי' משבחים
התלמידים כמו שאמרו חכמים הזהרו בדבריכם׃ הזהירו
קנה חכמה קנה בינה׃ נראה שיהיה בזמן שלא תבקר
דבר מן התורה והוא אמרת אל תשכח ואל תט מאמרי פי
ואמ' שאם לא השגנה תוכה השמירה בעולם הזה׃ ואם
האהבה השגר ויותר בעולם הבא   ראשית   ראשית
קודם החכמה העליונה קנה החכמה   המדרגה
כי היא הקדם ראשונה ואעפ' שלא תוכל לקנותה על דרך
במחיר גדול קנה אותה עד שתגיע כל קנינך בגמרה
או ירצה החלה חכמתך לך מאחרים וקנה לך שמועה
מפי הרב ואחר כך בכל קנינך קנה בינה להבין בה
לכונתך להשכיל הטעמים ודבר מתוך דבר   סלסלה
בעבודתה והיא תרומם מעלתך ותשים לך
במדרגת הכבוד כאשר התבקשה׃ תתן לראשך יראה פי

התורה הלוית הקן לראשך תבור של חן הזוכה בעבורך
לבחר המלכות הרוחני וגם היא המסור לך עטרת של ג'
תפארת והיא העטרה שעוטרים בה הצדיקים בגן עדן
וידמונו לחיבור השלשה. מיות אשר במות דמיון מחשבה
ורצון שכלם הכרתיים בידיעת התורה שמע בני וגו'
הזהיר שלא לשמוע דברי החולקים על התורה
כגון המינים והצדוקים שחלקו על הקבלה האמיתית ולזה
אמ' שמע בני בשמיעת האוזן ואחר כך תקח וקבל אמרי' ור'
וכי תקח כך ירבו לך שנות חיים ואח' הנה הראיתיך ללמד
חכמת התורה שהיא ראשית לכל החכמות הדרכתיך במעגלי
יושר כלו' הדרכתי אותך שהפירוש האמיתי המיישר האדם
להצלחה האמיתית הוא המקובל והוא הישר בלב בלכתך
לא יצר צעדך כלו' אם תתנהג בדרישת
החכמות על פי הדרך אשר הדרכתיך בכוונה להגיע דרך
ההצלחה האמיתית המוצא דרך סלולה והוא לא יצר צעדך
ואם תרוץ בתחבולות השכל לא תכשל כי אחר שתלמד החכמות
בסדר והקדים להם יראת אלהים תהיה ניצול מן ההריסה ולא
תאמין דעות בטלות

החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך: בארח
רשעים אל תבא ואל תאשר בדרך רעים: פרעהו
אל תעבר בו שטה מעליו ועבר: כי לא ישנו אם
לא ירעו ונגזלה שנתם אם לא יכשילו: כי לחמו
לחם רשע ויין חמסים ישתו: וארח צדיקים
כאור נגה הולך ואור עד נכון היום: דרך רשעים
כאפלה לא ידעו במה יכשלו:

החזק במוסר ירפה אל תשמע לדברי המינים והאפיקורסים
הכתוב המתלוננות על הזמה אלא החזק במוסר שיה
שילמדוך המלמדים האמיתיים ירחיק ממך שבארחות רשעים
אל תבוא כל שלא תתנהג בדרכי רשעים לעשות כמעשיהם
ואל תאשר כלומר לא תדרך בדרך האנשים הרעים לא במרמה
ולא בקנאות ומלת תאשר מן הדרך או מענין מאשרי הארץ
כלומר לא יהיו בעיניך מאושרים הרשעים פרעהו כלומר
ענין הרשעים יהיו בעיניך כאלו הוא פרוע ובטל
ודרות עסק נותן שלא תתנהג מן הפרענות לוה' ושמע
דבריהם שלא יסיתוך אלא שטה מעליו ועבור כי הרשעה
הזונה נמשלה לאריס הבאים לדור בארץ נכריה ובהתחלת
הזמן עשו תושבים אז יהיה פרעהו מלשון ואחריכם מכל
הפרש שיקנה גדול שער כי הדרך שלא יעבור בה גדול כי
עשויים על דרך דרכי זונה אבלות שהאבל מגדל שער
כי לא ישנו ירצה לא יהנו שינה לעיניהם אם לא יגרמו
ראשונה היזק לעמיתם או לזולתם ונגזלה שנתם
מעיניהם כמו תרדי שנתם אם לא יכשילו אחרים או ירצה
בגזלה שנתם כי מפני שאז לא יוכלו לעשות רע יחשבו
הזמן ההוא לגזול ומשיק וה כלל העולה מזה הדברי שראוי
לאדם ליתן כבוד לש"י בשכלו ובגבורתו בחקירתו בחכמת
התורה ולא יבוא עליו רעה שיקבל אותו במוסר וייחס
אותם להשגחה לא אל המקרי וכן ראוי שיקבל התחלות ה'
התורה מהמלמד אמיתי ודרכיהו במקובלות האמיתיות ויעין
אחר התחלת בדרוש התורה בהשגחה ולא בהריסה ובזה
יהיה נעזר מהש"י ויורת עליו אורו כי לחמו לחם רשע
ישלג להרחיב על רשעת המעשים ; הרשעים
ואמר סבב עשותם הרע הזה הוא מפני כי כבר הרגלו מאכל
של רשע תחת היות מאכלם לחמה של תורה ועסקם במצות.

יום עשויים כן אלו מתחברים במשעים ושותים יין
חמסים שהוא כנוי לרעות בנפשות **וארח צדיקים**
כלומר דרך הצדיקים הוא כאור אשר **בבקר**
יתחיל להאיר והולך וגדל עד שיהיה היום נכון כלומר
באמצעיתו של יום והוא משל למפרשי התורה כמו הד
הקבלה האמיתית שהם מבוארים יותר בביאור קצר
והעומק המבין בזה המבואר המיכל מעט כל ספק
דרך רשעים כאפלה: ירצה שההולך **בדרך** אלו הרשעים
דומה לאדם ההולך בדרך בזמן חשך ואפלה
שנופל בבורות ובמכשולות ואינם יכולים לדעת במה
יכשלו לחשכת הזמן והוא משל למפרשי שרשי התורה
התמימים שאין להם יסוד לדעת הקבלה שיש כן ה
המשמע לשקר ולכן יפלו בשיבושים ושגיאות גדולים

בני לדברי הקשיבה לאמרי הט אזנך: אל יליזו
מעיניך שמרם בתוך לבבך: כי חיים הם למצאיהם
ולכל בשרו מרפא: מכל משמר
נצר לבך כי ממנו תוצאות חיים: הסר ממך
עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך: עיניך
לנכח יביטו ועפעפיך יישרו נגדך: פלס מעגל
רגלך וכל דרכיך יכנו: אל תט ימין ושמאול
הסר רגלך מרע:

בני לדברי הקשיבה: מפני שמשכל האדם נותן להמשך
אחר הרשעות הנספרות והמתאוה תלויה בלב רצה
להזהיר האדם על שמירת הלב להרחיק על המחשבה

היונה במוסן שיהיה חוץ בתמונתו ויונקה מכל מבנות
נסקן והוא אמרו לדברי שיהא דברי התורה הקשיבה
כמלה יטה אזנו אל יליזו מעיניך כלומר לא
הסורו עיניך מהם רק שתהיה השקפתך
עליהם כאילו יעמדו תמיד לנגד עיניך והשמור מנוס
בתוך לבבך ונתן הסבה בזה כי חיים הם למוצאיהם
כלומר הדברים שאומר לך הם חיי האדם שהם
חיי הנפש והם ג״כ מרפא לכל בשר האדם שהוא רמז
לחיים הזמנים מכל משמר נצור לבך כל יותר
מכל דבר הצריך שמירה ואתה צריך לשמור
הלב ונתן הסבה בזה לאמר כי ממנו תוצאות חיים
כלומר בעבור שמן הלב ימשכו החיים ואחר שהוא כבוד
באופן שממנו יצאו החיים צריך לשמירה על כל שאר
הדברים ואופן השמירה הוא שלא יתחשב און בלבבו
ושלא יאמין בדברים הטובים ושיתרשם בו האמונות
האמתיות כמין חותם הנגלה ונתעמד הר סיני ונכתב
הסר ממך עקשות פה כלומר אל תשמע דבריך רק כל א
דברי פיך יהיו דברים אמתיים כן ולזות שפתים
שהוא נלוזה מן הכוונה הרחק ממך ולזות שרשו לוזה
מגזרת הלמד לא נקשית נלוזת שלא תהיה אחר בפה ואחר
בלב ולזות שפתים העבר והשיכון עיניך לנכח ידו
ביטו כלומר עיניך והשקפתך יהיו לפנים
עמוד הדרך המשכנית לא היו תמונת שתמידה האמיתית
היא הכוונה ועפעפיך ההם דעו יר׳ והמשיל הלוקח המדרגה
המתנגנת לאיש המביט נכח פניו והקיצונות למביט
לצדדים ואז כשעפעפיך יישירו ויתמו הדרך הישרה שהיא
נכחך ולא יטו לימין ולשמאל והמשיל לכבת לקבלה
דרך האבות הקדושים פלס מעגל רגליך כלומר שים

לם בינתך כל הנהגותיך שיהיו במורה במשקל ובחר לך
המדות הטובות באופן שיהיו דרכיך נכונות שהוא בתכלית
האמצעי מהשתי קצוות ויתחייב הדבור בזה ואמר אל
תט ימין ושמאל דרך משל במדת מעלת הנדיבות נקרא ימין
קצה הפיזור ממנה מפני שנמשך ממנו קצה טוב שהוא
להטיב לאחרים ונקרא שמאל קצה הכילות ממנה מפני שאינו
עושה טוב כלל ואמ' שראוי לאדם השלם שלא יטה לקצוות
ואז יהיה מובטח שאין במעשיו רע כלל

בני לחכמתי הקשיבה לתבונתי הט אזנך: לשמר מזמות ודעת שפתיך ינצרו: כי נפת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חכה: ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות: רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו: ארח חיים פן תפלס נעו מעגלתיה לא תדע:

בני לחכמתי הקשיבה יזהיר עוד בהרחקת האדם ממעשי
הזימה ולהקשיב לחכמת התורה ולכן אמ' לחכמתי
שהיא המדבר בעדה לא' ואמ' לתבונתי הט אזנך רמז אל
למעשה הטוב לשמור מזמות הזהיר על המחשבות
הטובות שהם ענין לאדם ואמ' שיהיו מחשבותיך
שלא יגיע לך היזק מחברת הטמאים והטעאותיהם ואמר
ודעת שפתיך ינצרו שנא' אם הם יטענו כנגד התורה
ויחלוקו על הקבלה האמיתית היה נכון להשיב להם בדעת
והשכל כי נפת תטפנה ענין רבוי התוספת הנופלת
הזהירו שיקרב לידיעת התורה כדי שיוכל

להזהר מהעשים הזרות מאשר יבריק עליהם לשומעים כמו
הדברים המתוקים לחיך ולשון וזהו משל לחכמות הזרות
יבא הקדמתה לקיחות מהשכל המתגשמי מאשר יערבו לחדש
וימשך אחריהם להמונים וימאס ברעות הלקוחות מהקבור
האמיתית להיותם למעלה מהשכל   **ואחריתה**   מרה
רעה התכלית המושג מדברי האשה: הזרה
מר כלענה הספק המתקיית הנגרה בקחלתה וכן זה התכלית
וימית האדם בחרב פיות וזהו משל לחכמות התכונית
שמפסידים הנפש ברעות בענין הנמשלים לרבוי הזרים
ולא נגד מלאי בהריסת הדעות האמתיות שהוא מיתה ה
הנפש באמת   **רגליה**   יורדות מות ירצה כי גדלי
האשה הזרה   מתעסקות להביא האדם אחרי
למקום המיתה וכן צעדיה יתמכו והמסכים בשאול ירד
שם כל מבקש מזהב והוא משל שהתרפים אחר החכמות
הזרות לא ישיגו השארות נפשם וקיומם מפני שמלך החכמת
כלם מדברות בדברים המים ונעדרים הנמשלים לשאול
ולמות ואין להם שם להם קיום לנפש כמו תורת יי' התמימה
משיבת נפש   **אורח**   חיים פן תפלס בלום לא תשקול
מארת חיים   מכל מותר וכן שבכל דבר תורה
ינבה והעגב שכל מעגלות הזונה נעו אל שאול ולא תדע
להזהיר עד שתכנע ותפול בבור שחת וזהו משל מהזרה
שהיא אורח חיים לא תבחין מלמה בחכמתך שהאמונות
מיעוי נקנות מיכך שכל האנשי נעו מעגלות ויצעידך
התורה ולא תוכל לדעת אותם כי אם מקבלה שנוגע באמונה
ובמדרש כן התלם מיכן שבכן של מיתה אין לחיים ואין
שלא לחיים על הקבה היא פי נהבותיה ולא תדיעו לך
וזהו ויקרו ועתה בנים שמעו לי ירצה שראוי שתשמע
דברי מלמד התורה כמו שראוי לכן וישיגנו דברי הרב

ועתה בנים שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי
הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה
פן תתן לאחרים הודך ושנתיך לאכזרי פן ישבעו
זרים כחך ועצביך בבית נכרי ונהמת באחריתך
בכלות בשרך ושארך ואמרת איך שנאתי
מוסר ותוכחת נאץ לבי ולא שמעתי בקול
מורי ולמלמדי לא הטיתי אזני כמעט הייתי
בכל רע בתוך קהל ועדה שתה מים מבורך
ונוזלים מתוך בארך יפוצו מעינתיך חוצה
ברחבות פלגי מים יהיו לך לבדך ואין לזרים א
אתך יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך
אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת
באהבתה תשגה תמיד ולמה תשגה בני בזרה
ותחבק חק נכריה כי נכח עיני יהוה דרכי א
איש וכל מעגלתיו מפלס עוונתיו ילכדנו את
הרשע ובחבלי חטאתו יתמך הוא ימות באין
מוסר וברב אולתו ישגה

הרחק מעליה דרכך. ירצה לאמר אמרי המוסר ואמ
הרחק מעל האשה הזרה הזאת. דרכך אל
גם שיהיה הכרח ויצטרך לעבור במקום עבירה. ואתה

האשה להבינו לא תנוז חפצך רמזו שהרחק מאותה הדרך
ואם קרוב היותר קשר ויבר' ויא' די שלא הקרב אליה אלא
אפי' לפתח ביתה לפני שהדבקה משך היא יושבת בה יענה
הקרבים אליה **פן תתן** נתן סבה להרחיק האדם עצמו
מזאת המשנה ואמ' פן תתן לאחרים הודך ענינו
כח והנוקף כמו הוך נתרו אימה · והטעם פן תתן קנינך
ונכסיך למשרים אחרים שיאמרו שאלו האנשים הם
בניך משד הולדת במשה הזונה · והיא זנתה גם כן עם
אחרים ואינם בניך וינחלו נחלתך הנכרים · ושנותיך
לאכזרי כי השוכב עם הזרה יסכן נפשו וחייו ונופל
ביד אחרים שהם קרובי האשה ויעשו עם בגלוה וכן הדיינים
ושופטי הארץ מחוייבים להענישו בדין כי הוא גנב מנולו
או יראה בהדרך היקר והכבוד · ויראה בשנותיך כל מה
שטרחת ויגעת בשנותיך · **פן ישבעו** הפלג בבעילה
המגונה ואמ' שימשך מזה שיהוא יכר אות
בנו ואין לו כח לדבר עמהם ואחרים ישתעבדו ויתם שהם
קרובי האשה ואין לו ידו להינצל מידיהם · ונקראו הבני
כחו של אדם כמו כחי וראשית אוני · ונעצבך בבריתך
עברי · כל הדברים אשר עצבת בממך וטרחת כל ימי ח
חייך הם בבית נכרי · **ונהמת** יריצה עם היות שבעת
רהיתה הליחנת והמייה הבחרית לא תכיר הרעה
אשר עשיה לשוב לה' · יה בכות אכו מבאתריך ובימי זקנתך
כבלות הבשר השמן · וכן כבלות שארך שהוא הלחות
השרשי שיזון הגוף וזהו הבת שיקרב זמן שמיך למשפט
על מעשיך הנהוס והיעשן בדאגה גדולה על התאוות של
ששית **ואמרת** איך [illegible] שנאתי המוסר שיכחוני
הדרס הישעה וכן התוכחת שהיו מוכיחי
[illegible] מחו מכמשי הרעים ויהיה תוכחת במקן על דרך הוכח

הנכרי מה שעליו לקוי הי׳ הירחים אנשי הנראה גבה מורי
יקראם בזה הלשון לקורי שהם מורים על הדרך אשר ראוי ל
ללכת בה קורם החוטא וכן להלמודי הידועים שחטאתי
ילמודים אותו דרכי התשובה לא הטיתי אזני ועקרתי בח׳
שאמ׳ בקול מורי כי יזקין לבו התשיאו שאפי׳ קול המורים לא
אבה לשמוע וכש׳ להשנים דבריו וכן כל המשנה שהם
באומנם לא היתה לה טובה   כמעט   הייתי בכל רע
הפליג בגודל חטאו שכמעט   קם על הרעות
שכמעט עשה חטא גדול ושהיה חטאו במעגל כהר
בהרהורים רעים בכל העבירות קלות וחמורות ובפרסום
חלל שמו ית׳ והוא ומתוך בתוך קהל ועדה אני יראה מעט
שכל העושים שמעולם באו על מידי חטאתי ותשעי
ושיעור כמעט הייתי עשה בכל רע ועשה ובפרסום כרי
שיכרון שהשם ימנע את הרשעים ולקח נקמתו מהם
העדה   א׳ האשה הזאת רמז לנפש הבהמית ויונה
לגרס המורכב ממנה שירחיק מעליה ממכירה
ולפי שלא ימשך אחר התאוה הגשמית ולפי שהזאת האשה
זורה רמז לקצת המינים שמפתים שכל האדם בחלקת לשונם
ויונה לשכל הרחק מעליה דרכך זו מינות ב׳ שקרא לנפש
הצומחת והיונה וכל כתותיהם אחרים אטרים זרים נכריים
להורות שהם שאין שלמות האדם תלוי בהשגתם אין הם
זרים להשיב האדם שלמות וקרא לבחינת השכל בשם היך
[illegible] ונכתב הוד [illegible] שכל שכר האדם הוא כשהשכל על [illegible]
המושכלות ודעת אמתית [illegible] בעת לרמוז שהוא בעל
שכלה ובחירה [illegible] לרמוז [illegible] העיכר בין
הנפשות החומריות עם השכליות והשכלית טורחת שתי [illegible]
[illegible] הנפש החומרית והשכלית ברעה ומרה שלשי
[illegible] החוטא לתשובה בעת הזקנה באופיסת [illegible]

ושמו לשמותם נבלה בעירן ותניה הגונה רעולה ויש
בדיוש תחת לגבי נפשיה בשלמא עתה כשיחסר לב
ותחבולי שירע קנין נפשו מחזיק בשלום וכבר אמרו
ששאל הזקן על דרכי הרשעים והשיבו החכם אית מוכיח
יעורך לשאל בדרכיך ואם שערות לבנות שבראשו ואם
ענהית בעתיך שסבבו החיות הגל האחרית
שתה מים מבורך אחר שאמר הרחק מעל הזרה הזרה
דרכך יעוהן שישתה מים מלבות שלו והכונה
שיוכן באשתו ולא בנכריה כי שתיית המים נמשל לביאה
כמו מים גנובים ימתקו וכל נעלם מבור צריך רל שיוציא
המים שישתה יהיו כמים נוזלים מתוך באר מים חיים ורמז
שצריך שיזדווג עם אשתו בקדושה ובטהרה ובאהבה
רבה דמיון כמים הנוזלים שהם טהורות יותר מהמים המים
המכונסים אשר בבור ורק עליהם ובאר יהיו על מים ה
הנובעים . יפוצו מעינותיך רל מאלו המים יהיה לך
ותשועות מעינות שיוציאו לחוץ וכן פלגי מים
ברחובות והוא משל לבנים שיוציא ממנו שיהיו זכרים כי
ברחובות ובחוצות יאלו הבנים עברים שהם לך לבדך
שמשך מבני בריתך כדכתב ביתך יהי מקורך ברוך
רמז לזרע האב המוליד והוא ברכה שלא יהיה
עקר ושמח פרי והשמחת אל יהיה דמי כלו עשר במוף
שיהיה מקורך ברוך ולא יחסר בלבך אחרי עברים נכריות
וכן שמחת באשת נעוריך אל יהיה תיבה לקוחך מגורה
את לך ורק הערה שהנה כמו לריק והטעם שלך משלך
בנים לבם ואמרו לאשה נעוריך בנים ירצה שתשמח כי
בהיות לך אלה הברכה מאשת נעוריך המיוחדת לך ויהיה
חיים לפי הסבה פועלת רל שהיא את קניה והטעם
שגם בעשות המוצרים לו אין רמז שישאל הדר כתקנה.

ולפי שהראשונה שהלך פעמים רבות התרחב רחמה ובזווג
ולא יקבל המגע ערבות רב מן׳ שזאת האשה תהיה כאילת
המאהבת לזכר שלה ויעלה הבעלה חן ג״כ לפי שרחמיהן
יתרות וגם שהדברים המתמידים יקנו מק׳ שתהיה האהבה
מופלגה ביניהם בענין שדדיה ירוהו בכל עת כמו דבר
חדש עד כי מיתר זאת האהבה ישנה ניתטא בבקשת ערצו
להיות מתשמתו טרודה במשתה ונקשרת עמה ׳ ודרך
פי׳ שדדיה יעל׳ הסנה לעשות שמחה וערבות כמו שנין לדוד
הערה א עה בהתדלות נמרך על נחיך בתורת משה
שיש בה מינה ושדברי תורה נמשלו למים ׳ וכן
הנפש המשכלת נמשלה למים יען היא נחצבה ממקור
מים חיים הוא כבוד הרים ׳ ב׳ קרא למושכלות בור מים
מכונסים ובאר מים נובעים להורות שיש בתורה התלגות
ניקובלות איש מפי איש עד משה רבינו ע״ה דמיון המים
המכונסין בבור והם עיקרי הדת ושרשי האמונה ואין
לנו להוסיף עליהם כמו שאמרו במופלא ממך אל תדרוש
ויש דרושים שבכל יום החכמים בפלפולם מוסיפים בהם ב׳
בטעמי המצות בפשטי התורה ואלו נמשלים למים הנובע׳
וכן ר״ל שהנפש המשכלת אם הרגילה העסק במושכלות
הנבע מקורה ויתגבר עליה החומר וכל עוד שתרגיל בדברי
האלהיים תוסיף תומיך דמיון המים הנובעים ג׳ בסדר
הלמוד סדר שלשה זמנים זמן היות בישיבות הרבנים
הזקנים והוא דמיון שתה מים מבורך שהם הזקנים אשר
להם שמועות מרבי׳ והם בקיאים במשנה בתלמוד בגמרא
זמן שני שיהיה התלמיד חוזר מה ששמע ומבין דבר מתוך
דבר ומוסיף על שמועתו והוא נוזלים מתוך בארך דמיון
המים הנובעים בכל יום ׳ זמן שלישי שקובע ישיבה
לתלמידים ודורש הוא ברבים כי כבר הוא בעל הוראה

132

שמע וחזק ונפלגל והוא יפוצו מעינותיך וגו' וכל תלמיד
שאינו הולך בזה הסדר עליו הכתוב אומ' כי רבים חללים
הפילה זהו התלמיד שלא הגיע להוראה ד' במדרש קשו
קראי יפוצו מעינותיך חוצה יהיו לך לבדך אם ראית דור
שמחבבים עליו דברי תורה יפוצו מעינותיך חוצה ואם לאו
יהיו לך לבדך   הלל אומ' בשעה שהם מכנסין פזר
ובשעה שהם מפזרים כנס שנ' עת לעשות לי"י הפרו
תורתך   ר' מאיר אומ' הפרו תורתך עת לעשות לי"י
ה' שהנפש המשכלת נקרא מקור האדם ע' מפני שהיא נ'
שומרת ונצחית ונישר ידבק במושכלת הנה ברוך
ונקרא משה עצורים החומר הנצב לעבודה האלהית
ובעסק התורה האלהית ישו אהבה נחן וכל זונפש הערכו
ולמה   תשגה בני בזרה ' אומ' עד השגולה ואהומיה
ולמה התחוא בני באשה הזרה לך שהיא בגנלת
בנגל' והחבק חיק הנכריה כי גם החיבוק לבדו אסור לך
כי נכח עיני יי' דרכי איש הכוונה לא די לך שיש לך
להרחיק מזה המועל למה שבו מתנגות כפי הדת ה"ה
הטבעית והנימוסית הגזורות שידבק האדם באשתו המיוחדת
המיוחדת לו ולא בזרה ונכרית' האמנם יותר ויותר יש
לך להתרחק ממנו מיתר העונש האלהי כי נכח עיני יי'
דרכי איש ופתבנלותיו בגליים לו וכל מעגלותיו מפלס כל
אפי' הדברים הקלים שוקל במאזני יושר   עוונותיו
ילכדונו את הרשע ' בית דין של מטה
צריך שוטרים ונוגשים שיעשו לחוצי ובד' של מעלה
אינו צריך אלא החוטא בעצמו עונותיו ילכדונו ויעשו
מנהו כדאמרינן תלוהי דאיתנהו ערבין ליה וכו' ואמרו ונכתבו
מטמהו יתמוך ר"ל שחבלי החטא יתמכוהו ויאסרוהו
באופן שלא יוכל לברוח מהעונש כמו שעושים רבים

והאמרנו שיבחו מבית הסותר הוא ימות בל' ס'
סבת מיתתו מעינמו הוא ופירש ה הסבה ואמר
באין מוסר ובגודל אולתו שמע מוסר המקרבו לתורה ולחכמה
יבוא ואולתו ישגה כי כאשר הוא בדרך השופטים תגדה בפני
תטאותיו ושגה בסדור הטענות העוותה להתגלותו מפני
שהוא אויל טעה וישגה ואיננו מקש זהו אומרו באין
מוסר שאין יצרך לייסרו בשוטים לשירה חטאתו כי הנה
בלא יום נראין מודה ונהפך השיגים לרשעים

הערה

א' למדנו שעבבות השוים הודיה ומן הרעה
הוריס לקורה הם דברים מוטעים ואין להם קיום שהכל תיי
שעה ולכן שאל ולמה שאין בזה תכלית עצמי ב' למדנו
שהשגחת הש"י מושוטטת בכל הארץ והכל צפוי ואין שכחה
לפני כסא כבודו ג' למדנו כי רשעה ומתוכה החוטא הסר
עונותיו וגם שתהיה היהו במעשה הוא נפל ממקום יוצר
ובזה המשוגה שלו הוא החטא ובהכרת שישבו ד' למדנו
שהאדם מושל במעלותיו הטובות אם רעה ואין לו מכריח
טבעי ולא מכה שמימי ואין ראוי לגתם בחירת הפעולות
[illegible] לא בבחירתו [illegible] ולכן אמר הוא ימות [illegible]
[illegible] בעצמו גליס המיתה והחיים וזהו שלשי התורה ובחרת בחי'

בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך: נוקשת
באמרי פיך נלכדת באמרי פיך: עשה זאת אפוא
בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב
רעיך: אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך
הנצל כצבי מיד וכצפור מיד יקוש:

בני אם ערבת לרעך אחר שהשלים עצתו בשתי ישנה
האדם בזה לרוב הרעות המשגות מרפשע הנה
ימהם שיכניא כל נבסי בענין רע כמו שאמ' מן ישיבת
זכים בתך · המשיך הענין בשלא יקרוב לזולתו כי המשה
והערבות מגיעים האדם עד ככר לחם · והוא אמרו בני אם
ערבת לרעך · ר"ל אם חייבת עצמך לפרוע חובו ונאמן
ידוע אם לא יפרעם העני החייב בהם · והנה זה היה מפני
שהוא רעך דע כי הסכלות נשאו אותו שתבח שקיימתו
הערבון בתקיעת כף נהפך לך לאויב נר ויריעו להקל
מעלי החוב ושתשלם אתה למלוה · והנה אמרו תקעת
לזר כפך · ומפירוש זה קרא והזר שניים ללוה · ואפשר
שיהיו שניים למלוה · כלומ' אם ערבת ללותך לחשבך כי
רעו לאי יגע לאהלך להיות המלוה רעך ואהבך דע כי
מיד שחייבת עצמך על בתקיעת כפך נהפך לזר ונעשה
עצמו כאלו לא ראה אותך והתלוצך נכסמה · והנכון שיהיה
ערבת לרעך אמר ללוה ותקעת לזר תאמר למלוה כי אמר
שערב איש לרעהו הוא דבר נהוג · אבל אין ראוי לעשות
מפני שימשך מזה שהזר שהוא המלוה ימכור לערב
נחלת שדה וכרם · נוקשת באמרי פיך ר"ל סבת
ערבות זו מפני שהשיבתי שאומרין
לא היו אלא דברים בעלמא דחמותו לא היה אלא
בדבור השפה לא בחיוב ממון וזה אינו כן כי עברת באלו
האמירות ולא תוכל להתיר עצמך מזה החוב כשתרצה
כי כבר אתה תחת כף המלוה · עשה זאת איפה
בני והתרפס מענין מרמס · והכוונה
והנה מענין חוזק עונה · והטעם זאת עצתי הכונה
והתרפס לפני המלוה ואשר היה רעך מקודם ובקשהו

בלי מדבקים רבים וישאר הקבועות כדי שימותו לא ולא
יאמר נתותר · גם יתכן לפרש שהשבועה שלא יתחמר
ריב עם הלוה אשר היה מקורס מוהב ונמצא אלא הכנגע
יפנו ונתוקן בדברי ריבני אולי יתכן ויפרע הקוב ויפטר
הערב · ואולי או המפרשים ירהב הוא פועל יוצא ורעך
יקוד והיינו נוספת · ואפשר שיהיה רעך רבים כמשמעו
ואמת ורחב מבטן ריבני כלומ' הרבה עליו רעים לפייסו
אל תרדף שיהיה ישלים המענה בשימשה תריותה
עמו שלא יתן דינה שקועה לענין נוספת
על ההכרחיות לקיום המצוה · ואלא יתן לעפעפיך תנומה
שהיא שינה קלה שקועה · והכוונה שישתדל בכל כחו
והמטיר מאותו השרמות · הנצל כצבי מיד ריבה
נומ' שהוא מיפשרי המון והנצל מזה הדבר
ונכן רמהו לצבי אשר ינצל מיד מי שרדפו · וכמו ה
היפור שינצל מיד היקוש אשר נלכדה בו · ואפשר
כי מלת יקוש ואמר בכנף משרה לשתי הירכה ופירוש
יקוש של הבר והוא הרשת · או יהיה פועל במקום
פועל כמו חוץ שחוט כמו שנתט ; והמאמר לאיש ה
המשים המינוח הערה א' יודיע שאשר תצא
מגזוב המושכלות אשר קם רעים מהשכל
ירקה אחר התאוות הנחשבות כמו זר לשמות הארם
והמ' מוקש למשכל קבתי לסכן ונעברו כיון שהוא מן
משעבד הכחות השפלות · והנה ראוי שילכו לפני השכל
בתבנית מה שאפשר לבקש מחילה וכפרה על זה
ועשתדל בכל ענין להדבק בשכל ליתן לו תמימות ונפלא
ברוממו תוכן נפשו השכלית ובזה ירפא · ב במורא
במס לו ושרש · רעו זה הזכבה שאל שרבים כשנרצו
להם התרה · ולא רצה לקבל שהם נאריך שהם בעלו

תפסק דילך המכות שכבר הם מנוחתם אלא הבא העתידים
לבא לעולם יאמר הם שנכתים את התורה תנאי שוכח את הבנים
שנ׳ ותשכח ברית אלהיך ושכחת בניך גם אני ג׳ סבת הגלות
מפני שנקשית במה שאמרת בסיני נעשה ונשמע ועברו
כל התורה לכן מתה במאסר הגלות ד׳ התיקון שיתקבל
נפני השם והזכיר זכות האבות נאל התן שינה לעיניך ולא
תפילות תענית ואז תנצל מכל מיד

לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם׃ אשר אין
לה קצין שטר ומשל׃ תכין בקיץ לחמה אגרה
בקציר מאכלה׃ עד מתי עצל תשכב מתי תקום
משנתך׃ מעט שנות מעט תנומות מעט חבק
ידים לשכב׃ ובא כמהלך ראשך ומחסרך כאיש
מגן׃ אדם בליעל איש און הולך עקשות פה׃
קרץ בעינו מולל ברגלו מרה באצבעתיו׃ ת
תהפכות בלבו חרש רע בכל עת מדינים ישלח׃
על כן פתאם יבא אידו פתע ישבר ואין מרפא׃
שש הנה שנא יהוה ושבע תועבת
נפשו׃ עינים רמות לשון שקר וידים שפכות
דם נקי׃ לב חרש מחשבות און רגלים ממהרות
לרוץ לרעה׃ יפיח כזבים עד שקר ומשלח
מדנים בין אחים׃

לך אל נמלה   יל' לפי שבפרשה הקודמת
הזהיר על הערבות רצה להזכיר
ועל העצלות בריבה מהנמלה ואמר לך עצל לראות בדרך
קטנה כמו הנמלה וראה דרכיה בלקוט רבים כלומ' תביט
להיותה נעזרת באופנים רבים בעבודת הכל בזמן הקציר'
באופני היכולת ישירה והבן יחדו' וחכם לומ' ולהתחכם
ענין במקום עכשיו שלא ייחס לה חכמ' אלא חמ' ראה
דרכיה לרמוז שכל אלו הפעולות שתעשה יבואו מהתכונה
טבעית שנתן לה הטבע לא מחכמה ונרמז   אשר
אין לפי שהרבה מהבהמ' נוהגו מבעלי שכל
בפעולות רבות בחרישה וזריעה ונשענות פעולת הנמלה
יחשוב אדם שהם מונהגות מבעלי שכל לזה אמ' שאין לה
קצין שוטר ומושל שהם הגורים ממנהיגים למלחם בהישרה
פעולת תכין בקיץ לחמה ירמוז במלת תכין לפעולה
מדרגים   שהיא עושה ותשים החטה במדור העמוק
וכן לחתוך מתוך החטה כדי שלא יצמיח בארץ וכן שתוציא
היוצא בפתח ביום השמש ליבשן ועוד אמ' שאגרה בקציר
שאין תמיד התבואה ויזכר לחמה ומאכלה בכגון ההוא לא
ונמצא שלא תגזול גרגר מחברתה כמו שהביאו חכמי העיון
עד   מתי עצל' ירצה אחרי ראותך אופני הערמות הנפלא
בבריה קטנה ושפלה עד מתי עצל תשכב אפילו
שלא תישן שתהיה הדר מתרשל להשתדל בהשגת הכנותיה
מתי תקום משנתך שינה ארוכה ונאמר שבינה עד מתי
תבקש לך המנוחה מתי תקום משנת העצלה   מעט
שנות הלא ידעת אחר העצל ישרי לו נרדם
במעט מהשינה להכריח בריאות הגוף ובמעט מה
מהתנומה שהיא שינה כלומר שקנסה להנאת הגוף ויותר
המלה ובמעט מחבק ידים כדרך העצל החובק את ידיו

עד חבוק ידים להתעטף במטתו במשתו · כמו שאמרו
חבוק ידים זה השוכב במטה · והענין שיקום מהמנוחה
והבטלה ולא יהיה כל ימיו כבטל   ובא כמהלך ראשך ·
ירצה אם תהיה עצל כמו שהזכרנו   הדבור ומחסור
לא ימצאו בפתע פתאום אלא כאורח ומהלך יבואו ולא
ינוחו · ירצה במורו כאיש מגן יאמר כאיש יש לו מגן יגנה
להגן גופו ממכות חרב ומעט כן הדין לא יוכל שירפא
ושמעו · או ירצה אם תהיה עצל כל החסרון שיחסר לך
תוכל להשיגו במתנה כמו המהלך שילך במתנה. וכמו
האיש ההולך להגין לארצו · ילי ובא עשי הסרה כמו ובא
השמש וטהר · וענין שיסיר ממך הענות במהרה ·
הערה א' רמז לאדם לברוח מהעצלה כי זה ימנעהו
מהשיג ההכרחי לחיים ומחייב שיהיה צריך שיהיה
טרף בבית אשר ימצא · וירחיק עצמו מהשינה היתרה
מלא ההכרחית, וכאשר יהיה צריך אחרי הזמן לא ימצאהו
גם שיבקשו · ב' שהאדם מחויב לתת לנפשו השכלות מועלות
ולחמה שהם המושכלות וראוי לו שיעסוק בתורה בזמן ה
הילדות, כלומר שהוא זמן הגירסא ובזה יהיה פרי עמלו כלוב
העדרי יקנו · ג' במדרש העצל הזה רמז לרשע שלא עסק
במצות והשינה בעולם הזה · וכאשר המות בא כמהלך יראה
כי הם לא תורה ולא מצות הם מחסרים ויתמה איך לא
ועשה תשובה · והקב"ה מודיע להם שיטה עולם שהייתם
בו דומה לערב שבת · והעולם הבא לשבת · מי שטרח
מכאן מערב שבת מה יאכל בשבת · רמז שהעולם הזה הוא
עולם המעשה והעולם הבא הוא עולם הגמול ·   אדם
בליעל איש און שונה מדת העצלה ויצא לגנות
מדת המתעוררות והם האנשים אשר אין להם בין המחשבה
והמעשה פעמי כי הם קלי התנועה · והוא מגדת מרד כ'

בליעל ר"ל שהוא איש הוא מורכבת בלי יעול והאיש הזה
אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים · והוא גם איש
און ר"ל שמחשב רעים · והכלל שהוא רע לבריות ורע ל
לשמים · וכאשר ידבר הדברים בפיו הם דברים מעוותים
שאין בהם יושר ואמת והוא אמרו הולך עקשות פה ·
קורץ בעיניו · ר"ל מורכו שכאשר הוא במקומות שאינו
יכול לדבר בפיו רשעותו ועקשותו יעשה רמזים
בעי' על המדברים קורץ בעיניו מבעלי העינים · ומולל ב
ברגליו · רומז בהם כלומ' כאלו מדבר ברגליו · מורה באצבעותיו
פי' מלמד עם האצבעות כמה שלא יוכל לדבר עם הפה ·
וזכר אלו השלשה איברים להיותם קני התנועה · תהפוכות
תהפוכות בלבו · ר"ל שהוא חושב בעולם דברים הפכיים
ועקרים לאמת ולטוב העולם · חורש רע בכל
עת · ר"ל שהוא מעמיק לחשוב רע על חבירו · דמיון האדם
החורש ומעמיק לחפור הארץ · מדינים ישלח · ר"ל שיגרום
ריבות וקטטות בין האחים · או יהיה ישלח יבעיר כמו שלחו
באש מקדשך · על כן פתאום יבא אידו · קימת פתאום
ויבנה הכיבות · בלי ידיעה קודמת · ר"ל כיון שזה
האיש רע לשמים ורע לבריות · פתאום יבא שברו ואידו
כי טבע המדמות כך ת"ב שיקנו עלין אנשים ויכריתוהו
אך רמז לענשים הגה"ק · ומכתו תקבל רפואה · שש
הנה סמך ענין זה בכאן לפי שכל שבע העבירות
אשר יזכיר קצירות באדם הבליעל וכן יזכיר שהשלשת מ"ע
שנזכר למעלה היא מאוד מתועבת לפני השם · ואמר שש ה
הנה המדות המקולות אשר השם שונא כל מהאנשים
המתגאים בהם · ושבע ירא תה והנביעה כי הוא מעלת
הנדנים המתוארים הוא מתעב לפני שהמתועב ...
כאשר השעה מופלגת · עינים רמות · או ירצה שעה

דברים הם שנואים לפני השם ית' וחבר אלהם שביעי
דבר שביעי יהיה שנאה אשר כלם הם תועבת נפשו ל
רצונו ית' והוא הגאוה שאדם מתגאה על חבירו ומחשבו
לעיניו מפני שמדרך הגאוה להגביה עיניו למעלה · ולשון
שקר · המעיד עדות שקר · וידים שופכות דם נקי · ר"ל לה
הריגה שיהרוג את חבירו בכוונה ואינו גואל הדם כי יתכן
ידים מפני שהם כלי הפעולה גם שהלב הוא המיתה
לב הזכיר המדה הרביעית שהוא הלב החורש מחשבות און
על המעשים להרע להם וסדרה באמצע מפני שהם
שבעה והתחלת כלם הוא הלב הרע ולכן שם אותה באמצע
כלם · ואת הרגלים הממהרים לעשות רע לזולתו · והוא יפיח
כזבים והוא האדם שהתרגל לדבר כזבים אפי' בדברי שאינם
מעלה ומוריד והוא מדה מגונה כי סופו להעיד על הדבר
הזה לפי שכבר הורגל על לשונו · והן משלח מדנים בין
אחים וקטן בעלי לשון הרע ומוציאי דבה ודברי ריבות
והמשלח מדנים בין ישראל כל הששה מדות מגונות והולך
אדם בליעל איש און ' העדה עינים רמות הנזכרים
ודברים התורים יחוקר במושלים מהם · ולשון
שקר הוא הכופר באמונות המקובלות השגויות מבעלי הדת
כגון תחיית המתים יום הדין ונפלאות · וידים שופכות דם
נקי · הוא המושח בדבר הלכה ותולה בדבר · לב חורש
המפרש דברי חכמים בפירושים מוטעים ומהפך דברי
אלהים חיים · רגלים ממהרות לשמוע דברי מינות שאסור
לשמוע מכ"ש להאריך בהם · יפיח כזבים והוא המורה שאינו ראוי
במעלים ויורדת עליהם ולא בתורה · משלח מדנים · כגון
התלמיד שהעיד לפני רבן גמליאל שר' יהושע סובר של
שתפלת ערבית רשות וגרם כמה מחלוקות בישראל ·

נצור בני מצות אביך ואל תטוש תורת אמך ׃
קשרם על לבך תמיד ענדם על גרגרותיך ׃
בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך
והקיצות היא תשיחך ׃ כי נר מצוה ותורה אור
ודרך חיים תוכחות מוסר ׃ לשמרך מאשת
רע מחלקת לשון נכריה ׃ אל תחמוד יפיה
בלבבך ואל תקחך בעפעפיה ׃ כי בעד אשה זונה
עד ככר לחם ואשת איש נפש יקרה תצוד ׃
היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה ׃
אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוינה ׃
כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה ׃
לא יבוזו לגנב כי יגנב למלא נפשו כי ירעב ׃ ונ
ונמצא ישלם שבעתים את כל הון ביתו יתן ׃
נאף אשה חסר לב משחית נפשו הוא יעשנה ׃
נגע וקלון ימצא וחרפתו לא תמחה ׃ כי קנאה
חמת גבר ולא יחמול ביום נקם ׃ לא ישא פני כל
כפר ולא יאבה כי תרבה שחר ׃

נצור בני מצות אביך ׳ ומחר שהזהיר בפרשיות העוברות

לדרוש התפלה ולהשתדל בתורה וספר מעלה. אנשי החכמה
ונאלה כי שלא לשדי. מיתה עתה לבאר התועלת הבא לדורשי
בבקשת החכמה ובלמוד התורה והמצות ואמר נדיו ...
מיכות מבין שהוא השם ית' הלא קונא מבין ... עכ"ל ה
תשוש הגרה אמר. רמז לחכמי ישראל שתקנו גדרים וסייגות
ויתדשו ידעת בני הזמן ונתכתו מחוייבים עקרים ממכס
ועשים לבל תסור מן הדבר אשר יגידו עד ימין ושמאל
קשרם על לבך תמיד כ"ל שלא יסירם מלבו ויעריכם כמו
המכשיטין של צוי על הגרגרת ; ועשוי כלב
למצות השכליות. ולכה לדעשיות כגון קש וחלה ומצא
בהתהלכך תנחה אותך כ"ל שהתורה והחכמה מאירות
השכל אשר שכאשר יתהלך בעסקיו ינחו ג'
אותו בדרך ישרה וכאשר יעת בזמן השכיבה ישמרוהו ה'
מהמקרים הזרמניים וכאשר תקיץ מהשינה תפתח הספר
ותקרא בו ותהיה ערבות ושיחה מהמושכלות והמוסרים
הנכתבים בה יותר מהערבות שתקח בדבר עם אנשים
תמימים וידועים כי נר מצוה כ"ל המצוה היא לאדם
כנר המאיר אותו באישון לילה והתורה כאור ה
~~השמש והתוכחות ונותנים המעלות~~ בתורה כתיב כרך
ועירה ונלקחת הם דרך להשיג האדם החיים הנצחיים
או יזהיר שתוכחות מוסר הם דרך חיים להשיג המצוה
והתורה הערה א' שהמצות יש להם סגולה מרעית
מהם לנפות האדם להשיג מזונו ונותנים לבנים
בשכבך רמז למות ונותנים לעתיד לאדם שידבר כפני גדול
ב' מדרש שהאדם עובר בג' עולמות והתורה תשמרהו
מכלם. בעולם הזה בהתהלכך תנחה אותך. בעולם העשמנה
בשכבך תשמור עליך. בעולם התחייה והקיצות היא תשיחך

ג׳ שהדברים המעירים לאדם משינת השכל הם שנים
הערת השכל הטבעי והוא נר מצוה מפני שהחומר ימנע
בטבעו לשכל והערת התורה הנמשלת לאור השמש ג׳
והבאור בזה למין שהערת התורה כוללת לכל חלקי האמץ
נודעת בגלל אחר המות והיא שנמשה יותר מהערך ל
השכל׳ ד׳ שלשה דברים נתן השם במתנות בייסורין
ארץ ישראל תורה וחיי העולם הבא זמן שהטובות ג׳ מינים
טוב גשמי ארץ ישראל טוב רוחני עולם הבא טוב מורכב
התורה שיש בה תיקון הגוף והנפש וכלם ישגו כשהאדם
מתגבר יצרו ודרך אחר עצת השכל
רע. ה׳ התכונות לעשות רע׳ וטעמו
לשמרך מאשת מחלק
עבירה הוכנת התורה תהיה נשמר מהאשה אשר כוונתה
רעה׳ ולפי שהיא בעלת לשון חלקות ודברים מסודרים
למתעת האדם יאמר שתהיה נשמר ממנה שלא תפתך
בחלק חלקות לשונה׳ ויקראה נכריה או מפני שהיא זונה
אשת בעלה ונכריה לבעלה׳ או מפני שהיא נכריה לגמרי
ויפי נכריה מחדש׳ ומלת עבירה הלגת שנכריה צריך לעשות
שהם דברים נכרים מהעיקר שהאשה נכרית לבעלה׳ ואחר
פירשו לשמרך מאשת רע הוא כנגד לשמירת התורה
והמצוה שישמרך מאשת רע ר״ל שטבע הקנין עושה כמו ה
המנהג הרעים שיקחו נשים מעותות כי בת פלוני לפלוני
הלוי בבת חיל ומכותו הלזו מזיקות ולכן ישמרך מהזווג עם
הנכריה בתנאי כעולם׳ ותירוץ שהתורה העוסק כדי שלא
החומר יתפה בלבבך החשוב׳ ואל תחמד ולא תקחך אותך
מתוך יופי כונה ושאר דרכי הזונות׳ ר״ל ואל תקחך לגלגל
בגלל חמודך מיין גם שיש לה יופי׳ **כי בעד אשה זונה**
מבר כין כמבואר׳ והטעם שההולך אחר **בעת הזונה** ירד
ונכסיו עד שיצטרך לשאול בפתחים ככר לחם׳ והענין ו

138

מפני שיודע שמה כל נכסיו כדרך הזונים ואשת איש לא
די שתאבד הנכסים אלא גם תצוד נפשו מחיי העולם הבא
ויתכן עניינו חמיק כמו ליהודי כפשוטה׳ או יאמר הכתוב
שיהיה יקרה קודם לכן צרה וזהה בנשק ג״כ
היחתה איש יחתה לשון הבערה והדלקה ולכן נקראו המחתות
שלבשו בו האש מחתה׳ או הוא לשון שריפה
מפני שידוע לא תפלט מתוך המורה ושענין כמו שהוא חתוך
להמינא שיושיב איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה׳ ועל
רחוק שיהלך איש על הגחלים יחד ורגליו לא תכוינה׳ כן
רחוק ונמנע שיחיה שינוק איש את אשת רעהו וינקה
מהבעל או מקרוביו וקרובי האשה באופן שיהיו נקמתם
ממנו׳ וכש שיש למעלה עון רואה ונושלה אל ב״ד
ולא ינקהו לא יבוזו לגנב׳ רצה לומר הגדר שיש ואשת
איש נחמר שהגנבה גם שהוא פועל מגונה
יש לגנב למצרך ההתנצלות כדי שלא יבוזוהו יהוא שאין
בביתו לחם לאכול והרעב הכריחו לעשות דבר׳ ואיעורה
ליה שלא גנב יותר מכדי ספוקו והוא למלאות נפשו ולא
יותר כי ירעב ואין לו ועם שהמשנה לו כלומר ונמצא גם
על זה יש לו התנצלות ונמצא ישלם שבעתים׳
עם סבה שנתן להקל פועל הגנב והוא שיש
לו התנצלות ונמצא בידו הגנב ישלם שבעתים
שהוא לשון רבוי׳ ואם אין לו שבעתים יתן כל אשר לו כמו
שגנב מאוי להעשיר׳ או יאמר ונמצא שהוא עשיר ולא
גנב למלאות נפשו׳ ישלם שבעתים כיון שנתבאר שלא הגנב
כל גאוה׳ עשיר גנב׳ יתן בושתו׳ גאוה כל הון ביתו יתן
לבעל הגנבה והכלל שיש לו התנצלות ואם אין התנצלות
תשלומין נואף אשה חסר לב׳ רצה לומר חטא הנואף

יותר הגנב שאין לו התנצלות. כיון שהוא משחית נפשו כו'
ומפני החיוב עלבלה בהרחקת המשגל יתמיד השפלות
כי יוכל המשגל חרפה היא מאשר גנין ודם והריגה והארס
הריגה להשחית נפשו יעשה כדבר הנה וזהו ואמ' משחית
נפשו הוא יעשנה · או יאמר בהמי' ירצה שזה האיש משחית
נפשו · ואין לו יכולת לעשותה · והפלא שהגנב יש לו התנצלות
למלאת נפשו ולא כן הנואף · נגע וקלון ירצה שהגנב
ואשר יתחייב עם הגנבה יש על תשלומין אבל
הנואף אין לו תשלומין אבל נגע וקלון ימצא שיצא מפני
שהחרפה שעשה לבעל האשה בבעלה בעל לא תמחה שאין
מין הגנבה שאין כוח חרפה לבעל הגנבה אלא חסרון יש לו
תשלומין · **כי קנאות** חמה גבר · ירצה כי קנאת איש מאשתו
הוא חמה · שבוערה לבבו ולא יחמול הבעל על ביום שבא
אל לנקום ממנו · ואין יאמר ביום הנקם מפני ביום שבר יעשו לו
כפרה לא יכפר לו הפגע עלבונו · לא ישא פני כל כופר
ירצה אל הנואף מה שיתרה אל הגנב שהוא
ישלם שבעתים כי בעל האשה לא ישא פנים אל הכופר
שיתן לו הנואף · ולא יאבה אליך גם כי תרבה אתה שחד
בעבור הנואף · [illegible] הביא ב' מדות מגונות
הא' איבל תאוות שהחמדה מביאו לגנוב
מה שאינו שלו · הב' במשגל והוא נואף אשת איש וזה
התאוה יותר מהגנבה לפי שהבאתי בפי' הכתובים
ב' דלתן מה שיש ב' מיני מעשים שאין להם דעת ומתוקנת
האחד האיש הנזכר בספרים יקנה דעות טובים לחשב
[illegible] וזהו דרך הגנב · השני הב' עוה והוא
המשגל מכל החומר בכל ענין ואין רוצה בדבר ולא
[illegible] הראשון לא הסתיר מעשהו וכל יודע שבעתים
ואחרי שגם על משגל אמנם הב' שמשחית הנפש לגמרי

[illegible]

ז בני שמר אמרי ומצותי תצפן אתך׃ שמר מצותי
וחיה ותורתי כאישון עיניך׃ קשרם על אצבעתיך
כתבם על לוח לבך׃ אמר לחכמה אחתי את
ומדע לבינה תקרא׃ לשמרך מאשה זרה מנכריה
אמריה החליקה׃ כי בחלון ביתי בעד
אשנבי נשקפתי׃ וארא בפתאים אבינה בבנים
נער חסר לב׃ עבר בשוק אצל פנה ודרך ביתה
יצעד׃ בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה׃ והנה
אשה לקראתו שית זונה ונצרת לב׃ המיה היא
וסררת בביתה לא ישכנו רגליה׃ פעם בחוץ פעם
ברחבות ואצל כל פנה תארב׃ והחזיקה בו ונשקה
לו העזה פניה ותאמר לו׃ זבחי שלמים עלי היום
שלמתי נדרי׃ על כן יצאתי לקראתך לשחר
פניך ואמצאך׃ מרבדים רבדתי ערשי חטבות
אטון מצרים׃ נפתי משכבי מר אהלים וקנמון׃ לכה
נרוה דדים עד הבקר נתעלסה באהבים׃
כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק׃ צרור

הכסף לקח בידו ליום הכסא יבא ביתו : הטתו ברב
לקחה בחלק שפתיה תדיחנו : הולך אחריה פתאם
כשור אל טבח יבא וכעכס אל מוסר אויל : עד
יפלח חץ כבדו כמהר צפור אל פח ולא ידע כי ב
בנפשו הוא :

בני שמר אחר שהזהיר על למוד החכמה והשתדלות
בפעולת הטובות רצה להזהיר על הרחקת התאוות
והכלי הנגלה ובזה ידבר עד יורדות חדרי מות ואמ' בני שמר
אמרי ר"ל בדברים הענינים והיצות במדות ואמ' והצפון
אתך לרמוז שהשלמות האמתי הוא קנין החכמה שהוא מד
מדובק ובלתי מתפרד מהאדם ולכן אמ' שיהיו צפונים עמו
שמר מצותי וחיה ר"ל והחיה כי המדות הטובות בטבע כ
מאריכות ימי האדם כמו הפרישות מהזוללות וה
והשכרות והמשגל ומדברי ריבות ושטנות והקורות אחריהם
החליים הרעים ואמ' ותורתי כאישון עינך ר"ל שהאמונה
הרעיונית מחויב לשמרה כמו שהשכיל הטבע לאישון בה
עין מהרבה עבירות ועפעפים ששם לה לתקן ומפני שהשמה
מלות ה קשרם על אצבעותיך מלת המ' ושכלות כדרך
המתעבים שקושרים בה קשר חוט יותר לזכרון
ומן כתבם על לוח לבך שהוא השכל ונקרא לוח להיותו מוכן
לקבל המושכלות כמו הלוח לציור בה הצורה הנכבדת
להמשכה בשכל הוא הקשבה בכ כרי שלא ישכחו כי בכח
הזכירה הם דומים לנמצאים שאין בהם שכחה
אמר לחכמה אחתי את שתהיה החכמה אהובת לך כמו א
אחותך האהובה ומודע לבינה כמו הקרוב שיש לו
אהבה עמו והחכמה רמז לעיון ובינה למדות הטובות ומודע

כל קרוב עמו ולגבאי מקנו למשה וטעמו שבאשר היה
140 התכמה הבינה קרובה אליו בהכרח שידמוהו להשיג . כי
האמיתיות ויכולתו מה משה הזרה שהיא הנפש המרגשת
והשוקקית : לשמרך עתה יפרש המסית והמדיח
שיסית לאדם יקרא המשה הזרה והאמונה
המזפניה והחכמה הנכריה לה והם ב׳ בתים הפנים בית
הזרה ובית החכמה והרחיב הדבור בבית הזרה כדי שידע
האדם להשמר ממנו ותאמר אותה בזרה כי השוקקות שלה
זרים ורחוקים משלמות האדם והיא צריך שאין לה קיום
במציאות ובכל הצדדים מזהבת השכני אבל בתלויה לשונה
ופעה האדם לצד אחריה והוא אחריות המורגשות
כי בחלון ביתי חלון ומשנב כלם ענין אחד וזה על
השערים הפתוחים בקירות הבית לראות העוברים
ושבים בחוץ וטעמו שבמחשבתו ושכלו השיג והביט ר׳
ענין זאת המשה והנמשכים אחריה ושקפתי ר״ל נגליתי
ונראיתי למשתתפים ויכול להיות הביטותי וראיתי
וארא בפתאים הטעם בעד חלון ראיתי בבני האמונה
שהם הנפתים אחר הבלי העולם : אבינה בבנים
שהם חסרי השכל ולכן קראם בנים שהם סמוכים על
שלחן אביהם ובין הקבוצים האלו ראיתי נער חסר לב ר״ל
נער כפי שנותיו וכפי מדת הנשמה ואותם מורים על
צעירותו שהוא עובר בשוק ר״ל בשוק הזונה וכאשר יעבור
יתקרב לאצל פנה זו ואמרו אצל פנה כמו פנתה ודרך
שיעבור תוך לנ״ל בשוק ההוא וכל צעדיו נכתיי
לביתה שאין לו שכל להסתיר השתוקקיו המגונות אבל יעשה
מפרסומם בנשף שהוא ערב על הזמן שהאור והחשך
מתערבים זה בזה בין שיהיה קודם זריחת השמש
בין שיהיה אחר שקיעתו ר״ל שדמה לזה האמר מעייל בגדת

לחושים ערבים לביתם והוא כענק בשקיעת החמה גלה
ולפעמים בערב שהוא בלילה ולפעמים באישון לילה ואפלה
אישון על שחורת הלילה כי אישון הוא עין שחורה שחורה
והנה אשת עירה זונה שעבורה מגלגל ינעורה לב. ועל
שלב לבד מכוסה וכל השאר מגולה כי דרך הזונה
לגלות כל בגדיה שתהיה גלויה ערותה כדי שיתעוררו הנואפים
לבוא עליה ולא תשאיר מגופה מכוסה בבגדיה כי אם הלב
לגלותה [illegible] זונה שית [illegible] שהיתה מקושטת בגדי ערוה
ומעוררת לב. פלוני חסרת השכל כמו נעיר נערה על חומה
הומיה על שעשקה בקול גדול לשמוע המתאוים ערמת קולה
וסוררת שלא תלך בדרכם הישרים אלא סרה מן הדרך
הטוב עם סורר ומורה בביתה לא ישכנו רגליה כדי שיראוה
המתאוים ופעם יצאה לשוק ופעם ברחובות במקומות משונות
ואצל כל פנה שהיא בראש חוצות תארב להביא משם אם יש
חמן מעשים והחזיקה בו יבאר פריצותה שתאחז בו
ונשקה לו העז [illegible] ההיפך שהאיש חוזר אחר האשה
כי אבידת האיש חוזר אחר אבידתו שהיא הצלע ומצות פנים
אמרה לו כל הדברים הנעדרים והנזכרים למעלה האותיות חוש
מנהג [illegible] האשה דורשת למעשים מפני שאין לה בושה
זבחי שלמים עלי היום זבחתי שלמים ושלמתי נדרי
ואחר שובת מסעודה לי ראוי שתאכל עמי או יאמר
חובה עלי לשלם נדרי שיש ימים שנדרתי כי בימי תאוה פנך
[illegible] על כן שיש לי סעודה רב [illegible]
למשך [illegible] על כן יצאתי לדרוש פניך ואמ'
ואמצאך על גם [illegible] לקראתך [illegible] השאלה
אחרי הטוב מעט מן [illegible] שיספרו הדברים במוצאו [illegible]
מדברים יפים [illegible] ממש [illegible] הנזכרת [illegible]
[illegible] הרגום [illegible]

תולדות מיראי למרים · נפתי משכבי · פירוש הזלפתי במשכבי
מימי נרדים וכל מיני בשמים כי דרך הזונות ליפות המטות
בבגדים נאים וחשובים ומקטרים אותה במורה עשן קטורת
בזנות · לכה · נשכב במטה זו עם זה באהבה גדולה
ונתעלסה · שם בשמחה גדולה · או יהיה דודים ענין
התאוה ושמן אהבת הדודים נרוה עד הבקר ונשתעשע כי
נעלסות האהבה · ואם תירא מבעלי נמצא בביתו אין פחד
שיראה בעורך שם כי הלך בדרך רחוקה · ויקים נוספת אין יבא
מה הזמן שיש זמן ארוך שהלך · ובעלי הלכה אמרו לא תיחל
כי איננו גדול בבית הוא ממש · שאינו איש הדרך בביתו · ולפי
שהלך לרחוק · צרור · רצה שמיד לקח לעבוב שלקח ידרוש
הכסף בידו · ולא יבוא אלא ליום הכסא ליום החג
ויתרון כמו ירחות בכסאה · יבוא · ובלי התבונו על השה
עלי ליום הממון ליום החג · ואומרים לחג של ראש השנה [illegible]
שהירח מתכסה · הטתו · רצה שהטתו ועשתה העבירה
אות בחלקת שפתיה · שדון · תדיחנו אותו · ובחלק אמריה
[illegible] בחלקות אמריו הדיחתו מן הדרך הטוב או יאמר שהטתה
מגמל שהדרך הישרה ברוב עלמה · וכן ברגות ומרמים
הולך אחריה · לו שלא יבין תפשי היה כי טוב לרע והולך
אחרי שניהם כל שיבחר היש המעותד לבוא ויתודה
דומה בהשכבו לשור ההולך קמיחה לטבח ורוצה להמית שוחטו
כאשר שנה בכבל קולו כי הפח והפתחים לא ישיגו ועבורו
אולי הערמות היהודה · ונבכה שם עבבל כמו בתעלות התפסים
עד יפלח חץ · יספר איך יענה המעונג הגשמי וצער גו
המיוחסים מיחוש הפסוקים שאחר שיעניב עזה הזנות
והכלוק לא יוכל להפריד מינו עד שיפלח הכבל כבדו גאונם
ויענשם התגרף יבול כפח התפת המהיר ולבלו כן יש אין מ"ש

ועתה בנים שמעו לי והקשיבו לאמרי פי: אל
ישט אל דרכיה לבך אל תתע בנתיבותיה: כי
רבים חללים הפילה ועצומים כל הרגיה: דרכי
שאול ביתה ירדות אל חדרי מות: הלא חכמה
תקרא ותבונה תתן קולה: בראש מרמים עלי
דרך בית נתיבות נצבה: ליד שערים לפי קרת
מבוא פתחים תרנה: אליכם אישים אקרא וקולי
אל בני אדם: הבינו פתאים ערמה וכסילים ה
הבינו לב: שמעו כי נגידים אדבר ומפתח
שפתי מישרים: כי אמת יהגה חכי ותועבת
שפתי רשע: בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל
ועקש: כלם נכחים למבין וישרים למצאי דעת:

ועתה בנים ידידי ועתה שהרחקתי לשוב במרמות
נרגנות ומתה אשה הרעה מחויבים אתה
לשמוע לי כיון שאני מוכיח והאב לא יזנה את הבן וכן
בבחינת הדברים שהם מוקדים והוא מורה והקשיבו לאמרי
פי **אל** ישט ר"ל אבל לא יטה לבך לדרך באחת מדרכי
הזונה הנזכרת ונחפוז בה נתגוררת והענין שירחיק
עצמו מהדרך משני הזנו הרבה נאמ' ואל תתע בנתיבותיה
בא להעיר כי ההולך בנתיבותיה הוא תועה מהדרך האמיתי

לפיכך אמ' ז"ל התע בנתיבותיה   כי רבים חללים הפילה
142 ואיזהו חכם הנזהר מהכשלון אשר   כשלו בו אחרים
ואחר שזאת האשה הכ"ס חלל"ב הפילה כשפת חלקות ...
והמימות. ראוי לך שתשמר ממנה ולא תחשב שהיו דלה
העצם רק מעשים גדולים ועצומים הרגה.   דרכי שאול
ביתה. רצ' שהדרכים המוליכים האדם לביתה   הם דרכי
עצמים מוליכים אותו לשאול כי השאול וביתה יומין אחד
הם והם יורדות אל חדרי מות כי לא ישג אמה חיים כ"לו
שעקרם אבל הסבב מיתת הגוף והנפש לכן סורו מהתפתות
בפתויה ושמעו לפתויי החכמה שהם מפתים לאדם כמו ש
שביארנו.   הערה   אי זכר ד' פעמים זאת המלה מראש
הספר עד   כאן והראוי לחכמים שלא יפתו דבר
אחד פעמים רבות לכן אמ' שבראשונה ידבר עם מי שאינו
יודע באיסור אשת איש והחכמה והורה ילמדהו חוליך ואת
האשה בגנות כלל ולכן אמ' להציל מאשה זרה שילך ...
מזה החטא בלומדו לו עונש הנוגע בה בעולם הזה ובעולם
הנשמות. ובב' ידבר עם היודע באיסורה ולידעת שרבותה
המונעתה לגנות כל אדם ריבת החכמה לתגבר מנעותו כ
לשונם המשכלות תרתי הסדרות טעמי המיגות והתגבל
יבריחו לחשוק לבו בתורה ולמאוס באשה הזרה ולכן אמר
לשמור מזמנה וגו' כי נופת תטופנה   ובג' ידבר עם
השקוע כלוא באהבתה ולכן אמ' אל תחמוד יפיה וספ' ...
שהם כבר ענשו בריתן עונש כמעט שהעונן מגונה יותר
מהקבוצה ונכבות עצמות כד' להרחיקו מהעבירה. וגבר
ידבר עם האיש אשר האשה ידרשיהו ויפתהו בחלקות
לשונה. הפך הג' שהוא החושק לה וכאן הוא חשקה בו
ב' זאת האשה משל לחומר ולנשי המהמיה כפי דעת...

מורה וכפי רז"ל דרך משל לתפלות המדינה וראוי לארך
שיהיו עולי מעוני האומה שהיא המזמנה מאתה לשגר
ומעבור שעתה שנשאר עוד מתן עדן ולא אלא מעין החיים ונה
הולך אל מקום אחר ג' בעין הקורא ד' כמות עוזרות לתשוב
הן הכונה זה הלשון החוצה שהוא טרי ירק במשפט עיין ה
השרש בין עבר כפי ששני אל כפי מדרת הנבראות הב' מקום
מוכן למדרשנות שמור ספק על המקום מכוא גדול לנדיבות את
לדעת ראש יש י"י במקום הזה וכבר ראית מה שאמרו חז"ל
הב' הזמן כי יש יום עתים המוכן לטוב ולרע כפי התענה
עכב מאל הוס כמוח מסכת שבת וגו' בבתקנה תמיד החוטא
שהוקשה המעוררת בקדמות שנין יפה תלבנה בית החמה
בקדם הגשם המוכן לתפלתה ונראה הפרשה הפעל אלו ה
והתכשה עוזרים ד' שהוא במעשה הגשמי וכל זה כמו
לענש הרחק לנפש במדרות הרבי אשר עם נשי ורחק
ותקות השירה הנפש כמו שהביא המלך בשער הגמול
הלא חכמה קהלת ואחז שהביא הבית המרכבה מרכב
החדש למדיה מגנת רשות כמדות והסבב עמו
הגבש לשאול משה וכל תקבל הספר והאברין במעשים
מרים ומדרדי רבה לבוי בית אחרת הפעת לה במטבע
מיישרת הגוף להתפלת הגוף והשארות הנפש והסבב
שימלו בסולם הבולק וישגו החיים הנצחיים ויחיל הלא
חכמה הרבה לומ' הרבני והדרשים קדמים לבני אדם
שיעיינו בחכמה התורה מעשה בראשית ומעשה מרכבה
כאור המיגנת ושמרם והבונה הנה קולה ועם התבונה
שהיא החכמה המדינית המיוסרת תלמוד מדה מעלות
ודימה קולה והבונה שהחכמות הם גמיעות דרושות
לכל חפציהם וכתר תורה מונח וכל הרוצה יטול הישור.

בהן וזאת הקריאה בראש הומיות העם ברעש מקומות
גבוהים. וגם במקום ג' מקומות יחד על דרך בית נתיבות
נצבה ר"ל שהחכמה שם היתה במקום שהנתיבות מתחלקות
כדי שכל העוברים ושבים ימצאו שם ואמר ליד שערים
לפי קרת ירמז גם שם בית החכמה והתבונה בשער העיר
ומושב הזקנים. לפי קרת בתוך המדינה ששם דורשים דברי
תורה ולמשפטים בכל בית ובית ולכן הרבנים להוכיח את
המצוים במקום **אליכם** אישים אקרא אחר שסיפר
מקומות ששם החכמה והתבונה קובעו את
כל מדרשותיהם במקומות גבוהים ברחובות בשער העיר
בחוץ קרת. בשוק היחיד שהוא מבואי פתחים ראה לבאר
עם מי הדבר ואמר שהדבר בה כוונה מאנשים הראשונים
היחידי סגולה כוללים ידיעת האלהות ועשיית המעשים
הטובים וקראם אישים יותר אנשי שלמים מאחרים ולכן
אמר בהן אקרא כי הוא קורא למשה כמו ויקרא אל משה
והב' היא כת בני אדם העוסקים בעניני העולם והם
עם זה עוסקים בעניני העולם וקראם בני אדם להורות
שאינם שלמים כמו הראשונים ולכן אמר בהם וקולי אל בני
אדם שיעורים שיעמדו בהם. הג' היא כת הפתאים שהם
הנמשכים אחר הבלי העולם ואין להם יד ושם במעלת החכמה
אבל ימשכו בהם מדות טובות ומעשים טובים ומעשים
ישרים ועליהם אמר הבינו פתאים ערמה כלומר שראוי להם
שיהיו מבינים ומעיינים בספרי החכמה והתבונה. הד'
היא כת גרועה ממנה כת הכסילים נעדרי מכל החכמה הם
חסרי השכל שאין בהם לא ידיעה ולא תבונה. ולכן אמר וכסילים
הבינו לב. ר"ל תקנו אתם הכסילים השכל ולא תלעגו בדברי
סגולה. שמעו כי נגידים ראיה החכמה לשמו מזה

ואמריה בו' פנים הנז' מתר תשובה הנושא והמורה
שמעו כי נגידים חכמות מתוכמות ומשובחות מנפי מ'
מדברת והטעם כמו שהנגידי הם השרים הגדולים כן
דברי יהגלו על כל הדבורים · הב' שהם יתחי הלשון וכו'
והמליצה עד שהקורא ירוץ בם טעמים קרן כדרך ישרה
והוא אמרו ומפתח שפתי מישרים · הג' שהם דברים
אמתיים בעצמם והוא אמרו כי אמת יהגה חכי · והד' ל
היותם עיקרים בשובה ונחת כי דברי חכמים בנחת
נשמעים לא בבהלה וחרדה והוא אמרו ותועבת שפתי
רשע מגנ' והוא ישקיט ומי ירשיע שהרשע בו יבהיל וה'
ויחריד · והה' שאין בהם סתירה כספר קהלת שבקשו
חכמים לגנוז אותו מפני שדבריו סותרות זו את זו · והו'
בצדק כל אמרי פי ירצה שכלם צודקות יחד · הן שדברי
החכמה מסודרות בקדימת הראוי להקדים והמאוחר
להאחר וזהו כלם נכוחים למבין בסדרים כי נכח תקיל
בסדר המקומי · הז' שלא יפול בדברי החכמ' אריכות יתר
המעיני ולא קוצ' להטריחם וזהו וישרים למוצאי דעת

קְחוּ מוּסָרִי וְאַל כָּסֶף וְדַעַת מֵחָרוּץ נִבְחָר׃ כִּי
טוֹבָה חָכְמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ׃
אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא׃
יִרְאַת יְהוָה שְׂנֹאת רָע גֵּאָה וְגָאוֹן וְדֶרֶךְ רָע
וּפִי תַהְפֻּכוֹת שָׂנֵאתִי׃ לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי
בִינָה לִי גְבוּרָה׃ בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְרוֹזְנִים יְחֹקְקוּ
צֶדֶק׃ בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ וּנְדִיבִים כָּל שֹׁפְטֵי אָרֶץ׃

אני אהביה אהב ומשחרי ימצאנני׃ עשר וכבוד
אתי הון עתק וצדקה׃ טוב פריי מחרוץ ומפז
ותבואתי מכסף נבחר׃ בארח צדקה אהלך בתוך
נתיבות משפט׃ להנחיל אהבי יש ואצרתיהם
אמלא׃

קחו רצה החכמה לבאר מהות הענינים הנכללים בה וכלה בשתי שלמיות מוכרחים לשלימות האדם׃ הא׳ שלימות המעשה וקנין המדות הטובות אשר יורה על זה השלימות מלת מוסר ואמ׳ קחו מוסרי ולא תשתדלו לקנין הכסף כי מי שהוא שלם במדות לא יצטרך לקנין העושר׃ הב׳ שלימות העיון בידיעת אמתיות והוא אמרו ודעת מחרוץ נבחר גם שהשלמות באמתות קודם בזמן לשלמות הראשון רצה לומ׳ שהשני יותר מעולה מהא׳ ולכן המשילו לחרוץ שהוא הזהב הנבחר והמדות המשולה לכסף׃

כי טובה חכמה רצה לחזק הענין ואמ׳ שהחכמה טובה מפנינים שהם יותר חשובים מחרוץ כי הוא התכלית המכוון באדם והמעלות הנפש נדרשות בעצמן ואמ׳ וכל חפצים לא ישוו בה׃ רוצה לומ׳ על הכלים והבנינים הנאהבים לצורכם הנכבדת לא ישוו בערך החכמה׃

אני חכמה שכנתי ערמה׃ אחר שביאר מעלת החכמה על קנין העושר ביאר מה כוללת מין השלימויות ואמר אני חכמה כל אלהית ותורנית שכנתי נתחברתי עם הערמה שהחכם ניכר בדבריו שהם דברים מחודשים׃ ועוד כל התגלות שיולד הם מהקדמות עצמיות לנו מ״מ מהקדמות מחשבות או מפורסמות והוא אמרו ודעת

דעות אריסטו׳ יראת י״י שנאת רע יראה שהיא שרשת
על יראת השם   שהחכם מכיר פעולות השם ורוממותו
ולכן ידבר אותו בלבו ובפיו וכן החכם להבינו ערך העולם
החושש מורים ברע והתרחק ממנו גאוה שהוא הגאוה מונעם
אותה וכן מעשר ימיה מאיש גאוני כי גאות עם דבר יגאון א׳
אמר וכן אני שונא כל פעולה שימשך ממנה רע לזולת
והוא דרך רע׳ ופי התהפוכות הוא האיש שאין תוכו כברו
ובפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו הכל שנאתי
כי מטבע השלם לברוח מהתמונה׳   לי עצה ותושיה׳ ספר
ד׳ מעלות שנמצאו בחכמה כל דבריה   עצה והמעלה לא
בנהירות שיתחרט מיד אחר הגזר׳ או אחר המעשה׳ ב׳
שהבחר הוראה המסכים עם האמיתה האמיתי׳ וזהו תושיה
שנגזר מן יש ר״ל ישות והאמיתה האמיתי׳ אני בינה ג׳
שידבר על שמועה שהחכם צריך להבין דבר מתוך דבר׳
לי גבורה הוא אומץ לב להוכיח את העם ולהזהיר שהחכם
צריך שיהיה גבור לשבר מלהעות הטועים׳ בי מלכים
אחר שביאר התארים הנמשכים לחכמה   ימלכו
לבאר הנמשכים לשמוריה בה ואמ׳ שבאמצעי ידענו להר־
כתר המלכות רצוני לבחור הטוב אשר כל מנהיג צריך
חכמה להנהגה עמו וכמו שהמלך צריך חכמה כן הרוזנים
המכונים דתות ונימוסים להנהגת העם בצדק ויושר
צריך שיהיו חכמים וזכר בכאן ב׳ דברים מוכרחים לקיום
המדינה המלך והדת׳ הדת להיישרים והמלך להכריחם
שישמרו הדת׳ בי שרים ישורו׳ רצה שהשר צריך
שיהיה לו קצת   החכמה כדי שיהיה ערך בין ל׳
המעשים האלה ולא יבוזהו כתכם תרש והחכמה ירחיקנו
במעלה מהשררות הגופי ולכן אמ׳ בי שרים ישורו ונו׳

145

בממונו וע״כ צריך כל שופטי ארץ שהחכמה תלמד הגאי הר״בג
שהיא מעלה אצל הממון וכן תלמד המשפט לשופטי ארץ
באופן שכל המעולים צריכים לה בעלי המשפחה שהם—
העשירים בעלי העושר שהם הנדיבים בעלי השררה כמו ׳
השופטים הממונים לשפוט את העם. אני אוהב
אהב׳ בתכונות האנשים יש מהם רגילים להיות
השררה ולחיות אלו יען שאינם מעריכים חברת האנשים
רגילים להם ויש מהם חנפים שכל חייהם מתהללים—
להחניף חבריהם ומהללים להם כל פעולותיהם טובה
ורעה ובכל אחד מאלו אין אהבה לכן אמ׳ שהחכמים אינם
מבקשים חברת האנשים ׳ רק אינם מתהללים במה כל ימיהם
אבל יבחרו אהבת האוהבים ולא יבחרו עליהם וכן הדורשים
אותי גם שימצאוני בזמן עתה לשינה עם כל זה יחיצוני
ר׳ וגמ׳ להשתדל על היגלה עליהם הוא אמרו ומשתרי ׳
ימשילני עושר רע שעושה התכלה העליון ׳
במיעוט חלקו בין הגדולים מהם חשבו שהוא—
העושר וזהו עיקר מפני שהתכלית העליון הוא טוב לעצמו
והעושר טוב בעבור התכלית הנקנה בו ואחרים חשבו ׳
שהוא הכבוד שיכבדוהו האנשים וזהו גם כן בטל מפני ׳
שהכבוד הוא אות וסימן שבזה המכובד יש מעלה אשר
בסבתה כל האנשים יכבדוהו ויכרעו לפניו והמעלה היא
התכלית שיהיה התכלית וגם הכבוד הוא ביד המכבדים לא ביד
המכובד וגם שהעושר והכבוד אינם התכלית העליון הם ה׳
הבחירים לאושר כמו שביאר החכם המריטי אמנם שלבעל
החכמה יש עושר שבכל מקום שילך חכמתו יספיק לו והוא
שמח בחלקו וכן כבוד שהכל מכבדים אותו ובאמת שהעושר
הוא רב ונפתח באופן שיעורה לשנה מיון תורה לאחרים

טוב פריי מחרוץ · לפי שזכר העושר הבלתי טבעי שהוא
ההון מכסף וזהב ויש עושר טבעי שהם התבואות
ופרי האדמה והעץ שהם יזונו האדם וכן יש ב' מינים
בפרות האדמה · הא' מהפירות העץ שהם קיימים ועומדי'
ואין צריך לזורעם · והשני הזרעים שיזרעו בכל שנה ושנה
שעקרו התבואה ר"ל שהתכלית המושג בחכמה יותר טוב
מהחרוץ וכן תבואתו יותר מהכסף הנבחרת והפרי דומה
לאילן שהם דעות קיימים ועומדים והתבואה למעשה
הנזרעת בכל יום · באורח צדקה · רצה לפי שלא [illegible]
מהעושר מי שיש לו בתוך המעלה ואיננו פונה
מזהו כי העושר יתחייב לפעולה לכך אמר שבגלל החכמ'
יתגלגל בקנינים החשובים · והוא אמרו באורח צדקה גם
מהלך כי הדרכים והנתיבות וההליכה יורו על הפעולה
ותלך זאת הפעולה לפעולת צדקה ולפעולה ממשפט לפי
שהחיים אשר בהם העושר הם ב' החיים המדיניים והחיי
ההתבודדות ולחיי ההתבודדות יתחייב החכמה האלהית
והמאושר בזה החיים הוא המתבודד במחשבות החכמות
ומתבונן בכל דבר השגת עומק חכמתו ולזה צריך שיהיה
חכם באלהות האמיתי' וישמח בעבודות המלאכים הקדוש'
אשר כל היום נהנים מזיו השכינה · והמאושר בחיים
המדיניים הוא היודע להדריך לזולתו שיעשו פעולות
ישרות ולזה צריך תבונה · והחיים האלהי' מבעלי ההתבודדות
קרא אורח צדקה שזה האיש מצריך נפשו · ולחיי ה
המדינה קרא נתיבות משפט כי המשפט הוא בין אדם
לחבירו והחכמה מלמדת אלו הב' מינים · להנחיל
אוהבי יש · ראוי לכל חכם שירויח תכלית
הדרוש' מהו כי אין בעולם יציב למחזק חפצו לכן אמר

שהוא מודיע שהאהבי׳ לו ינחלנו יש שהוא מציאות
נצחי לנפש ואוצרותיהם אמלא׳ רמז שיהיה להם יד נכס
במדרגת החיים ועשר. שם המאור האלהי נשגב מהשגות
התפארת ענוג נפלא לא יוכל האדם לשער כבוד בארץ
החיים העליונים כמו שאמ׳ עין לא ראתה אלהים זולתך

יהוה קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז׃ מעולם
נסכתי מראש מקדמי ארץ׃ באין תהמות
חוללתי באין מעינות נכבדי ארץ מים׃ בטרם
הרים הטבעו לפני גבעות חוללתי׃ עד לא עשה
ארץ וחוצות וראש עפרות תבל׃ בהכינו שמים
שם אני בחקו חוג על פני תהום׃ באמצו שחקים
ממעל בעזוז עינות תהום׃ בשומו לים חקו
ומים לא יעברו פיו בחקו מוסדי ארץ׃ ואהיה
אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת
לפניו בכל עת׃ משחקת בתבל ארצו ושעשעי
את בני אדם׃

י״ל קנני ראשית דרכו . אחר שהחכם ספר מעלת החכמה
בבחינת מהותה וכן הפעולות הנמשכות ממנה רצה
להודיע שמה בבחינת הפועל שהמציאה והכרחיה לכל
הנמצאים . ובזאת הפרשה יודיע שלשה ענינים . ראשון
מין החכמה האלהית יש לה ד׳ קדימות קדימת סדור וזמני
קדימת מעלה קדימת טבע קדימת סבה . שנית הודיע

שהעולם יתחלק לשלש חלקים כוללים הארץ שהוא עולם
השפל והשמים שהוא עולם הגלגלים והשחקים שהוא
עולם המלאכים ונודע שבאומרו משולש החכמה האלהית
נבראו אלו השלשה עולמות שהוא כלי אשר בו ברא השם
עולמו שלישית יורה שנבראו אלו השלשה עולמות
משולשות ולעומת העולם השפל אמר בשם טבע בטרם הרים
הטבעו והוא לשון טבע שפל אשר אין לו כח לעלות אלא
לרד למטה כמו טובע בים סוף ולעומת העולם האמצעי
אמר באומרו בהכינו שמים שם אני ולשון בחקו חוג לומר
שנבראה זו העולם אינם מוחשות כמו השפל ענין הטבע
אלא הם על מתכונתם ולעומת נפרדות כנה באומרו
באמצו שחקים ממעל להורות שהם בעלי אומץ יותר מה
שאין בהם שינוי כלל ואף מקומיי. ועתה ואמר ה' קנני
רצה לומר מאוד בראשית ההתפשטות והדרך והפעולה
ראשונה שברא הי"ת אני כבר ואמרו שהתורה קדמה
לעולם אלפים שנה הבריאה הקדומה אשר במעלין אני
... מאז. ורמז בכאן על סדור זמני לא על זמן בפועל
כי הזמן נמשך לתנועה וקודם בריאת שמים וארץ לא היה
זמן ונבעו שהחכמה יקודם בקדימת סדור זמני.
מעולם נסכתי מראש רצה להודיע שהחכמה יש לה
קדימת מעלה ואמר שלעולם היתה לה שררה
וגדולה לא כמו המנשים כי קודם שיהיו נשיא ארץ וגדולים
הם בשפלות אלא היא לעולם בלי הפסק מראש היתה גב
נבראתה ובכל אופן מעלתה שהיא למעלה מכל הנמצאים
ואמר מקדמי ארץ ירצה קודם שנוסדה ונגלה שררת יותר
מהרבנים הקדומים במעלה לעולם השפל שהוא שאר
העולמות. מן קדמי ארץ למוצא יסודות שהם

מעורירים הארץ ואמ׳ שהתחיל מעולם עד ראש לו וקדמי
ארץ שהוא העולם העליון · באין תהומות רצה להודיע
שהחכמה קודמת בטבע · והביא עולם השפל
ולפי שהוא כולל ד׳ יסודות התחיל ביסוד המים ואמ׳ באין
התהומות מעולם שהוא יסוד המים כבר חוללתי. אע״פ באין מ
לעינות הנובעות נכבדי מים שהוא דבר גדול ואח״כ בא
לארץ ואמ׳ בטרם הרים הטבעו ולפני גבעות שהם הרים קטנים
החלקים שבארץ ולפי שהאש והאויר אינם מושגים לחוש
רצה לכלול אותם ואמ׳ עד לא עשה ארץ שהוא יסוד הארץ
והמים ומה שחוץ להם הנקרא חוצות שהוא יסוד האויר
וראש עפרות תבל שהוא יסוד האש שהוא היסוד היותר
עליון ואמר ארץ זו עברו ונסתלקה לא יסתלק אמר הם
יסתלקו בהסתלק החכמה · בהכינו שמים שם אני
רצה להודיע שיש לה קדימה · סבה · ולכן אמר
באשר הכין השמים במתכונתם שם היה מלמד סבה להם
ולפי שהשמים עגולים אמ׳ בחוקו חוג שחוג הוא עגולה
חוג שם מעתי הצן מקורת ונמוגה יקראוהו · באמצו
שחקים · ר״ל שהיה הרקיע במדת שחקים
כינוי לגלגל המלאכים כי למעלה יתגדל בזה השם ו
ואמרו ז״ל למה נקרא שחקים מפני שבהם שוחקין מן
לצדיקים והוא רמז אל ההשפעות · ואמר שאמ׳ בהם באמצו
להורות כי הם חוקי המציאות ולא יקבלו שינוי כלל · ואמר
ג״כ ואמרו מלמעלה לפי שהם קרובים לשלמותו ית׳ וכמו שאמ׳
בפירוש אחר שהם עומדים ממעל לו · ולפי שהנבדלים
יש פעמים המציאות בלתי עצורה · והמשילם למעינות
הנקרא לעוצמות תהום רבה ונבקעות תמיד · והוא אמרו
בעזוז עינות תהום · בשומו לים חקו · אחר שהזכיר

שבאמצעות החכמה ברא השם ית' העגולות השלשה
נעתק לבאר שגם באמצעותה מעמיד כל הנבראים
אחרי הבראם · ולבאר זה לקח כדמות ראיה מאמרו ית'
במעשה בראשית יקוו המים וגו' · ואם הוא הפך טבעם
כי בגולה זה לא היה מספיק שיעמדו במקומות אשר
נקבצו והנה אמרו בשומו לים חקו ומלת חק ר"ל גבול
ואמרו בחקו מוסדי ארץ יורה גם היות שם באומר חקק
השם ית' למוסדי הארץ כי לפי רוב כבדותה צריכה שתנוח
חזקים השמש עליהם · והיסודות הם הכח אשר נתן להם הוא ית'
להיותה תלויה על בלימה · כי הסבה שנתנו בה חכמי ה
הטבע אינם מספיקות מהם מי שאומר שסבת מנוחתה להיות
שמנת הפני לטבע השמים ודוחין אותה מפני זה מכל
הצדדין ומהם אמרו בהפך כי מפני אהבתם אותה מושכים
בה מכל צדדיה בשוה ואחרים אמרו שתנועת הגלגלים
הסבובית העמידה באמצע · (ארסטו) אמר כי לרוב
כבדותה תבקש תמיד התחתית והיא מקומה · וכל זה
לא יספיק זולתי רצונו ית' בחכמה נפלאה · ואהיה
אצלו אמון · ואמון שם התואר כמו רית' א
אומן · והענין כי כמו שדרך המלכים שלא יתעסקו בגדול
בניהם ונותנים אותם ביד האומן שיגדלם וינהיגם כן החכ'
החכמה היה אצלו ית' אומן כי באמצעותה המציא כל
הנבראים ונתנה אותם עליהם לשינהיגם בהנהגה נפלאה
וזהו שאמרו ז"ל אמון פדגוג כמו כאשר ישא האומן וגו'
או יאמר דרך רמז קודם היות כל המציאות הזה אשר
הזכיר חייבה חכמתו ית' שלא יחדש דבר מהנמצאות עד
באותו הטבע שהמציאם ולא קודם · על כן והיה אצלו
אמון כלומ' היה הענין מוכנע ושמור בחכמה להיות

148

הפילוסופיה מתחדש בזמננו והוא אולי מרמז מודענו כמו ויהי
אומן את הדסה ואהיה שעשועים יום יום· שעשועות אגב
אהיה שעשועים להיותי משחקת לפניו והשעשועים מורין
רמז אל התענוג והשמחה שיש לו תשם ית' בה שענת עצמותו
והשחוק רמז אל ההשכלה ומאלו יאמר שהחכמה והוא היות
עצמותו ית' מושכל ממנו אשר בו ישכיל כל הנמצאות
באופן היותר משובח הנה היא סבת היותו מתענג ולזה
ומשתעשע והזכיר ג"כ הארץ והבריות באומרו משחקת
בתבל ארצו וגו' כי היא המשחקת להם ומשכלת והשתבל
אמרו בראשונה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל
עת ולא אמר כן באומרו משחקת בתבל ארצו וגו' כי להיות
הנמצאות משכיל בפעל ובכל עת הנה הוא בענין התמיד
ורצוף בלי הפסק מה שאין כן בבני אדם כי אם בעת
התעסקם בחכמה·

ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו: שמעו
מוסר וחכמו ואל תפרעו: אשרי אדם שמע לי
לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזת פתחי:
כי מצאי מצא חיים ויפק רצון מיהוה: וחטאי
ט חמס נפשו כל משנאי אהבו מות: חכמות בנתה
ביתה חצבה עמודיה שבעה: טבחה טבחה
מסכה יינה אף ערכה שלחנה: שלחה נערתיה
תקרא על גפי מרמי קרת: מי פתי יסר הנה
חסר לב אמרה לו: לכו לחמו בלחמי ושתו ביין
מסכתי: עזבו פתאים וחיו ואשרו בדרך בינה:

יקרת · בכם שירצו לו · ירצה אמר שמצא תועלת בכל אלו הגלויי'
קבלו ממני לדרוש החכמה ותהיו מאושרים כי הנה
התועלת המגיע מן האדם · **שמעו** מוסר וחכמו · ירצה
מני תועלת מהמדות השלמות אשר הם המוסר,
והתפלספות · ועל כן ראוי שתקבלו ממני אל תשלו תפרו · ואל
תפרעו · ואל תבטלו מלהבינם · או יהיה תפרעו מלשון ופרע
· אמור שראוי להקדים המוסר קודם הלמוד בחכמה ולא יעשו
ההפך ואפשר שיהיה עוד מלשון פרעו · ירצה שהחכמה
נשלמת שיתמידו ויקבלו המוסר וההצלחות בלי שום השלמ'
אלא בחנם · **אשרי** אדם שומע לי · לשקוד על דלתותי יום
יום · שיקדד [illegible] שיתמיד התלמיד ויתדבק בבקשת החכמה
ובאורים זה ענין ומזוזה הזמן · ירצה לשקוד להתמיד ולהדבק
בהם · כי מוצאי מצא חיים · על כן ראוי לשראל שיבקש [illegible]
החכמה לפי שמי שימצאנה מצא החיים הנפשיים · ויפק
רצון · פירוש ויפק · ירצה שיהיה מתוק רצוני לפני השם
כמ"ש ועדיך למבין אמרי חן · וחוטאי חומס נפשו
[illegible] ולא ימשיא · כלו' מי שימשך · חכמות בנתה
ביתה · מדרך המשל חולים שבנו שמלא מהון הטוב והחיים
ומזהב ואבנים יקרות · כוונת זאת הפרשה להפליג הדבור
במעלת החכמה ורוממותה לכל חבריהם · ובזה תורה מ'ונחת
וכל הרוצה לטעול אותו יבא ויטול ופי"ו החכמות כל זאת מיו
לרבה כל ההכנות הצריכות לעומדים · וזה כשתבנה ביתה בבנין
חזק ותחצב עמודיה שבעה כלומ' רבים כמו כי שבע יפול צ'
צדיק וקם · ותכין המאכל והמשקה ואחר זה תצריך השלחן
במיני המאכלים הנבחרים ואז שלחה נערותיה במקומות
המפורסמים כדי שיתפרסמו מהם הקרובים ויתן להיות טבע
הזכר תושך הנקבה · ואמרו על גפי מרומי קרת ותפא במקום

כי׳ מי פתי יסור הנה הם דברי העצירה מי שהוא [illegible]
יסור מקומי ויגש אלי וכן מי שהוא חסר השכל
ומתוך שנעשה לגמרים ההוא אומרת לכל אחד מהם לכו לחמו
בלחמי לכו באו והאכלו מפשעותי המתוקנת בלחם ויין ושם
רמז למושכלות ולדברי התורה וזו אומרת מי שהוא פתי ונבל
מהחכמות וזהו הפתיות יוסף מלבו במנין הנה ללמוד החכמ׳
והחסר לב שהוא עוד מעט שלימות אומרת לו דברים
מספיקים והוא לכו לחמו בלחמי ויחשוב שהוא מכלה
ממנו עד שיעלה ממדרגה למדרגה ומתוך שלא עשה
כוונה לשמה. עזבו פתאים כלומר עזבו הדרכים אשר אתם
המסבבים המיתה וחיו בהתבוללה לשמחו וזה יהיה
שתתעשרו ותתעדנו בדרכי הבינה

יסר לץ לקח לו קלון ומוכיח לרשע מומו׃ אל־
תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך׃ תן
לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסף לקח׃ תחלת
חכמה יראת יהוה ודעת קדשים בינה׃ כי בי ירבו
ימיך ויוסיפו לך שנות חיים׃ אם חכמת חכמת
לך ולצת לבדך תשא׃ אשת כסילות המיה פ
פתיות ובל ידעה מה׃ וישבה לפתח ביתה על כסא
מרמי קרת׃ לקרא לעברי דרך המישרים ארחתם׃
מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו׃ מים גנובים
ימתקו ולחם סתרים ינעם׃ ולא ידע כי רפאים
שם בעמקי שאול קראיה׃

יוסר לץ · יוסר לו מגורת מוסר · הטעם מי שמיסר הלץ
גורם קלון לעצמו שהלץ יקללהו ולא יקבל מוסרו ·
וכן גורם לעצמו קלון המוכיח לרשע המומים שבו או
יאמר כשהיוסר לו להו הוא לץ וכן המוכיח מום שבו
לרשע כי אחר מלו המוכיחו · לוקח לעצמו קלון לפי
שהוא גורם שיגלו מומיו בפרסום ובכמו זה אמרו קשוט
טול קיסם וגו׳ · או יאמר מי שמיסר הלץ יסבב שיוסר
הלץ הקלון והרע שהוא עושה וכן המוכיח לרשע מומו ·
יסבב שימנע הרשע מעשות רשע · ויהיה לוקח לו קלון
כלומ׳ מסיר ממנו הקלון · ולפי שהשנאה שמורה בלב הלץ
והרשע · כשיוכיחו להם · אמ׳ אל הוכח לץ מפני
שישנאך ותגרום רעה לעצמך · הוכח לחכם שהוא
יוסיף אהבה רבה לך שיוכיחנו שהוא משער בחכמ׳ ר״ג
תועלת המוסר · תן לחכם ויחכם עוד · רצה תן לחכם קן
המוסר ויתגרוס · שיתחכם עוד שהוכחה יוסיף על
חכמתו · וכן הודע לצדיק דרכי היושר ויוסיף לקחת מוסר
מן יוסיף בצדקתו · תחלת חכמה יראת יי׳ · הכוונה
הלימוד הראשון שהתלמיד החכמה היא יראת
יי׳ שיכין נפש האדם להיותה נכנעת לפחד מהשם · וכן
קודם שילמוד אדם בדיעת קדושים שהיא חכמה האלהות
צריך להקדים בבינה שהיא חכמת הטבע כי מחוייב ·
שילך מן הקל אל הקשה בסדר הלימוד · או יאמר הרוצה
לחקור בחכמת האלהות צריך שיהיה קודם בעל יראת השם
וכן הרוצה לחקור בבינה צריך תחלה שיהיה לו תבה מה
מעשים קדושים ולא יהרסו לעלות אל יי׳ מבלי ההכנות
הטהרות כי יפול מהם רב · ובדרש יראת יי׳ היא התורה
ודעת קדושים אלו בעלי התלמוד · כי בי ירבו ימיך · רצה

שההעלה הנמשך למסדר הלימוד כי בעבור זה ירבו ימיך
הקיצונים בהגדלה ובמול שההצלחה השתרר על הכל ויוסיפו
לך מן השמים שנות חיים בעולם הבא · אם חכמת
ריעה שהתחכמה קנין נבחר בנפש מרובה לא יפריד
מהתכם ולכן מחויב כל אדם לדרוש שלמותו · והליצנות
היא מדה מגונה ללוץ לבדו · ואעפ"י שהוא ילעג מאחרים
הוא לבדו יסבול הנזק · אשת כסילות · אחר שזכר
תועלת החכמה חזר לחזור בגנות הכסילות
ואמר שהיא בעלת כסילות בכל מעשיה · וכן הומיה ורגונה
שאין לה המנוחה ונחת · והיא בעלת פתיות ובל ידעה
מהנה הדברים · או יאמר ובל ידעה מה לדבר ומה לעשות
וישבה לפתח ביתה · ספר שהיא עזת פנים שלא תשב
בירכתי ביתה כמנהג הנשים הצנועות וכן היא
בעלת גאוה שתשב על כסא כמנהג השרים והכל מפרסם
שהיא במרומי קרת · לקרוא לעוברי · הפליג עוד
בעזותה שהיא תקרא בצעקה לעוברי דרכים
שהם מישרים אורחותם ולא יקרבו לפתח ביתה · לא כמו
החכמות ששלחו הנערות והן בביתם · והענין שתקרא אותם
להטותם מהדרך הטוב · ואמרה מי פתי יסור הנה ילמד
ערמה והתחבולה · ואם הוא חסר לב ואמרה לו הדברים
המושכים · מים גנובים · ר"ל לא תתגדל שיש לך אשה
כי המים הגנובים יותר מתוקים מהנקנות בכסף
הלחם והסעודה הנאכל בסתרים ינעם ויערב על הנאכל ב
בפרהסיא · והענין שהביאה האסורה והנעשית בסתר הבעל
הנעם על הביאה המותרת לבועל · ולא ידע כי רפאים
שם · ר"ל זה האיש הפתי הנפתה בדברי הכסילה
לא ידע ולא ירגיש כי מזה הפועל יתחייב מיתה · והאנשים

הקדמים לא ישמעים לעולה הם יורדים לעמק שאול
הפך הרשעים אחר בית התבונה שעולים לעולה החיים
ומעים ונפשיים כמו שאמר ויוסיפו לך שנות חיים ·
נשלם החלק הראשון · והתחלתו לתוות בני אדם
שילמדו חכמת התורה ויעסקו במצות ה' דע
שהשם ברא העולם בחכמה ושהם שלשה עולמות
ורמז בשבעת תמונות בנתה ביתה לז' ימי בראשית · ונטבת
טבחה יתכן לדברים המבארים בשתוב היקרות · ואדם הוא הפכי
וחוה היא הזרה · וזאת הפרשה תכלול יסודות הרבה מציאות
השם ה' בחכמה יסד ארץ היה מן השמים · כי הורה
על השבת והדומים לזה שכר ועונש גופיי ונפשיי מאורך
ימים ודרכי שאול ביתה · וגלה שעץ הדעת הוא נטוע
אחר המפורסמות ועץ החיים הוא ידיעת התורה ודבקות
האדם בה ואחר שהשלים לבאר החלק השני
משלי שלמה בן חכם והוא בספור המדות
הטובות ושבח אוהבם · וכן יזכיר המדות המגונות ויגנה
אוהבם ואמנם הלימוד בכתובים בנוי מחלוף · מהם שמחבר
דברי שבח ומתוכו דברי גנות · ומהם שיכלול משבח
ומהם שיכלול בגנות · ומהם שיכלול חלקי הכתוב גזרה אחת

משלי שלמה בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת
אמו׃ לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל
ממות׃ לא ירעיב יהוה נפש צדיק והות רשעים
יהדף׃ ראש עשה כף רמיה ויד חרוצים תעשיר׃
אגר בקיץ בן משכיל נרדם בקציר בן מביש׃
ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה חמס׃

זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב: חכם לב
יקח מצות ואויל שפתים ילבט: הולך בתם ילך
בטח ומעקש דרכיו יודע: קרץ עין יתן עצבת
ואויל שפתים ילבט: מקור חיים פי צדיק ופי רשעים
יכסה חמס: שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים
תכסה אהבה:

אמ' משלי שלמה. הכוונה מכאן בתחילת המשלים המפורסמים כי מה
שקדם כדמות הקדמה להדריך התלמיד. בן חכם ישמח אב
מבואר לפי שהאב מלך במשלת החכמה וכן כסיל הוא תוגת
בעבור הרוגז אליה לפי שהאב יוצא נגדו ואמו שנשארה לגדלו
בירכתי הבית וסובלת כל תוגתו. לא יועילו ידוע שממונותיהם
ואסור מקנם תגמולם ברשע ו׳ וצדקה תציל ממות
לבעליהם במעט זמנם אבל הממון שהיה הבא לבעליו ביושר יועילו
אפי' שהיה חייב מיתה ובצל עניו הצילהו לו. לא ירעיב יי'
ידוע שהצדיק שמונה ממונו בכדי ויושר וכן הלשון
נכסי' לעניים מזכותים הם שלא ימצאו ידי עניות ולשון והוה
רשעים יהדוף. על הממון שמוכס הרשעים בשמונן שמשברים
לעשירים הסם יהדוף ויורידהו ולהוו נהיה לעשיר שבר. ומתוך שלשון
הוה לשון הוה על והשמין התנה להם השם ישבתו וירחיקו וכן
בתרגום יהבילו דרשיעי עמהון. ראש עושה כף רמיה ראש
עני יהיה מסלם מי שעושה כף בה רמיה ויד חרוצים
כלומר הממונים המדקדקים במשבריהם כל לסחוריהם במצוק ומשפט
לנקמה דרך הישרה המעשירים במלאכ' ומוכרים כמו ומשפט
אתה התרגום. וכן יהיה אגו ידי המורים או בית המיסמכם
אגר בקיץ. אגר מלשון אסיפה וקבוץ. מלבישי תגמי הרשע ומכל

שמבייש אביו ואמו ומשפחתו בנבלותו, והבן המשכיל
גורמה את הכבוד אוגר בקיץ די ספוקו לכל השנה שאז ה
התבואות בזול והכסיל ומביש נרדם אז ולא יבקש פרנסתו.
וגם הוא יאנה ברעב ובצמא · ברכות לראש צדיק · ר"ל
שכל העם מברכים לצדיק מפני פעולותיו
הטובות ויהיו הברכות לראש צדיק כי בראש הכתות היו
ע"ש יראתם לעשות המעשים הישרים · ופי רשעים יכסה
חמס · ר"ל שיכסו החמס שהם עושים בפיהם מפני שהם
מקנאים בברכות שנותנים לצדיקים · זכר צדיק · רצה
שבכל יום נוסף ביום זכרו לטובה ולברכה בחייו
ובמותו · ושם רשעים ירקב · כלומ' שיזכרו אחר מותו ולא
יזכר ולא יפקד ואלא לרעה ירקב מגזרת עץ לא ירקב יבחר
וישחיתה חכם לב מי שהוא חכם לב יקבל המצוה בין מ
מאכין בין ממון בין מהמלך או מהמושל באופן ל
שלא יענש ואויל האויל שאינו שומע ילבט
ויכשל בעונש השופטים מפני שאינו נוטה למצות ·
הולך בתם · ר"ל מי שמעשיו ישרים ותמימים ילך בטח
ובינו שלא יזיק לא ינזק · אבל ההולך בעקשות ועוות
ומזיק לאחרים יודע · עשין שכר שיזיקו לו אחרי ויכבדוהו
ונפרש מין אחד מן המעקשים דרכיהם ואמר קורץ עין
ערמון רמיותו להכלית רע יתן עצבת נראה לנעליו כי
יענשו על זה · וכן מי שהוא אויל שפתים לדבר בדבר שאינו
ראוי יביא לעצמו הכשלון · מקור חיים פי צדיק · כלו'
שהרשעים מיתם המשילם כן הצדיקים פיהם כ־
יביאם חיים לעולם שהם דברי תורה ומלכות · ופי רשעים
החמס יכסנו ויסתירנו באופן שלא יצא מפיהם דבר טוב
לעולם · שנאה תעורר כאשר יצא האדם לחבירו מיתן

השנאה בהכרח יתעוררו ביניהם מדנים וריבות וקטטות
והאהבה בהפך כי על כל פשעים שיפשעו האדם לחבירו
תכסם האהבה ולא יבואו לידי קטטה ומריבה

בשפתי נבון תמצא חכמה ושבט לגו חסר לב:
חכמים יצפנו דעת ופי אויל מחתה קרבה: הון
עשיר קרית עזו מחתת דלים רישם: פעלת
צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת: ארח לחיים
שומר מוסר ועוזב תוכחת מתעה: מכסה שנאה
שפתי שקר ומוצא דבה הוא כסיל: ברב דברים
לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל: כסף
נבחר לשון צדיק לב רשעים כמעט: שפתי
צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר לב ימותו: ברכת
יהוה היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה: כשחוק
לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה: מגורת
רשע היא תבואנו ותאות צדיקים יתן:

בשפתי נבון עד הנה דבר בשבח הצדיקים וגנות הרשעים
שהם מקבילים ועתה ידבר בשבח החכמים וגנות
האוילים ואמר בשפתי האיש הנבון תמצא החכמה כי ידבר
בה תמיד ונתן בשפתיו שבט לגו חסר לב כי יוכיחנו בדבריו
ונתן טעם שזהו מעלת החכמים שהם יצפנו הדעת ולא
יוציאו לדבר דעותיהם אף שהם מוהירים ונכונים והאויל
בהפך כי גם דברים של מחתה ונכר שהם דברים רעים ומגונים

קנינים הרבים בפיהם לדברים · הון עשיר הנא מקבלים
אחרים שהם העשירים הדל · ושבח מעלת העושר
שהוא לתקן על מעלוי כמו קרית עזו · וחיסור הדלות לו כ
למחתה כי הכל יכניעהו כי אין לאל ידו · ושבח מעלת העושר
לערך העמל כדי שיהיה זריז במעשיו · פעולת צדיק
לחיים · ירצה כי פעולת האיש הצדיק הוא · כדי להשיג
החיים והם חיי הגוף וחיי הנפש לעולם הבא כן חיים לנועם
כי ישתדל לעשות נפשות · אמנם תבואת האיש הרשע
והם פעולותיו מביאות נפשו והנמשכים אחריו אל התעו
ואל המדי · ארח לחיים · לפי שאמר שהפעולת הטוב
יביאו חיים · לעולם הבא רצה לפרש דרך אחד שהוא
טוב וישר והוא המוסר ואמר ארח לחיים להשיג החיים
הוא שמירת המוסר · ומי שעוזב התוכחה מתעה מדרך
החיים · הערה · האב בטוב רמז לשבח שקנא שטה
לנו את הנפש · הזאת ויגיל כאשר תשכיל ידבק בו
בתכלית · והאם חוץ לכנסת ישראל שהיא מרת מלכות · שה
שהיא יותר כאשר ישראל רעים למקום · בו נצדקה
הקב"ל מידה · וכתוב אחר ואמר מי גבר יחיה ולא יראה מות
לא קשיא צדקה הציל ממיתה מקרית ומה שאמר ולא
יראה מות הוא דרך כל הארץ · ר' חנינא אמר צדקה זו
תורה שמעלה את האדם מדינה של גיהנם שנקראת מנה
רמז שהעושה לא יעשה מאותו התענוג הקוחלי לנפשו ר'
הנדיר · והות רשעים שהיא הנפש הנגרת על הריה ומצאנו
שהיא נעדרת מאותו התיי כאומרו הנה עבדי יאכלו
ואתם תרעבו שכלו רמז לאור השכינה · מכסה שנאה
הרעות כי אנשים שהם שונאים את חבריו · בלמה
ונשפת חלקות שיש להם משלמים הטעות הוא כריך

עשו שלום אל רבותיהם וחבריו · וכל מבין שם מיני הרבה המוסר
מעורר חברים שיהיו אחד בפה ואחד בלב ועובר על לאו ל
תשנא את אחיך · וכן ההולך לבית חבירו לשדינהו מה שהיה מדבר
עליו ומספר לו · כך שמעתי עליך שעבר על לאו הולך רכיל
ואלו נקראים שפתי שקר · ומוציא דבה הוא כסיל · והוא
המוסיף בנות חבירו כדי לביישו ולהכלימו · מן שיחה דבגנות
מירתו · ויש פעמים שקר קרא מוציא דבה · כלומר שמחפש
להוכיחו ולא להכלימו ולצערו ולכן אף שהוא כסיל לפי שיד
עונו ידוע ובהבריח שיודיעו לו העולם מיד · הראשון הוא
רשע נסתר והשני רשע מפורסם · ורבה כמו חובב שבדברי
ישנה · שהוא רב · ברוב דברים בא לגנות האומ'
שהם מתחברים לשונם אמ' לתפלתו טוב · שיך
שפעמים רבות יתחייב מהדבור ההוא ועל אמ' שיספק
מהם · ויבדו האיש עונות ההוא · וחושך שפתיו משכיל
על כן החושך שפתיו מלהרבות בדבור כי אם לעת הצורך
דבור מיעמיתו נקרא הוא משכיל · או יראה והודע אשר
חושך שפתיו מהמרבה דבריו ומשתיק אותו הוא משכיל
כסף נבחר · אמר לשון צדיק הדובר דברים נבחרים ככסף
צרוף ונבחר · לב רשעים כמעט מעט הוא נבחר
כי לא נמצא בו דבר טוב · ויאמ' כמעט רגע ישתנו מלבם דברי
הצדיקים כי מיד ישכחו משם · ואו' המשוב כי הצדיק יתקן
במה שיתן מהחכמות והמוסר אלו השומע הנלוי אשר בו ל
ישרתו להשלים ונלוה · והוא אומרו שפתי צדיק ירעו ג
ויתרעו · נפשות רבות שילמדו דרך חיים · והאוילים אמ' ג
לעצמם לא יחיו אבל בחסרון שכל ימותו · ברכת יי'
כשיהיה שולח ברכה לאדם היא תעשיר ובלא
עצב ועמל יבוא אליו העושר בכח הברכה · ויאמ' עצב לשון

דומה אל האדם שזה העושר בא מאת השם שמגלגלו נותן
ונתנה ממונו לו כמו שהתבאר בזה שנשברים רשעים עד
הדבר   כשחוק לכסיל עשל ושחוק לכסיל שעושה זמה
ומועל   מגונה שהרגל בדבר טוב לנוכח
וכמו שהזמה עקל בעיני הכסיל כן החכמה עקל לאיש תבונ'
אנ' בינה הכסיל ישחוק ממי שיחשוב בעצת הדבר קודם
שיעשנה אבל איש תבונה יחשבהו לחכמה כי העצה
תישר הדבר   מגורת רשע הפחד שהרשע מתפחד
מהבריות הוא   תבואנו עליו ותאות צדיקים
יתן שהצדיקים יהיו מפלתם של רשעים או יאמר
שהרשע יבהל כל מעשי העולם ויתפעל שהוא יפחד
מהדברים לכן אמר מגורת רשע נפחדתו שהוא תרוית
הבעיות ולא שהצדיקים הם מניחים ממונם עם כלי
הבריאת התפלה יהי רצון שתאותם ישלם השם

כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם: כחמץ
לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו: יראת
יהוה תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה:
תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד:
מעוז לתם דרך יהוה ומחתה לפעלי און: צדיק
לעולם בל ימוט ורשעים לא ישכנו ארץ: פי צ
צדיק ינוב חכמה ולשון תהפכות תכרת: שפתי
צדיק ידעון רצון ופי רשעים תהפכות: מאזני
מאזני מרמה תועבת יהוה ואבן שלמה רצונו:

וגמר תגלית הרשע שהוא דומה לרוח סופה ושערה שיעבר
במהרה כמו שיעבר רוח הסופה והצדיק חזק הוא כמו
היסוד שאינו זז ממקומו עד עולם · כחמץ לשנים ·
רצה להפליג ד׳ סבות מונעות האדם מהשגה
שלמות׳ הא׳ עצלותו ואמר כחומץ לשנים וכעשן לעינים
שיזיק להם מאד כן יזיק העצל לשולחיו כאשר לא יותר—
שליחותם כי תראה מלכים ושרים שולחים הנה והנה לבקש
עזרה מאוהביהם להלחם עם אויביהם וכאשר יאחר העצלים
ביתוך המלחמה עליהם ויגברו האויבים בהם יתחייב עד
שהעצלות מדה מגונה מאד · יראת ה׳ תוסיף סבה שנית
קוצר המדם החיים · לזה אמר שהמאמין ירא את ה׳
יוסיף ימים על הקצובים לו בטבע ואמנם הרשעים שנותיהם
תקצרנה · כי אע״פ שיוכלו לחיות שנים רבות כפי בנין גו׳
גופם וטבעם הנה לרוע סדרם והנהגתם ישחיתו טבע
גופם וימותו בלא עתם · ואמנם לזה הענין השגחיי
המיוחד מדה כנגד מדה · תוחלת צדיקים סבה שלישית
התכלית שאינו ערב לזה ... שאינו כן אבל מה
שיקוו וישימו הצדיקים לתוחלת ותקוה הוא דבר של שמח׳
והענוג שהיא ההשגה שכלית ושמחת הנפש ומזונה ותענוג
אבל תקות רשעים הוא דבר האבד ולפיכך אין בו שמחה
רק עמל ועצבון · מעוז לתם דרך סבה רביעית הולשת
המעיינים לזה מן מיעוט ומחסה נקיים לבעלי
התמימות וישר דרכי ה׳ שיצילהו מהרעות ויעזרהו שיוכו
ומתוך כך לא ימוט · והדרכים ההם שהם מעוז לאלו התמימים
הם בעצמם מחתה לפועלי האון · כי השכל והדת מחייבים—

שיסובל הרשע יקבל הספר ועוד ׳ צדיק לעולם בל ימוט
רצה לבאר שלפי סבוה יקרה פירושו כבר׳
שהוא הפשט כפי המשלי׳ סגולה משונה שמיוחד פעולות
מקיים את עצמו והוא אומרת צדיק לעולם כל ימיו שיהיה
חיים לשדי עד יום מותו לא יהיה לעולם אלא מיד יקום ׳ אבל
הרשעים יגלו בחייהם גוליב כי במשעם תקיא אותם מן ה
הארץ או יאמר מי יתן שהצדיקים יהיו לעולם ׳ ואלו יתן
שהרשעים לא ישכנו ארץ ׳ פי צדיק ינוב חכמה יזכיר
סגולה שונה לצדיק שיוכל למה שלמדה ממנו
במדרגה שעוד ידבר חכמה ויוסיף את התלמידים ירבים מ
התעבירות אבל לשון הרשעים שהוא מחבר הדברים
האמתיים תכרת מהעולם על תנאה שהכרה או יעלה כ
שהכרת׳ שפתי צדיק ידעון רצון ׳ יזכיר סגולה שלשית
בבחינת השני ואמר שבשפתיו ידבר לאנשים בעלי
חברתו דברי רצון לפני השם ׳ וכן דברים הרצויים לפני הס
ואהבה ופי רשעים הם כלם דברי התהפוכות ׳ או יאמר
שהצדיק פיו ושפתיו ידעו רצונו שידבר כפי הכוונה ׳ אבל
הרשע פיו לא יוכל לגלות רצונו האמיתית כי כלו מלא ה
התהפוכות ואין לו סדר והנהגה ׳ מאזני מרמה תועבת ה׳
שלמה רצונו
התמה שהנהיג את הצדיק לאין
רצון השם ׳ והמשיל הת... לאבנים שהם ... מרמה שהבנה
ציונם שהם בדרך הישר והצדק כמו הדרך ... ישר
עליו נאמר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה׳
בא זדון ויבא קלון ג׳ מדות משונות שימצאו באנשים
הם׳ כמו עשירות ׳ והם הפתאים המכנים הפאונה
באופן שמכסיר ונבלה מונעת עצמם מכל התאוות הגוף
ויושלו במעשה ׳ והטוב שהם ישרים ...

והנה התמימים שהם כוללים השני מדות הענוה והשכל · ולכן
אמ' בא זדון כמעבר האיש יגביה המותג להגיד על חבירו כל פנה
בהכרח ימשך לו קלון · וזה נעשה שהם שנלכדו ההפכי
ואינם מטיבים מכלל המדות שהזכרנו בחכמה ·

תמת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם: לא יועיל
הון ביום עברה וצדקה תציל ממות: צדקת
תמים תישר דרכו וברשעתו יפל רשע: צדקת
ישרים תצילם ובהות בגדים ילכדו: במות אדם
רשע תאבד תקוה ותוחלת אונים אבדה: צדיק
מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו: בפה חנף ישחית
רעהו ובדעת צדיקים יחלצו: בטוב צדיקים תעלץ
קריה ובאבד רשעים רנה: בברכת ישרים תרום
קרת ובפי רשעים תהרס: בז לרעהו חסר לב ואיש
תבונות יחריש: הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח
מכסה דבר: באין תחבולות יפל עם ותשועה ברב
יועץ: רע ירוע כי ערב זר ושנא תקעים בוטח:
אשת חן תתמך כבוד ועריצים יתמכו עשר:

תמת ישרים · הישרים הם אשר שכלם נוטה לישר
נאמ' שתמימות ישר השכל הוא ינחם ויביאם להשיג
תכליתם כמו המורה בדרך ישרה אבל הבוגדים שנטיתם נוטה
אותם לעשות ולעשק הבגידה ישדדם וישמידם · ואמנם עניין

שכבר קדמנו בענינו שלא יועיל הון ר״ל ממון עברה וממון שבא
מחמס וגזל · אבל מדון שהוא עושה הצדקה וגם שהקנו אותו
בצדק ויושר תציל ממות · צדקת תמים תאמר ענין
שלמות הדרש במינו פר בן בקר תמים · ועל בריאות
הגוף ועל שלמות השכל · וצדקה של התמים הנאותה לדבר—
הבית זה עניינה ברוב · וכמו כן הצדקה מובנה זכות · כמו וצ׳
וצדקה תהיה לנו · ר״ל זכות · וכן ולך תהיה צדקה · והכוונה
באמרו שזכות התמים שהוא השלם שבמין האנושי לא
בדל במעשים בדעות ברצונות קישר דרכו שאפילו שימצאון
בדרך ההוא מכשולות ומוקשים לא יזיקוהו · והרשע שהוא
הפך התמים רע לשמים ורע לבריות בהכרת שבאשר
יחשוב שהוא במעלה אז יפול ממקום גבוה באופן שלא
ישאר ממנו זכר שלם · ולפי שאומר שהתמימים יש להם
זכות · חזר ואמר שהישרים הנזכרים למעלה גם להם זכות
מיוחד שכלם באופן שכל הרע הבא עליהם מיצלה ה׳
הסמוכה אל מקרי הפסד ימלטם ממנו · צדקת ישרי
יאמר שצדקות הישרים נוסדים הוא יצילם הין
ממקרי העולם מכלין הגמור והבוגדים שהם הפך הישרים
ילכדו הן בעולם הזה · ויפלו בבור שאין אחד מהם בעבור
האון שעשו · או נא להעיר כי תמצא אחר לפי גדלו יתפס רק
מקולה האדם ויצרירהו מחיי עבר · או יאמר צדקתם תצילם
על הרוב ולפעמים הישרים הנזכרים הם נלכדים בעבור
קנה הבוגדים שמתחברים אל הבוגדים ואוי לרשע אוי לו
שיכנו ועמו קרח יעיד על זה · במות אדם רשע תאבד
ימות האדם הרשע תמות תקוה מפני שכל תקוותו
היתה בטובי העולם הזה לבנות בתים ולנטוע פרדסים
מעור עבים ממשכת אבותיו ותוחלת האונים האונים—

בעלי המין והחמס ההולכים עמים אברה כדרך גדוליו ע'
מה גבורים ויגנס · ... יהיה מוזנם מן המן כמו ...
שנשרפו מ' במתי מין לי והשטן והנחלה המן שהיו מקנים
ממנו מברה · צדיק מצרה נחלץ נחלץ הנזכר משטן היינו ·
הטעם יחלץ הצדיק מהצרה הנגזרת לבוא בעולם
ויבוא רשע בעבורו · ידע שכאשר מעדכה השמים
מחייבים רע על צדיק והצדיק רבן בעסי אז השם יתן גוף
הרשע שיעמוד במקום הצדיק · בפה חנף ישחית
לאדם שהוא מישור פנים ובלשונו ידבר תלונה
ואומר בפה זה החנף משחית את רעהו · ועושה רעה לגופו
ונפשו וכאשר ידעו הצדיקים שזה החנף ישחית רעהו ·
יחלצו הנעשים מיד החנף כי הצדיקים יסבבו הצלתו · מן
יאמ' בפה החנף כן · ויגידו להם רעתו והצדיקים הפך על
שהם מצילים את העשוקים מרעתם · בטוב צדיקים
כאשר ייטיב השם לצדיקים ישמחו כל אנשי ע'
עירם כי ידעו שיקבלו הנאה מהם · ובאבד רשעים רנה ·
כי יזיקו לכל בני עירם או רנה להודות שהצדיקים לעולם
ירשו הטוב הכולל רבים וכן הרשעים ירשו הרע הכללי ·
לכן אמר הטוב שירשו הצדיקים הוא טוב כולל למדינה
לכן מקבלים הכל שמחה · והרע שירשו הרשעים הוא רע
כולל ולכן כשאבדו יש רנה לכל · בברכת ישרים · זה
הפסוק הוא נתינת סבה לאומרו כן ואומר הסבה
שבטובת הצדיקים תעלוץ קריה מפני שכאשר יברך השם
לישרים תרום המדינה כי הם נותנים מהצלחתם לכל
העולם · והסבה שבאבוד רשעים רנה שאם לא יכריתם
מן העולם לא די שיהיו הורסים המדינה במעלליהם אלא
מפי ברוח פיהם שהוא דבר קל במהרה את מעגלותם תהרוס

הקריה׃ בז לרעהו הטעם כי שיבזה רעהו הוא לבדו
בעבור חכמתו הוא חסר דעת ויאת אם יהיה עשיר ממנו
בזמים מבעבר ובחכמה כי שמא יבא עת וזמן שיהיה גדול ממנו
או יצטרך אליו ואיש תבונות יחריש שלא יבזה את רעהו ויתן
אם השנה ערך הולך רכיל אמ׳ כי האדם שהוא הולך
רכיל והוא המגלה סוד חבירו לאחרים שהוא מגלה הדברים
שאין ראוי לגלותם אעפ״י שלא נמסרו אליהם בסוד אלא אפי׳
הדברים שיהנו אליו בסוד גם זה הוא מגלה אותם ואומר ה
הפסוק שהוא נאמן רוח מושל ברוחו ונאמן להחזיק הסוד ב
לבו לאחרים שהוא מכסה ומעלים מה שיבא אליו בסוד אלא
שלגודל מעלתו הוא מכסה הדבר שלא ניתן אליו בסוד
באין תחבולות מבלי עצה ומחשבה יפול עם הרוצה ל
מלחמה על אויביו ותשועה יבא להם שינצחו את
אויביהם ברוב עצת היועצים רע ירוע ישתעבד נכבד
והוא לשון שבירה ירוע לרעה בעבור ישבר האדם ב
שיעשה ערב לזר ואף שהוא שונא האנשים שהם תוקעים
כף אל כף והם עושים ערבים לאחרים האיש הזה ישב לבטח
ולא יזיק אשת חן אמ׳ האשה שהיא נושאת חן בעיני
כל רואיה מפני כשרון מעשיה ומפני גודל המדות הטובים
הכבוד נמשך אחריה ודבק עמה בכל מעשיה לא תעשה רק
דבר שהכבוד הוא בו ויתכבדת בה בעלה ובני ביתה ומוגלה
העריצים והם בעלי הגאוה לא ישתדלו לקחת אשה חן שיכובדו
בעבורה רק יתמכו עושר וכמ׳ ישתדלו לקחת אשה שיקבלו
ממנה הון רב בין אם יתכבדו בה בין אם יקללו

גמל נפשו איש חסד ועכר שארו אכזרי׃ רשע
עשה פעלת שקר וזרע צדקה שכר אמת׃ כן

157

צדקה לחיים ומרדף רעה למותו: תועבת יהוה
עקשי לב ורצונו תמימי דרך: יד ליד לא ינקה רע
וזרע צדיקים נמלט: נזם זהב באף חזיר אשה
יפה וסרת טעם: תאות צדיקים אך טוב תקות
רשעים עברה: יש מפזר ונוסף עוד וחשך מישר
אך למחסור: נפש ברכה תדשן ומרוה גם הוא
יורא:

גומל נפשו ר"ל הגומל טוב לנפשו ששומר עצמו מן ה
העבירות הוא איש חסד כי כמו שיחוס על נפשו
יחוס על הבריות וימשוך חסדו עליהם ועוכר שארו אכזרי
כמו בשרו והטעם מי שאינו אוהב את עצמו אינו אוהב
את הבריות ואינו חומל עליהם. ויש אומרים גומל כמו ביום
הגמל את יצחק ר"ל מי שגומל ומסיר נפשו מכל הענינים
העולם הוא יהיה נקרא חסיד והממית אותה בתאות
העולם ממית ועוכר שארו ונקרא אכזרי. רשע עושה
כשהרשע וזורע שדהו מסיג גבול רעהו ומשי התולין
וזורע צדקה ומי שעושים גדר וגבול בין שדהו לשדה
חבירו כדי שלא יתערב זה עם זה ידקדק שלא יכנס בתוך
שדה חבירו אפי' כמלא נימא ושכר תגורה יסבת מענו
ההוגן אין יהיה שכר מגורת שכר וגמול והכוונה והזורע ל
צדקה בלבות המעשים יהיה שכרו אמת וקיים. כן
צדקה רעה כן כל הרודף צדקה יאריכו ימיו ומרדף
רעה למותו שמקצרות ימיו ויכול לומר לחיים לחיי העולם
הבא ומרדף רעה מת בעולם הזה ובעולם הבא אין יהיה

כי מגורת כנס מתחנן · ירצה ואמת האיש שהוא בעל יוסף
ותרוחה ישיג חיים · תועבת יי' · ואמר שהמעשים ש
שהם עקשים ונפתלים בלבותם הם נתעבים בעיני
השם כי הוא יודע כלם מכל המחשבים ולכן לא יהיו רצויים
לפניו רק השלמים המתהרמים אלו בפעולותיהם וכפל ב
בזה נומז ורצונו התמימי דרך רעה שהרצויים לפני השם ה
המעשים שיכל פעולותיהם שלמות וישרות · יד ליד
יד הוא האב · ליד הוא הבן · הטעם לא תקנה
לעולם רשע שיעקה הוא וזרעו ועמו שלא יפול ברשעתו
וזרע צדיקים נמלט שלא יודע להם דבר רע לא להם
ולא לבניהם · או יאמר יד ליד שיהיה שתהיה עוני
הרע מיד ענשו אבל גם הוא בן צריך ויש לו זכות
אבות ימריצו לו על העונש ולא יהיה לו יד · נזם זהב
פי' כאשר יתן נזם זהב באף חזיר כי הוא ילכלך וזרע
בטיט ובצואה כן יתן היופי באשה שהיא אוילת וסכלה
כי בחילה תשחית יופיה ומלת טעם כמו וטעם זקנים
יקח שבין דעת ובינה · או יאמר כמו שיקנה החזיר כאשר
ימצא באשפות דברים יקרים כמו נזם זהב המורה המנוזה
שהוא מזוני מן הקון האיש הזונה כשימצא אשה יפה
במעשיה ונגלדת מהטעם אשר חפץ לב הזונה
תאות כל כוסף ותאות הצדיקים אינה אלא לעשות הטוב
והישר בעיני אלהים ואדם · והרשעים אינם מקוים
ואין מאומה אלא לעשות רע בעיני הבורא כעוברם על
דתו ומצותיו · ועברה מצוה יתעבר · יש מפזר
יש אדם כריב שמפזר מעותיו לעניים · ונוסף
מיד שהוא מפזר יוסיף אלין השם ונוסף מעשר ומונע
עצמו מלבת ברכי יושר שלא יתן ממונו בצדקה

158

יחסרהו וימעיטהו אותו הממון כי תראה בני אדם עשירים
ובינונים והעשירים אינם מחלקים ממונם לצדקה כמו ה
הבינונים על כן יחסר עשרם ׳ נפש ברכה ׳תן סבה
למה שאמר כי המפזר ממונו יתוסף עוד ואמר
נפש ברכה תדושן יראה הנפש המתנהגת לעניים מאשר
חננה הבורא כין רב כין מעט יתדשן שהשם ישביע ה״ה
הנפש הזאת מכל רעי העולם ואמר ומרוה גם הוא יורה
כל מי שמשביע נפשו העני ונכה נמוכה כי הוא יורה
למחריבים שיאמרו ממונו וישבעו גם נפשות העניים ו
יהיה מרוה לשון שבעה ורוה לשון הוראה או יהיה יורה
הפוך כמו ירנה מגזרת כבש כשב ויארך שהנפש המה
המבורכת המחלקת מכל אשר חננה השם ית׳ הראשון ו
והרשעות יהיה בכמות רב ושבענה גדולה שירוה מראשון
בית השם

מֹנֵעַ בָּר יִקְּבֻהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר׃
שֹׁחֵר טוֹב יְבַקֵּשׁ רָצוֹן וְדֹרֵשׁ רָעָה תְבוֹאֶנּוּ׃
בּוֹטֵחַ בְּעָשְׁרוֹ הוּא יִפּוֹל וְכֶעָלֶה צַדִּיקִים יִפְרָחוּ׃
עֹכֵר בֵּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ וְעֶבֶד אֱוִיל לַחֲכַם לֵב׃ פְּרִי
צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם׃ הֵן צַדִּיק
בָּאָרֶץ יְשֻׁלָּם אַף כִּי רָשָׁע וְחוֹטֵא׃ אֹהֵב מוּסָר
אֹהֵב דָּעַת וְשֹׂנֵא תוֹכַחַת בָּעַר׃ טוֹב יָפִיק רָצוֹן מֵ
מֵיְהוָה וְאִישׁ מְזִמּוֹת יַרְשִׁיעַ׃ לֹא יִכּוֹן אָדָם בְּרֶשַׁע
וְשֹׁרֶשׁ צַדִּיקִים בַּל יִמּוֹט׃

מונע בר   יקבוהו· שרשו קבב· ופירושו יקללוהו· לאום
פי' עם רב· ואמר כי שירעב עצמו ולמכור
תבואתו בעת היוקר למחיה שהתיקר השער יקללוהו כל ה
העמים וישמחו ברעתו· והנו ברכות למוכר תבואתו אז בעת
היוקר ומשביר כמו הוא המשביר אמר· יש מפרשים כי ר
יקבוהו הוא כי ירבו תוך בלתו נאמר כי שהוא מונע בר
יקראו שיקבוהו עמים במחבואותם וברכת השם תהיה על
ראש האיש המשביר לכל עם הארץ   שוחר טוב יבקש
ושוחר האיש הנקרא שוחר ודורש   טוב הוא מי
שבהשתדלותו יתעסק בחפצים שהם רצויים מגיע אלהי' ואדם
ודורש האיש שהשתדלותו לעשות רע לא ישיגו רצון אלא
רע ועונש מאת י"י   בוטח בעשרו הבוטח בעשרו
ואינו ישים לבו הוא   יפול ובעשר לא ינצל
ולא ישאר לו לא שורש ולא ענף   וכעלה צדיקים יפרחו
כמו העלה שהוא לח ורענן כל זמן שהפרי באילן   כך
הצדיקים עומדים בלחותם כל זמן שפרי הצדקה בהם   רע
שהנפש מקורה במקום העליון ולהיות עצמות האדם ולפי
דאגי שישים בטחונו בדברים הגשמיים לא כוונים והבוטח
בעשרו יפול שהבריאה מיצירי החיים   עוכר ביתו ינחל
האדם שהוא משחית קנינו וכל אשר   לו בטולתו
ינחל רוח והבל ואשר בעת הצורך לא ימצא הדברים הם
המוכרחים אחרי כן מפני החסרון יהיה עבד זה האויל
העוכר ביתו בשביל פרנסתו לחכם לב הנשא את הנולד
ושמר קנין ביתו כפי הראוי   פרי צדיק עץ חיים שפרי
הצדיק שהוא חבר שפתיו   משלו לעץ החיים
שמחיה הצדיק לרעים בדבורו כמו פרי עץ החיים
לאוכלו ולוקח נפשות חכם· כל המלמד לאנשים דברי תורה

חמי שיקרא חכם לא הודע ואינו רוצה ללמוד עוד אל יתהלל
חכם בחכמתו לפי שאינו מעיינהו תורה ולוקח עוד מן כי לקח
טוב מי יראה שלוקח מקרוב הזמן ומלמדם רבות דרך תבונה
הן צדיק ישולם בעון שלום נפי הצדיק הוא שלם בכל מקום
ויהיה לו שלום אף כי רשע וחוטא אף כי הרשע כלו לנגב
וחוטא יגלהו השם מהרעות המשוערות ולא עליהם בהשגחה
פרטית. ולפי הצדיק יש לו שלום עם כל אדם אבל כם הרשע
וחוטא יש לו שנאה ואף בעבור שרצון הולך בדרכי השם אף
יהיה ישולם מפני התשלומין ויאמר שהצדיק כאשר יחטא
בארץ ישולם לו עונו וכל שכן שמחת הארץ לחייב להענש
הרשעים והחוטאים אלא שזה העונש הוא בעולם העשיות
וזהו סוד צדיק ורע לו רשע וטוב לו אוהב מוסר מי שהוא
שאוהב את המוסר ומקבלו אוהב דעת הוא ושונא
תוכחת שלא ישמע למוכיחים הוא כבער שנמשל לבל תבונות
הטבעי ועיר פרא אדם יולד ולכן צריך למוכיחים והוא שונא
התוכחות והמוסר טוב יפיק האדם המתגבר בטוב ירצה
רצון מה׳ והוא רוצה בענינו אבל איש במזמות מחשבותיו
רעות ירשיעהו השם במשפטו והוא מתגבר בענינו לא יכון
אדם ברשע ירצה האדם שיהיה לו כשיתכן עצמו
ברשע לא יהיה קיים ונצחי בעיני השם רק יהיה ...
שהשם יחזק שורש הצדיקים שהרשע נשרש מהורה ונחכם
מובטחים הם שלא ימוטו.

אשת חיל עטרת בעלה וכרקב בעצמותיו מבישה:
מחשבות צדיקים משפט תחבולות רשעים מרמה:
דברי רשעים ארב דם ופי ישרים יצילם: הפוך רשעים
ואינם ובית צדיקים יעמוד: לפי שכלו יהלל איש ונעוה

לב יהיה לבוז׃ טוב נקלה ועבד לו ממתכבד
וחסר לחם׃ יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים
אכזרי׃ עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים
חסר לב׃ חמד רשע מצוד רעים ושרש צדיקים
יתן׃ בפשע שפתים מוקש רע ויצא מצרה צדיק׃

אשת חיל׳ כמו והיה לבן חיל׳ ר״ל אשה חיל גבורה ודעתני
עטרת היא לבעלה שהיא משובחת בעבור עשם מ׳
מעשיה ומסדרת הנהגת הבית כסדר ישר ומועיל׳ וכרקב
בעצמותיו ר״ל האשה אשר פעולותיה בלתי מסודרות וקביע
לבעלה משולה לרקב המעמד והרקב העצמות שאין להם
תיקון והרקב הוא חולי מסובך בעצמות שאין לו תקנה כך
האשה הרעה הוא מורה וחסרון בכל מעשיה׳ מביאה שיגנו
כוס׳ בקיקל משיחה׳ מחשבות צדיקים׳ אמר כי
מ׳ חשבות הצדיקים הם לעשות משפט׳
נקיים המרמה והרשעים לא יספיקם שלא זמנם יחשבו
במחשבות רבות מרמה מהמבלים כל היום לרמות אחרים
דברי רשעים׳ הרחיב בתבונות הרשעים ופעולותיהם
ואמר שדברי הרשעים והסכמתם לארוב הצדיקים
ולהרגם והישרים בעצתם יצילו אותם מן המוקשים׳ ויכול
לפרש דברי רשעים הם להעיד עדות שקר על הצדיקים
להרגם שפלוני הרג את הנפש ופי ישרים יצילם
שיכחישו עדי השקר ויעידו אמת׳ או יהיה פי ישרים
יציל את הצדיקים כי יחקרו הדבר וימצאוהו שקר
הפוך רשעים ואינם שהשם גוזר על הרשעים שיהפכו

מטוב לרע ואינם כי ברגע יעברו · ובית צדיקים יעמד
שפעולתם מקיימת ביתם · או יאמ' הפוך פעמי מעט וה
והעולם עיקר להמיתם הרשעים שסבר אינם בעולם ומעט
בית הצדיקים יעמד · או יאמ' אם תרצה להפוך הרשעים מהם
מרשעתם אל תצרך לא יתקיימו בדרך הצדק שהוא רחוק
מטבעם וזו לא תוכל להפכם · לפי שכלו יהלל האיש
שיש לו שכל טוב יהולל כפי   שיעור שכלו ודעתו
והאיש שהוא נעוה לב כל עדר השכל ובעל דעות משובשות
לא די שלא ישבחוהו אלא הכל יבוזוהו. אף אם עשיר הוא מבוזה
תורתו שהאיש הסכל דומה לבהמה שאין להם לא דעת ולא
הבונה · לפי שכלו · כמו לפי אכלו · טוב נקלה · טוב איש
נבזה בעיניו ונקלה שלא יתבייש   מכל מלאכה
ומתבזה עצמו לעשותה והוא עבד לעצמו לפרנס את
ביתו מהאיש המתכבד בעצמו ואינו רוצה לעשות המלאכה
מפני שהיא נבזה והוא ישאר חסר לחם שאין לו מה
יאכל ומלת נקלה נגזר מן קלון · יודע צדיק נפש
בהמתו · ידע שהאיש הצדיק   לא די שהוא
מרחם על אנשי ביתו וכן על אנשי מינו אלא גם מרחם
על נפש בהמתו ומקדים אכילתה לאכילתו ואמ' יודע מפני
שהבעל חי אין להם כח הדבור לכן צריך ידיעת הבעלים
לשעור הזמן ועת ההכרחיים להם להם מזונם · ורחמי
הרשעים אין להם רחמנות אלא במקום הרחמים קונים לב
אכזרי · או יאמ' שגם שהצדיקים מרחמים על הבריות אין
להם לרחם על הרשעים אלא להיות אכזרי להם · עובד
אדמתו ישבע לחם · כי מרב עבודה תרבה ה
התבואה · ומרדף ריקים מטעם אחד שהולך עם אנשים
ריקים ופוחזים ועוזב את אדמתו מעבודה ואינו תושי—

בעבור הוא כסיל וחסר דעת · יפול דרך עבור ידע מי שיעבור
את רצון המייסרו לו והוא ינהג השפלות שמה נתעבה ישמע
שלחך וגברים כינוי החכמה העליונה · אומנם מי כתורת אתו
הבלי הזמן ונה הוא חסר הדעת והתבונה · חמר רשע ·
מעוד יעד מנוי השין ושינן חסה · ואמר שהרשע
מוליך ישת המעשים הרעים אשר הם טובים והוא כרי לצור
הצדיקים נקשם ושלם ורידיק יתן · מגול לא די שאינה
הודים המליך שאינו שלו וגבל שרשה נעקר ממונם יתלוו כל
אחר מהם רהבתו אל הולד · בפשע · ירעה בעבור פשע
יהיה הדבור המגונה והאסור יפול האיש הרע
המדבר הפשע במוקש · והצדיק מימין יהיה פיו נעור

[illegible]

מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישיב לו
דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם׃ אויל
ביום יודע כעסו וכסה קלון ערום׃ יפיח אמונה
יגיד צדק ועד שקרים מרמה׃ יש בוטה כמדקרות
חרב ולשון חכמים מרפא׃ שפת אמת תכון לעד
ועד ארגיעה לשון שקר׃ מרמה בלב חרשי רע ו
וליועצי שלום שמחה׃ לא יאנה לצדיק כל און
ורשעים מלאו רע׃ תועבת יהוה שפתי שקר ועשי
אמונה רצונו׃ אדם ערום כסה דעת ולב כסילים
יקרא אולת׃ יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה למס׃
דאגה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה׃

מפרי · פי איש ישבע · כי רשות האדם בידו לעשות הטובה
והרעה הן בדבור הן בפעולות עד שלפעמים יחזיר
דבריו מתוך שישכילהו ה' בעניניו מהטוב שיעשה רב וזה כ
שיהיה העסק בדברי תורה ויראת ה' · וגם בפעולותיו הנה
הוא גב בסבה שישוב לו גמולו כפי מה שהם ידיו ומה לו
וגמול ידי וגו' · דרך אויל וגו' · ירצה האויל מרוב סכלותו לא
יבקש במעיינו   הטעה מזולתו לשמוע כי אין בחכמתו
דבר זולת מה שהבין הוא · ושומע לעצה חכם הנה הוא שומע
לעצת לפי שהבין להיותו בלתי נוגע בדבר ישקלנה · בלי
במאזני צדק ולא יעשה דעתו אחר החשק לאותו הדבר כמו ש
שיהיה זה בלי שהבין במבטו ויתעלם ממנו במבוא זה
לפעמים הדרך הישר · אויל ביום וגו' · ירצה האויל ביום
שיכעסוהו ירצה להנקם   ויגלה מפני זה כעסו לאחרי
וכזה מוסיף על קלונו · ושומר הערום מכסה קלונו ואינו כו
ממהר לריב כי מה יועילנו אם בזונו בסתר לפרסמו ברבים
יפיח · אמונה · יפיח וגו' · ירצה מי שיתרגל לדבר
דברי   אמת הנה הוא כבר לא יעבר בדבר אחר שקר
בעדותו · ומי שהוא בעל מרמה בדבריו יבא להעיד שקר
כי התרגל הדבר ישוב טבע ולזה יספר האדם מינו בדבר
אז ירצה האיש שהוא בעל אמונה באמונת התורה יגיד
הדברים כפי הצדק והאמת שהאמונה השיטתה שלא ישנה
מהם כלל אבל איש מרמה שלבו גם בתורה ומאמין הדעות
הזרים הנה הוא עד שקרים שכוונתו לרצה מבוטה
יש בוטה · בוטה מורה לבטא בשפתים · שענין מחוץ פה
ומדקרות מורה נדקור את שניהם · ענינו שהוא
החרב בפה · ר"ל יש אדם שיעיד בדבריו שדמיון היג
הנפש ביטויו אז כמדקרות חרב לפי שיסבב בעדותו המיתה

לדמותן מחשב לשון חכמים מרפא׳ לאותם הבוטחי׳ שיתקררו
העריה ויצילו את האיש מאותה שעה הקשה׳ או יאמר
יש בוטה דברים שהם לו כמדקרות חרב כלומ׳ שיתקררו הן
מפני אותו הדבור כמו שקרה לחבירו׳ או הענין עליו ערום
שקר ולשון חכמי׳ לפי שלא תגרום רעה למדבר אלא שתהיה
על ריפוי ומרגוע׳ שפת אמת׳ ארגיעה לשון שקר פי׳
שיעת ׳ירצה הדיבור של אמת הדברי׳ והסתרים לעד
ועד נבעה או רגע תוכל להתקיים לשון שקר ולא עוד כי ה
הכזב אין לו רגלים׳ ויתכן שיאמר המולכים לקיים דבריהם
יתחזקו ויהיו מישרים שפטו ובעלי הכזב לא יבקשו זמן רב
אלא רגע אחד והדבר נכר שהזמן קצר והמלאכה מרובה
ובהפרת שיכזבו׳ מרמה בלב חורשי׳ חושבי יש ויעצני׳
שהם אעגרי מרה׳ וכאשר יתכן העצה היא ברוך
מרמה להועלתם ופעמים יתחייב להם רע כמו המן הרשע
כאשר חשב יביאו לבוש מלכות לפי שחשב שהוא האיש
אשר המלך חפץ ביקרו אבל היועצים שהם יועצי שלום
בלי מרמה לעולם ישיגו שמחה מהעצה׳ ויתכן שיאמר
בלב האנשים שהם חורשי רע לא ימצא אלא ענין מרמה
ודרך שהם יועצים לאותן הדרך שיעשו חסים ויגלו היושב
בה אבל היועצי׳ שלום והשקט לא יגיע לאנשי המלכות גב
עתבון ואלא שמחה וששון׳ לא יאונה׳ יאונה מבנין פיעל
התגוש מעתי הלמד חגירת אונה לידו ועמנו לא יזדמן
לצדיק לעשות דבר שהוא און אלא כל פעולותיו ישרות
ונכוחות ורשעים מלאו רע׳ בדבריהם ומעשיהם כי יבואו לה
בני עולה כמותם ויסתירום לעשות הפעולות המגונות אך
לצדיק לא יבואו כמות הדברים לפי שהם יודעים שלא יתרצה
להם ויש לו אונה לצדיק כל און שהשטי׳ יקבלו ממנו וגו׳

ורשעים יהיו בכל רע שימשלו ברעה׳ תועבת ה׳ למה
שהוא יה׳ עינים הומה יתעב שפתי׳ שקר ר״ל
מפי׳ בדבור ורשנן הוא בעושי האמונה ר״ל מקיימי האמת
כי לא יספיק להם לדבר אותה אלא שיקיימוה בפעל ומלו״ס
ועושי עולותה במקום ב כלומ׳ העושי אמונה הם עושי רצונו
אדם ערום ירצה ארמי תכם מעלים ומכסה דעתו וחכמתו
כאשר הוא בקבוץ השרים והחכמים עד עת בא ד׳
דברי ולב כסילים יקרא מיר אולתו ופותר שה״א הנכונה ׳וי״ל
פי׳ יבריח׳ וזו ימא׳ שהאדם שהוא ערום וחכם מכסה ומעלים
סתרי החכמה מההמון ואינו משליך הפנינים לפני החזירים
כן לא יחמס לגלות דבר מה מהמושכלות בפחות הענין עד
שיצרפהו במערכה הדעת והכסיל יפרסם כל מה שידע בלי
המהנה׳ יד חרוצים תמשול האנשים הזריזים בבקשת
ממון ב׳ ביושר נצרך המשול ידם להשיג חפצם אבל
יד רמיה שהם אשר כל עסקיהם ברמאות תהיה להם כלומ׳
למלון והשחתה׳ דאגה בלב איש ישחנה פי׳ הדאגה
כאשר היא בלב ואיש שידאג ישחה אותה לה
וישפילנה ודבר טוב ישמחנה כלומ׳ ישיב הדאגה לשמחה
בדברים טובים שידבר כנגד לבו או יתחזר כגון ישמחנה ואם
מה נקבה אל הלב כגון בלבב איש׳ יתר מרעהו

יתר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם׃ לא יחרך
רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ׃ בארח צדקה
חיים ודרך נתיבה אל מות׃ בן חכם
מוסר אב ולץ לא שמע גערה׃ מפרי פי איש יא
יאכל טוב ונפש בגדים חמס׃ נצר פיו שמר נפשו

פשק שפתיו מחתה לו: מתאוה ואין נפשו עצל
ונפש חרוצים תדשן: דבר שקר ישנא צדיק ורשע
יבאיש ויחפיר: צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף
חטאת: יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: כפר
נפש איש עשרו ורש לא שמע גערה: אור צדיקים
ישמח ונר רשעים ידעך: רק בזדון יתן מצה ואת
נועצים חכמה: הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה:
תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה: בז
לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא ישלם:

יתר מרעהו יתר לשון יתרון והוא תאר בשקל זה כבר הענין
הצדיק מותר במותנו יותר מרעהו הרמוז כי משם ה
ממון שיהיה בו ירעה ויעלה ודרך רשעים תתעם ה
דרכם הרעה מתעה אותם בעבור שהם תועים מהדרך הישרה
כי הרשע הוא מחיה המרמה והמרמה ממיתו. לא יחרוך
כמו ישעו רשיהון לא התחכך גם דרך משל כי הציד
שהוא צד העופות ברמיה לא ישאר הצד בידו שיבא לידי
חריכה ויאכלנו רק מית ברית יברח והוא משל על מי שעושה
סחורותיו על רמאות ואמר כי לא יעשר ולא יקנה את חילו מה
שבחריות יקנהו ברמאותו ולא יסחרו עמו גם שיעשה בעבור
כסילותו מה שתחלל עליו גזרת השם על רשעו והון אדם יקר
הממון שיהיה שלו ויתקיים בידו הוא היקר וחרוץ ולא הנגזר
בזמנה והמקונן בעושר כמו כן משפטיך מאה תרנה
בארח צדקה יאמר בדרך צדקה והוא הישר ימצא התמיד
הנפשיים ודרך נתיבה כמו כל דבר ממון מרמה עבר עשה
מטר הטעם ההולך בדרך נתיבה של צדקה לא ימות שבידך

ההוא אין מנוחה אלא חיים נצחיים · בן חכם מוסר אב
שיהיה חכם ישמע מוסר אביו ויקבל עליו ל'
לעשותו · ובן הלץ לא ישמע גערה משום אדם · יאכב
במקום הזה רוצה בו הטוב הזמני והוא אבן שהולידו וה'
והאב המחנך והוא רבו שלמדו תורה ושלימות · או יאמר
טוסר הרוח בן חכם המשפט שייסרו אביו ומוסר יהיה
לו המשפט שייסרו אביו שלא גערו אביו עשה הוא ה'
והוא עושה מעשים מגונים · מפרי פי' אי' כי מן הפר'
שיעשו דברי פי איש טוב ושלם יאכל טוב הוא וה'
וזולתו כי הדבר השלם יועילו חבריו לו ולאחרים · ונפש
בוגדים חמס · יל' ומפרי נפש הבוגדים יאכלו האוכלים חמס
והענין שילמדו מהם המעשים פתיחה המרוה ומלת מפרי
משותפת במקום שנים · נוצר פיו · ירצה שהאדם שיחשוך
אמרי פיו ויזהר מיותרי הדבור שומר נפשו מרעה
שלא תבואהו מיתה · מי שפושק שפתיו לדבר הדיבור
האסור והמגונה המיתה ותשבר מהומה לבוא עליו · ופושק
פותח כמו ותפשקי את רגליך · מתאוה ואין · יל' נפש
העצל מתאוה לתאוות העולם ואין בענין מאכל
ואין בכל דבר ומפני עצלותו לא ישתדל בעבורם לפיכך
ימלא בהם תאותו · ונפש החרוצים והם המשכילים הזריזים
במלאכתם כי להיותם מתעסקים בכל דבר שיוכלו להרויח
תהיה נפשם דשנה ושמנה · דבר שקר · אמ' כי האדם
הצדיק הוא ישנא דבר שקר להיותו מהרסה לבוראו
ית' שדובר שקרים לא יכון לנגד עיניו · ואמנם הרשע לא
ישנא השקר אבל ירבה בו ולפי רשעו מעשיו יחפיר
פני נפשו ויתחפר לנגד עינוה והכלמה כמו ותחפרה הלבנה ·
או יאמר כי הצדיק ישנא השקר ועוד הוא יבאיש ויחפיר

הרשע והעון שיתנהו לבושה ולרזון בעיני האנשים
ויכלימהו בכל כחו · צדקה תצר תם · אמר כי ה׳
הצדקה והוא הדשן והשלמות השמור בעל
שהוא תם דרך מכל היזק זמני ורוחני · ורשעה והיא פ׳
פחיתות המדה והקיצור בעבודת האלהים תעות דרך
האיש שהוא בעל חטאת מן הסלת דרך האיש וביאנו
לחטוא יותר ויותר כשעס ושכר עבירה עבירה · ויהיה
חטאת חסר המהואר איש חטאות כמו שבתך בתוך מ׳
מרמה · בתך מעשי מרמה · יש מתעשר · יש מי עב׳
שמראה עצמו עשיר ואין לו כל ספוק · ויש מ׳
מותרות של עושר ויש אחר מהפך כי מראה עצמו רש
ויש לו הון רב · או יאמר שיש מי שמתעסק ומשתדל בד׳
בדרכי הסחורות כל הימים ולא ישיג דבר כי לא יסייענו הש׳
מלמעלה · ויש מי שאינו משתדל בדרכים המביאים העשר
ויש לו הון רב · מתעשר מבנין התפעל ומתרושש מ׳
ש׳ נרכב מהתפעל ופועל מרובע · או יראה יש אנשים
שהם דורכים אל העושר גם שאין להם עתה כלום · ויש
אחרים דורכים לדלות אעפי שיש להם עתה הון רב · ו׳
כפר · כפר פדיון · ירצה העשיר שיש לו אחרים גורם לו
שיתפשוהו השלטונים עד שיפדה עצמו כפי ע׳
עשרו · ורש לא שמע גערה · מפני כי עיני המושלים על
העשירים לא על העניים · או יאמר שהעושר הוא כפר
נפשו של העשיר כאשר יקנהו בעתו ובתנאי שהרש ש׳
לא ישמע גערה ממנו ולא שיקח הצדקה בסבר פנים
יפות · אור צדיקים · ידעך · ירבה · כמו ידעך נרו ·
ודמה הצלחת הצדיקים לאור כי תגדל ותוסיף
כל הימים וישמחו כל הבריות בהצלחתם ודמה הצלחת

הצדיקים שמחך כי הגדיל והוסיף כל היום נשמחתו כד ס
הבריות בהצלחתם ורמה הצלחת הרשעים לנר כי הצלחת
הספק והרעב במאור הנר יתכן לפרש כי אור צדיקים
מיני לנפשם והוא כי נפש הצדיקים תשמח כי תשיג
ישלימותה ונר רשעים לו נפשם ירעך ותהיה בלא כ
שתה רק יתן מצה שם מנבלני הנן נשענו מריב
כמו כי יכנו חשים נעינים שרשו יעש ל
והוא העיר מנחי הפה ממנו נפש משקל נורע נרצה
רק ובמוה המתחבר עם אנשי הזדון מה שיק עי
ולחר מהם הנה מצה ומריבה מי שמתחבר עם הוטאי
הנעברים מזולתם נשומעים לעצה ואמר מהם חכמה כי
שומע לעצה חכם אל יתח כל איש העושה מעשיו ב
ברשע ובזדון והולך מתך עצה לבו יגרום ריב ומצה
והמקיימין בנועצים בענוי עצה יקן חכמה לו ונמחרים
שילמדו ממנו הון מהבל ימעט קמץ הבא לאורס
מהבל בלי עמל ויבשה אז בגזל וחמס בהטרת ל
שימעט ולא יעשה וקובץ על יד והמקבץ ממון על
יד עמלו וכן בצרק ובלשה אותו המקבץ ירבה הונו לה
עקריים בדל אנו ירצה ההון כשיוצא ממנו אף הם
הנמצאת ההבל כל המציאה קטנה כשהיא מתמרת ימעט
ולכן מי שיקובץ יד המציאתו ולא יפזרהו ירבה הונו
תוחלת ממושכה מי שהתוחלתו נמשכה שחביך
הבטיחו על דבר ולא עשיתו אותה התוחלה
לביא אליו מחלה בלב ועץ חיים רל ובבוא החיים
היא לאדם כשתבא אליו בז לדבר מי שהוא מ
מבוה לדבר מצוה ישחה בעבור אותו הבזיון
ומי שיראי ממצות השם נמקיים אותה גם שימשך לו

עך כמילנו ובגופנו מובטת הוא שישלם השם טובו :

תורת חכם מקור חיים לסור ממקשי מות :
שכל טוב יתן חן ודרך בגדים איתן : כל ערום
יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת : מלאך רשע
יפל ברע וציר אמונים מרפא : ריש וקלון פורע
מוסר ושומר תוכחת יכבד : תאוה נהיה תערב
לנפש ותועבת כסילים סור מרע : הולך את
חכמים וחכם ורעה כסילים ירוע : חטאים
תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב :

תורת חכם · תלמוד שילמד החכם לזולתו מן החכמה
ויראת השם הוא מקור שימשכו ממנו חיים
ומים נובעים והוא ג״כ מקור להסירך ממוקשי מות שהוא
שוחט בד׳ של מטה ושל מעלה · שכל טוב השכל הטוב
שיש לאיש גורם שיהיה לו חן בעיני אלהים ואדם
ודרך בוגדים · ודרך שנמנעו מהשכל הטוב לנטות מתורה
דרך בוגדים קשה להשיבו לדרך הטובה · כל ערום
יאמר שכל אדם שהוא ערום יעשה ענייניו בדעת ולא
יפרסם דבריו אעפ״י שהם דעת מקום האדם שהוא כסיל
מפרסם ומגלה לכל אפי׳ דברי אולת · מלאך רשע אמר
כי השליח שעושה שליחותו בדרך רשע יפול
הוא ונחבלת אותו מנוע רע · אמנם הציר אמונים שהוא הו
הטובה שליחותו באמונה הוא מרפא לו ולשולחו :
ריש וקלון יאמר כי עוני וקלון יגיע לאיש שהוא פורע מ

מוסר מיאס אותו ולא ינצה שייסרוהו האנשים ומוסר
165 כי עתה שיהיה תוכחת מוכיחו הוא יכובד בעולם הזה כי
המוכיחים יכבדוהו ונפשו תתגבר בעולם הנשמות שהשם
יתן לו מהלכים בין העומדים האלה׃ תאוה נהיה
נהיה מכוון נפשו שהיא היה ועשן הכרת התאוה
שאדם מתאוה כאשר תבוא לו תהיה ערבה לנפשו ויעשה לו
ותועבת כסילים סור מרע ר״ל תועבת הכסילים הוא לסור
מדרך הרעה ויהיה סור מקור ענין העין אז יאמר—
התאוה שכבר תם מן עדיין ונתלהט כשישבר האדם התאוה
יצאת ויכנעה ההכנעה היא תערב לנפש המשכלת כי
מי שמשכיל שירבה השכל עם ריבוי התאוה ובחורבן התאוה
יבנה השכל כי אין אדם זוכה לשתי שולחנות שלמות ה
תאוה והנפש ותועבת כסילים ר״ל כי הכסילים לא ישוברו
לבם הזונה ולא יכנעו הנפש ולפיכך תועבה היא להם לסור
מדרך רע ולשבר תאותם שכבר המלכונה אז יאמר התאוה
התאוה והוא שיפיק האדם לנפשו תאותה תערב לנפש
הבהמית ונוקד הדבר יקרה לכסילים שהסרתם מן הרע
הוא תועבה להם׃ הולך את חכמים יחכם שהאדם ה
ההולך את חכמים ורגיל אצלם יקבל מוסרם——
וילמוד מהתכמתם ספר שיחכם וטוב לו אעפ״י שיהיה עני
עבר להם אמנם רועה כסילים אעפ״י שהוא רועה אותם
ומנהיגם אותם ירוע אז יהיה רועה מלשון רע שנעשה להם
רע אז שהוא רועה אותם כמו הם סופו שירוע וישברו אותו׳
חטאים תרדף רעה פי׳ הרעה מרדפת את החטאים ׳ ואת
צדיקים ישלם טוב׃ הקב״ה משלם טוב לצדיקים
ויכול להיות זה הפסוק דבק עם העליון הטעם הולך עם
החטאים רעה תבוא אליו והולך עם צדיקים ישלם השכר

טוב לו׳ וגו׳ יאמ׳ כי החוטאים והם הרשעים שהם בעלי
חטא לא יתחטוב שיתהם הטפח ולא ימצאו עליה דרך
רעתם רודפת אותם ואנו נשים עליה בעולם הזה ורודפת
אחריהם להענישם אחר המות גם כן אמנם הצדיקים ישלם
השם גמול טוב כל דבר שהוא טוב במוחלט ולהיות השנה
האלהית שהיא התענוג הנפשי ואל יאמר נפש חטאים כל
הדרך רעה כי לא די שהיא תרפת מתק הרעה להחפץ
בה אלא שהיא מדריכה לאחרים גם כן לרדוף לעשות
שעה׳ אמנם הצדיקים שנפשם לא תרדף רעה ישלם
להם השם ית׳ גמול טוב כי האיש הטוב שהוא כגל הצריך
ינחיל בני בכה כמו שיורה ואחר זה׳

טוב ינחיל בני בנים וצפון לצדיק חיל חוטא: רב
אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט: חושך
שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר: צדיק אכל
לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר: חכמות נשים
בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו: הולך בישרו
ירא יהוה ונלוז דרכיו בוזהו: בפי אויל חטר גאוה
ושפתי חכמים תשמורם: באין אלפים אבוס בר
ורב תבואות בכח שור:

טוב ינחיל בני בנים יאמ׳ כי אדם שהוא טוב הוא ינחיל
מהונו לבנו ולבני בנו׳ אמנם החוטא לא ינחיל
מהונו לבנו רק יהיה צפון ומעותד להיות לאדם שיהיה
צדיק והכל הוא על דרך וכן נצריך לבאר׳ רב אוכל
רב ניר סמוך מפעלי הכפל׳ כמו חן עולם ומלה

אוכל כמו אוכל תשברו לאותם · עד שם מתני העין · נ
נירו לכם ניר · ויש נספה · תאר מבנין נפעל מנחי הלמד
מגזרת האף תספה · ופירושו רב אוכל נמצאת בשדות
העניים בעבור שיש להם פנאי להקן אדמתם ולעבוד
אותם · ויש שדה נספה ואין בו תבואה · בלא משפט · כל
לפי שאין מתקנים אותו כל צרכו · או יהיה פירושו · ויש
איש נספה שאינו יודע מתקן הזריעה כמו ויסרו למשפט
שידבר על הזריעה · ונוכל לפרש רב אוכל נמצאת בנ״ר
בשדות העשירים שיש להם כח לעבוד את האדמה
ולעשות כל הצריך אליה ברב עשרם · ויש אדם נספה
ומת ברעב מאין לו כח לשכור פועלים לעבוד אדמתו
והאדמה האשם · והבעל יאשם ויגונה · חושך שבטו
כל הטעם מונע שבטו מליסר את בנו · שונאו
ואוהבו שחרו מוסר שמייסר אותו בכל בקר וערב ובקר
בטרם יקום ממשכבו · ואותו המוסר ישים השחר אלא
לבד מכל המוסרים המאוחרים · ואוהבו שחרו פועל מגזרת
שחר · צדיק אוכל אינו צריך אוכל עד שתהיה נפשו
שבעה כדי חייתו בעולמם · או יהיה לשובע נ׳
נפשו שיהיה שבע כרב און במעט שיאכל · ובטן רשעים
תחסר · שלא יהיה שבע לעולם והוא משל על הממון ·
חכמות נשים · הטעם כל אחת ואחת בחכמתה תבנה
ביתה והמלאתו מכל טוב · וזה בנין הבית והוא
דרך בנות יעשה · ואולת בידיה תהרסנו · תאר לאשה
כי אין אויל שומר ואוילה אולת · כמו גבר גבירה גברת ·
הטעם אשה כסילה בידיה תהרוס ביתה ומכרת חפציה
ומחסרת ביתה מכל טוב · הולך בישרו · האיש שהוא
ירא את יי׳ הולך בישרו ובתומו כל ימיו · ואמנם

האיש שהוא נלוז מיושר דרכיו שהם מעגלותיו הוא בוזה
ליראת השם ונלוז תאמר מבטן שפל כמו ונלוז לתש
מי יאמר הולך בישרו האיש שהוא ירא את יי' והאיש
שהוא נלוז מיושר שדרכיו נלוזים בוזה לאיש שהוא ירא
את יי' ההולך בישרו · כי בפי האויל חוטר גאוה ולכן הוא
בוזה להולך בישרו · בפי אויל יאמר כי בפי האויל יש מ
מקל עד מעט רק   הגאוה שבו מוכן לנולתו ל
והשבן שדבריו הם בנחת ונוחין · ושפתי החכמים לא די
שדברי פיהם לא יזיקו אלא שדבריהם בנחת ויוסר באופן
שישמרו דבריהם לבעליהם · באין אלפים יאמר שאין
שוורים אשר עמהם יחרשו   האבוס שהוא מיוחד
מאכל הבהמה הוא נקי נריקם מן התבואה וסבה לזה
שרוב תבואה הוא בכח שור ומי שאין לו עבודה בשדה
אין לו מה יאכל וכמו שיהיה בשטן העבודה פן יקרה בענין
החכמות כמו במקום שלא יהיה השתדלות רב ושקידה רבה
על עסק קנין החכמה לא ימצא אבל העמל בתורה ויגע בה
ישיג כמו שאמרו חז"ל כי אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שממית עצמו עליהם

עד אמונים לא יכזב ויפיח כזבים עד שקר: בקש
לץ חכמה ואין ודעת לנבון נקל: לך מנגד לאיש
כסיל ובל ידעת שפתי דעת: חכמת ערום הבין
דרכו ואולת כסילים מרמה: אולים יליץ אשם ובין
ישרים רצון: לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא
יתערב זר: בית רשעים ישמד ואהל ישרים יפריח:
יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: גם

167

בשחק יכאב לב ואחריתה שמחה תוגה׃ מדרכיו
ישבע סוג לב ומעליו איש טוב׃ פתי יאמין לכל
דבר וערום יבין לאשרו׃

עד ומוכיח · אמ׳ הנער שהוא מדמי דברים ומהירם לא יבור
כי אם אויה אואב האיש שהוא עד שקר ידבר לעולם הברי
כזב אז יאמ׳ המדים שהוא לא יתהלך בדרכי טובים ברחב
שהוא דרכי ומוכיח והמלמד לשונו לדבר כזבים הוא עד
שקר ופסול לעדות   בקש לץ ואמ׳ כי הלץ שהפסיד
ומנו משיחות בטלות   אם יבקש ללמוד חכמה לא
יוכל לדעתה כי לא הלך בנתיבותיה ונקל הוא לנבון הדעת
והחכמה לדעתה בעבור שדרך בה ידע נתבה ונקל האמר
מבנין נפעל מפעלי הכפל מגזרת קל הוא על פני אם ודעת
ימשל בלשון זכר כמו ודעת לנפשך ינעם · וע״א ואין דברים
של אין כלומ׳ שהלך בסכלות לא ימצא החכמה לבדה אלא
מעורבבה בדברי און ומתוך כך לא תתקיים תכונתו · אבל הנבון
שלא יערב עם לימוד החכמה דברים של און וחבל ידיעת הד׳
החכמות נקלה בעיניו · לך מנגד מלת נגד במ״ס מורה
על ענין רחוק כמו   ומהם בעמדתם מנגד ובלא
מם מורה על ענין קירוב כמו נגד כל ישראל · ופי׳ הפסוק
לך מרחוק לאיש כסיל ולא תקרב אליו וכן תרחוק מכל
אשר ידעת שאין בו שפתי דעת כי לא תוכל ללמוד ממנו
רק רע והבל · אל ירעה בעבור שלא ירעו אם תהיו כסיל
אם לא יהיו לך שפתי דעת · כלומ׳ שמור פתחי פיך עד
שתבין עניניו · ומי שיש שתן עצה לאיש שאין בו דעת
להתנהג בדרכים כה שלעולם ילך בדרך מתנגד והפך
דרך שהכסיל הולך בו וזה יספיק לו · ולפי הספרים שכתוב

כהם שפתי שקר · ירצה׳ אם תבחין מהכסיל בכל יכלתך
לא תדע שפתי שקר שלא תלמד ממעשיו · חכמת ערום
ערום · ירצה תכלית החכם גורמת לו להבין
דרכו לפלס אורחותיו ובעניני סחורותיו להיות מהיר · במה
במלאכתו ולא ישים מגמתו להרויח דרך מרמה · ואמנם
האולת שהיא בלב הכסילים תביאהו לדרוש הממון לא בדרך
בתחבולות אלא דרך מרמה · או ירצה׳ תכלית החכם במה
נכרת בהבין דרכו · ואולת כסילים נכרת במרמה שהם מרי׳
מרמים העולם · י״א כי חכמת הערום הביאתו להבין דרכו
ביציאתו מן העולם הזה לא ידע מתי · ואמנם הכסילים
אולתם היא הרמה אותם שלא תביאם לראות במה שיהיה
אחריתם · אוילים יליץ · ירצה׳ מבין הפעולות מגונה הענין
מגונה כי המליץ בינותם אם׳ שהמתחבר עם
אוילים ידבר דברי אשם ועון ומתוך כך לא תהיה ביניהם
רצון ואהבה והתשובה בין ישרים ידב׳ דברי רצון כי יתגלה
ביניהם האהבה והרצון · או ירצה שהאוילים חוטאים
ועושים לתת מליץ למי שתשוב לו וילין בעדם קרבן
האשם שמקריבים כענין שאמ׳ בפלשתים והשבותם לאלהי
ישראל אשם · ובין ישרים הקב״ה מרצה להם · או יאמר
שבין הישרים ימצא לעולם הרצוי לו · לב יודע הטעם
לפני שלו ואדם הוא לבדו יודע מרירות עצמו ונפשו
שום אחר ובשמחתו לא יתערב זר כי אם הוא לבדו (ע״ה)
והדבר ידוע שהשמחה והתוגה אינה כי אם בלב ·
בית רשעים ישמד · ר״ל גם גדלו ועושרם בביתו יהרס
יען הוא בנוי בגזל וחמס · ואהל ישרים שהוא דבר
חלוש בערך הבית בהפך שיגדל בטובה ובא יפריח במקום
סגול נבחר ובכיון יפרח או יפריחהו הא׳ יתעלה ·

יש דרך וגו' שהאיש הרשע חושב בלבו שהולך בדרך
ישרה בהתחלת מעשיו ואחרית הדרך ההיא דרכי מות
שדמה ראשיתה ולא ראה אחריתה · גם בשחוק וגו'
שבעבור השחוק שבא לו לרשע כי ישליהו דרכיו לה'
והטעה משחק הוא יכאב לו · ואחרית השמחה תוגה ויהיה
הוא שבמלת אחריתה התחלת תיבת שמחה · או יהיה ענינו
ואחריתה של שמחה תוגה · ומפני שבין במלת שחוק הפה
שהיא סגולה האדם ולפי שהשחוק הוא רשע ובעבור מגיד
החזה שיסתער המת בהם · כשירצה השחוק יכאב לב בעליו
ונכר השחוק מבין שאר התענוגים למשל והוא להם כי אחרי
כל שמחה ומנת תוגה · מדרכיו ישבע סוג לב · סוג הוא
פועל מנחי העין · ופירושו מפרי מעגליו יהיה שבע
איש אשר יסוג לבו מאחריו · כדרך לא טוב ואמר לבער כי השם
יתברך ישביעהו שכר מעשיו ומעגליו · והאיש הטוב יסור
מעליו · ירצה ממעשיו הטובים אשר עליו ישבע איש טוב · או
יהיה ומעליו מן ועליו לא יבא · ואמר כי האיש שהוא סוג לב
מלא סיגים וזיופים אם יזדמן שעשה קנת טובה במגת מן ה'
העניים · ישבע טוב בעולם הזה ויאכל פרי מעשיו · והאיש
הטוב והצדיק ישבע בעולם הזה מעליו מן העולם שיתמידו
מעשיו ולא מפריו שהפרי שהוא החק קיים לעולם הבא ·
פתי יאמין וגו' כי האדם שהוא בעל פתיות וסכל ממהר
הדברים הוא יאמין לכל דבר שישמע אף ימצאו כתוב
על ספר ולא יבחין הדברים אם הם נכונים אם לא · ואמנם ה
האדם הערום לא יאמין לכל הדברים שידברו מלא כאשורו
של דבר כל מתעדיו שיבין ויבחין עד שיודע לו הדבר נכון ·
ולא יעיים תגלו בעיוה מי חנם שיודיעו מן הדרכים פן יכשיל
רק יתבונן ואם ימצא דרך טוב ידרוך בה · ואם ימצא דרך

טוב ידרך בה · ואם ימיתגו דרך רע ירחק ממנו ·

חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח : קצר
אפים יעשה אולת ואיש מזמות ישנא : נחלו פתאים
אולת וערומים יכתרו דעת : שחו רעים לפני טובים
ורשעים על שערי צדיק : גם לרעהו ישנא רש וא
ואהבי עשיר רבים : בז לרעהו חוטא ומחונן ענים
אשריו : הלא יתעו חרשי רע וחסד ואמת חרשי טוב :
בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור : ע
עטרת חכמים עשרם אולת כסילים אולת : מציל
נפשות עד אמת ויפיח כזבים מרמה : ביראת יהוה
מבטח עז ולבניו יהיה מחסה : יראת יהוה מקור חיים
לסור ממקשי מות : ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם
מחתת רזון : ארך אפים רב תבונה וקצר רוח מרים
אולת : חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה :
עשק דל חרף עשהו ומכבדו חנן אביון : ברעתו
ידחה רשע וחסה במותו צדיק :

חכם ירא וסר מרע · זה הפסוק דבק בפסוק הקודם שאומר
יבין לאשורו שהחכם שיתבונן לאשורו ויראה דרך רע
ויסור ממנו הנה ירא לעמד בדרך ההוא והכסיל לפתיותו מתעבר
עברה ונדק ובוטח בעצמו ואינו ירא פן יכשל · והמשל ברשע
שהפתי שהוא הכסיל ממית נפשו בכל מה שיבטיחוהו תאות
העין כשתראהו · והחכם ירא מהרעות הנספרות ·

169 קיצר אפים פי' הנה הפך מרך אפים האדם שהוא מהר
מש פנך חמתו ולכן כמהו ישנה מעשיו בא
בנולת נבילות ורשע עשה מעשיו במחשבה ובהמלכה
יהיה שונא בעיני קצר אפים בעבור שלא יעשה כמוהו
נחלו פי' אולתם הנה נחלתם וערומים יכתירו דעת
פועל עומר מכון הפעיל כמו יכתירו צדיקים כלה
יתעטרו בדעת ויעלו מעלה בחכמתם נ"א יכתירו דעת
הם ישימו עטרה הדר במוש הדעת כי הם יחשב הדעה
בעיני האנשים ויפארוה בחכמתם שחו רעים כ
שחו מגורות וישתחוו פי' כמו רשעים לפני הטוב
כי יתנחמו על הרעה שעשו להם ורשעים יבאו על שערי
צדיק לבקש מהם מחילה גם לרעהו ישנא רש אמ'
כי האדם שהוא רש לא די שהרחוקים ירחקו ממנו
ולא ירחמו עליו אלא שגם לרעהו והם אוהב שגדלו עמו
ישנא כי חשב שהם צריכים תמיד להעשות ישעיהו
ואיפשר שקרוי רש למלך השכל שכל בתורה תקנה ישנאוהו
וקרא שני לירב הנאה מלך זקן וכסיל שאותם ירבה
שכל בתורת התנוך שמעים אלין בז לרעהו חוטא העשה
מי שמבזה את רעהו בריב עניו שנגזר לו השר
חוטא והמרחם העני וחונן עליהם אשריו כלומ' החונן
שהוא עשה גורמת לו שיהיה מאושר בפי כל אדם ונגד
יהיה חוטא מי שמבזה זוה הענין לבדין כנו מי שיחטא אל
השם ית' או לבני אדם ויש מפרשים מי שהוא מבזה את
רעהו החוטא בעת שיחטא ומי שהוא חונן עניים אשריו
כן מי שהוא מבזה דבר הרע הנקרא רעהו שהוא החוטא
והמחטיא ומחונן הבחנות השכליות הנקראים ענוים אשריו
ואיפשר שכוון לומ' כי הוא דבר מגונה לבזות אדם ואת

מחשבה שהוא גם יענש בעבור החטא . הלא יתעו וגו'
כי המעשים שחורשים הרע להם לזולת יתעו מדרך
התעלת ולא יגיעו אליה ותעה הבנו אליהם והחושבים
טוב יהיה חסד ואמת עליהם בעמד תרתם' בכל עצב
שם מבנין מגונת מעצבון ידים נפשו בכל עמל
ויגיעה שישתמל האדם הן בתורה הן בפועל ידיו יהיה מותר
רצוני ומותר וגם לא יהיה תמיד פעם אחת יהיה פעם אחרת
אך בגיעת השפה שידבר בדברי הבלים לא ימצא כי אם
חסרון אם יוסיף בדברים יוסיף בפשעים או יהיה מעט
כשבן רמנה ויאמ' שהנותנים לבם לרדיפה יהיה בה יתרון
והוספה ושמתדברים בה יהיה למחסור כמו שאמ' ארבה
ויגעתי לו' ונשו בדברי התמימים שמנתמים הרמנה
עטרת חכמים' פי' כשיזדמן שיהיו החכמים עשירים
העושר ההוא להם להוד ועטרה כי אם יהיה ה
החכם רש בעיני הכסילים חכמת המסכן בזויה' אולת
עם זה שעם העושר יוכלו לקנות מן החכמה מה שלא יוכלו
לקנות ברשות ולא תחשוב שהעושר הוא עטרת לכסילים
כמו לחכמים כי האולת שהיא בכסילים תשאר באולתה כי לא
יקנו עם העושר מן החכמה מה שתסיר אולתם' ומפרשי
שיך רמו רבני החכמה במקום הזה העושר ולזה אמ' עטרת
בכלער שעושר החכמים הוא חכמתם' ואמ' שהחכמים
מיטב מחשבים חכמתם ועושים עטרת מהעושר שיש להם
ואולת כסילים הפך הוא אולת ובמלת אולת המשפט על ענינם
מציל נפשות' יאמ' העד כשיעיד אמת לא עשה דבר קטן
בהצלת נפש אחת והיא מתנית שהעד עלו אבל
עשה דבר גדול שהציל נפשות רבות והן הנפשות העתידות
ליצאת ממנו וגם נפשות בני ביתו אשר תייחן תלויין בחיין

ומפני זה אמ' נפשות ולא נפש · ואמר הבר שיאות בעל מזמה
הוא יתפר יפיח כזבים ומתוך כך יתהוו עשיות רבות ונולד־
עד מטורפת במקום שנים ידבר כזבים עד מרמה ·
ביראת ה' מבטח עוז · פי' הרבה ביראת ה' מבטחו ועוזו כל
ימי חייו להצילו מכל צרה גם לבנו ולזרעו אחריו
יהיה השם מחסה ועוז · יראת ה' · אמ' שהיראה של ה'
בארס גורמת לו שיחיה ויאריך ימים ושיסור מן
ממוקשי מות כל דרכי הלסטים האורבים את העוברים
להרוג ואותם יבריחהו ויכתב מהם · ברב עם · אמ' כי ריבוי העם
הוא הדור המלך שבסבור המלך · הבלי בהיות לו עמים
רבים סביב אל משמעתו ובעבור שלא יהיה העם רב הוא מחתת
רזון כל שפלות המלך · ואפס כמו אין · ארך אפים · מי
שהוא ארך אפים שאינו ממהר לכעוס · ומושל ב
ברוחו הוא רב תבונות · ומלת רב גדר מפעלי הכפל · ומי
שהוא קצר אפים וקצר רוח שלא ימשול ברוחו הוא מרים
האולת מן הארץ ומעלה בראשו ולגלה אותה לאשר לא יהנה
בו · יאמר שהולך מעורר המולה · חיי בשרים · בלא בשרים
בכל לבני רבים אשר לא כרת כי לחם · ובטר אין לו מתאונן
מתחברים · ואמ' שהיות הגוף ורפואתו בהיות לו לב מרפא
כלו לב טוב ושמחת כי כל איש שמח בחלקו ולא יתאוו דברי
מכל אשר הרואה עיניו יהיה חסן ושמן ונהר פניו מעבר
בכל עבריו · וקנאה והתאוה מבאות את עצמות האדם
לידי רקבון וכמו המוסר שעליהם לא יהיה מרפא קנאות לב
ירקב ואמ' שהוי כמו האדם הנה שירפא קמוק וחלתו ולא יתחנן
בעיניו ובלבו · כי המקנא לרוב טובות מה שהשבתו היא
לקחת הטובה מבעליה · עושק דל · אמ' מי שעושק הדל
בעבור שאין לו עוזרים כי דל מרעהו יפרד הנה

חרף עושהו כי הדל אין לו עוזר כי אם השם ית' וזה שעושק
עושהו אותו ודרכו מנהג העני במבצר הבורא ית' כביכול א
הוא מורה אותו נאמ' אחד מן החכמים אני לא אירא לגזול
מן העשיר ממה שאני על עזוב זולתי הבורא ומכבדו מי כחונן
אביון הוא מכבד הבורא כי אז עושה כן מאהבתו ית'
ברעתו ידחה רשע במבור רעתו שעושה הרשע ידחה
מן העולם הזה ומעולם הנשמות. וחוסה במותו צדיק
הוא עומד בלב בטוח ונאמן בבית שיהיה למות כי הוא מצפה
לקבל פרי מעשיו הטובים ויתפלל שיכנס במותו שב אל
הטוב שהצדיק הוא חוסה ומיחל למיתת הרשע אז יכנס
בפני רעתו במיתה הרעה כי חשב לעשות לעולם בה יסגל
כחמן אין יתמך בעת רעתו בהיותו של רשע בשעה שיבואנה
לידי מי ידחה מן העולם. ומהם הצדיק ישלם לו מהוני כל
ימי חייו וחוסה ותקוה לקבל פרי מעשיו במותו

בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע׃ צדקה
תרומם גוי וחסד לאמים חטאת׃ רצון מלך לעבד
משכיל ועברתו תהיה מביש׃ מענה רך ישיב חמה
ודבר עצב יעלה אף׃ לשון חכמים תיטיב דעת ופי
כסילים יביע אולת׃ בכל מקום עיני יהוה צפות רעים
וטובים׃ מרפא לשון עץ חיים וסלף בה שבר ברוח׃
אויל ינאץ מוסר אביו ושמר תוכחת יערם׃ בית צדיק
חסן רב ובתבואת רשע נעכרת׃ שפתי חכמים
יזרו דעת ולב כסילים לא כן׃ זבח רשעים תועבת
יהוה ותפלת ישרים רצונו׃

בלב · נבון תנוח · פי' כי בלב האיש הנבון תעמוד החכמה בנחת
והשקט כי היא מנוחה במקומה והוא אינו חפץ ש
לפרסם חכמתו כי הוא עוסק בה לשמה ולא להתגדל בה · ובקרב
כסילים החכמה תודע שאם ידע שום דבר מן החכמה
יגלה ויפרסמוה · ויש מפרשים תודע תשבר כמו וידע בם את
אנשי סכות · ומ"פ כי בעבור שהחכמה שלו היא קטנה ואינה
ממלאה חלל גופם על דרך משל היא נתבטת למען ירגישו
וישמיעו קול · צדקה תרומם גוי · הצדקה שיעשו אנשי
שיתקראו גוי היינו תרומם ותנשאם כי הם מרחקין
בה שלא תעשה ממון גזל וחמס גם עושים אותה בסתר
וחסד לאומים חטאת להם לחטאות ופשע כי הם גוזלים מזה
ונותנים לזה · אי ירצה שהצדקה והיא השלמות תרומם את
מעלת האומה וקלון ותרפה יהיה אל האומות בעבור שיהיו
בעלי חטאות · רצון מלך · למ' רצונו של מלך ואהבתו אל
לעבדו בהיותו משכיל ועברתו תהיה לעבד מביש ·
ר"ל סכל · מענה רך · מענה ודברים רכים וטובים לבעל
החמה ישיב החימה שכבר התנוצצה מחוריו ·
ואם ישיב אליו דברים שיעציבוהו הוא גורם אליו שיכעס
עליו יותר ויותר · והזכיר הכעס בלשון אף לפי שבו יראה
גם דרך הכועס להגביה אפו כשיגדל עליו הכעס · לשון
חכמים תיטיב דעת · פי' כי בהטיבם את ההכרה ·
ר"ל התקן הדעת ותיפהו בתיקון ובזכוך יפה · [illegible]
שהחכמה שבלב החכמים תתקן לשונם לדבר על נכון והאולת
שבלב הכסילים תביע את פיהם לדבר דברי סכלות ·
בכל מקום עיני ה' · השגחתו ית' וידיעת חכמתו המקפת
מפני העצמותיהם בכל מקום ואין חשך ואין צלמות
להסתר שם פועלי און והן צופות המשגיחות הרעים והטובים
אל המעשים הרעים והטובים · מרפא לשון · ר"ל רפוי הלשון

והיא הזהירה מאומר הרע · וכן הלשון שידבר במה שיביא
אל עבודת הש״י יתברך הוא עץ חיים לבעל הלשון והנותן
לו׳ זה ממנו שהוא שבח השירה ונגה הדבר בעמים
רבות ולפי אמרו לא התשוב שהדבור בכלל הוא רע כי ה
הדיבור הטוב והוא אשר כתב אותו במרפא לשון הוא כעץ
חיים · וכאשר ימצא בלשון דבר עוות ודבר שקר וכזב יביא
שבר ברוח בעל הלשון · אויל ינאץ מוסר אביו · אמ׳ כי
האויל יבזה המוסר שייסרהו אביו או רבו ·
שהוא האב היותי נחשבהו לאויבו · ואמנם השומר
תוכחת מוכיחו הוא יקנה ערמה · וא״ת אשר שקרא הסכל
אבינו ואמ׳ כי האויל ינאץ מוסר השכל ולא יתנהג על פי
עצתו כי הוא יכבד את בן האהובה וגו׳ · בית צדיק חוסן
הטעם מגורה לא יאבד ולא יחסר כי אוצר
בבית הצדיק יש אוצר רב מלא תבואה · או יהיה לשון תוקף
כמו את כל חסן העיר והטעם יש בו עושר רב ויקרים נעדר
ולא יירא מפגעי הזמן כי תמיד יהיה לו לתקנה ונסתרת
ובתבואת הרשע שמאספת באון ובחמס תהיה ביתו נעכרת ·
ואפשר שיאמר כי לפעמים תמצא בית איש צדיק ויש
שם חוסן רב ובפעולת אדם רשע שיגדל בביתו נעכרת
שיבתו וביתו · ודרך זה תמצא אדם צדיק ושלם ובעל
תורה ומעשים טובים ופעולות היותר העקרא רשע נעכר
פעולתו הטובה או נפשו שידריכנו יותר מן העולם
אף על פי שהוא קיים באמונה ואפשר שיקרא שזה האדם
בית צדיק לפי שהבנין וכל כחותיו לא היו רק לתיות בית
ומשכן לתוך השכל · וכדי שיהיה מוכן לשלחות עלון כוח
השכל כמה אותו בחוסן רב · ולא נמצא על הכונה חוקה
ועם כל זה בפעולות רשע שהוא יותר הרע נעכרת נפשו
או תהלך על הבית הנזכר מכת עכרת · שפתי חכמים

172

שפתי החכמים מפזרים ומשפיעים דעת או יהיה יזרו מענין
זר זהב כלומר ישימו גבול של דעת בכל הדברים או הוא משל
על עשיית הגדרים ברעת הרבים מסוג ופרל על הדרך
הראוי או יזרו כי שפת החכמים יפתו תמיד ויצרו
וישימו שמירה תחלה בראשו ואמר לב כסילים לא כן כלומר לא
ידעו ממשיכות מה יעשהו או תהיה מלתכן מן כן בנדרך
על אחד יאמר שלב ושפל הכסילים אינו נכון לתמיד

זבח רשעים הזבח שיביאו הרשעים לכפרת עונם הוא
דבר נתעב אצל השם בעבור כי כל מה שיש להם בא
מגזל וחמס וגם אינם מכוונים בקרבן תפלה התמתית אחר
שאין כן בישרים שרותה בתפלה

תועבת יהוה דרך רשע ומרדף צדקה יאהב: מוסר
רע לעזב ארח שנא תוכחת ימות: שאול ואבדון
נגד יהוה אף כי לבות בני אדם: לא יאהב לץ הוכח
לו אל חכמים לא ילך: לב שמח ייטב פנים ובעצבת
לב רוח נכאה: לב נבון יבקש דעת ופני כסילים
ירעה אולת: כל ימי עני רעים וטוב לב משתה ת
תמיד: טוב מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומהומה
בו: טוב ארחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה
בו: איש חמה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב:
דרך עצל כמשכת חדק וארח ישרים סללה:

תועבת יי דרך רשע ר״ל שתועבת יי דרך האיש הרשע
כי כל פעולותיו למרות עיני כבודו כי הוא לא ישתדל
בעבודתו ית׳ ולא יישיר בני אדם אל התכלית ואמר ה״ש

שהוא מוכרח לעשות צרך לנפשו והוא מורחק לשנותו לגולתו
מורדים בני האדם אל היתרון יותר מהם השכל ית'
מוסר רע כמו מוסר מלכים ויסורין קשים באים לאדם
העוזב אורחותיו של הקב"ה ושונא תוכחת ימות בלא
עתו ויש אומרים המוסר בדבר רע הוא לעוזב אורח המיוחד
שלא יתפתה המוסר ושונא תוכחת שיוכיחוהו מוכיחו הוא
ימות באין מוסר כי המוסר והתוכחת יצילו האדם מדרך
המות הזמני והנצחי' שאול ואבדון יאמר כי השאול
ואבדון שהוא הקבר ואבדון הוא גיהנם שיהיה
עמוק משאול גם שהם מקומות נסתרים הם נגד פני יי' וכל
הדברים שיהיו שם הם גלוים לפניו אף כי לבות בני אדם
פי' שיכנסו לבות האדם בעודם בחיים וקודם שירדו לשאול
וזה הכתוב נקשר עם הקודם לא יחשוב אדם שהשאול יציל
מעונש כי הכל נגד יי' לא יאהב לץ הוכח לו מה' כי האיש הלץ
שלא יתעסק בדברי של מעלה לו ושמחה הוא לא
יאהב מי שיוכיחהו ויזהירהו על דבר מעלה כמו שהיה מן ה'
הדין וזכה עליו שיאהבהו וכל שכן שלא יתעורר מעצמו ללכת
אל חכמים ללמוד מהם חכמה' לב שמח הלב הוא שרש
הגוף ומקור כחות הנפש ולכן כאשר הוא שמח נראה
השמחה בפנים ובעצבת לב וכן כשיהיה הלב עצב נראה
תראהו רוח נכאה ותלוי הדאגה שידאג ויתמוטט הרוח' כי
האותיות הבאות בכבדות דברים מצד הענין הרך יותר
האדם לשמוח האויר הקר ולהוציא החום ולישר כך ישור
להתיר רוח לב בשריפה אחת והיא האנחה' והמציר בעצבו
רעיה ומבולה ותן בעבור שמחה כי התפשט הנפש לתת
ויורד רוח לב ונצרך החזרה רבה' על כן כי בהיות רוח
נכאה ומקור הרוח הנפש הוא הלב לא ייטיב פני הבל
הראהו נעצב ונואש' לב נבון' לב איש נבון יבקש ללמוד

הרעה ופי כסילים ירעה אולת: דברים של מולה   כל ימי :
עני רעים · שיהיה עני בלב וזה כי הוא עני בממון   כל ימין
לפעמים ויגע לב מיוחה תמיד ומי שיש לו לב טוב ומשמח
ירחב כל כך ויהיה פנוי כאילו משתה ושותה כל היום עם היות
עני בממון · כי שמחת הלב לו היא עושר האדם   טוב מעט
טוב לאדם מעט שיהיה ירא את השם ובוטח   בה'
ולא ירבה ויהיה שמח בחלקו · מאוצר רב ומהומה בו · מי
שיהיה לו ממון רב ויהיה דואג עליו בכל עת שיקח ממנו
ויחשוב שיברח ויאבד לו · ויש מפרשים טוב מעט ממון
שלא יגזול ויהיה ירא את השם מאוצר רב ומקובץ בגזל
ובחמס ומהומה בו · שיגזול את בני אדם יהיו מהם
יורשים ויגזול שימותו מהם   טוב ארחת ירק · יותר טוב
הוא לאיש שתהיה לו סעודה   של ירקות ותהיה שם
אהבה שבני הבית יתנהגו זה עם זה בדרך אהבה וריעות ממה
שיהיה להם בסעודתם שור אבוס ותהיה שם שנאה ושטנה
והוא שיריבו בני הבית זה עם זה · ושור אבוס הוא השור
העומד תמיד על אבוס מעולה למאכל ולא יחסר מאכלו
ובמיני ובשמנים אבוס שעומדים במקומם סגורים בתוך
הכלוב ותמיד לפניהם המזון לא שיהיו מיטשטשים בדרך
ואיש יחשבו רבים · ואפשר שפירש במשל הזה לומר כי טוב
לאדם שילך דרך השלמות שיסתפק במעט המזון ובמעט
השינה והנה ויהיה תכליתו אהבת השם משיבחר לנפשו התאוות
העולם הזה וימשכו העסקים ויבא לשנוא הדרך הטוב
ולשנוא החכמה ולמוסריה   איש חמה יגרה מדון איש ב
בעל חמה יבעיר המדון   אף על פי שהוא קטן מ
מתחלתו הוא יגדלו ויגדילנו בחמתו · ואמנם האדם שהוא
מאריך אפו ישקיטם ויניחנו כל לא רק שהוא לא ירבה עם
אדם אלא יגדיל ריב בין הנצים אלא אפי' אם יהיה ריב בין :

מגדרים ישקשו נופלים בינם׃ דרך עצל המשבר
הדרך שצריך לדרוך בו העצל כריוח ממנו ל
כאלו הוא גדורה בקוצים וסלונים ולא יוכל לדרוך בו מדרך
ירוד עצל מחל בדרך׃ וארח הישרים עם היות הפך העצל ו
עם היותם חרוצים הנה סלולה לו כאלו דרך סלולה בפניהם שישגו
פעולותיהם בזריזות ולא יקשו הגיעם להשתדל ממלאכתם
וכן האיש העצל בבקשת החכמה הנה בעיניו דרישת
החכמה מסופקת ומסולפת בעבור שלא נמר ההשתדלות
ולפיכך יתגלגל שכלו׃ ואמנם הישרים ימצאו דרך החכמה
סלולה מן הספקות׃

בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בוזה אמו׃ אולת
שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת׃ הפר
מחשבות באין סוד וברב יועצים תקום׃ שמחה
לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב׃ ארח חיים
למעלה למשכיל למען סור משאול מטה׃ בית
גאים יסח יהוה ויצב גבול אלמנה׃ תועבת יהוה
מחשבות רע וטהרים אמרי נעם׃ עכר ביתו בצע
בצע ושונא מתנת יחיה׃ לב צדיק יהגה לענות
ופי רשעים יביע רעות׃ רחוק יהוה מרשעים
ותפלת צדיקים ישמע׃ מאור עינים ישמח לב
שמועה טובה תדשן עצם׃ אזן שמעת תוכחת
חיים בקרב חכמים תלין׃ פורע מוסר מואס נ
נפשו ושומע תוכחת קונה לב׃ יראת יהוה מוסר
חכמה ולפני כבוד ענוה׃

בן חכם ישמח אב׳ אמ׳ ישמח אב לפי שהוא מכיר
בחכמה יותר מן האם ואמר שהוא כסיל בוזה אמו
לאמו שהיא מגנה אותו תמיד שאין כי לכסילותו לא יתחבר עם
המשכילים ואמר כי הוא בוזה לה שיתחרפה בעם העולם בראותם
אותו והוא עיר בזוי אצל האם ולא אצל האב כי כאשר יהיה
לאיש חכם בן כסיל יאמרו לא היה זה בנו של פלוני אך אמו
זנתה תחת בעלה והיה לה בן זה מאיש אחר ׳ ועל דרך הנסתר
יאמ׳ כי הבן החכם יגביר מעלת השכל הנקרא אב והבן הכסיל
מבזה נפשו הנקראת אם ׳ אולת שמחה לחסר לב ׳ אמ׳
הכסיל מאשר יוכל לעשות אולת זו היא שמחה לו
והוא בעיניו דעת וחכמה שלא יתעשר בהנהגת החכמה ול
ובהתעסקו בדברי הבל ׳ ואיש תבונה יישר דרכיו לעבור
בם או יישר עצמו ללכת בדרך ישר ׳ הפר מחשבות
באין סוד ׳ רוצה לומ׳ כל מחשבות האדם שיחשוב בלא
עצת חכמים יבואו לידי הפסד ותבטל המחשבה ההיא
ולא תבוא לידי מעשה ׳ וברבה יועצים שיהיה נמלך עמהם
ושומע לעצתם תקיים מחשבתו ׳ או יאמר כי סבת הפר
המחשבות של מלכים ורוזנים הוא בעבור שאנשי סודן
יגלוהו ומתוך כך תופר עצתם ׳ אמנם בהיות רבים אנשים
חכמים יועצים בעלי סוד תקום מחשבתם ולא תופר
שמחה לאיש ׳ יאמ׳ כי ידבר האיש לשמוח בעת שהוא
עונה לפי הבנתו של שואל ׳ ולפעמים יחשוב האדם
שהוא משיב דברים של טעם ׳ ואין הענין כן ׳ ולכן אמר כי
כשיהיה הדבר דבור בעתו ובזמנו ובמשפטו ולא העבירו ולא
הוסיף מן הצורך מה טובו ומה יפיו ׳ ארח חיים ׳ ירצה
אורח לאיש משכיל וחכם שיעלה למעלה כל שיתעלה
מעלות ימריך ימים וכו יותר בה למען סור משאול מטה
שלא ימות בלא עתו ׳ ר״ל אורח חיים למעלה למשכיל אם

ילך בה יוכל לשבת בכסא כבוד של מעלה ויכול לשאול מעתה
ויצא מגיהנם · והנכון אורח חיים ירצה כי המשכיל · ויז'
הנוטה לזה יהיה אורח חיים · ומה שאמרו התנועה הלא למעלה
יורה שיתמלט הוא משאול מטה   בית גאים יסח ה' להרוס
בית הגאים ולעני יציב גבול   להציב גבול אלמנה שהו
חלש · ואין למשה מהרגן בתפלות · ואמר זה להזהיר בני אדם
שלא יתגאו כי שונא גאות ה' ולוקח השפלים והעניים כי ה'
מעודד ענוים ה' ויסח מן בעלי הגאון והגאוה ויבטחם מעבר
הארץ   תועבת ה' · ואמר כי מחשבות האדם הרע הם
תועבה   לשם יתברך אמנם מחשבות האנשים
הטובים ודבריהם שהם אמרי נועם ראויה היותה לפני רק
הם טהורים ורצויים לשם יתברך ויאמר מה תועבת ה' הם
מחשבות האיש הרע ושהורים הם לפניו אמרי נועם שהם
רחוק ממחשבות הרע   עוכר ביתו · חי שיגזול ממון מחריב ביתו
ומשפחתו ושונא   מתנות יחיה · ושונא מתנות ה'
שמתחדשים להטות את הדין יחיה · ויש אומרים ושונא מתנות
בני אדם ומתנות בשר ודם הוא יזמין מתנות ומעשה המלכים ואתו
לב צדיק יהגה לענות · ורצה הטעם לב צדיק יתחשב לענות
ולהשיב דבר ברור · ופי רשעים לא די שלא ישיב כדרך
ובירור אלא ידבר רעות בבלתי השתכלות יהיה יהגה לענות
מגזרת והגות לבי תבונות כמו דבור ואמירה · ורבים חשבו
כי מלת לענות הוא מגזרת לענה · והכוונה שהצדיקים לעולם
יושבין בתעניתים מפני כלענה שהוא יום המות וים הדין
ועונש גיהנם כשהם לב חסידים מנהג מגבל · ולא כן הרשעים
אלא ברעות הנפש   רחוק ה' מרשעים · ואמר כי השם
יתברך הוא רחוק   מהרשעים לא שהוא יתרחק
מהם למן המקום אלא רק הסבה היא שהם יתרחקו ממנו
במעלליהם הרעות · אמנם הצדיקים והם העניים קרוב

לנפשם ולעולם הם קרובים ברצונם אל השם עד שמרוב ל
קרבתם אליו ישמע תפלתם מעלפי שהתפלה לא תהיה על דרך
הצדקה אם יאמר רחוק יי' מתפלת הרשעים ותפלת צדיקים
ישמע ותפלה מסירות לנפשם מאור עינים פי' המאור
שהראינה העינים כגון דירה נאה וכלם נאים מתחבב
לב של אדם ומשמחתו וגם כשישמע שמועות טובות מקרוביו ומאהביו
ומאהביו תדשן אף העצמות ונקט שמועה נ"א בעיני הנא
הגדה אם יאמר כשיהיה אור עיני האיש זך ונקי הנא ישמח
הלב וכשיהיה חוש השמיעה שלו טוב תדשן עצם אם יהיה
עניין הפסוק כי המאור של עינים ישמחהו הלב שהלב טוב יהיה
במאור העינים אזן שומעת פי' האוזן המאזנת לשמוע ה
התוכחות המביאות לחיי העולם הזה ולעולם הבא היא תלין בתוך
החכמות ר"ל שלא תמצא רק במעשים תמים אם יאמר שאזן
כזאת לא ילין לעולם רק עם אנשים חכמים לשמוע מהם
התוכחות של חיים פורע מוסר פי' פורע מעליו למפרע
לנפשו חוזר המוסר לאחור ר"ל אותו מגורת כי פורע
הוא נקרא שמואס בנפשו וחייו לפי שבפריעת המוסר ישאר
עיר פרא ויפענו בפעולות יתחייב העונש עליהם ונמצא בזה
בפעולותיו כזו שונא נפשו ושומע תוכחת ויקבל עליו לעשות
מה שיוכיחוהו קונה שכל ודעת ויראת יי' יראת יי' ראשית
החכמה היא כידוע אדרת מוסר החכמה ולפני
כבוד שהם כאן חכמה לך ילמד ולפני כבוד ענוה כי היא
מדרגה הנכבדה:

לְאָדָם מַעַרְכֵי לֵב וּמֵיְהוָה מַעֲנֵה לָשׁוֹן׃
כָּל דַּרְכֵי אִישׁ זַךְ בְּעֵינָיו וְתֹכֵן רוּחוֹת יְהוָה׃ גֹּל אֶל
יְהוָה מַעֲשֶׂיךָ וְיִכֹּנוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ׃ כֹּל פָּעַל יְהוָה לַמַּעֲנֵהוּ
וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה׃ תּוֹעֲבַת יְהוָה כָּל גְּבַהּ לֵב יָד

יר לא ינקה: בחסד ואמת יכפר עון וביראת יהוה
סור מרע: ברצות יהוה דרכי איש גם אויביו יש
שלים אתו: טוב מעט בצדקה מרב תבואות
בלא משפט: לב אדם יחשב דרכו ויהוה יכין
צעדו: קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל
פיו: פלס ומאזני משפט ליהוה מעשהו כל אבני
כיס: תועבת מלכים עשות רשע כי בצדקה יכון
כסאו:

לאדם מערכי לב פי' לאדם יש יכולת לערוך
מחשבותיו בלבו היאך ידבר ויסדר דבריו ויתקן
ישבה עניניו ועם כל זה לא יוכל לדבר רק הדבר אשר ישים
השם בפיו אל יאמר לאדם שיש יכולת וכח לערוך בלבו דברי
שירצה לאומרם ומהם לא כל אדם ידע להוציא בפיו מה
שערך וסדר מן הדברים בלבו כי אין כל זה אלא מאת ה'
זה רק כפי מה שיתן השם ית' המוגים והכינור אל זה וזה
בתורתו כמו' מענה לשון כל דרכי איש זך
כל אחר מדרכי האיש הוא זך בעיניו שלאיש כי יש
אנשים חכמים בעיניהם ומהם יש דרך ישר לפני איש ואו'
ואחריתה דרכי מות ולפי שמר על זה ותוכן רוחות ה' כלו'
מי שהוא יודע מחשבות הרוחות הטובות והרעות הוא ית'
כי הוא לבדו היודע זה האיש שדרכו זכה בעיניו אם היא
זכה אם לאו ואפשר שמלת בעיניו הוא מענין ויט ב
בעיניו שמר הנגע ר"ל שכל דרכי האיש שהוא אדם ומינו
בהמה בצורת איש הוא זך במראיתו ובענלתו ומהם תוך
המחשבות והרעות מתכונן לבם הוא ית' ואפשר שהכוונה במלת
בעיניו שבאל השם הנזכר באומרו ומה' מענה לשון ור"ל

כל איתר ואתר מי תנגודות האיש נפת גלויה לפני כי הנה—
יה הנה הרוחות ומפשר שתהיה אלה זך האיר לאיש' אמ'
כל דרכי האיש זך הם בעיניו השם והשגם שעיני השגחתו
ית' עליו   גור על ה' דרכך אמ' ואחר שכל דרך מדרכי האיש
ידוע לפניו   ית' לא תסתיר פעולותיך ומחשבותיך ממנו
רק גולגל על ה' כל מעשיך ואמ' כשיון גול רשע גולגול כי על
דבר הקהת גל יתגלגל סבי'ב דבר חיים   הנה השי' ית'
יהיה גול כמו השלך מלשון וגלל את האבן   כל פעל ה'
למענהו ירצה לומ' כל אשר פעל השם מטוב   נגדו
ברא הכל שישבחוהו וירוממוהו וגם הרשע כאשר יבאהו
ליום רעה יהיו כבודו כי יגידו מיגו כל יושבי תבל בראות
משפטיו   או יאמר ואפילו הרשע במעשיו ורעתה שיחיה
בעבור יום רעה הנה מזמין בעולם לקבל את אשר יגזה
אמ' מרשע תרבך נגמר כבר עברי   תועבת ה' השדי
תעב כל איש גאוה וגם רוח שמתלבש   בלבושי עמ'
מיכל ה' מלך גאות ונתן להמריך אפי על זה מלאך יקחה
ויקח נקמתו ממנו   בחסד ואמת האיש המתנהג בשתי
מדות אלו חסד ואמת   רמז שיכפר עונותיו ולא יתנהג
השם עמו על פי הדין רק במדת חסד מדה כנגד מדה
וכשתהיה ביראי יראת ה' גורמת לו שיהא סר מרע מאמנו והיה
סנר מקור או יהיה פעול בשכל סוג לב שיהיה מוסר מרע
ומיכפר לאיש בחסד ואמת שיעשה וביראת ה' שתהיה בלבו
ושיסור מעשיות כל רע יתכפרו כל עונותיו   או יאמ' שלא
תהיה מעשיך מעשות רעה כדי להתרצות לאנשי רוחך וכדי
שלא יגיע לך רע מאתו שנפט או מלך או כדי להנאה תמיד—
רק בעבור היות יראת ה' על פניך סור מעשות רע   ברצות
ה' דרכי איש   עמשר יתן דרכיו של אדם מתקנים
ורצויים לפני הבורא כמו כן יהיה מרוצה לפני אויביו ונכנעו

לפני הקב"ה שלמותו · ואימתי ברחוקו לאמר כי בהיות האדם
שלם עד שדרכיו יהיו רצויים לפני ית' לא די שהכחות הש"ד
השפלות ישבלו פעולת הנפשיות אלא שאף אויבי והם הפסיד
החמריות יהיו פרים אל משמעת השכל · טוב מעט בצדקה
טוב מעט ממון שיהיה מקובץ בצדק · ויושבי מרוב תבואות
פירוש ועמל לב אדם יחשב דרכו · לה' כי האדם ראוי שיחשוב
בלבו הדרך שיהיה ראוי להדריך בה ויתחזק בכל מאמציו כחו ועם
והישע יען השמים יסייעהו להביא מחשבתו אל הפועל · אך
יאמר כי האדם יחשוב ויבחר בין טוב ובין רע וה' יכין צעדיו הראוי
לו · ויאמר שימת משנת בדרך כי אדם לבחור אי דרך טוב ודרך רע
ואחר הוא יעזרהו אל הגמול והעונש · וגם כל זה השם ה' לו
אשר סדר עניני בני אדם ויחסר מהם בהבטחת השמים והגוף
השפלים מפני חכמת העליונים · קסם על שפתי מלך פירוש
איש המלך שישפוט את עמו · במשפט ישפוט ועוד
עד שיראה בשפתיו כל כך גוזר גזרותיו כדת וכהלכה כאלו קוסם
ועבודה בלבו · ושכל כל מה שידבר בשפתיו הוא כקסם ואמר
במשפטו לא ימעל פיו · או יאמר כשיתחברו שני ענינים במה
במשפט האיש · המתר שיקח עליו הקסם שיתאמת משפט הכ"ו
המכבים והשני שהמלך גם יחזק על האיש כפי מה שיורה
הקסם אל הגזירה ההיא אז המעל לא תשתנה · והקורינו בזה
שאם יגזר המלך במיתת איש ולא יורה בו הקסם על משפט
הכוכבים אז המעל נהפך גזירת המלך · פלס ומאזני משפט
לה' · ולב הוא כמשל כפיל שמחקנה · מודו לשקול בו
המשקלים הגדולים · ומאזנים היא כלי לשקלים הקטנים
ואבנים הם לשקול בגדים הדברים המוכרים כמו לעשרות
ואחקים יתלו מהם · נקראים אבני כיס · ואמר בהם לישר
כאשר השיעור והמספר · וכיס מצורת הבגדים על חשבון או יהיה
אבנים מאיש ויאמר שכל אלו הדברים שרידי ושרים לה' הוא

שיעור שיהיו שנים בישוב שלא יהיה לו כיס ואבן ואבן
ומעניותו כל משפטי נימוסי של מאזנים תלוי על המכוון
תועבת מלכים · המלכים מתעברים לעשות רשע בעבור
שעם הרשע יהרס מלכותם כי בצדקה יכון ה
היושר שהוא הפך הרשע יכון כסא ממלכתם · ומיושר
שקראו מלכים הכחות השכליות שהמכוון מהם היא שימשלו
ויעבדו אותם הכחות הגשמיות כי לא נמצאו רק לשבחות
להקהות ולטבחות ולאופנות אל התכלית השכלי אשר בו נתעלה
האדם ועל' כי תועבת הכחות השכליות היא עשיית הרשע
והרשע כולל כל העמל שיעמול האדם בקניני הזמניים שהם
תחת השמש ונתן הסבה בזה ואמר שביושר והוא העמל ב
במה שהוא לתועלה מהשמש יכון כסא הכח השכלי כשמים
יגר השם ית' בהעלותנו נצחיים

רצון מלכים שפתי צדק ודבר ישרים יאהב: חמת
מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: באור פני
מלך חיים ורצונו כעב מלקוש: קנה חכמה מה
טוב מחרוץ וקנות בינה נבחר מכסף: מסלת ישרים
סור מרע שמר נפשו נצר דרכו: לפני שבר גאון
ולפני כשלון גבה רוח: טוב שפל רוח את עניים מח
מחלק שלל את גאים: משכיל על דבר ימצא
טוב ובוטח ביהוה אשריו: לחכם לב יקרא נבון ו
ומתק שפתים יסיף לקח: מקור חיים שכל בעליו
ומוסר אוילים אולת: לב חכם ישכיל פיהו ועל
שפתיו יסיף לקח: צוף דבש אמרי נעם מתוק לנפש
ומרפא לעצם:

רצון מלכים שפתי צדק · רצונו של מלך ואהבתו במדר—
ע״ש לו שפתי צדק לפי שהם מתנהגים על פי הצדק
ודובר הדברים ישרים יאהב מן המלכים ומן השם יתברך
חמת מלך · חמתו רגזו מלאך המות כי כשימרה את
המלך מן המשנה על איש מן המשרים ישלח בו
עבדיו להמיתו או לייסרו · ואם יהיה שם איש חכם הוא
יכפר חמת המלך כי יעתנה ויפנה בחכמתו מגזרת מה
מכפרה פני · או יחזור יכפרנה למיתה · באור פני מלך
פי׳ כאשר המלך הוא המיתה בעת חמה הלך כי יוצא
חיים באור פני שמאיר אל עמו ומלה במאור מקור כמו
במות מרם רשע · ואפשר שכיון שלמה במלך מלך—
מלכי המלכים שנאמ׳ כן יאר ה׳ פני מלך · ונמלך חיי
יאר פני אתנו סלה ובעת שיראה המלך לכן טוב אל איש
הוא דבר רצוני ואוהב בעיני כמלקוש אשר יחלו לו בעת
מרס והוא הגשם האחרון שהוא טוב לעולם בעת ה׳ ת
הזרעים להקציר · קנה חכמה מקור מעני הלמוד · טוב ?
לגורם לקנות חכמה ועשר בנמצעותה ימיר ?
פני המלך מלין מקנות החרוץ והוא הזהב היקר ולקנות הבינה
הוא יותר רב נבחר מקנות הכסף לפי שהזהב והכסף יוגן
מן הארץ והחכמה ארוכה כלה · ולכן שבחכמה ובינה ימצא
הארס הזהב והכסף וכל חפצי העולם ובהם יכובד האדם
והוא הסולם לעלות לשם ית׳ ונה התכן עבודתו על אמיתה
כי אם אין חכמה אין יראה ואין בור ירא חטא · ואפשר
שבחכמה כמו לחכמות האלהית נלוה וכר בה הזהב היקר
ובינה רמז לחכמות הלמודיות נלוה וכר בה הכסף ·
נ״מ כמה הפסוק כאומרו אמר שקנית החכמה הוא טוב
בהפלגה והיא הפעולה המיוחדת לעולם מן הזהב כלומר
כמה הוא טוב בהפלגה לקנות מן הזהב שיהיה ע״ש ·

החכמה ולזו יקנה ממנה קניית השכל המעולה ובן קניית
בינה הוא הדבר הנבחר מן הכסף כלומ׳ טוב הוא לאדם
שישים תכלית כספו לקנות בו הבינה ולא ונתנו מהבלי
העולם מסלת ישרים המסלה שדרכו הישרים בה היא
דרך טוב כי תמיד יפנו לסור מדרך רע ומי שרוצה
לשמור נפשו מכל צרה ישמור דרכו ויבחר הדרך שהוא הו׳
בה עד שנפה ילך גאים לפני יחדל טענת השבר הקפי
לפני שבר גאון קודם שיבא שבר לאדם יש לו גאות וקנ׳
הכשלון יהיה לו גבהות הלב והמאמרים לו מכשלתו כמו
שיבר פגעה לאל שתבואה השגל להם מפלתם בגאונם וגאותם
שהזכיר כי לפני גאו השבר תקדם הגאוה מ״מ טוב להיות שפל
רוח את ענוים טוב שפל רוח כלומ׳ טוב להיות רפה ושפל
רוח בתוך ענוים עם ענוים מלהיות עריץ עושק וגזל
ומחלק שלל עם גאים מ״מ יותר טוב לאדם שיהיה שפל רוח
ולבכה עם עניים מחלק שלל עם בני חורות והטעם
ידוע משכיל על דבר המשכיל והמתבונן על דבר נראה וזה
אחריתו קודם שיעשהו ימצא טוב כלומ׳ מדרכו
שימצא טוב על הרוב ׳ ומונח המאושר על הכל שמעשיו
יעלה לטובה הוא הבוטח ביי׳ והטעם יהיה מ״מ יותר מי שהוא
מתבונן על דבר שימצא טוב כדי שמעשיו ובוטח בשם על
שישיעהו ויעזרהו והטעם כי לא יספיק היות האדם מתבונן
על דבר אם לא יבטח ביי׳ לחכם לב יקרא נבון כל מי שי׳
שיגיד חכמה מרבו סגנו שיבין דבריו דבר מתוכו
חכמה עקרא נבון ויש מי שיהיה חכם בדעתו הוא יקרא מבין
דבר מתוך דבר כי המשכיל חכמים יודעים כל הדברים ואין להם
דעת ולא תבונה כי החכמה בלי דעת כתבנית בלי תוכן ונייש
שידע להמתיק דבריו בחכמתו ובתבונתו יוסיף לימוד החכמה
מקור חיים ׳ר״ל שהשכל שהוא בעליו הוא מקור שנובע מ

ומעט חיים ומעיין נובעים לו לבעליו: ויתר המוסר של אוילים
ומוכיח המוסר של חכמה היא מוסר אולת: אין רצוני שיסורו אולי
שעושי אולת באות להם כי מספיק אל היסורים הוא לאוילים
לב חכם תורה החכם שיש בלבו ישכיל וידע מה שיצא
מפיו אין מוליך מתוך לדבר יפה. ואחר שהתחיל לדבר
בשפתיו נשמעות עניני החכמה בלבו ומוסיפות שפתיו לקח טוב
לשומעיו ושפתיו המשיבות על מילי התולים: צוף דבש אמרי
נעם כי בעת היותם מתוקים אמרי נועם כי שומרים את
תוכה וכל אחד מהאמרים הוא מתוק לנפשו של אדם ומרפא
לעצמותיו: רצו לומר כמו הנופת שנקרא בו מתוקי
מדבש ומשיבת נפש אין ירצה שהמאמרים הנעימים שיאמרו
ברחמה ובנחת ובנעימות הם לרחמיו יענה הדבש שהוא מתוק
אל הנפש ומרפא לעצם כלומר הם הוצאת לנפש ולגוף: כי לב
בדברים הערבים ההיא הישרת בני אדם לעבודת השם ית' כי
ילמדו בחכמות ועל זה נאמר מתוק לנפש והיותם מרפא לעצם
יהיו הענין הוא מבואר שהדברים הערבים תשיר חמת האנשים
ויחזירו בני אדם אל הטוב ויתרחקו מן הרע: ואיפשר שרצה
השכל לומר כי הכונה הנעשית מן הדבש של אמרי נועם הוא
הכוונה שהוא מתוק לנפש יותר לגוף כי יענה הדבש שימתוק
הדברים

יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת׃
נֶפֶשׁ עָמֵל עָמְלָה לּוֹ כִּי אָכַף עָלָיו פִּיהוּ׃ אִישׁ בְּלִיַּעַל
כֹּרֶה רָעָה וְעַל שְׂפָתָיו כְּאֵשׁ צָרָבֶת׃ אִישׁ תַּהְפֻּכוֹת
יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף׃ אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה
רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב׃ עֹצֶה עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת
קֹרֵץ שְׂפָתָיו כִּלָּה רָעָה׃ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה בְּדֶרֶךְ

צדקה תמצא : טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו
מלכד עיר : בחיק יוטל את הגורל ומיהוה כל משפ
טו : טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי
ריב : עבד משכיל ימשל בבן מביש ובתוך אחים יחלק
נחלה : מצרף לכסף וכור לזהב ובחן לבות יהוה :
מרע מקשיב על שפת און שקר מזין על לשון ה
וות : לעג לרש חרף עשהו שמח לאיד לא ינקה :
עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם : לא
נאוה לנבל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר :
אבן חן השחד בעיני בעליו אל כל אשר יפנה ישכיל :

יש דרך ישר ׳ אמ׳ כי לפעמים יהיה דרך מן הדרכים ישר לפני
איש ויבטחהו להתגבר בו כדי להתרחק מן הרע ויסתפק ל
לבסוף שאחרית הדרך ההוא מביא האדם למות והתחייבנו בזה
שאין לנו למהר לסמוך על דעתנו בבחינת הטוב והרע רק יקבל
עצה מן החכמים : אמ׳ ידיעה שאין לאדם לסמוך אחר דעתו כמה
שאין השכל האנושי מגיע אל האמת אבל צריך שיסמוך
על הקבלה והתורה כי יש דברים שההיות יטעה נפשו ׳ וגם יתבון
בה ידיעתה דרכה דרך הטוב לפי הדרך האמונה הצדקת
ונגרמת מברית הנפש ׳ נפש עמל כלומר אדם שישתדל עמל
ויגיעה על דברי פיהו הוא   כי הרע עשה לו פתח כי מונעה
ותיס ביד לשון ונותן פיתשו תועת מן הדריש וזה הוא כונת כל
אלו הפסוקים על הלשון בטוב וברע אך יאמר נפש העמל תועא
והעמל נבפת ירפנו כי ערכי מזונותיו יכפה עליו ויכריחהו
שיעמול ויאכל יגיע כפיו   איש בליעל כורה בליעל מחשבת
כלי על הוא הנבל המושך   עונ׳ שעל ישוה שמו והות

ויתרבה טב במשקל דלקת ולכך הרשע היה רבה ופירושו שריפה
כמו תרבה השקן ועמו הכפן שהבליעל לא די שעושה
הרשעה הגמורה לדי כלא לגמל ולמיצה מלא שהוא חוטף וחומס
בקרקעות המרמה על דרך משל למיצא הרעה הטמונה
בקרבה ׳ והענין שהוא יחפש אחר הרע ויחזם לעצמו ב
בהתחכמתו לעשותו והדברים שידבר בשפתיו חורפין ונגד
נגדופים הם בנערים כמראה הלפידים ויותר רבים מהשלחת
שבערה ׳ ואמר יהיה כמה מן ניכרת להם כרת גחלה ואמר כי
הרשע הבליעל מזונו הוא לעשיית הרע ׳ איש התהפוכות
ואמר שהאיש המתהפך מדרשה אל רעה ישלח מדון
שיהיה הדברים מסובב לרע הוא יגרה מדון והריב בינו ובין
זולתו ובין המתחברים ׳ ונרגן שהוא הרכיל מעצמו שלא יהיה
איש התהפוכות מפריד אלוף מרעהו ׳ ואמר מפריד הבעל ראשית
כרין עלוף נמסרי ער ואמר שבע ידי יגונו מפריד מאכו אלופו
של שלום ׳ איש חמס ׳ ואמר שהאיש בעל חמס שחומס כ
נפשו ונפש הלוא לא די שחומס נפשו אלא שהוא מ
מפתה נפסק רעהו ומוליכו בדרך לא טוב כי כמו שלא יחוס
על נפשו לשלחה מתוך התפכה כי לא יחוס על נפש זולתו ו
והנה תשוקתו כפגו ומכשול ׳ עוצה עיניו ׳ פי׳ קורץ ׳ ואמר חושב
כי יהיה יחשוב חורש בעיניו תהפוכות ולא יפצה מרה
ולא יהיה נאמן לבו כי אם על הדבר ההוא שחושב בו וקורץ עיניו
רמיזה מגורת קורצת גם מנו והלעג הרמז בשפתים בלשון
החכמה בעבור כי רמיזות השפתים בחיתוך שנושך שפתיו
בשיניו ורמיזות העינים העשויה בסגירתם והטעם שהמרמז
בעיניו ובשפתיו משלים הרעה מחשב כי הם אברי רמיזות
הכתר והשלם כלא יוכל המרמה להסתיר ברמיזת הידים והרגלים
עטרת תפארת שיבה ׳ ירצה שהשיבה יחסו לה
העבודות ובחורי תמר לפתחם היא עטרת תפארת

לבעליה מפני שיהיה לו המיתה והוא בדרך צדקה והעד
היא העדרה שבעליה הלך בדרך מישורה אל זה שנו יד
יתקרב האדם אל האלהים ולזה כיון גם באומרו בדרך צדקה
המיתה כלומר שעשה ידריך האדם בדרך הישר והדרך
טוב ארך אפים פי' יותר הוא גבור מי שמאריך אפו מן ה
הגבור המנצח אויביו במלחמה שכל כחותיו יעזרוהו
ובהם יתגבר על אויביו והארך אפים כל כחותיו יעזרוהו ל'
להעקם והוא גובר עליהם. והמושל את יצרו הוא טוב מן ה
האיש הלוכד העיר בגבורתו. בחיק כלומר בחיקו של אדם
ישים ויטיל הגורל ולמטה לא ידע מפיל הגורל
חלקו של זה ושל זה. ומאת השם יצא משפט הגורל לתת חלק
יפה לאוהביו מן ה' כפי המערכת שתקן סדר ואינו דבר מקרי
טוב פת חרבה. טוב לאדם שיאכל לחם חרב בשמחה ובשלום
מבית מלא זבחי ריב לאשר יאכל כל מעדני עולם בריב
ובמלחמה. ויתעשר לא' שכיון שיותר טוב שיהיה לו לאדם
ידיעה מספקת כפי השכל האנושי משיכנס שכלו בחכמות
המרכבות שכלו ולא ישיג יפול להשיג. ואמהותם ואפשר
שכיון החכמה בדברים הפשוטים לפת חרבה מין שאין בהם
הרכבה והמשיל החכמה בדברים המורכבים לזבחי ריב כי על
רוב הרכבתם יש ריב ביניהם ולמה שטוב מעט מהחכמות
האלהיות מבית מלא מהתחכמות הנופלות. עבד משכיל
העבד כשהוא משכיל וחכם ימשול בבן ... האדון
כאשר הבן מביש אביו באולתו. ואעפ"י שלא יהיה לו בן אחר
ובתוך אחים יחלוק נחלה. ירצה שאעפ"י שיהיו לו בנים רבים
האדון אוהב את רוב שפלו ומניחו בתוך כלם. ר"ל כי הבנים
המבישים ברוב אולתם מוסר נחלתו אל העבד שאסף מהון בו'
בחכמתו. ואחר מיתת חלקו חולק עם אחיו. ואפשר שיאמר
שהאדון ימשול העבד המשכיל על ביתו ועל כל נחלתו.

תביה על פיו · ואם יהיו לו בנים רבים הנה יחלק להם נחלתו
מביתו המורדין ויסדר אותם ויירש על נחלה   מצרף
וגו' כי יש מי שיבחן אשר בו ישרה התורה הבחנה איש
הוא כבחינת עבודת זהב כבחינת הכסף · וכן יש מי שיבחן הזהב אך
הוא לו בחור אם לא · וכן יש לו שיבחן ויבור שבו יבחנו לבבות בני
אדם להכיר הלב הטוב מן הרע ומהו הכור שבו יבחנו הלבבות
הנה הוא · והענין שיעשה יה בחינה לבבות ונסיונות וגו' חוץ מכור
לרעו מהם · מרע מקשיב מרע מפעלו הכפל יען איש
רע מקבל לנפשו   הרע ומזין פועל מבין הפעל ומשפטו
מאזין יען אזין על הבלתיכם · ומשפטו מאזין · והטעם דבר
שקרים לשון אזין על כל איש שיש לו לשון הרמיה · ויכול
להיות שקר הוא לאיש משקל עבר מן הטעם אשר רשע וגו'
שקר מותר כל שעה ברגע עדות שקר ולשון הוות · ואפשר
שיתהפך דבר לנפשו שלטון · וגו' שקשב מקשיב ושקר
מן האיש הרע האזין בבינות דברי האון על שפתיו וכן מאזין בה
השקר הנמצא על לשון הנעשים בעלי הוות וגו' יהיה מרע
מי שהוא ומרעהו וגו' כי הרע שידבר לשון חשבורת
שפת האון הוא יהיה מאזין שקרים מפני מעשים שעשו כל
לשונו ודברי הוות כלומר שמביא מחתה עליו ועל נחלתו
לועג לרש חרף · מבין פעל הרגש בשקל ברגע בוחר · וטעמו מי
שמלעיג על העני בעבור עניותו מחרף עושהו שגזר
עליו החולי והעוני · שמח לאיד לא ינקה · מי ששמח לאידו
של אדם ומפלתו הן בשבת ממון הן במיתה לא ינקה כי הוא
עבר על שפתו הראוי לו · עטרת זקנים וגו' כי שמחה לי
הזקנים ותענוגם הוא   נראות בנים לבניהם כי בעת
שנאי ירא בניהם לבניהם ידאגו כי תהיה נכרתת שלשלת היחס
נכרת שמם · ותפארת בנים אבותם · ר"ל כי תפארת הבנים הם
האבות שלהם כי בהיותם בחיים אין להם עון מלבנות ועל כך

[illegible] הומן ולא הערב
יהב שמחה לא נאוה [illegible] מפני שבעל [illegible] הלמד
בשכל נעשה כי [illegible] יתר נשין כי
ישראל כן בעבור שהוא [illegible] נבלה [illegible] הטעם לא
נאוה לכסיל כאשר ידבר דבר [illegible] שנגדו לא נאוה
יפה לנבל שיש לו שפתיו [illegible] כי לנדיב שפת שקר [illegible]
דבריהם [illegible] אבן חן השוחד [illegible] נושא
השוחד חן בעיני בעליו שהוא [illegible] טובה [illegible]
שהוא נושא חן בעיני כל [illegible] ובכל [illegible] שהוא פונה
נותן השוחד [illegible] שהוא
[illegible] לפרש ישכיל [illegible] סגולה [illegible] את כל אשר יפנה
השוחד [illegible] בלבבו [illegible] להטות
משפט כמו שכתוב כי השוחד יעור פקחים וגו'

מכסה פשע מבקש אהבה ושנה בדבר מפריד אלוף:
תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה: אך מרי יבקש
רע ומלאך אכזרי ישלח בו: פגוש דב שכול באיש
ואל כסיל באולתו: משיב רעה תחת טובה לא תמיש
רעה מביתו: פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע
הריב נטוש: מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת יהוה
גם שניהם: למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה
ולב אין: בכל עת אהב הרע ואח לצרה יולד: אדם
חסר לב תוקע כף ערב ערבה לפני רעהו: אהב פשע
אהב מצה מגביה פתחו מבקש שבר: עקש לב לא ימצא
טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה: ילד כסיל לתוגה
לו ולא ישמח אבי נבל: לב שמח ייטב גהה ורוח נכאה

ת׳ פשע גרם · שוחד מחיק רשע יקח להטות ארחות
משפט · את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה הא
ארץ · כעס לאביו בן כסיל וממר ליולדתו · גם ענוש
לצדיק לא טוב להכות נדיבים על ישר · חושך
אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה · גם אויל
מחריש חכם יחשב אטם שפתיו נבון · לתאוה
יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע · לא יחפץ כסיל
בתבונה כי אם בהתגלות לבו · בבוא רשע בא גם
בוז ועם קלון חרפה · מים עמקים דברי פי איש
נחל נבע מקור חכמה · שאת פני רשע לא טוב
להטות צדיק במשפט · שפתי כסיל יבאו בריב יז
ופיו למהלמות יקרא · פי כסיל מחתה לו ושפתיו
מוקש נפשו · דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו · ח״
חדרי בטן · גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל
משחית · מגדל עז שם יהוה בו ירוץ צדיק
ונשגב ·

מכסה פשע׳ מבקש לחשי׳ זה הפסוק עם הקודם · עד
שיתפשר גם כן יעשה כל אלה המרבעה דברים
ואם אין לו קשר יאמ׳ שהאיש המסתיר פשע חבירו מבקש
פשע כו מבקש אהבתו · אך יהיה פושע המבקש אהבת
הזכר מכסה פשעו · ושונה בדבר מגז׳ משנה ול׳ שזוכר
פעמים רבות החטא שחטא לו חבירו הוא מפריד ממנו
רעו ואלופו · כי כשהוא שרוצה יזכור חטאו לא יבטח בו
תחת גערה במבין · ומ׳ כי יותר פועלת ומכאבת גערה

182

יותר שיגער חכם באיש המבין ממה שפעולות נמכלי בוה
ולוה מכות באיש כסיל · או יהיה מה מתכונת מה הסבה ויאמ׳
כי גערה אחת פועלת במבין כי הוא לוקח מוסר מאה שרואו
עיניו שיכו הכסיל מאה פעמים על פשעיו · או יהיה תחת
כתרגום מן תרד ותשיבון   אך מרי יבקש רע מרי שם מתאר
העין כשין לפני ויאמר   אך איש מרי שימרה על הוה
הוכחת מוכיחו יבקש רעתו · ובעבור מריו ועברתו הקטרה
יבא מלאך שלא יחמל עליו ויאמרו רמז לצרות רבות שיבואו
עליו   פגוש דוב שכול באיש שכול תאר לזכר ושכולה
לנקבה   ויאמר טוב לאדם שיפגע דוב שכול בדרכו
ואל יפגע איש כסיל באיולתו הוא בתנוך אולתו · והטעם כי
הדוב יתנחם לו מן החיה עם כל אכזריותם הם ערומים
מן הערמה בערך אל האדם · והאדם הכסיל עם כל סכלותו
יש לו קצת חכמה וערמה והשכל שניתן לו לעשות חכמה
בפעולות שישתמש בו בתוך בני אדם · ומתוך כך יהיה הזקו
גדול יותר מהאי להזיק חיות השדה ·   משיב רעה · אמר
כי האדם שהטיבו לו בני אדם והוא   לא רע שלו
ישיב להם טובה תחת טובתם אלא שישיב רעה תחת טובה
ראוי שיתאכזרו עליו בני אדם ולא יטיבו עמו ויאמר · כי
בערים ובחוצות כל · או יהיה אמרו לא תמוש קללה שמקלל
אותו המתחבר   פוטר מים · כמו פוטח ואמר המתחיל במדון
ובקטטה כאילו   מים שלא יוכל להשיבם כשירצה
אך יאמר שתחלת הריב הוא דבר קל בראשיתו ואחור · בא
באחריתו ודומה למי שפותח נקב קטן למימי הרבים והנקב
ההוא מתרחב והולך כשפותח הנקב נראה בעינו שלא עשה
מאומה ולכן קודם שיתערב ותגזה במלחמה עזוב המריבה
מצדיק   רשע אמר כי האדם שהוא מצדיק בדבריו הרשע
ויאמר כי הוא צדיק וכן מי שהוא מרשיע בדברים
הצדיק שיאמר על הצדיק שהוא רשע תועבת יי׳ גם שניהם

למה זה מחיר ביד כסיל המחיר שהוא כלי לקנות בכל שלימות
ומינה הממון שהוא ביד הכסילים יהיה דבר בטל כי לא
יכוון לקנות בו חכמה אחר שאין להם לב בידיעת אמיתות
או שיהיה עם מדע אם יכוין לכסילים הכוס נפשים והמון ה
הנשמות לקבל השלימות ולהגיע עליו תורת השכל ושיוכלו לקנות
חכמה אחר שאין להם לב חושק בחכמות כאילו מציאות הכנה
בטלה אחר שלא יכוונו אל המכוון מהם בכל עת רעה
שמכל הטובים ראוי לאדם שיהיה אוהב את האוהב בסוד
לו נזהר מבני ביאת הצרות בימי שלותו כי אין יתחברו ותהיה
אהבתו שמונה עמו · ואמנם העומד לאדם בעת צרתו להיותו
מרעהו יותר מאח הנולד בן אביו ואמו שהוא קרוב ממיתות
אל יאמר בכל עת אוהב הרע שהוא החבר הנאמן והוא אח גם
להיכלו מרעהו · או רצה לספר אהבות הכסיל שספר למעלה
ואמר שהוא אוהב להרבות רעים ומחוברים ויסתכן עצמו בעד
בעבורם בצרות רבות עולות אל יראו ואת לצרה יולד כי כ
כאשר יבא הכסיל לאויר העולם ימצאו עמו צרות גדולות
נאמנות ורעה שהוא אח נחבר לצרות · אדם חסר לב
רצה לקנות מעשי המחלוקות ואמר שהוא חסר לב
לעולם יתקע כפו בדברים שאין לו תועלת בהם והוא שיתקע
כף ויערב למשכר עצמו לחוברת חביריו · ובזמן הפרעון יז
יתקע עורב עם הלוה אשר הוא ערב לו · וערב ערבה מגורת
כי עבד ערב את העבד · אהב פשע אוהב מצה יאמר כי רבו
הענקים והרעות המושכי מן הערבות לפי שהוא אוהב
פשע והוא שהמלוה תומך עליו שיפרענו תובע והוא אינו
רוצה יפשע בסבבו למלוה שילוה מעותיו · וכן אוהב מצה שירב
עם המלוה אז יאמר כי בסבת הבלתי פרעון מהערב · הוא גם
אוהב פשע ורצה שירבו זה עם זה וירבו פשעים במריבה ההיא
ולכן אמר מי שהוא אוהב הריב הוא אוהב הפשעים · מגביה
פתחו מבקש שבר · אדם יפרע בפרעון נפשו ומגביה פתחו לו

לפריע הערבות יאשר לו עק גדול הפסד מאוד ׃ ואו יאמר כמו
שהעורב נתבית סבר הפסדו כי האיש להוא מגביה בנין ביתו
ויתגדל במעשיו על אנשי גילו הוא מבקש השברון כי השברון
ימשך אחר הגאוה כי שנאת גאונה ׃ ואמר מגביה פתחו פתחי פי
כדי שמור פתחי פיך מה, למפתח השפתים שהם שעורית כמו
דלתות כל המדבר בגאוה הנה מבקש שיבוא לו שבר בגלל דברי
גאותו ׃ עקש לב יתחיב הלשון בתנאי האיש אשר הוא עקב
להבינו ׃ ואמר שאמר הוא עקש לב ולא יפיים למלה בגרוני
לא ימצא בזה דרך טוב ׃ נאמר הוא נהפך בלשונו שיהיה לו מחו
בין משלם ואינו מקיים מוצא שפתיו האלהי כזה יפול ברעה ׃
יולד כסיל לתוגה לו התורה מספרת לאמר בתנאי שיהיו בעלי
דעת ונעלו מעשים טובים ואמר שהאב שבנו חסר דעת
יקבל רעה וכן האב שבנו אינו בעל מעשים אלא נבל ונבלה ולא
ישמח ׃ לב שמח יגהה נשא רפואה מגורת לא יגהה מכב
מזור ׃ ואמר כי בעת שהלב שמח נחזק כל רפואה שתעשה
לגופו תצלח הרפואה וימצא בזה תועלת ורוח נכאה ימשוך הלב
לא יהיה תוחו ישר ורוח החיים מושך בו ומשבו אין די שלא יעזב
לרפואת הגוף אף תיבש רוח הנשמות ואו יאמר לב אדם ירצה בו
בעת שיהיה לב האדם שמח ייטיב ויתקן צורת האדם בגהה ׃
שהוא אור הפנים ויהיה גהה מן נגה ורוח נכאה לא די שיתקן
אור הפנים אלא העצמות תיבש אותם ׃ שחד מחיק יקח
כשאינו רואים אדם עשיר הוא מטה דרך המשפט במוך
במפורסם ואמר כי הנראה לו זה הוא השוחד אשר יקבל בסתר ולכן
אמר כי השופט הרשע יקח השוחד מחיק האדם הרשע כדי להטות
נתיבות זה השוחד ארחות משפט ׃ את פני מבין ואמר כי ה
המבין ימצא את החכמה מזומנת ללמד אותה בכל מקום
אין מוטב לו כי יש לו הכנות טובות במדותיו הנכברות המדריכות
אותו דרך ישרה להביאו לתכלית החפץ ׃ ועיני כסיל אבל הכסיל
והנה מי שאין לו מדות טובות ולמוד החכמה ולא מטיב לב ומדת

נבון לעולם לו ומיעוט החכמה מן נמנעת ללמדה והתגלגל כי ב
תחשוה בקנה הארץ ותחקה ממנו   **כעס** לאביו ממר
שם מבעלי הפעל והוא לשון מרירות   כמו ימר משנב
שמותיו. יאמר כי הבן הכסיל הוא סבת כעס לאביו בסבת סכלותו
והוא גם ממרר נפש האם שילדתו.   **גם** יאמ' שאין להוסיף
לאב הצדיק אם בנו כסיל ונפסד. כמו   שתשבון רבים
שהאבות הצדיקים לא יולידו בנים משחיתים אין הענין כי
אם הצדיק אין לענוש אותו על כך ולהכות מסבותיו כי אין זה
חסרון בתוך המולידים. שיש דברים הרבה בתולדת המונעים
והמשנים ומהפכים את הטבעים לענינים רבים. וזהו אומרו
להכות נדיבים על יושר ירצה שהמבוזה הוא בעבור הבן הנה
תמה להרשיע הנדיב ליושר מעשיו.   **חושך** ירצה האיש
שהוא בעל דעת לא ירבה בדברים ובעבור   תבונה שיהיה
למשלה מה בעל דעת הוא יקר רוח כנו' ירצה הוא יקר ונכבד
וספר מעלת השתיקה שהאויל כאשר ישתוק ולא ידבר לחכם
יחשב בעיני הרואים. ונבון האוטם שפתיו ולא ידבר הוא נבון
לנו יאמ' גם מי שמחריש האויל וישתיקנו יחשב חכם. והאוטם
שפתיו של אויל גם יחשב נבון. ומצד יחשב משקרת במקום
שנים וכמלו וגו' ואוטם שפתיו יחשב נבון.   **לתאוה**
ירצה האיש שבסבת התגברת התאות הבהמי
יבקש התבודדות והפרדה מחברת להתמך רוע תאותו הנה
איש כזה בכל תושיה יתגלע. מלו' יתערב בהן ויהיה לו חלק
בהם ולמוד לעשות למד מענוף. כמו דמיתי לי אתו הנה. או
יאמ' האיש הנפרד מחבריו לבקש חכמה בעבור התאות שיכלו
שיתאות ללמוד בכל ענייני חכמה ויתערב וילך עמהם. ויאמ'
יתגלע לשון שטוח בהפך מן ונגלה עפני אתכם. ירצה
הנפרד מדרך החיים שהיא התורה והדעות ומבקש ודורש
תאות העולם. בכל דברי יש ותושיה שהוא רמז לדברי הדי
העבארים יתגלע.   **לא** יחפץ כסיל בתבונה. יאמ' שזה הפסוק

קשור עם מה שלמעלה הימנו ואמ' זה שעשה הכסיל לבקש
מן החכמות לפי תאותו נרצה לגמור מכל חכמה מעט הוא
בשביל שאינו לומד החכמות ואינו חפץ בה בשביל מעלתה
רק כדי שתתגלה חכמתו אצל הכל ויחזיקוהו האנשים בתורת
חכם · ואמ' שהכסיל אינו חפץ ללמוד תבונה לבד מאשר יחשוב
בלבו ויתגלה לו הרעה · ואיפשר שירצה שהכסיל אינו חפץ
בתבונה בשום זמן אלא כשיהיה אצל החכמים שתתגלה אז
לפי שאינו יודע לנחם על מה שלא למד · בבא רשע ב'
בבא הרשע בעולם כלומר בזמן שנולד לא בא הוא לבדו
כי אם גם בזוי ושפל עמו · ועם ואיש קלון שבא לעולם
בא חרפה לקרוביו · או יהיה חרפה שיחרפו את בני העולם
מים עמוקים · ר"ל כמים עמוקים שאין להם סוף כן דברי
איש חכם אין להם סוף ותכלית ונחל נובע מקור
חכמה שאין יודע לסוף החכמה ולא תפסק בכל מה שיוציא
הרבה ממנה אך הרבה נתוספת · או יאמ' שדברי חכמים הם
שני מינים יש מהם כמים העמוקים שלא יוכל אדם ליהנות
מהם רק בטורח ובהתבוננות והם הדברים הנאמרים דרך
חידה ומשל · ויש מהם כנחל נובע שיהנה להם כל אדם
שאת פני רשע · ר"ל שאין טוב לשאת פני הרשע בדינו
ולהטות משפט הצדיק מן היושר בעבורו למשפט
עם החוטא · ועל דרך משל יאמ' כי אין טוב לשאת פני
אל המלך זקן וכסיל ולהעביר מאלין החלק השפל העם דרך
צדיק · שפתי כסיל · ר"ל הכסיל לא יוכל לדבר אלא בדברי
ריב ומלחמה כי במלת דבריו יבא הריב · ודברי
פיו יקראו ויכריזו דברי מכות ופצעים ומהלומות שם במקום
הנלמדות מן התורה כסדרן והענין שמדברי הכסיל ימשכו
דברי ריבות ומכות ופצעים · או יאמ' כי שפתי הכסיל יבואו
ויכנסו ויתערבו בריב · ואות כי כראותם ריב בין אנשים
יתערבו באותו הריב וכאלו בפיו קורא למכות והענין שהוא

גורם לבא מין שיוכבו   פי כסיל יהפך יתן מחתה לכסיל
שנכשל דבריו ישבר   והוא נכשל בדבריו בעבור
הנכשל בפיו או פי כסיל רמז אל המכילה והשתייה שהוא מ
מחתה לאיש שגורית אבריו תגוה והנפש וכן חטאי שפתיו
מוקש לנפשו   דברי נרגן הוא הגזר מבנין הפעיל מגזל
והרגנו מיתותו   ונתלהמים כען פעלים מבני התפע
מן ותלגיה כיוס ונאמר שדברי הרכיל כמכים חדרי
והורגים אותו כענין גינה רעתו בסתר שיכתו בלשון ואותם
הדברים יורדים עד שערי מות שנהרג עליהם הנלשן   וימ
במתלהמים תאר ברברים מסוקרים כן דברי הרכיל שדברם
בסתר   גם מתרפה אמר שהאיש שמתרשל לעשות מלאכת
שיעגל   נראה ממנה חבר ורע הוא לאיש משחית הה
העולם ומלבשם את הבריות וזה משחית מזונו ומשחית
עצמו וכמו כיתג וגם שלא יהיה לו מה יאכל יעשה לסטים
מגדל עוז שם יי׳   כי שם יי׳ מגדל כל עוז וכל גבורה והצדי
בעת צרתם לא ירוץ לנפשם אלוהם רק ירוץ אל
זה המגדל הנזכר עם ירוצו שמר חקיו ובכן יצילו והזכיר
שם יי׳ במקום עצמותו ית׳ ויש׳ ירוץ ענין שבירה והטעם
הצדיק ירוץ אויביו בכח השם ובכן שגב ולא יוכלו לו ואמר
שכן לומ׳ שמגדל זה אינו כשאר המגדלות שהאדם יושב ב
בתוכו ואינו מסוגר ואינו יכול לברוח מהם ומגדל זה כל ירוץ ה
הצדיק ונשגב בו׳
הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה במשכיתו:
לפני שבר יגבה לב איש ולפני כבוד ענוה: משיב
דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: רוח
איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה: לב
נבון יקנה דעת ואזן חכמים תבקש דעת: מתן

אדם ירחיב לו ולפני גדלים ינחנו: צדיק הראשון
בריבו ובא רעהו וחקרו: מדינים ישבית הגורל ובין
עצומים יפריד: אח נפשע מקרית עז ומדונים כ
כבריח ארמון: מפרי פי איש תשבע בטנו תבואת
שפתיו ישבע: מות וחיים ביד לשון ואהביה יאכל
פריה: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיהוה:

הון עשיר אחר שהזכיר שהצדיק ישים בטחונו בה' ית' ולא יתן
בעשר יקרתו כי אם אליו אמר כי העשיר אינו כן רק ממונו
הוא לו קרית עוזו ואותו הממון ידמה לו שהוא כחומה נשגבה
בחדרי משכיתו · או יאמר שהעשיר כאשר יעשה ערך ממונו
וילך בדרכי השם אותו הממון הוא קרית עוזו ובו יתגלגל בר
ושיהא בחדרי משכיתו לא יאמר עשיר כי יבא בגלגול שיוכל ל
למות ואין מתריך · נגלת משכית לשון סגור ... לשון הסוהר
כתרגום ויסתכל · לפני שבר ר"ל קודם שיבא שבר לאדם יגבה
לבו ויתגאה ויתגדל שיבא לו הכבוד יהיה לו ענוה והכוונה
שהגאוה גורמת לשבר גאוה המרד והענוה כבוד · משיב
דבר מי שישיב דבר על דבר בטרם שישמעהו ויבינהו
על מה כוונתו · התשובה שישיב היא לו לאולת וכלימה שיכלימוהו
המדבר עמו · וזהו אחז"ל במדת החכם ואינו נבהל להשיב · רוח
איש מהר לענות מן נקבל את מחלתו · רוח איש יכלכל
שיחלה כל ומחולה ועניה המשא והסבל ואמר
שחולי הנפש קשה הגוף כי הגוף שיחלה הסבל הנפש ותחזק
לסבול אותו אבל בחולי הנפש אין הגוף יכול לסבול אותה כי
נכאה · לב נבון אמר כי שכל הוא הנבון הוא שיקדים
בקניית הדעת · והוא ידיעת אמיתות המושכלות ובן אזן ה
חכמים הבאים לשמוע ואין צריך להקנות ואומר שאמר
כי שכל הנבון שהוא בעל חכמה תלמידים הוא יקנה דעת

מעתה כי חכמת המספר והשיעור יקראו לו דרך מוטבע
על ידיעתם מבלתי מלמד וכן בדעת מבעל המושכלות הראש
המושכלות שבאו בתחלת היצירה לאדם על דרך הטבע
כמו שאמרו חכמי התפלות ואתה חונן לאדם דעת ועם כי
נאמ' דעת על החכמה האלהית ומ' ודעת קדושים ועל זה
אמ' נבון חכמים תבקש דעת שתבקש לשמוע ממורה
ידיעה מגעת כי החכמה האלהית צריכה קבלה   מתן
אדם ' מי שהוא כדי להתחמם לגלוי תמה
הנה יתחיב לו והענין כי האנשים יכבדוהו בעבור
גדי מתנותיהם לו כמושב וגם יוליכהו לפני הגדולים ואם
המלכים ובעלי הגדולה ' וכן מה שיתגדל האדם השלם לחן
ולהיות מה שחננו האלהים מן החכמה והשלמות הנוסף
יוסיף משכלו ובחכמתו ויכבדוהו בני אדם ' צדיק הראשון
בריבו ' משיבואו שני אנשים לדין הראשון   שיספר
טענותיו יחשבו שהוא שואל הצדק ואחר כך בא בעל דינו
וחוקר אותו ומחקשו ' או יתודה ויחזרו לדין שיחקר את
הראשון בשמעו טענת השני '   מדינים   ישבית הרבה
קטטות ומריבות הגורל כי הוא דבר   שוה ' ובין
עצומים יפריד מחלוקת ' או ימ' ובין מריבים עד
עצומים יפריד ' והענין שלא יניח המריבים להרבות עוד
שיתחתנו   אח   נפשע זה הפסוק דבק עם את כי למעלה
ימשל כמו   קטטה בין שני אחים הגורל יפריד האח
הקרית עוזו ונחלק ממנה ואף נפשע מסולק ונפרד וכמו
כן מבטחת הפושע שיפשע באחיו לעוך הדר כמו אז הפשע
ומדינים כבריח ארמון ' ואף המדינים והקטטות חזקות
כבריח היכל המלך שהוא חזקה בעבור שלא יכנס שום אדם
הכל מפריד ומשבית הגורל ' ויו' שבא להודיענו שהשבית
מריבה בין האחים היא יותר חזקה מהמריבה שיש בין אנשי
אחרים שהאחת אינה מקוה מאחיו שיפשע אלוהים

התולדות ובשמחות נמשך השעיה בינהם יותר החוקה מקרית
ענין והתריעם שיש בינהם הוא יותר חזקה מבריתו מרמון׳
מפרי פי איש מן הפרי שיעשו דברי פי איש תשבע בטנ׳
ונפש שהתכונה הדבור בלשון פרי שמדרכו שיאכל
קצת מה שיקרא על נפשת הדבור מכילה ואמר כי כפי הדבור כן
יקרנו אם יהיה טוב יקרנו טוב ובהפך ואמר התבואה שיעשו
הדברים שיוציא משפתיו ישבע והוא כפל ענין ואפשר כי
מפרי פי איש רמז אל המפילה והבואת שפתיו רמז לדיבור׳
מות וחיים כל ביד הדבור שיעשה האדם בלשונו תלוי
המות והחיים כי יוכל לדבר דברים יתחייב לנפשו מות׳
וכן בהפך זה שהדבור הטוב לפעמים הוא מציל הנאחז למות׳
וכל אחד מאוהבי הלשון אל הרגיל לדבר יאהב הדברים הנ״ל
יאכל פרי דברת אם טוב ואם רע׳ מצא אשה פירוש מי׳
שימצא אשת טובה הנקראת אשה סתם מוצא׳
לעצמו דבר טוב ויפיק רצון מהשם ית׳ שימצאת ויתנה
לתת לו אשה משכלת ובהפך מוצא אשה רעה׳

תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות: איש רעים
להתרועע ויש אהב דבק מאח: טוב רש הולך
בתמו מעקש שפתיו והוא כסיל: גם בלא דעת נפש
לא טוב ואץ ברגלים חוטא: אולת אדם תסלף דרכו
ועל יהוה יזעף לבו: הון יסיף רעים רבים ודל מרעהו
יפרד: עד שקרים לא ינקה ויפיח כזבים לא ימלט:
רבים יחלו פני נדיב וכל הרע לאיש מתן: כל אחי
רש שנאהו אף כי מרעהו רחקו ממנו מרדף אמרים לא המה: קנה לב אהב נפשו שמר תבונה
למצא טוב:

תחנונים ידבר רש · פי' הענין מדבר תחנונים ודברים רכים כי
העני מחסר כולו ובהפך העשיר · איש רעים
ה״ל איש אוהב רעים הוא להתרועע כל כדי שיתרועעו
עמו ויתחברו · ונתן טעם לאיש שהוא מרבה רעים ואוהבים לפי
שיש אוהב דבק מאהבו באהבה יותר מאח · ויש מפרשים
האיש שמחזר לקנות רעים רבים בממונו סופו להתרועע ולהשבר
כי יפול מקונו במה שמפזר לרעות האנשים כדי שיתחברו אליו
ויש לפי שלפעמים ימצא אוהב דבק מאח מ״מ מי שיבקש שיהיו
רעיו רבים הוא יתרועע וישבר · טוב רש יותר טוב האיש
שהוא רש מן הממון והוא הולך בתומו תמימה לומר
במדרגות השלמות · מהאדם שהוא עקש בשפתו שדבריו
עקשות מפני שלא יהיה רש בממונו יהיה עני הדעת והוא
אומרו והוא כסיל · גם בלא דעת · פי' האדם שהוא בלא ידיעה
אמיתית והוא ירע · התורה בקושי תהיה לו נפש טובה
כי אין בור ירא חטא · ופעמים רבות יחטא הפתי והוא לא ידע
שחטא · לא יהיה ענין הפסוק גם נפש בלא דעת לא טוב ·
ויש מפרשים נפש תאוה וכלין כמו אם יש את נפשכם
ופירושו גם לא טוב לאיש במלאות תאותו ולעשות רצונו
בדבר שאין בו דעת והשכל בלומר שיהיה ענין התאוה בדרך
כסילות ומי שהוא ממהר רגליו בזה הענין הלא חוטא · או
יאמר מי שהוא ממהר במעשיו איננו בטוח מן המכשול וחוטא כמ
על השגגה ולא יתמיד לא יאמין על החוטא שירפא וידע ה״ה
בשגגות מעקבו · ואומ' דבר קל זה ויעבור עליו · ורבן פירש כי
גם בלא דעת בנפשו את אשתו להשמיש · ואץ ברגלים חוטא ·
זה המגעל נשגגה · ד״א זה המהלך על גבי עשבים בשבת ·
אולת אדם · יצ' פי' מעונו בזה אלין הרעה כי באולתו סלף
דרכו וענף עבירות ונפרעים ממנו ופשתקיה בזה
עליו נועה לבו על הקב״ה ומהרהר אחר מדת הדין · הון
יוסיף מי שיש לו ממון מתחברים אליו רעים רבים

כי לקבל מוסר השכלת מטוב האיש שהוא רק להבין יכיר
מיכה ולא יתהלך במחשבות ומי אם להיות ישעו רשע יעיד
שקרים ומי שמעיד עדות שקר בחבירו סופו שלא
ינקה מאותו עון ומי שמדבר כזבים אפשי שלא יוכל להיות
בכלל האמת לא ימלט מפני שהשקר שגור בפיו אמר דבר
שקרים לא יכון לנגד עיני ונשתתפו באותיות מלת אמת ה
המיעוט מתחזקת הראש והאמת עם הסוף מן האותיות להיות ה
כי בה חיים כל העולם קיימים ומציבים נסמכים והשקר
מתמוטט כלם זה אומר זה לאמת כי אם לא יתאחדו דברי שקר
ולא יכונו עדותם לא יוכלו לפנין עדות אמנם העדים האמתיים
אפי' יהיו במקומות רחוקים זה מזה אחר שכוונתם להגיד עדו'
אמיתית לא יצטרכו להתאחר ולכוין עדותם גם כשיתכוונו כ
באותיות אמת המיעוט השלמתם עשויה על רגל קיים שא
שאותיותיו יש להם בסיס ורגלים אמנם האותיות של שקר
אין להם רגלים ועל יקטן מעוטך דבר זה כי בתורת אליהו
מתוקנת נאמנים סודות גדולות רבים יחלו ירבה הר
המתחלים פני האיש הנדיב עיתגרב עליהם מתבוננים
וכל הרעים והחברים נמשכים אחר האיש שנותן מתנות יש
לפתות בנגעו ירוחה ויש לפתות במיטבי קנה כל אחי
רש כל אחי הארץ העני הם שונאים אותו כי רעין עוזב
יותר השונים מקרבתו מאתין נאמר שמנאותו ואני עוזב
יתרונו ממנו יותר ויותר והסבה לזה הגוי לפי שהאיש רכר
בפני דברים כמו בקשת מבולת לביתו וצרכיו והיה לא יהיה
להם יסף במותר הרבה ונכון לפרש מדרך אמרים זה
הרע אל האיש שמעולל על הדל עלילות ואומר כי בסכלותו יתר
מתכסין למען יאמתו השומעים שהוא לשונותיו ונותן ה
העלילות לא תהיה כי שקר ידבר ׳ קונה לב מי שקונה
דעת וחכמה אוהב נפשו כי מיכל ברעתו נפשו מכל
ערף ... אוהב אותה בעוד ... להם תועה כי החכמה מזון

לנפשו המשכלת ומי ששומר התבונה בנפשו שלא יסלקנה ממנו
ימצא טוב מעולם הזה ומבא׃

עד שקרים לא ינקה ויפיח כזבים יאבד׃ לא נאוה
לכסיל תענוג אף כי לעבד משל בשרים׃ שכל אדם
האריך אפו ותפארתו עבור על פשע׃ נהם ככפיר
זעף מלך וכטל על עשב רצונו׃ הות לאביו בן כסיל
ודלף טרד מדיני אשה׃ בית והון נחלת אבות
ומיהוה אשה משכלת׃ עצלה תפיל תרדמה ונפש
רמיה תרעב׃ שמר מצוה שמר נפשו בוזה דרכיו
יומת׃ מלוה יהוה חונן דל וגמלו ישלם לו׃ יסר בנך
כי יש תקוה ואל המיתו אל תשא נפשך׃ גדל חמה
נשא ענש כי אם תציל ועוד תוסף׃ שמע עצה
וקבל מוסר למען תחכם באחריתך׃ רבות מחשבות
בלב איש ועצת יהוה היא תקום׃ תאות אדם חסדו
וטוב רש מאיש כזב׃ יראת יהוה לחיים ושבע
ילין בל יפקד רע׃

עד שקרים׃ הפסוק הזה נכתב בזה הספר פעם אחרת כי יצא
מן אלא שבמקום יאבד שם לא ימלט וחדש בזה שאין
שקר דובר כזבים נעשה שלא ינקה בהם לגמרי לא די שלא ימלט
אלא שיאבד ויכלו מעליו הענשים האלה בזה העולם ובעולם
הנשמות׃ לא נאוה׃ אינו נאה ויפה שיהיה לכסיל תענוג
ומכל כן לא יכיר בהם כי כסיל אינו במדרגה שן
שיתן לכסיל כבוד׃ ומכל שכן שאינו נאוה לעבד שימשול בשרים
שיהיו תחתיו כמו שיהיו תחת עבד כי ימלוך׃ ועבד האמה וגם

אינו ראוי אל המלך זקן וכסיל הנזכר יתר נקראו עבד ומ״ד
שאינו דבר הגון שימשול על הכחות השפלות נקראו כסיל לא
לתקן מכל חכמה ושלמות נקראו עבד כי המכוון בבריאותו
הוא להיות עבד אל הכח השכלי כי כן גבאותיו כנו יקנה
מעלה על מעלתו שבר׳ מרד השכל שבאדם גרם לו
שהמרד אפו כי עתה השכל המתוקף עלו לא המרד
אפו ותאותו של אדם הוא להיות נעבד על פשע כי התאוה
הזאת במה מנשק חשובה ואשר פתיתה כל גאוה נגלין כי מי
שאינו נעבד על פשע עושה את לבו גאותו ומטב המשכיל
יעבור על פשע כדי שתשם את ומכ״ר על פשעיו
נהם כמעט את שתולך בעת שיושב על אישי ירמה ואר
האיש כזו נאם עליו הספיר שאין בבעלי החיים יותר
מפחיד ממנו נמן שיראה לג המלך ממנו טוב הוא לו תגעלה
וכתת ערות כמו שיורד על העשב ירות הארץ הנולדים והצמיחה
כי אהבת השיך נחזונו היא סבת חיי האיש והזכיר זה לענין ג
גדול שיתעורר האדם ולא׳ כלומ׳ אם ישבו עלי מלך בתל
ורב שהוא ישכל נמחק אינגו מהיה נבהל גם שמואל לא תבוא
מחשבתו אל הפועל כי בעת שישבו עלי מלך מלכי המלכים
מבבגר חטאתו שהמני להיות יותר נבהל הוות עתן שבר
ומקרים יצא נכסילות הבן יגרום לאביו כגב נקמנ
כי הוא יפעל פעליו יעשו עליהם ואף אם לא יגן לזולתו
יבלה אביו מספלותו ונשיהיה לאיש אשת מדיינים תריב עמו
בכל עת היא דומה לג בפעולתיה אל הדלף הטורד בבית ג
שהגשמים יורדים בו שאין אדם יכול לדור בו ויתגבר מגרש
מהבית כן אשה מבת מדינת מתופח על אהביה במלחמותיה
בית וחין לפי שהזכיר דלף טורד מדיני אשה אמ׳ לא ג
המשכב שיוכל האדם במשלו לבחור לו אשה מושכלת
כי הכל מאת י״י מן השמים נכנסים הקדושת ונחיל המשב
לבניו אך לא ינחיל אשה לא טובה ולא רעה כי הכל לפי ה

חלו ובמעשר היה לו אשה משכלת והשם היתה לו טרחה
להגיע לו חלק יפה ׃ עצלה ׃ מיעוט העסק והשתדלות תפיל
תרדמה על בעליה והיא יותר קשה מן העצלות ׃
והנה ישען הפועל מיעוט רב אל עסק יותר רע ממנו כי אשר
הפועל מעט תביאהו עצלותו להתעצל יותר ויותר עד שידמה
לאדם הנרדם שהוא דומה למת והאדם שאינו חרוץ ומהיר
במלאכתו ויתרשל להרויח ברמאות ירעב ר"ל לא יעשיר ברמאותו
כי הענין בשניהם הנזכרים והרמאות בתפלה היא שישכחו
בה שלא לעשות ׃ שומר מצוה ׃ השומר מצות אלהים או מצות
המלכים והשופטים ישמור נפשו מסכנת הזמן ומהענש
הנותן והבוזה דרכי השם ימות נבזה ׃ מלוה ה' חונן דל
כי שחונן הדל ומפרנסו הוא מלוה ה' כלומר לא
הפסיד כלום שנתן לו רק נשלם כאילו הלוה לשם ית'
והשם ית' הוא כמו לוה ומדרך הלוה להחזיר המלוה למלוה וכן
והשם ית' ישלם לו גמול טוב בעבור החנינה שעשה לדל אע"פ
שלא נתן לו משלו כלום רק ממה שהוא פקדון כמו בידו כי
הנותן ית' או ימשך יד' מלוה החומל לאיש שהוא חונן דל וגם
כל זה ישלם לו גמול ׃ או יהיה הכונה במלת וגמולו ישוב לדל
ושעור הגמול שריצה השם לגמול הדל שעשה עם ידו ונותנה
שלוחו ׃ או ידבר בלשון הנמה שהשם ית' מלוה התמיד על
המעשה החונן הדל והנה שלות ממנו ׃ והדל ההוא יתן טובה
ומשתדל לגמול הטוב אל החונן ההוא ׃ יסר בנך כי יש ׃
ראוי לאדם לייסר בנו בקטנותו לקבל מוסר תקוה ׃ ואחר
לא יקבל המוסר בשום חבה אם בשנים לא יתגאה ממנו רק
ייסרהו יותר כי עדיין יש תקוה בו שיקבל החכמה ואעפ"י
שלא יקבל המוסר לא יעלה על דעתך להמיתו אך הוכח. וגם
המכות המיר שימצא יכול לו ׃ או יאמר שלא ייסר אותו במוסר
אכזרי בענין שימות תחת השבט ׃ ויאמר ואל המיתו מעצמך ותמוך
מאד ׃ כלומר אל המיתו ונעזבתו ויעשה מהיסורין לא תחוש

ולא תחמול · גדל חמה · מי שהוא גדול חמה שנותן חמתו על
בנו עושה [illegible] שין נתונה עליו כי אם תצילהו ממות עוד
תוסיף להכותו יום אחר יום · ואם המיתה לא תציל ותוסיף [illegible]
בשלום · שמע עצה · הפסוק הזה מדבר עם הבן ומזהירו לקבל
מוסר אביו · או מלמד לאב התוכחה שיאמר לבן בענין הזה:
בני שמע עצה וגו' כלומר מי שהוא הוגע מאהבתו אותך עד
שייסרך רק שיהיה לך עצה הוגנת באחריתך שמע וקבל ממנו
העצה ההיא · ואם יגיע מאהבת איש אותך עד שייסר אותך
קבל המוסר ואלו השני דברים יהיו סבה שתתחכם באחריתך
ותצליח דרכיך · רבות מחשבות · הרבה מחשבות תושבנה אדם
בלבו ומחשבתו [illegible] יעצה מועילה כמו הזב כשיראה את
בנו סבל תושב שיהיה לו כל ימיו ונראה כבל זאת כי החכמים
שהגיעו והכסילים יתחכמו וכל זה עשיה הבורא למען לא
ישען אדם על מחשבתו לבד · תאות אדם חסדו · פירוש
תאות לב העשירים הוא שיספר [illegible] מהם חסר · והעני [illegible]
יתאוה לספר בפיהם חסדם ויתפארו בין מחסר שעשו בין [illegible]
מה שלא עשו · ויתאוו שהעשירים יספרו מהם חסד גם
ויותר טוב האיש הרש שלא יספר מנפשו חסד ולא יתאוה
שהעשירים יספרוהו · מאיש כזב והוא האיש המהלל ומתפאר
במה שאין בו מן החסד · או יאמר תאות אדם חסדו התאוה
שתהיה באדם היא מביאתו לידי קלון והיה חסרו מענין [illegible]
חסר הוא · ויאמר ויותר הקנה יש בעני שהוא רש מתאות [illegible]
העולם וקנייניו ואיש מתאוה אלהים מן האיש שהוא חפץ
בקנייני העולם · יראת ה' לחיים · כי שיראת ה' היא מביאה
בעליה אל החיים הזמניים ואל החיים הנצחיים · ונגד
שהוא ילין שבע כמו שכתוב כי אין מחסור ליראיו ולא יפקד
בחייו לקבל עונש [illegible] נפשי נדונת ·

טמן עצל ידו בצלחת גם אל פיהו לא ישיבנה: [illegible]

תכה ופתי יערים והוכיח לנבון יבין דעת׃ משדד
אב יבריח אם בן מביש ומחפיר׃ חדל בני לשמע
מוסר לשגות מאמרי דעת׃ עד בליעל יליץ משפט
ופי רשעים יבלע און׃ נכונו ללצים שפטים ומהלמות
כ לגו כסילים׃ לץ היין המה שכר וכל שגה בו לא
יחכם׃ נהם ככפיר אימת מלך מתעברו חוטא נפשו׃
כבוד לאיש שבת מריב וכל אויל יתגלע׃ מחרף
עצל לא יחרש ישאל בקציר ואין׃ מים עמקים
עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה׃ רב אדם יקרא
איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא׃

טמון עצל ידו׳ פי׳ הכסיל לרב עצלותו מסתיר ידו בתוך
הקדירה להוציא ממנה המזון ולהכניס לתוך פיו ויושב
בעצלותו ושימתו קורת רוח בהיות ידו בתוך הקדירה מתענג ל
תוך הצלחת לא ירצה ידו מן הקדירה ליקח המזון להכניס
פיו וזה הנמשל גדול שיתבטל מן האכילה שהוא סבת קיום גופו
וכן העצלים יתעצלו בקניית החכמות האלהיות שהוא מזון
הנפש המשכלת ואם יקנה ברוב יבצרו מן ההשגה כדי שלא
תוכה גול החיים הנצחיים · לץ תכה ופתי יערים · לך אמר
הכה לך הפתי יחכם כי ה׳ המוסר הטוב שיקבל האדם
בראותו חבירים נענשים בעבור עבירות נכשלים בדרכיהם · ואמ׳ פתי
לפי שהזכר יזהר מעצמו מעבירת רע · ואמ׳ שהנבון אין
צריך להכותו מעבירת רע · ואמ׳ שהנבון אין צריך לה הכרה
רק בהוכחה קטנה שהתשובה ולנבון יבין דעת דומה למאמרו
תחת גערה במבין וגו׳ ואם יהיה עצל המסך לגמ׳ תכה תלך
והיסרהו להסירו ממכלתו · ואם יהיה פתי מן החכמה

בסבת התבונה שהבהו יקנה ערמה · וכן ראוי שתבוא את התבונה
כי הוא בסבת התבונה יבין לדעת · ולא אמר פתי תכה ולץ יער
כי הפתי איננו ראוי להכאה לפי שעושה ועושין בפתיות בלא
כוונה ורצון ולץ איננו צריך לקנות ערמה גם הוא ערום להרע ·
משדד אב יב' הבן שהוא ראוי שיקרא בן מביש ומחפיר
מפני שהוא מביש עצמו ותולתו במעשיו הרעים ·
הנה משדד אביו ומבריח אמו כי ישחית את כל נכסי אביו
עד שיהיה עני ולא יוכל להתפרנס בעירם ויצאו ממקומם
ויגלו למקום אחר ומשדד מגזר' שוד ושבר · ויבריח מגזרת
ויברח יעקב או יהיה נגזר מן הבריח התיכון · והטעם שהיא
הסגר בחדרי חדרים לפחדה ממנו והוא גורם לה שיהיו כ
הבריח ברזל · וכן ישדד אביו וירא ממנו · ואיפשר שיקרא
השכל במקום הזה אב והתורה שהיא מורשה קהלת יעקב
אם והענין מבואר בזה · חדל בני · כלומ' מנע עצמך
מלשמע מוסר שיביאך לשגות מאמרי דעת ·
עד בליעל · פי' יליץ מגזרה כי המליץ · הפך המגיד
שקרים אומ' כי במשפט הוא מעיד ומתריך את עצמו
בדברי שקריו · והרשעים הרשעים מבקשים האון ומסתירים
ואומרים כי צרות אחרת מעיד · ויבלע מגזרת כבלע את
הקדש · נכונו ללצים · השפטים הרעים הם נכונים כ
אלו ומוכנים לענוש בהם הלצים · וגם נכונו מסורת
ומהלומות לגו כסילים שבני אדם הולמים אותם על ידי
כסילותם ומהלומה מגזרת אז הלמו · לץ היין אומ' כי
היין לץ והשכר הומה על דרך השאלה לשון והטעם
כי הוא יביא השותה אותו להיות לץ והומה והוא כאלו אמר
ליין שותה יין הומה שותה שכר · ואיפשר לפרשו בלא חסרון
כאלו היין ידבר שטותיו בבני אדם ויפתה אותם בתטיבותו
על כן אמ' כל שוגה בו לא יחכם כי הוא מסיר החכמה מן ה
הלב ואשים אותה בו · ולקח היין והשכר במקום המעוגם

כלס נהם כמעט יפה נהם ככפיר אשר ינהם כן אימת מלך
עבר   מתעבר אימה על עמו גם שגורם שהמלך ימלא
עברה עליו הוא יגרום מיתתו וחוטא על נפשו   כבוד לאיש
פי' כבודו של אדם בשבתו מחלוקת שיבטל הקטטה   וכל
יתגלע הוא שאם יריב אדם עמו לא יענה לדבר קשות כעורו רק
שיתוק ממנו האויל מפרסם עצמו על הריב ויתפשט ויאמ'
ויאמ' שכל איש מכל יתערב במריבה ולא יכנעה ויתכן להיות
יתגלע מן ונגלה נפשו בהתוך אותיות כבוש כמשפט
מחורף מפני פיר התורה והקור עצל לא העצל את אדמתו
ואינה חורשת מחמת מורדתו והשאר שממה לא הזרע
ולא התבואות והנכר התאריכה כי היא הקדמת לזריעה ואחר כך
ואז הקציר ישאל התבואה מאותם שזרעו ועברו שדותיהם בזמן
ואין מי שיתן לו שאלתו וכמו שיקרה זה בעבודת האדמה כן
יקרה בכל קניני העולם וכן קניני החכמה ובעבודת השם ית' כי
מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת   מים עמוקים פי' כמים
עמוקים שאין להם סוף שלא יוכל אדם   לקחת אותם רק
בהתחבולה לדלות אותם כך היא עצה בלב איש שאין לו
אדם יוכל לבא בסופה זולתי הוא לבדו   ואיש אשר בלבו לו
תבונה והבנה ידלנה מתוך תוכו מה שהוא חושב בלבו מאד
שמוציא המים בדלי ומעט ידלנה עשה ההגבה והחכמת שידמה
מן הלב או יאמר כי העצה היא בלב החכם כמים העמוקים
והוא מוכן בחכמתו ליתן עצה למי שישאלנה ממנו   ואיש תבונה
אם יצטרך לעצה הוא ידלנה העצה מלב החכם והענין כי
שאיש תבונה ישאל עצה מן החכם לא כמו כסיל שלא ישאל עצה
על מעשיו אמרו החכמים הדעת שמעשים צריך לעצה
רב אדם פי' רוב בני אדם יקרא כל אחד ואחד ויפרסם החסד
שהוא עושה ויתפאר בו ונכון לפרש יספר החסד
שהוא עשה למקבל אותו ויכלימנו   ואיש אמונים מי ימצא
זה שיעשה חסד ולא יפרסמו ואמונתו שם דבר כעלם שיעשה

למונת הגלות בסתר ובמחבא ולא לשבר הבריות ויש הכופר
בני אדם יש הבוטחים על אשר בהם המבטיחים להיות הבד
וקוראים להם בשם חותם ויש אמונים המבטיחים ועושים מי
ימצא ולא שרב עמו מי הבי המלך ועניינו אדם גדול המעלה
ונעלם כי האדם הרב נגידו מעלה כל איש מבני אדם יקראו נדיבי
גדולתו וחסדו לפחדם ממנו יהיה איש חסד אך לא יהיה
אמונה איש שיהיה בעל אמונה ונאמן רוח שיכרתו המגידים
ממנו חסדו ומעלתו מי ימצא כלומר בקנסי ימצא זה

מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו: מלך
יושב על כסא דין מזרה בעיניו כל רע: מי יאמר
זכיתי לבי טהרתי מחטאתי: אבן ואבן איפה ואיפה
תועבת יהוה גם שניהם: גם במעלליו יתנכר נער
אם זך ואם ישר פעלו: אזן שומעת ועין ראה יהוה
עשה גם שניהם: אל תאהב שנה פן תורש פקח ע
עיניך שבע לחם: רע רע יאמר הקונה ואזל לו אז
יתהלל: יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת: לקח
בגדו כי ערב זר ובעד נכרים חבלהו: ערב לאיש לחם
שקר ואחר ימלא פיהו חצץ: מחשבות בעצה תכון
ובתחבולות עשה מלחמה: גולה סוד הולך רכיל ולפתה
שפתיו לא תתערב: מקלל אביו ואמו ידעך נרו באי
באישון חשך: נחלה מבהלת בראשנה ואחריתה לא
תברך: אל תאמר אשלמה רע קוה ליהוה וישע לך:
תועבת יהוה אבן ואבן ומאזני מרמה לא טוב: מיהוה

מיי מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו ׃ מוקש אדם
ילע קדש ואחר נדרים לבקר ׃ מזרה רשעים
מלך חכם וישב עליהם אופן ׃ נר יהוה נשמת
אדם חופש כל חדרי בטן ׃ חסד ואמת יצרו
מלך וסעד בחסד כסאו ׃

מההלך פי׳ מי שהולך בדרך הולך כאשר יצוה גם אחר
מותו יהיו בניו ותלמידיו ׃ מעשים ומרבים
מלך יש לפרש על הרבה שיהיה יושב על כסא דין יודע כי
הצריך מההולך בבמו ומושיבו ומזרה מלפניו כל איש
שהוא רע בעיניו ׃ ויש לפרש על מלך אוהב משפט שמזנים
ברשעים ובהבטת עיניו מבריחם מפניו ׃ מי יאמר פי׳ מי
זה שיוכל לומ׳ שזכית [illegible] לבי מכל עון ומחשבה
רעה כי השם יודע האמת ולא יכפר לטוב לפניו אבן
ואבן פי׳ יש מי שיהיו לו שני משקלות מלא וחסר
וקונה במלא ומוכר בחסר תועבת יי׳ גם שניהם ואמר גם
לרמוז כי לא הגנב והגוזל בלבד הם תועבת יי׳ כי גם אלו הם
תועבה לפניו ׃ גם במעלליו כל כמעלליות שיעשה הנער
בימי הנערות יוכר אם זך ואם ישר פעלו כשיגדל
כי על הרוב ברוב האנשים כפי מה שיהיה עניינם בזמן הנע׳
הנערות כן ילך בבחרות ובזקנה ואם תהיה מדה מתגבר מעט
ויתגבר [illegible] הפך ההכרה ויתיישב בזה מלת גם כלומ׳ מעט
שבכל הטוב ידעו הנערים מה שיהיה מעניינם לבסוף גם
שיתגלו נערים למעמים מדרך בעצמותם ההפך מדה שיהיה
מעניינם באחרית כמדות הטוב והרע אזן שומעת כונת
לומ׳ שעיקר שהשם ית׳ עשה לו האברים של התבונה שהם
האברים והשומעים יש לנו להודות ממנה שלימה כי הוא ית׳
הנותן והשומע כלומ׳ שהאברים ויודעים לפניו כל מעשה בני א׳

192 אדם כבער המומרים לא יראה זה ולא יבין אלהי יעקב (אמ׳)
המשורר הנוטע אזן הלא ישמע ׳ וגם בפסוק זה לומר—
שהשם נטע אוזן באדם לשמוע מוסר וללמוד חכמה ׳ ועין ׳
לראות הדרך הישרה ללכת בה ׳ וגם אמ׳ למטה אל תאהב
שינה כי הישן הוא כאלו אוזנים ובלא עינים ׳ אל תאהב ׳
שינה ׳ אמ׳ כי אין ראוי לאדם שיתרשל במעשיו מעשין ׳
מפני שהתרשלות מביא לאדם לידי עניות ואין המכוון בשינה
שינה לבדה רק ההתרשלות במה שצריך קרא שינה להזכיר
השינה מפני היותה המקרה הרגיל במנהג פקח עיני שכלך והה
והשתדל במה שצריך לך ובענין זה תמצא מחייתך ורמז גם
שאם יתרשל האדם מדרישת החכמה בזמן הראוי יהיה רש
מן החכמה ׳ פקח עיני שכלך ותשבע מן החכמה שהוא לחם
אבירים ׳ רע רע יא׳ הקונה בעת שהוא קונה הדבר הוא מ
מזלזל בפניו הדבר שהוא רוצה לקנות כדי שימכרנו ב
המוכר אליו בזול ׳ ואחר קנותו הדבר ואזל לו לדרכו אז יתה
יתהלל ויאמ׳ כי הדבר שקנה שוה יותר ויותר ובחכמתו קנאו
בזול ׳ יש זהב ׳ ק״ל יש זהב הרבה בעולם ויש הרבה מפנינים
עוברת ושפתי דעת וכלי יקר מזהב ומפנינים כשיש לאדם
שפתי דעת ׳ או יאמ׳ כי האדם יוכל לקנות זהב ורב פנינים ׳
אין דבר אחר יקר עבור ומתגלל מהם שפתי דעת פלומ׳ הדבר
שידבר בו האדם בחכמה ובהשכל ׳ לקח בגדו ׳ לקח ...ני
מי קח משכונו ממי שהבטיחם בערבו בשביל איש זר
ובעבור שערב לנכריה או בעבור ששגה בה קח המשכון
ממנו ׳ ואפשר שקרא היצר והאוותו זר להיותו נכרי מעצמו
האדם ונקרא נכריה הנפש הבהמית (ואמ׳) כי כשיתפתה אל
היצר ויחליטהו עליו והשמחתו שהיא הנפש הבהמית תירש
גבירתה שהיא הנפש המשכלת סמכו שישלחהו כן משלחתה
מעולפי חשיב ותבלות ׳ ערב לאיש פי מתוק לאיש לחם—
השקר באמון ובמעל צריך מים גנובים ימתקו ואחר

שיאכל הלחם ייין וגו' כלו ימלא פיהו חצץ פי' מבנות קטנות
ודקות ועוד האדם שובר עליה מתוקה היא לו בראשונה ואחר
תהיה באחרונה מחשבות וגו' הטוב מבין שבשל ויועץ ה
תבין פי' כל מחשבה נאמנת ממחשבותנו של אדם
תכון בעצה שיכמל מהחשבי' ממנו ובעצות תעשה מלחמה
ונקע תחלה במלחמה הגשמית בגוף בין בין אדם נאמר גם כן
על המלחמה הנסתרת שהיא מלחמת האדם בעצמו עם יצרו
הרע ועוזרי האדם להתיעץ בתורה ובחכמים גולה סוד פי' מי
שהולך רכיל מגלה הסוד שישמע מזה ומזה ולא יגלה
הסוד שידבר אתו חבירו הנאמן בו ולפותה הוא מטי' הלמד
כמו פתי ונקרא כן שישמע אחרים וכל הנאי להתפתות והטעם
לא תתערב עם איש כסיל ופתי בשפתיו שיפער פיו לבלי חק
וי"א פותה שפתיו מרחיב שפתיו בדבר לבו וקלם ובזיון מתרגם
כי יפתיב אבי יפתי מקלל אביו ואמו פי' מי שיקלל ויבזה
אביו או אמו יתן ה' המות או רעי שיכבה נרו ב
עמדו באישון לילה ואפלה ויאישון פירושו שחור וחשך
ופתו שמירעת הלילה שהחשך חזק בו והכוונה שיכבה נרו לאורה
יכבה נרו והנמשל כי נרו שהוא סוד השגחת הבורא מעליו בהיות
חשך בעולם היצרות והתלונות ולא ימצא שום תקנה בצרה
צרתו ויש מפרש שזהו אבן השכל והמורה קרא נר וכן הוא כ
נשמתו הנקראת נר ה' ותכבה כענין המיתה הנקו' חשך
והשנין שתכבה מיגיעת החיים ולא תהיה מאורה שנאמר עליהם
והמשכילים יזהירו וגו' נחלה מבוהלת מי שממהר ליטול
חלקו נחלה בראשונה קודם זמנו יברכו כגון בני
גד ובני ראובן שמיהרו ליטול חלקם בעבר הירדן נבהלה עד
שעשו והקדימו הטף לטף יצא תחנה לא תהיה מבורכת ולא
תהיה שרה ונפרס לא ירדו עליה גשמי ברכה ובני גד גלו תחלה
מאר השבטים וי"א מבוהלת שיבא לאדם פתאום בלא ט
טורח ונעמל בה אחריתה שלא תבורך מפני שבעליה לא יתנו

על המעין ההוא שלא עמל בו · אל תאמר כו' כי תדבר
אדם לא תצטרך ליקח הנקמה ממנו כי אין לך צורך
לעשות עמו רע אם ירא השם לא תהיה עמך לכן קוה אל ה'
והוא ישלם לו כפעלו ויושיעך מידו · תועבת ה' כו' אבן
גדולה וקטנה יקנה בשקל הגדול וימכור בקטן וכו'
מאזנים שיש בהם [illegible] להיות בין המשקלות האחת גדולה
במשקל והאחת קטנה אינו דבר טוב · ונמצא שקרא אבן ל
לפי מי שיש בלבו דבר אחר והוא מראה בפיו דבר אחר
שהוא [illegible] מרמה דברי הטעמה והקדמה קרא מאזנים
לפי שבהם ישקלו הדברים וכשתהיינה ההקדמות ויטענו
שתוצאות [illegible] מרמה · מה' מצעדי גבר כי מאת השם יה'
יהיה כאשר יכון לאיש · מצעדיו או יאמר עבור השם
להוליך מצעדי האדם לאשר ישר בעיניו יותר שהוא בידו לא
בגבורתו מה יוכל אדם להבין דרכו ומצעדיו · מוקש אדם
ילע מבקש המשיל [illegible] בשקל ירח מות ופירש
ילע ויבלע כמו ושתו ולעו [illegible] אדם שהקדיש מנכסיו להקדש
ושלא [illegible] קדש ויבלע ויאכל ממנו מוקש הוא לו גב
מוקש לו ואחר שנדר נדרים שיבקש ויחפש אותם אם ימצא
בהם עד היתר להתנדב לאחור כי יתחרט בהן · ויש מפרשין
מוקש הוא לאדם שיאכל קדשים ואחר כך ידור נדרים ויחשוב
שימצא בהם כפרה · מזרה רשעים · פירוש מלך חכם
מפזר ומגרש רשעים · ויהפך בהן אם יש לו [illegible]
רשעים ויורדים מגדולתם והוא מגלגל עליהם סבות להתגלגל
עליהם וישוב פעלם אל חיקם · נר ה' נשמת אדם · נשמת
האדם הוא נר של הקב"ה כי היא נאצלה מכבודו ומאוצרו
וידוע כי הנשמה טהורה ונקייה בלא חט ועון רק הגוף מלא
טומאה והיא העיד עליו בבואו למשפט ותגלה כל מסתריו ואף
כי השם יודע ורואה כל מצפוני האדם והנשמה לעדי עד כמו
שאמרו רז"ל לפי שהיא יפה לבריות על כן אמרו ער [illegible]

מפישים כל חדרי בטן כל סתר וכל שמון בתורה ובחכמה כי
בטן רמז למקום שבו יסתרו הדברים , חסר ואמת אמר
החסר שיעשה המלך והוא הפלגת הטוב אפילו למי ש
שהרגו ראוי לו דין המות. שיהיה אמת בדבריו ויאהב האמת
ירבה גם שני אלה הדברים ישמרו המלך מכל היזק ובחסד
לבדו שיעשה המלך יסמך ויתמך כסא מלכותו

תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה: חברות
פצע תמריק ברע ומכות חדרי בטן: פלגי מים לב כא
מלך ביד יהוה על כל אשר יחפץ יטנו: כל דרך
איש ישר בעיניו ותכן לבות יהוה: עשה צדקה
ומשפט נבחר ליהוה מזבח: רום עינים ורחב לב
נר רשעים חטאת: מחשבות חרוץ אך למותר
וכל אץ אך למחסור: פעל אצרות בלשון שקר
מות
הבל נדף מבקשי און: שד רשעים יגורם כי מאנו
לעשות משפט: הפכפך דרך איש וזר וזך ישר
פעלו: טוב לשבת על פנת גג מאשת מדונים ובית
חבר: נפש רשע אותה רע לא יחן בעיניו רעהו:
בענש לץ יחכם פתי ובהשכיל לחכם יקח דעת:

תפארת בחורים כחם ' ומ' כי הבחורים יתפארו זה על זה
בפי כחם כי הכח הוא תפארת אל הבחור וכן השיבה
והיא השיבות הלבנות שהם בראש היא תפארת אל הזקנים
מפני שהם יכולים להתפאר שלא הגיע מרשעם להיותם
מכת הרשעים אשר לא יחיו ימיהם רק חיו הימים הארוכים

194 הם בריקן אל יתברך ויעזרהו שינצל ממלחמת הזמן
ויתרם הרע הזונה ולא יתברך כי אם בשבתו אל ראשי ל
להורם ולקום ממעמדם , חכמות פי׳ שני׳ שחכמות פתע
ממרקות אדם רע ורכו׳ חדרי בטן שירה עבר ט
שעבר מה כי אין הקנה לעולם בחיות הרשעים או ימצ׳ כי
הרבה פתע את המלך והוא השופר והרקין ראוים שישו
וכן הם נמשלים על הרוב באיש הרע ׳ וכן התמונות הראשונה
להלל הגוף או יהיה המלך תפוח והתבנית כמו ובתמורה
השנים יאמר כי התמונות בעלייה בסבת שנים רפואת הד
המעשים הרעים שלא יסרו בדברים אלא בשבט מוסר ומכות
ועתכבונת ׳ פלגי מים ׳ אמ׳ כמו שכנס המים לקבוציהם
יוכל האדם להטותם אל איזה דרך שירצה וכן הם
בעניינים הולכים הנה והנה כי לב המלך צר השם יטה אותו
על כל אשר יחפוץ וכנו למות שאר בני אדם שהם למטה
ממעלתו ׳ כל דרך איש ישר בעיניו כי כל הרעים והפעולות
שיעשה , האדם הם ישרים בעיניו ולפעמים יש ד
דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות ׳ ותכלית
לשון הדקון שהשם מתקן כפי רצונו ונכון להיות מגידה
תוכן לבבו שהשם ירע ומשער לבות בני אדם אם יהיו רע
ואם יהיו טוב ׳ עושה צדקה כמו שאמ׳ הנה שמוע מזבח
טוב בנחר הקרבה כמו שעשה צדקה ומשפט
מאשר יביא זבחים ועולות בעוון צדקה ׳ רום עינים ׳ מי
שירים עינין בגאוה נמי שירחיב לבו למאות תאותו לא
יספק במעט ויבקש המותרות ומחשבת הרשעים כל זה
יחשב לנכד חטאת ונר כמו ערו לכם ניר קוץ למחשבות
האדם ויש מפרשים גדולה מלשון נרמ׳ הגדולה כשתהיה
אל הרשעים יתנהג העולם על פיהם וירבו הרשעים במשנ
ארץ רשע ׳ מחשבות חרוץ ׳ ר״ל מחשבות הזריז והפקח
לעולם ימשך ויתריהם מעלה ויתרון או יאמ׳

מחשבות חרוץ המחשבות להוסיף על מה שיש לו מן ההון
ומשתדל שלא יחסר כמו שהוא מן החכמה גם כן והאיש שהוא
ממהר ומתעצל בעסקיו בלי התבוננות במה שיעשה עני גם כן
הולך אחר המחשבות כי הוא נבהל על המהירות ואינו בוטח מן הה
המקבל פעל אוצרות בלשון הנה המקובץ בעניין שקר
ועושר שקרים ולא בדרך אמת ושקר לא יהיה לו
קיום ועמידה אך הוא כקש נדף והם מבקשים למות כי כשי
שיתפרסם חטאם למלכות יחייבו מיתה בעבור שקרם
ומפרש שרמז באוצרות שקר לחמס שהעושה על דרך
הטעות כי התולדה שתולד והתרמית שוכנת היא הבל נדף
והמושכים בעלי הטעות הם מבקשים מות שיהיו ממונם
שוכנת ורעות נבערות שיחיתו נפשם ונפש זולתם שוד
רשעים יגורם ר"ל הגזל והעושק שעושים הרשעים
יביא עליהם מגור כי מאנו לעשות משפט ונפתו לשוד ולגזול
אחרים אז יהיה התגמול [illegible] מן לא יגרך רע שעשיו
לא יגור עמך הרע והיה שזה הפסוק כי הרשעים השוד יגור
עמם לא ישמחו בעשרן כי לא ישבע אם לא ירשע הפכפך
דרך איש וזר [illegible] לו מעשים רעים דרך
איש [illegible] דרך זו [illegible] ישר פעלו כי כל
פעולתו [illegible] טוב לשבת אם כי יותר טוב הנה
לאיש לשבת בלא אשה ושיהיה במיצר ובמיצוק על
פנת גג מאשר תהיה לו אשה והיה אשת מדינים אם שיהיה
לו בית גדול ורחב והיה בית חבר כלומר שישתתף אתה עמו
באותה חברה [illegible] בית שמשמשו בו שנים נפש רשע אוה
כי נפש האדם הרשע לא תתאוה כי אם הרע לה
ולזולתה כי הוא ימשך אחר התענוג גופו ואחר קניני העולם
הזה אשר התענוג [illegible] בהם ואחר שהוא מתאוה הרע לעצמו
לא יחוס על זולתו ומפרש שהוא רעהו הכת הטפל ואמר
כי הרשע מתאוה להפיק תאוות יצרו הרע אמנם רעהו והוא

195

שכלו הוא מגורש מכלמון [illegible] והנה שבעים נפש
לו. כי כאשר ימות הכסיל שהלך אחרי [illegible]
מעלו הוא והחכם מעלין כי יאבד שמו ושמע לכסיל. ובהשכיל
לחכם יקח דעת רעהו לומר ונמשך יעשה לנתח חכם מתחכמו
לחכם ומתן יקח הדעת בלבו להבין ולהשכיל יותר ממה שידע
מרבו וכן לחכם יוסיף עוד אני אמר כי כמו שיקרה שבהבל יקנה
חכמה בראותו ענוש הלץ כן יקרה שהחכמים בראותם חבריהם
שקבלו החכמה שיעור רב בסבת השתדלותם ישתדלו גם הם
לקנות חכמה. ויהיה ענין הפסוק כן ובהשכיל לחכם כלומר בעת
שירצה החכם שחכם אחר יקנה שכל אז יקח שכל הוא גם יקח
גם הוא דעת.

משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים
לרע: אטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה:
מתן בסתר יכפה אף ושחד בחק חמה עזה: שמחה
לצדיק עשות משפט ומחתה לפעלי און: אדם תועה
מדרך השכל בקהל רפאים ינוח: איש מחסור אהב
שמחה אהב יין ושמן לא יעשיר: כפר לצדיק רשע
ותחת ישרים בוגד: טוב שבת בארץ מדבר מאשת
מדונים וכעס: אוצר נחמד ושמן בנוה חכם וכסיל
אדם יבלענו: רדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה
וכבוד: עיר גברים עלה חכם ויורד עז מבטחה:

משכיל צדיק. ירצה שהאדם הצדיק מתבונן בעין שכלו לדעת
מה אחרית בית רשע והוא רואה שהשם יתברך מסלף
ומעוות דרכי הרשעים כדי שלא יבחרו הדרך הטוב כדי שתהיה
אחריתם לרע. וזה יקרה לאותם שהגיע מרשעם למנוע מהם

דרך התשובה · ואמ' אח' שכשהצדיק משכיל לבית הרשע וגו'
ועושה לו הטובות ומטיבו אותו זה מסלף אותו לרע ויתעיק
משובתו ובורחים מסכיל הצדיק של עולם והוא הקב"ה ונותן
לב להבדיל בית הרשע כמו זכר שאלה · אוטם אזנו מז'
שעושה עצמו כחרש כשיזעק הדל · גם הוא יקרא
אף על עושק שיעשקוהו גם הוא יזעק אל השם בצרתו ולא
יענה · אך ידיעה במאמר ואזכן שהדל יזעק לפניו תמיד על
שחסר מלאה ומשאה לרוב אל התעוקה הנעכבת במאז'
ונפשי לא ירחם עליו גם הוא יספים השם יתב' שיקרא אחרים
שירחמו עליו ולא יענה בעבור שירחם · ואפשר שיקרא הד'
החלק השכלי מכחות הנפש ואמ' כי מי שהוא אוטם אזנו מ'
מזעקתו ולא ישגיחהו לחם חקו והוא התאוה השכלית סופו שיהיה
במאורית יספה אל אורחת חיים ואין בו כח לקנותו מתוך שכבר
שהתרשל מקנות החכמה בזמן הראוי · מתן בסתר יכפה
מעט הלמד מפעל קל · ואמ' מעוררת כעס · זוכרן כפוטים
יאמ' שהמתנה הנתונה בסתר לשופט שידינהו עליו יכפה
ויכבש המת והחרון כלומ' ישכך אותה ויכחיש שאם יתנה
בגלוי יהיה בזיון לשופט ויוסיף חרון עליו וכן השוחד שישים
תמיד בחיק השופט יכבה חמה עזה אם יאמ' בעת שתרדף
השוחד יכבה האף ומתנה בעת שתחזיק השוחד בחיקך ולא
תתגלה אל השופט החמה שיש לו עליך תהיה עזה גם עבור
לפרש זה הפסוק על הצדקה ויאמר כמו הטובות הקודם
שמי שיתן לדל ליתן בסתר שלא יתבייש יכפה את השם
מעליו ורמינו השוחד שיתן קוניש לדין שיכבה חמה עזה ·
שמחה לצדיק · שמחה של צדיק בעשותו צדקה ומשפט
אל שלבו יראה אחרים עושים יושר ומשפט ·
שמחה לו מן התבונה שמתה וישועה עשות משפט בגין
לפי שיהיה נשמר מן התלמידים ומחתה הוא לפועלי און ·
המשפט כי יפחדו ממנו ולא יוכלו למלאות תאותם · ואפשר

שכן לא הכח השכלי צריך והכחות התמידיה תנעלי און

אדם תועה מדרך השכל ולא ישמע למוסר עם מתים

היה מנוחתו ונקראו המתים רפאים בעבור חולשתם

נרפים **איש** מחסור מי שאוהב שמחות ובית משתה

ויין מתעסק בו זה לעבודת הבשמים והתענוג

בתענוגי עולם הוא איש מחסור שיחסר לו ויהיה עני וכו'

שאוהב תמיד לשתות ולאכול מעדנים לא יעשיר אך ולא

האיש שעושה מחסור לעצמו שיסתפק בדברים ההכרחי

אוהב שמחה שלא יפזר ממונו ולא ישבע יתרון נכסיו

לבא לידי שמחת העושר והאיש שהוא בהפך לא יעשיר

כופר לצדיק רשע מה שהרשע יתגלגל השם כופר פדיון

ותמורה לצדיק כשהם צריך מיתה נותן ויבא

רשע תחתיו ותמורת הישרים יבא הבוגד לקבל הרעה

שהיו מפחדים ממנה והענין שאם הגזל רעת פני המשפט

השמים על מלכות או עיר יסבב השם הצלת הצדיקים

ויחול הרע על ראש הרשעים **טוב** שבת יותר טוב הוא

לאיש שישב למדבר בלא אשה ובארץ מדבר משכנה

לו אשת בעלת מדנים ויהיה לו כעס עמה תמיד והרמז כי

שטוב הוא לאיש שיהיה בטבעו נעדר מהתאוות הגשמיות

לדמיון מדבר שממה ומרחק מן התאוות בתכלית ההרחקה

ואפי' מן הדברים ההכרחיים לו מלהיות לו חומר רע ומרה

כל רע ונכל מרי ומביא אל המנהגות הבהמיות מותג של חומר

חלק את השם עליו ונכסו **אוצר** נחמד בנוה המרכ

שהוא חכם ימצא שם אוצר נחמד ה"ל קיבוץ קניני

נחמדים יקרים ומשמנים ומתוקים לעת הצורך והאדם

הכסיל לא די שלא יאצור מנקבותיו מאלו הדברים אלא אפי'

אם אצרו אבותיו ואבות אבותיו הוא בסכלותו יבלע וישחיתם

המוכן הטוב ההוא ואפשר שיכוון בשמן מה שהזכירו

החכמים שהשמן מיוחד ללמוד החכמות בלילה ובנוה חכם

הפסילוס המורה השמן היין · דומה למה שאמרו הפילוסופים ב׳
בחיותיהם שאלו לתלמידו למה תמיד יותר מתברך השיב מ׳
בעבור שהוצאתי אני בשמן יותר ממה שהוציאו חברי ביין
ואחרי שיבלענו הוא במקום יבלענו על משקל בית ימלאנו
ויאמר כי החכם ישמור השמן להדליק לנר המאור · ואמר ה׳
הכסיל יבלענו ויאכלנו ולא ישתמש בו לנר החכמה או יתנה
להגליו בעבור המאכל ויהיה יבלענו פושע ימצא · רודף צד׳
מי שעושה צדקה לעניים ועושה גמילות חסדים מן חלק
בחלקו אף לגוי שאינו ראוי לו ימצא בעבור זה שיאריכו ימיו ו״ג
ויתנו לו מאת השם שיתן לו בעולם מאושר ויכבדוהו בני אדם
כי הוא מרחם לעני מחה והנותן חיים בעבור כי הוא מחייה מ׳
מתים בתחייתו הם השנים המתעבים כמותם והוא מספרד
שלא יתבוננו מכח עונותם · עיר גבורים עלה חכם הנבר
עושה בתבונתו מה שלא יעשה הגבור בגבורתו · כי
החכם לא יעלה הוא לבדו בעיר שגבורים רבים יעמדו בסתרי
נפש שלום יוכל להוריד עוז בטחונם · והחכם בחכמתו יעלה
אל עיר אנשים גבורים ויכבוש התחתון וישפיל גאון עוזם ש׳
שהיו בוטחים בו · ואמר שדמיון גם כי השכל האלהי אשר באיש
המשכיל הוא יעלה ר״ל יכבוש הגוף ותאוותיו שהם הגבורים
אשר בעולם וימשיל בהם מבטחים ויסירם אל משמעתו

שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ׃ זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ
עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן׃ תַּאֲוַת עָצֵל תְּמִיתֶנּוּ כִּי מֵאֲנוּ יָדָיו
לַעֲשׂוֹת׃ כָּל הַיּוֹם הִתְאַוָּה תַאֲוָה וְצַדִּיק יִתֵּן וְלֹא יַחְשֹׂךְ׃
זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה אַף כִּי בְזִמָּה יְבִיאֶנּוּ׃ עֵד כְּזָבִים
יֹאבֵד וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לָנֶצַח יְדַבֵּר׃ הֵעֵז אִישׁ רָשָׁע בְּפָנָיו
וְיָשָׁר הוּא יָכִין דַּרְכּוֹ׃ אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה

197 לנגד יהוה׃ סוס מוכן ליום מלחמה וליהוה התשועה׃

שומר פי׳ האדם שישמור פיו ולשונו מלדבר שלא כהוגן נ׳
שומר נפשו מכל צרה והזכיר פיו ולשונו בעבור ש׳
שניהם שותפים בדבור ולא יוכל לדבר זה בלא זה · ויש שומר
פיו מאכילת המאכלים שיזיקו ויבטלו אותו מלמודו ושומר לשונו
מלהרבות הדיבור ולא ידבר כי אם במה שיביא אל תכלית טוב
בלי שיהיה תוספת עליו כמו למידת התורה ולומר תהלים ונ׳
ולהתפלל · זד יהיר האדם מגל זדון וגאוה ראוי שיקרא שמו
לץ עושה מעשיו בעברת זדון כי בחמה ועקר כי בעבור
שהחמה עוברת ומתעברת על מדת הרצון ׳ויהפך זה עושה
על פשע לשון סליחה · או יאמ׳ זד יהיר ולץ הוא שמו של אדם
שעושה מעשיו בעברת זדון · תאות עצל כל שיתאוה
מתענוג העולם ממיתו ואותו כי אין לו במה שימלא
בעבור כי מאנו ידיו לעשות מלאכה שיתפרנס בה · כל היום כל
זה העצל תאותו לא תסור עם חסרונו רק תרבה ותגדל אמנם
הצדיק יתן ממונו לצדקה ובכל זה לא יחדל להשיג כל תאותו
זבח רשעים תועבה ׳הש״י יתעב זבח רשעים וכ״ש כאשר יביאנו
הרשע מגזל וחמס ומעל זמה בכל מקום מחשבה רעה
כתרגו׳ עצת חטאין · או ירצה בזמה שמביאו להרשיע ובעצה
רעה כגון קרבנות בלק ובלעם שלא היו באים אלא לקלל את
ישראל · או יאמ׳ כי מה שיקריבו הרשעים מן הקרבנות ואפי׳ מן
השלמים שאינן באים על חטא לא די שאינן לרצון אלא הם ג׳
תועבה לפני י״י שמעלי׳ שמעשיהם רעים אין כוונתם רצויה
שהם יבינו בקרבן הפך האמת וכ״ש בעת שיעשו הזמות והעבירות
ויביאו בעבורם קרבן שהם לא יתכפר עמו הזדונות ותשובה
והחרטה והמתקרב אל האלהים · עד כזבים תו׳ עד מדבר
כזבים יאבד כי בסוף האמת יעשה דרכו קרי יכין כתיב ייר
בדברי מתוך החקירות ויעשה מהשופט ואם לא יאבדהו השופט

יאבד הש' ואיש שיעיד מה ששמע ולא יוסיף לא ישבח
את חבריו בכל חקירות שבעולם ולעולם ידבר ולא נתן בפני
מקום הוא ענין כח וחוזק או יאמ' ואיש שומע שקיבל מה—
שכתוב בתורה לא תענה עד שקר או יהיה ענה בפני עצמה
נגלות לכל אדם על הדיבור שיוהר בו ששמע בפניו ממה
שידבר כי לפי עבודו ב' אופנים נפה א' נא' ואם יאהב לשמוע
ולא יאהב לדבר כמה מגלתו שהוא לא הפסיד בשתיקו מאומה
כי לעולם לא יוכל לדבר נלות הדיבור ששתק מה שאין כן ב
בדיבור שאם הוציאו מפיו לא יוכל להשיבו לעולם · העז
איש רשע פי' הרשע ידבר עדותו בעזות מצח לפני
אותו האיש אשר יעיד עליו והשופט הישר יוכל להבין דרכו מתוך
דבריו שהוא מעיד שקר או יאמ' והער הישר לא יעיד פנו נדבר
שקר רק יתבונן על מה שיש לו לעשות בעדותו באמת · או יהיה
מלת בפניו לשון קשה וכעס יאמ' בכל שהרשע מראה עזות בכל
מה שעבת פניו מה שאין כן בישר · אין חכמה פי' אין כל ת'
חכם ונבון חשוב לנגד יי' כל מקום שיש חלול השם אין
חולקין כבוד לרב · או יאמ' אין איש שתועיל לו חכמתו ותבונתו
ועצתו כנגד יי' אם גזר גזירה על אדם לא יוכל חכם להשיבם ·
סוס הסוס נכון ומזומן ליום מלחמה וליי' התשועה ואין יכולת
לרוכב הסוס להושיע עצמו בגבורת הסוס כי אם ברצון
הבורא כי שקר הסוס לתשועה ·

נבחר שם מעשר רב מכסף ומזהב חן טוב: עשיר
ורש נפגשו עשה כלם יהוה: ערום ראה רעה ונסתר
ופתיים עברו ונענשו: עקב ענוה יראת יהוה עשר
וכבוד וחיים: צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו
ירחק מהם: חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא
יסור ממנה: עשיר ברשים ימשול ועבד לוה לאיש

198 כלוה: זורע עולה יקצור און ושבט עברתו יכלה:
טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל: גרש לץ
ויצא מדון וישבת דין וקלון: אהב טהר לב חן ש
שפתיו רעהו מלך: עיני יהוה נצרו דעת ויסלף
דברי בגד: אמר עצל ארי בחוץ בתוך רחבות
ארצח: שוחה עמקה פי זרות זעום יהוה יפול שם:
אולת קשורה בלב נער שבט מוסר ירחיקנה מב
ממנו: עשק דל להרבות לו נתן לעשיר אך
למחסור: הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך
תשית לדעתי: כי נעים כי תשמרם בבטנך יכנו
יחדו על שפתיך: להיות ביהוה מבטחך הודעתיך
היום אף אתה: הלא כתבתי לך שלשום במעצות
ודעת: להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים
אמת לשולחיך:

נבחר השם הטוב שיהיה לאדם נבחר מעושר רב׳ וכן החן
הטוב בעיני כל רואיו נבחר מכסף וזהב לפי שהם יכלו
ויאבדו והשם הטוב אינו כלה לעולם ולפעמים יעבור העושר
במענין רע. וגם אין לבעליו שם טוב לא יאמינוהו בני אדם
אך מי שיש לו שם טוב יאמינוהו בני אדם ויסמכו להשאילו. והנה
לפי פי׳ זה מלת נבחר מושכת עצמה ואחרת עמה. וכן מלת
טוב השנית גם בראשונה. ואפשר לפרש שמלת טוב איננה
חוזרת אל החן. ויהיה שנין השם ומכסף וזהב הוא טוב החן
שיהיה לאיש כאלו אמ׳ ומכסף וזהב טוב החן. עשיר ורש

עד יקרה בעשיר ורש שיפגשו זה את זה בלא תאוה שהעשיר
ירד מנכסיו מעט והעני יקנה מהעושר מעט עד שיהיה
מזה שיהיו שניהם בקצינים והשי' עושה כל זה כי ירצה בכפיון
שלא יהיה ישראל להיות זה כלא זה לישנם הגוים שלא יהיו כלל ;
עשירים לא יתענו ורש עושה מלאכה והשי' עושה זה כדי שיל
שיתקיים המציאות : ערום ראה רעה ונסתר כשיראה רעה
בעיר או בשום מקום או מלחמה או על דבר שיהיה בו
שיראנו מענין בין שיראנו בתמונתו כמו מערכת המזלות
על אותה מדינה או אומה או מקלים קודם שיבא הדבר הנז'
מסתתר ובורח מאותו מקום עד יעבור זעם או ירחק אל מגדל
עוז שם יי' והוא יס' יסבב הצלתו ומוב הפתאים הם אותם
שסכלו ידיעת האמתת משפטי הכוכבים גם לא הבטן באלהים
וישר על הדברים כי הם רעים עברו במקום הסכנה והם נענשים
בפתיותם או יאמר ערום ראה עושה של עבירה ונסתר ולא
עבר עליה והפתאים עברו העבירה ונענשו : עקב ענוה
בשביל הענוה יראת יי' באה ונעשה וכבוד וחיים רל'
ענוה שקר והיראה טפלה נעקב לה מהרם לרגליה או יאמר
בשביל ענוה יראת יי' שיש לו לאדם יבא לו עושר וכבוד וחיים
וכל כך טוב לאדם שיתנהג במדת הענוה ויראת השם : צנים
פחים בדרך עקש : פחים רשת ומצודות אמ' כי דרך
האדם העקש הוא מלא קוצים ופחים ר"ל כי העקשות [illegible] רע
מלא מכשולות ופחים מושל על העבירות או יהיה עקש הנוסד
אל הדרך לא אל האדם אמ' שיש לו בדרך עקש ושומר נפשו
ירחק לשמור עצמו מצרה ונתרחק מם ירחק מדרך העקשות
או יהיה עקש שם העקשות כמו את הקטר : ורז"ל אמרו הכל
בידי שמים חוץ מצנים פחים שהם בידי אדם קור וחום ונע[illegible]
שומר נפשו ירחק מהם שאדם מן ימטר על רשעים
פחים כי נחשב לבו הבא נחלה מלשון המימרא אמרו חיים תמיד נמוס
עולם : חנוך לנער מגזר לגנל ותקנו דבר הסגרה ותוכחה כמו

הטעם שיהיו לו כמו שאחז"ל כי ימוש לקרא וגם כי יהיה זקן
לא יסור ממנו הדרך שהלך בה בבחרותו ׳ ואמר לנער ר"ל
לומר לפי שהלימוד בימי הבחרות הוא כפתות על האבן שכל
מה שיתקן בלימודם יהיה קיים כי הוא כתובה על עור חדש ׳ ו
והלימוד בימי הזקנה כפתות על החול שהרושם הוא קרוב ל
להמחק ועל דרך על נייר מחוק ר"ל אם הנער שיתחנך
על פי עצת עצמו בתחלת שניו כשיבוא לעת זקנתו לא יוכל לסור
מאותה הנהגה כי יהיה הקנין ההוא חזק ויקשה להסירו
עשיר ברשים דרך העולם שהעשיר ימשול ברשים לפי שהם
מקבלים תועלת ממנו אם יוכלו לקבל ולפי הם סרים אל
משמעת העשיר וימשול עליהם ונתן הסבה בזה לפי שמדרך
העולם הלוה שלוקח מעות על משכונו הוא עבד למלוה שהוא
לו המעות על משכונו ולכן ראוי שהעשיר ימשול על העניים
זורע עולה מי שזורע שהוא מרבה עול וחמס לא ימצא כי
אם התבן שיקצור בעת תבואת המעשה הרע והוא מעיד
על מעשה רע ומחשבה רעה והשבט החוטא בו תבואתו יכלה
ויעבור ועברתו [illegible] מעבור [illegible] שהשבט יכלה שבט ע
עברתו עליו על דרך [illegible] מכלה בו ׳ טוב עין הארץ שעינו
טובה בשל אחרים והוא חונן ומטיב ׳ לא הביאהו קנאתו
לידי חסרון כי יהיה מזונו ברכה [illegible] מן שנותן צדקה לעניים
בעין יפה יהיה [illegible] בברכת ה׳ כי נתן מלחמו לדל ׳ גרש לץ
גרש היורש [illegible] הלץ מהמושב המושים ואחר בתורתו ויצא
עמו המדון שהוא הריב לפי שהוא סבת המדון ובסור הסבה
יסור המסובב וגם אם תגרשהו ישבות ויבטל [illegible] הדין והקלון
שלא יבוא לדין [illegible] יסלה [illegible] ׳ ואמר שיהיה
מקום שם [illegible] לבעל [illegible] ויתמיד ויבא [illegible] מדון ׳ אהב טהר
לב מי שאוהב את הבריות ולא ישנאם והוא טהור לב
שהוא כבר חן שפתיו רעהו המלך [illegible] ז"ל [illegible]
ירצה שהוא נותן לחן [illegible] בעיני המלך ולא יעשה המלך דבר

כי אם בבינתו · אז ידע מי שהוא אוהב את האנשים שהם טהרי
לב ויש חן בשפתותיו אז ידע שהוא נאהב המלך בלא ערמה
ואינו מקנא ברעהו אבל ידע בחן שפתיו שרעהו רוצה להעך
יותר ממנו · עיני יי׳ יאמר מפני לעיני השגחתו ית׳ שהם ע׳
שומרים איש דעת לכל ימעל ויעות ויסלף דברי בוגד
ומתעשבהו ויבטלהו · או יאמר שהם שומרים איש דעת · שזה
שהוא ישים דבר בפיו כי ממנע יתן מענה לעון ויהיה עם שון
וכתפך בדברי המלך עד שאמר ולא אבה יי׳ אלהיך לשמוע אל
בלעם · אמר עצל · כבר אמרו אדם עצל שילך למלאכתו יזה
ויבקש המתיהו הנה אומר שהארי בתוך הדרך ויטרפהו
אותו ואמר בתוך רחובה של עיר ארצח וכן העצל בעצמו נואי
שהתעצל לקנות חכמה שהוא ירא להרמות כי הנחתו החכמה
הוא לסבה ואומר שנואלו אני הנחתי החכמה מפני הסכנה
שיש בלימודה כי מצאתי כתוב בה דבר פלוני או שמעתי שזה
שהחכמות הטבעיות והאלהיות כתוב בה דברים כנגד תורתינו
וכן בהתהלכו ברחובות החכמה אומר אירא למינות ויבטלו
ראיות מהאנשים תלמידי הענין רצו לעלות במעלות החכמה
ונכשלו ונזה אינו דומה כי אין ראוי להסב להנחת החכמה
בראיות אויל בכל תורה יתגלע ויצא לתרבות רעה כי זה
יקרה לתנועות שכלו או עבר הגבול או למד החכמה בלתי
הקדמותיה והקדמותיה ועל אשר יתשוב ללכת אל החכמה בתוך
צריך מן המשי מבטן · שוחה הנשים הזרות הם שנתה
עמוקה הגוף מרקוה שפתותיהם הוא מביא אל
המות ודומה פיהם לקבר פתוח אשר יפלה היורד בו לא
יעלה ואף זה שהקשיב ישמע יפל שם במותה שותה · ואף
נמצא שרמז לנפשי התאוות והמנהגים הבהמיות שהוא זרות
לאדם פי הנפש אחריהם עם כל גמר שחת והוא זעום יי׳
גם אי מפני שרמז לחכמות החיצוניות והאמונות הנפסדות
המושכות האדם לאמונת ואי שיכשל באותן הדברים שהם

206

ורים הנא ושם השם · אולת הארם בתחלה עניינו נמשל
בבהמה ערמון ונמלל · אולת קשורה בלב כל נער
מהעברים ואין דבר שירחיק ממנה האולת רק שבט מוסר שהן
יסיר ממנה האולת מלבו · עושק דל מי שהוא עושק הדל
וגוזל ממונו להרבות לו · וכן מי שנותן מתנות לעשיר
ואדם גדול כדי למצוא חן בעיניו שנהם יהיו לו למחסור · או
קרא מי שמגיע החסרון מן הדל כדי שירבה ממונו עושק דל
ואם שהעשיר שעושה זה ילך הלוך וחסור הפך כוונתו וזהו
ממה שנתן לו לעשיר הזה שעושק הדל שיהיה עניינו אך
למחסור · הט אזנך פי׳ הטה אזנך ושמע דברי חכמים
אחרים שרבו בחכמה · ושית עם זה לבך לדעתי ולא
השען על דברי החכמה לבדה רק במה שיסכים מהם עם מה
שהודעתי לך המיוסד על יסודות התורה שהוא המיישרת ל
להשיג מה שיקצרו מהשגתו בדרך החכמה · כי נעים נעים
גאה ומקובל הוא שתשמור דברי שאר החכמים
בדברי גב׳ בבטנך כלומר לא הספיק לך מן החכמות שמיעת ה
האוזן בלבד רק שתשמור אותם בלבך וא׳ בבטנך מקום הלב
יכונו יחדו ר״ל אעפ״י שהכוונה היא שיהיו הדברים שמורים
בלבך אינו מועיל הלא שיהיו הדברים ההם נקיים בלבך שגורים
בפיך להגות בהם להועיל בהם זולתך · והוא אומרו יכונו יחדו
על שפתיך כלומר שיהיו הדברים שתלמוד מן החכמה נכונים
ומזומנים על שפתיך · לא כמי שישאלו ממנו על דבר ויצטרך
לראות תשובת הדבר ההוא בספר · ויש לפרש נעים מלשון נעים
ונגד מה שיהיו דברים אלו נעים ונאים ממך כי תשמרם ב
בבטנך ולא תרבה בהם ואימתי יהיו שמורים וקיימים בזכרונך
בזמן שיכונו על שפתיך שאתה מוציאם בפיך · ויש על זה
הכנת מדברי רז״ל מחכמים היו שונים בלחש והיו שוכחים כל
לה שינו · להיות וגו׳ מבטחך אלה הדברים שהודעתיך
כי תשמרם · והמשמעם העיקר מהם הוא שתבונת בבר

בכל דבר ולא תבטח על בינתך ובדבר הנבונים זה התוך שיתיחד
בעשותך כל דבר [illegible] מוסריו בטוח אל יי' בכל דבר ואל בינתך
אל תשען וגם אל תאמ' איך אתבטל מהמאכל ולעסוק בתורה
בעת שאלתם אך אמת דרך התוך הנזכר [illegible] מלבך ומינתך
הוא. כתבתי לך שלישים כלומ' פעמים רבות ושלישים ב' פעמים
ויש אומ' הרבה [illegible] התוך הגבורים המתמידים על
השלמות שלישים [illegible] על כן שפיתשו גבורים
[illegible] וכן אלו הדברים [illegible] ומנהיגם הארץ במדינות
ידעת כמו המלכים והשרים מנהיגי המדינות וגבורים שלישים
[illegible] להודיעך קושט [illegible] להודיעך אמתות
[illegible] ודבר שהדע להשיב אמרים אמרי אמת לשולחך
[illegible] ששאל [illegible] הוא התוך משיח [illegible] כל זה כתבתי
לך למען הודיעך אמתת הדברים האלה [illegible] יהבעתן שיהם
[illegible] החכמה להשיב אמרי אמת לשולחים אליך שימצאו
[illegible] אז ידעת לשולחיך [illegible] לשולחיו על דבר כן
הדברים יהיה [illegible] לשולחיו [illegible] כל זה פעמים רבות

אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער: כי יהוה
יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש: אל תתרע את
בעל אף ואת איש חמות לא תבוא: פן תאלף ארחתו
ולקחת מוקש לנפשך: אל תהי בתקעי כף בערבים
משאות: אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך:
אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך: ח
חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב
לפני חשכים: כי תשב ללחום את מושל בין תבין את
אשר לפניך: ושמת שכין בלעך אם בעל נפש אתה:

אל תתאו למטעמותיו והוא לחם כזבים : אל תיגע להעשיר
מבינתך חדל : התעיף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו
כנפים כנשר ועוף השמים : אל תלחם את לחם רע עין
ואל תתאו למטעמותיו : כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול
ושתה יאמר לך ולבו בל עמך : פתך אכלת תקיאנה ושחת
דבריך הנעימים : באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל
מליך : אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים
אל תבא : כי גאלם חזק הוא יריב את ריבם אתך : הביאה
למוסר לבך ואזנך לאמרי דעת : אל תמנע מנער מוסר
כי תכנו בשבט לא ימות : אתה בשבט תכנו ונפשו
משאול תציל

אל תגזל דל כי דל הוא : אל תגזל מאלמנה לאיש עני [illegible]
ואין לו עוזרים כי בקשו גזלתו ממך [illegible]
שיעזור את הדל במשפט כי הוא דל ואינו יכול לתבוע [illegible]
אל תגזול [illegible] די לו דלותו ולא יתחברו [illegible] הדלות והגזל
שיגזלהו . ואל תדכא [illegible] בשער [illegible]
בדיבור ולא במעשה . [illegible] בשער המשפט [illegible]
[illegible]
[illegible]
יריב של דל [illegible] גזלת [illegible] את נפשם [illegible]
[illegible] מן [illegible] נפשו . אל תתרע את בעל אף [?]
ולא תתחבר עם האיש שהוא בעל נפש [?] ואת בעל חמה לא
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

הנפשות והם המתאוה והמתקוממת כי בהתחבר שתי הנפשות
האלו תחלש הנשמה ואין לה כח לעמוד לפניהם מפני שכל
הכחות עוזרים אותם לפי שהם גם הוא הזהב לזה תקח מוקש
לנפשך ר"ל הנפש המשכלת   אל תהי וגו' אין ראוי לך שתהי
מההם הנקלים להתקע כפים   לעשות ערבות בהלואות
אחרים כי יכול להיות שתצטרך לפרוע הערבות שתעשה
אם אין וגו' נתן טעם לאזהרה שאם לא יהיה לך דבר לשלם
הערבות כמו שיקח זה שימצא בביתך ואפי' לא ימצא
כי אם המטה של משכבך יקחם ולזה תרצה לקבל הדבר
הזה   אל תסג אמר שאין ראוי לאדם שיתחיל מתחלתו
ויפשה   הגבול הקדמון אשר גבלו ראשונים במנין
הקדמונות כדי לעשות מדעתו להוסיף על קדמונו וזה גם כן
הערה שאין ראוי לאדם לפרוץ הגדרים ולשנות המנהג
שהתקינו הראשונים לעשות סייג לתורה וכן בלמדו החכמות
ילמד אותם על הסדר ועל הדרך אשר גבלו גדולי החכמה ולא
יהרוס לחכמות האלהות מבלי הקדימו הלמודיות על הסדר כי
שבלי זה יהיה בטוח מן המכשול וההריסה ואפשר שזה ה'
הפסוק אין יש לו דבקות עם הפסוק אשר לפניו ולאחריו והנה
שאמר אל בתוקעי כף וגו' כי אם אין לך לשלם יקחו משכבך
וגם יורה שהמונך בעבור שתקעת לזר כפך לא תסיג גבול
קדמונך שבלבך ... לעד להוסיף על ממונך רק השמר לקנות
הון בהריצות וזהו שאמר למטה חזית איש וגו' אחרי שהזכיר
לפני מלכים יתיצב אמר אם תתיצב לפני מלכים בעבור היותך
מהיר במלאכתך ותשוב לאכל לחם לפני בין תבין וגו' ואמר
אחר זה אל תיגע להעשיר כי הממון יעבור למעבו וסמך לזה
אל תלחם את לחם רע עין כמו שהזהרתיך מלאכול לפני המושל
רק בדרך מוסר כי הזהירך שלא תאכל כל עיקר לחם רע עין
חזית איש מהיר וגם הזהיר אותם שהוא חרוץ ומהיר לעשות
מלאכתו ולא יתרשל בה הואיל שהוא על זה המאמר

ראוי לעבוד עבודת המלכים ואינו ראוי להסתיר חכמתו וזריזותו
לעמוד עם אנשים סכלים ההולכים בחשך ׃ כי תשב אמ'
כונה שתשב ללחום לחם עם לסעוד עם נגל   אלהים בני עם
אדם נכבד לא תהיה מנוולתך הנה והנה בכל מקום מן השלחן
כמו שתעשה בהיותך בביתך שתהיה תאוה מקום שתרצה הר
הבינך והשים סכינך לאכול מנה שתגיע לפניך ולעומתך ולא
תשלח ידך לקחת ממקום אחר ׃ ויש מפרשים את מושל הוא
אלהים ׳ ונקרא כן כי אלהים הוא המושל בכל העולם וחיי העולם
תלויין בו ואמ' שיעמד ויתבונן במה שיש עמך ונפשי כח המזון
שיש לך תעשך הם הלחם מעבדי העולם כי תראה אנשים
שעבודתם מרובים ומלאכה תאותם מהענוגי העולם יותר מ
מנכסיהם ׃ ושמת סכין בלועך הוא בית הבליעה ׳ ונקרא
לוע מן ילע   קדש ׳ פירושו ושמת התבוננך כמו
שתשים את עצמך אם בעל תאוה אתה שתרצה לאכול מכל
אשר תאוה נפשך ולא יהיה לך מוסר ׃ אל תתאו כמ' התאוה
מבנין התפעל מנחי הלמד אמר אל ת   התאוה למטעמותיו
של המושל לפי שמטעמותיו הם לחם אשר יכזב בך כי אם תאכל
היום מטעמותיו לא תאכל מהם למחרתו ולא ואחר כזה הענין
לא יתקיים לך לעולם רק ימי מספר על התאוה אליו ׃ ואיפשר
שקרא המלך זקן וכסיל מושל לפי שהוא מושל בפסילים ׳ ונקרא
כשיעלה על לבך להיות סר אל משמעתו ולהמשך אחר פסילים
בין תבין את אשר לפניך והוא הב' יצ' המשקיף סביביך ומלא כל
הארץ כבודו ׃ ושמת סכין בלועך שתתן עצמך והענה תמרר
בכל ליני עיני אם תראה עצמך בעל תאוה ׳ או יאמ' ושמת
סכין בלועך אם אתה תגשש על נפשך המשכלת כן תאבד ואל
תתאוה אל התענוגים הזמניים שאין להם קיום כן תהיה הארוך
אל תהנות השכל אשר לא יכזבו מימיו ׳ אל תיגע להעשיר
אל תטרח לקנות ממבחר רל להתנות ממע   יותר על ספוקך
ומוצאת הבינה ומחשבה שיש לך חדל לך והמנע רל מאשר

יעיד על הענין לשמחת כרי שתהיה עשיר כי יאמר לבך אם נזהר
דברי [illegible] זו אינה עשיר כל ימי . מורחת הבינה תהלך
כי [illegible] רק כי עשה [illegible] בתבונה כי לא יתקיימו נכסיו בלי
[illegible] [illegible] עשירותו עמל יתגבר כל ימיו ועוד
[illegible] [illegible] דבר שלא יתבטל לשכבו והוא מורחק [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אחר העיר עשיר להביט בעושר [illegible]
כי יעשה לו כנפים כל בר ילד מעשר [illegible] יש לו כנפים [illegible]
[illegible] השמים [illegible] שתהיה עניה [illegible] כי תרגום [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נקרא [illegible] [illegible] [illegible]
כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אל תלחם אין ראוי לך שתאכל מאכל אדם שהוא רע עין [illegible]
לו [illegible] וגם עינו רעה בכל אתהיך .

כי כמו שער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על
[illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] דבר שאם היה [illegible]
דבר היה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רע עין כי הוא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] אשר [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] כן הוא [illegible] אשר ידבר אליך [illegible] כי הוא
[illegible] [illegible] כל [illegible] [illegible] אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמך
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
לו ולבו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אם
[illegible] [illegible] [illegible] אכול ושתה הוא [illegible] לך זה [illegible] בלבד [illegible]
בלבו [illegible] כן . פתך אכלת [illegible] שאכלת [illegible] [illegible] אותה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הספר
[illegible] [illegible] רע עין [illegible] [illegible] שאכלת [illegible] [illegible] [illegible] אותה .

את הכל דברי תאותו כי כמו שער בנפשו כן בפני אכול ושתה יאמר ולבו
אין עמך. כי הוא מחלל מה שבלבו ואומר לך מה שאין בלבו. פתך
שאכלת תקיאנה גם שבלבו כל דבר שאמרת לו הכל השפלות כי
לבו בל עמך. ואם שהזיקם שנזכר פתך שאכלת על כן תקיאנה ואכל
מעדניו מטעמותיו. אך שיאכלת הלחם של רע עין אחר תאותו
שאכלת פתך לא פתו ואכן הקיא מה שאכלת משלו כי הוא גם
יתחשב בו אחר יקיא את בלבו מפיך אחת מאוד בכל עניני פנימיו
מלוה שאכלת משלו. או יאמר אם תאכל לחם איש רע עין אך
שתקיא את שאכלת משלו אלא גם הפת שאכלת ונשבח הקיא
ושחת תבריך חנות שהחזקת ודברת עמו כדי לספרו. אך הספר
מוסף שהבינות על שלמות שלא יקבלם ולכן הזכיר באזני
כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך הנזכרים בשכל
ונחמות ובשבוח זה השני לרב שישמע חכמתו שאינה הנדיב
שהוא מקבל וגולה לאנשים הראוי לתת להם לא שיתן לכל מי
בשות כי התורה מהגונו לזונים ולשכורים מאבדי הון לא יתנו
כדי שלא מבזה וכן ראוי לרב שלא ישמח תלמיד שאינו הגון
אל תסג כבר פירשנוהו שאין ראוי לאדם לשנות הגבולים
אשר גבלו ראשונים בהדעות ובשדה יתומים שאין
להם עוזרים אל תבא ותטם להרבות הגבול או להתגר הבהמה
ובקצירים או יכריז לגרש ויפנה הראוי כל ... הסבה מה שאמר
אלי שהרעה ויותר בלא חנון ובלא עוזר וגואלם הוא חזק והוא
אבי יתומים ... והוא יריב את ריבם מידך הביאה למוסר
לבך מפני ... האדם ... לבו ... אמרי
תאוות העולם ומתרחק מן המוסר לפי ... לבך מדרך
תאוות העולם ותביא אותו אל הדרך הטוב ... והענין שתרגיל
לשמוע אל המייסרים אותו להסיתו מדרך רעה אל הדרך הטובה
וכן תביא אזנך לאמרי דעת ... משמוע ... ... ונגיעה
כל מן הדברים הבטלים ... לשמוע אמרים של יראה
אל תמנע אין ראוי לך שתמנע מן הנער מוסר ... ...

ויך ראוי להתגנות ולייסרו כן כלהפסיקו מדרכו הרע אל הטוב נ"ב
הנהגה בשמעו רק ימנעו בהכאות זו ניסגל להיות שאם לא תכנע
ותסירנו מדרכך הרע שאותה תסבב מיתתו לפי אמר
אתה בשבט תכנו בסבת הכותך אותו בשבט ליסרו נ"ב
ותסירנו מדרכך הרע ותה תציל נפשו משאול
והנה פירוש יתקבל שהיא המיתה הזמנית ואל הענשים הרוחני
ויסכם כי בסבת המוסר שיקנה על ידך לא יגנוב ולא
יגזול ולא יעשה דבר שיתחייב עליו המיתה בעולם הזה
וגם יזהר מהמרות הש"י יתברך שמו וישתדל בעבודתו
ומתוך כך תמשוך נפשו מרשתת למען באור החיים

בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני׃ ותעלזנה
כליותי בדבר שפתיך מישרים׃ אל יקנא לבך
בחטאים כי אם ביראת יהוה כל היום׃ כי אם יש
אחרית ותקותך לא תכרת׃ שמע אתה בני וחכם
ואשר בדרך לבך׃ אל תהי בסבאי יין בזוללי בשר
למו׃ כי סבא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה׃
שמע לאביך זה ילדך ואל תבוז כי זקנה אמך׃
אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה׃ גול
אבי צדיק ויולד חכם וישמח בו׃ ישמח אביך
ואמך ותגל יולדתך׃

בני אם חכם זהו המוסר שלישי הוא לבנו מהמוסרין עשר
התפוחים המשכיים חכם פועל עבר ולפי כתר [illegible]
נפתח כדרך כל עבר גם אני ישמח גם לפי שהייתי סבה
חכמתך וגו יהיה גם כן אני להתגו הרבה כמו הנרצעוך

גם אני ותעלזנה כליותי ובשמחתו כליותי בדבר שפתיך
מישרים   נראה שכוונת שלמה להודיע
היתרון שיש לחכם בלימוד החכמה בדבר שפתים על היותה
בקרבו ועל זו אמ' הנביא אל יתהלל חכם בחכמתו כשהיא לו לבדו
ולא לאחרים. ידוע שהלב הוא האבר המיוחד לשמחה ולעצבון
ואמ' שמחת לב לב שמח ייטב · ויתעצב אל לבו · ובעצבון לא נאמ' מעולם
שמחת ועצבון · ולכן אמ' אם חכם לבך והחכמה בלבך לבד
ישמח לבי בקרבי שהוא האבר הראוי לשמחה · גם אני ר"ל גם
אני לא אקבל שמחה אלא בלב כמו שהחכמה אינה אלא בלב
אבל בדבר שפתיך מישרים שזה תכלית החכם בהורות ולנהג
וגם בזה נגלת חכמת החכם · אז תעלזנה כליותי בשמחה יתר
אשר שאינם איברים ראויים לשמחה כלל · או ירמוז גם לשמחת
הנפש המשכלת שהיא ענינות הגוף שבה נאמ' שמחה אמ'
דוד ישמח לבי ויגל כבודי · אל יקנא לבך בחטאים ויקנא
אותך פשיטים לשון תאוה   אל תאוה לבך לעבת ברקך
חטאים או יהיה מחטאים בשלות אנשים חטאים כי אחריתם
להכרת ושם לא נזכר · כי אם ביראת יי' כל היום שבתמידות תהיה
תאותך ותענוגך · כי אם יש אחרית · מלת אם במקום הנה
למעלת הדבר   כמו ואם לאיתם פירוש הלא לאיתם והשע
אם תתן לבך ביראת השם הלא יש לך שתמות בשיבה טובה
או יהיה אחרית רמז לבנים הנשארים אחריו · ותקותך שתקוה
לאל להיטיב לך לא תכרת · ועוד אם יש בעולם גמול ועונש כמו
שהוא תמונה שיש דין ויש דיין ויש עולם אחר ויש שכר לו
לצדיקים ופורענות לרשעים אתה לא תהיה מכת התועים
הנבהלים כי תקותך לא תכרת · שמע אתה בני וחכם כמו ו
ותחכם וכן והיה ברכה או יהיה   יחזק מיחל והוא פ
עומד בעצמו · ואשר פירושו תהלך נגזר מן אם תטה אשורי
מני מאחר שתחכם הנטל ללכת בדרכי לבך כי לב חכם לא יטה
ישוער לעבירה · ואפשר להיות מן יושר להאלך במקום יבר

ריש שרירך לבך   אל תהי בסובאי יין · הם המרבים לשתות
יין עד שישכרו   ובזוללי בשר הם האוכלים
בשר הרבה דרך בלעגות · כי סובא וזולל יורש לבא לידי עניות · גם
השינה שישכבו אחר האכילה הגסה והשתיה אשר לא פרקים
תלביש נפשו בגדים קרועים כלו' שירד מנכסיו ולא יהיה לו
לחם לאכול ובגד ללבוש · שמע לאביך ילדך פתו מגוליך
והמעוה ומתעשר ילד' ·   ואל תבוז לאמך ולדבריה
אעפ"י שיהיו תכלית עשר ועצת אותו לכוונה טובה · וירצה
שיקח התורה אם שהיא השורש והעיקר ואעפ"י שנדרנו אחר
השכלה גבוה התורה שנבנה עליו ואין גדול שעמעונו בן דך
הוא העיקר · אמת קנה · מי אינו יוצא ללמוד בחנם ללמוד
בשכר · ואל תמכור · אל תאמר כשם שלמדתי בשכר
כך אלמדה בשכר · ועוד שראוי לאדם שירבה בקנית האמת
ויחזיק בה אעפ"י שיקנה אותה ובא לומ' כי הוא כל כך דבר טוב
ונכבד שאין ראוי לאדם שיעזבנו ואעפ"י שיזיקהו ולא יניחנו ראוי
שיעזבנו אעפ"י שתועילהו עזיבתה ואחר שיתרחק על האמת
שיזמן בו בין אם יעילהו בין אם יזיקהו ואמר חכמה ומוסר ובינה
ר"ל כמו שהזהרתיך להחזיק במדת האמת כן אני מזהירך בחכמה
ומוסר ובינה שתקנהו בכל אחת מהן על הדרך הזאת שהזהרתיך
בהם אעפ"י שיראה בעיני שיזיקוך ולא תתרשל מהם אעפ"י שיר'
שיראה בך שתועיל בתמרש · אל יאמ' ואמת קנה ראוי שתקנה
לעשות דרך האמת ואל תמכור · ר"ל לא תניח המדה הזאת בשום
ענין להועיל עזיבת האמת למכירה כאדם שהוא מוכר הדבר שלבו
מנעה מן הדבר ההוא וכן תעשה בחכמה ומוסר ובינה · ואפשר
שלא כוון בהבינו אמת קנה אל מדת האמת רק כוון לומ' בנוגה
קנה קנין חזק ולא תמכור קנין החכמה והמוסר והבינה · ונפאלו
אמר קנה קנין אמת ולא תמכור חכמה ומוסר ובינה ·   גיל
יגיל מדרך העולם שאביו של צדיק ישמח על צדקת בנו
ויתפאר בה כמו שיודע ויתעצב על כסילותו ורשעתו · והצדיק

יזה האדם השלם במדרגתו השנית יורה לנפשו ולאחרים גם
תשרין הוא אביו אשר ילדו ויולד חכם שהוא רבו אשר למדו ?
החכמה ישמח גם כי נרמז בזה הפסוק שני מיני אבות והם האב
והמלמד ששניהם נקראים בשם אב ואמר כי מעטים ששניהם
ישמחו בחכמת הבן אם התלמיד אמר האומר בכל אדם מתקנא
חוץ מבנו ותלמידו · ישמח ונבוך דרך עצת אחר שיתקן האבות
שלמות בחכמת בניהם שמה נמצא שישמח אביו ואמו
ותגל יולדתך והיא האמת אם יהיה עם הפסוק גיל יגיל אבי צדיק
כי יהיה האב בכל אם הכם ממנו אם זה היולד להוא האב חכם
ישמח גם יותר והשמחה יותר מהגילה

תְּנָה בְנִי לִבְּךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכַי תִּרְצֶנָה: כִּי שׁוּחָה עֲמֻקָּה
זוֹנָה וּבְאֵר צָרָה נָכְרִיָּה: אַף הִיא כְּחֶתֶף תֶּאֱרֹב וּבוֹגְדִים
בְּאָדָם תּוֹסִף: לְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי לְמִי מִדְוָנִים לְמִי שִׂיחַ
לְמִי פְּצָעִים חִנָּם לְמִי חַכְלִלוּת עֵינָיִם: לַמְאַחֲרִים עַל
הַיָּיִן לַבָּאִים לַחְקֹר מִמְסָךְ: אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי
יִתֵּן בַּכִּיס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים: אַחֲרִיתוֹ כְּנָחָשׁ יִשָּׁךְ
וּכְצִפְעֹנִי יַפְרִשׁ: עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת וְלִבְּךָ יְדַבֵּר תַּהְפֻּכוֹת
וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֶב יָם וּכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חִבֵּל: הִכּוּנִי בַל
חָלִיתִי הֲלָמוּנִי בַּל יָדָעְתִּי מָתַי אָקִיץ אוֹסִיף אֲבַקְשֶׁנּוּ עוֹ
וד: אַל תְּקַנֵּא בְּאַנְשֵׁי רָעָה וְאַל תִּתְאָו לִהְיוֹת אִתָּם:
כִּי שֹׁד יֶהְגֶּה לִבָּם וְעָמָל שִׂפְתֵיהֶם תְּדַבֵּרְנָה: בְּחָכְמָה
יִבָּנֶה בָּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן: וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמָּלְאוּ כָּל
הוֹן יָקָר וְנָעִים:

תנה בני לבך לי · לדברי מוסרי לא תתן לבך ועיניך להתבוננה ?

שע מלה הארבעים סרסורי עבירה העין רואה והלב חומד
כי שוחה ע' שוחה עמוקה לא יוכל אדם להתהפך שם מן
הצד אל הצד כן דרך הזונה ואשה נכריה כיון שנמשך
אדם אחריה לא יוכל להמלט ממנה כל זמן שירצה או יאמר
שהזונה הקדים לאדם לרדת שוחה וכל באר צרה נחשבת אשר
היורדים ממנה קשה · או יאמר שהנכרית היא באר של צרה
וקשה · אף היא כחתף הוא מגזירת יתחטף עני והוא
והטעות · מתחלפות שהם ממינאו אחד והמשכם בחית
שלא מרשת וגו' שזאת הזונה תארוב האדם ותחטפהו ותוסיף
העשים בוגדים במין האנושי וזה שבוגדים במשנתיהם בה
משבירלה · ואפשר שרמז בזונה החכמה החיצונית או דרך
המינות · למי וגו' למי יתחבר האוי והאבוי וכל צרה אשר
בעגמה · פצעי אוי ואבוי ושית עגור מן ארוך בשירתי
או משירות שידברו עליו או שידבר יותר מן הראוי למי הכתוב
ופצעים בלי סבה למי אדמימות והפסד בעינים למאחרים וגו'
למאחרים על היין · פי' למי יתכן שיבואו אליו כל אלה האלה
המקרים המגונים לאותם שמאחרים עצמם
על היין שלא די להם שעושים מן היין לפרקים אלא שמה
שמאחרים שהיו לעמוד עד סוף היום · ועוד לבאים לחקור אל
הממסך כל לאותם שהולכים בחקירות ודרישות אחר יומתו ד
היינות המשובחים · וממסך מגזירת מסכה יינה והוא עם ב
משקל ונמכר מגזרת המזג · אל תרא יין ממר דרך עברה
אחר שתשבין כי שלא המזג · בעינים לאולי אל תרא אותו
ואל תביט בו מעין היותו בעבור היותו אדום ובעבור שיתן
היין בכוס עינו אל מראיתו ובעבור שהוא יורד בגרון דרך
ישר ונתלך כי אחריתו וגו' כי יתהלך היין בכוס למשרים
כעו' שהוא טוב וישר לשותהו · ובעבור כל מי שיתן בכוס עינו
אל שמרבה שכרות כל העבירות דומות לו כמישור כל הדרכים
ישרים בעיניו אחריתו כנחש ישך · כל בכוס והוא כשבע

יותר חשובים ויפים תשועתה במעט עשירות הנרש ונתפענג
כי יתרונם ויתפרשו הוא מלמין פרש ונקרא פרש ברכב על
הסוס בבגבור שהוא מוליך הסוס בהרותך כמו הפרשים אשר
כרגליו הבעט עם אותו אל מכתו והמשי כל נתרגו מולך הפרך
פרשה דתולא ויש מפרשים יפריש מהפרת שמפות הפרורך
חלוק העשר יהיה הטוב ואומר זה דרך משל כי היין יסמכ
מרעו ומהם נראהם כלו הם נעופי בשוים נתפענגם ונה
הנה עולה ומפרקם מעברים עיניך יראו זרות ולא מראוק
זרות כגבור עליית הנדים מן היינות אל הראש שנאמ'
ירמו השכינים לעבת עיניהם כבני מה שהם רק שבינים אחרים
זרים ולספר ירבה התפנות הדרים שהם הפך האמת ונקרא
הדיבור הפנימי דבור כמו ודברתי אני עם לבי ולו יאמר ולבך
יחשב התפוכות ויש שיכך יראו זרות הל' נשים זרות יאמר
כאשר תראינה עיניך נשים זרות לבך ידבר תהפוכות הפך הרגש
היושר בסבת שתיית היין והיית כשוכב ירצה אחר בעבור
שפועלך שמקנם מתכך יגוע כאשר יגע בבהמה
הקין השוכב בספינה כשהיא שומרת בלב ים שאינה עומדת
על מתכונת אחת ולא עוד מיכב קיים רק מעט מתנועע ולה
ומהתפך אחת הנה ואחת הנה וזה מפורסם בשבורים ונשוכב
בראש חבל הוא תורן הספינה מונעו בלע שיפלגו יותר מפני
תנועת הים ויש מפרשים שהוא הברזל המעגן את הספינה
המשלך בלב הים הנקרא אנקורא ונקרא חבל מפני שמשליכים
אותו בחבל גדול ועבה הכוני בל חליתי לו יאמר הכוני גם
שמנהג השיכור להכות ולהלמו על שבר שכרותו ונרא
אמר לא חליתי בתוך ההכאות ולא ידעתי מי הלמוני שלא ידע
באיברין אך יאמר מתי אקיץ מיני אוסיף אבקשהו היין ומשתה
מיהנו אל תקנא אל תתאו להתחבר עם עושי רעה מגו
הנוכרי ואל תתאו להיות אתם כי שוד יהגה לבם רק ה
השתדל על החכמה שבה תהיה בנין ביתך וקיום קניניך ומלאו

ויעלוזו תחריד שפל [illegible] ועניים · כי טובה חכמה מגבורה וגו׳
כי שוד יהגה · לא יחשוב לבם כי אם לשדוד ולהזיק והזק ועמל
שפתיהם מפתותיהם אל מבטאים עמל ועורת על מעניהם וגו׳
ישבע אל תשוקתם · מה יאמר כי הם המתחברים ומתחשבים להביא עני
על ונולהם · ורתי מן רחוני להתחבר עמהם · בחכמה · כי בחכמה
יהיה ביתו בנוי ונכון כי השער שעושים הרשעים · גורם להם
שיהיו מגוהם נחוסים ונחסרים מכל טוב ובדעת החדרים יהיו מלאים
כל הון יקר כי הבורא ישלח ברכתו בכל אשר יש לו ·

גבר חכם בעוז ואיש דעת מאמץ כח: כי בתחבלות
תעשה לך מלחמה ותשועה ברב יועץ: ראמות לאויל
חכמות בשער לא יפתח פיהו: מחשב להרע לו בעל
מזמות יקראו: זמת אולת חטאת ותועבת לאדם לץ:
התרפית ביום צרה צר כחכה: הצל לקחים למות ומטים
להרג אם תחשוך: כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תוכן
לבות הוא יבין ונוצר נפשך הוא ידע והשיב לאדם כ
כפעלו: אכל בני דבש כי טוב ונפת מתוק על חכך: כן
דעה חכמה לנפשך אם מצאת ויש אחרית ותקותך
לא תכרת: אל תארב רשע לנוה צדיק אל תשדד רב
רבצו: כי שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה:
בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך: פן יראה
יהוה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

גבר · אל המיר הגאי בכחו · ואיש שיש לו דעת מאמץ כחו בכל יום
להשגיח רכוש הבורא · אם יאמר כי הגבורה לגבר במקום כחו
כמו תכמה לא השכיל ולא הגיל כי טובה חכמה מגבורה · אלהכה ב

כשיודעין שיתחברו בו שני התנועה והגמרה. וזה טעם שבין הגבורה
על השלמות. והוא מה שטען שאמ' גבר חכם בעוז ר"ל כשה
כשיודעין שיקראו גבר שיהיה חכם יהיה לו עוז בעבור שהוא
איש דעת. ר"ל חכם הוא מוציא כח לא בגבורה לבד ונקרא
חכם בזה. ואמ' כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. פי' ואמ' מה
הועיל הגבורה לבדה גם לא תהיה בה רק החכמה שיעור
שבה יוכל לעשות התחבולות לנצח הנלחמים עמו.
כי בתחבולות. ר"ל במחשבה ובעצה תוכל לנצח אויבך
אם יהיה לבך שלם עם השם ורוב יועצים שיהיו יראי
השם אם תשאל מהם עצה תהיה נושע בעצתם.
ראמות פי' גבוהות ורמות כענין האויל החכמות כי יתנשא
בלבו שלא יוכל לעלות בהם ולעמוד מהם ובשער
החכמים יושבים כי כלם מדברים חכמה והוא שותק
ויפתוי שיכיון שמפי מעשרי הספר שהם בהקדמה ל
לדעת הדרושים שבהם מדבר הספר לא יפתח פיו לקרוא
אותם. מחשב ר"ל זה האויל שהוא בין החכמים הם
מתעסקים בדבר חכמה והוא חושב לעשות רע. פלא
כאשר הוא שותק מדבריהם ולו יקראו הם בעל מחשבות
רעות כלומ' יקראו שמו כן. ו"א ראמות לאויל חכמות היא
עצה שנותן בעל הספר לאויל ואמ' עצתו הוא אל האויל
שבעת שיהיו החכמות רמות מענין שלא ידעם ישתוק כי
ולא יפתח פיו בשער בשבתו עם זקני ארץ כי אויל מחריש
חכם יחשב. ו"א ראמות מן ראמות ואבניש פי' דברים נפלאי
ונשגבים הם החכמות בעיני האויל יחשוב שלא יוכל להשיגם
כאשר לא ישיג האדם לקנות האבנים היקרות הנקראים ראמות
וחשיבותם. זמת אולת. ואמ' לא תחשוב שהסכלות מן התמיה
הוא דבר קטן כי אמנם הוא דבר גדול וחטאת בעבור
שהסכלות מן החכמה סבה להתרחק מהאלקים אשר הדברים
בנ"ה' הם החיים הנצחיים והסכלות גם כן יגרום לנפש ונכרתו

מי יאמר כי מזמת איש אולת חטאת וחסרון כי הוא לא ישנה
המחשבות כי אם מה שהוא יותר מתגנב ויותר מתחזק
ליצי ופריצים ותועבה הוא לאדם להיותו לץ ותועבת סמוך
במקום מופרש כמו ישבת נשיא ולץ הוא האיש המגנה
הנבל ומתענין בשיחות נבלות והמתלוצץ מן האדם הוא שה
שיתעסק בהשלמה כמטן ׳ התרפית כי לשון רפיון אם
התרפה ביום צרת חכליך לעמוד לנגד ...
כן יהיה כחך צר כמו צרקן אם המגע עינך מהם שלא תרפה
לפריהם במתונך כמו שטאם׳ כי אם החכם התמידשי או
קמא יום צרה יום המיתה שיש בו צרה גדולה ואם נרפו ידיך
מלעשות התשובה יהיה כחך צר שלא יהיה עליך מליץ אחד
מני אלף עמ׳ פרעתך מדתך שתת׳ ונדרש התרפית מן התור
ביום צרה צר כחך מלאכי השרת לא יהיו מאמינים כמכה ׳ או
הזהיר שאין ראוי לאדם להתרפות מקטנות מן הממון הצריך
וכן אין ראוי להתרפות מקטנות החכמה ולהתגבר בגבורת השם
ית׳ כי מי שהוא מתרשל מקטן הקטן מהשלמות נתגש בבא צרה
בגמול המול עליו ויהיה כחו צר כי תתעבר יותר מדתות התנוך
ויעלו או כיון בהתרפות שלא יגהל אדם מתקותו הזמן כי כליון
לו לב אמיץ לעמוד כנגדם ולא ירפה בהגל עלת הצרות ׳ ולכן
אמר אם התרפית בהגל עליך הצרות ולא זימנת לב אמיץ ולב
בוטח בשם לעמוד כנגדם יצר כחך ולא תוכל בסוף הסבל
לעמוד כנגדם ויתאזר בלב רפה ונחלש ׳ הצל לקוחים
למות׳ להציל לקוחים למות על לא חמס בכפים ואת המטים
להרוג אם תחשוך מלהצילם על זה אמרתי צר כחכה ׳ או יאמר
בלשון ... המטים הלקוחים והמטים להרג תחשוך
אותם מן ההרג׳ כי תאמר כי אם ... לבך אומר
מה לי ולצרה הזאת להציל האיש הלזה שלא
ירעבני מעולם ולא ידעתי אם הוא ראוי או לא ׳ או יאמר הן
לא ידענו זה שהתגדל בתוך אדם והאמ׳ שאם היה ידוע׳

הדבר היות מילם · אבל לא ידענו והרגשנו זה הדבר ולכן לא
השתדלנו בהצלתם והכל להעלים בדבריך מבני אדם הנה
לא תוכל להתעלם מזית יד' הלא תוכן לבות וכו' · אל יאמר
כי אחר שהם היו נבוכים ואנו' הנה לא היינו סבורים
שתהיה הצלתך חזקה כל כך שיהיו חייבים מיתה כי אם
היינו יודעים לא היינו מניחים אותם בשום מקום · הלא
תוכן לבות יה' הוא יודע לבות בני אדם והוא ידין מה שבלבך
ונוצר נפשך מכל רע אם תהיינה בשורה וישלם לאיש
כמעשיהן מדה כנגד מדה שתהיה בצרה כמוהן ולא תמצא
מציל ונמרתם · אכל בני דבש ראוי לאדם שיכין שיאכל
בתבה המזונות המתוקים והערבים כדבש והנופת
זה דומה לתם מאפולת המשמנים ושירית המתוקים וכמו
שיהנה במאכלתם וישמח בהם כן תהיה דרישת החכמה
וידיעתה ערבה ומתוקה לנפשך כי כמו שהמזונות הערבים
הם מזון הגוף כן החכמה והידיעה מזון לנפש המשכלת ·
ונהג ונמרך מיד · כן דעה חכמה לנפשך ותהיה מתוקה
לך כאשר הנופת אשר על חכך ואם זכית ועלית בדרך
החכמה יש אחרית ותקוה לך שלא תפסק כי העושר והנכסים
יבלע מן האדם · והחכמה תחיה את בעליה ולא תפרד ממנו
אל תארוב רשע · אמר לא יש הרשע אל תארוב לנוה הצדיק
כדי להוציא לו ולא תשדד רבצו · כאומר נכסי ביתו שיהיו
המרבץ שלו כי לא תוכל לו והוא אומר מיד כי שבע יפול
צדיק וקם · כי שבע · אין מנין שבע רק רוב כי יותר מדי
צרות יבואו לצדיק ויציל מכלם כמו רבות רעות
צדיק וגו' · יש לקחת מנין שבע גמו' כמו שבע צרות יצילך
ובשבע וגו' · ולמר הרבה מקרים רעים ופגעים יבואו
לצדיק ומכלם יצילנו יי' / והיה לו תקומה ורשעים יכשלו ·
אפי' ברעה אחת לבד · ואפשר שלקח שבע רמז לז' כוכבי לכת
כי אפי' אם יורו על נפילה הוא יקום כי השי' אשר רבן גם יכבב

ואז הרשעים הם יכשלו ברעה המעותדת להם לפי תומם
בנפל אויבך [illegible] אויבך נופל ממעלתו אל תשמח
[illegible] שהוא מן המדות המגונות כי מן התורה צריך הוא
להיות [illegible] על [illegible] אדם על מפלת אויבו והוא
[illegible]
[illegible] תורה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] תהיה מן [illegible]

אל תתחר במרעים אל תקנא ברשעים: כי לא תהיה
אחרית לרע נר רשעים ידעך: ירא את יהוה בני ומ
לך עם שונים אל תתערב: כי פתאום יקום אידם ופיד
שניהם מי יודע: גם אלה לחכמים הכר פנים במשפט
בל טוב: אמר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים יזעמוהו
לאמים: ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב:
שפתים ישק משיב דברים נכחים: הכן בחוץ מלאכתך
ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך: אל תהי עד
חנם ברעך והפתית בשפתיך: אל תאמר כאשר ע
עשה לי כן אעשה לו אשיב לאיש כפעלו: על שדה

איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב׃ והנה עלה כלו
קמשונים כסו פניו חרלים וגדר אבניו נהרסה׃ ואחזה
אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר׃ מעט שנות מעט
תנומות מעט חבק ידים לשכב׃ ובא מתהלך רישך
ומחסריך כאיש מגן׃

אל תהיה יפי לשון תבנה ומשתכלת עמו הבחירה את הסוסים מגן
אל תתחבר בעת מרעים ואל תקנא ברשעים כ״ל וא׳
התאוה בשלותם כי לא יען טעם למה שאמר שלא יקנא במה
שיראה מעשיהם שילותו ומן ידוע שסוף אין לו
יהיה להם אחרית שנאמר כי נר רשעים ידעך והיא אמר עבירם
וגדולתם דומה זה למשל איש בער לא ידע וגם להשמרם עד
עד ורמז גם כי לא תהיה אחרית לרע שנאמר הרשע תהיה
עבירות כפי חטאתו ולא תהיה עורה בתוך המים שנאמר מצריו
ונפי׳ אמר כי נר רשעים ידעך כלומר עד אשר הוא עומד
תמיד והוא הנר אשר אמר רז״ל באומרם נר דלוק מונח לו על
ראשו ונטפה ומביט ממנו העובר עד סופו ידעך וכבה ותהיה
מחשך ערות כפי תנועתו ויבין לפרש הפסוק בענין הגנס כי לא
יהיה לו בן ונכרי מתי מנותו ירא את ה׳ בני ומלך שעם ירא
שיראני לירא מהשם גם שירא מהמלך אשר ימלוך עליו
ושלא ימרה את פי ראשי שיהא בשררה על השם ית׳ יעמיד מלכים
בארץ ואם לא יהיה מוראם יהרגו זה את זה אבל יראת ה׳ רמוז
להקדים ליראת המלך ועם המשנים זה הכרך שמקדימים יראת
המלך ליראת השם אל תתחבר ויהיה שונים מגורת וריתהם עונות
אל יהיה עם החושבים במעשיהם משנים מצותיהם שיהיו
עוברים על מצות השם ית׳ והמלך ועושים כתפו כי פתאום
רעתה עם שלא ידעו ולא ירעשו מן המשנים דבריהם ונאמר
שבחה של השם יתברך והמלך זה מי יודע יום בואן ואימתי נ׳

ותמורתו׳ גם אלה לחכמים׳ גם אלה הדברים אמורים לחכמי
היושבים בדין וגם מורה על הדברים האמורים למעלה
ואמר גם אלו המשלים נמצאו לחכמים אחרים וחברו עם
המשלים שכתב שלמה׳ והם י״ב פסוקים עד גם אלה משלי
שלמה׳ והראשון יותר טוב׳ ירמז לשופטים לא טוב לדיין ע״ד
שיכיר פנים וישא פני כל איש׳ רק שישפוט בצדק את עד
עמיתו וגם בשוחד למשפט לא יתעקם פמור לאחד מבעלי
הדין עם חבירו כמו שאמ׳ לא תכירו פנים במשפט כי השופט ר׳
ראוי שיתחבר כאילו לא יכיר אחד מבעלי הריב׳ והטר מקור
עמי לחמי׳ אמר לרשע מי שפתו נוטה את הדין עד שיאמר
לו בעת פסק הדין אל הרשע צדיק אתה׳ יקבוהו ר׳
העמים שכל אדם יקללוהו ויבוהו בסתר אם לא יוכלו בגלוי
ר׳ יהיה לשון קללה שיתחבר אמ׳ לוה יתי רצון שיקבוהו עמים
וחכמים אל בתתי קשתם ויהיו ויזעמוהו [illegible]
שישפוך בו נקב מפגעו ויזמו אלו בזעם השמים להשמידו מתחת
שמי׳ ולמוכיחים ינעם הדיינים הצדיקים שמוכיחים
הרשע על שמבקש ממון אחרים בטענה הרמאי
יהיה נועם הטוב עליהם׳ ועליהם תבא ברכת טוב כי ברכה על טובה ואו׳ ב
ברכת איש טוב שהברכה של אדם צריך תחול ויהיה בה תוספת
טובה׳ ואיפשר שירמוז בפסוקים אלו שלא ישא האדם פני
המלך זקן וכסיל ולא יעבוד אותו להיותו כן המלוכה רק ראוי
שיכיר את בן המסכן שיתוש התנאי לתת לו פי נכס כי על פי
משפט הבכורה נקנה לו גם שממנה על המלך הכסיל שהוא רשע
שהולך בדרכי הגדך׳ שפתים ישק משיב לבשור אותו
עם הפסוק של מעלה השפתים שישיבו דברים
נכוחים ויוכיחו לרשע על רשעו ראוי שישק אותם האדם
וי״מ מי שיזכה לענות דברים טובים וישרים לשואל יהיה נושק
שפתיו שיסגור אותם ולא יהיה נבהל להשיב עד שיהיה ר׳
הדבר נכון בפיו׳ וגו׳ וי״מ כשאדם טוען עם חבירו ומשיב על

דברים נכוחים · תשובה עליו סיגריות פני שלא יוכל לענות א
אותו · או יאמר שהמשיב דברים נכוחים הוא נשיק מן מגיע
השומעים ונראה להם כאלו שוק שפתותיהם כל כך תערב
להם תשובתו · או יהיה ישק מן ונגל פיה ישק כל עמי של
שהתחכם פירש יתן · ויאמר עוד נזיין נלרך שפתיו כל
מי שרוצה להשיב דברים נכוחים מבני שלא יחטא בשפתיו
הכן בחוץ · בתחלת עשיך ראוי שתכין חוץ עשה מלאכתך
בעבודת האדמה שהלא תלתך הכרח למחיית האדם
ומזמנה מלאכתך זו בשדה שהיא שלך · או יהיה לך מתבואתך
לכונן ביתך ואחר זה תבנה עירך · הודיענו שכאן המלך
החריש כריתתו ויעצו אין ראוי לעשותו בתחלת עניננו שיש
בו התנועה גדולה ואינו לא כך הכרחי כמו עבודת השדה
לצורך מחייתנו · ואחר שיכבש לחם ויעשיר יבנה הבית
אל תהי עד חנם · אל עד שקר · והתפתה ברעה בריבוריך
או יאמר והתפתה אותו במפתך הגמון בפני שלם את ד
רעהו יופרו · וזה והתפתית מורכב משתי מלים מהבנין ה
הדגוש ומהבנין הנוסף · ויאמר אם תעיד עדות שקר על
חבירך תפתה השופט שישמע עדותך ויהיה נפתה בשמיעת
את חבירך · אל תאמר זה הפסוק נקשר עם מה שלמעלה
כפי התיכון · שעושה בן אל תאמר שאעשה לו הינך
בנפשו כאשר עשה הוא לי כן כאשר עשה לי שהעיד עדות
שקר לבקשתי כן אעשה לו גם אני להעיד עדות שקר ואביא
ואשיב לו כגמולו · עד' שדה איש · אמר שעבר מדרך השדה
של איש העצל · שלא היתה לעבור מדרכו קודם עבר
מדרך הכרם של אדם חסר לב שלא זמר ונעדר וזהו ·
והנה עלה · קמשונים מגורת קמוש ונהנה וזהו לשון קיבוץ
ונמנה כמו התמית מגורת ונעלה מרמוניה · וחרולים
גדולים יותר מקמשונים והם חרים כקוצים ונתנה ראיה שעלה ה
השדה והכרם כל אחד קמשונים וזהו דרך הכרם שלא יעבד

ולא יוכל שיעלה קוץ וחרול ויתן הפרי שלא יצמח יעלה שמיר
ושית [illegible] כלו עלה [illegible] שהאבנים שעושים השומרים לשדות ולגנים
ולכרמים שלא יבוא [illegible] שם [illegible] ונהרסה [illegible] ואמר
החכם כי הנה ראיתי זה הדבר מסבת עצלה ובחסרון [illegible]
[illegible]
[illegible] שבהם [illegible] עבר כלו [illegible] לכן [illegible]
[illegible] לשדות [illegible] העשירים [illegible] לב [illegible] כי [illegible]
שדה [illegible] שלא השדה [illegible] עלה כלו קמשונים [illegible]
חרולים ולא [illegible] לפי שמרדך השדות שאין להם [illegible]
[illegible] לפי שהם [illegible] ואין [illegible] בהם [illegible]
שבכבוד [illegible] השדה [illegible] האדם [illegible] כי [illegible]
[illegible] אל זה [illegible] אמ׳ [illegible] נהרסה [illegible]
העשירים [illegible] לברמים [illegible] קמשונים [illegible]
[illegible] בעבור זה [illegible] העשירים [illegible] כל [illegible]
[illegible] על [illegible] ויוכל [illegible] לעשות [illegible] אבנים [illegible]
מפני שהכרם קטן [illegible] השדה ואחזה אנכי אמר
[illegible] לחסר לב בעבור שלוהם [illegible]
[illegible] מוסר אל [illegible] בהפסד [illegible] ואמר מעט
שנות [illegible] לקחתי מוסר [illegible] בעבור
[illegible] מעט [illegible] שנה אחת בשינה ואחת בתנומה
[illegible] כמעט [illegible] ומתוך [illegible]
[illegible] לו ובא מתהלך רישך [illegible] שאר
[illegible] ב במעשה [illegible] חסר לב [illegible]
[illegible] ומה [illegible] אלה החסרון [illegible]
[illegible] ס״ס [illegible] החכמות [illegible]
[illegible] מעט [illegible] שיסור [illegible]
[illegible] והכסיל [illegible] שעמו החכם לבני
אדם שלא [illegible] הכסיל והעצל [illegible] לבני [illegible]
[illegible] מעט [illegible] שינה [illegible] מעט [illegible]

[illegible]

גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך
יהודה׃ כבד אלהים הסתר דבר וכבד מלכים חקר דבר׃
שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר׃ הגו סיגים
מכסף ויצא לצרף כלי׃ הגו רשע לפני מלך ויכון בצדק
כסאו׃ אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדלים אל תעמד׃
כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו
עיניך׃ אל תצא לרב מהר פן מה תעשה באחריתה בהכלים
אתך רעך׃ ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל׃ פן
יחסדך שמע ודבתך לא תשוב׃ תפוחי זהב במשכיות כסף
דבר דבר על אפניו׃ נזם זהב וחלי כתם מוכיח חכם על
אזן שמעת׃ כצנת שלג ביום קציר ציר נאמן לשלחיו
ונפש אדניו ישיב׃ נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל
במתת שקר׃ בארך אפים יפתה קצין ולשון רכה תשבר
גרם׃ דבש מצאת אכל דיך פן תשבענו והקאתו׃ הקר
רגלך מבית רעך פן ישבעך ושנאך׃ מפיץ וחרב וחץ
שנון איש ענה ברעהו עד שקר׃ שן רעה ורגל מועדת
מבטח בוגד ביום צרה׃ מעדה בגד ביום קרה חמץ על
נתר ושר בשרים על לב רע׃ אם רעב שנאך האכלהו
לחם ואם צמא השקהו מים׃ כי גחלים אתה חתה על

ראשו ויהוה ישלם לך: רוח צפון תחולל גשם ופנים
נזעמים לשון סתר: טוב שבת על פנת גג מאשת מדונים
ובית חבר: מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה
מארץ מרחק: מעין נרפש ומקור משחת צדיק מט
לפני רשע: אכל דבש הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד:
עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצר לרוחו:

גם אלה משלי שלמה׳ אלה גם כן מכלל המשלים שעברו
מזה הספר ואם לא היו בהם גם כן עמוקי הקדמונים בעלי
הקבלה כי אנשי חזקיה העתיקו משלי שלמה וכמו לא קיים
זה ומצאו שם שלא היו ראויים לכתוב בעבור שהיו עמוקים
ורמזים [illegible] בגולה ורמזו לחסידים מכאן ונקרבים להם
המשלים הנשארים שהעתיקו על זה: גם אלה משלי שלמה מן
הראשונים שהעתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה ועל זה סמך לו
כבוד אלהים הסתר דבר ואותם הדברים שהסתירו כבוד אלהים
היה ואלה העתיקו פועל יוצא לשלישי שהתחכמים כגון להעתיק
הדשנים ותחלת החלק הזה בכבוד אלהים כי העתיק לשון יהיה
והעתקה מלשון אל לשון [illegible] כלומר עם העתיקו הדברים
עם שמפרשי גם אלה לחכמים עד סוף הם משלים חבירו
חכמים אחרים ונכתבו כאן בעבור מעלתם [illegible] ולהביא הנה
למשלי שלמה ונראה שהספר הזה לא היה בימי חזקיה מחובר
מראשיתו לסופו [illegible] שמצאו אלו
המשלים [illegible] עד סוף הספר מפוזרים והם אם כן
המשלים האלה [illegible] עם אחרים כבוד אלהים
[illegible] כגון מעשה המרכבה ומעשה בראשית: והחקרים
שאין אנו יודעים [illegible] אדם מה למעלה
מה למטה [illegible] כי מה שמבקשין מהשי׳ אין צריך שיודיע
בפיהם [illegible] כי הוא יודע הכל ובהפך במלכים שצריך

לחקור בדברים כי הם אינם יודעים רק את פירושם · ולכן שראוי
לנביאים שלא יגלו מהמראות הנפלאות שראו והבינו
הנעלמות, ועל זה נאמ' על ביתי משה מכל ביתי נאמן הוא · סוד
מעניני הש"י כמותם כי יש מה שלא ראה בן אדם וישעיהו חטא
במה שאמ' ואראה את ה' ויחזקאל גם אמר ואראה מראות אלהים
ונתגלה כאלו היה מאחד העליונים ועל זה קראו בן אדם כלא
יתגאה · ובהפך במלכים שהם רוצים שיחקרו במעשיו ויספרו
לכל · שמים לרום כל התכונות וכולם שהשמים בתכלית
הרוממ' והארץ בתכלית העמק · ולב מלכים עמוק מ
מעמוד על סוף דעתו · אז יאמ' אין חקר שידיעת מלכות שר
עניינים רבים שמתחדשים בכל יום אין חקר להם · הגו סיגים
הגו משוך והסר כמו כאשר הוגה רק המסילה ויצא כ'
כאשר יסיר הצורף הסיגים מן הכסף אז יצא לו כלי צרוף ·
הגו רשע · המה רשע לסיג והמלך צדקה ונכון מלכותו לבלי
של כסא יצחק · אל תתהדר כהידור לפני מלך אז אדם נכבד
לא תתגדל עצמך ענוה ותחנון כמו לעמוד ולא יהיה
לבושיך וסופך עתה בזיון רק תשב בשפל המדרגות
כי טוב יותר טוב כשתשב בשפל שיאמרו לך עלה משתשב
במקום המעולה ויסלקוך בפני האנשים שאתה מכיר בהם
והם מכירים אותך אז יאמ' אשר ראו עיניך דבר זה מקלון באומרם
סור משם · אז יאמרו לך שתעלה שוב יאמר לך עלה הנה וזה
יותר מיתרון משפיל עצמך לפני נדיב אשר ראו עיניך
שיאמרו לך כך וכך · אז יהיה ראוי קבוץ כמו אל תרהיב
אל תצא לריב · כמו לתריב והנה מעט ואם היה שם היה
פן מה תעשה באחריתו ויהיה ענין הפסוק אל תצא לריב
מהר פן תבא לידי לא תדע מה לעשות באחריתה אז יאמר ענ
שתדע המריבה ועל זה פן תשגה בהכלימך ותהיה בכלם בהיותך
שונא למחר מן המריבה ומה תעשה במהירות המריבה כאשר יכ'
יכלימך רעך ויתעבר בעוונו ... ועניין אל תצא לריב

דק המאמר והתוכן שהתחדש כי לא ידע לה העשיה באחרית האריכו
דיבר רב · אמ' דוד עשה נפתשרים עם אדם לא העשה כ
כמעשה הסכלים שינתן כל שעשועיהם ויספרו בגנות
השומעים עמהם ובהבנות קרוביהם רק הרב כלך הרב ותאמ' רב
שלפניך ותאוות שידע לו אין לחרוב לא תגלה מזה · פן
יוסיף עליך כי השומעים יספרו גנותך גב' ויחסר
שמך חרפה קלון כמו חסרונך · והחרפה שיספרו ממך לא תשוב
להתענג רק התגלות ותתפרסם אז' ימי' מה כמעט שיספר בגנות
אחרים לא הסכל הרבה שדברו עלך במעבר שתספר גם אתה כ
בגנותם תפוחי משכית, עם לשני הלמד מגן ואבן השוהם
אי הבר מתניי נקרא משכית בעבור שיעבור בג
הריאות הרנו' לישנא ומספרי ורו' משל הלשון זהב בשבכת כסף
היות השכבים מאד הלוי הדבר הדבור על אופניו · והוא משל נפלא
בענין המשל לפי שהדבר יש לו שנה ונסתר ויצריך שיהיו גלוי
הכל טוב מגלה · עד שיהיה הנגלה בעיני כל גלוי כזהבא · הנסתר
כמו זה התפוח של זהב אשר כסוהו בכסף במשכית היה העינות
לזה ונמשיהיה מרחוק וגם שיין טוב יחשוב הרואה שהוא תפוח
של כסף וכשיסתכל בו איש טוב הראות הסתכלות טובה יתבאר לו
מה שבתוכו וידע שהוא זהב וכן משלי הנביאים כה' בגלויהם חכמה
מועלת בתקון ענייני הקבוצים האנושיים · ותוכו חכמה מועלת
בהאמנות מישלג האמתית ממתהג · נזם זהב שיורמין לה
שיהיה הנזם לוקחת תחל מן שם תפס והנגנה הדיה לגו דין
שלמה רביע נלקח הגבהתו הוא דבר צוה נרמין יופי הנזם
של זהב והעשוע הכרם הטוב כי כמו שהם עדי הגוף כי קבלת התוכחה
היותה עדי יופי על המוסרת והגונת כצנת שלג כמו ש
נוער לאיש בום הקציר קרירות דומה לקרירות השלג
שיקרר התאגר ישיב רוח מרדה המתפשט לחיצונית הגוף אל הלב כן
הציר ישיב נפש השולחים אותו כי נפשם שומרת שלוחה ויצאה
יחגא ושוב ונפש השולח ישוב בשמעם מהם במה שיאמר עליהם

אך יהיה יעזב לו בשובה ונחת ״ נשיאים ורוח ״ הם העננים
כמו למעלה שבזמנים עדיין כן לפי שהם עולים מן
הארץ ונשאר עליה בכח החמה נקראו נשיאים ומה שהוא כ״כ
של התשובה העשויה וגשם אין ר״ל ולא יעשו רוחה שהם העננים
עם הרוח שהם על הלב שלא יהיו גשם ירדו למטר יתרבו
באורך אפים במלחמות אמר שהן מוריד ממנו ולא יהיה מאויבו
בשער חמתו יהיה נכרת ומהלך בלשון רכה ובדברים רבים
כי הלשון מעט שהיא רכה נגד עזותה וכן בה בעצם ישלה מן היכולת
והעצמות שהיא הקשה העצם כל שהדברים הרכים שידברו לאיש
חזקים זה מעט גם ישברו עצמות המוצל ר״ל שישברו עצם
וזה שבירה התקיפו כשבעת העצם ״ דבש מצאת אכול מצאת די
דבש שהוא מתוק וטוב להאכל אכול [illegible] אך מה שהוא די לך
לאכול פן תשבע ממנו והשלכתו בקיא תשבענו ״ כמו בני האדם
יאכל ממנו כן השבענו תשבע ממנו זה הפסוק משל ענייני רבים
נעברים בהשגת התושיות ושכליות שאין ראוי לעבור הגבול בהם
להשיג יותר ממה שהוא יכול להשיג שלא די שלא ישיג מה שרוצה
אבל יפסיד מה שהיה בתוך להשיג המשל במוש הראות כי שרואה
להסתכל בשמש וקשה מאד אז [illegible] דק שאין בכחו להשיג ותבריח
ראותו לגמרי ויחלש ראותו ולא יראה זה שהיה יכול לראות ״ וכן
בהשגות השכליות כמו המשל דבש שמי שמנסה לאכול יותר מדי
יאבד הכל וישליכנו ״ [illegible] במקומו מאד אל הדינם [illegible] ובמקום
אחר אמר אכול דבש הרבה לא טוב אל הרבים [illegible] הוקר
רגלך ״ [illegible] לשון יקר כמו [illegible]
מבית רעך שלא תבוא בית חבריך יותר מדי [illegible]
[illegible] פן ישבעך [illegible] בבואך תמיד אל ביתו וימאסך והטעם [illegible]
של [illegible] שהוא לשון [illegible] ושנאך לשון [illegible] כי גם [illegible]
[illegible] יעשה לו [illegible] מפיץ וחרב וחץ שנון [illegible]
[illegible] לשבר העצמים [illegible]
כי [illegible] עד שקר [illegible]

בגופו ותוכו. מותו כי הוא גורם לו שיחות חולה עד במקום הזה שם
כמו שרות· וכמוהו לא תבנה בריעך עד שיקה· יגל עד שהתנס
בהם התרגום סהרגלו ללא סהיד   שן רעבה מגזרת הרעבס
נשבט ברזל והחולים המת שירץ   ופירושו שבורה
אמר כי תמטרתו שיבטת האדם בלי שאינו נאמן ובוגד
כמעון בעת צרכם הוא דומה אל הבוטח שיבטת האדם כשן רע
רועה בעת צרה שהוא מוכל שיוגע בו המאכל ויאחזו כאב מוך
מפני שבטות בה· וכן המעון ברגל מועדת והוא הרגל אשר מעבר
קרסולו ונטיסן המרף עליו לא יעמוד בה· מעדה רגל
פירושו מעביר וכמוהו לא עדה עלין שחל· מי שמעביר
ומסיר בגדו מעליו בעת הקור כמו נתונים על נתר שמשחית לך
אותו כי המים מתקנס אותו והוא מאבדו וכן הקור נכנס בין
בגופו ומשחיתו· וכן מי שהוא שר בשירים על לב רע מגביר
הרעה על לבו· ויש מפרשים מעדה מבגדי עדים הבגדים
הבלויים שאינם מחממים· ויש מפרשים מעדה מן העדה כלה
כלומר מי שלובש בגדי משי ביום קרה ומתפאר בהם ימית הבגד
והלובש אין לו הנאה מהם· אם רעב שונאך האכילהו לחם
ולאו ואם צמא לחם ומים אלא בכל הדברים שיצטרך לו
רי מתפללת· כי גחלים· נקן סבה למה שאמר בגם זה המסר
שתעשה כמו הוא הנקמה הגדולה שתוכל לעשות לו
אמרו כי יתביישב אל לבו רעה בראותו שהתחזק לבוא אל ידרך
ורואה שבעתו בשלותו וכי יש לו ידך להפטר ממנו ואז יתה
אותו שיתקבע גחלים מתוך הרסן כמו לתבעת אשר מוקנר· ויאמר
כי זה החסד הוא לו גדולים שתתה חותה ונשוב מן המרגה
להר על ראשו· ועוד שהשם ישלם לך בזאתה מדה שימחול לך
וישלם לך טובה תחת רעה· רוח צפון תחולל· יא שהוא
מפטלי הכפל מגורת חולנה· ... עת כי תוליד את צפון הגשם
הגשמים תוליד כי אותו הרוח מיבש לגשם· ורוח רחמים שמלתלת
אותו ולשון סתר שיכוב הקרב אל המנעל ויתבהל כמבן חן הגון

השיחר הבטל ותמצא הפנים הנעמים שיהיו לנפשך עליו ר״ל
החולל מין חיל כילודה ר״ל שיהיה צפון תחולל חיל לגשם והבו׳
והפכ״יתו שר שיצלם שיכלך שלא ירד על הארץ כי הפזור התבנה
ופנים נועמים יחילו ויפרדו לשון סתר כלומ׳ כשמראה קדם פנים
נועמים להוליך רכיל חכה ענהו בסתר יגע מדבר הרכילות ויגען
אנשי רכיל · טוב שבת ׳ זה הפסוק מפורש למעלה ר״ל שיותר
טוב לגור׳ שיטב לגור בעל משה מאשת מדינים וכן יות
טוב שיהיה לו פנת גג והוא חלק קטן לשבת שיספיק עורם בתוך
בצמצום מהיות לו בית גדול ועליות מרווחים וידור איש נכרי
עמו בבית אחד ׳ ופירש כמגר סילוק השכינה עוה׳ אשת מדינים
כנגד ישראל שהרשיעו מעשיהם והקטינו להקב״ה וכי תחבר בית
שחברו בה ידיה הגלמים לשכינה · מים קרים ׳ פי׳ חשב כמים
קרים שמשיבים נפש עיפה כן שמועה טובה כאשר
הבנה מארץ מרחק משיבה נפש המתבשר והוא הדין בשמועה
מארץ קרובה אלא שמארץ מרחק יהיה תשוקו עליו יותר עשנס ׳
מעין נרפש ׳ פי׳ עכור ברגלים · משחת הוא מהבטן ה׳
הנוסח לשון השחתה ׳ ותחבר ונגבת משחת פירוש כמעין
וכמקור משחת שהעכבו השותים ממנו כך צדיק כאשר ימוט
לפני רשע הרשיעו ונשחתו הון עכבים על השותים ודמה אותן
למעין ומקור בעבור כי פיהו נובע דברי חכמה ומוסר מן ה׳
כמו שהמעין שדרכו להיות מימיו נובעים והוא עתה נרפש ה׳
שירגשו מימיו רפש וטיט ׳ וכן מקורים שדרכו שלא יכזבו
מימיו שתה לסבה מן הסבות ושב להיות מי תכוב כן ה״ה
הצדיק בעת שהצדיק נתן עכב מקור חכמה מט לפני הרשע כי
כשיתגבר הרשע עליו לא יוכל להיות חכמתו · אכול דבש
מטלו הדבש שהוא מתוק לאכול לא טוב שיאכל ממנו
יותר מדאי וכן החקירה ברשות הגדולות ובדברי החכמים
צריך להיות דרך כבוד בענין שלא יהרוס הגבול ולא יתרבות ה״ה
החקירה בהם במה שהרבה מיני · ועוד פרושה כבר פרשתי

שכל הרוצה להנין עליה היפלת כרוו כר איש [illegible] מטיבו לחזרתו
משענת [illegible] לכל [illegible] יוין עליו

כשלג בקיץ וכמטר בקציר כן לא נאוה לכסיל כבוד: ב
כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא: שוט
לסוס מתג לחמור ושבט לגו כסילים: אל תען כסיל
כאולתו פן תשוה לו גם אתה: ענה כסיל כאולתו פן
יהיה חכם בעיניו: מקצה רגלים חמס שתה שלח דברים
ביד כסיל: דליו שקים מפסח ומשל בפי כסילים: כצרור
אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד: חוח עלה ביד
שכור ומשל בפי כסילים: רב מחולל כל ושכר כסיל
ושכר עברים: ככלב שב על קאו כסיל שונה באו
באולתו: ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו:
אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות: הדלת
תסוב על צירה ועצל על מטתו: טמן עצל ידו בצלחת
נלאה להשיבה אל פיו: חכם עצל בעיניו משבעה מ
משיבי טעם: מחזיק באזני כלב עבר מתעבר על ריב
לא לו: כמתלהלה הירה זקים חצים ומות: כן איש
רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני: באפס עצים
תכבה אש ובאין נרגן ישתק מדון: פחם לגחלים ועצים
לאש ואיש מדונים לחרחר ריב:

כשלג בקיץ [illegible] שלג [illegible] שיהיה השלג בקיץ [illegible] בעת
הקציר על השלג כן לא נאוה לכסיל שיהיה נכבד

כצפור לנוד · כצפור שעוזבת לה זה כנודד מקנו ולבקש פרנסתו
ופרנסת אפרוחיו וכדומה שהרבה להיות מעופפת אין הוא
שבים אל קנם כך מי שיקלל תמיד על לא כשע הקללה שבה אל
קנה כלל אל המקלל הבא · ולנקרי בזה · ויש לדעת בקללת חנם ברמז
שהקללה אם לא תהיה חנם תחול גם תחול הקללה במקולל לא ידענו
על איזה דרך יהיה וזהו מן הדברים הנעלמים ורבים יחשבו שתהיה
שהקללה מטבעה שתחול בכל ענין בין על חנם בין לא על חנם כענין
הדרך המושלך אשר מדרכו שלא ישוב אחורנית · ולכן בא הכתוב לאמר
קללת חנם לא תבא הוא על הדרך הפלא שהש׳ יחזיר הקללה מן המקולל
כשתהיה חנם ׳ואפי׳ מה שקרי׳ לו תבא בזה יתו׳ כצפור לנוד וגו׳ · כי
הקללה שאעפ״י שהיא על חנם תחול על המקולל והנזכר זה כדי
שידע האדם מקלל מחריק בינו כי הקללה תשוה רגסם במקולל
ולי׳ פשר שקראו קללת חנם כל הקללות שלא הטענה לפי מה שהקללה
לא נביא כי הם לדעתם דומים אל העצמים הרוחניים המשגגו׳ כצפור
וזה יקרה להם בהתבודדם ודבקותם בל יתפרק · שוט לסוס
שוט כמו שבט · ומתג מגליון כמו ופי׳ משמו · מישרך
לתכות בו הסוס ובמתג שישרך לחמור כך ישרך לגו הכסילים —
להכותם בשבט · ויש מפרשים שמתג הוא המושם בפי החמור כמו
ומתגי בשפתיך וכמו שאלו נמצאים לישר הסוס והחמור להדריכם
בדרך אשר יחפוץ האדם כן השבט הוא נמצא לישר הכסילים לו
להכותם על גום להדריכם בדרך החיים · אל תען כסיל כא—
יתרה אתה הכסיל אל תען אלא פן תהיה · שוה אליו כי תגדל
יתריל לו שהוא גדול ממך · נשען למרש פן תהיה לו גם אתה בעיני
השומעים כי יחשבו שאתה כסיל כמוהו כי השבתו. לכסיל יתן הטעם
ויש מפרשים שלא יענה דברי אולת כמוהו ועל אולתו כמולתו כך
יענה בדברי חכמה ונתן פן תשוה לו אם תשיב דברי אולת כמולה
כסיל כמוהו שאם ישיב לו בדברי חכמה לא ישוה לו · ענה כסיל
המשיך העליון בדברי חכמות קודם בואם של אדם אין · ערב
שיהיה כאשר השי׳ ונתנה ישוה לעני׳ אותו לא יהיה סכלותו על יהיה

חכם בעיניו ויחשוב כי הבין הם עיקר ויטעו בו אחרים
מקיצה רגלים מגזירת קץ ענינה מה כשה׳ שי׳ שהוא שולח דברים
ביד כסיל הוא מקצץ רגלי שלוחיו הרבה לחזור ולשלח
לבין מה שציוה השליח הראשון ושיהיה חמס שתבואו ונעה ע
עליו על שליחות הכסיל נמדבר בדרך העברה כמו ישתה לעג כמים
דליו שוקים מגזירת דלה דלה לשון הגבהה כאשר גבהו השו׳
השוקים מאיש פסח שהיתה גבוהה מחברתה ואינו דומה
זו לזו כן המשל בפי הכסיל שאין דומים דבריו זו לזו ובמשל
לבמשל׳ כצרור אבן מרגמה ענינו בלעז שהוא שעורין
בה לא להתקיים שם הוא שבמזהה שעה שעומדית
ליורק כן נותן לכסיל כבוד אינו של קיימא רז״ל רשימות על ה
התלמיד הורה לתלמיד שאינו הגון שהוא כזורק אבן למרקולים
חוח עלה כמו שהשכור מצא שכרות יקח ביד חוחים לקוצים
ויכאיב בהם המעשים כן הכסיל ילמוד לפעמים משל אחד
והוא בפיהן המשל המדיר ידבר בו הגיד מכאיב כן לב שומע נו׳ מי
יאמר כמו שהשכור בעבור שכרותו החוח והוא הקוץ בידו ויכאה
ויכאיבהו כן המשל והוא דבר חכמה יכאיב הכסיל בהגותו בה
העבר שהוא ישגה החכמה עד שלא ידבר בה ידמה לו שיטיב
ומפשר לפרש הפסוק כן אמרו העבריים כי יש אחר ממיני התותי
שמסיר השכרות בתלבעל יין בסגולה שבו ונמ׳ כי כמו שיורדין
לבגמלים שיהיה החוח המסיר השכרות ביד איש מקרה שכנגד
דרך מקרה ויסיר שכרותו ויחשב מן החכמים כן ישנה דרך מקרה
משל מן המשלים או דבר חכמה בפי כסילים ויחשבו בני אדם
חכמים בסבת המשל ההוא ולא מפני שהוא נדבק ביד שכנגד
כך המשל האמור למטה נדבק בפי הכסילים להיות להם לחוק
ולקוץ מכאוב ומהו המשל רב ויחולל כל ונו׳ רב מחולל
כל׳ הקב״ה ברא את הכל וזן ומתן הכל כבסילים מחכמים
ואין אנו צריכין לשום חכמה ונזהר מגזרת שכר נותן שכר
לכסילים ונותן שכר לעוברים על דתו כלם בשוה ויש רשות על

עמוק זה · ואם לא יהיה נקשר עם הפסוק של מעלה · ואמר מי
שהוא רב וגדול אדון העולם ברא הטובים והרעים במינו ונותן
ונותן לכל אחד מהם שכר הראוי לו ואולי המפרשים קראו השוגגים
והעוברים מזידים · ככלב שב על קיאו · אחד שהקיא ואוכל
מה שהקיא שיזיק לו · כן הכסיל יחזור פעם שנית לעשות
אולת ויודע שאולת היא לו לעולמים ולא יתבייש · ראית
איש · יותר תקוה יש לכסיל שיש לו סכלות הנערי
שיתחכם במחשבה אם יקבל מוסר מוכיחו ממה שיהיה הקטנה
באיש שיש לו סכלות וקנייה שהוא חכם בעיניו ואינו בעל
עצת וחכם לפי שהוא חושב בנפשו שהוא חכם והכסיל ש
שיסכל החכמה הוא יתמנה אבל ישמע לקול מוריו והמס־
במלה ממנו ובחת יותר ושב הבינני אל החכם בעיניו כמו ש
שנאמר · אם יאמר ראית איש חכם בעיניו אין בו תקוה וכו'
הקנה נמי שהוא יותר שכל ממנו בשלא יהיה חכם בעיניו
אם ימצא שימצאי איש חכם בעיניו קנה ממנו שיהיה כסל ולא
קנה ממנו שיתחכם · אמר עצל שחל שם אמיש ארית ע
הרבה שמתיש לו · אם תאמר אל העצל שילך לה
להתעסק במלאכתו יאמר לך לעבור אינו שאמצא שחל בדרך
ארי בין הרחובות וכן הכסיל בעניני החכמות · הדלת תסוב
ציר הוא החקק שבמפתן אשר הדלת סובב עליו
ויש מפרשים שהוא רגל הדלת הסובב הדלת עליו הרבה שהן
יתד וקרקן צירן וכן נמצא בלשון המשנה התבן שנקבו
הדלת וקובעים בו עץ אחד ואיך שיהיה אותו כמו שהדלת
תסוב הנה והנה והוא עומדת על צירו ולא תצא ממנו כן ה
העצל שוכב ומתגלגל על מטתו לצד זה ולצד זה ולמטתו לא ירד
אם יאמר שבע הבית כבר קרא והולכים לעבודתם מי פותח מי
סגר והעצל לא יחבר לבו לקום · טמן עצל ידו בצלחת
ירא או קשה יהיה משמן ידו מפני הענה וכבר שהשבעתי

חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם ושבעה לשון רבוי אין קץ ל
לשבע התמידות מחזיק [illegible] שכונם להתעבר על קטטה
שלא תבוע אלין כי [illegible] כך הוא מעבירו כמו שמונתו ב
בריות כלב שכופם עליהם יותר מכל אברין ועוד שישכון על
תום כמתלהלה שרשי להה והוא כסיל ופירושו כמתעלף
ונשתהר וכן נלהה ארץ מצרים שרשי להה ומשפטו
והלהה וכי נלאיתי נלאתה ונלאה שהאיש שמרמה את רעהו ב
במרמתו ואמר בהבליתו המרמה משחק אני כלומר לא נתכוונתי כ
להביא זה היזק הנה דומה אל האיש המתעלף או מתעתע
ומשתגע יורה זקים חצים ומות וזיקים מגזרת מאורי זיקות
מתנוצצות כי כן אלצה כמו שפירשנו באפס עצים תכבה
האש [illegible] לפי שהעצים הם [illegible] סרסור כי הלחות
אשר בעצים הוא מזון להבת ובסור הסבה יסור המסובב כן בעת
שלא יהיה הנרגן נמצא שהוא הסבה לא ימצא הריב שהוא
מסבבו גם איפשר שנרגן הוא האומר אל האיש המריב ולפי מדרך
שנרגן מי שהריב היה אוהב יחדל הריב אמנם כיון לומר כי בלא
ימצא הנרגן שהוא המעורר מדני האדם שדרכו להריב ישתוק
ולא יריב כי יתוסף הסבה ונשאר במבוכה יריב פחם כמו
שפחם ויחם הגחלת הכבה הוא מוכן להעצנות ממשל
גחלת תלהט וכמו שהעצים הם מעותדים להעצנות מהם גם כן
האיש שהוא בטבעו בעל ריב ומדנים הוא מזומן לחרחר ריב
כלומ׳ לעורר ולסבב הריב

דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן׃ כסף סיגים
מצפה על חרש שפתים דלקים ולב רע׃ בשפתיו ינכר
שונא ובקרבו ישית מרמה׃ כי יחנן קולו אל תאמן בו
כי שבע תועבות בלבו׃ תכסה שנאה במשאון תגלה
רעתו בקהל׃ כרה שחת בה יפל וגולל אבן אליו תשב׃

לשון שקר ישנא דכיו ופה חלק יעשה מדחה׃ אל תתהלל
ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום׃ יהללך זר ולא פיך
נכרי ואל שפתיך׃ כבד אבן ונטל החול וכעס אויל
כבד משניהם׃ אכזריות חמה ושטף אף ומי יעמד
לפני קנאה׃ טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתרת׃
נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא׃ נפש
שבעה תבוס נפת ונפש רעבה כל מר מתוק׃ כצ
כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו׃
שמן וקטרת ישמח לב ומתק רעהו מעצ—
נפש׃ רעך ורעה אביך אל תעזב ובית אחיך אל
תבוא ביום אידך טוב שכן קרוב מאח רחוק׃

דברי נרגן. נרגן הוא שם נגזר מן ותרגנו באהליכם והנרגנים
הם המליזים שמסכסכים בין בני אדם. כמתלהמים פועל
מבנין התפעל והוא הפוך מן והלמה סיסרא [illegible]
שמלה שלמה ופירוש הפסוק דברי נרגן שהולך רכיל ומכה רעהו
בסתר בהלמים [illegible] ואותם דברי הרכילות יורדים עד [illegible]
ר״ל שיתפשטו עליהם נמצאת שאינו מכות גלויות רק מכות עצמן
עד חדרי בטן׃ כסף סיגים׃ יש אנשים שלבם רע ושפתיהם
חלקי מחמאות׃ ויש שלבם טוב ודבריהם לא [illegible]
מן הרע׃ [illegible] שלא ידברו לבם [illegible] כשיהיה
הלב רע משיחתו והשפתים יהיו [illegible] באש המתלהבת [illegible]
תגלית הרע [illegible] דומה בעינינו לחרש שהוא דבר שאין בו ממש
והוא מצופה משחת סיגים שהוא [illegible] הכסף שבו [illegible] ההוא
לא יועיל ולא יזיק ולפי זה הפי׳ יהיו דולקים בוערים ואם יה—

חלקים משמן החריפה והחטנה כמו כן דלקת אחרי יהיה ענין
שקרא שפתים דולקים השפתים שלא ידמו בנגיעו הריב ירק
ישתוקו. וקרא אותם חלקים בעבור שהם רודפו זה אחר זה ולא
ישיגו זה את זה ואמ׳ כי כשיהיה ולב רע בפנים והפה שותק
ואינו מראה רע הוא דומה אל החרש שמין כע מקש והוא מצופה
מכסף סיגים שעם היות כסף סיגים יחשבו בע אדם היותו
כסף נבחר וכן זה אע״פי שהוא מוציא מתוכו שלבו רע הוא
מראה משקרתו רע · בשפתיו י״ו שהשונא יחנן דבריו
יוכל אדם לדעת מ מחשבתו ויותר נבון לרמ)
כי ינכר הפך ההכרה כי במשפט חלקות יהיה מתנכר השונא
שנראה בדבריו כאוהב · כי יחנן אינם שבע רוח והרבה
רעתו במחשבתו שבע גדל יותר משבע · תכסה
שנאה במשאון שם מגזרת הנחש השיאני נשני
פיתוי והטעה תתכסה השנאה בלב השונא על ידי פיתוי שהוא
מפתה את חבירו ונראה כאוהב בהסתת דבריו לכן תגלה רעתו
בקהל שהוא מתפרסם בגלוי במהירות התשובה כי יהיה מפורסם
הגזרה הנגזרת עליו לבא הגלה בתוך קהל ועדה · י״מ משאון ל
לשון שממה ואמ׳ מי שמכסה רעתו לאוהב לחבירו להביא עליו
תוהו ושממה השם יגלה רעתו בקהל · כי יתם המכסה במשאון
שהוא שנאת חשך הדבר השני להקנה בסוף תקבה מגלהו
רעתו בקהל שהכל יכירו בו שהוא רשע · כורה מגזרת כי
יכרה איש בור · פי׳ אדם שחופר גומץ להפיל בו
חבירו הוא יפול בו בראשונה כדרך האין נגלל אבן להפיל א
אחרים אליו תשוב אותה האבן כי השם ישגיחהו · אבל כי
מתוך שלמ׳ הרעה שהוא חושב הבמינה אליו אז יהיה נגלל
משל יאמר וכן ראינו שהאיש שהוא משליך האבן ונזרק אות
למעלה שתשוב אליו · לשון שקר י״ו דכיו הוא המורה
קולה אור המעני שהוא כמו רחמא וי״א שהוא הנאמ
יותר בשקל גנב ונראה עם בשקל משנה · פי מי שהוא

דבא ישפל רוח שונא לשון שקר ושונא מה דובר חלקות אשר
יעשה מדיחה להיות אחר כובדין · או יאמ' האיש שיש לו לשון
שקר הוא יעיד השקר מעבור שהוא ישנא האנשים אשר חפץ
דכאם כלומ' המדוכאים בסבתו · גם שחלקו מחנואות שני קריטן
מוכיח בעלי המעשים הרעים גורם להם שירחקו מדרך הרעים
אך תתהלל אל התשאר היום במה שאתה עתיד לעשות למחר
הן בענין הצדקה שתאמר ותודיע לרבים כך וכך אתן
לצדקה למחר הן מענין סחורה הן בכל דבר כי לא תדע מה
יארע לך למחר ולא תוכל לעשות הדברים · ואמר ילד יום על
דרך הרחבת הלשון מלו הימים הרים וילדו המקרים :
יהללך זר ולא פיך · יספר שבחיך זר ולא פיך כי אין כבוד
לאדם כשיספר הוא בשבחיו · או יאמ' אתה האיש
המתהלל בפיך מה לך להתהלל בדבריך וסוף שיהללוך אחרים
ואין צורך שתהלל אתה בדבריך וכן ידעתי כי יהללוך הנכרי'
ומה לך שיהללוך שפתיך · ודימה זו למתן יהללך זר ואם אין
זר פיך · כובד אבן כובד יש לאבן ונטל יש לחול כלומ' סבל
ומשא שיוכל אדם לישא על כתפיו ולסבול אותם
אך כעס שיש לאויל בעבור שיכעס הוא יותר כבד וקשה לסבול
משני העניינים הנזכרים · אכזריות חמה אכזריות [illegible]
בענין החמה · והענין שהחמה היא אכזריות
גדול וגם כל זה יוכל האדם לעמוד לפניה ואם לא עבר וכן
האף גורם שטף גדול וגם כל זה יוכל האדם לעמוד כנגדו · אמנם
הקנאה מי יוכל לעמוד לפניה · הודיע שהקנאה היא הדבר ה
הרע על כל · טובה תוכחת · יותר טובה היא תוכחת שיוכיח
אדם את [illegible] חבירו בגלוי ויותר מועילה לו מן האהבה
שיאהב אותו ויהיה מכסה פשעיו ומסתירם כי עם התוכחת
יביאהו לחיי עד · וגם הסתרת פשעיו גורם לו שלא ישוב מהם
או ימ' טובה היא תוכחת המגולה בזמן שהיא באה מאהבה
שהיא צפונה על בלבו · כלומ' שתהיה סבה אהבה מסותרת לא :

שיתבייש למי שי׳ כי אין היא הוכחת חנם   נאמנים פצעי אוהב ׳
הטעם נאמנים פצעי האוהב ומי שהוא   כי לטוב יכוון
ויכוחו ׳ ונעתרות הם נשיקות השונא ׳ כלומ׳ שיותר הנשיקות
יזיק מה שיועילו ׳ או יאמ׳ כי האוהב יזיק הפצעים שיפגע ברעהו
כדי להוכיחו פצעים גדולים ונאמנים על דרך מכות גדולות ונאמנות
וגו׳ שענינו גדולים וקיימים ׳ ר״ל כי מי שאוהב את רעהו כנפשו כ
פצעיו הם גדולים ונאמנים ׳ ומי שלא יאהב אותו כל כך יוכיח אותו
הוכחה קלה ׳ נפש שבעה תבוס כמן המואס ׳ אמ׳ כי בעת שהיא
שבעה מליו   תמאס גם המאכל והמשתה ׳ אפי׳ הנופת וזהו
המובחר מכל דבר לא יערב לו ׳ וימאס אותו ׳ אמנם האיש הרעב בעבור
רעבונו אפי׳ הדבר שהוא מר שלא יאכל יהיה בעיניו מתוק ואפשר
להיות הכונה קצירת יתכנס עלים באפי׳ ר״ל דרך על הנופת וג׳
יחשוב אותו לכלום ׳   כצפור נודדת מן קנה לבקש מחייתה ומה
ומחיית בניה ׳ כך הוא   צריך שיהיה נודד ממקומו אם
אין לו ריוח ומזון שם ילך למקום שימצא ריוח כדי שיוכל לה
להתפרנס מכבוד ולא נביאו ׳ או יאמ׳ כמו שהצפור הוא מוכן אל
הנסיעה ואל תנדוד כן האיש הוא מוכן אל הנסיעה לנדוד ממקומו
ובא להעביר האדם שיכין לו כלי הנסיעה ויכין מן הצדה מה ש
שיתספיק לו בדרך הרחוקה ׳ ויחשוב אשר יכוין התכונתו בעת
שיסע מן העולם הזה ׳ ומה הם המעשים אשר יענוהו
שמן וקטרת ׳ שמן המור וקטרת הסמים משמחים לבו של
אדם בשביל הריח הטוב ומתק רעהו הנאמן המותיק
אליו יותר מעצתו ׳ או יאמ׳ כמו שהשמן והקטרת ישמחו בלב
כן השמחות לב האדם המתוקות שיהיה לו מחברת רעהו ׳ ונרצה
להבין בזה ואמ׳ מעצת נפשי כלומ׳ בעבור העצה הטובה שיתן
בכל עניניו ׳   רעך ורע אביך ׳ מי שהוא רע אביך כל ימיו ולא
תעזבהו ובאמתו   הנאמנות יהיה עמך אל תעזבהו ׳ כי לא ת
תמצא תמיד אוהב כמוהו ובית אחיך בלבד לא יספיק לך לעזרתך
רק יהיו לך מן הרעים שיושיעוך בעת צרתך כי לפעמים ירחק

219

ממך וממך. ואם לא יהיו לך רעים לא ילך שעירך אל הגלמות ׳ ר
ויותר טובה תגיע לך מן השכן שהוא קרוב אליך מבית ידידך מן מה
שישיג לך מן האח שהוא רחוק ממך בדרכך ׳

חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר׃ ערום ראה
רעה נסתר פתאים עברו נענשו׃ קח בגדו כי ערב זר
ובעד נכריה חבלהו׃ מברך רעהו בקול גדול בבקר
השכם קללה תחשב לו׃ דלף טורד ביום סגריר ואשת
מדינים נשתוה׃ צפניה צפן רוח ושמן ימינו יקרא׃
ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו׃ נוצר תאנה
יאכל פריה ושומר אדניו יכבד׃ כמים הפנים לפנים כן
לב האדם לאדם׃ שאול ואבדה לא תשבענה ועיני
האדם לא תשבענה׃ מצרף לכסף וכור לזהב ואיש
לפי מהללו׃ אם תכתוש את האויל במכתש בתוך
הריפות בעלי לא תסיר מעליו אולתו׃

חכם בני ושמח לבי ׳ חכם יגיע מן חכמי הלב ומוסר יהיה לו
בן משכיל לא יתבייש האדם שילדתני ׳ ונתן לחרפי אם
יחרפוני אדם בדברי חכמות ומוסר אשיבנו בכח התשובה אם לא או
אדע מלבי ׳ ערום ראה רעה נסתר מן הדרך מי שהוא
חכם יסתר שלא ילך במקום ההוא עד יעבור זעם ויג
ואנשים פתאים וכסילים עוברים באותם הדרכים יהיו נענשים הם
בנפש וגם בממונם ׳ ואפשר שהוא ערום במקום הזה המבין ב
בחכמת משפטי הכוכבים שראה תיבנה נגוד על השיטה עיר או
גליל היא יברח מכם אל מקום אחר ׳ או ירצה אל מגדל עוז שם
יגן ׳ קח בגדו מי שעשה ערבות לאיש זר ׳ או שהפסיד ממונו
ועשה חוב בעבור סבת נשים נכריות ׳ ראוי הוא שיבוזו בית

לשבוע עבודתו · ואם יחשדו לו דבר אחר יפשיטו את בגדיו ל
ויקחום בעבור הכתוב ופי' חבלהו זה משפטו   מברך ד
רעהו פי' שמברך רעהו בהשכמה ואין לבו עמו   קללה
תחשב לו למברך · פי' קללה תחשב לו חטא שהרואים והשומעי'
סבורים שמהללים ומברכים את זה יבואו לספר בגנותו   ב
ברמיזה שזה המאמץ לספר בשבחו · פי' אנשו בענין אכסנאי
שנתארח אצל בעל הבית ויברכנו וישבחנו במאכלים טובים
ובהסברת פנים יפות ונודעים כל השומעים להתארח אצלו
וזאת הברכה קללה תחשב לו · ונכון לפרש במה שאמרו
רז"ל כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל עשאו במה
ויתקא שנ' מעשים לפתחו וזה הפסוק לדבריהם יהיה מברך
מגורה ויתך יערב שאורר כל' ·   דלף   טורד · דלף שק
מגורת דלפה עמשי פי' טפה   סגריר שם כפעל המטר
מגורת סגר בעת שירד מטר סגירה שכל אדם נסגר בתוך
ביתו ויקרא דלף טורד בעת שלא יפול על מקום אחד מיוחד
אלא אחת הנה ואחת הנה · או יקרא טורד בעבור שטורד
האדם בנפילתו עליו ואמר שהדלף הזה ביום סגריר שוה א-
אשת מדיינים שלא יוכל אדם לנוח בביתו מפני מריבי אשתו
וכמו שהגשם מגרש האיש מביתו כן אשת מדיינים מגרשת
בעלה ומרחיקתו מעליה מרוב שמונה · או יאמר שאשת מ
מדיינים היא הדלף הטורד שהוא לא יפול במקום מיוחד כך
יטריד מקומותיו אחת הנה ואחת הנה כן ענין אשה הנוער
לא העמוד בירכתי הבית אלא מעבר בתוך ופעם ברחובות
צופניה   פי' שרוצה להצפינה ולהסתירה כאלו הוא רוצה
לצפון הרוח בחופניו שלא יוכל לעשות · ושמן ר
המור שיש לו ריח טוב כשהוא בימינו לא יוכל להעלימו כי
הוא יקרא ויכרז ויודיע מקומו כן לא יוכל אדם להעלים
אשה רעה כי היא מכרזת ומודיעה לבני אדם את סכלותה
ורוע מעלליה ·   ברזל   בברזל יחד מענין יחדו · ופני—

מגנט חדר ימשך ברזל בברזל יהיה מחודד שיתחדד זה עבר
זה וכן המורס בכעסו יחדד פנים רעהו ויהיה פע לשון פנים
וחמה לכן אמ׳ שהאיש יבין ויתחכם בסבת רעהו ולפיכך אנו
והקטה לך תבך נוצר תאנה בשול התאנים היינו כשילך
פירות ביותר לא   כמה אמר זה והנזכר התאנה יאכל
הפרי שיתבשל וכן שומר אדוניו ועושה רצונו האדון יכבד
יכבדהו ויאכל פרי מעלליו   במים הפנים בפנים הלב ה
הפנים שאתה מראה לתוך   הם והמנהם נגשר כ
לפנים הנראין בתוך המים יהיו מכוונים ממה שנראה ב
במראה של זכוכית כן לב האדם חבירו לפי מה שאהבו
ידוע שיתבררו אוהבו הוא אוהבו   שאול ואבדון שאול
הוא הקבר שלעולם שואל ואומר   הבה הבה ואבדון
הוא הפסד ההויה מן גיהנם שני אלו הענינים לא ישבעו לעולם
וכן עיני האדם לא תשבענה מקניני העולם והזכיר העין מפני
שהם המעורר ומגבירים הדבר אל הלב והלב תגמור תאוה שכל
דרך כל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם   מצרף לכסף
שם כלי שצורפין בו הכסף וכור לזהב   והטעם
מן הכסף צריך ומן הזהב מנוקה בלתי כלים אלא והכל שבו
יבחן המורס הוא לפי מה שיספרו משבחו ותהלותו האנשים
או יגנו ואיש לפי מה שהראה ממנו שהוא יהלל בנקיון שאם
הראה שיהלל עצמו תדע שהוא חסר ואינו צריך שלא הגיע
אל השלמות   אם תכתוש את האויל מכתש מן כרתש
והוא הכלי   שכותשין בו הבר ועליו פירשו בו
הריפות חטים כתושות מן עמודי שמים ירופפו ובעלי שרשו
עלה והוא יד המכתשת יש מפרשים שמכתשת הוא הכב
שנקרא קייו אז מורטאיו ובלשון חכמים מכיתא ונקב בוכנא
פירשו כל עלמם שמעלין אותו ומכין בו המיר ופירוש ה
הכתוב אפי׳ תכתוש את האויל בתוך חטים שמכתשין אותן לא
להסיר קליפתן אין היא הקטנים לא תסור קטנותו כמו שאמ
תחת גערה במבין

ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים׃ כי לא לעולם
חסן ואם נזר לדור ודור׃ גלה חציר ונראה דשא
ונאספו עשבות הרים׃ כבשים ללבושך ומחיר
שדה עתודים׃ ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך
וחיים לנערותיך׃ נסו ואין רדף רשע וצדיקים כ
ככפיר יבטח׃ בפשע ארץ רבים שריה ובאדם
מבין ידע כן יאריך׃ גבר רש ועשק דלים מטר
סחף ואין לחם׃ עזבי תורה יהללו רשע ושמרי
תורה יתגרו בם׃ אנשי רע לא יבינו משפט ומב
ומבקשי יהוה יבינו כל׃ טוב רש הולך בתמו מ
מעקש דרכים והוא עשיר׃ נוצר תורה בן מבין ז
ורעה זוללים יכלים אביו׃ מרבה הונו בנשך ובת
ובתרבית לחונן דלים יקבצנו׃ מסיר אזנו משמע
תורה גם תפלתו תועבה׃ משגה ישרים בדרך רע
בשחיתו הוא יפול ותמימים ינחלו טוב׃ חכם בעיני
איש עשיר ודל מבין יחקרנו׃

ידע תדע ראוי שתדע ושתכיר [illegible] צאנך [illegible]
בשעתך ולא תתלה כל בטחונך ביד אחרי' ושים
לבך לאסוף עדרי צאן ואל יחשוב אדם בלבו כי די לו בעושר
נכסים שיש לו [illegible] הכתוב שאין עושר גדול לאדם [illegible]
[illegible] כמו בהמה דקה [illegible]
שמעשירות [illegible] כי לא לעולם [illegible] שקניו [illegible]
לא יהיו קיימים לעולם [illegible] אלהים שהממון [illegible]
ולא יתקיימו לעולם [illegible] גם [illegible]

גלה חיקך · התיר הוא שכב · ושני הפסוק הזך משל ועל עשיר
של אדם שיעסק ויברח ממנו פחת התיר והרשע שיהא
ראה ונגלה בעולם · ויבא עת וזמן שיהיו כליס ונוספים העת
העשבים גלוי וידוע בעולם עתן במות החמה כן יקרה עת
נפגע לעשיר שיפסיד ממונו לכן יזהירנו לקנות צאן ובקר ש
מהם היצא כל פרנסת הבית וכל צרכיו · כבשים ללבושך
מצוות הנמצא הנגל לעשות בגדי לבושך ומחיר
העתודים הגבלת נות שדה · ויש לפרש שתמכור שדך וקנה
מאותה דמים עתודים · או יאמר ידוע תדע פני צאנך שיהיה
לבך לעדרים וכן ראוי לך להתבונן על המחיר ועל עשב השדה
לאיזה מהם בעבור הבהמות · וכן כבשים ללבושך כלומר
עדיף מזה לקחת גם כבשיך לעורה מלבושך ושכל השדות
והעתודים כלומר להתכנס על העתודים על הצריכים ותשמור
מהם לזרע ועל הראויים להמכר או לשחוט אותם לצורך
אכילה או יראה במחיר השדה עתודים וגו' העתוד שהזכיר
בשים והמכר השדות · ודי חלב עזים · כמו די מחסוריך
דל יספיק לך דמי חלב עזים לפרנסתך ולמנות אית
ועבודתך לדמי החלב הנגל לעשות הכל וכל זה הפסוק יד
מקורים על התורה דרך משל שיתנהג במדת השגגה והשפעה
ולא ירדוף השררות והגדולות כי השררות בורחות ממנו לא
והענוה לכבוד לידי כבוד וגדולה · נסו ואין רודף · נסו
הרשעים ואין מי שירדוף רשע בנסו בדרך ורדף
אותם קול עלה נדף · וכצפור שהוא ינסב לבטח כן הצדיקים
שוכבים בבטח ואין מחריד · או יאמר בבטח שהתורה אומרת
ינוסו ואין מי שירדפם וכן הדין שכל אחד מהם הוא רודף
והדין שיהיו צדיקים בעת שכל אחד מהם יבטח ככפיר
בפשע ארץ · במשע עם הארץ ירבו שריה עליהם זה יגזל
וזה יקח וזה יגזול ממנו ועד בעת שיהיו רשעים
הרבים ירבו האמור חלוף מה שירבה המתח ולמעמים יהלך

זה עלה בהנהגה מן ההנהגות. עד אשר בעבור זה תהיה
השחתת העיר ואבידתה ובעבור אדם מבין ויודע דעת
שיהיה בתוך העם בחכמתו ובתבונתו יאריך את השררה
כי יהיו לו לאחד ביחד ובעבור אהבתו ימנעו מלהרע לעבור
ולא יאריך שלומם וטובם ונכון לפרש כי יאריך ממשלתו
ומלכותו מהמונהו ורעבתו ולא ימשול אדם בפליו ·
גבר רש · האיש שהוא רש ועושק דלים כמוהו כרי
שיעשיר ניקום חילו לא תרויח מזומה כי ההון
שיקנה אדם על דרך העושק לא יועיל ודומה אל המטר
הסוחף שאע״פי שדרך המטר הוא להוציא לחם מן הארץ
זה המטר בעבור היותו סוחף שנופל בחוזק לא יעשה
הגעלה בארמה שסוחף ולוקח את הזרעים ואין לחם
ממקומם כן מי שהוא רש ועושק דלים אע״פי שדרך קנית
הממון להסיר הריש בהיות הממון נקנה על דרך העושק
לא יעשיר בעליו · עוזבי המושיע שהם עוזבי תורה
שעוברים התורה גרמת להם שיהללו רשע ופעולותיו
כי אם היו מקיימים דברי תורה היו מגנים הרשע וקצים בו
ובפעולותיו · אמנם האנשים שהם בהפך ששומרים התורה
ומצותיה לא די שהם יהללו הרשע אלא שהם יתגרו להלחם
עם עוזבי התורה המהללים הרשע או אמר יתגרו ברשע
עצמו ובמהלליו ואיפשר לומ׳ כי עוזבי התורה יהללו המלך זקן
וכסיל כי מלכותו ויהיו סרים אל משמעתו אמנם שומרי התורה
יתגרו במלך זקן וכסיל ובנמשכים אחריו · אנשי רע · א׳
האנשים המוטבעים על המעשה הרע לא יבינו
משפט ר״ל לא ימצא בפעולותיהם דבר הולך על הדרך
והמשפט רק יתנהגו על פי תאותם והאנשים החשובים
המבקשים להדמות לאלהיהם כפי היכולת הם יבינו כל ר״ל כל
מה שיצטרך להבין או יאמ׳ הרשעים ישתדלו בעשיית הרע
ולא יבינו לאחריתם כי על כל מעשיהם יביאם השם במשפט

ומבקשי יי׳ יבינו ויבקשו כל ענין המשפט כדי שלא יכשלו 222
בדבריהם׳ טוב׳ טוב איש עני שילך בדרך תומו ממי ש
שהוא עקש בדרכיו והוא עשיר כי זה אהוב בעיני הש׳
וזה שנוא ועוד טענה שהרש הזה יעשיר בשביל מעשיו והעשיר
יתרושש בעבור עקשותו׳ נוצר תורה הבן שהוא מבין נוצר
התורה, ואת דרכיה ורועה זוללים הם האוכלים בשר
ודך ברעבנות והמתחבר עמהם יכלים אביו שהיה ראוי להוכיחו
בנערותו שלא יבא לידי כך׳ ואפשר שיקרא רועה זוללים ה
האדם הנמשך אחר תאוות הגוף השטן אביו ואמ׳ שהאדם
הנמשך אחר התאוות, גופניות יגרום כלימה אל השכל שיעבידו
אל הגוף ותאוותיו׳ מרבה הונו׳ מי שירבה ממונו ברבית
שיקח מן העניים בהלוואת מעותיו להם לאיש אשר
יחון על הדלים ירחם עליהם יקבץ אותו הממון כי הש׳ יקח
מן דונג ממנו ויפקידנו ביד אחר שירחם על עניים ולא יקח
רבית מהם אל הרשות שנשבען עליו שהוא מתעשר ונוטלין
ממונו ובמקן בו הגבורים ומקנים הדרכים וכו׳ ת״א חונני
הדלים׳ כך פירש ר׳ תנחומא׳ מסיר אזנו׳ מי שאינו רוצה
לשמוע תורה וחכמה ומוסר גם תפלתו לא ירצה
השם לשמוע אותה כנגד מדה והיא תועבה לפניו; או יאמר
לא די שהוא נתעב ותפלותיו הבהמיות נתעבות אלא אפי׳ ת
תפלתו תועבה כי תפלתו היה מן השפה ולחוץ׳ משגה ישר׳
מי שמשגה ישרים ומוליכם בדרך רע בשוחתו השחת
אשר כרה לחבירו יפל בשחת יפל כי הוא חשב לאבד נפש
הישרים במה שגרם להם מלכת בנכונה ודעת בלתי א׳
אלהי׳ והוא יענש בעבור זה ויכפל עונשו בהכפל החטא ש
שיעשוהו המשוכים אחר דעותיו אמנם התמימים אשר ירצו
לעולם הטוב להם ולזולתם ינחלו הדבר שהוא טוב במוחלט
הטבין לימיו יי׳ חכם בעיניו העשיר בעבור עשרו חושב
כי כל מעשיו יהיה בחכמה והוא חכם בעיניו יאמר

ימול בכת ידי עשיהן ותנו ... מהם שיהיה שם איב לו שיהיה
לבן הוא יובית שלא תרכיע ירננוהו כי ירננו תמיד על דרך אמת
כמו שתשב

בעלוץ צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יחפש א
אדם: מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירחם
אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה
ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל נגיד
חסר תבונות ורב מעשקות שנאי בצע יאריך ימים:
אדם עשק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו:
הולך תמים יושע ונעקש דרכים יפול באחת: עבד
אדמתו ישבע לחם ומרדף רקים ישבע ריש: איש
אמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה: הכר
פנים לא טוב ועל פת לחם יפשע גבר: נבהל להון
איש רע עין ולא ידע כי חסר יבאנו: מוכיח אדם
אחרי חן ימצא ממחליק לשון: גוזל אביו ואמו ואמר
אין פשע חבר הוא לאיש משחית: רחב נפש יגרה
מדון ובטח על יהוה ידשן: בוטח בלבו הוא כסיל
והולך בחכמה הוא ימלט:

בעלוץ צדיקים: בעת היות הצדיקים על גדולתם שיתנהג
העולם על פיהם הרבה תפארת: ר"ל שיהיו פעולות
כל איש פעולות מסודרות ורצויות. ובקום הרשעים. ר"ל
בעלותם אל מעלה הגדולה והשררה ויתנהגו בני אדם על פי
עצתם יתחפש אדם כלומר יתחפשו האנשים הטובים ולא ימצאו
מי בעבור שהרשעים יתגברו עליהם ויתחפשו מתריהם כדי

להעלל עליהם ומה שיברחו בעבור ממשלת הרשעים ואם יהיה
מחופש מן התחפש יבוא במלחמה יאמר כי בקום הרשעים
לממשל צריך לאדם החשוב שלא יעשה ממעשיהם ויחפש עצמו
שישנה מלבושיו כדי שלא יכר שאם יכר יענשוהו או יכריתוהו
מן העולם ׃ מכסה פשעיו מי שהוא מעלים ומסתיר פשעיו
ולא יתודה ׃ עליהם לא יצליח בדרכיו או לא ירויח
מאומה בהעלימו פשעיו כי כבר הם גלויות וידועות לפני בוחן
לבות וכליות או יותר לא יכופרו פשעיו אחרי שהוא מכסה
אותם ולא יבקש המחילה עליהם ׃ אמנם מי שהוא מודה פשעיו
לפני בוראו ועוזב פעולותיו הרעות ולא ישוב לעשותם הוא ירוחם
מן הבורא כאשר ירוחם ׃ אשרי אדם מפחד תמיד משעונותיו
שעשה ועושה התשובה ׃ ומתודה עליהם וגם מפחד
תמיד בכל עניניו ודרכיו מהעבר ובעתיד כי מתוך שהוא מפחד
לא יכנס עצמו בדבר מסוכן ומקשה לבו שלא יפחד מדבר
ולא ירא האחרונות יפול ברעה שחשב לעשות או ברעה הגמורה
עליו כי יהיה מסור פגעו יוצא לבו ׃ ארי נוהם שוקק מגורה
שנוק על ידך לשון מרון והלוך ׃ יאמר כארי נוהם
ודב שוקק שטורפים כל אשר ימצאו כן מושל רשע על
עם דל שאין להם עוזרים שטורף וגוזל מהם או שנועק של
שהבהמה בגורי והשקיקה ברעב ושניהם לשון צעקה או יאמר
כמו שיפחדו האנשים מארי נוהם ודב שמתנענע כי כן דרכן
תמיד כן ייראו העם הדל ממושל רשע ויתכן לומר הכוונה
שבמלכו הוא מושל רשע ולכתות השפלות שהם עם דל ובמלוך
היצר יבער בכתות השפלות ונחרדים כמו מארי נוהם ׃ נגיד
חסר ורב המר מפעלי הכפל טעמו על דרך כתוב
פירושו בתיל וזה הפסוק דבוק עם התוכה עליו ׃ והטעם זה ה
המושל הרשע והוא נגיד ושונה כאשר יהיה רב מעשקות
שעושק בדלים וגוזל ממנם הוא חסר התבונות שאין בו חכמה
והבונה שאינו נותן לב שברשעתו יתמרד מלכותו אך כמשר הגא

שנאי בצע והתגנה במרץ ובמשפט יאריך ימים אם יהיה)
הנגיד אם יתקבצו בו שני הסימנות האלה אעפי שהם
סימנות גדולות להורות חסר התבונות ורב מעשקות אם תהיה
זאת המדה הטובה בו שיהיה שונא בצע ולא יקח שוחד
להטות משפט הנה יאריך ימים ואומר כן להפליג מדת לקיחת
השוחד ומעשה שנפרש ורב קורבה ואם הנגיד שהוא חסר
תבונות שאינו חכם אבל יש לו מדות טובות שהוא מ
מרחק העושק והגזל בידיו שלא יעשוהו ושונא בצע עד
טנה יאריך ימים ' אדם עושק כמו אסור ועושק בעבור
שהרג את הנפש הנה מעותד לקבל העונש לד—
יהיה זה מכת הנאמ' עליהם היתה לחותים למות וגו' רק הפתוחן
שיתכן אל ההריגה ואל שפיכת דם ולא יהיה מי שירחם עליו
ואל יתמכו בו אוהביו וישתדל שיגאל קצותו עוד ואמ' ינוס
כי בפחד הוא כל ימיו ויכנס ממקום למקום שלא ימצאנו
גואל הדם או יהיה עושק פעול במקום פועל על דרך רוצח
שהוא לבוש הבגדים שנגזלו לנפש ונעשק במקום עושק
שיש לו עושק דם נפש והוא המחטיא את חבירו ואבדה
נפשו על ידו עד יום מותו ינוס לעזרה שיתכפרו עונותיו
ואל יתמכו בו משמים שלא יהיה הוא בין שוחד והלמידו בנקיות
הולך תמים יושע מצרות הזמן ומי שהוא נעקש בפעליו
יפול באחת יל' אם ינצל מרוב מן העקשיות שיעשה
סופו שיפול באחת מהן או ברעה אחת ' עובד אדמתו
אחר מעשים רקים ופתיים להרמות מ במעשיהם
ולא יראה בקשיונו לא ישבע לחם אלא מן הטוב שיקח א
מאתו ' איש איש שיעשה ממשיו באמונה או שיאמין מ
באלהיו שיקח טרפו ולא יהיה אץ להעשיר יהיה רב
ברכות שהשם ישלח הברכה באסמיו ובהפך האץ להעשיר
בין בגזל בין בחמס ולא יבטח בשם שלא יהיה נקי מן ת
העונש ' אן יאמר אפי' יהיה איש אמונות ורב ברכות אם יהיה

224

רץ להעשיר לא ינקה לפי שזה דבר מגונה · הכר פנים לא
טוב להכיר פנים במשפט בעבור שיתן—— שיקבל
הדיין בעבור שהוא עני ונצרך · ונכון לפרש אפילו על חתיכה אחת
של לחם יהיה הדיין פושע אם יקחנה בתורת שוחד
נבהל להון · נבהל מהירות כמו ויבהל את המרגלים · האיש הוא
רע עין ושונא רעה במזון אחרים ומהיר ונבהל לרדוף
ממון בגזל ובחמס · ולא ידע זה הנבהל כי יבא אליו חסרון מחמת
החמס והגזל שעשה · מוכיח אדם · אמר שלמה אם תוכיח
בזמנו כפי מה שראוי · העקר אמונה מי שיבוא אחרי
לכתי אל בית עולמי להוכיח אנשים לעולם ימצא חן בעיני
אלהים ואדם ולא ישנאוהו בעבור זה ויותר ימצא חן בעבור
התוכחה יותר ממה שיחליק להם לשונו בדברי חלקלקות ולא
יוכיחם כן יהיה אחרי שם התגבר וביותר אחרי בכי · ואין מוכיח
אדם שיהנו אחור לכן חן ימצא יותר ממה שיחליקנו בלשונו
ולא יוכיחנו · ומפשר שנאמר ששלמה היה משבח עצמו
שחשב שלא הניח תוכחה שהוא לא יזכירנה ולזה היה אומר
כי שיוכיח אחרי מנהג הנכתבות תחשבו · חן ימצא מאותן שיש
להם שפת חלקות שישבחוהו אבל לא ימצא חן מאנשים ישרים
שהם יכירו שאינו לא הנתק תוכחה שיוכל אחר לאמרה · או
יהיה אחרי כמו באחריות לשון חכמים והוא כמו שבנעך
שמוכיח אדם הוא מקיים שלעולם ימצא חן יותר מחמת——
לשון שאינו מוכיח · גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע לא
בדבר הזה מפני שאני לוקח משלי אחר שאני הוא יורש
אותם · הנה דומה במעולתו לאיש משחית · רחב
נפש · האדם שיש לו נפש רחבה למלאת כל תאותו
שרוצה להנות ממנו כן שרב בא זמן הנקמה · ונכון לפרש
רחב לב שגדול לוה ולזה להשלים תאותו למלאות לרצון וכו׳
יש לו גאוה שרוצה כל האנשים למטה ממעלתו הנה יגרה
מדון · אבל הבוטח בשם ואינו לוקח ממון אחרים יהיה שבע

קרשן מה זה הכתוב כי שהוא מעל נפש כתבה והנני מהחר רב
ועם מלע המדה הרעה במשת מזו שישובו. ומני ט שקף
ויעשה מלע רטן שהמעות כמו ערך שיהיו לו מדות טובות

נותן לרש אין מחסור ומעלים עיניו רב מארות׃
בקום רשעים יסתר אדם ובאבדם ירבו צדיקים׃
איש תוכחות מקשה ערף פתע ישבר ואין מרפא׃
ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם׃
איש אהב חכמה ישמח אביו ורעה זונות יאבד הון׃
מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה׃
גבר מחליק על רעהו רשת פורש על פעמיו׃ בפשע
איש רע מוקש וצדיק ירון ושמח׃ ידע צדיק דין
דלים רשע לא יבין דעת׃ אנשי לצון יפיחו קריה
וחכמים ישיבו אף׃ איש חכם נשפט את איש אויל
ורגז ושחק ואין נחת׃ אנשי דמים ישנאו תם וישרים
יבקשו נפשו׃ כל רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה׃
מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים׃
רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם יהוה׃ מלך
שופט באמת דלים כסאו לעד יכון׃ שבט ותוכחת
יתן חכמה ונער משלח מביש אמו׃ ברבות רשעים
ירבה פשע וצדיקים במפלתם יראו׃ יסר בנך ויניחך
ויתן מעדנים לנפשך׃

בוטח - בלבו - האדם שהוא בוטח במה שיתגדל לבו לגבהות נלא

יכלכל דבריו במשפט הוא כסיל ונהגו לא ימלט והאיש שה׳
שהולך בתמימה בפעולותיו ולא יעשה מה שיראה לבו בהולך
הטוב הוא ימלט מכלוה · נותן לרש אין שנותן ממונו ב
בצדקה לעני לא יבא לידי תסרון בסבת המתנה הזאת
כי בגלל הדבר הזה יברכהו ה׳ ממנו המעלים עיניו שמגשה
שיכמו טמיל אינו רואה יבא מארה על עיניו · ב בקום
רשעים בעת שיושע הרשעים יהיו שופטי הארץ
יסתר המעשים הצדיקים ובאבוד הרשעים יגדלו הצדיקים
במעלה · ואפשר שקרא רשעים הכחות החמריות ונמשל
במות האדם יסתר השכל שהוא כענות האדם ולא יראו
פעולותיו הטובות ובעת שיכבש האדם וישעבדם אל השכל
התפשטה הכחות השכליות ותראינה פעולותיהם הנסתרות
ואפשר שירמז ברשעים הכוכבים המזיקים שהם ממאדים
שבעת ממשלתם צריך האדם שיסתר על דרך ערום ראה רעה ונ
ונסתר · איש תוכחות ר״ל איש שצריך תמיד להוכיחו ועכ״ז
מקשה ערפו ולא ישמע לקול מוכיחיו פתאום ישבר
מבלי שלא יהיה לו רפואה · או יאמר האיש שהוא מוכיח אל ה
האנשים שישובו מדרכי הרעה והוא עם דרכו ואינו עם מוכיח
שמקשה ערפו ואינו מקבל תוכחה שמוכיח אחרים לא יהיה רפואה
שלבו · ברבות צדיקים ר״ל שיהיו מושלים בעם ישמחו ובב
[illegible] ירשע ושלא ישמח שגם אם יהיה [illegible] ב
בית מקדלה ומשול רשעים על העם יאנח העם [illegible]
ידועים כי אין נעשה ביד [illegible] ואפשר שרמז בצדיקים לבתוך
השלמות שבוחן שהם ישמעו כל אברי הגוף ישמחו לפי שתתנהג
הגוף כלו יהיה על הטוב שמשנה ממשל המלך [illegible]
יאנחו כתות הגוף מפני שפעולותיו יביאו אל אבדן הגוף וה
והנפש · איש אוהב [illegible] ורועה זונות שמתחבר אל הזונות
מו ממונו [illegible] שתהיינה הזונות תחת התאות
והיינה [illegible] או יאמר שהזונות [illegible] הוא [illegible]

שהוא רוצה עצמו מהולכות · מלך במשפט · המלך שינהג
עצמו בדרך משפט הוא   יעמיד הארצות חלוקתו
על התנאי שבעניניו · ואמנם אם יהיה המלך לוקח מתנות מ
מכל אדם · או ירים מס על עמו הוא יהרוס העולם במתנותיו וזה
אין ראוי לעשות שהמלך במשפט יעמיד ארץ אם הוא איש ת
תרומות יהרסנה ואיפשר שנאמר המלך שיהיה מלך במשפט
עבור היושר שירצה יתהלכו מאבותיו הוא יעמיד הארץ שהיא
ירושה מאבות וחומל על ארצו והמלך שהרימוהו העם עליהם
למלך לארצו ההוא יהרוס הארץ כמו דבר שאינה שלו ·
גבר מחליק על רעהו · האיש שהוא מוכיח את רעהו דרך
הוא רוצה לו דברי חלקות לא יחשוב שעושה מעשה
קטן כי הוא כזה פורש רשת על פעמיו ונותן לו שיכשל כי הוא
יהיה שונה באולתו ואם יוכיחהו אולי יוסר ולא ישוב לעשות
הדבר ההוא · בפשע איש רע · בסבת הפשע שיפשע ה
האדם יבואהו   רע וזה המוקש למוקש אמנם הצדיק
שלא יפשע ירבה בפעולת יתברך לא יבואהו מוקש אמנם
ירנן בכל הזה שמחה המתיחסת השמחה · יודע צדיק ·
האדם הצדיק ידע הדין של דלים כראוי   וכנותם
בדיניהם והרשע לא ידע מעשיהם כי יקח לקחת חובה · ואפשר
שיקרא הכחות השכליות דלים ואמר שהאדם השלם הצדיק
ידע דינם והמכוון מהם ויודע כי דינם הוא למלוך ולמלכם
כל כחות הגוף אמנם הרשע הנמשך אחר תאותו לא יתן אל
לבו להבין חכמות שהם דין דלים כלומ' תת הכחות השכליות ·
אנשי לצון · לצון שם מנחי העין בשיקול דין שעשו · פי'
ליצנות והטעם ונעשים רשעים וליצנים יגרשו ל
אנשי העיר בגאותם ובדרשותם ויהיה יפיחו מגן אשר יפיח
בהם או יהיה מגזרת פח יקוש כלומ' יסבבו פחים על אנשי
העיר לגרום החכמים בחכמתם ובדעתם ישיבו חמת
הליצנים או חמת המושל על העיר או ישיבו האף וחרונות

ויסירוהו · איש חכם נשפט תגלה מבין נפעל כמשר
החכם יבוא למשפט עם איש אויל וירגז ר"ל בין שיה
שיכעס בין שישחק אין לו נחת לא יבוא להסכמה · או לא יהיה
נחת לחכם עמו · אנשי דמים · אנשי דמים ישנאו לאיש
שהוא תם בעבור שיוכיחם על מעשיהם · או בעבור
שלא יתחבר עמהם לעשות כמעשיהם · ואמנם האנשים בעלי
ישר וצדקה יבקשו נפשו כדי להתחבר עמו וללמוד הימנו /
ויש מפרשים יבקשו נפשו להצילו מיד המתים · ויש מפרשים
יבקשו נפשו על דרך מה שאמ' דוד לאביתר שבה אתי אל
תירא כי אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשך מי שיגמול
לו חסד יגמול לך חסד מי שיקרבנו יקרב לך · כל רוחו יוצי'
כסיל · ר"ל כעסו או כל אשר בלבו יוציא הכסיל בהתגוננו
וגם החכם יתנה דברים לא ינח דבר שלא יאמר הן הדברים
הצריכין לו על הענין ההוא הן דברי אחרים לא יצטרך אליהם /
ואמנם החכם לא ירבה דבריו רק אחר שישלים הכסיל להוציא
כל רוחו הנה ישבחנה האת ההוא כלומ' יכניענו וישפילנו מן
משבית שאין אתם · או יהיה ישבחנה כמשמעו · והחכם בו
באחרית דברי הכסיל יאמר שכונתו ויבארנה וישימנה
משובחת. או יהי' ואיש חכם למפרע ישבחנה ויהללנה כלו'
שיספר את דבריו לאחרונ' · מושל · כאשר המושל מקשיב
ומאזין לדברי שקר וכזב כל משרתיו רשעים כמותו
שילמדו ממעשיו · והנה תנאי גדול שמרשיע ומתריא את
הרבים · או יכוין שלמה למשרתים העליונים מהן כוכבי לכת
שבעה הנכבל · וכל אחד מהם מושל בכל יום החמה ביום ראשון
והלבנה ביום שני והסימן חלם פצגן דמשי ימים · ובלילות ג"כ
כן יש ממשלה לכל אחד בליל יום ראשון כוכב ובליל יום שני
צדק והסימן כצנש חלם דמשי לילות · ונקרא מושל לכוכב
המושל בתחלת ביום ולמושל בתחלה בלילה · ומשרתים
לכוכבי השעות שבאותו היום ואותה הלילה · כי בכל השעות

הכוכבים על הסדר · ועם כל זה הארכנו ניתן לכוכב שמתחיל
בתחלת בינס ובלילה · וזהו שאמר פשיארע שהמזל רע ר״ל
שיהיה מן הכוכבים המזיקים שהם שבתאי ומאדים · שאר ה
הכוכבים הטובים שישתתפו עמו בממשלתו ביום או בלילה
לא יוכלו לבטל ההיזק שיגיעהו עליו המושל אלא כפי מזיקו כמותו ·
ר״ש · ואיש חכם שם מפעלי הכסל ושרשו הבך ענין שבר
שהדלות ישמרנו · ויש מפרשים מן הגוף הבית אשר הנא
הבעו איש כבגד שיכהו עיני ויאמר רע ואיש הככים ממנו
לעשות להם חסד · והטעם מאיר את עיני שניהם שיתן להם אור
אכנס מעט · מלך שופט · המלך בעת שישפוט באמת הדלים
שנא יתה משפטם בהיותם שפטים לפני עד
גדולה מהם ממלכתו הכין לעד שיתנו ברכת השם עליו בעבור
יושרו וכל העם יאהבוהו ·

שבט ותוכחת יתן חכמה ונער משלח מביש אמו ·
ברבות רשעים ירבה פשע וצדיקים במפלתם יראו ·
יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך ·

שבט · ותוכחת שבט ומוסר שייסר אדם את בנו ויכנו בשבט
יתן חכמה בלב הנער והנער אשר ישלחנו אביו לרצונו
ולא יוכיחנו מכלים אמו בעבור שהאם יושבת בבית תמיד אמר
כן · ברבות · רשעים · כאשר ירבו רשעים בעולם ועושים רעה
וצריך · עשו עליהם פשע ועון וצדיקים במפלתם יראו
ויצ׳ יהיו לתהלה ביום אידו ענין שמחה · וכמוהו המית יביטו יראו
בו · וצדיקים יראו בשמחה במפלתם שיפעלו השם נקמות לבם · ל
שאפשר כי הרשעי במלת מפלתם חוזר לצדיקים · ור״ל כי ברבות ה
הרשעים ירבה פשע והצדיקים יראו נעזרים בעון זה · כי ברמרת
הרשעים יהיה מפלת הצדיקים · יסר · בנך · פי׳ בנערותו ויתן
לך מנוחה · ומעדנים לנפשך בזקנתך אותו תכם ונגטו

ותהיה תמס ונבוך ישבת במלו האוכל כל מעתי העולם יגד
ינה נקמתך יהיה עיר בתרך ויתן לך מנוחות ט הומי יכתוא ט
ערתך

באין חזון יפרע עם ושמר תורה אשרהו: בדברים לא
יוסר עבד כי יבין ואין מענה: חזית איש אץ בדבריו
תקוה לכסיל ממנו: מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה
מנון: איש אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע: גאות
אדם תשפילנו ושפל רוח יתמך כבוד: חולק עם גנב
שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד: חרדת אדם יתן
מוקש ובוטח ביהוה ישגב: רבים מבקשים פני מושל
ומיהוה משפט איש: תועבת צדיקים איש עול ותועבת
רשע ישר דרך:

באין חזון יפרע מבין נפשו מגורה כי פורע הוא ויכול להיות
מגזרת והפרעו כל עצתי שזיתגל העם ללא תורה ולא
להי מנהג יהיה פרוע לשמיעה בקמיע וזה שתהיה ותמתיק
הסיבים הן הפארה הדומה ומעלתם כי היות האדם משולח
לפי טבעו ולפי תאותו הוא דבר רע מאוד ומי שישמור התורה
וישמע לקול מוכיחיו משריהו שמתרים יאשרוהו ברבות ט
טובתו בדברים לא יוסר עבד העבד מטבעו רע שהוא
לא יקבל מוסר בעבור שתדבר דברים רק צריך
ליסרו בשבט מוסר כי יבין העבד המוסר שרע בדמות כי
לטיבתו יוכיחנו המוכיח ואעפי כן לא יענה מליו ולא יהיה
לדבריו ולא ישמע למוסריו חזית איש אם תראה איש
שיהיה עבהל להשיב ולא יתבונן במה שיש לו
להשיב לא תקוה ממנו טוב יותר תקוה יש בכסיל כשלא יהיה
אץ בדבריו ממה שיש ממנו או יאמר אם ראית איש שיהיה

נמהר בדבריו נקרא ממהר שיהיה כסיל   מפנק · מנוער · עבדו
מנוער הרגיל מעדני מלך המענג מלכם   מנוער · שם
מגוררת נגבר · מגן שם מגתי העגן לשקל מכון מלון · פירוש מי
שעושה בקבועים לעבדו ונגבר ותל · נהרבל נקשרה ומלבישו
מלבושים עליו לתהרתו שהוא גדול יתנשא על ורעו כאדון
הוא בגו · נגלה מגן שרשו נגן · מן ולנו לעבדי · גן ונכך · ויש
מפרשים חנון שלט וכן יען שמו וכן כנס יחד · וכן כל
שבמקרא על שם שהבן קם התת אבן עלות בבסת קרי
כן · איש אף יגרה מדון · פירוש מי שהוא בעל אף שלו את
יכנע   את יגרו יגרה מלחמה בתקמן מאויבו ובעל חמה
ממון כן יהיה מרבה לפשוע כי הכעס מסלק את הדעת רבים
האדם להשחית נפשו ולהזיק לזולתו ופנה למעלה   גאות
אדם תשפילנו · גאותו של אדם מביאתו לידי שפלות
והכעס מי שהוא שפל רוח ונענה · והמנוך כבוד כמלו הגורת
והמכהו בשפלותו אז הכבוד יתמכהו שיהיה נכבד בכל מקום
חולק עם גנב · האדם החולק עם הגנב אעפי שלא יגנוב
הוא הדברים בעצמו הוא שונא נפשו · וזה כי הוא
ישמע הקללה שמקללים האנשים שנגנב מהם הדבר ההוא
ואומר כך וכך יחול על ראש מי שגנב ממנו דבר פלוני ועל
מי שראה או שמע או ידע אם לא יגיד ועם כל זה הוא לא
יגיד · וקנה אחרי שישמע והוא יודע שהקללה הגשה רובצת
בקולל מראה שהוא שונא נפשו · אלה ירצה באלה ישמע
שבועה ישמע כשישביעו בית דין כל מי שיודע עדות בדבר זה
וזה החולק לא יגיד לפי שלקח חלק ונעבר על השבועה
חרדת   אדם הרי זה מקרא מסורס מוקש החרדה יתן
תורה לאדם · אל יאמר כי החרדה היתירה
שיפחד מכל דבר שיעשהו יתן מוקש על בעליה וזה שרבני
החרדה ימיה לבו בקרבו · וגם אם יבא האדם לחוש על כל
המקרים שיוכל להתחדש על דבר ודבר לא יבא האדם

לעשות דבר מן הדברים לעולם כי אין דבר שלא יפול עליו ספק
ולפי יהיה הלרשלותו רב ותהיה החרדה הזאת מוקש לנפשו
גם הזכירו החכמים הלהיים שהחרדה שתהיה לאדם פן יקרהו
חולי ידוע אעפי שלא יהיה מוכן אל ויגהו חולי ומוג גופו כומר
בשמו׳ הנה החרדה והמחשבה היא פועלת בגופו ויחול עליו
החולי ההוא׳ רבים מבקשים פני אהבת המושל ומהשם
משפטו של ארץ׳ אם ילך בדרכו יתן חן בעיני כל
רואיו כמו שאמר ברצות יי׳ דרכי איש׳ או יאמר רבים מבקשים
מן המושל שיתעקב במשפט איש כפי רצונם והם חושבים כי
נתפעולתם תועיל או תזיק ומהשם יצא המשפט כפי מה שיהיה
גזר׳ תועבת צדיקים׳ הצדיקים יתעבו כל איש עושה עולה
והרשע יתעב כל איש ישר דרך שילך בדרך ישרה׳

דברי אגור בן יקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל
ואכל: כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי: ולא למדתי
חכמה ודעת קדשים אדע: מי עלה שמים וירד מי
אסף רוח בחפניו מי צרר מים בשמלה מי הקים כל
אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע: כל
אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחוסים בו: אל תוסף
על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת:

דברי אגור׳ דברי שלמה שאגר את הבינה והקיאה כך
פירשוהו חכמים׳ המשא הנבואה הזו אמר הגבר
שלמה על עצמו בשביל איתיאל על שסמך על חכמתו והרבות
כסף וזהב ולהרבות נשים שהמתיר שלא לעשות כן והוא אמר
אי תיאול איתיאל׳ וארבה נשים ולא יסיר לבבי׳ וארבה זהב
ולא אשיב את העם מצרימה׳ ואוכל לעשות ולא אכשל׳ ל
איתיאל על איתיאל כמו לכי ישראל על בני ישראל

כי בער אנכי מאיש שלא שמתי על חמורי בדברי שתקנה דעת
שלא יבוא לידי עבירה ולא למדתי חכמה ולא דעת
קדושים הייתי יודע שנגרעתי או הוספתי על דברי משה או יאמר
שלא למדתי חכמה על דרך החקירה אלא במתנה להיות כנביאים
הקדושים. ויש שאגור היה חכם גדול בימי שלמה ושם אביו יקה
ישעיה אסף דברי חכמתו בספרו והם דברי נבואה ומין בהם משל
ואיתיאל ואוכל שנים חכמים ששאלו מאגור דברי חכמה בענין
הנבראות השמים והארץ וחכמת האלהות והוא השיבם כי בער
אנכי מאיש ולא למדתי חכמה על ענין האלהות ודעת קדושים הכ־
המלאכים. מי עלה שמים וירד כמשה. מי אסף רוח בחפניו
כית הכמון מי צרר מים קפאו תהומות נעבו כגוי עד
בתפלתו שלמשה. מי הקים המשכן שבהקמתו נתבססו כל אפסי
ארץ כן פירש בספר זהר. כי תדע אם תדע איך לא ירצה לגמור
על דבריו. כל אמרת אלוה צרופה ומזוקקת ולא כתב שלא לצורך
יהיה לו ליזהר פן יוסיף על מה שכתב ידי תוספתך אתה בא לידי
עבירה וכל שכן אם תגרע. ולפי הפשט היא התשובה שמשיב
אגור לאלה החכמים ששאלוהו על מעשה בראשית ומעשה מרכבה
אמר איך תשאלוני בעניינים עמוקים כאלה ומי הוא זה מאנשי
החכמה שיוכל לעלות לזאת המדרגה להשיב על עניינים עמוקים
כאלה מי הוא שעלה לשמים וקנה הדברים ההם בעיניו וירד
והודיע הדבר ההוא לבני העולם עד שיוכל לעמוד על שאלתכם
ואשר שאלתם מענין הרוח ענין פעל ופעול מי אסף רוח
בחפניו עד שידע להשיב אל הענין אשר שאלתם והזכיר הרוח
במקום יסוד האויר. וכן מי צרר מים השמלה בשמלתו עד שיוכל
להשיב אל התשובה ששאלתם בענין יסוד המים. ומי הוא
האיש שהקים גבולי הארץ עד אשר מקום שיוכל להתבונן על מה
ששאלתם מענין כדור הארץ. מה שמו של האיש שהשיג כל אלה
הדברים. ואם תאמר כבר היה האיש הזה לעולמים אשר היו מה
שמו ומה שם בנו אחרי כי תאמר שידעת אותו. כלומר דבר

ידיעת הנני שידיעתי איש שיהיה על זה התואר ולכן עיקרי הי..
להשיג לו הענינים הנעלמים אחר שלא ינצל המדרש לגמור עליהם
ולפתח הדברים הגדולים והם מסירות ין תרופות · ואין צריך להביא
עליהם מופתים לאמתם כי לא יכחישם והוא אומרו   כל
אמרת אלוה · ואם תוסיף באמירות הפס יהיה מן בעריגו
כי הנני יה' מגן לכל החוסים בו · אל הנסת מי לנו להוסיף על ח
דבריו ולחקור במה שלא יגה   לחקור פן יבוא במשפט ע
שמכן על השתדלנו לחקור במה שלא יגה · ואם נאמר כי הוא
יה' גוה בזה נהיה כוזבים · אני יאמר מי עלה שמים אין לי חכמ'
לדעת מי הוא שעלה לשמים ר"ל שיש בו כח על השמים הע'
העליונים לדעת מראיהם ומעשיהם ולרדת על הארץ לדעת ת
התמונה והגדולה · ומי יוכל לדעת באיזה ענין יאסף הרוח מ
ממקומו שלא תהי נעצרת וכאשר ירצה משיב אותה לכל צד
שתהיה רצונו · ובאיזה ענין יקשור המים בעבים כשמלה ולא
נבקע ענן תחתם · וכשירצה פותחם ומוריד הגשם ואין יודע
ונכל מקום כמתכר וכאיזה ענין יקים השם כל קצות הארץ
שלא ימוטו ממקומם הם ההרים והגבעות · מה שמו וגו' אמר
הרע באמת שאמרה זה תרופה וגו' ·

שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני בטרם אמות:
שוא ודבר כזב הרחק ממני ראש ועשר אל תתן לי
הטריפני לחם חקי: פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי
יהוה ופן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי: אל תלשן
עבד אל אדנו פן יקללך ואשמת: דור אביו יקלל
ואת אמו לא יברך: דור טהור בעיניו ומצאתו לא
רחץ: דור מה רמו עיניו ועפעפיו ינשאו: דור חרבות

שניו ומאכלות מתלעתיו לאכל עניים מארץ ואביונים
מאדם׃ לעלוקה שתי בנות הב הב שלוש הנה לא
תשבענה ארבע לא אמרו הון׃ שאול ועצר רחם ארץ
לא שבעה מים ואש לא אמרה הון׃ עין תלעג לאב
ותבוז ליקהת אם יקרוה ערבי נחל ויאכלוה בני נשר׃
שלשה המה נפלאו ממני וארבע לא ידעתים׃ דרך
הנשר בשמים דרך נחש עלי צור דרך אניה בלב ים
ודרך גבר בעלמה׃ כן דרך אשה מנאפת אכלה
ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און׃

שתים שאלתי אל המלך ממנו שימלאה קודם שאמות׃ שוא
שלא אדבר כזבים מפני עון שיבא לידי׃ ושלא אהיה
עשיר ולא עני אלא בינוני׃ פן אשבע וכחשתי פן אהיה עשיר
ואשבע מהעונג העולם ואהיה מכחש ואמרתי מי יי
כמו שאמר פרעה מי יי אשר אשמע בקולו׃ וכן אהיה עני
ואהיה גנב משביל פרנסתי ותפשתי שם אלהי שאשבע על הגנבה
ותשימנו הספר לפני אתפוש בו ואשבע על האכזריות שבו לשקר
כדי להנצל שלא ימכרוני בגנבתי׃ אל יאמר שמיתוך עניותי אף
אשיבת העשר ומתנותיו להיותי טורח בבקשת מחייתי בין עני
דבר אסור בין על דרך מותר׃ ומתוך כך לא ישאר לי מעבון
הא ומתנותיו לך שאתנין בידי שם אלהי מלבדי׃ ומלת שוא ה
האמור למעלה נופל על ענין אשבע וכחשתי ואמרתי׃ ודבר
כזב על ענין ותפשתי שם אלהי שאשבע על הגנבה׃
אל תלשן עבד מבין הפעול ועניינו לשון רכילות׃ והפסוק
נאמר על מה שכתוב בתורה אל תסגיר עבד אל אדוניו
פן יקללך ואשמת׃ פן ישליכך ויקלל אותו העבד בעבור ש

שתסבב הזקן והאשם כלומ' שיחול עליך עון הקללה ההיא כי
הקללה תעשה רושם במקולל. אל יהיה נאשמת סבה שעי"ד
כלומ' אל תלשין העבד במה שיחטא אל אדוניו פן יקללך משקף
אל זה שיהיה אשם בקללתך לנפשך מדה הרכילות והאכזריות.
דור אביו יקלל ׳ שאף הזכיר ארבע דורות שמתנהגים במדות
רעות והם שנואים לעיניו ׳ ועם מהם דור שאביו יקלל ׳
ואת אמו שהיא ראויה לברכה כי גמלתו מרמה וחלבה לא יברך ׳
דור טהור ׳ כלומ' יש מין אחר מבני אדם שהם מחזיקים עצמם
בתורה שהם טהורים ונקיים ועל דרך המליצה שלא רחץ כי
בטנופת המעשים שהם רשעים גמורים שלא התקין לטהרם
מעשיהם ולא עשו תשובה ׳ או יאמר שנראים טהורים מבחוץ
ובקרבם ישים ארבו לבו יחמוץ ואין לו ׳ דור מה רמו שעל
ילכו בקומה זקופה דרך גאוה ועפעפיו ינשאו למעלה
כדרך כל גסי הרוח ומשפילים כל איש ענו וחסיד ׳ דור
חרבות ׳ יש דור שהם חרבות שיניו כל כך הם שנונים כחרב
חדה ומאכלות הם סכינים כמו ויקח את המאכלת ומתלעות
הם השינים התחתונות שיוצאות לפנים ולחוץ ׳ ויש מפרשים
שהם השינים הפנימיות ושיניו הם השינים החיצונות לאכול
עניים רצה לומ' שבני אדם אלה בטבעם כטבע התמנה שהם
השונאים המין האנושי ׳ ומתכוונים להזיק בכל ענין ואיפו׳ ב
במקום שלא יקבלו תועלה כמו העניים והאביונים ׳
לעלוקה שתי בנות ׳ הטעם שעלוקה היא השרץ השואב
המוצץ את הדם ולא השבע ונמשך דרך משל
שיש לה שתי בנות דומות לאמם ואומרות לעולם הב הב כמו
אמם שלא תשבע גם כן ׳ ועוד יש דבר ש' אחר שלישי ג
להם שכשלמתם לא תשמענה ׳ ועוד יש דבר רביעי אשר
עמו הם ארבעה וארבעתם לא אמרו הון כלומ' יש לנו די ׳
והתשובה בכולם הם מה שאמר מיד שאול ועוצר רחם וגו
שאול ועוצר רחם ׳ הודיע כי השאול והוא הקבר לא ישבע.

לכלה סקברים ועל התשי׳ שעבר השי׳ בשר רקמה ולא התקבל
התינוק לא השבע לעולם מהירוג שב מיש להמותה שיהיה לה...
וישב מנשים · גם מיפשר שיקרא התמסיות התינוק והתכסף מאוד
נשערה ויהיה התפסד שאול לפי שמורכו להסתיר ההריונה
והיה עובר הולך התינוק לפי שרותק בעשי הלידה · ואמר כי ה׳
הרוח והתפסד לא ישבע לעולם ולא יפול פעולתו כי הם הנזירים
תלויה לעולם · והיה התפסד סבת התנה · והתנה סבת התפסד ·
ארץ · לא שבעה מים · רמז אל תשוקות היסודות וזה אל...
שהוא סבת ההויה והתפסד ויסוד הארץ לא ישבע לעולם
מהתחשק קצת מן המים אל העפר · ואש לא אמרה הון ר״ל יסוד
האש שהוא היסוד העליון לא אמרה לעולם די ויש לגו הרבה מעת
שיתחבר תחלה ויחלק ... העליון אל ... ויש נותרשים מסנק
... המקשר ... של מעלה ... למעלה במעמד הדלק
... שמעותם ... הארבעה דורות האמורים למעלה
... כעליים בעולם ... ותולדות ארבעה אשר בם ... האל
ברוב מעולתם · ... מלה הנוכה ... מעשה מעשה
... שמאל ... מלה ... נוחו באין עבר
... ועוד רחם שיעבור הרחם פרי הבטן
... בעבור הדור שלא רוחן מה
... ונתן לא יהיו לו בנים ולא ישאר לו זרע והיה מה
... גדולה בעולם · וארץ לא שבעה מים שלא ירד עליה גשמי
... הרעם והיה הדור אשר רמו ... שפלים ונמוס ברעב
... מן השמים והאכל הדור תאוכל העניים · עין
... העין אשר ... למיעות האב והבוז לדמטים
... ונקרים ... ולבני האם יקרוה עורבי נחל
... ויבא העבר שהוא רחמי על בטו ויאכלנה
... מכורי ... לבני עורב אשר יקראו ...
... ישאהו על ... היה ... ממנו
... ואירשה לא ירשנו · בכמותו ר״ל ... החמר

גב עניינם הנה רביעי ידעתים ארבעה דרך הנשר לפנות הדרך
לשמור הטבעות שלא יתנו רושם כאשר שיעור אחד
שיספר בו לקיחת הנשר בשמים שיגביה לעוף ויעלם מן הארץ
הדרך אשר יעבור בו דרך נחש עלי צור לא יעשה רושם שיוכל
האדם לכוין קנים הנחש ... ולכל אחד מבעלי חיים הטעם
אשר לא יעשה רושם לקחת הנחש לעוף סבה המלחמה לנו שאין
דרכו ברגלים שיעשו רושם בפרסות כמו בשאר בעלי חיים שעם
והיות הנחש משקלת בלתי ישרה שיהיא סבה גם כן שלא יוכל
האדם לכוין תמונת הליכתו דרך אניה בשעה שהולך על פני המים
מעתי שיעשה רושם גדול אחריה לא מתוך שעה יתפשטו ה
המים ולא ישאר בהם רושם והנה אלה השלשה עניינים אין ס
ספק שיבקשו אבל כונתי פירוש שנעלמו העניינים האלה מעיני
האדם כן הרביעי נעלם שהוא דבר רחוק להכיר דרך באשה שלא
תהיה בתולה ומשיכותן שיהם להעלים העניין יהיה רחוק לבני
לפי שלא יעשה בה רושם יוכר אחר כך וכן סמך לו דרך אשה
מנאפת כי מהעלם הדברים הנעלמים מן העולם מעשה
אשה המנאפת שאוכלת ר״ל מנאפת ומקנחת פיה על מעשה ואחר
זה הוכל לנה לא פעלתי און והודיענו בזה ...
יותר בשליחן בסתר והיכולה להעלים ... גם ... לשונו ...

תחת שלוש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת:
תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם: תחת שנואה
כי תבעל ושפחה כי תירש גברתה: ארבעה הם קטני
ארץ והמה חכמים מחכמים: הנמלים עם לא עז ויכינו
בקיץ לחמם: שפנים עם לא עצום וישימו בסלע ביתם:
מלך אין לארבה ויצא חצץ כלו: שממית בידים תתפש
והיא בהיכלי מלך

תחת שלש · פי' בעבור כמו תחת אשר לא עבדת את' שנ
שלשה דברים הם שבעבורם ראוי הוא שתרגז
הארץ בעבורם להיותם דברים זרים ובלתי נאותים. וגם דבר אחד
רביעי יהיה ד' שנין מן הראוי שתסבול הארץ דבר כזה ואומר
כן על דרך המליצה לשון · והענין שירגזו ויפלאו אנשי הארץ
להזכיר אלו הד' בעבור שלא היה הגלות במשנה כאשר
יגיע למעלה גדולה מיראים ומרגיזים את אשר תחתיו ריכב
תחת עבד · פי' העבד על הרוב מוסף רוע הטבעי וקבץ ה'
המדות המגונות כגון הגזל והגנבה ובעבור שיודע
שימלוך לא נשאר תנה היה · ונבל כי ישבע לחם · נבל הוא
הנער עירם כי לו כל מדך שיכו לו כילות מדבר דברין ברשע
ובדברי נבלות ואינו מועיל לשוכר אדם בקנינו ולכן דבר בלתי
נאוה הוא שישבע מקניני הענם · תחת שנואה האשה
השנואה בעבור מעשים רעים — ונחרותיה המעטת
ועכו המיעט בעל יתהבנה דבר מגונה הוא · ושפחה כי תירש
כלומ' המיגא שפחה שהגיעה לגדולה ותירש כבוד גבירתה
הוא דבר שראוי שיחרדו האנשים על זה להיות דבר בלתי
ראוי ונאות · ארבעה הם קטני ארץ · פי' קטנים בגופם
ונחלשים — שבעבור זאת גדולים בחכמתם
מכל העם הנבראים בארץ · והמה חכמים מחוכמים כלומ' חכמים
בינתם · אף ואמר שהם חכמים מעצמם כלומ' הם מחוכמים —
מאחרים שלמדו מהם · הנמלים עם לא עזוז והוא רב
מאד אף היא בריאה — שפלה והם יכינו —
ונמלים לבקש מחייתם בימות הקיץ שיספיק להם כל ימי החורף
שפנים עם לא עצום · חזק ובעבור שידעו חולשתם —
ישימו מקומם בסלעים להסתר שם ולהטמן
מלך אין לארבה · ואעפ"י שהוא אין מבעלי החיים —
השפלים ואין לו מנהיג יצא כלם יחדו כאלו נוערו
ויתחברו פי' מתאספים ומתחברים ומשתיתים המדינות ואין כל אחד

יכול להעלם מהם · שממית · ר"ל עכבית היא הרוגה
והיא בונה ביתה מטילו בהיכלי מלך · ויקח
שהוא הקטן שבהם ותלויה העטה שם כל זה יש כח בה
הערמה שתתפסה ממקומה בידיה על דרך בני אדם לא כשאר
בעלי חיים ומתוך כך יתעלו המלכים שתהיה בחדרם

שלשה המה מיטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת׃
ליש גבור בבהמה ולא ישוב מפני כל׃ זרזיר מתנים
או תיש ומלך אלקום עמו׃ אם נבלת בהתנשא ואם
זמות יד לפה׃ כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף
יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב׃
דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו׃ מה ברי
ומה בר בטני ומה בר נדרי׃ אל תתן לנשים חילך
ודרכיך למחות מלכין׃ אל למלכים למואל אל
למלכים שתו יין ולרוזנים או שכר׃ פן ישתה וישכח
מחקק וישנה דין כל בני עני׃ תנו שכר לאובד ויין
למרי נפש׃ ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר
עוד׃ פתח פיך לאלם אל דין כל בני חלוף׃ פתח פיך
שפט צדק ודין עני ואביון׃

שלשה המה מטיבי צעד · רוצה לומר שהליכתם בנחת
ולפי רצונם או יאמר שהולכים ומתנהגים בגבורתם
ונוספה עליהם הרביעי ועמו הם ארבעה ומפרשם הם מטיבי
לכת כמו מטיבי צעד אין לנוח לשון הליכה שהוא לשון יותר
נופלה מעבור הרביעי שהוא המלך · ליש גבור בבהמה · הוא
הארי שהוא גבור בגמריו ובגבוריו ומכל מיני החיות
ולא ישוב מהגבורה מפני כל בריה ואולי כי בעבור גבורתו שהוא

לא יירא מפני כל מטיב הלכתו · וזרזיר מתנים הוא הכלב הטו
ויש שפירשוהו גמל
השפעם ושמו לזרזיר בלע"ז
והוא קל ברגליו והנה מהיר במרוצתו לעיר ומזורז מכל הבהמות
ומילת או התיש הולך ראשון לפני העדר ברוב קלותו והמלך
לא תשובנה פניו ויעלה בצריתים ובמלחמות ובעבור קלותו
ייטיב לכת ומלך אלקום עמו הוא המלך שלא יקום אחד להיות
שוה למעלתו ושמא יורש קם להלחם עמו ייטיב בצעדו ומלך
אל כמו לא · ויתפרש שהשניים האלה הנזכרים הם רמז אל
עניינים נפלאים לא התבררה אמיתתם · אם נבלת יפשע עצמך
מגזרת נבל · פי' אם רשעת בפשע כאומר התנשא למעלה
גדולה או אם עלה במחשבתך להתנשא ולהתגאות במדת הגאוה
ולהזיק לחברך שים יד על פיך כאדם שחושב מחשבה בלב
ומריעה עם עצמו · כי מיץ חלב ישם מנחי העין מגזר שחיה
מיצין · לשון המוצץ ונקרא ג' שרשים בענין מיץ ויצא
ענין ואמ' ענין המליצה כחלב כי ידוע הוא כי בהקשת החלב
בתוך העור בחוזק הוציא החמאה והמליצה בהקשה ההיא · וכן
מיץ אף שעל ידי מיץ החוטם יצא דם יותר מדי כן יצא מיץ
ריב על ידי מיץ אפים של רעם כשיכעיסו שני אנשים זה עם
זה · אין ריבה ביניהם כי מתחילה יקרנו במצע דם נקי והמשיל
המה לדברי עבירה והחלב למחשבה שלמה נמוזה אמרו רז"ל
מיצה גוררת מיצה דברי למואל מלך · אמר שאלו המה
המשלים אשר יזכיר הם דברים נאמרו על למואל
או שחברם למואל רק המשלים האלה הם המשא אשר יסרתו
אמו בהם · והנכון שהוא שלמה ונקרא כן בעבור שהלך בדרכי
האל ושמר משמרתו ובנה ביתו ויהיה למואל מלה אחת עמדת
במקום למו אל כמו ידמו למו נעתו · ואמ' שאלה המשא שיסרתו
על שלמה היה נבואה והנחה אשר הוכיחתו אמו בדבורה כי
לבנו ידעתו להרמות לו שיש · מה ברי ומה בר בטני · מה זה
דבר אשר אתה עושה בני ומה זה אשר תעשה אתה:

ויוצאת מבטני והרהבתי עליך את כל התורה הזאת ומה זה גדל
מכה שעשה חבן אשה שירי בעבורך אלהים כמה וכמה נדרים
אם יתן לי השם בן חכם אעשה כך וכך כדרך הנשים ונדרשו
שרמז לנדר שנדרה לה׳ הוד שיתן לו המלוכה כי כן אמר
כשירתה יהיו גם נדרה נדרה שלא תשכב עמו עד שיתן
הבן ימלך והזכיר לו הג׳ דברים שבשבילם ראוי לו לקבל העצה
הנפתחת הא׳ בשביל המדרגה שיש לה עליו שהוא בלן ומחויב
לשונה ראשונה ב׳ מפני הטורח הגדול שסבלה בהיותו בבטנה
ידידה שנמה בהתנהגה להיות בחד ונזהרת במאכל ובמשתה ובה
ובתשמיש בששה חדשים האחרונים שהוא טוב לולד כמו שאמרו ז״ל
שכל שני דור משתעברו ויין באות עני לגמש והיא רחוקה
שנמה כל חדשים כדי שיהיה מלובן ולכן הזכירו בלשון ברי
ג׳ בשביל האהבה שאהבתו עד שנדרה לה׳ שנדרה אל
הבן חילך ממונך אל כחך למחות מלכין אל יחיו
דרכיך אל תתן לנשים המתכוונות למחות המלכים זאת עצתה
ולגדור מלשחב אל למלכים כי לא יאות אלו המדות למלכים
שהן צריכין להנהיג אנשי מלכותם ולא יאות המלכים להרבות
שתיית היין ולרוזנים אי שכר כלו׳ ולרוזנים לא יאות להרבות משתיית
היין ולרוזנים אי שכר כלו׳ ולרוזנים לא יאות להרבות משתיית השכר
ויהיה אי במקום הזה מורה אין כמו אי כבוד שענינו אין כבוד
אי יאמר ולרוזנים לא יאות לרדוף אחר שכר ונאמר אנה הוי השער
ויהיה אי כמו אי הבל אחיך פן ישתה כלומ׳ פן המלך או הרוזן
שהוא צריך להנהיג אנשי מלכותו בדעת ובחכמה ישתה
לרוב וישכח גם כל ומתוך כך ישכח מחוקק כלומ׳ ישכח דין המפורש
ומהורה בתורה ויתן מלכותו וחוקי הדיינים שתקן להם העמוסים
העשירים להנהגת מלכותו ומתוך שישכחהו ישנה דין כל בני עני
שיתחייב אנוס שהן וכאין יקרא רבה השם בני עני הנו עובר
אין נאבד כי לא ימצא כשל ממנו והטעם הנו בכל לכל
עובר יורד הנאבד בכל עניינו וגרח ממקומו לרוב רעותו ...

למרי נפש: הם העשירים שירדו מנכסיהם שיש להם מרירות
לב יותר ממי שהיה עני כל ימיו ויין ישמח לבב אנוש
ישתה: וישנו שכר מנחי הענין מגזרת מן הורש כי תאמר
מרוס רשיעתנו וכמו כמו שלשה שריגים בגפן אחד
ריש רשש ירש: ישתה העני מן היין וישכח עניו ויגיעו ועמלו
לא יזכור עוד כל זמן שהיין יהיה בקרבו כי הוא ישמח לבו ולזה
צריך שתהיה שתיית היין תדירית כדי שתהיה שכחת הרש
והעמל תמידית: פתח פיך מצוה על הדיין אם תראה אדם
צריך בלבו ונחמו בעל ריבו יקהל הדיין נשענתו
יפתח פיו ויודיע הדיין יכן פתח פיך אל דין כל בני חלוף כלומר כי
יהיה מגמתך פניך לראות בדין כל בני עולם נקרא בני העולם
הזה בני חלוף כאמרו שבבקר יציצו ויחלופו לערב ימולל ו
ויבש והוא על דרך שקראוים החכמים בעולם הזה עולם
התמורות כמו עולם ההויה וההפסד: פתח פיך שפט צדק מה
שהזהירך שתראה והעיין בדין אינו מלמדך כוונת
היא שתשפטנו אותם משפט צדק לא שתשפטם ותתלה באיזה
משפט שיזדמן ודין עני ואביון כל ותראה והשפוט הדין של
עני ואביון והוציא לאור משפטם או יהיה צריך פועל והוא
עני מנחי הענין מבנין הפעל יהיה עניין ודין די עני ואביון

אשת חיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה: בטח בה
לב בעלה ושלל לא יחסר: גמלתהו טוב ולא רע
כל ימי חייה: דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ
כפיה: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה:
ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה:
זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם: חגרה
בעוז מתניה ותאמץ זרועתיה: טעמה כי טוב סחרה

לא יכבה בלילה נרה׃ ידיה שלחה בכישור וכפיה
תמכו פלך׃ כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון׃
לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים׃
מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה׃ נודע
בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ׃ סדין עשתה
ותמכר וחגור נתנה לכנעני׃ עוז והדר לבושה ותשחק
ליום אחרון׃ פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על
לשונה׃ צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל׃
קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה׃ רבות בנות עשו
חיל ואת עלית על כלנה׃ שקר החן והבל היופי אשה
יראת יהוה היא תתהלל׃ תנו לה מפרי ידיה ויהללוה
בשערים מעשיה׃

אשת חיל · בעבור שראה שלמה שהעשיר דעתו יקרה והנה
הטה את לבבו ובמעט ימצאו אדם בהן שתהיינה ת
חכמות כמו שאמר אשה בכל אלה לא מצאתי העולה התחכמה
הנמצאת ואמר אשת חיל מי ימצא כי הוא כמעט דבר נמנע
ולא תמצא כי אם בעת רחוק הענינים על צד הזרות׃ ורחוק מפנינים
מכרה פי' קנייתה וערכה יותר רחוק הוא שיגיע האדם אל זה
במסחר ואל זה השכירות מן ונהלי מכרם מהגעת האדם למציאת
הפנינים רוצה לומ' יותר קרוב ימצאו האדם הפנינים עם מחק
מציאתם ממה שימצא אשה שתהיה אשת חיל ושעניה הלכות
שימצאו בה כל התנאים שיזכר אחר זה והוא שיבטח בה לב
בעלה ושלל לא יחסר · בטח בה כי לעשות כל צרכי הבית
לא יירא מן העונה הרחבה ולא יחסר שלל מן הבעל ייתיה
שלל כמו נכסי הבית ורבויית כמו ואת כל שללי יקמו ויביאו

יהיה ימיה שלא תסור ממונו בעבור שגמל בטחונו בה וגם שיהיה
בתשלומיה המיתה על הגורך לעולה עד שמעלה לא יחסר דבר
מכל הצריך לו · גמלתהו טוב ויעני שמעלה יכעס עליה מעת
מן העתים ויזיק לה לא תגמלהו רע בעבור זה רק
להחזיק בעבורתו לעשות רצונו ולהרבות חשקו ואהבתו טובה רבה
רבה ולא תעשה זה פעם אחת אך שלם אלא תתמיד בזה הדרך
כל ימי חייה · ומפני התמדה זו ראוי שתקרא אשת חיל ואחשוב
שאמר כל ימי חייה ולא כל ימי חייו להודיע שאפי' אחרי מותו
היא תגמלהו טוב שלא לעשות דבר שיתגנה בו כבוד בעלה כל
ימי חייה עד יום מותה · דרשה צמר ופש' שדורשת ומבקשת
מבעלה או לבחורים שיביאו לה הצמר והפשתים להיות
עושה מהם המלאכות כמו הטויה והאריגה בחפץ גדול בכפיה
ובשמחה מלת כפיה בחסרון בית · או יאמ' ותעש בחפץ בכפיה · ובאו על
דרך שלחו באש מקדשך · שענינו שלחו אש במקדשך
היתה כאניות · כמו שהאניות יביאו בהם הסחורות והם יעבירו
ממרחק מחוקים כן זאת האשה ממרחק תביא לחמה והענין
שהיא לא תרויח עם העניים בעיר לבד רק היא מתגדלה גם עם
הרחוקים גם תשלח ידיה לקנות ממדינות הידועים לה שהם
נמכרות שם בזול יותר ויאמר שאם לא תמצא הענינים הצריכים לה
ולמזונותיה בעירה או קרוב למקומה היא תשתדל להביא מן המדינה
הרחוקות הרחוקים · ותקם · תקום משנתה בעוד עלות השחר
והיא עודנה ערה ומזון לבני ביתה הם הילדים הקטנים
הצריכים מיד אל המאכל ונערותיה לעשותיה הראוים ולמשרתיה
מלאכה ערוכה לכל אחת מהן תחלק כפי שיעור שכלה וכפי כחה
במלאכה · זממה · אם יעלה במחשבתה לקנות שדה במה שהיא
הרויח בגמול ירה היא תקנה ומפי שיעור שהוא דבר
קשה לרוב התנועה שיעשה בה המדבר היא לרוב הריגוש ממה
שעושות בכפיה נטעה כרם · חגרה · לפי שדרך המדבר המתנה
לאבד כח עצמו בגירנות יתגבר · מתניו ואז יוצא עצמותיו

ואמן עודו לכל הערך ביותר ואינו שם עברי לזה · ואמר
שהמשה שהיא על זה התאר היא האזור אזורה בגבורה ונושעה
יהיו אמרים וחזקים לעשות הערך · טעמה · כי טוב סחרה וכ'
לשון עתה כמו וטעם זקנים יקח · עתה עם עצמה
אין לך טעם וראין · בעבור שטעמה שהמסחר שהיא מסחרת
בו טוב אין השדה או כרם שלקחה בזה ובלילה משתדלת עד
שהפריע חמי הקשה · זרוה · כישור · יקרא העץ הקטן שטוות בו
ופלך העץ הגדול שעמד בו זה שאינו ידוע · וי"א שפלך הוא
תשלום · וכישור קנשויירו המכסיר את הפלך לנוות · כפה פרשה
אמ' שתעשה שהיא אשת חיל מרחמת על העניים לטוב
טבעה ונועם מדותיה ואמ' בראותה העני ותראה האדם שירד
ויתכסין התמש לו כפה לתמך בה ובעבור שהעני מיננו כל כך
כל כמו האביון אמר דרך משל שהיא הרים עליו ביד אחר · אמר
בראותה האביון ויגע העני ביותר · הקימהו ותעזרהו בשתי ידיה
אין יהיה אומרו כפה פרשה לעני · כלומ' שהיא בעצמה תתן הלחם
אל העני בידה שיבוא בפתח ביתה ולא תסמוך בזה את נערותיה
ואם תדע אביון שלא יחזיר על הפתחים היא תשלח להם שתעשה
בידיה בעבודה את האביון · אין יאמר שהיא תעשה מה שתעשה בו
בשמאל ידיה אל האביון · וימין בכפה פרשה הלחם ונתנה אותו לעני
בידיה לקחה הלחם ונתנתו אל האביון · לא תירא מינה מתפחדת
שיתקררו בני ביתה כי כלם לבושים לבוש שני ומתעלגות שני
אין יאמר לא תירא מביתה פן ירד בו השלג בזמן השלג כי כל בני
ביתה מטופה מלבושים ומאחז בבגדים מן התולעת השני עד
שהשלג לא יוכל לעברו · אין תהיה התן במלת תירא לגונת לגור
אמ' אם תראה אחד בן אדם להשם לביתה בזמן הקור לא תירא
מן הקור כי תמצא כל ביתה מאחז בבגדים לא תחסר בבית זה
ואולטעי · מרבדים · לשון מכסה קובירטורבלא · ויש
לשון מרבדי ענקים מרבך זהב · כי כבר כל גדול
יראה לביתה ואמ' שהמלבושים שהיו לנבשת הם שש וארגמן

לגביר ולהגבירת   נודע לבין הפרה כאשר ישב עם זקנים
ספר במצות   ויספרו במצותיו   סדין פי'
טליה של פשתן   לנשים לבש ידי משפחותיהם   חגור
האזור ולכנעני פי' סוחר וכו' כי האשה שהיא אשת חיל היא עשה
מן הסדינים מה שיספיק לצורך ביתה ומוסף על זה שהיא מוכרת
מוכרת מהם וכן היא עושה חגורות ונותנת היא לגר התגרי עד
שימכרם במעות או מוכרת מהם לתגרים   עוז והדר   ידוע
כי המנון והדר אינם מלבושים שלבשו   ותשחק המבוי
יותר הנה שהאשה שהיא אשת חיל עוזרה בגבורה לא שתהיה
רכה ולבב שטבע הנשים ממנה היא חזקה ומתגברת בכל עוז
במה שיש לה לעשות והיא השמח ונלצע על מה שיבא מן הזמן
כי לא תירא מרעב כי יהיה בארץ או פן יחלה שנה מקרים חזקים
כי יש לה מן ההון מה שיספיק לה בעת רעה ועל תשחק ליומי
זקנה כי לא תפחד שיבא עת חסרון לעת זקנתה   פיה פתחה
לא תשית פיה בדברי הבל וסכלות רק פותחת אותו   בדברי
חכמה ודעת וכמו היא מחברת תמיד על לשונה תורת חסד של
גמ יהיו על התורה ממש שכלה חסד   צופיה הליכות ביתה
צופה ומבטת הדרכים שהם תוך לביתה   ונביאים לביתה
לראות אם יבואו מתחרים לסחור עמה או לראות השבוי ושבי
אם תראה דבר מן הדברים הצריכים לה לצורך ביתה או יאמר
שהיא צופה התחנות ביתה לראות אם הולכות על סדר טוב
ולא תאכל לחמה בעצלות כמעשה עצלה שיושבת תוך הבית
לאכול ולשתות רק אוכלת בזריזות כדי לחזק בחלאכתה
קמו בניה   האשה שהיא אשת חיל לא יקרה לה מה שיקרה
להשוב לשאר התחתונות שלועג מחותיהם אפילו בניה
ובעלה שהם עצב מעשיה ומספר מגשריה לא יוכל להתמעך
שלא יהיה לו בבנותה רק זאת שהיא אשת חיל בניה הם מאשרים
אותה כלו' שיראו שהיא המאושרת שבנשים : ובעלה גם
כן היה מהלה לעם מדותיה : או יאמרו שבניה נהם יוצאי

235 Folios Sept 1899 G.G.

OR.5429.

Bought of S. Raffalovich

Or. ~~7. B. a.~~ 19. f.

A

COMMENTARIES
ON JOB
AND PROVERBS.
HEBREW.

BRIT. MUS.

ORIENTAL
5429.

mm
x·rite
MSCCPPPE0613
MSCCPPCC0613
mm
x·rite
colorchecker

colorchecker
x·rite
MSCCPPCC0613
mm
MSCCPPPE0613
x·rite
mm